GENERALUL G. A. DABIJA

ARMATA ROMÂNĂ

IN

RĂSBOIUL MONDIAL

(1916-1918)

CU O PREFAŢA DE

DOMNUL GENERAL DE CORP DE ARMATĂ ALEXANDRU AVERESCU

VOLUMUL I

Editura IG. HERTZ, Bucureşti

GENERALUL G. A. DABIJA

ARMATA ROMÂNĂ
IN
RĂSBOIUL MONDIAL
(1916-1918)

VOLUMUL I

Editura IG. HERTZ, Bucureşti

DE ACELAŞ:

— Patrulele de infanterie, broşură 50 pag. 1895.
— Instrucţia practică a companiei, volum cu 359 pag. şi o planşă 1904.
— Practica tragerei infanteriei, volum cu 208 pag., 8 anexe şi 4 planşe (Ediţia 2-a), 1907.
— Câmpuri de tragere, volum cu 90 pag. şi 10 planşe 1908.
— Exerciţii pregătitoare de tragere, 46 pag. şi 4 figuri (Ediţia 2-a), 1908.
— Instrucţia practică de luptă a trăgătorului, şirului, grupei şi plotonului, 99 pag. 1909.
— Instrucţia practică de luptă a companiei şi batalionului, 207 pag. cu o planşă, 1909.
— Note asupra exerciţiilor de manevră şi de luptă a infanteriei. Ca ajutor al d-lui general Crăinicianu, 197 pag. cu 4 planşe, 1909.
— Program pentru instrucţia recruţilor, (Ed. 2) 76 pag. 1910.
— Program general pentru instrucţia infanteriei, 171 pag. (Ed. 2-a), 1910.

— Dresaj sau Educaţiune, 50 pag. 1910.
— Instrucţia practică de luptă, 236 pag. (Ed. 3-a), 1912.
— Cadrilaterul bulgar, 200 pag. cu 15 planşe, 1913.
— Răsboiul bulgaro-turc, 360 pag. cu 25 planşe. Premiat de Academia Română cu premiul Adamache, 1914.
— Memorator tactic pentru uzul ofiţerilor Diviziei 2-a Vânători, 1919.

Vor mai apărea:

— Brigada 16-a Inf. pe frontul Caşin II/917—4/II 918.
— Div. 6-a pe Trotuş 4/II—15/V 918.
— Brigada 18-a Inf. pe frontul Nistrului 15/V—28/X 918.
— Divizia 2-a Vânăt. în Ardeal şi pe frontul Tisei 28/X 918—3/VIII 919.

Toate aceste unităţi au fost sub comanda autorului acestei lucrări

— Răsboiul României din 1919.

Armata Română în Răsboiul mondial
(1916—1918)

PRESCURTĂRI DE CUVINTE

Amb.	*Ambulanţă*
Arm.	*Armata*
Art.	*Artilerie*
A-U	*Austro-Ungaria*
Aut.	*Automobil*
Av.	*aviaţie*
bic.	*biciclişti*
btl.	*batalion*
btr.	*baterie*
btr. c.	» *câmp*
btr. m.	» *munte*
Brg.	*brigadă*
bulg.	*bulgar*
bv.	*bavarez*
cpt.	*căpitan*
cl.	*călăreaţă*
căl.	*călăraşi*
cart.	*cartier*
cav.	*cavalerie*
cav. uş.	» *uşoară*
col.	*Colonel*
Cdt.	*Comandant - Comandamentul*
Cdt. de Cpt.	*Comandamentul de Căpetenie*
C. I. A.	*Corpul I Armată*
C. Cav.	» *Cavalerie*
Cl. m.	*Coloană muniţie*
D.	*Deal*
Dtm.	*detaşament*
Div.	*Divizie*
D. C. M.	*Divizion coloane muniţie*
dr.	*Dragoni*
dvz.	*divizion*
E.	*Est*
Ech. pod.	*echipaj poduri*
esc.	*escadron*
f. f.	*fără fir*
gd.	*gardă*
gl.	*general*
gl-lui	*generalului*
germ.	*german*
gr.	*grele*
hv.	*honved*
hs.	*husar*
inf.	*infanterie*
I. Cdt.	*Inaltul comandament*
jand.	*jandarmi*
Ldw.	*landwehr*
Ldst.	*landsturm*
lt.	*locotenent.*
lt. col.	*locotent colonel*
M. C. Gl.	*Marele cartier general*
M. S. M.	*Marele Stat major*
mil.	*miliţie*
mix.	*mixtă*
mitr.	*mitralieră*
mun.	*munte*
Mt.	*Muntele*
N.	*Nord*
Ob.	*obuziere*
Ord.	*ordinul*
Oper.	*operaţie*
ped.	*pedeştri*
pion.	*pionieri*
pl.	*ploton*
P. C.	*postul comandă*
proect.	*proectoare*
R.	*regiment*
rz.	*rezervă*
rom.	*român*
roş.	*roşiori*
rus.	*rus-rusă*
srb.	*sârb-sârbă*
san.	*sanitar*
S.	*Sud*
Sp. mb.	*spital mobil*
Secţ.	*Secţia*
Subs.	*subsistenţă*
slt.	*sublocotenent*
St. Mj.	*Statul major*
teleg.	*telegrafie*
telf.	*telefonie*
trc.	*turc*
ul.	*ulan*
uş.	*uşoară*
Vân.	*Vânători*
V.	*Vest*
Vl.	*Valea*

Notă. — Zilele sunt date după Calendarul Gregorian (stilul vechiu) care era folosit în cursul anilor 1916—1917. Chiar zilele indicate de inimicii noştri după calendarul Julian, le-am transformat după calendarul Gregorian (dându-le înapoi cu 13 zile).

Închin această a mea lucrare memoriei ofițerilor, sub-ofițerilor, caporalilor și soldaților morți pentru Patrie în răsboiul din 1916—1918, prin care s'a realizat idealul național.

General G. A. Dabija

PREFAȚA

Adevărata școală a conducerii trupelor în răsboiu este istoria militară.

Este o școală însă, de la izvoarele binefăcătoare ale cărei nu se pot adăpa cu folos de cât acei, cari vin pregătiți la ea.

Ce este istoria militară?

Expunerea mai mult sau mai puțin metodică a evenimentelor militare fie dintr'o anumită epocă, fie dintr'o anumită țară, fie din toate epocele și din toate țările.

Chestiunea importantă, mai importantă de cât s'ar putea bănui este: cum se face descrierea, nu a unei serii, ci chiar a unui singur eveniment militar și de către cine se face? Înțeleg prin eveniment militar, în acest special caz, totalitatea operațiunilor executate într'un răsboiu, cu restălmăcirea tuturor măsurilor, cari au creat și au pus apoi în mișcare forțele operante.

Evident că expunerea unui eveniment nu se poate face de cât pe baza celor văzute, sau pe baza celor cetite despre acel eveniment.

Dacă se observă însă că cele cetite, nu sunt în ultima sursă decât expunerea celor văzute de cei cari au scris cei dintâi despre acel eveniment, se ajunge la concluzia că întregul edificiu al învățământului conducerii răsboiului se bazează pe expuneri subiective.

Se poate spune: dar documentele, nu sunt niște elemente obiective? Și apoi compulsarea materialului disponibil nu servea la nimic?

Asupra documentelor voi observa că dacă ele conțin o parte obiectivă, ele conțin în acelaș timp și una subiectivă și care determină adesea în măsură covârșitoare valoarea lor istorică.

Astfel dacă am lua ca exemplu un ordin de marş, de sigur că găsim în el date obiective foarte preţioase ca: unitatea care execută marşul (adesea chiar compunerea ei), localitatea din care începe marşul, obiectivul marşului etc., etc. Dar, găsim în acelaş timp elemente subiective ca: situaţia inimicului, misiunea unităţii astfel cum este înţeleasă ea de acela dela care emană ordinul, intenţiunile comandantului expuse mai mult sau mai puţin explicit, etc., etc.

In ceia ce priveşte compulsarea, chestiunea este şi mai descurajantă.

Scopul compulsării este de a se ajunge la o concluziune, crezută în acord cu adevărul ştiinţific, dar aceste concluziuni sunt în funcţiune de elementele compulsate: au fost ele complecte? au fost ele imaginea realităţii?

Este un lucru cunoscut de toată lumea, că un acelaş fapt este relatat în diferite moduri, nu numai de persoane diferite, dar şi de aceiaşi persoană în împrejurări şi stări sufleteşti deosebite.

Un eminent profesor de istorie militară, îşi începea, cu fiecare promoţie, în totdeauna cursul cu acest aforism: „istoria militară este descrierea evenimentelor aşa cum crede cel care le expune că s'au petrecut, sau cum doreşte a se crede, că s'au petrecut".

După răsboiul din 1866, aproape toată lumea militară era de acord că victoria prusienilor din Boemia era datorită faptului, că pe când soldatul prusian era armat cu arma Dreyse, încărcându-se pe la culată, cel austriac avea arma cu capsă.

Deosebire foarte însemnată între cele două arme, ca iuţeală de tragere, ca bătae şi ca preciziune.

Concluziunea părea, nu se poate mai întemeiată. Iată însă că după patru ani, acelaş soldat prusian, cu aceiaş armă Dreyse, se găseşte în faţa soldatului francez, care avea în mâini arma Chassepot, cu o bătae de 4 ori mai mare, cu o preciziune mult superioară şi cu o iuţeală de tragere ce nu putea fi atinsă de arma Dreyse. Ca prin farmec s'a trecut la celalt extrem.

Nu armele au dat victoria, ci alţi factori. Acei factori trebuesc căutaţi în calitatea armatei prusiene, şi dintr'o dată această armată, dacă nu a fost proclamată d'a dreptul neinvincibilă, a fost însă cu bună seamă aşezată pe cel mai înalt nivel de soliditate, mult deasupra celor alte armate.

Şi cum se întâmplă în totdeauna, ceea ce se crede de alţii, termină prin a fi crezut şi de cel interesat.

Răsboiul mondial a făcut să oscile balanţa şi Germanii

însăşi au fost cei dintâi a recunoaşte ce consecinţe fatale au avut pentru ei nişte deducţiuni la baza căror pe lângă elemente reale, mai erau şi unele exagerări, dacă nu chiar adevărate închipuiri.

Aceasta a făcut pe generalul Ludendorf să scrie: „Noi germanii ne măguleam înainte de răsboiul mondial, a ne crede oameni superiori (Herrenmenschen) şi un popor superior (Herrenvolk). Eram orice, afară de aceasta [1])".

Greşeli de natura aceasta sunt cu atât mai puţin evitabile, cu cât elementele care concurau la desfăşurarea dramelor sângeroase de pe teatrul de răsboiu, parte sunt de natură concretă, tangibile, şi deci pot fi măsurate, cântărite, socotite etc., iar parte de natură abstractă, imponderabile.

Revenind la exemplul de mai sus. Armele cu capsă, Dreyse şi Chassepot, constituiau elementul concret, de ele însă era legat şi un element imponderabil: moralul.

Incontestabil, că a fost o exageraţiune când s'a atribuit victoriile din 1866 superiorităţii armamentului; numai puţin armamentul a avut un îndoit efect: unul înălţător pentru prusieni şi altul deprimant, pentru austriaci.

Pentru ce nu s'a găsit urmele aceluiaş dublu efect în răsboiul din 1870, când balanţa înclina în defavoarea prusienilor?

Unii au explicat faptul prin superioritatea artileriei germane. In parte explicaţiunea poate să fie justă, în mică parte însă. Explicaţia adevărată trebue căutată, tot în elementul imponderabil. Dacă soldatul francez era încrezător în arma sa, la cel german deprimarea morală, datorită inferiorităţii armei, era paralizată de încrederea în tăria sa, dovedită în două răsboae victorioase.

Concluziunea la care se ajunge pe baza consideraţiunilor arătate este aceia, că atât în cercetările făcute pentru a contribui la clădirea istoriei cât şi în cele pentru a învăţa de la ea conducerea răsboiului, elementele imponderabile trebue să facă obiectul unei atenţiuni atât de mari în cât să micşoreze probabilitatea greşelilor, la cari pot duce exagerarea importanţei elementelor materiale.

Dacă această concluziune nu este greşită, şi nu este greşită, căci cum s'ar explica faptul, ca aceleaşi trupe cu acelaş material, în aceleaşi poziţiuni, un comandant obţine un rezultat şi altul un rezultat diferit, înainte chiar de a fi ingerat în operaţiuni; zic dacă această concluziune nu

---

1) Kriegfuhrung und Politik-Vorwort.

este greşită, atunci este lesne de înţeles ce valoare are pentru reconstruirea şi interpretarea justă a unor anumite operaţiuni militare lucrările acelor cari au participat la ele.

Este o credinţă foarte răspândită, că trebue lăsat după răsboiu un oarecare timp înainte de a-i face istoricul, timp necesar ca pasiunile să se potolească. Nu împărtăşesc deloc această părere, căci întregul material consultat mai târziu pentru a compila lucrarea este îmbibat de acele pasiuni. Pe de alta cunoaşterea acelor pasiuni, nu numai că nu vatămă dar din contra pot explica atâtea lucruri, foarte importante, şi neexplicabile dacă se elimină acest determinant element.

Starea sufletească a participanţilor nu rezultă în totdeauna din materialul ce se găseşte în arhivele oficiale, şi din această cauză acest material nu ţine pe compilator constant pe cărarea adevărului. Ea se oglindeşte însă în lucrările personale, compulsarea căror pot înlesni smulgerea adevărului din haosul contradiţiunilor şi exagerărilor, datorite pasiunilor, de cari mai sunt stăpânite spiritele, ecou al pasiunilor chinuitoare din timpul operaţiunilor. Acest ecou este cu atât mai vibrant şi deci cu atât mai preţios cu cât lucrarea este mai puţin târzie.

Consider de aceia, scrierea generalului Dabija, ca un contribut preţios la alcătuirea istoriei operaţiunilor armatei noastre în răsboiul mondial şi un izvor nu mai puţin preţios de învăţăminte pentru viitor. Generalul Dabija, cu condeiul în mână este ofiţerul care a participat la răsboiu şi modul său de a gândi când a scris, nu diferă de acela din timpul de răsboiu de cât prin estomparea datorită celor câţiva ani, cari s'au strecurat între operaţiuni şi descrierea lor. Este un rău acesta? Socotesc că nu, ba din contra, socotesc că este ceva folositor. Răsboiul este dus de oameni şi activitatea lor este produsul modului lor, bun sau rău, de a gândi. Este preţios lucru de aceia de a se cunoaşte cum a gândit fiecare pe timpul desfăşurării evenimentelor.

Generalul Dabija a funcţionat, în gradul de colonel ca sub-şef de stat major la armata III mai întâiu şi apoi la armata a II până la 1 Februarie 1917. Dela această dată a trecut la trupă când a comandat pe rând: la Caşin, Trotuş, Nistru şi Tisa, brigadă şi divizie.

In aceste diverse funcţiuni şi comandamente, a fost în contact atât cu organele de conducere, cât şi cu cele de execuţiune, a trăit, a gândit şi a simţit cu ele. Mărturisirea pe care o face, şi care trebue crezută sinceră, că şi-a dat toată silinţa să fie obiectiv, *trebue luată cu rezervă, ca*

obiectivitatea să nu poată fi decât aceia a modului său de a judeca, iar în judecata sa este peste putinţă să nu se oglindească mentalitatea mediului în care a trăit, a gândit şi simţit pe timpul desfăşurării operaţiunilor pe cari şi-a luat frumoasa dar şi greaua sarcină de a le descrie.

De aceia în valoroasa lucrare a generalului Dabija, pe lângă materialul adunat cu o exemplară diligenţă, se va găsi şi interpretarea diferitelor evenimente cari s'au desfăşurat sub ochii săi sau în jurul său, văzute prin prisma îmbinată a realităţii brutale, cu năzuinţele neînfrânate ale ofiţerului doritor de a-şi servi patria şi paralizate nu rare ori de împrejurări fireşti şi nefireşti.

Din ambele puncte de vedere cred că munca Generalului Dabija îşi va da roadele dorite de autor, căci sunt convins că va fi consultată cu mult folos atât în prezent cât şi în viitor.

General Averescu

INTRODUCERE

Lucrarea de faţă are de scop studiul răsboiului nostru din anii 1916—1918, în cadrul răsboiului mondial, din care a eşit unitatea noastră naţională.

Sprijinit pe numeroase documente române şi străine pe care necontenit le-am studiat dela 1919 şi până astăzi, cum şi pe fapte concrete, am urmărit numai adevărul istoric şi am căutat, cu toate greutăţile inerente unei asemeni lucrări, să restabilesc acţiunile, cari, din cauza împrejurărilor, nu erau totdeauna bine înlănţuite; să fac lumină acolo unde informaţiunea documentară era necomplectă; să caut adevărul atunci când existau păreri deosebite şi contraziceri mari, întrebuinţând metoda deductivă şi raţională.

Documentele, de cari m'am servit în acest studiu, există; ele pot fi cercetate. Mai există, fără îndoială şi alte documente necunoscute mie; în schimb însă, am cercetat studii, memorii, jurnale şi carnetele de campanie ale multor ofiţeri, din cari am cules tot ceeace mi-a trebuit; aceste lucrări n'au fost încă tipărite; ele sunt adevărate comori pentru istoria documentară a răsboiului, de aceea nu pot îndeajuns îndemna pe aceşti ofiţeri a nu lăsa nepublicate lucrările lor.

Ţin să spun că această lucrare a fost supusă necontenit şi până în ultimul moment controlului şi comparaţiunei cu noui documente române şi străine, cu studii şi memorii ce mi-au fost încredinţate, cari de multe ori contraziceau ceeace eu scrisesem, şi resturnau fapte ce păreau verosimile la început şi prin consecinţă mă sileau să modific o concluziune la care cu bună credinţă ajunsesem. Acest lucru s'a întâmplat când m'am documentat şi din punctul de vedere al inimicilor noştri, ceeace a avut loc cu începere dela 1924.

Nu m'am mulţumit însă ca să redau numai în mod descriptiv adevărul istoric, ci am făcut şi partea critică obiectivă, căci de fapt dela ea depinde şi importanţa ce va rezulta din întregul studiu. Generalul Lehr zice: „când autorul se mărgineşte la metoda descriptivă, opera lui este destinată ankylosei, ceeace nu trebue să fie. Critica este

necesară, bine înţeles nu critica pentru plăcerea de a critica, dară aceea care serveşte interesului general şi înlătură interesele de amor propriu particular, critica înţeleasă în sensul cel mai bun şi mai ridicat a acestui cuvânt, neavând în vedere decât interesele faptului, neavând în vedere decât învăţământul preţios ce decurge din analiza lui profundă, într'un cuvânt critica liniştită şi prudentă, cu totul obiectivă şi producătoare în învăţăminte".

Din tot materialul documentar amic şi inimic ce am avut la îndemână în cursul anilor 1919—1928, am tras şi învăţăminte strategice şi tactice, modificându-le acolo unde noui documente impuneau acest lucru, făcând însă abstracţie de orice idee de polemică. Directiva ce mi-am propus, a fost ca să arăt şi greşelile făcute, având în vedere rezultatele lor, ştiut fiind că şi din greşeli se pot trage învăţăminte pentru a evita în viitor repetarea lor. Am ţinut seamă că critica este uşoară, când are cineva la îndemână toate elementele, dar activitatea pe câmpul de răsboiu, în mijlocul necunoscutului, sub influenţa ştirilor variate şi contradictorii, este grea, este copleşitoare; acolo când tunul bubue, când gloanţele de armă şi mitraliere şueră, când moartea seceră fără milă floarea naţiunei, trebuesc comandanţilor nervi tari, sânge rece şi o tărie de caracter ce nu se poate întâlni la toţi muritorii. Cum am trecut prin aceste impresiuni, le-am avut în vedere, cu alte cuvinte am apreciat faptele în lumina împrejurărilor când ele s'au petrecut, a dificultăţilor întâlnite şi a obstacolelor de înlăturat; căci dacă anumite acţiuni pot fi criticate, este suficient să se cunoască oarecari detalii, în aparenţă fără însemnătate, pentru a le găsi o explicaţie şi chiar de a le vedea sub o formă mai puţin gravă.

Luând parte activă la operaţiuni, m'am ferit de înrâuririle ce m'ar fi putut influenţa, m'am scuturat de orice subiectivitate, pentru ca adevărul să triumfe peste orice consideraţiuni personale, şi pentru ca faptele să se oglindească şi să se aşeze singure în reala lor lumină.

In dorinţa de a evidenţia adevărul istoric, ce reese din documentele şi faptele cunoscute personal mie, nu am recurs la avizul sau părerea nimănui şi mai cu seamă nu m'am lăsat influenţat de simţimântul patriotic, pentru a diforma şi denatura adevărul, am apreciat că este mult mai folositor de a recunoaşte în mod cinstit unui inimic calităţile lui operative, decât să prezint compatrioţilor mei consolaţiuni falşe, periculoase şi nesănătoase, provenite din diformaţiuni istorice; căci din învăţămintele trecutului şi din

crudele înfrângeri suferite, răsare folosul unor bune roade pentru viitor.

N'am voit să mă fac nici acuzatorul, nici apărătorul cuiva, am urmărit numai prezentarea adevărului istoric obiectiv, senin şi imparţial, dând celor doui factori — individuali (comandamentul) şi colectivi (trupa) — importanţa şi cadrul ce li se cuvine, după influenţa în bine sau rău ce au avut-o. Am reflectat mult asupra crezului rostit de Gaston Paris la 1870: „Ştiinţa nu are alt obiect decât adevărul, adevărul prin el însuşi, fără a se îngriji de urmările bune sau rele, fericite sau nefericite pe cari acest adevăr le-ar putea avea. Acel care dintr'un motiv patriotic, religios sau moral, îşi îngădue cea mai mică ascundere a faptelor pe cari le studiază, cea mai uşoară alterare a concluziilor ce trage, nu este vrednic să-şi păstreze locul în marele laborator, în care onoarea preţueşte mai mult decât îndemânarea". Iată deci firul pe care am mers şi dela care eu nu m'am abătut, este posibil ca documentarea mea să nu fie completă, se mai poate ca parte din concluziunile mele să fie greşite; declar că dacă voi fi pus în faţa altor documente şi voi găsi că pe baza lor trebue să fac oarecari rectificări, le voi face cu plăcere într'o altă ediţie, până atunci cer ca buna mea credinţă să nu-mi fie puse nici un moment la îndoială.

* * *

Este în general ştiut, că în conducerea răsboiului, trebuesc păzite unele principii, cari de fapt nu sunt absolute, ci ele îşi capătă importanţa numai prin felul cum sunt aplicate; trebuesc evitate greşelile proprii şi profitat de greşelile adversarului.

Istoria militară ne arată, că uneori un principiu poate fi călcat de către un comandant, fără ca prin această abatere, să se fi dobândit un rezultat rău, dacă inimicul n'a ştiut să profite de dânsa. Mai trebue ţinut seama, că în răsboiu perfecţiunea nu se dobândeşte decât foarte rar; în cele mai multe cazuri istoria militară ne arată, că ambii adversari greşesc, totuşi unul e învingător, fiindcă a greşit mai puţin, sau a ştiut să profite de greşeala adversarului.

In sprijinul acestor idei, cari nu m'au părăsit în tot cursul examinărei actelor de comandament ale răsboiului nostru, am avut necontenit în faţa ochilor mărturisirea generalului Bonaparte din scrisoarea ce adresa Directoratului, la 25 Martie 1797, după ce bătuse pe Beaulieu, Wurmser şi Alvintzy şi avea în faţă pe Arhiducele Carol, care se bucura

de o reputaţie de răsboinic bine stabilită: „Până la această oră, prinţul Carol a manevrat mai rău ca Beaulieu şi Wurmser; a făcut greşeli la fiecare pas şi foarte grosolane; l'au costat mult, dar ar fi putut să-l coste şi mai mult, dacă reputaţia, pe care o avea, nu mi-ar fi impus până la un oarecare punct şi nu m'ar fi împiedicat să mă conving de greşelile pe care le vedeam, presupunându-le însă dictate de vederi, cari în realitate nu existau".

Dacă un geniu militar ca Napoleon, mărturiseşte singur că nu a profitat de greşelile adversarului, putem să ne închipuim ce se întâmplă cu alţi generali, chiar bine pregătiţi.

Nu trebuie uitat, că cei mai mari căpitani, pe cari i-a cunoscut istoria, au pierdut unele bătălii şi chiar răsboaie. Dela acest lucru nu a făcut excepţie nici Frederic cel Mare şi nici Napoleon. Acesta nu analizează o bătălie a altor generali sau din ale sale, fără a nu arăta şi o greşală. Numai ignoranţii pot crede, că un general nu trebuie să greşească operativ şi, dacă a greşit, nu vor să-i ierte acea greşală. De aceea şi Frederic în „Instrucţiunile militare ale Regelui Prusiei" spune cu drept cuvânt: „generalii sunt mai de plâns decât s'ar crede; toată lumea îi condamnă fără să-i asculte...". Mareşalul Joffre spune: „nu sunt dintre aceia care să aduleze pe căpitanii cari n'au fost nici odată învinşi. Există în înfrângere un învăţământ de curaj şi de perseverenţă, pe care unii şefi nu-l înţeleg decât prea târziu".

Dacă în diferite studii se evidenţiază greşelile făcute, se face nu în scopul de a aduce un blam, de a aduce o ofensă unui comandant, ci numai în scopul de a feri pe alţii să mai cadă în acele greşeli.

Arătând deci greşelile făcute de unii comandanţi români, am urmărit un interes pur ştiinţific, iar nici de cum de a aduce acuzaţiuni. Eu mi-am dat bine seama, că ei erau produsul şcoalei timpului de pace, erau rezultatul, ca să zic aşa, a şefilor lor, a profesorilor lor. Mulţi din ei deşi au făcut mari greşeli, nu au o vină personală, pentru că cu toate că nu aveau pregătirea necesară, au fost puşi la comande, ce cereau ofiţeri foarte bine pregătiţi în conducerea trupelor. Prin aceasta nu trebue să se creadă că pe acele trepte ierarhice nu se găsiau şi ofiţeri eminenţi, dar experienţa, maturitatea de gândire şi pregătire technică, sunt factori peste care nu este îngăduit a se trece fără mari riscuri.

Slăbiciunea în conducere a fost şi din cauza diluărei

armatei, care a avut ca urmare o împingere de jos în sus, aşa în cât mai pe toate treptele comandamentului am avut comandanţi improvizaţi.

Deci lipsa de pregătire şi punerea în capul diferitelor comandamente a nepregătiţilor, au condus la greşeli grave operative, pentru care nici nu pot fi făcuţi răspunzători făptuitorii acelor greşeli, ci vinovaţi sunt aceia ce i-au pus în capul acelor comandamente.

O altă cauză a erorilor făcute trebuie căutată în greşita concepţie, pe care o aveau comandamentele superioare române asupra drepturilor şi îndatoririlor ce le impunea o conducere judicioasă a operaţiunilor, a disciplinei şi subordinaţiunei oarbe cu care comandamentele inferioare erau deprinse din timp de pace. Urmarea acestui mod de a fi, sus sau jos, a avut drept rezultat:

1. O centralizare teoretică sus, care nu corespunde deloc practicei pe câmpul de bătaie.

2. Interzicerea inferiorului la dreptul liberei cugetări şi prin consecinţă încătuşarea libertăţei de acţiune.

3. Lipsa de iniţiativă la şefii în subordine, cari aşteptau ordine de sus, dar cari ori sosesc târziu, ori dacă sosesc la timp, erau atât de neclare, atât de teoretice, că subalternul nu ştia pe care parte să o ia.

In armata română se uitase cu totul cele afirmate de Napoleon: „In regulă generală, comandamentul trebuie să indice numai directiva generală, să determine numai scopurile de atins; iar întruce priveşte mijloacele de întrebuinţat pentru a ajunge la ele, trebuiesc lăsate la libera alegere a organelor de execuţie, fără care succesul este imposibil".

Ca consecinţă logică şi determinantă a şcoalei timpului de pace, a perioadei de comprimare morală a subalternilor, am avut de suferit o mare lipsă de iniţiativă în timp de răsboiu, aproape la toate treptele ierarhice. Aceasta a fost desigur şi o foarte mare nenorocire, care s'a resimţit necontenit în tot cursul campaniei noastre; rarele iniţiative manifestate jos, au fost sdrobite repede şi scurt de treapta ierarhică superioară. Iar rezultatul? Frica de a lua orice dispoziţie, grija de ce va zice şeful, a condus la un fel de paralizie operativă, despre care Clausewitz zice că: „cea mai rea măsură, pe care o poate lua un şef, este de a nu lua nici una". In majoritatea cazurilor aşa am făcut noi, pentrucă altfel, tirania de sus, nimicea pe cei mai buni de jos. Exemple ar fi suficiente, dar mă opresc de a le evidenţia, fiindcă ar fi să redeschid răni abia cicatrizate; atât pot spune, mai mult pentru viitor, că nu este nevoe ca

să fie cineva nici filosof, nici profet, pentru a-şi da seama că atunci când din timp de pace este anihilată iniţiativa unui ofiţer de către un superior, este o curată pierdere pe care superiorul va încerca la răsboi, chiar dacă va mai voi să mai redeştepte energiile paralizate şi iniţiativele moarte.

* * *

Nu pot încheia mai bine această introducere, decât arătând dorinţa profundă de român şi de fost combatant, ca unitatea noastră naţională, să se desăvârşească cât mai repede. Neamul nostru românesc a suferit prea mult în cursul veacurilor pentruca, acum, când am realizat visul strămoşesc, sufletele morţilor din mormintele semănate dela Nistru până la Tissa să ne poată blestema, că n'am ştiut să preţuim şi să păstrăm rodul ce ne-au dat prin jertfa sângelui şi vieţei lor.

General G. A. DABIJA

CAPITOLUL I

ARMATA ROMÂNĂ IN RĂSBOIUL MONDIAL (1916—1918)

Convenţiunile încheiate de România în vederea intrărei în răsboiu alături cu Antanta.

Răsboiul mondial a început la 15/28 Iulie 1914, când Austro-Ungaria a atacat Serbia.

La 21 Iulie 1914 a fost Consiliul de Coroană de la Sinaia, care a hotărât rămânerea în neutralitate.

In urma tratativelor urmate de guvernul Român cu aprobarea Regelui Carol I, a avut loc la 18 Septembrie 1914 (adică după 63 zile dela începutul răsboiului mondial) următorul schimb de note între Rusia şi România:

Ministrul de externe al Rusiei, Sazonov adresează lui Diamandi ministru României la Petrograd următoarea notă:

„Ca urmare la conversaţiunile noastre am onoare a vă face declaraţiunea următoare:

Rusia se angajează să se opună la orice atingere a Statului quo teritorial al României în fruntariile actuale. Ea se obligă deopotrivă să recunoască României dreptul să-şi anexeze părţile din monarhia Austro-Ungară locuite de români. Cât priveşte Bucovina, principiul naţionalităţilor ne va servi de bază la delimitarea teritoriilor anexate de către Rusia şi de către România. Această delimitare va fi săvârşită după constatările făcute la faţa locului. Pentru aceasta, o comisiune inter-administrativă va fi numită şi ea va primi instrucţiuni pline de spiritul împăciuitor de care sunt însufleţite ambele guverne.

România poate ocupa teritoriile mai sus menţionate, când

va judeca mai bine. Rusia se obligă să facă să fie aprobate de către cabinetele din Londra şi din Paris, instrucţiile de mai sus.

Este înţeles că declaraţiunea de faţă, va fi ţinută secretă până în minutul când România va anexa teritoriile care sunt menţionate într'însa".

In aceiaşi zi, ministru Diamandi, a răspuns de primirea notei, adăogând:

„In schimbul acestei declaraţiuni, sunt autorizat de către Domnul Brătianu, preşedintele Consiliului de miniştri al României să vă spun că România se angajează din partea ei, să păstreze o neutralitate amicală faţă de Rusia, până în minutul când dânsa va ocupa părţile din monarhia Austro-Ungară locuite de români".

E de observat că aceste note, cari alcătuesc o quasi convenţiune, s'au schimbat la 18 Septembrie 1914 cu „ştirea şi consimţământul Regelui Carol" (9 zile înaintea morţei sale), după cum a afirmat I. I. C. Brătianu la 16 Decembrie 1919 în Camera deputaţilor. Dară România nu era pregătită de răsboiu, iar un tratat în regulă cu Rusia şi celelalte puteri ale Antantei, trebuia să fie încheiat, s'au început tratative în scopul intrărei României în răsboiu alături de Antantă, cu luarea tuturor garanţiilor de oportunitate şi de siguranţă strategică.

După laborioase tratative, s'a semnat la 4 August 1916 la Bucureşti Convenţia politică şi militară. Deci tratativele au durat încă 1 an, 10 luni şi 17 zile dela moartea Regelui Carol, care dăduse consimţământul său. Arătând toate peripeţiile prin care au trecut tratativele diplomatice, aş depăşi cadrul acestui studiu cu caracter militar. Deci voi reda numai Convenţiunile încheiate ca rezultat al acelor tratative.

La 4/VIII/1916 s'a semnat la Bucureşti Convenţia politică şi Convenţia militară.

Convenţia politică avea următorul cuprins:

„Intre subsemnaţii:

1. D. Stanislas Poklewski-Koziel, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale Impăratul tuturor Ruşilor pe lângă Majestatea Sa Regele României;

2. Contele de Saint-Aulaire, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Republicei Franceze pe lângă Majestatea Sa Regele României;

3. Sir George Barklay, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţei Sale Regelui Regatului unit al Marei Britanii şi Irlandei şi al pământurilor britanice de

peste mări, Impărat al Indiilor, pe lângă Majestatea Sa Regele României, şi

4. Baronul Fasciotti, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale Regelui Italiei, pe lângă Majestatea Sa Regele României, anume însărcinaţi de guvernele lor respective, de o parte,

şi D. Ioan I. C. Brătianu, preşedintele consiliului de miniştri al Regatului României, în numele guvernului român, de altă parte, s'a stabilit ceeace urmează:

I. Rusia, Franţa, Anglia şi Italia garantează integritatea teritorială a Regatului României, în toată întinderea fruntariilor sale actuale.

II. România se obligă să declare răsboiu şi să atace Austro-Ungaria în condiţiile stabilite prin convenţia militară; România se obligă de asemeni să înceteze, dela declararea răsboiului, orice legături economice şi orice schimb comercial cu toţi duşmanii aliaţilor.

III. Rusia, Franţa, Anglia şi Italia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile monarhiei Austro-Ungare prevăzute şi hotărnicite în art. 4.

IV. Marginile teritoriilor, despre care e vorba în articolul trecut, sunt hotărâte după cum urmează:

Linia de hotar va începe dela Prut, dela un punct al frontierei actuale dintre Rusia şi România aproape de Novosuliţa şi va urca râul până la graniţa Galiţiei, la întâlnirea Prutului cu Ceremuşul. De aci va urma frontiera dintre Galiţia şi Ungaria până la punctul Steag, cota 1655. Mai departe va urma linia de despărţire dintre apele Tisei şi Vizului ca să ajungă la Tisa, la satul Trebuza, mai sus de locul unde se uneşte cu Vizu. Dela acest punct ea va coborî malul Tisei până la 4 km. mai jos de locul unde se întâlneşte cu Someşul, lăsând satul Vasaros-Nameny României. Va continua apoi în direcţia Sud-Sud-Est până la un punct la 6 km. la Est de oraşul Debreţin. Dela punctul acesta va atinge Crişul la 3 km. mai jos de locul de întâlnire a celor doi afluenţi ai săi (Crişul alb şi Crişul iute), se va uni apoi cu Tisa la înălţimea satului Algyö, la Nord de Seghedin, trecând la apus de satele Oroshaza şi Bekesamson, la 3 km. dela care va face o mică îndoitură. Dela Algyö linia va coborî malul Tisei până la vărsarea sa în Dunăre şi însfârşit va urma malul Dunărei până la frontiera actuală a României.

România se obligă să nu ridice fortificaţii în faţa Belgradului, pe o zonă ce va fi stabilită ulterior şi să nu ţie în această zonă decât forţele necesare serviciului de poli-

ţie. Guvernul Regal Român se obligă să despăgubească pe Sârbii regiunei Banatului, cari părăsindu-şi proprietăţile vor voi să emigreze într'un spaţiu de 2 ani dela încheerea păcei.

V. Rusia, Franţa, Anglia şi Italia de o parte şi România de altă parte se obligă să nu încheie pace separată sau pacea generală decât în unire şi în acelaş timp.

Rusia, Franţa, Anglia şi Italia se obligă de asemeni ca în tratatul de pace, teritoriile monarhiei Austro-Ungariei, prevăzute în art. 4, să fie anexate coroanei României.

VI. România se va bucura de aceleaşi drepturi ca şi aliaţii săi în tot ce priveşte preliminările, tratativele de pace, ca şi discutarea chestiunilor, cari vor fi supuse hotărârei conferinţei de pace.

VII. Puterile contractante se obligă să păstreze în secret prezenta convenţie până la încheierea unei păci generale.

Făcut în cinci exemplare la Bucureşti, la 4/17 August 1916".

Convenţia militară avea următorul cuprins:

„*Art. 1.* — Ca urmare la tratatul de alianţă intervenit la 4/17 August 1916 între Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia şi România, România se obligă, mobilizând toate forţele sale de uscat şi de mare, să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15/28 August 1916 (opt zile după ofensiva dela Salonic). Acţiunile ofensive ale armatei române vor începe chiar în ziua declarării răsboiului.

Art. 2. — Dela semnarea prezentei convenţiuni şi în toată durata mobilizărei şi concentrărei armatei române, armata rusă se obligă să lucreze într'un mod cu totul energic pe tot frontul austriac, în scopul de a asigura operaţiunile române mai sus menţionate. Această acţiune va fi în special ofensivă viguroasă în Bucovina, unde trupele ruse vor trebui cel puţin să-şi păstreze poziţiunile lor, ca şi efectivele lor actuale.

Cu începere dela 12/25 August 1916 flota rusă va trebui să garanteze siguranţa portului Constanţa, să împiedice debarcarea de trupe inimice pe coastele române şi orice incursiuni pe Dunăre în susul gurilor acestui fluviu.

De partea sa, România va recunoaşte flotei ruse din Marea Neagră de a utiliza portul Constanţa şi de a lua măsurile necesare contra flotei vrăjmaşe submarine.

Vasele de răsboiu ruseşti, cari se vor servi de Dunăre, atât pentru a apăra malurile, cât şi pentru a da concurs armatei şi flotei române, vor fi sub ordinele comandantului

şef al armatelor române şi vor coopera pe acest râu cu escadra de monitoare româneşti. Amănuntele acestei cooperări vor fi stabilite în conformitate cu articolele prezentei convenţiuni.

Art. 3. — Rusia se obligă în momentul mobilizărei armatei române, să trimită în Dobrogea două divizii de infanterie şi una de cavalerie pentru a coopera cu armata română în contra armatei bulgare.

Aliaţii se obligă a face ca intrarea în răsboiu a României să fie precedată, cel puţin cu opt zile înainte, de o ofensivă afirmată a armatelor dela Salonic, în scopul de a uşura mobilizarea şi concentrarea tuturor forţelor militare române. Această ofensivă va începe la 7/20 August 1916.

Dacă, în cursul operaţiunilor militare, Puterile aliate, în urma înţelegerei dintre Statele majoare respective, ar decide mărirea aporturilor lor militare, cooperând cu armata română, această mărire de forţe nu va modifica întru nimic stipulaţiunile convenţiunilor încheiate.

Art. 4. — Franţa, Marea Britanie, Italia şi Rusia se obligă a procura României muniţiuni şi material de răsboiu, cari vor fi transportate de vase româneşti sau aliate şi tranzitate prin Rusia.

Aceste predări şi transporturi vor trebui astfel executate pentru a le asigura sosirea în România, într'un mod cât se va putea continuu de minimum trei sute de tone pe zi, calculat la o lună de transport.

In cazul când aliaţii ar avea la dispoziţia lor noui căi accesibile, uşurând tranzitul muniţiunilor, România va putea beneficia.

Art. 5. — Aliaţii se obligă deopotrivă a procura României, în limitele posibilului, caii, cauciucurile, medicamentele, articolele de subsistenţă şi de echipament, pe cari le va cere în cantităţile şi categoriile cari se vor fixa de comun acord.

Art. 6. — Aliaţii vor pune la dispoziţia României personalul technic necesar pentru fabricarea în ţară a muniţiunilor şi materialului de răsboiu.

Art. 7. — Indată după încheerea prezentei convenţiuni, Statele majoare ale armatelor ruso-române, ca şi statul-major al armatelor dela Salonic, se vor pune de acord pentru a stabili modalităţile cooperărilor.

Acordul în timpul operaţiilor militare a armatelor româno-ruse sau orice schimbare, lămurire sau adaos în ve-

derea unei legături permanente, se va stabili la Cartierul general respectiv, astfel cum se va spune mai jos.

Art. 8. — Cooperarea armatelor aliate nu implică subordonarea uneia din părţile contractante celeilalte, ea nu implică decât libera acceptare a dispoziţiilor sau modificărilor datorate situaţiunei generale, necesităţilor cerute de felul urmărit şi de camaraderia de arme.

Art. 9. — In principiu, trupele regale române şi trupele imperiale ruse vor conserva comandamentul lor propriu, zona lor distinctă de operaţiuni şi o complectă independenţă în conducerea operaţiunilor. Linia de demarcare între cele două armate va trece dela Dorna Vatra pe la Bistriţa şi văile râurilor Sajo şi Someş la Debreţin. Ţinta principală a acţiunei române, întru atât cât situaţia militară la sudul Dunărei o va permite, va fi prin Transilvania în direcţiunea Budapesta.

Trupele ruse prevăzute la art. 3, destinate a coopera cu armata română, vor fi sub comandamentul superior al armatei române.

In cazul când contigentul rus, operând la Sudul Dunării, ar fi considerabil mărit astfel ca să fie de forţă egală sau superioară trupelor române, cu care va coopera, acest contingent va putea forma, la ieşirea din teritoriul român, o armată independentă, care va fi pusă sub ordinele comandamentului suprem rus. In acest caz această armată operând în afară de teritoriul român, va trebui să aibă o zonă de operaţii distinctă şi va fi condusă după directivele comandamentului suprem rus, conformându-se în totul planurilor celor două cartiere generale pe bazele stabilite mai sus.

Dacă în vederea ţintei urmărite, ar trebui să aibă loc operaţiuni cu forţe combinate ruso-române, comandamentul acestor forţe va fi indicat de zona respectivă de operaţiuni. Toate ordinele şi instrucţiile relative la conducerea acestor operaţiuni vor fi redactate în româneşte şi ruseşte.

Art. 10. — In principiu, în teritoriul naţional, ca şi în cel ocupat de armata uneia din părţile contractante, armatele celeilalte părţi contractante nu vor putea să intre, decât dacă interesul general şi ţinta comună ar reclama şi cu consimţimântul înscris şi prealabil pentru fiecare caz particular.

Art. 11. — Ori de câte ori în cursul operaţiilor, armatele aliate vor avea nevoie a întrebuinţa una sau mai multe căi ferate depe teritoriul unui stat aliat, pentru transportul de trupe, provizii şi furnituri militare, întrebuinţarea va fi

stabilită pentru fiecare caz în particular de delegaţii marilor cartiere generale aliate.

Administraţia, organizarea transporturilor şi aprovizionarea cu resurse locale, va incumba în toate cazurile autorităţilor teritoriale.

Art. 12. — Prizonierii, prada de răsboiu şi trofeele luate de una din armate îi vor aparţine.

Prada de răsboiu, luată în lupte în comun şi pe acelaş câmp de bătae, va fi împărţită proporţional cu efectivele cari au luat parte. Totuşi pentru a uşura aprovizionarea armatei române, comandamentul imperial rus va ceda acesteia materialul de răsboiu şi muniţiunile, cuprinse în această pradă mixtă, de care ea ar avea o urgentă nevoie.

Art. 13. — Pentru a coordona acţiunile armatelor române, ruse şi aliate şi pentru a ajunge mai sigur ţintele militare, un reprezentant al armatei române, ajutat de va fi nevoe de un anumit număr de ofiţeri adjutanţi, trebue să se găsească la cartierele generale ruse şi aliate în momentul începerii operaţiilor militare române. Tot asemenea reprezentanţii armatelor ruse şi aliate şi adjutanţii lor trebue să se găsească la cartierul general al armatei române.

Cartierele generale ale armatelor cooperante trebue să se informeze mutual şi în timp util asupra conjecturilor militare, repartiţiei forţelor şi mersului operaţiilor.

Art. 14. — Dacă în cursul operaţiilor survin situaţiuni cerând luarea de măsuri noi şi ridicând chestiuni neprevăzute în prezenta convenţiune, toate aceste chestiuni vor fi tratate în fiecare cartier general cu delegatul armatei aliate, dar nu vor deveni definitive, decât după un acord al comandanţilor şefi.

Art. 15. — Pentru a se putea lua la timp măsurile preparatorii la începerea operaţiilor, părţile contractante vor trebui să se înţeleagă asupra planului acţiunii militare înaintea zilei începerii ostilităţilor de către armata română.

Art. 16. — Chestiunea armistiţiilor se va decide de comun acord de comandamentele supreme a armatelor cooperante.

Art. 17. — Prezenta convenţiune va rămâne în vigoare din ziua semnării ei până la pacea generală.

Făcut în cinci exemplare la Bucureşti, la 4/17 August 1916".

CAPITOLUL II

SITUAŢIA ARMATELOR ANTANTEI LA INTRAREA ROMÂNIEI IN RĂSBOIUL MONDIAL

1. – Situaţia armatelor Antantei la sfârşitul anului 1915.

Armata franceză se completa necontenit, în special artileria grea şi aprovizionarea cu muniţiuni se asigurase.

Armata engleză trebuia să vină cu un număr mai mare de Divizii pe frontul francez, căci din 70 Div. aveau numai 34 pe acest front; englezii aveau frică că germanii să nu facă o debarcare pe teritoriul lor, se temeau de un atac turc în Egipt, iar pe de altă parte nu voiau ca să mai trimită trupe la Salonic. Cu greu, g-lul Joffre i-a convins, ca să trimită pe frontul francez până la jumătatea lui Iunie, un număr total de 54 Div.

Armata rusă intrată nepregătită în răsboiu, fusese bătută pe timpul verei anului 1915, pierduse iniţiativa şi executase o retragere generală în rele condiţiuni, acum ducea lipsuri mari în material: tunuri, arme de infanterie (în depozite nu mai avea decât o rezervă de 40.000), muniţiuni, telefoane, etc. Armata rusească pierduse prestigiul, ieşise compromisă faţă de celelalte State şi prezenta simptome de uzură, nemulţumirea în Rusia crescuse foarte mult. Armata rusească avea nevoie de repezi ajutoare, Franţa, apoi Anglia şi Italia, au fost nevoite a aproviziona armata rusă cu arme, tunuri, aeroplane, muniţiuni; dar cum Marea Albă

era înghețată, iar transiberianul funcționa slab, armata rusă nu a putut primi în cursul iernei 1915/1916 decât foarte puțin material.

Armata italiană deși intrată în răsboiu abia dela 23 Maiu 1915 avea urgentă nevoe de completare, ea își mări numărul unităților și primi material care-i permise ca să-și alcătuiască baterii de artilerie grea.

Armata sârbă ce fusese bătută, se retrăsese prin Munții Albaniei, ea ajunsese pe Adriatica, lipsită nu numai de armament, dar murind de foame, aliații au transportat-o la Corfu, iar francezii au reorganizat-o, în intenția de a o trimite la Salonic.

Armata dela Salonic, avea nevoe să fie completată, dar Englezii nu numai că se opuneau la aceasta, ei ar fi voit să o retragă cu totul dela Salonic, la care francezii nu au consimțit cu nici un preț, susținând că menținerea și întărirea armatei dela Salonic ține liniștiți pe Greci și va decide pe România să intre în răsboiu.

Armata dela Salonic avea 4 Div. franceze, 6 Div. engleze.

Așa dar la sfârșitul anului 1915 toate armatele Antantei aveau nevoe să fie reorganizate și reconstituite, ceeace cerea timp, care din punctul de vedere al siguranței, timpul urma ca să fie cât mai redus. In conferința din Iulie 1915 dela Chantilly, toți comandanții Armatelor interaliate au căzut de acord asupra acestor nevoi, afară de aceea a armatei dela Salonic, la care a făcut rezerve Mareșalul French, Comandantul armatei Engleze, care cu mare greutate a admis numai păstrarea poziției dela Salonic.

In cursul anilor 1914 și 1915 armatele Antantei nu putuse realiza comandamentul unic, ele operau fără nici o coordonare, fiecare lucra după nevoile locale a propriului front. Generalisimii armatelor nu-și comunicau reciproc ideile și planurile viitoare; din această cauză inițiativa era lăsată Puterilor Centrale, care lucrând pe linii interioare, atacau când voiau și băteau succesiv pe Antantă când la Est, când la Vest. Lipsa unui comandament unic, a avut drept rezultat că strategia se făcea de diplomație, care fixa nu numai obiectivele, dar intra și în detalii de repartiție a forțelor. Această stare de lucruri trebuia înlăturată. In acest scop la consiliul interaliat la Chantilly s'a

luat o bună măsură, anume aceea, că generalisimul francez avea să asigure în viitor coordonarea acţiunei armatelor aliate, alcătuindu-se pe lângă Marele Cartier General francez un quasi stat major interaliat, format din şefii misiunilor militare străine (din partea României era col. Rudeanu).

Aceasta era deci situaţia aliaţilor la sfârşitul lui 1915 şi începutul lui 1916, când se făceau insistenţe pe lângă guvernul român ca să intre în acţiune.

Pregătiri operative

La sfârşitul anului 1915 generalul Joffre Comand. super. francez mai ajunsese la concluzia că a continua răsboiul tot aşa ca până atunci, este a-l termina în mod dezastros, căci a lăsa grupului de Puteri centrale, toată iniţiativa să bată succesiv pe fiecare, este de a ajunge cu siguranţă la un rezultat negativ; singurul mijloc de a eşi din această situaţiune, nu era decât atacarea Puterilor centrale deodată pe toate fronturile, de a le fixa şi de a le imobiliza rezervele, cu care până atunci îşi permisese toate iniţiativele.

In acest scop generalul Joffre propune în conferinţa dela Chantilly (6—8 Dec. 1915) un plan de acţiune pentru 1916, care se baza în rezumat pe următoarele condiţiuni:

1. Fiecare din armate trebue să dea maximum de mijloace în personal şi material, dacă însă nu va putea, atunci aliaţii îi vor asigura mijloacele de care are nevoie;
2. Fiecare armată trebue să fie în stare, ca să oprească cu propriile sale mijloace ofensiva, pe care ar încerca-o inimicul;
3. Atacurile combinate ale aliaţilor trebue să fie simultane pe toate fronturile;
4. Pe teatrele de operaţiuni excentrice, se vor da mijloace cu o strictă economie.

Germania a aflat despre acest plan, ea şi-a dat imediat seama, că dacă Antanta va lua ofensiva deodată pe toate fronturile, va smulge Puterilor centrale libertatea operaţiunilor pe linii interioare, de aceea Germanii se decid a preveni ei ofensiva Antantei, făcând două mari operaţiuni; pe frontul francez atacând la Verdun şi pe frontul italian. Germanii sperau să rămâe stăpâni pe iniţiativă şi chiar dacă nu ar putea dobândi un succes decisiv, totuşi va înlătura atacul general depe toate fronturile Antantei.

Desvoltarea planului Puterilor centrale avu loc în prima jumătate a anului 1916.

2. — Intâmplări survenite dela 1 Ianuarie—14 August 1916 pe diferite fronturi.

a) *Pe frontul franco-englez*

La 8/II Kronprinzul germ. atacă la Verdun.

La 8—12/II/916 au loc lupte foarte grele, germanii cuceresc la 13/II fortul Douaumont, dar fără să fi putut rupe frontul, ei prelungiră frontul ofensiv silind pe francezi să-şi retragă stânga dela Meusa.

Dela 13—19/II g-lul Pétain reuşeşte a opri pe germani.

Dela 20/II—9/III lupte grele de uzură.

Dela 10/III — 30/IV germanii sunt respinşi, mai cu seamă dela 9—12/IV sunt respinşi la Vauquois şi la Mort-Homme.

La 20/IV g-lul Pétain este înlocuit cu g-lul Nivelle la comanda Arm. II-a dela Verdun. Germanii atacă cu vigoare.

La 9/V francezii recuceresc fortul Douaumont, dar la 11/V îl pierd.

La 25/V francezii pierd fortul Vaux.

Până la această dată francezii angajase la Verdun 67 Divizii, adică 2/3 din forţa lor totală. Francezii reuşise să se menţină, dar erau epuizaţi, căci pierduse 200.000 oameni, 650 tunuri fusese scoase afară din serviciu, cheltuise 10.000.000 lovituri artilerie de câmp şi 3.000.000 lovituri de artilerie grea. Incordarea ajunsese la punctul maxim. G-lul Pétain aştepta cu nerăbdare atacurile aliaţilor.

Dela 10—11/VI bătălia dela Verdun se urmează cu violenţă pe amândouă fronturile.

La 15—17/VI francezii recuceresc Thiaumont (Est de Meusa).

La 19/VI ofensiva franco-engleză pe Somme, francezii cuceresc la 20/VI Belloy-en Santene, englezii cuceresc la 21/VII la Boiselle.

Dela 21/VII—7/VIII au loc lupte foarte îndârjite la Verdun, cu mare pericol pentru francezi.

După 14 Aug., intrarea României în răsboiu, atacurile germane dela Verdun scad în intensitate.

b) *Pe frontul rusesc şi italian*

Armata rusă ieşise foarte slăbită din anul 1915, ea avea nevoe să se refacă şi să se pregătească în vederea unei noui ofensive. Ajutoarele în materiale promise de aliaţi, nu-i putea sosi din cauză că Marea Albă era îngheţată, transiberianul funcţiona foarte slab, iar pentru începutul

primăverei erau de aşteptat desgheţurile cari împiedicau nu numai transporturile, dar chiar şi operaţiunile. Din aceste motive, în conferinţa ce a avut loc la Chantilly la 27 Feb. 1926, s'a decis ca ofensiva să înceapă la 2 Maiu, când trebuia să se deslănţuiască şi ofensiva italiană, iar ofensiva franco-engleză urma după 15 zile, adică la 17 Maiu, în scop de a da timp germanilor să-şi scoată forţe depe acest front şi să le ducă pe celelalte fronturi. Astfel ca armatele franco-engleze, ar fi avut de acţionat asupra unor trupe mai puţine.

Dar la sfârşitul lui Aprilie, s'a constatat, că armata rusă nu poate începe ofensiva proectată pentru 2 Maiu, căci nu era încă gata, din această cauză s'a decis ca ofensiva să înceapă negreşit la 2 Iunie, iar ofensiva franco-engleză urma la 18 Iunie.

Aceste amânări au adus un rău, anume că pe timpul când armata germană ataca puternic la Verdun, austro-ung. iau ei la 1 Maiu o ofensivă prevenitoare, atacând armata italiană pe frontul din Tretin, în intenţiune de a ajunge la Vicenţa, să scoboare în câmpie şi să disloce armata italiană ce lupta între Carso şi Isonzo. Austro-ung. atacă cu 18 Div. pe Adige şi Brenta, silind armata italiană să se retragă pe un front de 60 km., ceeace era un mare pericol, pentrucă ameninţa liniile de comunicaţie a armatelor depe frontul Veneţian. Acest lucru sili comandamentul italian să ceară, ca ruşii, să ia de îndată ofensiva.

Generalul Joffre intervine ca generalul Alexejew să înceapă cu câteva zile mai înainte ofensiva, iar pe Cadorna îl sfătui să se retragă mai încet, pas cu pas, ceeace el putu să realizeze, fără a fi lăsat pe austro-ung. ca să ajungă în câmpie.

De fapt ruşii după multe insistenţe ale generalului Joffre se decid a lua ofensiva. G-lul Alexejew voia să execute un atac principal pe la Nordul mlaştinelor Pripetului spre Baranovici şi două atacuri secundare pe Duna în regiunea Dvinsk şi în Volhinia spre Lemberg. Această ofensivă nu era pregătită în totul, de aceea g-lul Alexejew faţă de greaua situaţie a armatei italiene, faţă de insistenţele g-lului Joffre, dispune luarea ofensivei pe frontul său de S. V. comandat de g-lul Brussilow. La 20 Maiu încep pregătirile de artilerie, la 22 Maiu începu înaintarea cu direcţia generală spre Wladimir Volhinski, ajungând la Lutsk, la 24 Maiu pe Stripa, la 28 Maiu în Bucovina, la 4 Iunie Brussilow cucereşte Cernăuţul, respingând contra-ofensiva austro-germ.

Acum ruşii aveau nevoie de sprijinul armatei italiene,

partida trebuia jucată în sens invers şi anume trebuia ca armata italiană, să treacă la contra ofensivă, pentru a împiedica pe austro-ung. ca să scoată forţe de aci şi să le ducă pe frontul rusesc; însă armata italiană cu toate insistenţele puse de g-lul Alexejew şi de g-lul Joffre, nu a putut lua repede această contra ofensivă, ci de abia la 12 Iunie recucerind o mare parte din terenul pierdut în Maiu, dar această contra ofensivă se izbi după câteva zile de greutăţi, oprind-o. G-lul Cadorna promite că va relua ofensiva pe frontul Isonzo, ceeace a şi făcut, dar numai deabia la 23 Iulie, în sectoarele Goriţa şi Montefalcone, cu un bun rezultat, anume că armata italiană se apropie de Triest, nu putu însă exploata succesul tardiv, căci austro-ung. erau acum în măsură de a opri din nou armata italiană.

Pe frontul rusesc, Brussilow ajunge la 15 Iulie la Brody, la 28 Iulie la Stanislau, la 29 Iulie centru austro-ung. se retrage pe Brzezany. Aşa dar la sfârşitul lui Iulie, Brussilow cucereşte o mare parte din Galiţia şi întreaga Bucovină, făcând şi peste 200.000 prizonieri. Această ofensivă plină de rezultate, înghiţise aproape toate resursele în rezerve şi material, aşa că ofensiva generală în regiunea Dvinsk nu mai putea avea loc, iar atacul principal spre Baranovici a fost amânat, consecinţa a fost că germanii au putut scoate rezerve depe frontul oriental, ajutând pe austro-ung. contra ruşilor.

G-lul Joffre insista într'una ca g-lul Alexejew să dea drumul atacului principal central, ruşii aveau însă mari lipsuri de material, aşa că după marile insistenţe puse, g-lul Alexejew dă drumul atacului la sfârşitul lui Iunie, dar el fiind slab înzestrat cu mijloace materiale, nu parveni să rupă frontul, ci numai să fixeze parte din rezervele încă disponibile germane, cari nu au mai putut fi trimise contra lui Brussilow.

Aşa dar cele două ofensive, italiană şi rusă din 1916, nu au avut loc la timpul hotărât, dar nici contra ofensivele de uşurare a celuilalt front, nu au avut loc decât prea târziu, aşa că Puterile centrale au putut lucra pe linii interioare în condiţiuni mai bune, decât dacă ar fi fost atacate la timp şi concomitent de italieni şi ruşi, conform planului stabilit de aliaţi în conferinţa dela Chantilly din Decembrie 1915.

c) *Pe frontul dela Salonic*

Am văzut că la sfârşitul lui 1915 Comandam. super. englez era decis să-şi retragă forţele dela Salonic şi numai cu mare greutate a cedat insistenţelor g-lului Joffre, consimţind de abia la 26/XI/915 ca să mai lase aceste forţe

acolo, păstrând însă o atitudine strict defensivă. Argumentările guvernului francez şi ale g-lului Joffre aveau o foarte serioasă bază, căci armata dela Salonic:

1. ţinea în respect pe greci;
2. putea ataca pe Bulgari, închizând cercul faţă de Imperiele centrale;
3. putea dobândi cooperarea României.

In ce priveşte România, era nevoie ca Armata dela Salonic să fie destul de puternică, ori, în realitate această Armată era încă departe de aceasta.

La sfârşitul lui Ianuarie 1916 Armata dela Salonic avea: 4 Div. franceze şi 6 Div. engleze.

La 3 Ianuarie 1916 g-lul Sarail este numit „comandant al forţelor aliate dela Salonic".

La 12 Febr. g-lul Robertson cere scoaterea a două Div. engleze depe frontul Salonic şi trimiterea lor pe frontul francez. G-lul Joffre cu toată greaua situaţie dela Verdun, intervine şi reuşeşte a împiedica propunerea g-lului Robertson, ba mai mult ceva, reuşeşte a decide Comandamentul englez a organiza Diviziile dela Salonic în Divizii de tip alpin. Comandamentul englez deşi promite, amână organizarea numai a trei Divizii din şease câte avea la Salonic. Dar organizarea se face foarte încet, sub diferite motive (lipsa de artilerie de munte, de cai, samare, etc.), până la 13 Iunie 1916 când guvernul român declară Antantei, că „va intra în curând în acţiune alături de aliaţi". Guvernul englez a dispus la 31 Iunie echiparea Diviziilor engleze dela Salonic şi „anume acele care în timp util vor putea participa la ofensivă".

In luna Iunie 7 Divizii sârbe reorganizate în insula Corfu au fost îmbarcate şi transportate la Salonic, astfel că din acest moment aci se găsesc: 4 Div. franceze, 6 Div. engleze, 7 Div. sârbe.

Generalul Sarail studiase atacarea forţelor germano-bulgare dela frontiera greacă şi în caz de succes urmărirea lor spre Sofia. Acest studiu era numai teoretic, căci g-lul Sarail nu a avut niciodată forţele necesare de a face o astfel de operaţiune.

Dar nici după sosirea Diviziilor sârbe, Comandam. englez nu era dispus ca să admită luarea ofensivei. România condiţiona intrarea în răsboiu, între altele şi de ofensiva armatelor franco-engleze-sârbe dela Salonic, această cerere avu un efect decisiv în sensul, că Comandam. englez admite în principiu ofensiva dela Salonic, cu rezerva aprobărei guvernului englez.

La 4 Aug. România se decide a intra în răsboiu alături cu Antanta semnând Convenţiunea politică şi militară care prevedea că: „pe frontul dela Salonic se va lua ofensiva cu opt zile înaintea începerei operaţiunilor armatei române".

Cum ofensiva română trebuea să înceapă la 15 Aug., Armata dela Salonic primeşte ordin ca la 7 August să ia ofensiva.

Dar la 5 August armata bulgară dela Salonic execută o ofensivă între Valona şi Golfu Orfano, rupe frontul, ia Florina. Aşa dar de unde Sarail trebuia să ia ofensiva la 7 Aug. şi să se îndrepte spre Sofia, este nevoit să părăsească planul acesta şi ia dispoziţiune ca să oprească mai întâi înaintarea bulgară şi apoi să contra atace. Acest contra atac trebuia să se dea însă repede, pentrucă dacă bulgarii nu erau opriţi la timp, era foarte posibil ca să dea mâna cu armata greacă. G-lul Joffre îi dă trei ordine telegrafice, la 17, 20 şi 29 August ca să înceapă mai repede contra atacul (România a intrat în răsboiu la 14 August). In fine la începutul lui Sept. g-lul Sarail ia contra ofensiva, recucereşte Florina la 5 Sept. şi reuşeşte a restabili frontul, tocmai la 6 Noembrie, a cucerit Monastir.

Aşa dar la 14 Aug. 1916 Armata română intră în răsboiu:

1. Fără un ajutor eficace rusesc în Dobrogea (ce se va demonstra);

2. fără ca Armata de Salonic să-i precedeze cu 8 zile ofensiva, după cum era stabilit prin Convenţiune;

3. fără un ajutor eficace pe frontul francez şi italian.

Armata română era deci armata de sacrificiu, care lupta:

1. fără o pregătire materială serioasă;

2. luptă cu 600.000 oameni pe un front total de 1400 km.

3. luptă pe două fronturi foarte apropiate.

4. având legături nesigure şi grele cu aliaţii săi.

Declaraţiile de răsboiu

România declară la 14 Aug. 1916 răsboiu numai Austro-Ungariei, aceasta în scop de a limita răsboiul, dar după cum era natural, aliatele Austro-Ungariei, declară ele răsboiu României şi anume Germania declară răsboiu la 15 Aug. 1916, iar Turcia la 17 Aug. 1916. Bulgaria, deşi aliata Puterilor centrale, nu declară răsboiu României, ea deşi avea un tratat de alianţă, mai cerea atunci în ultimul moment noui concesiuni dela Puterile centrale, care dobândindu-le, atacă România la 18 Aug. fără declaraţie de răsboiu, repetând ceeace mai făcuse în 1912 contra Turciei şi în 1915 contra Serbiei.

CAPITOLUL III

PREGATIRILE AUSTRO-UNGARIEI IN VEDEREA UNUI RASBOIU CU ROMÂNIA

Aceste pregătiri s'au făcut în următoarele trei perioade:

1. Inainte de începerea răsboiului mondial.
2. După începerea răsboiului mondial şi anume în 1914, 1915, 1916.
3. După 14 Aug. 1916 declararea de răsboiu a României.

1. — Pregătirile făcute contra României înainte de începerea răsboiului mondial.

Până în anul 1913 Monarhia Austro-Ungară a avut toate motivele să fie convinsă, că în cazul unui răsboiu european, România va merge cu tripla alianţă. După răsboiul Balcanic din 1912 şi după intervenţia României în acest răsboiu în 1913, contra dorinţelor Austro-Ungariei, aceasta trase concluzia că România nu mai prezintă o siguranţă absolută, de aceia statul major Austro-Ungar în Decembrie 1913 începu să studieze din iniţiativa Generalului Conrad v. Hötzendorf ipoteza unui răsboiu cu România, pe baza că în primul moment România va putea invada în Ardeal, că Austro-Ungaria îşi va putea aduna forţele pe linia Mureşului, de unde prin contra ofensivă să scoată pe Români din Ardeal. Că pe frontieră nu trebuesc făcute lucrări de întărire, din cauza marelui număr de trecători. Şeful statului major A-U dispusese că biuroul transporturilor să studieze transportul a 72 trenuri pe zi, adică 1½ divizie pe linia Mureşului.

Pentru acoperirea acestei concentrări se prevăzuse în planul de mobilizare pe 1914/1915 două măsuri:

a) Hotărârea unor trupe de siguranţă pentru ocuparea Ardealului şi anume: Brg. 1 Ldst., Brg. 40 Ldst., Brg. 103 Ldst. şi Brg. 12 de marş. Aceste trupe dacă nu se vor găsi în Ardeal în cazul unui răsboiu cu Rusia, vor fi transportate în mod automatic în Ardeal la dispoziţia Corpului 12 Armată.

b) Intărirea frontierei spre România în scopul întârzierei înaintărei armatei române, în acest scop s'a decis studierea executării de lucrări permanente pe liniile principale de invazie şi anume la Orşova, Pasul Surduc, Pasul Turnu Roş, Pasul Predeal şi Pasul Buzăului, Pasul Oituz şi Pasul Ghimeş.

2. — Pregătirile făcute contra României după începerea răsboiului mondial (15/VII 1914) şi până la declararea de răsboiu a României (14/VIII 1916).

a) *In anul 1914.*

După drama dela Serajevo, la o conferinţă comună a miniştrilor A-U ţinută la 6/19 Iulie 1914, în care se discutau măsurile de luat contra Serbiei, contele Tisza ceru ca să se lase în Ardeal trupe suficiente pentru a acoperi Monarhia faţă de România, ceeace Generalul Conrad asigură că vor rămâne în Ardeal 40.000 oameni, cari vor putea întârzia marşul Românilor. Contele Tisza comunică că va lăsa în Ardeal şi jandarmeria care va păstra ordinea.

La 29/VII/914 Contele Czernin, Ministru plenipotenţiar al A-U la Bucureşti, comunică că:

„Regele Carol m'a asigurat că România va păstra neutralitatea şi că pe o cooperare a armatei Române conform tratatului de alianţă nu se va putea compta“.

La 1/VIII Contele Czernin telegrafiază că:

„Brătianu m'a asigurat că România va păstra neutralitatea“.

Faţă de aceste asigurări, Statul major A-U dispune ca brigadele destinate a fi transportate în Ardeal, în cazul unui răsboiu cu Rusia, să fie transportate în Galiţia. Aşa că în Ardeal nu mai rămâne, nici nu se mai aduc trupe de câmp, aci rămân trupele de completare şi jandarmeria pe frontieră şi în interior.

In Sept. 1914, Contele Czernin şi lt. col. Randa, ataşatul militar A-U în România, raportau că în urma succeselor ruseşti în estul Galiţiei, aceştia au făcut Românilor propuneri de cooperare contra A-U.

Impăratul Frantz Iosef îngrijat că România cere concesiuni largi pentru Românii din Ungaria şi că România sub un motiv oarecare, ar putea să ocupe Ardealul fără declaraţie de răsboiu, a dat la 28/IX/1914 ordin către Comand. Superior al Armatei A-U „ca să ia măsurile necesare în Ardeal".

In acest timp în Ardeal erau trupe de marş şi landsturm: $24\frac{1}{2}$ btl., $2\frac{1}{2}$ esc. şi 6 btr., apoi 2000 oameni de paza căilor ferate şi jandarmeria. Comandamentul Superior al Arm. A-U decide să formeze *„grupa de armată din Ardeal"* numind pe Gl. baron Pflanzer-Baltin ca comandant, punându-i sub ordine şi Comandamentul Sibiului cu trupele sale.

Insărcinarea lui era:

„a) Să întârzie cât mai mult posibil înaintarea forţelor române în Ardeal.

b) Impiedicarea unei intervenţiuni directe a forţelor române pe liniile de comunicaţie ce conduc în Ungaria superioară, în spatele aripei drepte a armatelor A-U, ce luptă cu Ruşii spre Muncaci.

c) Impiedicarea unei intervenţiuni directe contra flancului şi spatelui Arm. A-U ce luptă în Balcani (spre Caransebeş, Timişoara şi Arad), în înţelegere cu Comand. Milit. al Timişoarei".

In consideraţia acestor însărcinări, Comandam. Superior al Arm. A-U dădu g-lui Pflanzer la 2/X/1914 ordin ca:

„să-şi grupeze forţele ce are la dispoziţie".

Când sosi Gl. Pflanzer în Ardeal, situaţia se schimbase, Ruşii rupsese frontul şi ajunsese până la Sighetul Marmaţiei. In Oct. 1914 Arm. A-U putea să reia ofensiva în Galiţia de Vest, când în România spiritele se mai liniştise, Comandam. Superior al Arm. A-U dispune cu ordinul din 8/X ca:

„gl. Pflanzer să ia comanda tuturor trupelor din Ardeal şi guvernământului Muncaci, cu care să ia ofensiva contra Ruşilor prin Pasurile Carpaţilor".

Gl. Pflanzer alcătui la 11/X o grupă de armată cu: 62 btl., 5 esc. şi 9 btr., luând ofensiva în Bucovina şi Carpaţii de Est.

Cum în Ardeal nu rămăsese trupe, guvernul Ungar făcu obiecţiuni, ceeace determină Cd. Sup. al Arm. A-U să ordone la 14/X g-lui Pflanzer ca:

„să aibă necontenit în vedere posibilitatea unei intervenţiuni Române".

Sub presiunea guvernului Ungar, Cancelaria militară a Impăratului Frantz Iosef dădu direct g-lui Pflanzer ordin la 14/X ca:

„să lase în Ardeal trupele ce aparţin organic acelei provincii".

Cum prin acest ultim ordin se slăbea mult puterea ofensivă a grupei Pflanzer, Cd. Superior al Arm. A-U interveni şi Impăratul aprobă la 16/X ca:

„trupele ce fac parte din Ardeal, să fie retrimise aci, după ce se va termina ofensiva contra Ruşilor".

b) *In anul 1915.*

După declaraţia de răsboiu a Italiei (10/23/V/1915), Austro-Ungaria se temea că şi România îi va declara răsboiu. Cum însă toate trupele Austro-Ungare erau în luptă pe cele două fronturi (rusesc şi italian), pentru asigurarea frontierei spre România nu mai dispunea decât de posturile de jandarmi, întărite cu oameni din landsturm. Efectivul total în Transilvania era de 9600 oameni.

La sfârşitul lunei Mai 1915, Comandamentul Armatei Austro-Ungaria, dădu nişte instrucţiuni, asupra modului cum trebuie supraveghiată frontiera spre România; dispuse de asemenea întărirea liniei Târnavei Mari şi a Mureşului.

Cu supravegherea frontierei a fost însărcinat g-lul Anton Goldbach, Cd. Brg. 32 Inf. (care până la declararea răsboiului mondial fusese şeful de statmajor al C. 12 Arm. din Sibiu), el cunoştea foarte bine Transilvania şi frontiera spre România. In acest scop i se pune la dispoziţie întregul efectiv de 9600 oameni aflători în Transilvania. Gl. Goldbach formă cu acel efectiv *„Divizia de trupe de jandarmi Transilvăneană"*, care în Sept. 1915 s'a transformat în Div. 70 hv.

Divizia consta din: Brg. 207 şi 208 Hv. cu Reg. 312, 313, 314 şi 315 Hv., fiecare cu câte 3 btl., apoi 2 esc. (1 şi 2 din R. 70 hus.), 7 btr. (R. 70 Art.). Infanteria a fost armată cu arme luate dela Ruşi, iar bateriile cu câte 4 tunuri vechi Md. 75/96. Div. 70 Hv. a mai primit 2 baterii cu tragere repede, o baterie grea de tunuri de 12 cm. şi 4 trenuri blindate.

Pentru paza minelor de cărbuni din Valea Jiului s'au format trei *„batalioane de minieri"*, care făceau exerciţii militare în fiecare Sâmbătă şi Duminecă.

In zona Comandamentului militar al Timişoarei, se dispunea pentru paza frontierei de 1 comp. de pază şi 1 companie acoperire.

Div. 70 hv. avea ordin că în cazul unui răsboiu cu România să întârzie prin luptă şi distrugeri de comunicaţii, înaintarea inimicului şi numai în faţă de forţe superioare, să se retragă pe linia Târnava-Mureş. Prin aceasta, se câştiga

timpul trebuincios, pentru ca înapoia acelei linii, să se aducă trupele necesare şi să se ia contra ofensiva.

Trupele diviziei Goldbach făcură serviciul de pază a frontierei spre România, ţinând în special liniile principale de invazie. Ele întăriră ieşirile din Pasurile Carpaţilor ce duc din România în Transilvania; cum şi liniile de retragere spre interior, dar slab.

G-lul Conrad v. Hötzendorf nu se mulţumi cu luarea măsurilor de ordin militar, el căută a influenţa politica imperiilor centrale, în ideea de a atrage România de partea lor; în această privinţă el adresează la 21/VI/1915 Cancelariei Imperiale A-U următoarea scrisoare:

„...Este absolut necesar să atragem România acum de partea noastră, în sensul unei intervenţiuni active împotriva Rusiei, dacă nu voim să intervină o situaţiune, care ar putea distruge succesele noastre actuale şi să uşureze ofensiva ruşilor, ceeace ar da răsboiului o întorsătură defavorabilă nouă. De aceasta depinde acum soarta noastră. Pentru aceasta trebue să procedăm fără întârziere, fără a ţine seamă de consideraţiuni meschine, trebue să procedăm în acord cu Germania, care va trebui să coopereze în stil mare, din punct de vedere financiar.

Sunt perfect orientat că Germania cunoaşte pe deplin primejdia ce ne ameninţă, dacă România nu intervine acum în mod decisiv alături de noi, sau dacă s'ar îndrepta în contra noastră".

Se constată grija mare pe care o avea g-lul Conrad asupra viitoarei atitudini a României, şi dorinţa de a o vedea alături de Puterile centrale.

La 26 Aug. 1915, Ungaria închide frontiera spre România, făcând mişcări de trupe în Transilvania.

c) *In anul 1916.*

La începutul lui Februarie 1916, Div. 70 Hv. a fost luată din Ardeal şi trimisă în Volhinia. Până la jumătatea lui Iulie 1916 paza frontierei spre România a fost ţinută numai de posturile de jandarmi de frontieră.

Linia Mureşului şi linia Târnavei Mici (aflată înaintea ei), a fost întărită de către Comandamentul militar al Sibiului. Partea cea mai grea de întărit era la aripa de Nord, spre regiunea păduroasă şi muntoasă, unde se făcea legătura cu Arm. 7-a din Bucovina). Această poziţie s'a continuat a se întări şi după plecarea Div. 70 Hv. în Volhinia.

In acelaş timp şi Comandamentul militar al Timişoarei, a întărit malul de Nord al Begăi superioare, făcând astfel

legătura între Valea Mureşului şi regiunea Lugoş, întărită şi ea în scop de a închide Valea Temeşului. Asemenea s'a întărit linia Temeşului la Caransebeş şi Teregova, iar Vl. Cernei la Mehadia şi Orşova. S'au făcut diferite întăriri pe Dunăre şi la Biserica Albă, apoi capete de poduri la Verşet, Timişoara, Arad şi Lipa, încă din perioada din 1914/15 contra Serbiei.

Flotila de Dunăre A-U fusese ţinută în cursul anului 1915 pe Dunărea de jos. In toamna lui 1915 Comandamentul flotilei de Dunăre A-U, propune ca întreaga flotilă să fie retrasă în Austro-Ungaria, sub motiv că este periclitată pe Dunărea de jos.

Comandamentul superior A-U, având însă în vedere posibilitatea unui răsboiu cu România, cum şi pentru asigurarea transporturilor de materiale de răsboiu ce se făceau pe Dunăre pentru Bulgaria şi Turcia, hotărî ca flotila de Dunăre A-U să rămână pe Dunărea de jos. Divizia de monitoare întărită cu o şalupă de patrulare şi un vas armat, observa şi asigura malul bulgar dela Orşova la Turtucaia.

Cum însă Rusciucul şi Canalul Lelek (Lelechiu 6 km. în amonte de Rusciuc) nu ofereau destulă siguranţă nautică şi tactică, flotila de Dunăre A-U a fost dusă în canalul Belene (17 km. Vest de Şiştov), care oferea un bun punct de sprijin şi care corespundea tuturor nevoilor.

Inainte de închiderea navigaţiei pe Dunăre, flotila A-U fu retrasă pentru iernat la Buda-Pesta, de unde fu retrimisă în primăvara anului 1916 din nou pe Dunărea de jos.

Planul de răsboiu al Puterilor Centrale contra României

In vara anului 1916 pericolul intrărei în răsboiu a României devenise iminent, la 5/VII/1916 avu loc la Berlin o conferinţă între cei doi şefi de statmajor, gl. Falkenhayn şi gl. Conrad v. Hötzendorf, în care s'a discutat măsurile cele mai urgente ce trebuiesc luate.

Gl. Conrad dorea ca să se formeze în Bulgaria o armată bulgaro-turcă-germană, care imediat după declararea răsboiului să treacă Dunărea şi să se îndrepte spre Bucureşti. El se arătă dispus a trimite depe atunci un echipaj de poduri grele pe Dunărea de jos, care împreună cu flotila de Dunăre, să se pună la dispoziţia acelei armate.

La 8/VII avu loc la Sofia o conferinţă între Regele Ferdinand al Bulgariei şi gl. Jekoff. şeful de statmajor al

armatei bulgare, relativ la eventualitatea unui răsboiu contra României; la această conferinţă a luat parte şi lt. col. Massow ataşatul militar al Germaniei. Şi aci s'a exprimat dorinţa, de a avea un material de poduri grele, care lipsea cu totul Bulgariei. Comandamentul superior German a aprobat acest lucru, iar gl. Falkenhayn interveni ca gl. Conrad să trimită materialul de poduri la Nicopole.

Comand. Sup. A-U anunţă la 11/VII/916 pe feldm. Mackensen ce se afla în Bulgaria, că pentru o trecere a Dunărei îi stă la dispoziţie:

G-lul Gaugl ca comandant de detaşament şi de pionieri;

Col. Mjk ca comandant al grupei de pionieri;

2 comp. de pionieri;

15 echipaje de poduri pentru trecere;

Statul major şi 2 comp. a btl. de poduri No. 1, $1\frac{1}{2}$ km. material de poduri sistem Herbert;

4 şalupe cu motor pentru întinderea podului şi flotila de Dunăre.

Comandam. Sup. A-U. recomandă adunarea întregului material în Canalul Belene, (Belina), fiind acoperit de Ins. Persina şi la destulă depărtare de artileria română.

La acea dată, încă nu se decisese punctul de trecere a Dunărei. Se luase în consideraţie din punctul de vedere istoric trecerea ruşilor în 1877 la Zimnicea-Şiştov, pentrucă flotila de Dunăre din punctul de sprijin Belene (Belina) putea să acopere adunarea şi pregătirea materialului de trecere, scoborârea lui în vederea trecerei şi aruncarea podului.

Alt punct mai apropiat de trecere era acel dela Nicopole Turnu Măgurele, dar el avea desavantajul că era prea departe de Samovit cea mai apropiată staţiune de cale ferată şi lipsa curentului apei în aval; pe dealtăparte Turnu Măgurele, era la o zi de marş mai mult de Bucureşti, decât Zimnicea.

La 15/28/VII avu loc la Pless din iniţiativa şefului de stat major al Arm. A-U o conferinţă între gl. Falkenhayn, gl. Conrad şi gl. Jekoff (bulg.), când s'a încheiat o convenţiune, la care a aderat la 23/VII şi Turcia, relativ la cooperarea operativă a armatelor în cazul când România va intra în răsboiu. Cu această ocazie s'a stabilit în trăsături generale planul de răsboiu.

„a) Trupele Germane şi Austro-Ungare vor face operaţiuni demonstrative dela Nord în scopul de a fixa cât mai multe forţe române;

b) Ofensiva forţelor bulgare dinspre frontiera Dobrogei spre

Turtucaia și Silistra în scop de a acoperi flancul drept al forțelor principale;

c) Pregătirea forțelor principale în vederea trecerei Dunărei la Șiștov, în scopul ofensivei spre București.

Pentru adunarea forțelor în Bulgaria de Nord se vor trimite 4 Div. Inf. și 1 Div. Cav. bulg., 1 Div. Inf. germană, 2 Div. Inf. turcă. Austro-Ungaria va trimite flotila de Dunăre și materialul de pod".

Gl. Falkenhayn promite trimiterea în Ardeal a 4—5 Div. Inf. și 1—2 Div. Cav. germană la momentul oportun, căci el nu credea în posibilitatea intrării României în răsboiu înainte de culesul câmpurilor.

Statul major al Arm. A-U dispune trimiterea pe la sfârșitul lui Iulie a:

Div. 61 Inf. în zona Cicului și Gherghiului,
Div. 51 Hv. la Alba Iulia și Orăștie,
R. 82 I. (Secuesc) la Brașov
Divizionul 9 Hus. Ldst. la Brașov
Div. 71 I. (Brg. 141 și 142) în regiunea Brașov.
Div. 72 I. (Brg. 143, 144) în zona Sibiu-Petroșani,
Brg. 145 I. la Orșova.

Sosirea acestor unități, nu fusese încă terminată la 14/VIII când România declară răsboiu.

Generalul Pflanzer Baltin propune Cd. Sup. al Arm. A. U. cu raportul din 23 Iul. — 5/VIII 1916 două variante relativ la apărarea Ardealului față de România:

„1. Apărarea să se facă pe linia Mureș-Târnave și părăsirea aproape fără lupte a jumătăței din Ardeal, căci lupta în această parte cu puținele forțe de care se dispune, ținând seamă și de depresiunea morală, va avea puține șanse de isbândă, sau

2. Apărarea pe linia de frontieră și primirea luptei cu un inimic care nu are experiența de răsboiu și a cărui putere de isbire va fi la început tot atât de slabă ca și a italienilor".

Gl. Pflanzer insista asupra variantei a doua, care nu numai că era mai prețioasă din punctul de vedere moral, dar oferea comandamentului superior, posibilitatea ca în condițiuni favorabile, să trimită forțe suifciente pentru luarea contra ofensivei.

Gl. Conrad șeful M. St. Major A-U era de acord cu varianta a doua, dar gl. Pflanzer a trebuit să fie lăsat tot în Bucovina, iar la Comandam. Arm. I-a nou formată în Ardeal fu numit la 24/VII—6/VIII 1916 gl. v. Arz, care până atunci comandase Corpul VI Armată. Armata I-a cuprindea toate trupele și comandamentele aflătoare în Ardeal și Banat dela Bucovina până la Dunăre.

Comandamentul superior al Armatei Austro-Ungare, dădu generalului Arz la 30/VII—12/VIII 1916 următoarele instrucţiuni:

„a) Acoperirea flancului drept a Arm. 7-a care luptă în Bucovina.

b) Intârzierea, eventual împiedicarea forţelor inimice peste Carpaţi dela Bucovina până la Dunăre.

Pentru aceasta sunt la dispoziţie în prima linie Div. 61 Inf., jandarmeria de frontieră şi garzii de frontieră, apoi forţele ce vor mai putea fi trimise.

In acest scop trupele ce se vor întrebuinţa vor fi împinse la frontieră.

Numai în cazul unei retrageri dela frontieră impusă de inimic, trupele se vor retrage pas cu pas, pe linia Mureş-Târnave, distrugându-se în retragere toate şoselele, drumurile, căile ferate şi podurile.

Trupele aflătoare în Comandamentul Timişoarei vor fi folosite imediat la închiderea Văei Dunărei şi drumurilor de invazie între Dunăre şi Munţii Retezatului.

In caz de alarmă, respectiv în caz de începerea prin surprindere a răsboiului, se va face imediat evacuarea regiunei dela Sud de linia Mureş-Târnave şi dela Est de Bega-Temeş".

Comandam. Sup. al Armatei A-U comunică la 28/VII—10/VIII 1916 Comandamentului superior al Armatei Germane:

„In presupunerea că în afară de cele trei batalioane de biciclişti, va mai putea trimite şi alte unităţi şi trupe, s'a plănuit următoarea grupare şi următoarele însărcinări:

a) Sub comanda unui general A-U, se va forma o grupă pentru paza flancului drept al frontului ce luptă spre Rusia, în basinurile Gherghiului şi Ciucului, cu însărcinarea să închidă drumurile de invazie ce duc în aceste basinuri.

b) Sub comanda unui general german, se va forma o grupă în Câmpia Bârsei şi în Trei Scaune, cu însărcinarea de a întârzia înaintarea inimicului peste colţul S. E. al Ardealului (aci vor fi batalioanele germane de biciclişti).

c) Sub comanda unui general german, se va forma o grupă Sibiu-Petroşani, cu forţele disponibile germane în zona dela Sud Sibiu, cu însărcinarea de a lua ofensiva peste frontieră în concordanţă cu ofensiva bulgară ce se va face peste Dunăre.

d) Sub comanda unui general A-U, se vor pune la dispoziţie toate forţele din comandamentul militar al Timişoarei, cu însărcinarea de a închide valea Dunărei şi toate drumurile existente între Dunăre şi picioarele munţilor Retezatului".

Trenul de poduri grele a fost trimis din diferite depo-

zite, pe Dunăre la Belene, unde sosi până la 27/VII fără nici o piedică din partea românilor.

Dar la 29/VII Brusilov cucerise o mare parte din Galiţia şi întreaga Bucovină, punând armata austro-ungară, într'o situaţie foarte rea, atunci se credea că România va profita şi va ataca Austro-Ungaria, care nu numai că nu avea în Transilvania Diviziile necesare ca să execute demonstraţia pe frontiera de Vest a României, dar ea nu avea nici măcar forţele necesare cu care să apere Transilvania. Pe de altă-parte la acea dată se ştia că dacă România va intra în răsboiu, va fi ajutată în Dobrogea de forţe ruseşti.

Aceste fapte erau de natură să demonstreze că trecerea dela Şiştov şi înaintarea spre Bucureşti erau legate de foarte mari riscuri, ori cine îşi poate închipui ce ar fi fost dacă Mackenzen după ce ar fi trecut Dunărea, ar fi fost atacat în Muntenia de forţe superioare, sau dacă după ce ar fi trecut Dunărea ar fi fost atacat din Dobrogea de o puternică massă româno-ruso pe linia lui de comunicaţie.

Mareşalul Mackenzen propune a nu se mai executa dela început trecerea Dunării la Şiştov, ci să atace în Dobrogea şi să înainteze până la gâtul îngust al Dobrogei, făcând o linie scurtă de baraj între Dunăre şi Mare, numai după aceasta, având flancul drept bine asigurat, să execute trecerea la Şiştov.

Această judicioasă propunere operativă, nu a găsit aprobarea lui Conrad, care susţinea, că înaintarea lui Mackenzen în Dobrogea nu va împiedica pe Români ca să atace Transilvania, şi că nu este bine de a arunca pe Bulgari contra Ruşilor (Conrad nu cunoştea lipsa sentimentului de recunoştinţă bulgăresc).

La 31/VII s'a pus flotila de Dunăre, detaşamentul gl. Gaugl, bateriile A-U aflate în Bulgaria şi restul de formaţiuni, sub ordinele feldmareşalului v. Mackenzen.

In August majoritatea flotilei de Dunăre era la Rusciuc şi în Canalul Lelek (Lelechiu), o mică parte din flotilă era la Belene.

„Grupa de uscat" ataşată flotilei, alcătuită din bateria 3 de tunuri de 12 cm. din Reg. Art. Cetate No. 4 şi câteva proectoare erau la Riahovo (28 km.. N. E. de Rusciuc). Această baterie trebuia la nevoie să protejeze cu focul său barajul de mine ce s'ar fi aruncat acolo.

De îndată ce sosi detaşamentul g-lui Gaugl, s'a început recunoaşterile în vederea trecerei Dunărei. La început s'a decis ca odată cu trecerea principală dela Şiştov, să se facă şi o acţiune laterală la Nicopole. In urma recunoaş-

terilor tactice şi technice făcute, s'a probat că este nevoie de o complectare a materialului, în special remorchere, bărci cu motor şi şlepuri, apoi de companii de pionieri şi vâslaşi. Acestea au fost cerute comandamentului Armatei A-U care nu le-a putut satisface în întregime; a trimis totuşi două companii de pionieri, un detaşament de marină, un detaşament de vâslaşi, fiecare cu câte 300 oameni şi încă o companie de poduri. Bulgarii mai cereau o complectare a parcului de vase.

La 4/VIII feldm Mackenzen, dădu flotilei de Dunăre instrucţiuni asupra celor ce are de făcut la declararea răsboiului cu România. Aceste instrucţiuni se refereau la: ascunderea parcului de vase, distrugerea porturilor şi distrugerea capetelor de cale ferată române, aşezare de mine, impărţirea unităţilor flotilei etc. Pentru siguranţă faţă de flotila română aflată la Turtucaia, s'a aşezat de către flotila A-U, un baraj la Lelek (Lelechiu), păzit de grupa de uscat a flotilei.

Intâmplări survenite după declararea de răsboiu a României

Când ştirea că România a declarat răsboiu Austro-Ung. a fost comunicată la 14/VIII/1916 de g-lul Kramon (delegatul M. C. G. germ. pe lângă M. C. G. A-U dela Teschen) lui Falkenhayn, acesta nu voi să creadă şi ceru g-lui Kramon confirmarea acestei ştiri, care cădea ca un trăsnet. Căci gl. Falkenhayn susţinuse tot timpul că România nu va declara răsboiu, sau îl va declara după ridicarea culturilor, ceeace era în contrazicere cu părerile g-lului Conrad şeful statului major A-U.

La 16/VIII/1916 Impăratul Wilhelm chemă la Pless pe Feldmareşalul Hindenburg, numindu-l şeful statului major general al armatelor germane, în locul generalului Falkenhayn.

Cel care s'a bucurat mai mult de această schimbare, a fost generalul Conrad, din cauză că el nu avusese nici o consideraţie pentru generalul Falkenhayn, pentru patru motive:

a) Nu avusese nici o încredere în capacităţile lui strategice;

b) Pentrucă Falkenhayn nu-l ţinuse la curent timp de doi ani cu nici unul din planurile marilor ofensive fie spre vest, fie spre est;

c) Pentrucă Falkenhayn voise tot timpul să-i impună Comandamentul unic german, fără a voi să ţină seamă de anumite susceptibilităţi A-U cari trebuiau respectate;

d) Pentrucă la cererea lui Conrad, a Regelui Ferdinand al Bulgariei şi a lui Enver Paşa, g-lul Falkenhayn nu voise să admită înainte de intrarea României în răsboiu, stabilirea unui Comandament unic, nici chiar după cum propusese Regele Ferdinand al Bulgariei, anume ca Impăratul Wilhelm să ia direcţiunea supremă, iar Şeful de Stat Major German să conducă operaţiunile.

Indată ce s'au instalat Hindenburg şi Ludendorf la Pless, chestiunea soluţionărei Comandamentului unic se pune de fapt, ei au plecat imediat la Teschen, unde au propus pur şi simplu lui Conrad, să pue Armata A-U sub ordinele lor, căci numai aşa Hindenburg ca delegat al Impăratului Wilhelm va putea asigura *„concepţiunea şi execuţiunea unui program comun de operaţiuni, fixarea obiectivelor, importanţa sforţărilor de făcut şi regularea chestiunilor de comandament".*

G-lul Conrad bucuros că a scăpat de Falkenhayn, admite propunerea pentru trei motive:

a) pentrucă avea o mare încredere în talentul Feldmareşalului Hindenburg;

b) pentrucă intrarea României în acţiune, creia Austro-Ungariei noui şi mari greutăţi, care cereau multe ajutoare germane;

c) pentrucă Comandamentul unic era o necesitate de care Conrad era de mult convins.

După reuşita dela Teschen, Hindenburg şi Ludendorf se întorc la Pless. Ei care luptase până atunci pe frontul de Est, îşi dădeau bine seama câtă muncă au pus pe timpul celor doi ani de răsboiu, ca să consolideze frontul de Est, iar acum prin intrarea în răsboiu a României, acest front era ameninţat ca să fie întors; pentru a înlătura această ipoteză absolut defavorabilă, Hindenburg şi Ludendorf se decid să atace România. Ei propun Impăratului Wilhelm să înceteze definitiv atacurile asupra Verdunului spre a-şi forma disponibilităţi, activând în acelaş timp organizarea nouilor divizii în curs de formaţiune. Toate aceste forţe urmau ca să întărească pe deoparte dreapta armatei Austro-Ungare din Carpaţi, ameninţată cu întoarcerea din partea armatei Române, iar pe dealtăparte să formeze o nouă Arm. IX în Transilvania de Vest, cu scop ca să atace România.

La 28/VIII se închee o convenţiune între Germania şi Austro-Ungaria, la care Conrad reuşi să se adaoge:

„Impăratul Germaniei se angajază, în operaţiunile militare ca şi în toate negociaţiunile privitoare la conducerea răsboiului, să asigure protecţiunea şi integritatea Austro-Ungariei, în aceiaşi măsură ca acele ale Imperiului German. In cazul când M. C. Gl. A-U nu va putea accepta deciziunile Direcţiunei Supreme a răsboiului, Impăratul Wilhelm va trebui să se pue de acord cu Impăratul Franz Josef".

Apoi tot după cererea lui Conrad s'a mai adăugat o clausă care conform cereri lui Hindenburg a rămas secretă şi anume:

„Când interesele vitale ale Monarhiei vor fi în pericol Impăratul Franz Josef va avea dreptul de veto".

Prin aceasta, Conrad deşi se pusese el şi armata Austro-Ungară la dispoziţia Germaniei, voia să-şi păstreze autoritatea, voia să-şi lase deschisă o portiţă, pe care să poată ieşi, atunci când Comandamentul german ar pretinde lucruri pe cari Conrad nu le-ar putea satisface, atunci el ar influenţa pe Impăratul Franţ Iosef să zică *„veto"*.

Această clauză fiind cu totul secretă, nu a fost comunicată nici aliaţilor bulgari şi turci.

Ca o consecinţă a acestei înţelegeri, Impăratul Wilhelm dădu la 2/IX Armatelor Germane, Austro-Ungare, Bulgare şi Turceşti, aflate pe toate fronturile, următorul ordin:

„In urma intrărei României în răsboiu, trebuesc ţinute toate poziţiile depe frontul de Vest, Est, italian şi macedonean, iar trupele disponibile se vor trimite pentru ofensiva principală contra României".

Ne reamintim că feldm. Mackensen propusese după 29/VII să nu execute întâi trecerea Dunărei la Şiştov, ci să atace spre Dobrogea, această propunere nu fusese acceptată de Conrad, acum după venirea Mareşalului Hindenburg în capul Statului Major germ., acesta admite propunerea şi dispune ca:

„trecerea Dunărei nu va fi încercată decât numai atunci când Puterile centrale vor fi în măsură ca să atace pe Români în Transilvania".

Această hotărâre avea în vedere concentrarea în Vestul Transilvaniei a Arm. IX-a sub g-lul Falkenhayn, care nu se putea face mai curând decât până în primele zile ale lunei Sept., de aceea Mareşalul Hindenburg dă feldm. Mackenzen următoarea directivă operativă:

„Majestatea Sa ordonă de a amâna provizoriu trecerea Dunărei. Grupul de Armate Mackenzen va avea, din contră misiunea ca

acoperindu-se pe Dunăre, să invadeze Dobrogea pentru a atrage asupra lui forțele inimice și a le bate".

Deci Mareșalul Hindenburg ținând seamă de situația reală a Puterilor centrale, nu poate face altfel decât sà atace în Dobrogea, să sacrifice pentru moment Transilvania și să o lase să se apere cum va putea, în așteptarea concentrărei Arm. IX-a. Această idee strategică era foarte justă, aplicațiunea ei, o va confirma.

CAPITOLUL IV

PLANUL DE RASBOIU. — PROIECTELE DE OPERAŢIUNI

I. — Planul de răsboiu

In principiu un plan de răsboiu stabileşte din timp de pace ordinea de bătae, concentrarea armatelor şi marşul spre inimic.

Până la Napoleon, această activitate din timpul de pace nu exista, fiindcă nu era nevoie de ea; pânăla el, răsboiul de poziţii şi cetăţi nu cerea studii preliminare; armatele erau mici; cu ele se ataca poziţia sau cetatea şi răsboiul era terminat. Napoleon vine şi răstoarnă această strategie geometrică şi formalistă; el întronează manevra strategică, căutarea şi găsirea forţelor principale inimice şi nimicirea lor. El întotdeauna şi-a făcut din timp planul, având un singur obiectiv: forţele vii principale ale inimicului. Cu mărirea armatelor, planul de răsboiu s'a complicat. Moltke a trebuit să mai ţină seamă de căi ferate şi telegrafie, dar manevra şi găsirea forţelor inimice formează baza planurilor sale din răsboaele din 1866 şi 1870.

Planurile de răsboiu ale lui Moltke în vederea acestor campanii, ţin seama de toate elementele militare şi politice, lucru de care nici Benedek şi nici Napoleon III-lea nu le-au avut în vedere.

Moltke nu putea să nu ţină seamă, că va avea de luptat eventual pe două teatre de operaţiuni, adică de a lucra pe linii interioare, aruncându-se întâi contra inimicului cel mai puternic şi mai ameninţător, a-l bate şi apoi a merge contra celuilalt. Asemenea exemple sunt numeroase în istoria militară: Frederic cel Mare a operat astfel în răsboiul de şapte ani, Napoleon în 1796 şi în 1815.

După 1871 Franţa era scoasă pentru moment din calcul. Germania însă după 1875 trebui să se gândească din nou la Franţa, deci se gândi că ea va avea de luptat pe două teatre de operaţiuni, francez şi rus, va lucra deci pe linii interioare, dar nici într'un caz nu va lupta ofensiv pe amândouă teatrele de operaţie. Chestiunea era de a decide, pe care teatru va lucra ofensiv cu majoritatea forţelor şi pe care va lucra defensiv cu minimum de forţe; aci era toată greutatea de apreciaţiune, căci era de cea mai mare importanţă de a nu se înşela asupra inimicului ce trebuia atacat întâi şi asupra cuantumului de forţe ce trebuia lăsat în faţa celuilalt. Cum Francezii terminau mai repede concentrarea lor şi deci erau inimicul cel mai ameninţător, era dela sine înţeles, că ei vor fi atacaţi cei dintâi, a-i sdrobi şi apoi a se întoarce cu massa contra Ruşilor.

După răsboiul din 1877/78, chestiunea politică se schimbă. Austro-Ung. devine aliata Germaniei, Franţa îşi reorganizase repede armata şi-şi fortificase frontiera de Est, împiedicând o repede şi scurtă ofensivă germană. Moltke nu stă mult la îndoială şi la 1879 schimbă planul de răsboiu, stabilind acum ofensiva contra Rusiei şi defensiva faţă de Franţa, sperând că cu un minimum de forţe va rezista faţă de Franţa în bune condiţiuni pe linia Vosgilor, a Sarei şi la urmă pe linia Rinului, terminând în acest timp împreună cu Austro-Ung. ofensiva faţă de Rusia.

După Moltke, vine Waldersee, ca şef al Statului Major; el nu schimbă mai nimic din planul de concentrare şi de răsboiu, decât că împinge mai spre Est concentrarea faţă de Rusia.

La 1891 vine g-lul Schlieffen ca şef al Statului major german; el ajunge la convingerea, că armata franceză constitue un mai mare pericol decât armata rusă. Armata franceză putea trece la ofensivă în ziua 15-a dela declararea mobilizării, iar fortificaţiile germane nu erau în măsură de a opri înaintarea armatei franceze. De aceea g-lul Schlieffen schimbă la 1894 planul de răsboiu şi întocmeşte un altul, cu ofensiva contra Franţei şi defensiva faţă de Rusia. Contra Franţei 7 Armate, înaintând cu trei Armate printre frontiera Belgiei şi Verdun şi cu 4 Armate între Toul şi Epinal.

Acest plan nu satisfăcea deplin pe g-lul Schlieffen, căci întreaga acţiune se prezenta frontal; el ţinea la manevra de întoarcere, la o bătălie de distrugere ca aceea dela Cannae, dată la 2 Aug. 216 de Anibal contra lui Varron.

Singura posibilitate era evitarea atacului frontal şi ad-

miterea întoarcerei massei franceze, fie prin Belgia, fie prin Sviţera. S'a ales Belgia, ca fiind mai slabă. Guvernul german care avea în cap pe Bülow, admite acest plan de operaţiune, care devine definitiv la 1905. Principiile lui erau astfel:

Ofensiva cu majoritatea forţelor pe frontul francez;

Defensiva cu minimum de forţe pe frontul rusesc.

Ofensiva pe frontul francez se făcea: cu dreapta în ofensivă foarte puternică (7 Div. Cav., 63 Div. Inf. şi 22 Brg. Landw.) între Verdun şi Escaut (călare pe Sambre şi Meusa); cu stânga (3 Div. Cav., 9 Div. Inf., $4\frac{1}{2}$ Brg. Ldw.) în defensivă în Alsacia şi Lorena, eventual evacuând Alsacia de Sus.

In rezervă generală erau ţinute înapoia dreptei 8 corpuri Arm., în scop de a proteja aripa dreaptă faţă de armata belgiană, faţă de cea engleză şi pentru învestirea Anversului.

Grupul ofensiv din dreapta, având pivotul pe Verdun, executa o vastă mişcare învăluitoare şi izbia armata franceză în flancul stâng, întorcând-o şi aruncând-o spre S. E. G-lul Schlieffen calcula, că în ziua de 22 a mobilizărei ar fi ajuns pe linia Gand-Mezieres-Stenay-Verdun şi deci scăpat în terenul de manevră unde reuşita manevrei îi era asigurată, Francezii fiind puşi după concepţia g-lui Schlieffen în imposibilitate de a opri înaintarea germană, care ar fi continuat manevrând necontenit cu dreapta, întorcând orice nouă poziţie franceză şi aruncându-i armata spre S. E. şi frontiera elveţiană.

Acest al doilea plan al lui Schlieffen este cu adevărat napoleonian; se aseamănă extraordinar cu planul de răsboiu din 1806.

Frontul rusesc rămânea după planul lui Schlieffen pe seama armatei Austro-Ung.

După 1905, g-lul Schlieffen trecu în rezervă, iar în locul lui veni ca şef al Statului major g-lul Moltke (cel tânăr). Acesta nu voi să se atingă la început de principiile planului de operaţie al lui Schlieffen; i se păru însă că stânga este prea slabă, dar încă nu se decide ce are de făcut. Către 1913 intrase în armata franceză un spirit ofensiv foarte puternic, preconizat de col. Grandmaison; acest spirit îngrijea mult pe Moltke. El îşi închipui, că o ofensivă franceză s'ar produce în Lorena, înaintând pe Linia Metz-Donon; în asemenea caz forţele germane, prevăzute acolo de Schlieffen, sunt prea slabe şi deci, zice Moltke, ele trebuesc întărite, ridicând forţa lor dela 3 Div. Cav., 9 Div. Inf., $4\frac{1}{2}$ Brg. Ldw. la 3 Div. Cav., 16 Div. Inf. şi $10\frac{1}{2}$ Brg. Ldw., putând cu aceste forţe nu numai opri înaintarea

secvent cu principiul expus de Frederik al II în următoarele cuvinte:

„Trebue să știi să pierzi ceva la timp, să sacrifici o provincie (cine vrea să apere totul nu salvează nimic) și să mergi cu toate forțele contra celorlalte forțe ale inimicului, să le obligi la o bătălie, să faci cele din urmă sforțări pentru a le distruge și a se îndrepta apoi contra celorlalte".

Să examinăm acum ipoteza strategică în care se pune Germania în 1914.

Planul de operațiune german se rezumă în cele spuse de Ludendorf:

„Invaziunea Belgiei de către forțele principale germane. Necesitatea de a dobândi o deciziune repede în Franța, deciziune repede pentru a preveni la timp pericolul invaziunei rusești în inima Germaniei. Ofensiva contra Rusiei și defensiva contra Franței ar însemna un răsboiu lung, și această concepțiune a fost respinsă de contele von Schlieffen".

Astfel: Contra Franței se trimite:

21 Corpuri Armată active,
14 Corpuri Armată rezervă,
10 Divizii Cavalerie.

Contra Rusiei:

$4^1/_2$ Corpuri de Armată,
1 Divizie de cavalerie.

Este fără îndoială, că ofensiva strategică contra Franței era subordonată succesului defensivei strategice pe frontul rusesc.

Se constată din cele de mai sus, că cele două concepții strategice germane, cea din 1868 și cea din 1914 se diferențiază în mod vădit.

In 1868, Moltke admitea o invazie austriacă nu numai în Silezia, ci chiar în Brandenburg.

Schlieffen prin planul de răsboiu întocmit în 1905, admitea evacuarea completă a Alsaciei de sus, iar apărarea o retrăgea departe pe Rhin, iar de alta pe linia Strasburg-Donon-Metz. Deci atât Moltke cel bătrân, cât și Schlieffen admiteau ipoteze pe care ei le priveau drept în față, cu bărbăție, pe când ipoteza strategică din 1914 a lui Moltke cel tânăr, era obsedată de ideea fricei unei invazii rusești în Prusia orientală. Neavând rezerva generală de 8 Corpuri Arm. înapoia dreptei după cum preconizase Schlieffen, ia la 25 August pe timpul invaziei în Franța, Corpul de Gardă de rezervă dela Armata II-a a lui von Bülow și Corpul XI dela Armata III-a a lui von Hausen, cum și Divizia 8 Cavalerie, le trimite în Prusia orientală, unde ajung după

franceză, ci lua contra ofensiva. Dar aceste forţe, erau luate în paguba aripei drepte germane, care după concepţia lui Schlieffen trebuia să fie şi să rămână tot timpul foarte puternică. In afară de aceasta, g-lul Moltke vede cu îngrijorare reorganizarea şi întărirea armatei ruseşti; acest lucru îl făcu ca să ia măsuri şi pe frontul rusesc, prevăzând aci 1 Div. Cav. şi 14 Div. Inf. cu însărcinare să acopere Prusia de Est. Concepţia operativă a lui Schlieffen, atât de simplă şi naturală, începe să fie complicată de Moltke cel tânăr, care călca principiul economiei forţelor, preconizat de Napoleon, Moltke cel bătrân şi Schlieffen. Pedeapsa trebuia să urmeze.

Dacă ne referim acum numai la un răsboiu condus de către o ţară în acelaş timp pe două teatre de operaţiuni, atunci motive de ordin politic, militar şi moral fac, ca să se aleagă un teatru de operaţie principal, pe care să se lucreze cu majoritatea forţelor şi un teatru de operaţie secundar, pe care să se opereze cu minimum de forţe.

Această alegere, bazată pe un cunoscut principiu strategic şi-a găsit în toate timpurile aplicaţiunea, acolo unde o armată a avut de luptat pe două teatre de operaţiuni sau acolo unde a avut să facă faţă unui neprevăzut.

Moltke, în 1868, — deci după campania victorioasă din 1866 contra Austriei — se gândeşte la viitorul răsboiu, pe care Germania l'ar putea avea cu Franţa, şi-şi pune întrebarea: ce va face Austria în acest caz? Austria va atacà sau nu Germania? Având acest neprevăzut în problemă, era nevoit să aibă două teatre de operaţiuni; unul pe valea Rinului, altul în Nordul Bohemiei şi anume pe Rhin, teatru de operaţie principal, deci ofensiv strategic cu 10 corpuri de armată, iar în Bohemia, pe cel secondar, deci teatru de operaţie defensiv strategic cu 3 corpuri de armată.

Iată cum justifică Moltke — prin memoriul No. 18 — această împărţire a forţelor:

„Dacă în timpul când vom încerca o deciziune repede dincolo de Rhin, Austriacii vor invada o parte din Silezia şi chiar Brandenburgul, nimic nu va fi definitiv pierdut, atât timp cât forţele noastre vor ţine şi atât timp cât armata noastră defensivă se va retrage, fără să fie iremediabil bătută".

Moltke admitea ca Silezia şi chiar Brandenburgul să fie invadate, dar acest lucru nu-l speria; el îl admitea, căci avea alt gând mai important, ofensiva strategică pe Rhin, iar armata din Bohemia depe teatrul secundar, va eşi din încurcătură prin propriele ei forţe.

Admiţând acest lucru, marele strateg german era con-

secvent cu principiul expus de Frederik al II în următoarele cuvinte:

„Trebue să ştii să pierzi ceva la timp, să sacrifici o provincie (cine vrea să apere totul nu salvează nimic) şi să mergi cu toate forţele contra celorlalte forţe ale inimicului, să le obligi la o bătălie, să faci cele din urmă sforţări pentru a le distruge şi a se îndrepta apoi contra celorlalte".

Să examinăm acum ipoteza strategică în care se pune Germania în 1914.

Planul de operaţiune german se rezumă în cele spuse de Ludendorf:

„Invaziunea Belgiei de către forţele principale germane. Necesitatea de a dobândi o deciziune repede în Franţa, deciziune repede pentru a preveni la timp pericolul invaziunei ruseşti în inima Germaniei. Ofensiva contra Rusiei şi defensiva contra Franţei ar însemna un răsboiu lung, şi această concepţiune a fost respinsă de contele von Schlieffen".

Astfel: Contra Franţei se trimite:

21 Corpuri Armată active,

14 Corpuri Armată rezervă,

10 Divizii Cavalerie.

Contra Rusiei:

4½ Corpuri de Armată,

1 Divizie de cavalerie.

Este fără îndoială, că ofensiva strategică contra Franţei era subordonată succesului defensivei strategice pe frontul rusesc.

Se constată din cele de mai sus, că cele două concepţii strategice germane, cea din 1868 şi cea din 1914 se diferenţiază în mod vădit.

In 1868, Moltke admitea o invazie austriacă nu numai în Silezia, ci chiar în Brandenburg.

Schlieffen prin planul de răsboiu întocmit în 1905, admitea evacuarea completă a Alsaciei de sus, iar apărarea o retrăgea departe pe Rhin, iar de alta pe linia Strasburg-Donon-Metz. Deci atât Moltke cel bătrân, cât şi Schlieffen admiteau ipoteze pe care ei le priveau drept în faţă, cu bărbăţie, pe când ipoteza strategică din 1914 a lui Moltke cel tânăr, era obsedată de ideea fricei unei invazii ruseşti în Prusia orientală. Neavând rezerva generală de 8 Corpuri Arm. înapoia dreptei după cum preconizase Schlieffen, ia la 25 August pe timpul invaziei în Franţa, Corpul de Gardă de rezervă dela Armata II-a a lui von Bülow şi Corpul XI dela Armata III-a a lui von Hausen, cum şi Divizia 8 Cavalerie, le trimite în Prusia orientală, unde ajung după

bătălia dela Tannenberg, dar lipsesc în acelaş timp şi dela bătălia de pe Marna, determinând astfel pierderea acestei mari bătălii, unde Germania nu a pierdut numai o bătălie, ci întregul răsboiu.

Expunerea acestor două concepţiuni strategice are drept scop o comparaţie cu concepţia strategică a planului nostru de răsboiu.

Motive politce, militare şi morale ne-au impus şi nouă războiul pe două teatre de operaţiuni: unul principal, altul secundar. Pe cel secundar suferim o înfrângere locală (Turtucaia), chiar în primele zile; comandamentul se enervează, opreşte ofensiva la Nord, ia trupe de aci şi le duce pe frontul de Sud; acest lucru a produs reducerea acţiunilor pe frontul principal ofensiv şi ca urmare pierderea iniţiativei pe acest front, iar ca consecinţă pierderea Carpaţilor.

Românii în 1916, ca şi Germanii în 1914, s'au abătut dela marile învăţăminte napoleoniene: anume manevra bazată pe libertatea de acţiune strategică, iar rezultatul, în ambele cazuri, a fost pierderea răsboiului.

Acum intervine un nou punct important în discuţiune şi anume dacă în loc de a face ceeace făcuseră Germanii în 1914, nu ar fi fost mai bine să adoptăm hipoteza în care se pusese Moltke cel bătrân în 1868, de a pierde Silezia şi chiar Brandenburg? Sau ipoteza lui Schlieffen de a evacua dela început Alsacia de sus? Dacă nu era mai bine, ca să nu ne măcinăm dela început trei divizii în Dobrogea şi apoi alte multe divizii tot acolo? Pentru ce? Ce era dacă părăsiam dela început Turtucaia şi ne retrăgeam în gâtul îngust al Dobrogei sau chiar dacă părăsiam toată Dobrogea, retrăgându-ne pe stânga Dunărei? In acest scop am fi putut păzi şi apăra Dunărea mult mai uşor, iar Bsarabia o apărau Ruşii.

In cele ce urmează vom intra în studiul Proiectului de Operaţie al Armatei române şi apoi vom face analiza lui.

II.—Proiectele de operaţiuni ale armatei române

Marele Stat Major rom. lucrase în cursul anului 1916 trei „Proiecte de Operaţiuni” pe care le botezase ipoteza B 1, B 2, B 3. Ultima ipoteză B 3 avea trei variante a, b, c. De fapt s'a aplicat ipoteza B 3 denumită şi Ipoteza Z.

După cum se constată nu s'a făcut un „Plan de răsboiu” ci „Proecte de operaţiuni”, ceeace este greşit intitulat, după cum se va arăta la analisa acestui „Proect”.

Iată în întregime „Proiectul de Operațiune" întocmit de M. S. M. român în anul 1916, al cărui şef era generalul de divizie V. Zottu:

„Proiectul de operațiune în vederea unui răsboiu contra Puterilor Centrale şi a Bulgariei. — România aliată cu Quadrupla Inţelegere. — Aplicarea ipotezei Z.

CAPITOLUL I

Scopul răsboiului şi misiunea armatelor române

Ipoteza Z., prevede întreprinderea unui răsboiu pe 2 fronturi operative şi anume:

a) *Pe frontul de Nord-Nord-Vest,* contra Puterilor centrale;

b) *Pe frontul de Sud,* contra Bulgariei.

Scopul general al răsboiului ce vom întreprinde, este, realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului. Cucerirea teritoriilor locuite de români ce se găsesc astăzi înglobate în monarhia Austro-Ungară, trebuie să fie fructul răsboiului.

Pentru atingerea acestui scop, majoritatea forțelor noastre, Armatele I, II şi Nord, vor opera ofensiv, în Transilvania, Banat şi Ungaria, atacând în direcţia generală Buda-Pesta. Armata de Sud (a III-a) va asigura libertatea de acţiune a grosului forțelor, apărând teritoriul național şi respingând atacurile pe cari le-ar întreprinde Bulgarii dinspre Sud.

CAPITOLUL II

Situaţiunea inimicului

1. **Pe frontul de Nord-Nord-Vest.** In Transilvania şi anume în zona cuprinsă între frontiera română şi Mureş, se găsesc circa 70.000 oameni, dispuşi pela trecătorile Carpaților, având câteva rezerve mai înapoi.

Aceste trupe neconstituite încă în mari unități, aparțin în mare parte depozitelor diferitelor regimente şi misiunea lor este de a face o primă rezistență lângă trecători. Este probabil că forțe mai numeroase se vor aduna în zona: **Cluj-Dees-Bistrița,** unde trupele române vor întâmpina rezistența cea mai serioasă. In nici

un caz în situaţia actuală aceste trupe nu s'ar putea ridica la mai mult de 100.000 oameni.

In Banat se poate deasemenea conta pe un maximum de 30.000 oameni cari se vor concentra cu majoritatea forţelor în zona: **Caransebeş-Deva-Lugoş,** unde trupele române ale Armatei I-a vor întâmpina o primă rezistenţă mai serioasă. Forţe mai puţin numeroase se vor găsi de asemenea spre Orşova şi valea inferioară a Cernei.

2. **Pe frontul de Sud.** Trupele bulgare destinate a opera contra României, în urma ajutoarelor primite dela Germani şi Austro-Ungari, se găsesc dispuse în vecinătatea frontierei noastre de Sud, în 3 grupe şi anume:

a) *Grupul de Vest* dispus între Prahovo (lângă vechea frontieră a Serbiei şi gura Oltului), este tare de circa 10—15.000 oameni;

b) *Grupul central* dispus între gura Oltului şi Rusciuk inclusiv, precum şi la sudul liniei de mai sus, este tare de circa 25—30.000 oameni;

c) *Grupul de Est* dispus în zona: Rusciuk-Razgrad-Şumla-Varna şi spre frontiera română; este tare de circa 70—75.000 oameni.

Din informaţiunile primite se poate deduce că, misiunea probabilă a acestor forţe este în primul rând de a atrage cât mai multe forţe române spre Sud, în scopul de a face imposibilă o operaţiune ofensivă în mare stil, în Transilvania şi Banat. Pentru executarea acestei misiuni, trupele bulgaro-aliate, dotate cu artilerie puternică de mare calibru, vor executa desigur, demonstraţiuni dealungul Dunărei, însoţite de un puternic bombardament al localităţilor depe malul român, în scopul de a fixa cât mai multe din trupele noastre, în zona dintre Olt şi Argeş, sub ameninţarea unei treceri a fluviului şi a înaintărei spre Bucureşti.

Dacă încercările de trecere a fluviului precum şi căutarea stăpânirei momentane a unor porţiuni din malul român al Dunărei, ar putea eventual, **reuşi** inimicului, o înaintare mai adâncă în teritoriul ţărei spre Bucureşti, va fi imposibilă, căci Bulgarii nu dispun de forţele necesare în acest scop.

Forţele bulgare din zona: Rusciuk-Razgrad-Şumla-Varna, vor avea desigur misiunea de a întreprinde o ofensivă bruscată în Dobrogea, în scopul de a răscula populaţiunea bulgară locală, a împiedica mobilizarea noastră şi în ultimă analiză a împiedica debarcările trupelor aliate, ruse.

Pentru atingerea acestui din urmă scop, este probabil ca numeroasa cavalerie (20—25 escadroane) de care dispune grupul de Est al forţelor bulgaro-aliate să încerce raituri, spre linia Cernavoda-Medgidia-Constanţa.

CAPITOLUL III

Executarea misiunei armatelor române

I. **Gruparea forţelor pe cele 2 fronturi operative.**

Ţinând seamă de cele expuse mai înainte, cu privire la scopul răsboiului ce vom întreprinde şi la importanţa teritoriului de operaţiuni Transilvano-Ungar, forţele noastre mobilizate s'au grupat, în vederea operaţiunilor proiectate, astfel cum se arată mai jos:

A) **Pentru operaţiunile ofensive în Transilvania:**

Trei armate, şi anume:

	Efective
Armata de Nord	= 107.948
Armata II-a	= 126.808
Armata I-a	= 134.403
Corpul V Armată şi Artileria grea, la dispoziţia Marelui Cartier General	= 51.165
Total . .	420.324

B) **Pentru operaţiunile contra Bulgariei:**

Armata III-a, grupată astfel:

	Efective
Grupul de Vest în Oltenia . . .	= 19.864
Grupul central între Olt şi Argeş .	= 50.846
Grupul de Est în noul teritoriu (Capetele de pod: Turtucaia, Silistra şi Detaşamentul Dobrogea) . .	= 71.813
Total . .	142.523

Total general . . 562.847 *) forţe de operaţiuni, fără etape, trupe de cetate şi părţile sedentare.

Din această grupare, vedem că 80% din forţele noastre, vor opera pe teatrul principal de operaţiuni şi numai 20% pe teatrul de Sud.

II. **Executarea misiunei armatelor destinate a opera pe frontul de Nord şi Nord-Vest.**

Pentru executarea misiunei lor, Armatele I, II-a şi cea de Nord, vor înainta în Transilvania şi Banat, cu scopul de a se concentra în vederea unei bătălii generale în zona: **Ciucea** (spre Nord) şi **Caransebeş** (spre Sud).

Armatele noastre vor opera în strânsă legătură cu armatele imperiale ruse de Sud. Linia de operaţiune între zonele de operaţiuni ale trupelor imperiale ruse şi ale trupelor regale române, va fi formată de valea râului Someşul-Mare; ambele maluri ale râului căzând în zona de operaţiuni, rusă.

Prima adunare a trupelor armatelor I, II-a şi de Nord, după

---

*) Adăogându-se trupele şi serviciile de etape: 59.051, rezultă: *Total general 621.898.*

debarcarea lor din trenurile de transport, se va face în vecinătatea frontierei muntoase a Carpaţilor.

Alegerea zonei de adunare, a fost condiţionată în primul rând, de caracterele geografice-militare ale teatrului de opraţiune, Romăno-Transilvan, şi de scopul operaţiunilor ce vom întreprinde pe acest teatru.

Masivul muntos al Carpaţilor, prezintă un obstacol foarte serios, înaintării trupelor noastre în Transilvania. Cu cât trupele noastre vor traversa mai cu întârziere masivul muntos, cu atât inimicul va câştiga timp, pentru a aduna noui forţe, spre a se opune încercărilor noastre de trecere.

Condiţia de căpetenie, pentru a micşora greutăţile trecerei, este de a surprinde pe inimic, nedându-i timp de aşi concentra forţele pentru a rezista în punctele cele mai favorabile, în faţa trecătorilor

Pentru a surprinde pe inimic, se impune să executăm trecerea masivului muntos, cât mai repede după declaraţiunea răsboiului şi pe direcţiuni cât mai numeroase.

In acest scop, era nevoie să prevedem prin lucrările noastre următoarele:

a) Ca transporturile de concentrare să se execute cât mai repede; pentru atingerea acestui rezultat, s'a utilizat simultaneu, toate liniile ferate ce conduc din interiorul ţării spre diferitele puncte ale frontierei romăno-ungare;

b) Să adunăm astfel forţele noastre lângă frontieră, încât, să utilizăm pentru traversarea ei, **toate comunicaţiile ce conduc în Transilvania, dispunându-se pe fiecare din ele, câte o mare unitate destul de puternică, fără însă de a aglomera prea multe trupe pe o aceeaşi comunicaţie.**

Ţinând seamă de aceste 2 desiderate în stabilirea zonei de concentrare şi în gruparea forţelor, s'a obţinut rezultatul destul de favorabil **de a termina concentrarea forţelor noastre, în a 12-a zi de mobilizare;** şi de a putea debuşa în Transilvania simultaneu, cu 12 coloane de 3 arme, având aproape fiecare forţa unei divizii.

Datorită formei învăluitoare a frontierei noastre spre Transilvania, frontul de concentrare se prezintă în echer, formă foarte favorabilă, deoarece imediat după trecerea frontierei, fiece pas făcut înainte, va restrânge treptat frontul de operaţie, prin înaintarea concentrică a trupelor spre valea Mureşului.

Dacă am fi făcut prima adunare a forţelor noastre pe o zonă mai restrânsă în vecinătatea masivului muntos, transporturile de concentrare s'ar fi executat cu mare întârziere, căci ar fi trebuit să supra-încărcăm cu nenumărate trenuri numai câteva linii ferate. In acest caz, traversarea zonei muntoase s'ar fi făcut mult mai

târziu şi desigur în condiţiuni mult mai grele, deoarece inimicul ar fi putut să-şi concentreze rezistenţa pe un spaţiu relativ restrâns, numai în faţa celor câteva trecători alese pentru debuşarea noastră. **Dacă am fi procedat astfel, toate avantagiile formei învăluitoare a frontierei noastre muntoase şi ale unei repezi concentrări, ar fi dispărut, în detrimentul nostru şi în folosul inimicilor.**

Afară de aceasta, s'ar fi născut şi alte greutăţi din punctul de vedere al subsistenţei trupelor pe timpul traversării zonei muntoase, căci ar fi trebuit să încolonăm mai multe divizii pe una şi aceeaşi comunicaţie din masivul muntos.

* * *

Gruparea forţelor destinate operaţiunilor ofensive în Transilvania, în 3 armate şi un grup rezervat la dispoziţia Marelui Cartier General, a fost impusă atât de condiţiunile geografice-militare ale teatrului de operaţiune româno-transilvan, cât şi de situaţiunea iniţială, probabilă, a forţelor inimice destinate a se opune ofensivei noastre.

Situaţiunea generală militară a puterilor centrale, devenind defavorabilă acestora în urma ofensivei generale a aliaţilor pe fronturile de Vest, Sud-Vest şi Est, Comandamentul austro-ungar după toate probalităţile, va fi silit să adopte o atitudine defensivă pentru trupele destinate să opereze în Transilvania.

Din cauza formei învăluitoare a frontierei noastre muntoase, intrândul format de teritoriul transilvan între valea Oltului şi frontieră, fiind ameninţat de a fi repede întors pela Nord şi Vest, se poate prevede cu multă probabilitate că rezistenţa principală a inimicului, în cazul când ar dispune de trupe suficiente, se va organiza pe Mureş şi anume pe înălţimile ce mărginesc spre Nord şi Nord-Vest, valea râului.

Valea Mureşului este astfel îndreptată faţă de cele 2 laturi ale frontierei noastre de Nord şi Vest, încât atât cursul superior al râului, între Mureş-Vasarhely-Gyergyo-St. Mikloş, cât şi cursul său inferior, spre Deva, ambele pot fi repede atinse de trupele noastre concentrate în Moldova şi Oltenia, **cari vor fi astfel în măsură să întoarcă apărarea pe cari inimicul ar organiza-o pe înălţimile ce mărginesc cursul de mijloc al Mureşului între Alba Iulia şi Maros-Vasarhely.**

Forţele de mai sus, vor mai avea şi alte misiuni speciale, şi anume:

Forţele concentrate în Moldova, după debuşarea lor în valea superioară a Mureşului, vor fi în măsură să opereze de comun acord cu armata rusă din Bucovina, silind forţele inimice, ce se vor găsi spre Bucovina sau în Carpaţii Maramureşului, să se retragă spre Vest.

Forţele concentrate în Oltenia, vor avea misiunea specială de a ataca şi respinge trupele inimice cari s'ar găsi în Banat şi în valea inferioară a Mureşului, împiedicându-le de a înainta în Transilvania, pentru a ameninţa în flanc trupele noastre ce vor opera în această provincie.

Aceste 2 grupe de forţe, având anumite misiuni speciale, vor constitui 2 armate, şi anume: Armata de Nord în Moldova şi Armata I-a în Oltenia.

Trupele concentrate pe frontiera de Nord între Olt şi Putna, vor constitui Armata II-a, având misiunea de a înainta direct spre Mureş pentru a opera de comun acord cu armatele de aripi (Armata I-a şi de Nord), astfel cum va rezulta din situaţiunea operativă a momentului.

Corpul V Armată rămas la dispoziţia Marelui Cartier General, va fi destinat să întărească ulterior, una din cele 3 armate, după cum va rezulta din nevoile operative.

Acoperirea şi executarea concentrării

Prima adunare a forţelor se va executa sub protecţia trupelor de acoperire constituite în grup de acoperământ, dispuse pe fiecare din direcţiunile principale pe cari coloanele noastre vor străbate frontiera muntoasă.

Executarea serviciului de acoperire se va face în baza directivelor Marelui Statmajor, trimise din timp de pace comandamentelor şi în baza instrucţiunilor detaliate ale acestora.

Intrarea României în răsboiu contra Puterilor centrale şi Bulgariei, în epoca actuală, când armatele acestor state, se găsesc de mult timp în răsboiu, se va face în condiţiuni destul de grele.

Statele inimice dela Nord şi Sud de îndată ce vor simţi că România începe mobilizarea, vor încerca cu forţele ce vor avea la îndemână să execute incursiune pe teritoriul nostru, în scopul de ne împiedica operaţiunile de mobilizare şi concentrare.

Pe frontiera de Sud şi în special spre noul teritoriu, Bulgarii, având deja concentrate forţe mai numeroase, vor fi în măsură să execute din prima zi a ostilităţilor, chiar operaţiuni importante.

Pentru a se împiedica incursiunile şi operaţiunile inimicului pe teritoriul nostru, toate grupele de acoperire cu întregul lor efectiv, se vor găsi la frontieră încă dinaintea mobilizărei generale, astfel că în momentul începerei operaţiunilor, ele vor fi în măsură să înceapă operaţiile lor.

Cum majoritatea trupelor de acoperire se găsesc dislocate pe frontiera muntoasă, încă din luna August 1915, comandamentele şi trupele respective, cunosc în cele mai mici amănunte atât terenul

pe care vor opera, cât şi instrucţiunile în baza cărora îşi vor îndeplini misiunile lor.

Atitudinea grupelor de acoperire va depinde de situaţiunea generală de răsboiu în momentul începerei ostilităţilor.

Cum după toate probabilităţile inimicul va avea în Transivania (şi Banat) forţe relativ puţin numeroase (ceeace este probabil), grupele noastre de acoperire, vor înainta pe teritoriul inimic în noaptea care va preceda prima zi de mobilizare, şi vor căuta să pună stăpânire pe anumite poziţiuni dominante dincolo de frontieră, în scopul de a proteja şi înlesni înaintarea ulterioară a grosului forţelor noastre.

Aceste operaţiuni ofensive ale grupelor de acoperire, limitate numai în scopul arătat mai înainte, **vor fi ordonate direct de Marele Cartier General, singurul în măsură să coordoneze acţiunea simultanele a tuturor grupelor de acoperire, pe întreaga frontieră.**

Operaţiunile ofensive ale grupelor de acoperire se vor executa în baza directivelor Marelui Statmajor şi a lucrărilor detaliate în acest scop, chiar de comandanţii grupelor de acoperire.

Situaţiunea generală permiţând executarea operaţiunilor ofensive ale grupelor de acoperire, vom fi în măsură să aruncăm pe teritoriul inimic, încă din noaptea care va preceda prima zi de mobilizare, **circa 135.000 oameni.**

Inaintarea ulterioară a grupelor de acoperire pe teritoriul inimic va depinde de forţele pe cari inimicul le va avea la frontieră, şi mai ales de acelea pe cari le-ar putea aduce în Transilvania.

Atitudinea grupelor de acoperire trebue să fie energică, însă prudentă. Grupele vor ocupa şi întări poziţiunile ce li-se vor ordona de comandamente şi se vor pune în legătură cu grupele vecine.

Dacă situaţiunea va permite, va fi foarte avantajos, ca grupele de acoperire ale Armatelor a II-a şi de Nord, să se întrunească după trecerea lor pe teritoriul inimic, pe fiecare din zonele indicate mai jos sub litera: a) şi b), sub un comandament unic, să ocupe şi să întărească zona de teren unde urmează a se aduna corpurile de armată respective, pe teritoriul inimic, după trecerea masivului muntos, în vederea începerei operaţiunilor generale. Procedându-se astfel, desfăşurarea strategică a Armatei a II-a pe teritoriul inimic, va fi sprijinită prin 2 puternice avantgarde, formate prin înaintarea grupelor de acoperământ, şi anume:

a) In zona Făgăraş-Braşov (unde se va aduna Corpul II Armată), o avantgardă tare de: **19 batalioane, 18 baterii şi 24 escadroane,** compuse din grupele Bran şi Predeal, ale Corpului II Armată, şi din Divisia I-a Cavalerie, care va trece munţii, după ce grupele de acoperire vor ocupa primele poziţiuni dincolo de frontieră.

b) In zona Preajmăr-Kovasna, o avantgardă tare de **24 bata-**

lioane şi 15 baterii, compuse din grupele de acoperire ale Corpului **III Armată.**

Urmând acelaş procedeu, desfăşurarea Armatei de Nord, va fi protejată pe teritoriul inimic, deasemenea de 2 avantgarde şi anume:

a) **In zona Kezdy-Vasarhely, Cik-Szereda,** de o avantgardă tare de: **20 batalioane, 17 baterii** şi **24 escadroane,** formată din grupele de acoperire: Ghimeş, Uz şi Oituz şi Divizia 2-a Cavalerie; aceasta din urmă va trece frontiera, după ce grupele de acoperire vor fi ocupat primele lor poziţiuni pe teritoriul inimic;

b) In zona Belbor-Borzek şi spre Vest, de o a 2-a avantgardă, tare de: **12 batalioane, 6 baterii,** formate din grupele de acoperire: Broşteni, Bistricioara şi Bicaz. Eventual, această avantgardă se poate mări încă cu 4 escadroane din Regimentul 8 Călăraşi, care va trece frontiera în urma grupelor de acoperire.

Grupele de acoperire: Jiul şi Olt-Lotru ale Armatei I-a, după trecereea frontieerei se vor opri şi întări, primul, între Petroşani şi Pasul Merişor (valea Streiului), iar al 2-lea, pe înălţimile înconjurătoare ale Sibiului.

Grupul de acoperire Vârciorova, are misiunea de a acoperi şi proteja înaintarea Diviziei 1-a spre valea Cernei.

Sub protecţia acestor avantgarde puternice, grosul forţelor Armatelor I-a, II-a şi de Nord, pe măsură ce vor sosi pe zona de concentrare, se vor mişca apoi treptat, peste frontieră, pe eşaloane de marş, compus din 2-3 arme, înaintând pe zona de adunare hotărâtă pentru corpurile de armată respective.

Desfăşurarea strategică a armatelor se va efectua, chiar pe teritoriul inimic, şi sub protecţia grupelor de acoperământ.

Acest procedeu va prezinta următoarele avantaje:

a) Se vor putea întări treptat grupele de acoperire;

b) Hrănirea trupelor pe timpul trecerei munţilor, se va face mai uşor, înaintându-se pe eşeloane succesive, decât dacă se vor mişca deodată colane foarte adânci.

Procedându-se astfel, în seara zilei a 17-a de mobilizare, Armatele I-a, II-a şi de Nord, vor fi complect adunate cu serviciile respective, în zonele următoare:

Armata I-a: cu grosul forţelor (Diviziile a 2-a şi 11-a — C. I. A. — şi Divizia 12-a), între Haţeg şi Merişor şi mai la Sud în basenul Petroşanilor; Detaşamentul Olt-Lotru şi Divizia 13-a, în zona: Sibiu-Talmacs-Boicza şi eventual mai la Nord;

Armata II-a, în zona Făgăraş-Feldioara-Preajmăr şi Braşov;

Armata de Nord, cu grosul forţelor (Diviziile: a 7-a, 8-a, serviciile Corpului IV Armată şi Divizia 2-a Cavalerie), în zona: Cik-Szereda-Bucszad (pe Olt) şi Kezdy-Vasarhely; cu Divizia 14-a întărită în zona: Topliţa-Borzsek-Gherghyo-Ditro, Gherghyo-St. Mikloş.

Inaintarea generală a Armatei în interiorul Transilvaniei

După ce toate trupele şi serviciile armatelor noastre vor fi terminat debuşarea lor în Transilvania, vom fi în măsură să începem spre ziua 17-a de mobilizare, o nouă fază operativă şi anume: **Inaintarea generală în interiorul Transilvaniei, cu scopul de a sdrobi definitiv ultimele rezistenţe ale inimicului, a debuşa apoi în câmpia ungară şi a pune stăpânire pe zona de hrănire a armatelor austro-ungare, adică pe văile Tisei şi Dunărei.** Pentru atingerea scopului de mai sus, forţele noastre vor înainta pe direcţiunile cari le vor permite să străbată cât mai repede câmpia ungară şi mai ales cari le vor da putinţa să ajungă cât mai repede în contact cu forţele inimice, destinate a se opune înaintării noastre.

Studiind comunicaţiunile din interiorul Transilvaniei, precum şi acelea cari din câmpia ungară duc în Transilvania, se vede că majoritatea comunicaţiilor ferate şi ordinare, cari vin dinspre frontierele noastre, de Vest şi Nord, cât şi din interiorul Ungariei, conduc în Nord-Vestul Transilvaniei, în regiunea Cluj, Dees, dintre cele 2 Someşe.

Trupele austro-ungare retrase din Carpaţii Bucovinei şi Galiţiei, în momentul intrărei României în răsboiu, precum şi ajutoarele ce vor fi aduse din interiorul monarhiei Austro-Ungare, se vor concentra pentru a rezista contra noastră în această regiune, având detaşamente în valea Mureşului.

Cea dintâi rezistenţă puternică o vom întâlni pe Mureş; prin urmare, zona care trebue atinsă cât mai repede de grosul trupelor noastre, va fi valea Mureşului.

Ţinând seamă de rezistenţele ce vom întâmpina din partea inimicului în Transilvania de Nord-Vest, precum şi de o eventuală amenințare dinspre Banat, manevra ce s'ar putea adopta pentru a pune stăpânire pe valea Mureşului, ar fi următoarea:

Armata de Nord, va înainta spre valea Mureşului superior, pentru a pune stăpânire pe zona: **Deda-Szasz-Regen,** şi apoi pe înălţimile dela Vest-Nord-Vest, cu misiunea de a ataca trupele inimice din această parte, luptând de comun acord cu armata rusească de Sud;

Armata I-a, va înainta cu grosul forţelor spre valea inferioară a Mureşului, pentru a pune stăpânire pe zona: Alba Iulia-Pişki-Porţile-de-fier Transilvane (pe drumul Haţeg-Caransebeş), având misiunea de a se opune unor eventuale atacuri pe cari trupele inimice din Banat şi valea inferioară a Mureşului, le-ar încerca spre Transilvania.

Divizia 1-a a Armatei I-a, va executa o operaţiune locală în

valea Dunărei şi Cernei, cu misiunea de a pune stăpânire pe Orşova, pe defileurile Cernei şi la Nord de Mehadia şi pe înălţimile cari domină valea Cernei spre Vest; în fine, se vor ocupa şi înălţimile dela Sudul Dunărei în regiunea Tekia-Kladova.

Armata II-a, va înainta în valea de mijloc a Mureşului, va pune stăpânire pe Aiud (Nagy-Enyed), Maros-Vasarhely, şi apoi, va manevra, pentru a ataca în flanc şi spate forţele inimice cari s'ar opune fie Armatei de Nord, fie ajutând cu o parte din forţele sale Armata I-a.

In cazul că armatele vor continua fără întrerupere, marşul, dela frontieră pânăla Mureş, se va putea ajunge în valea râului, după 7 etape (regulându-se marşurile după Armata II-a, cea mai depărtată de Mureş), adică către ziua a 25-a de mobilizare.

Depe Mureş, Armata II-a şi Armata de Nord, înaintând spre Nord-Vest, vor atinge zona: **Cluj-Gherla** (Samoş-Uyvar) - **Dees,** în circa 4 etape; s'ar putea deci ajunge în această zonă, fără a ţine seamă de zilele de luptă, către ziua **a 29-a de mobilizare.** Dacă se vor mări unele dintre etapele zilnice până la 30 km., ceeace va fi posibil, dacă vom întrebuinţa staţionarea eşelonată în lungul direcţiilor de mişcare, **atunci în ziua a 30-a de mobilizare, Armatele II-a şi cea de Nord, vor putea ajunge în munţii apuseni, la frontiera de Vest a Transilvaniei şi în zona Ciucea.** Inaintarea din valea Mureşului spre zona Cluj-Dees şi munţii apuseni ai Transilvaniei, va constitui a 2-a fază operativă.

In timp ce Armata II-a şi cea de Nord, vor înainta spre zona Cluj-Dees, Armata I-a continuând a forma pivot spre Sud, va opera cu grosul forţelor, în zona: Caransebeş (pe Timeş)-Dobra (în valea Mureşului). Cu un detaşament de 3 arme dotat cu artilerie de munte, se va ocupa regiunea Abrudului (având centru spre localitatea Abrudbanya), şi comunicaţiile care din această zonă conduc spre văile celor 2 Crişuri.

A treia fază operativă va fi străbaterea în câmpia ungară.

Pentru intrarea în câmpia Ungariei, avem la dispoziţie 2 zone şi anume: zona cuprinsă între cele 2 Someşe, de unde se poate debuşa direct spre Oradea Mare-Debreţin, iar mai la Sud, zona străbătută de cele 2 Crişuri (alb şi negru) care conduce în câmpia ungară, între Oradea Mare şi Bekes-Csaba.

Este absolut necesar a debuşa în câmpia ungară simultaneu prin aceste 2 zone, pentru a putea ataca atât de front, cât şi de flanc şi spate, trupele inimice cari se vor dispune pentru apărare, la Vest de ieşirile munţilor apuseni ai Transilvaniei.

Dacă am înainta numai prin zona de Nord (dintre cele 2 Someşe), inimicul ar putea manevra la rândul său prin văile Crişului, pentru a debuşa apoi pe Mureş între Alba Iulia şi spre Sud de Turda, şi

a cădea pe liniile noastre de comunicaţiuni. Pentru debuşarea în câmpia ungară, vom grupa forţele noastre, astfel:

a) Armatele a II-a şi de Nord, constituind un singur grup operativ, vor înainta din zona Cluj-Dees pentru a debuşa în câmpia ungară spre Oradea Mare-Debreţin, menţinând spre Nord legătura cu armatele ruseşti.

Din zona Cluj-Dees, pornesc spre Vest şi Nord-Vest, printre văile celor 2 Someşe: 3 căi ferate şi 3 şosele bune, cari conduc în câmpia ungară spre localităţile de mai sus. Intre aceste 3 şosele se găsesc mai multe comunicaţii ordinare, cari vor putea fi deasemenea întrebuinţate de coloane compuse din cele 3 arme. **Considerând numai zilele de marş, Armatele II-a şi cea de Nord, ar putea ajunge în zona Oradea Mare-Debreţin în 7 etape, adică în ziua a 39-a de mobilizare. Misiunea grupului operativ de mai sus, va fi de a ataca de front trupele inimice din zona Oradea Mare-Debreţin.**

b) **Un grup de forţe,** compus din Corpul V Armată, (care la început fusese în linia 2-a), una Divizie detaşată dela Armata I-a (cum ar fi Divizia 13-a), una Brigadă mixtă de grăniceri (Regimentul 1 Grăniceri, întărit cu 1—2 batalioane de vânători şi artilerie de munte) şi Divizia 1-a Cavalerie, va înainta prin zona străbătută de cele 2 Crişuri, pentru a debuşa către aceeaşi dată ca mai sus, în zona: Oradea Mare-Bekeş-Csaba. Misiunea acestui grup va fi de a ataca în flanc şi spate trupele inimice din zona Oradea Mare-Debreţin.

Rămâne a vedea misiunea Armatei I-a, în a III-a fază operativă. Se pot prezinta 2 cazuri mai principale cari vor determina misiunea acestei armate şi anume:

Poate fi necesar ca Armata I-a, să opereze în Banat, contra forţelor existente în această provincie, sau să fie chemată a-şi combina operaţiunile cu acelea ale unei armate aliate, franco-engleză-sârbă, care ar înainta dela Sud, din Serbia spre Dunăre şi Banat.

In acest caz, Armata I-a, se va dispune astfel, pentru a-şi îndrepta grosul forţelor spre Sud.

In cazul de mai sus, un detaşament puternic de 3 arme (chiar o divizie), va rămâne să opereze în valea de jos a Mureşului cu misiunea de a se opune unor trupe inimice cari ar înainta dinspre Seghedin spre Est, şi pentru a stabili şi întreţine legătura cu grupul ce va opera în zona: Bekeş-Csaba-Oradea Mare.

Dacă în Banat şi în provinciile vecine (Croaţia-Bosnia-Serbia) nu se vor mai găsi trupe inimice, deoarece cele existente s'ar fi retras la Nord de Mureş, în acest caz, Armata I-a, va lăsa în Banat detaşamente puternice pentru a ocupa provincia, iar cu grosul forţelor va înainta la Nord de Mureş la aripa stângă a grupului

de mai sus, în acest caz, se va ocupa cât mai puternic pe ambele maluri ale Tisei, Seghedinul şi trecerile peste râu dela Sud de această localitate, pânăla confluenţa râului în Dunăre.

* * *

Indrumarea ulterioară a operaţiunilor, se va hotărî în timpul oportun, în cursul operaţiunilor şi în raport cu situaţiunile operative ale momentului.

CAPITOLUL IV

Operaţiunile pe frontul de Sud

Scopul operaţiunilor pe frontul de Sud, s'a arătat în Capitolul I, al Proiectului de faţă.

Pentru apărarea teritoriului ţării contra unor eventuale atacuri dinspre Sud, trupele Armatei III-a concentrate se vor împărţi în 3 grupe operative, şi anume:

a) Grupul de Vest, în Oltenia, tare de 19.000 oameni, aparţinând Diviziei 20-a;

b) Grupul central între Olt şi Argeş, tare de 50.846 oameni, aparţinând Corpului VI de Armată, compus din Diviziile a 16-a şi 18-a, întărit în mod trecător şi cu Brigada 2 Călăraşi;

c) Corpul de Est, tare de 71.813 oameni, este compus din garnizoanele Capetele-de-Pod: Turtucaia (Divizia 17-a), Silistra (Divizia 9-a) şi Divizia 19-a.

Această din urmă divizie va avea şi misiunea de a acoperi debarcările trupelor ruseşti pe teritoriul nostru şi adunarea lor după debarcare la Sudul liniei Cernavoda-Medgidia.

Operaţiunile Armatei a III-a vor trece prin 2 faze şi anume:

O primă fază defensivă, şi apoi o **a 2-a fază,** în care **operaţiunile ofensive,** vor constitui nota predominantă a activităţii Armatei a III-a.

In prima fază trupele Armatei a III-a concentrate pe malul stâng al Dunărei, acele din Oltenia, precum şi acele dintre Olt şi Argeş vor avea misiunea de a se opune încercărilor eventuale de trecere a Dunărei, distrugând trupele inimice cari ar fi reuşit să pună momentan, piciorul, pe teritoriul naţional.

In această fază trupele depe malul drept al Dunărei (Diviziile 17-a, 9-a şi 19-a) vor rezista atacurilor bulgare, acoperind în acelaş timp şi debarcarea şi înaintarea trupelor ruse în Dobrogea, precum şi adunarea lor după debarcare în zona dela Sudul liniei Cernavoda-Medgidia.

După intrarea în linie a trupelor imperiale ruse destinate a opera în Bulgaria, forţele aliate româno-ruse, vor fi în măsură (spre ziua a 10-a de mobilizare), să înceapă operaţiuni ofensive în Dobrogea-de-Sud şi apoi în Bulgaria răsăriteană.

Scopul acestor operaţiuni va fi de a se pune stăpânire pe zona: Rusciuk-Şumla-Varna, asigurând această zonă spre Vest şi Sud, contra unor atacuri inimice ulterioare, precum şi de a ataca şi distruge forţele inimice din Bulgaria de Nord şi răsărit. Succesul acestor operaţiuni va da complectă libertate de acţiune armatelor române cari vor opera în Transilvania şi Ungaria.

Pentru executarea operaţiunilor ofensive de mai sus, trupele aliate destinate acestor operaţiuni, se vor grupa astfel:

Corpul VI de Armată român: Diviziile 17-a, 16-a.

Corpul VII de Armată român: Diviziile 9-a, 19-a.

Corpul de armată rus.

Operaţiunile dela Sudul Dunărei vor fi secondate de trupele rămase pe malul stâng al Dunărei înspre Giurgiu şi la Nord (Divizia 18-a întărită cu artilerie grea; eventual şi Divizia 1 Cavalerie), care vor avea misiunea de a menţine cât mai multe trupe inimice în zona: Nicopoli-Şiştov-Rusciuk.

La operaţiunile ofensive dela Sudul Dunărei, va concura şi flota de Dunăre, româno-rusă, care va avea misiunea de a bombarda Rusciukul şi lucrările de fortificaţiuni învecinate şi a distruge flota inimică.

Flota imperială rusă din Marea Neagră va coopera cu armata de uscat, prin întreprinderi navale executate asupra litoralului inamic între Varna şi Burgas".

III. — ANALIZA PROIECTULUI DE OPERAŢIUNE

O mare varietate de observaţiuni se pot face acestui proiect de operaţiune, atât în ce priveşte redacţiunea lui ştiinţifică, cât şi în privinţa ipotezelor de realizări, vizate prin diferitele situaţiuni ce îmbrăţişează.

In prima categorie de observaţiuni intră însuşi forma expresiunilor ce se întrebuinţează, aceste fiind în afara terminologiei adoptate în ştiinţa militară, astfel, începând cu titlul principal, se zice:

„Proect de operaţiuni în vederea unui răsboiu contra puterilor centrale"... pe când de fapt ar fi trebuit să se zică:

„Planul de răsboiu al României contra puterilor centrale"...

Apoi, ar fi trebuit să se arate, sau să se desvolte în acest plan, modalităţile de participare a României ca **aliată cu Quadrupla înţelegere (antanta),** fiindcă pe de o parte ar fi reeşit condiţiunile de colaborare, iar pe de altă parte s'ar fi precizat însuşi *natura* răsboiului de întreprins, ceeace ar fi condus la caracterizarea felului de operaţiuni **de început** în **timp, spaţiu** şi **mijloace.**

Autorii acestui „Proect de operaţiuni" n'au voit să precizeze

nimic în această privință, probabil, din cauza greutăților ce au întâmpinat în formularea datelor și deci s'au mulțumit numai să pună sub

CAPITOLUL I

Scopul răsboiului și misiunea armatei române

O altă nepotrivită împerechere de termeni ce n'au nici o legătură și nici un înțeles, fiindcă una este a arăta **„scopul"** ce se urmărește prin întreprinderea unui răsboiu și alta este **„misiunea armatelor"** adică folosirea mijloacelor pentru a-l întreprinde, știut fiind, că scopul răsboiului este de natură politică, pe când întrebuințarea forțelor și mijloacelor pentru a-l realiza, este de natură pur militară.

Proectul confundă termenii technologici ce-i întrebuințează pentru a determina natura sau caracterul operațiunilor de întreprins, astfel în loc să spună că răsboiul se va produce **pe două frontiere deosebite sau pe două teatre de operațiuni** și a arăta obiectivul politic de atins sau de realizat de fiecare parte, se zice, că **„Ipoteza Z prevede întreprinderea unui răsboiu pe două fronturi operative"**, dând astfel acestei expresii o semnificare politică, pe când în realitate dânsa are numai o semnificare de natură pur militară, ceeace în strategie înseamnă cu totul altceva.

Și care este scopul **politic** al acestui răsboiu pe două **fronturi operative(?!): „Cucerirea teritoriilor locuite de Români, ce se găsesc astăzi înglobate în Monarhia Austro-Ungară"**, deci va fi aci un răsboiu de **cucerire.** Dar scopul politic urmărit pe frontul celalt operativ?

Negreșit, va fi acelaș ca și pe frontul prim, dar neavând în vedere drept obiectiv cucerire de teritorii, fiindcă în Sud nu exista provincii sau teritorii locuite de români, și nefiind acest obiectiv politic, atunci răsboiul în această parte nu va mai fi de **cucerire,** ci de **protecțiune,** deci va fi **defensiv** și anume *„apărând teritoriul național și respingând atacurile pe cari le-ar întreprinde Bulgarii dinspre Sud"*, fiindcă numai în aceste condițiuni crede „Proectul de operațiuni" că se va putea *„asigura libertatea de acțiune a grosului forțelor"*, adică a răsboiului nostru ofensiv din Nord.

Dar acest răsboiu, în întregul lui, trebuia să-l întreprindem împreună cu aliații noștri și mai apropiați (Rușii) și mai depărtați (Francezii, Englezii, Italienii), deci trebuia să se arate în „Proiectul de operațiune", situațiunea generală a răsboiului pe diferite teatre de operațiuni la data intrărei noastre în

acţiune, cum şi condiţiunile de colaborare directă şi indirectă în funcţie de timp, spaţiu şi mijloace.

In această privinţă „Proiectul de operaţiuni" nu spune nimic în Capit. I.

Se vede, că o asemenea colaborare nu era de natură politică, sau fiind tocmai de această natură, trebuia să rămână necunoscută Armatei şi Ţărei condiţionalitatea ei.

Negreşit că atunci când se confundă **„Planul de răsboiu"** cu **„Proiectul de operaţiune"**, se pierd din vedere unele elemente, cari trebuie să fie sau să le conţină numai unul din aceste acte; ştiut iarăşi fiind, că nu poate să existe decât un singur **plan de răsboiu**, pe când proiecte de operaţiuni pot fi tot atâtea deodată, câte obiective distincte de forţe sunt de atins, câte teatre de operaţiuni există şi în fine câte faze de operaţiuni se succed în desvoltarea răsboiului.

Răsboiul fiind îndreptat în contra Puterilor centrale, „Proiectul de operaţiuni" omite sau nu vrea să ţină seamă, că pe cele două **„fronturi operative"** (ştiinţific se zice că pe cele două **teatre de operaţiune)**, armatele noastre vor putea avea de aface şi cu forţe germane şi chiar turceşti.

Această omitere este desigur o eroare în Plan de răsboiu român, pentrucă nu se introduc în activitatea inimicului tocmai componenţii principali ai Puterilor centrale.

Planul de răsboiu nu trebuie să se sprijine pe presupuneri care nu corespund realităţilor; era oare admisibil ca Germanii şi chiar Turcii să nu vină în ajutorul aliaţilor lor Austro-Ungari, când aceştia îşi vedeau încălcate teritoriile printr'o invazie română?

Dar oare răsboiul nostru ofensiv dus până în inima Monarhiei Austro-Ungare, spre Buda-Pesta, n'ar fi avut pentru *toţi* Centralii altă însemnătate politică decât *„cucerirea de teritorii locuite de Români"?* Dar oare nu se ştia, că frontul de Est, de pe teatrul de răsboiu european, se întindea de la Nord Marea Baltică până la Sud în regiunea muntoasă a Carpaţilor Orientali şi că ofensiva română în Transilvania, Banat şi Ungaria ar fi însemnat din punctul de vedere strategic însăşi *întoarcerea acestui front?* Iar desmembrarea teritoriului imperiului Austro-Ungar, ar fi însemnat o reducere foarte importantă a însăşi mijloacelor de a putea continua mai departe operaţiunile în răsăritul european, deci un sfârşit de răsboiu determinat de intervenţiunea noastră.

Neapărat, presupunerea că Germanii şi Turcii nu ar putea interveni, odată începută acţiunea noastră ofensivă, trebuia cu totul exclusă, fiind în afara realităţilor.

De altă parte, din examenul întregului „Proiect de opera-

ţie" nu rezultă nici o remarcă asupra atitudinei, sau a modului de a face răsboiul a Centralilor faţă de noi, decât aceea a unei **invariabile** rezistenţe.

Pe această activitate nega.ivă a inimicului au socotit autorii „Proiectului de operaţiuni" român, spre a-l aduce la completa lui îndeplinire — bine înţeles pe hârtie —, potrivit unor prevederi convenite, dar nejustificate.

In adevăr, „Proiectul de operaţiuni" arată toată activitatea armatelor noastre, toate situaţiunile şi etapele desvoltătoare a operaţiunilor pe **timp de 40 (patruzeci) zile**, cu începere dela 1-a zi a mobilizărei, sau mai drept a declarărei de răsboiu.

Istoria militară evidenţiază, că toate planurile de răsboiu dela Napoleon încoace, s'au mulţumit a face cunoscut scopul general al răsboiului ce se întreprinde, a stabili concentrarea forţelor adică desfăşurarea strategică în timp şi spaţiu, apoi trecerea la acţiune prin angajarea primelor operaţiuni; atât şi nimic mai mult, căci a merge mai departe, se intră în domeniul necunoscutului, în care manifestarea voinţei inimicului alcătueşte primul şi importantul element.

De aceea nici cel mai iscusit strateg al lumei, Napoleon, nu a putut să meargă cu prevederile în concepţiunea proiectelor lui de operaţiuni, decât cel mult până la luarea contactului cu forţele adverse. Moltke, un profund meditator asupra actului răsboiului, n'a putut nici el să prevadă natura operaţiunilor armatelor ce a dirijat, decât până la primele întâlniri cu inimicul, pentrucă de aci înainte are şi acesta de spus cuvântul lui; relativ la aceasta el spune: *„nu este posibil să se stabilească un plan de răsboiu dincolo de prima întâlnire cu grosul forţelor adversarului. Un om străin oricărei noţiuni a artei militare, crede că vede în desvoltarea unei campanii, execuţiunea unui plan făcut dinainte în toate detaliile lui şi urmat cu fidelitate până la sfârşit"*. Următor acestui adevăr, sunt planurile lui de răsboiu din 1866 şi 1870 şi încă în acestea, câte prevederi, câte posibilităţi de reacţiune din partea inimicului, examinate şi reflectate cu cele mai judicioase argumentări, deşi Moltke îşi fixase axa de orientare generală în formula: a căuta pe inimic şi a-l bate, aruncându-l spre Nord. Simplu, net şi raţional, cuprins numai în marginile posibilităţii.

La noi, „Proiectul de operaţiuni" a fost stabilit, **deodată** pentru un întreg ciclu de acţiuni, adică până când armatele noastre ar fi putut ajunge în câmpia superioară a Ungariei şi în aceea din Valea Dunărei. In tot acest timp, inimicul

este presupus că nu face altceva decât mici rezistențe și apoi se retrage pe alte poziții, pe care rezistă și apoi iar se retrage, **non varietur!**

In afară de această defensivă absurdă ce s'a atribuit inimicului depe teatrul de operațiune din Nord, Proiectul nu mai examinează vre-o altă eventualitate strategică, care ar pune pe inimic în situațiunea să întreprindă operațiuni și cu caracter ofensiv, fiindcă era foarte natural să se producă și asemenea cazuri imperative pentru dânsul, precum: respingerea invaziunei române în scopul de a pune în siguranță flancul de Sud al frontului de Est al Puterilor centrale, sau de a pune în siguranță liniile de comunicații a acestui front din câmpia ungară etc. Nu mai insist asupra acțiunilor ce se impuneau în mod absolut inimicului de îndată ce ar fi aruncat afară din Transilvania invazia Armatelor Române, el nu se putea mulțumi cu aceasta, fiindcă s'ar fi oprit pe linia Carpaților ce formau un front prea lung, (700 km.) el avea absolută nevoe a invada în România, pentru a pune mâna pe bogățiile țărei (grâne-petrol), a bate armata română, și a'și scurta frontul cât se va putea mai mult (lucru ce a și realizat până la 1 Ian. 1917); toate acestea se puteau prevedea cu înlesnire, dar despre ele vom vorbi pe larg în cursul acestui studiu.

Nu tot aceiași judecată a făcut „Proiectul de operațiuni", când a fost vorba despre activitatea noastră depe teatrul de operațiuni din Sud, aci analizează diferite eventualități.

Mai întâi, proiectul a admis ipoteza unei agresiuni bruscate în Dobrogea, apoi, posibilitatea unei treceri a Dunărei pentru amenințarea Capitalei române, dar și într'un caz și în altul, **defensiva** noastră a fost socotită capabilă de a respinge pe inimicul invadator.

Mai mult decât atât, această defensivă se transformă după a 10-a zi dela mobilizare într'o adevărată ofensivă strategică, având drept scop *„de a pune stăpânire pe zona Rusciuc-Șumla-Varna"*, sau chiar și mai departe. Astfel că atât în Nord cât și în Sud, pe întreg teatru nostru de răsboiu, operațiunile au fost socotite realizabile în așa mod, încât trebuia să ajungem la un **răsboiu ofensiv pe amândouă teatrele de operațiuni.** Acest lucru pretindea însă o mare superioritate numerică din partea noastră. Dar oare puteam spera așa ceva chiar cu ajutorul Corpului de Armată rus? Noi luptam pe două teatre de operațiuni ce aveau fronturi foarte întinse, ce pretindeau efective mari. Cum era deci de sperat că vom avea superioritatea numerică pentru a lua ofensiva pe fiecare din ele? Istoria militară probează că este imposibil

de a fi peste tot mai tare, ci de a fi mai tare numai în punctul cel mai însemnat, sau pe teatrul de operaţiune mai important. E chestie de alegere bazată pe un întreg complex de elemente ce trebuesc bine cântărite şi apreciate la justa lor valoare; altfel se greşeşte, ori că se creiază superioritatea numerică pe un teatru de operaţiune secundar, ori că se atribue o atât de mare superioritate numerică, că se poate întreprinde răsboiul ofensiv deodată pe două teatre de operaţiuni, bine înţeles numai pe hârtie, căci în practică, istoria militară nu ne înfăţişează nici un exemplu în acest fel.

Aci nici nu intru în discuţia faptului, dacă s'ar fi ales bine sau nu, ca massa forţelor să fie dusă în ideea ofensivei, pe teatrul de operaţiune din Transilvania; nu o discut, pentrucă hotărârea aceasta fiind de natură politică, a aparţinut guvernului român, iar nu Marelui Stat Major, acesta a primit directive precise din partea guvernului, pe aceste directive el şi-a alcătuit „Proiectul de operaţie". Guvernul român ştia că are ca aliat apropiat pe Rusia, că Armatele ei se întindeau până în Bucovina de Sud, că în ofensiva comună o armată rusă ar fi operat în Transilvania; de aceea guvernul român, nu putea lăsa ca Transilvania să fie eventual ocupată de forţe superioare ruseşti, celor române, ca apoi să avem dificultăţi teritoriale cu Rusia, care ar fi zis totdeauna că Armatele ei au cucerit Transilvania, idealul naţional din toate timpurile a românismului, de aceea directiva guvernului către Marele Stat Major, a fost ca majoritatea forţelor române să fie duse în Transilvania, care devine deci teatru de operaţiune principal.

In fine, o observaţiune de ordin general şi care rezultă din întregul cuprins al **„Proiectului de operaţiuni"** este aceea, că activitatea armatelor noastre pe teatrul de operaţiuni de Nord, nu urmăreşte atingerea obiectivului imediat principal, adică înfrângerea forţelor vii ale inimicului, după cum făcea Napoleon şi Moltke, ci realizarea technică a unor marşuri cu scopuri de a ajunge la anumite poziţii sau regiuni, în care se presupune a se găsi inimicul slab organizat, redus în forţe şi gata de a le părăsi.

Această strategie reaminteşte, cum nu se poate mai elocvent, strategia de marşuri şi atacuri de poziţii din secolul al 18-lea, a renumiţilor generali austriaci, pe cari mai întâiu i-a bătut Bonaparte ca General în Italia şi apoi Napoleon ca Impărat, distrugând pentru totdeauna în răsboaiele ce le-a întreprins, o strategie neputincioasă şi inactivă, instaurând în locul ei, strategia obiectivelor animate, a forţelor vii, a cărei valabilitate durează şi astăzi şi va dura atâta vreme cât

timp elementul principal de a face răsboiul va fi omul înarmat, oricare va fi technica acestei înarmări.

In rezumat „**Proiectul de operaţiuni**" nu ţine seamă de nici un fel de rezistenţă mai activă a inimicului, de nici o schimbare în atitudinea lui în tot decursul celor „**40 zile operative**", folosindu-şi forţele în acelaş sens, ceeace arată că „Proiectul" a calculat numai cu valoarea unei singure voinţe, a atăcătorului, adică a noastră, nesocotind cealaltă voinţă, a apărătorului adică a inimicului; ceeace este cu totul nefiresc şi constitue o greşală pe care nu o putem găsi în studiul Istoriei militare a războaielor moderne.

CAPITOLUL II

Situaţiunea inimicului

Mai întâi o primă observaţie asupra modului cum este redactat acest capitol:

Proiectul face mai mult o povestire de evenimente, istorisind fapte, arătând ce se petrece în prezent, adică în prezentul când era aşternut pe hârtie (Aprilie 1916), indicând ce există sau ce se va întâmpla dincolo de frontiera Carpaţilor, fixând cifra numerică a forţelor operative inimice, stabilind regiunile în care se aflau, sau se vor afla acele forţe, cum şi scopul lor operativ. Acest fel de a concretiza situaţia strategică a inimicului, atât pentru presentul considerat, cât şi pentru viitor, duce la concluzia că înainte de începerea ostilităţilor, la noi **era totul cunoscut şi ştiut cu privire la ceeace se petrece şi se va petrece în tabăra adversă,** stabilindu-se astfel o stare de a fi a inimicului **neîndoelnică,** pentru o lungă perioadă de timp, deci permiţând prognosticarea operaţiunilor armatelor române pentru acelaşi timp, într'un mod categoric, precis şi sigur.

Dacă proiectul de operaţiuni astfel conceput, corespundea sau nu cerinţelor reale ale răsboiului, adică condiţiunilor strategice care se impuneau pentru întocmirea unui atare **act de prevedere** şi mai ales pentru stabilirea unei **situaţiuni de răsboiu admisibilă,** dela început, lucrul nu mai poate da loc la nici o îndoială, căci stabilirea unei atare situaţiuni de răsboiu, iese din cadrul unei povestiri şi se aşează de a dreptul în acela al ştiinţei conducerei operaţiunilor, ştiinţă pe care strategia o pretinde dela acei chemaţi sau indicaţi pentru a îndeplini o asemenea covârşitoare sarcină. Ori, greşelile se

văd clar în „Proectul nostru de operaţiuni", iar dovezile rees la fiecare pagină şi la fiecare idee coprinsă în acest document.

Astfel se zice în „Proiect", că *„în Transilvania şi anume în zona dintre frontiera română şi Mureş se găsesc circa 70.000 oameni"* şi că acest efectiv vrăjmaş nu este organizat conform cerinţelor răsboiului, făcând parte din trupe ce *„aparţin în mare parte depozitelor diferitelor regimente"*, prin urmare fără comandamente superioare, fără constituiri organice de cele trei arme, fără nici un sistem de legătură organică şi tactică. (In realitate în Transilvania la 14 Aug. 1916 erau: Div. 51 Hv., Div. 61 I., Div. 71 I., Brg. 143, 144 145 I., toate formând Arm. I. A-U., cu un efectiv total de 35.000 oameni), având totuşi după „Proiectul de operaţiune" o însărcinare limitată şi anume aceia *„de a face o primă rezistenţă lângă trecători"*.

Cu alte cuvinte, pentru prezentul considerat, aceasta este **situaţiunea strategică iniţială a inimicului**, fiindcă prin ea se stabileşte forţa inimicului, locul unde se găseşte şi cari-i sunt intenţiunile operative. Ori, judecând fiecare din aceste date, se vede clar că situaţia astfel stabilită ori 70.000 (cât afirma „proiectul de operaţie"), ori 35.000 (cât a fost în realitate), era cu totul defavorabilă pentru inimic, deci cu totul favorabilă pentru operaţiile forţelor române, ce urmau să invadeze în Transilvania.

Şi pentru ca să se vadă şi mai desluşit diferenţa de valoare dintre cele două **partide, „Proiectul" mai admite, că inimicul** îşi va mai aduna forţe şi mai numeroase, în zona Cluj-Deeş-Bistriţa, unde vor opune *„rezistenţa cea mai serioasă"* forţelor române, dar bine înţeles că de data aceasta fără a preciza rezultatul. Ori, ajungerea la a doua regiune de rezistenţă a defensivei, constitue o nouă situaţie de răsboiu a inimicului, presupune deci înfrângerea celor 70.000 (35.000) apărători de lângă trecători şi cari se vor fi anihilat în aşa fel, încât primul lor efort de lângă trecători va fi fost şi ultimul, lăsând forţelor române toată libertatea de a opera cum vor voi, până ce vor fi intrat în regiunea Cluj-Deeş-Bistriţa.

Ori, această a doua situaţie a inimicului este cu totul neprecisă, fiindcă proiectul nu dă nici o indicaţie asupra cuantumului cel puţin aproximativ al nouilor forţe inimice ce se vor aşeza în sectorul indicat, de fapt „Proiectul" nici nu putea să determine nici prin aproximaţie forţele inimice, ele depindeau de disponibilităţile pe care şi le va putea creea inimicul depe celelalte fronturi (italian şi rus) cum şi de ajutoarele pe care i le va putea trimite Germania; asupra acestei chestiuni determinarea forţelor inimice nu se pu-

tea face, fiindcă ar fi intrat în cadrul unor speculaţiuni anticipate ce nu-şi aveau rostul de a fi făcute. „Proiectul" greşeşte acolo, unde nu apreciază pentru care motiv strategic se va alege de către inimic sectorul Cluj-Deeş-Bistriţa, lăsând deci explicaţia sau justificarea unei asemeni situaţiuni pe seama fatalităţei.

De altfel, „Proiectul" face o declaraţie pozitivă, aceea că trupele inimicului *„nu s'ar putea ridica la mai mult de o sută de mii oameni"*, adică acei de lângă trecători, ceeace nu are nici o legătură cu ipoteza unor noui forţe în regiunea Cluj-Deeş-Bistriţa.

Dar în „Proiect", se mai prevede o zonă de concentrare pentru inimic, aceea din Banat în regiunea Caransebeş-Deva-Lugoş unde *„se poate deasemenea conta pe un maximum de 30.000 oameni"*, (aci de fapt a fost la 14 Aug. 1916 vre-o 4000 intrând în totalul celor 35.000 oameni), pentru a opune *„o primă rezistenţă mai serioasă"* trupelor Armatei I-a română după ce se va fi înlăturat *„forţele mai puţin numeroase ce se vor găsi de asemenea spre Orşova şi în valea superioară a Cernei"*, cari desigur trebuiau să facă şi ele o primă rezistenţă lângă trecătorile din Valea Dunărei. „Proiectul" nu găseşte nici pentru această grupare inimică vre-un motiv „operativ", el constată numai că inimicul se va aşeza şi acolo ca şi în triunghiul Cluj-Deeş-Bistriţa.

Aşa dar, în rezumat, trupele de invazie române, vor da de la început (după ce vor fi trecut frontiera) peste rezistenţa opusă de 100.000 (de fapt au fost în total 35.000) luptători aşezaţi pentru acest scop pe lângă trecători. Şi acest prim pas făcut, operaţiile vor continua — crede „Proiectul de operaţiuni" — mai departe fără nici un obstacol, până ce se va fi ajuns în apropierea celor două regiuni sau zone de concentrare inimice Cluj-Deeş-Bistriţa şi Caransebeş-Deva-Lugoş. Deci un program de activitate pentru trupele de invazie române din cele mai rodnice şi uşor de înfăptuit, dată fiind după „Proiectul de operaţiuni" inferioritatea numerică şi organică a inimicului, cum şi gruparea forţelor lui în mod succesiv şi defectuos.

Mai trebuie observat şi faptul, că proiectul nu indică forţa numerică a inimicului din sectorul Cluj, pe când pentru grupul din sectorul Caransebeş lucrul este precizat (greşit). Din ce motive sau cauze nu s'au putut menţine uniformitatea în aprecieri, este greu de tălmăcit; un lucru cert este însă, că proiectul se prezenta cu lacune.

Dacă problema invaziei române în Transilvania, ar fi avut

de bază **adevăratul obiectiv** şi singurul ce trebuia de avut în vedere, adică **forţele inimicului**, atunci s'ar fi înlăturat toate aceste obscurităţi; atunci problema s'ar fi pus sub adevăratele ei forme şi date, şi desigur că operaţiunea în sine **a atacului** frontierei, **a înaintărei** în interiorul teritoriului inimic, cum şi a **atacului forţelor** lui principale din zonele lor de concentrare, ar fi dobândit cu totul un alt aspect decât acela al unei rezistenţe mai mult sau mai puţin serioase din partea inimicului, aspect care ar fi condus la un studiu aprofundat al unor elemente esenţiale, de care trebuie ţinut seamă la începutul unui răsboiu.

„Proiectul" n'a făcut nici o ipoteză în ce priveşte activitatea inimicului în prima perioadă ce urmează imediat după luarea contactului între părţi; el s'a pus pe punctul *stabil* al pasivităţei inimicului, considerându-l fără valoare numerică, fără valoare organică, fără valoare tactică şi cu atât mai puţin fără nici o valoare strategică, ne atribuind inimicului decât capacitatea de rezistenţă şi aceasta redusă la început, spre a o spori mai apoi până la culmea unei seriozităţi de o valoare şi aceia discutabilă.

A judeca pe inimic şi situaţiunea lui în acest mod, este o greşală cu atât mai mare, cu cât operaţiunile ce se făuresc pe baza unor atari premize, nu numai că n'au nici o şansă de reuşită, dar pot da loc la acţiuni nenorocite, depe urma cărora răsboiul se poate pierde cu aceiaşi uşurinţă cu care a fost început.

„Proiectul de operaţie", nu a ţinut seamă de elementele strategiei, în ce priveşte judecarea unei situaţiuni de răsboiu, neglijând noţiunea timpului, a spaţiului şi a resurselor în mijloace de luptă pe care inimicul le putea avea la un moment dat; considerându-l (pe inimic) ca pe un obiectiv de manevre de timp de pace, adică marcat şi *stabilit* după indicaţiile directorului de manevră.

„Proiectul" n'a vrut să pună şi pe inimic într'o situaţie favorabilă lui, şi anume că ar putea avea şi dânsul *voinţa*, de a-şi spori forţele, care să-i permită a trece dincolo de limitele unei rezistenţe pasive, de a-şi schimba sensul activităţei sale, spre a putea atinge şi dânsul obiectivul ce i se impunea, obiectiv ce nu putea fi la început altul decât *respingerea invaziunei*.

Dar felul cum s'a judecat valoarea şi intenţiunile inimicului în situaţiunile întrevăzute de proiectul de operaţiuni, constitue şi o mare enigmă pentru Istoria Răsboiului nostru, enigmă ce se evidenţiază şi mai mult, dacă se examinează situaţiunea inimicului dată de „Proiectul de operaţiune" pen-

tru frontul de Sud, sau mai just depe teatrul de operaţiune din Sudul Dobrogei, şi iată cum:

In primul loc proiectul admite ipoteza că *„trupele bulgare destinate a opera contra României, în urma ajutoarelor primite dela Germani şi Austro-Ungari"*, vor opera contra noastră, adică vor fi *ofensive*, neţinând seama de ajutorul ce-l putea da şi Turcii, ca şi cum între aliaţii centrali nu era nici o solidaritate pentru a se ajuta în operaţiuni.

„Proiectul" arată că forţele bulgare sunt dispuse în trei grupe distincte, atribuindu-le şi misiuni deosebite; că grupul No. 1 şi No. 2 se găsesc pe dreapta Dunărei având împreună o forţă numerică dela 35 la 45 mii oameni înzestraţi cu o artilerie puternică, iar, că grupul No. 3 tare de 70 la 75 mii oameni se află în zona Rusciuc-Varna-Şumla.

Misiunile lor:

Pentru primele două grupe: *„Să atragă cât mai multe trupe române spre Sud"* pentru a le împiedica să ajute ofensiva noastră *„în stil mare"* din Transilvania şi Banat. Această misiune trebuia să o îndeplinească printr'un *„puternic bombardament al localităţilor de pe malul român"*, cum şi prin *„demonstraţiuni dealungul Dunărei";* aci „Proiectul" nu defineşte precis natura şi caracterul acestor demonstraţiuni, dar permite să se subînţeleagă, că vor fi tentative de trecerea fluviului, care să ne dea impresia că inimicul va vroi să *„înainteze mai adânc în teritoriul spre Bucureşti"*, Capitala Ţărei. Ori, tot „Proiectul de operaţiuni", prezintă şi remediul contra unei asemenea operaţiuni inimice, prin afirmaţiunea că *„Bulgarii nu dispun de forţele necesare în acest scop"*. Deci se face pe seama inimicului, o ipoteză de activitate apriori, socotită ca irealizabilă din lipsă de mijloace. Asemenea mod de a judeca în materie de operaţiuni este inadmisibil.

Când ştii că inimicul a hotărât să ţină pe malul drept al Dunărei forţe variind între 35—45 mii oameni, şi, când crezi că aceste forţe vor fi întrebuinţate pentru a-ţi pune piedici în realizarea propriului tău scop de căpetenie al răsboiului la care te angajezi, atunci nu se poate admite că acelaş inimic nu are cu ce să-şi realizeze scopul lui însuşi, din lipsă de forţe, fiindcă le şi arăţi care sunt, ba mai poţi să le sporeşti cu din cele 70 mii din Cadrilater, sau şi din altă parte, aşa că problema *demonstraţiilor* se punea în modul următor: Una din aceste operaţiuni poate fi probabilă, anume trecerea Dunărei pe undeva, cu forţe mai numeroase bulgaro-germane şi înaintarea în interiorul ţărei mai adânc spre Bucureşti, astfel că apărarea va fi nevoită a recurge

la unul din mijloacele posibile ce-i vor sta la îndemână, pentru a preveni pericolul. Sau va lua măsuri din timp pentru strămutarea sediului guvernului şi al autorităţilor importante de Stat într'un alt punct al Ţărei, lăsând *cetatea* Bucureşti cu apărarea ei fixă şi cea mobilă, ca să întâmpine invazia inimicului, sau se va decide a rămâne pe loc şi a o apăra conform normelor de apărare a unui vast câmp retranşat, iar în acest caz trebue să aibă cu ce ajuta nu numai ofensiva *„în stil mare"* din Transilvania şi Banat, dar să realizeze în mod neîndoios şi respingerea inimicului din Sud.

Ori „Proiectul de operaţiuni" nu analizează nici o eventualitate de acest gen şi lasă nesoluţionată ipoteza demonstraţiilor inimicului peste Dunăre, pe simplul argument, că acest inimic nu are *destule forţe* pentru înfăptuirea scopului ce i se atribue.

Deci o ipoteză de răsboiu nici posibilă, nici probabilă.

Pentru grupul 3 inimic din regiunea Rusciuc-Razgrad-Şumla-Varna, tare de 70.000 oameni şi având şi o numeroasă cavalerie (24 escadroane) „Proiectul de operaţiuni" îi atribuie o triplă misiune ofensivă: *„a răscula populaţiunea bulgară din Dobrogea, a împiedica mobilizarea noastră (de acolo) şi în ultima analiză a împiedica debarcările trupelor aliate, ruse"*.

Punând faţă în faţă forţa grupului cu misiunile lui, reese o mare disproporţie între această forţă şi destinaţiunea ei, prea multe trupe folosite pentru săvârşirea unor sarcini, cari de fapt reveneau numai cavaleriei grupului, fiindcă această armă prin însuşirile ei tactice şi strategice şi prin considerabilul număr de escadroane ce poseda, tocmai era aptă şi în măsură să împiedice mobilizarea câtorva batalioane din Dobrogea de Sud şi eventual dacă nu i s'ar fi opus nici o piedică (ceeace era o imposibilitate) să suprime funcţionarea căei ferate Cernavoda-Constanţa, spre a nu mai putea servi la *„debarcările trupelor aliate ruse"*. In ce priveşte răscoala populaţiunei bulgare, nici nu trebuia pusă ca o misiune distinctă, fiindcă răscoala ar fi rezultat dela sine, adică, numai prin faptul *„raiturilor"* de cavalerie cum numeşte Proiectul, înaintarea repede a escadroanelor bulgare; răscoală fără nici o importanţă politică, neputând influenţa cu nimic stările de fapt din stânga Dunărei, precum nu putea să provoace nici o perturbare în Dobrogea, întrucât populaţiunea bulgară nu constitue majoritatea populaţiunilor acestei provincii.

Prin urmare, grupul cel mai puternic al inimicului depe teatrul de operaţiune din Sud, trebuia să aibă o altă menire de o importanţă cu totul mai însemnată şi care nu putea fi

deocamdată decât, *ocuparea Dobrogei,* obiectul permanent al preocupărilor iredentismului bulgar.

Proiectul nostru de operaţiuni n'a apreciat acest obiectiv politic, care totuşi era aşa de evident, încât omiterea lui este tot aşa de semnificativă ca şi aceia de a fi admis demonstraţiuni peste Dunăre cu tendinţa unei înaintări adânci chiar dela început în interiorul ţărei spre Bucureşti, dar înlăturând posibilitatea unei realizări, din *„lipsa de forţe bulgare"*.

In fine revenind asupra stabilirei situaţiunei inimicului pe întreg teatrul de răsboiu, se mai poate face şi următoarea observaţiune:

Există o mare deosebire în modul de a trata chestiunea pentru stabilirea situaţiunei inimicului pe teatrul de operaţie dela Nord şi între modul de tratare al aceluiaşi subiect, pentru teatrul de operaţiune dela Sud, căci, pe când în primul caz, situaţia inimicului e prezintată sub o formă cu totul uşoară, neînsemnată din punctul de vedere al operaţiunilor ca forţe şi obiective, evidenţiând slăbiciunea adversarului în mod indubitabil, din contra situaţia dela Sud este precisă, forţele grupelor determinate, locurile de concentrare indicate şi intenţiile presimţite în aşa chip, în cât îndoiala să nu mai rezulte asupra caracterului operaţiunilor inimicului, pentru ca astfel să se poată motiva natura operaţiilor proprii de întreprins şi deci să se grupeze forţele, în vederea unei ofensive *„în stil mare"* în Transilvania şi Banat, cum şi să se ia măsuri de apărare la Sud, pentru ocrotirea teritoriului naţional, contra unei *„ofensive bruscate"* a inimicului şi a demonstraţiunilor sale, transformând după 10 zile şi această ocrotire în o adevărată ofensivă.

Intrucât priveşte situaţiunea inimicului din expozeul „Proiectului", rezultă că el pune în valoare o serie de presupuneri iar nu stările de fapt în prezenţa cărora se găsea, ceeace înseamnă de a nu judeca pe inimic la justa lui importanţă, deci a fi în afara posibilităţilor de realizare a însuşi obiectivului urmărit prin răsboiul întreprins. In susţinerea acestei apreciaţiuni, trebue să adaog că „Proiectul de operaţiune" al unei armate nu este şi nu trebue să fie cunoscut, decât numai de şeful M. St. M. şi de şeful secţiei de operaţii, în asemeni condiţiuni, este dela sine înţeles că nici M. St. M. român nu a putut cunoaşte proiectul de operaţie al Armatei A-U, dar a putut să-l deducă şi să vadă acolo unde alţii nu văd nimica; aci este în adevăr chestiune de discernământ, pentru a se apropia cât mai mult de verosimilitate, deducând eventualele operaţiuni ce ar putea face inimicul şi aceasta

desigur că nu în scopul de a suferi iniţiativa acestui inimic, ci urmărind realizarea planului propriu operativ, nepermiţând inimicului a-şi impune el pe al lui. Dacă se au în vedere toate acestea şi dacă se ţine seamă de realitatea faptelor, atunci „Proiectul de operaţie" român, greşeşte; el nu este verosimil, se depărtează de realitate, făcând speculaţiuni strategice lipsite de temeiu.

CAPITOLUL III

Executarea misiunei armatelor române

In acest capitol „Proiectul" arată **„gruparea forţelor"** armatelor române, cum şi **„executarea misiunei armatelor"** ce vor avea de îndeplinit, dat fiind „scopul răsboiului cum şi importanţa teritoriului operaţiunilor, în vederea realizărei acestor operaţiuni".

Gruparea este clasată sub două rubrici deosebite:

In rubrica A) **„Pentru operaţiunile ofensive în Transilvania"** se cuprind trei Armate şi anume:

„Armata de Nord, Armata a II-a şi Armata I-a, grupare la care se mai prenumără Corpul V Armată şi Artileria grea, la dispoziţia M. C. Gl.".

Deci în gruparea de sub litera A este trecut, ca al 4-lea component, *„Corpul V Armată (cu artileria grea) rămas la dispoziţia M. C. Gl., destinat să întărească ulterior una din cele trei armate, după cum va rezulta din nevoile operative".* Resultă deci că M. C. Gl. pe lângă conducerea acţiunei celor două teatre de operaţie, îşi reserva şi conducerea directă a operaţiunilor depe teatrul de operaţie de Nord.

In rubrica B) **„Pentru operaţiunile contra Bulgariei"** se cuprinde *„Armata a III-a împărţită în trei grupe şi anume: Grupul de Vest în Oltenia, Grupul central între Olt şi Argeş şi Grupul de Est în noul teritoriu (capetele-de-pod: Turtucaia, Silistra şi detaşamentul Dobrogea").*

Din această grupare se constată:

1. Că nu există o rezervă generală la dispoziţia M. C. Gl., cu latitudinea de a putea fi întrebuinţată fie pe teatrul de operaţie Nord fie pe teatrul de operaţie de Sud;

2. Că există o rezervă formată din Corpul V Armată *„la dispoziţia M. C. Gl. destinat să întărească ulterior una din cele trei Armate"* de pe teatrul de operaţie de Nord;

3. Că nu există o rezervă generală pentru teatrul de operaţie de Sud.

Să analizăm fiecare din aceste puncte:

ad. 1. Principial în strategie nu ar fi nevoe de o rezervă generală, istoria militară probează că o astfel de rezervă nu a fost folosită nici odată de vreun general.

Pe câmpul tactic o rezervă poate fi folosită în următoarele împrejurări:

a) să întărească o unitate şi s'o împingă din nou în luptă;

b) să facă faţă unui neprevăzut;

c) să hotărască o decisivă.

In strategie asemeni ocaziuni nu se pot prezenta.

La pt. a. Clausewitz zice că: *„nu există exemplu ca o armată bătută, să mai fie împinsă înainte de o nouă armată"*, deci pentru acest scop, nu ar fi nevoie de o rezervă strategică.

La pt. b. In ce priveşte să facă faţă unui neprevăzut. Pe câmpul tactic intervenţia într'un caz neprevăzut, poate fi făcută la timp, dar în strategie, unde este vorba de spaţii mari şi de masse mari, intervenţiile strategice sunt tardive şi deci cad în condiţiunile celor spuse de Clausewitz mai sus.

La pt. c. Hotărârea decisivei pe câmpul tactic, poate fi determinată de o rezervă ce acţionează la timp şi în punctul potrivit; dar în strategie, intervenţia unei rezerve va fi totdeauna tardivă, pentrucă-i lipseşte timpul de care are nevoe.

Napoleon nu a folosit rezerve generale, Moltke nu a întrebuinţat rezerva generală decât în 1870, formată din Armata IV-a (2 Corpuri de Arm.) şi atunci condiţionată numai de o eventuală ofensivă franceză spre Germania de Sud, căreia i-ar fi făcut faţă cu Arm. III-a, iar rezerva (Arm. IV-a) ar fi luat locul acestei Armate. Neîntâmplându-se această eventualitate, rezerva generală a lui Moltke se topeşte chiar dela început în Armata II-a. Deci în momentul când Moltke ia ofensiva, el nu mai are nici o rezervă strategică.

Ad. 2. Aşadar o rezervă strategică nu-şi are rostul de a fi. Vedem însă în „Proectul de operaţie" român, că există o rezervă strategică formată din Corpul V Arm. la dispoziţia M. C. Gl. dar numai cu destinaţia ca *„să întărească ulterior una din cele trei Armate"* depe teatrul de operaţie Transilvan. Aci este un caz cu totul special şi cred că dispoziţia de a avea o rezervă strategică pentru acest front, a fost o bună măsură, dacă avem în vedere:

a) Că nu se cunoştea situaţiunea inimicului, mai cu seamă nu se putea şti ce disponibilităţi îşi va putea crea acesta depe celelalte fronturi, pentru a le arunca asupra ofensivei române;

b) Nu se ştia exact dacă ruşii vor acţiona conform acordului pe care România îl avea cu ei, ştiut fiind că Rusia trebuia să acţioneze până pe valea Someşului Mare, ambele maluri căzând în zona ei de operaţiuni.

c) Nu se cunoştea nici pe de parte felul în care va lucra inimicul, ca probă că „Proectul de operaţie" presupune că el se va concentra în zona Cluj-Deeş-Bistriţa, pe când în realitate s'a concentrat mult mai la Sud, în zona Sibiu-Sebeş.

Deci în ofensiva română intrau mai multe necunoscute, cărora nu li se putea face faţă decât având posibilitatea de a întări la nevoe una din cele trei Armate (Nord, II şi I) după caz, făcând astfel faţă massei principale a inimicului, cu un maxim de forţe române. Vom vedea că M. C. Gl. român deşi are o rezervă strategică *„pentru ca să întărească ulterior una din cele trei Armate depe frontul Transilvan"* nu numai că nu face acest lucru, dar de la începutul operaţiunilor mai ia şi dela cele trei Armate, 5 Divizii şi le duce în mod zadarnic şi tardiv pe frontul de Sud. Deci buna idee de a avea o rezervă strategică pentru frontul Transilvan, a fost numai teoretică, a fost numai pe hârtie, căci în practică în momentul când această rezervă a fost întrebuinţată de M. C. Gl. spre Sud, nici una din cele trei necunoscute ale problemei depe frontul Transilvan, încă nu fusese rezolvate. Atunci se pune întrebarea, dece „Proectul de operaţie" a mai făcut o rezervă strategică specială, pentru *„ca să întărească ulterior una din cele trei Armate depe frontul Transilvan"* când dela început acea rezervă a fost folosită la Sud? Sau dacă „Proectul de operaţie" a crezut de cuviinţă să aibă o rezervă generală strategică, de ce M. C. Gl. nu a păstrat-o pur şi simplu la dispoziţia sa, fără să mai precizeze în „Proectul de operaţie" ce destinaţie va avea, folosind-o după nevoie, ori „pe frontul Transilvan" ori „pe frontul de Sud". In asemenea caz, M. C. Gl. făcea ce credea şi nu dădea impresiunea chiar dela începutul operaţiunilor:

a) Că „Proectul de operaţiune" ar fi greşit creind o rezervă strategică pentru „frontul" (teatrul de operaţie) Transilvan;

b) Că „Proectul de operaţiune" a greşit că nu a creat o asemenea rezervă pentru „frontul" (teatrul de operaţie) de Sud.

ad. 3. Să vedem acum dacă în mod real era nevoe de o rezervă strategică specială, pentru teatrul de operaţie de Sud:

„Pentru operaţiunile contra Bulgariei" frontul de Sud se

întindea dela Calafat la Marea Neagră, pe o lungime de 510 km. (Calafat - E. Turtucaia 350 km., de aci la Ecrene pe Mare 160 km.), acest front întins era ocupat de *„Arm. III-a împărțit în trei grupe și anume: Grupul de Vest în Oltenia, Grupul Central între Olt și Argeș și Grupul de Est în noul teritoriu (capetele-de-pod: Turtucaia, Silistra și detașamentul Dobrogea)"*.

Ce operațiuni putea întreprinde în mod logic armata bulgaro-germană?

1. Să stea în defensivă,
2. Să ia ofensiva:

a) sau atacând în Dobrogea,

b) sau să treacă Dunărea.

ad 1. Era dela sine înțeles că rămânerea Bulgariei în defensivă, era o imposibilitate, căci pentru ea era de cel mai mare interes să atace cât mai repede, în scop de a atrage cât mai multe forțe române spre Sud.

ad. 2. Rămâne deci siguranța ofensivei spre Dobrogea, căci trecerea Dunărei dela început și îndreptarea spre București trebuia exclusă din primul moment, pentru că ar fi fost o imposibilitate de admis ca Armata bulgară să treacă Dunărea de ex. la Zimnicea, pentru a se îndrepta spre București, atât timp cât în Dobrogea exista o însemnată forță română, ce ar fi putut lua ofensiva spre Vest și cu posibilitate de a cădea pe linia de comunicație și de retragere a Arm. bulgaro-germane, ce ar fi trecut Dunărea. Această ipoteză trebuia exclusă, rămâne deci singura ipoteză justă, anume că Arm. bulgaro-germană va lua ofensiva spre Dobrogea, mai cu seamă că avea și forțele disponibile, luate depe frontul dela Salonic unde Sarail încă nu putea lua ofensiva din lipsă de mijloace.

Cum așa zisa concentrare română din Dobrogea, cu câte o Divizie în Turtucaia, Silistra și Dobrici, era tot ce se poate închipui mai defectuos din cauza marilor depărtări dintre aceste puncte și anume 66 km. între Turtucaia și Silistra, 80 km. între Silistra și Dobrici; cum nu s'a admis ideea părăsirei Turtucaiei și retragerea pe gâtul îngust al Dobrogei, care în întregimea ei alcătuia pentru armata română un adevărat cap-de-pod pe dreapta Dunărei, cum se mai știa precis că concentrarea bulgaro-germ. era terminată, era absolut indicat ca să existe o massă mai mare de forțe române la Grupul de Est al Arm. III-a. Rezultă deci că pe teatrul de operație de Sud, având în vedere toate cele arătate mai sus, nu era nevoe de o rezervă strategică, ci de o forță mai mare care să fie concentrată

dela început pe dreapta Dunărei la Nord-Estul liniei Silistra-Dobrici, în aşteptarea sosirei ajutoarelor ruseşti, ce veneau târziu şi încet. Dacă se făcea aşa, Armata bulgarogerm. nu ar mai fi atacat Turtucaia chiar dela început, ci ar fi mascat-o, îndreptându-se cu grosul forţelor spre grosul forţelor române din Dobrogea, după cum de altfel era şi planul operativ al lui Mackenzen în contrazicere cu acela al lui Toşef, care cerea atacarea Turtucaiei. (A se vedea Capitolul Turtucaia).

Prin concentrarea greşită a Grupului de Est, cu toate ajutoarele trimise ulterior aci, situaţia nu s'a mai putut îndrepta; se adeverise cele spuse de Moltke că: *„o greşală în concentrarea iniţială a unei armate, nu se mai poate îndrepta în tot cursul răsboiului"*. In adevăr că după pierderea Turtucaiei, am pierdut pentru totdeauna iniţiativa pe frontul de Sud.

Aşa dar:

1. Contrar principiului, armata română din Transilvania avea nevoe de o rezervă strategică, condiţionată numai de situaţia strategică a acelui front;

2. Pe frontul de sud nu a fost nevoe de o rezervă strategică, ci de un supliment de forţe, concentrat dela început pe dreapta Dunărei, ca probă despre aceasta este că rezerva strategică destinată frontului Transilvan, pierde chiar dela început această misiune, şi este trimisă pe frontul Dobrogean, dar ajunge târziu pentru a mai împiedica căderea Turtucaiei, pentru a ţine Silistra şi Dobrici. Se adeverise ceeace spune Clausewitz: *„că nu există exemplu ca o Armată bătută să mai fie împinsă înainte de o altă Armată"*. Repetiţia în istorie se probase.

Prin urmare, de fapt, „Proectul de Operaţie" conţine în el viciul organic, care va constitui dela începutul operaţiunilor cauza primordială a nereuşitei lor.

Mai este cu totul inexplicabil motivul pentru care „Proiectul" n'a arătat compunerea în parte a fiecărei Armate prin unităţile ce le constituiau, pentru că atunci s'ar fi ştiut şi adevărata valoare combativă a acelor mari unităţi strategice, cunoscându-se numărul batalioanelor, bateriilor şi escadroanelor fiecărei Armate. A spune că o Armată are un efectiv total de 126.808 cum e cazul Armatei a II-a, fără a-l defini pe unităţi elementare de armă, sau fără a specifica, că dintr'un asemenea *efectiv,* atâtea sunt puştile, atâtea sunt gurile de foc şi atâtea sunt săbiile, înseamnă, că atunci când se întocmia „Proiectul de operaţie", încă nu era hotărâtă nici în parte şi nici în total o asemenea organizare,

şi că tot ce se ştia, ca statistică numai, era numărul oamenilor ce se puteau încadra.

In fine, „Proiectul" nu face nici o deosebire între Armate din punctul de vedere al elementului lor component, ca *provenienţă*. Cum erau efectivele acele, provenite din elementul activ, de rezervă sau de miliţii. Se înglobau în ele toate aceste categorii de luptători, fără nici o consideraţie pentru proporţionalitatea provenienţei lor şi în acest ultim caz, era impus a se arăta pe categorii unităţile elementare, ce trebuiau să intre în cadrul fiecărei Armate.

Nu este indiferent, pentru compunerea unei Armate, a se şti din ce anume unităţi e constituită şi acestea din ce anume elemente sunt organizate, fiindcă din această operă de organizare, datorită timpului de pace, va rezulta la trecerea pe picior de răsboiu nu numai repeziciunea primei operaţiuni de răsboiu, a mobilizărei, dar şi valoarea combativă a armatelor.

Ori, „Proectul de operaţiuni" n'a ţinut seama de aceste consideraţiuni, dând astfel armatelor o structură cu totul variată şi anormală, amalgamând, numai pentru interesul de a avea un **efectiv mare**, cadre şi pe încadraţi de toate contingentele, unităţi simple şi de trele armele, active, de rezervă şi de miliţii, atingând astfel până în adâncurile ei forţa morală şi a simplului luptător cum şi a şefului său direct.

Dar la aceste defecte ale „Proiectului de operaţiuni", se mai adaogă şi acela că dânsul nu cuprinde nici efectivul de ajutor sau de colaborare directă a aliaţilor Ruşi, pe unul sau pe altul din teatrele de operaţiuni, astfel că un real calcul al forţelor de întrebuinţat în răsboiu n'a fost făcut în comparaţie cu forţele inimicului, rămânând ca operaţiunile să evidenţieze de care parte este superioritatea numerică, adică să se facă calculul forţelor tocmai atunci, când nu se mai putea stabili, fiind tardiv şi zadarnic.

„Proectul" arată efectivul pe Armate. Aci se observă un lucru foarte interesant şi anume că efectivul Armatelor creşte dela dreapta spre stânga; să vedem dacă Armata de Nord care era la dreapta trebuia să fie mai slabă ca Arm. II-a care era la centru. In adevăr, relativ la rostul Arm. de Nord „Proectul" spune că: *„Armatele noastre vor opera în strânsă legătură cu Armatele imperiale ruse"*. Dacă se are în vedere că punctele de legătură între Armate sunt totdeauna cele mai vulnerabile, atunci logic este ca acolo să se facă o serioasă şi solidă legătură; cum Arm. de Nord, avea frontul din Vl. Bistriţei, până în Vl. Caşinului (incl.) de 225 km. cu însărcinare de a *„pătrunde în Transilvania în*

Valea superioară a Mureşului şi a Oltului, făcând în acelaş timp şi legătura cu Arm. rusă,", atunci se pune întrebarea, cum era posibil ca 108.000 oameni se acopere 225 km.? Ceeace revine aproape $1/2$ de om de metru şi tot acest efectiv să ţină la dreapta legătura importantă cu Arm. rusă, nepierzând nici la stânga legătura cu Arm. II-a rom. A cere aşa ceva unei Armate, este a o pune dela început într'o situaţie imposibilă. In acest mod „Proectul de operaţie" periclitează legătura cu Arm. rusă, periclitează de asemeni chiar operaţiunile şi sprijinul reciproc.

Arm. II-a era mai tare ca Arm. de Nord, acest lucru nu are vre-o justificare, căci iniţial trupele Austro-Ungare, nu puteau opune nici o rezistenţă serioasă, de aceea această Arm. putea fi mai slabă făcându-se Arm. de Nord mai tare.

Armata I-a s'a făcut mai tare, aceasta este just, pentrucă ea forma pivotul şi era expusă să fie cea dintâi atacată, fără ca Arm. II-a să aibă posibilitate din cauza depărtărei ca să o ajute chiar dela început. Din nefericire tăria Arm. I-a a fost numai pe hârtie căci i s'au luat chiar de la început Div. 2-a şi Div. 12-a, aşa că şi această Armată rămâne cu (134.403—35.592=)98.811, prin urmare devine şi ea slabă, ceeace era contrar intereselor operative.

Deci Armatele de Nord şi I-a trebuiau făcute dela început mai tari şi menţinute tot astfel, Arm. II-a putea fi mai slabă pentru motivul arătat anterior cât şi pentru motivul că în Transilvania nu erau trupe inimice în măsură să facă o acţiune ofensivă centrală asupra Arm. II-a, căci în asemenea caz s'ar fi expus să fie întoarsă pe ambele flancuri şi strânsă ca în cleşte. Dar tăria Armatelor române din Transilvania, după cum s'a arătat mai sus, era impusă şi de forma frontierei în unghiu aproape drept.

De fapt deşi teoretic după „Proectul de operaţie" Armatele aveau un efectiv:

Arm. de Nord	107.948	
Arm. II-a	126.808	369.159 oameni
Arm. I-a	134.403	

Se ia chiar din primele zile de operaţie:

a) Dela Arm. II-a: Div. 5-a=27.807 oameni, şi
Div. 1 Cav.= 6.647 „
Total 34.554 „

Deci dela Arm. II-a, din:
126.808 oameni
se scade 34.554 „
rămân 92.254 „

b) Dela Arm. I-a: Div. 2-a=18.221 oameni

„ 12-a=17.371 „

Total 35.592 „

Deci dela Arm. I-a din:

134.403 oameni

se scade 35.592 „

rămân 98.811 „

Dacă prin „Proectul de operaţie" Armatele aveau un efectiv care creştea dela dreapta la stânga, practic însă această proporţie s'a schimbat, chiar dela început reducându-se forţa combatantă a Armatelor din Transilvania dela 369.159 oameni, la 299.013, deci cu 70.146 oameni mai puţin, care ar fi putut fi lăsaţi la Arm. I-a şi Arm. de Nord, după cum era impus de nevoile operative.

„Proiectul", intră în materia propriu zisă a *„executărei misiunei lor"*. Această *executare* se exprima în termenii următori:

„Pentru executarea misiunei lor, Armatele I, II-a şi cea de Nord, vor intra în Transilvania şi Banat, cu scopul de a se concentra în vederea unei bătălii generale în zona: Ciucea (spre Nord) şi Caransebeş (spre Sud).

Armatele noastre vor opera în strânsă legătură cu armatele imperiale ruse de Sud. Linia de separaţiune între zonele de operaţiuni ale trupelor imperiale ruse şi ale trupelor regale române, va fi formată de Valea râului Someşul Mare; ambele maluri căzând în zona de operaţiuni rusă".

Astfel fiind definită misiunea armatelor, „Proiectul" dă o mare desvoltare tuturor operaţiunilor ce trebuiau să se desfăsoare până când forţele române ar fi trebuit să ajungă în zona Ciucea-Caransebeş, pentru a da acea **„bătălie generală"**.

Armatele găsindu-se în mobilizare, trebuiau să se adune în vecinătatea frontierei muntoase a Carpaţilor şi în special în apropierea trecătorilor, pentru invadarea în Transilvania, aceasta în vedere că trecerea pe teritoriul inimic, să se facă cu cât mai puţine sacrificii de sânge. „Proiectul" a preconizat ideea unei surprinderi a trecătorilor, de aceea le-a şi folosit pe toate, începând dela aceea deschisă de Bistriţa Moldovei până la aceea al Dunărei dela Vârciorova şi în plus că surprinderea aceasta nu s'ar putea realiza, decât numai în cazul dacă trecerea s'ar executa cât mai repede după declaraţia de răsboiu.

Prin urmare, **adunarea armatelor** cât mai repede în dreptul trecătorilor şi **trecerea** dincolo în Transilvania şi Banat prin surprindere a cel puţin o parte din forţele acestor armate,

a dus la nevoia de a contopi în acelaşi spaţiu de timp trei din primele operaţii, ce neapărat trebue a se executa succesiv la începutul unui răsboiu cu caracter ofensiv, adică: 1. mobilizarea şi acoperirea ei, 2. concentrarea (în vederea atacului frontierei) şi 3. atacul acesteia (desfăşurarea strategică).

Ţinând seamă de aceste desiderate, s'a obţinut rezultatul pe hârtie, adică în proiect, destul de favorabil, de a termina toate aceste operaţiuni în a 12-a zi a mobilizărei, debuşând în Transilvania, simultan cu 12 coloane de 3 arme având fiecare aproape forţa unei divizii.

S'a uitat însă, că trupele şi serviciile Armatelor, pentru ca să fie gata de operaţii, trebuie să aibă efectivele în oameni şi material complete, conform tabelelor de mobilizare, completare ce nu se poate face fără cele mai mari dificultăţi şi fără a nu se păstra în acelaş timp cea mai straşnică ordine în interiorul unei ţări, căreia i se cere totul pentru realizarea idealului naţional.

Dar, „Proiectul de operaţie" admiţând sistemul de atac al frontierei Transilvaniei prin surprinderea tuturor trecătorilor din munţi, a calculat just numai prima parte din problemă, adică numai surprinderea trecătorilor, uitând sau neluând în seamă că odată făcută această primă surprindere, nu mai era de admis posibilitatea pentru o a doua surprindere dincolo de trecători, inimicul fiind destul de avizat asupra proectului urmărit de invadator; şi nemai putând fi făcută această nouă surprindere, realizarea concentrărei armatelor noastre pe teritoriul invadat, nu mai era o operaţie care să depindă numai de modul cum noi o vom întreprinde-o din punctul de vedere mecanic şi logistic, ci trebuia de avut în vedere şi intervenţia inimicului. Ori, această intervenţie a fost socotită ca tardivă, mai mult încă, s'a admis ipoteza că inimicul va fi silit, din cauza situaţiei sale generale nefavorabile depe întreg teatru de răsboiu, că va adopta o atitudine defensivă pentru toate trupele sale destinate să opereze în Transilvania, considerându-le insuficiente chiar pentru o atitudine defensivă, faţă de importanţa efectivelor celor trei Armate române de invazie şi a trupelor ruse din Bucovina şi Maramureş; cu alte cuvinte, prevăzând dela început o victorie română sigură şi uşor de dobândit, ceeace în realitate nu putea fi.

„Proiectul de operaţiuni" nu s'a oprit aci, ci a intrat pe deantregul şi în studiul strategic al situaţiunilor Armatelor române după invadarea lor în Transilvania, prevăzând cu cea mai optimistă probabilitate întregul program al des-

voltărei operaţiunilor, până la ajungerea armatelor noastre în preajma acelei poziţii, unde era presupus că inimicul ar putea opune rezistenţa sa principală, bine înţeles în cazul când ar dispune de trupe suficiente, dacă nu, iarăş bineînţeles că acea desvoltare urma a se prelungi până la ajungerea armatelor româno-ruse în câmpia ungară şi poate şi dincolo!

Astfel „Proiectul" se exprimă:

„Din cauza formei învăluitoare a frontierei noastre muntoase intrândul format de teritoriul transilvan între Valea Oltului şi frontieră, fiind ameninţat a fi repede întors pe la Nord şi Vest; se poate prevede cu multă probabilitate că rezistenţa principală a inimicului, în cazul când ar dispune de trupe suficiente, se va organiza pe Mureş şi anume pe înălţimile ce mărginesc spre N. şi N. V. valea râului".

Aci suntem introduşi în plină strategie aplicată în cuadrilaterul Bohem din răsboiul din 1866; cu o simplă deosebire că, pe când Bohemia, zona de concentrare a armatei austriace, coincidea cu centrul geografic al cuadrilaterului muntos, în cel Transilvan, dată fiind lecţia primită atunci, Austriacii vor fi destul de avizaţi spre a nu se mai concentra în lăuntrul intrândului Oltului, pentru a nu risca să fie întorşi fie pe la N. fie pe la V. şi astfel vor căuta o poziţie de rezistenţă pe laturea de N. V. a cuadrilaterului, în munţii dela N. şi V. de Mureş.

Dar lecţia aceasta era tocmai potrivită şi pentru armatele române de invazie, fiindcă, nefiind forţe inimice mai importante în interiorul intrândului Transilvan, devenea exclusă posibilitatea întâiu a unui atac austriac contra vreunei Armate române ce s'ar fi găsit în debuşare din defileurile Carpaţilor, cum a fost înfrângerea suferită de Corp. I german la trecerea defileului dela Trautenau, şi al doilea că o înaintare spre zona de concentrare a altei Armate române fie din N. fie din S., nu mai putea să dea naştere la nişte lupte premature, în sensul celor suportate de armata Saxonă care debuşa în cuadrilaterul Bohem pe la Nord. Prin urmare, după „Proiect", toată operaţiunea de aşezare a armatelor române pe linia lor de operaţiune, care trebuia îndreptată spre obiectiv — *poziţia de rezistenţă principală a inimicului* — urma să se desvolte fără nici o împiedicare din partea acestuia, obţinându-se astfel maximum de câştig în cucerirea teritoriului naţional cu minimum de sacrificiu posibil.

Dar atât nu era de ajuns, forţele austriace chiar în poziţia lor de rezistenţă, retrasă şi aşezată pe înălţimile de

la N. şi N. V de Mureş, mai trebuiau să se apere şi contra unui atac dublu învăluitor, căci trupele române concentrate în Moldova şi Oltenia, urmau a ajunge repede pe cele două ramuri ale Mureşului (superior şi inferior), pentru ca de acolo să întoarcă pe la Deva şi George St. Micloş apărarea inimicului, organizată între Alba Iulia şi Maroş-Vasarhely, la Vest de râu.

Cu acest ultim episod, prima parte a „Proiectului de operaţiuni" se va fi îndeplinit, şi inimicul va fi fost nevoit a-şi schimba situaţiunea pentru o alta, al cărui caracter şi potenţialitate urmau a se stabili ulterior.

Este evident, că „Proiectul de operaţiuni" de s'ar fi oprit aci cu prevederile lui, dar nu şi cu măsurile de execuţie, s'ar fi prezentat ca o lucrare teoretică de şcoală, prin care se stabilea un cadru anumit de activitate pentru Armatele române, în orice caz un cadru cu totul prea vast şi pentru o perioadă de timp prea îndelungată, ceeace de fapt, un „Proiect de operaţiuni" normal nu poate să îmbrăţişeze fără a nu trece în domeniul irealităţilor, dar totuşi ar fi fost acceptabil, fiindcă se putea limita la indicarea operaţiilor în câteva trăsături generale, lăsând ca modalităţile de execuţie sau de aplicaţiune să rezulte din situaţiunile de moment ce s'ar fi succedat. Ori, „Proiectul" a mers şi mai departe şi a stabilit un întreg program de execuţie, legând astfel mâinile conducerei superioară a Armatelor, de un anumit clişeu ce trebuia realizat, fără a ţine seamă de nici o împrejurare, care ar fi putut surveni între timp în situaţiunea inimicului; deci el se prezintă cu o mare lipsă de prevedere.

„Proiectul de operaţiuni", după ce motivează gruparea forţelor noastre în trei Armate şi un grup rezervat la dispoziţia M. C. Gl., *„din cauza condiţiunilor geografice militare ale teatrului de operaţiuni româno-transilvănean, cât şi din cauza situaţiei iniţiale probabile a forţelor inimice destinate a se opune ofensivei noastre"*, mai încarcă programul armatelor române şi cu *„misiuni speciale"* şi anume:

1. *Armata de Nord* din Moldova, *„după debuşarea în valea superioară a Mureşului, va fi în măsură să opereze de comun acord cu armata rusă din Bucovina, silind forţele inimice, ce se vor găsi spre Bucovina sau în Carpaţii Maramureşului, să se retragă spre Vest"*.

2. Armata I-a din Oltenia *„va avea misiunea specială de a ataca şi respinge trupele inimice cari s'ar găsi în Banat şi în valea inferioară a Mureşului, împiedicându-le de a*

înainta în Transilvania, pentru a amenința în flanc forțele noastre ce vor opera în această provincie".

3. Armata a II-a dintre Olt și Putna: „să înainteze direct spre Mureș, pentru a opera de comun acord cu armate din aripi (Armata I-a și de Nord), astfel după cum va rezulta din situația operativă a momentului", în fine

4. Corpul V, „rămas la dipoziția Marelui Cartier General va fi destinat să întărească ulterior, una din cele trei Armate, după cum va rezulta din nevoile operative".

Din aceste prescrieri ale Proiectului de operațiuni se observă, că Armatele noastre vor avea o misiune generală cu scopul de a înfrânge rezistența principală a inimicului pe care ar organiza-o, dacă ar dispune de forțe suficiente, pe înălțimile dela N. și N. V. ale văei Mureșului, dar în acelaș timp și de a întoarce această apărare pe ambele ei flancuri, deci, o dublă înfășurare strategică, de unde să rezulte pentru armata austriacă un al doilea Königrätz, de astădată perfecționat și prin tăierea liniei de retragere a inimicului, adică un adevărat Cannae.

„Ideea ocupărei liniei Mureșului dată de „Proectul de operație" era justă, pentru că se punea stăpânire nu numai pe bune pozițiuni, dară se punea mâna pe un admirabil sistem de căi ferate, care înlesnea o repede aducere de forțe din spre Sud, cum și linii bune de rocadă, împiedica concentrarea inimicului în apropierea propriei Țări, îngreuia inimicului baza strategică a apărărei Transilvaniei, îndepărtând astfel teatrul luptelor de propria frontieră. Dară ocuparea liniei Mureșului cerea iuțeală mare, ceeace a lipsit cu totul atunci când s'a trecut dela teoria „Proiectului de operație" la aplicarea lui practică.

Revenind la concepția „Proiectului", deși textul lui este obscur în definirea ce o dă misiunei generale a Armatelor române, fiindcă pe deoparte spune că este aceea de *„a respinge rezistența"*... etc., iar pe de altăparte, *„să întoarcă apărarea"*... etc., cea dintâiu urmând a se face în N. și N. V... etc., iar cea de a doua între Alba Iulia și M. Vasarhely, misiune specială cu obiective și direcțiuni deosebite, astfel încât aceste Armate nu vor mai putea să opereze întrunite, totuși, acelorași Armate li se dă deosebit fiecăreia și câte o deci nu va mai fi nevoie de o desfășurare strategică, care să le permită acțiuni de ansamblu, fiindcă misiunile lor speciale le vor împiedica dela această unitate de acțiune, mai putând interveni și **„situațiuni operative de moment"(?!)** sau din **„nevoile operative"** impunând astfel de acțiuni speciale. Ori, prin aceste **„misiuni speciale"** se pierdea din vedere

misiunea generală, care impunea Armatelor un obiectiv comun și o linie de operațiune comună.

Astfel că întregul nesucces al operațiunilor ofensive depe teatrul de operațiune principal se poate atribui acestei erori strategice, care dela început a împărțit forțele române, în loc să le fi concentrat cât mai repede după debușarea lor în Transilvania, independent de orice „situațiuni operative de moment", vorba „Proiectul". S'au nesocotit deci normele de conducere, care dela început trebuiau să asigure nu atât o victorie a armatelor, cât mai mult să garanteze propria lor siguranță, concentrându-le repede spre a nu procura inimicului slab și dezorganizat, nici posibilitatea de a-și organiza o rezistență undeva, pentru a se împotrivi cu eficacitate atacului forțelor noastre și de a-și aduna îndestule mijloace, pentru ca dânsul să ne atace cât mai repede și cu cei mai mulți sorți de isbândă, găsindu-ne împrăștiați și împărțiți, fără nici o legătură și lipsiți cu totul de orice directivă pentru o acțiune comună.

Aceasta este învățătura ce se poate trage din studiul Proiectului nostru de operațiuni, chiar dela începutul dispozițiilor lui, întrucât privește **„executarea misiunei Armatelor române"**, o nefericită expresie care nu s'a îndeplinit, fiindcă termenii problemei de deslegat au fost pe deantregul greșiți. Armatele noastre au fost împinse în interiorul Transilvaniei numai din dorința de a înfăptui un miracol, **surprinderea trecătorilor**, iar de aci încolo, acele armate prin încetineala înaintărei lor și prin izolarea în care au fost ținute, au constituit cea mai bogată carne de tun pe care un vrăjmaș răsbunător ar fi visat-o vreodată.

Acoperirea și executarea concentrărei

Este inutil să se examineze acest *sub capitol* al „Proiectului de operațiuni", fiindcă nu prezintă nici un interes pentru învățământ, doară numai acela că M. St. Major s'a substituit pe toată linia și pentru cele mai mici amănunte, comandamentelor în drept, adică, celor regulamentare și erarhice, cărora le revenea executarea. Motivul acestei substituiri nu se mărturisește în „Proiect", dar se sublinază foarte ușor. M. St. Major nu a avut nici o încredere în comandamente, nu numai în ce privește capacitatea lor de a executa directivele ce ar fi ordonat, dar în însuși virtutea lor civică de a putea păstra **secretul** întreprinderii; astfel că acțiunea **de surprindere**, pe care a urmărit-o M. St. M. că o va putea exercita asupra vrăjmașului, a exercitat-o mai întâi asupra

propriilor organe de conducere române, surprinzându-le nepregătite pentru operaţiile prime ale invadărei în Transilvania.

De altfel, la fiecare pasaj din acest **sub capitol al acoperirei,** se dă peste o idee cu totul în afară de orice doctrină de răsboiu. Astfel, pentru a nu da decât un exemplu cităm **ideia, că:** *„desfăşurarea strategică a armatelor se va efectua chiar pe teritoriul inimic şi sub protecţia grupelor de acoperire".* Denumirea de **„desfăşurare strategică"** este germană, **„Strategische aufmarsch",** care nu este altceva decât **„concentration"** francez, sau cum îi zicea Napoleon **„réunion de l'armée".** Atunci se pune întrebarea, cum „desfăşurare strategică" chiar pe teritoriul inimic? când această operaţie nu se înţelege şi nu se poate înfăptui decât numai pe teritoriul amic.

Desfăşurarea strategică sub protecţia grupelor de acoperire transformate sau nu în avantgarde? Aci se vede clar că s'a confundat zonele parţiale de adunare din interiorul ţărei în vederea trecerei frontierei, cu zona de concentrare de dincolo, din Transilvania, şi care nu putea să fie decât una pentru toate armatele şi depe care trebuia să înceapă înaintarea lor deodată pentru ajungerea la obiectivul imediat al operaţiunilor, **atacul massei principale a forţelor inimicului,** ori unde s'ar fi găsit acestea, nu numai dincolo de Mureş, şi nu numai la N. sau N. V. sau V. de acest râu.

In loc de a se fi înţeles în acest sens **„desfăşurarea strategică",** adică întregul operaţiunilor ce trebuiau de înfăptuit, dela concentrarea forţelor, până să se fi ajuns la **bătălia generală din zona Ciucea-Caransebeş,** finalul desfăşurărei strategice.

Proiectul termină Capitolul III prin **a fi adunat cele trei armate române, în trei zone distincte, în seara zilei a 17 de mobilizare,** şi isprăvind astfel şi cu **desfăşurarea strategică,** denumire cu care „Proiectul de operaţiuni" a botezat închegarea fiecărei Armate după terminraea trecerei elementelor lor prin strâmtorile Carpaţilor.

Din nefericire, acest program fix numai prin numărul de zile ce i s'a afectat pe hârtie, nu numai că nu s'a realizat astfel, fiindcă nici una din cele trei armate n'au avut în a 17-a zi de mobilizare seara (ceeace a corespuns cu 31 Aug.) totul dus în Transilvania pe zonele lor de adunare, dar nici nu au apucat să iasă bine din compasul zilei, şi inimicul a început *dânsul să ne atace,* deci să răstoarne toate combinările teoretice scolastice prevăzute în „Proiect", combinări ce se arată în sub capitolul intitulat: *„Inaintarea generală*

a armatei în interiorul Transilvaniei, cu scopul de a sdrobi definitiv ultimile rezistenţe ale inimicului şi a debuşa astfel în câmpia ungară spre a pune stăpânire pe zona de hrănire a armatelor austro-ungare adică pe văile Tisei şi Dunărei".

Vra să zică, primele rezistenţe ale inimicului au fost învinse — după Proiect — în cursul celor 17 zile dela data mobilizărei; unde şi cum, „Proiectul" nu spune nimic, dar de sigur că vor fi fost acelea de lângă ieşirile din defileuri a diferitelor coloane de invazie, şi unde prin urmare se va fi terminat cu cei 100.000 (de fapt 35.000) inimici proveniţi din depozitele diferitelor regimente austro-ungare depe lângă trecători. Acum rămânea de învins alte forţe inimice ce ar fi organizat rezistenţe atât în N. V. Transilvaniei, cât şi în Banat, dar mai cu seamă în Valea Mureşului.

Fiind astfel stabilită *o nouă situaţie operativă* (admitem această expresie din Proiect) pentru inimic, va rezulta şi pentru Armata română „o nouă fază operativă", astfel că înaintarea acesteia în interiorul Transilvaniei se va face în trei direcţiuni deosebite, potrivit acum misiunilor speciale:

Armata de Nord ajutată de Ruşi sau în comun acord, *„va pune stăpânire pe zona: Deda-Sas Reghin, şi apoi pe ,înălţimile dela Vest-Nord-Vest".*

Armata I-a *„va înainta cu grosul forţelor spre valea inferioară a Mureşului, pentru a pune stăpânire pe zona Alba Iulia-Piski-Porţile de fier Transilvane, având misiunea de a se opune unor atacuri inimice din Banat şi din valea inferioară a Mureşului.*

Armata II-a *„va înainta în valea de mijloc a Mureşului, va pune stăpânire pe Aiud, Maros Vaşarhely şi apoi, va manevra, pentru a ataca în flanc şi spate forţele inimice care s'ar opune fie Armatei de Nord, fie ajutând cu o parte din forţele sale Armata I-a".*

Aceste operaţiuni divergente ale celor trei Armate române sunt numite de „Proiect", o *manevră.* De sigur, o manevră cu inimic *închipuit,* de oarece se admitea: *„că Armatele vor continua fără întrerupere, marşul de la frontieră până la Mureş, se va putea ajunge în valea râului după 7 etape, (regulându-se marşurile lor după Armata II-a cea mai departe de Mureş)"* singura presupusă că ar putea da peste inimic.

Că această manevră se va termina către „ziua a 25-a a mobilizărei" (ceeace corespundea cu 9 Sept., când Falkenhayn era deja concentrat în Transilvania).

In realitate, în timpul acestor 7 etape (dela 2—9 Sept.) inimicul manifesta o activitate mai mult decât de rezistenţă şi nu la Vestul Mureşului, ci la Estul lui, prin atacul îndreptat contra unei părţi din Armata I-a din pasul Merişor şi Valea Jiului, prin concentrarea Armatei IX-a germane spre Sibiu, unde începuse acţiunile sale preliminare în vederea bătăliei dela Sibiu şi prin rezistenţa peste care dăduse Armata de Nord mai înainte de a fi intrat în regiunea Deda-Sas Reghin, rezistenţă opusă de Armata I-a Austro-Ungară; iar cât priveşte Armata II-a rom., adică aceea care era mai departe mult de valea Mureşului, dânsa abia se aduna încet de tot între Braşov şi la Nord-Vest, deci fără nici un gând de a intra în *manevră*, căreia totuşi, trebuia să-i servească de direcţie.

După terminarea celor 7 zile (ziua 25-a a mobilizărei 9 Sept.), „Proiectul" mai prevede încă 4 zile de marş sau de operaţiuni, pentru a aduce Armata de Nord şi Armata a II-a în zona Cluj-Gherla-Dej, *„fără a ţine seama de zilele de luptă"* în ziua de 29 a mobilizărei (13 Sept.), sporind etapele zilnice până la 30 klm. şi cu o staţionare eşelonată; ceiace va constitui a 2-a fază operativă. Cât priveşte despre inimicul din munţii apuseni ai Transilvaniei, „Proiectul" nu mai spune nimic.

Dar Armata I-a ce va putea face în acest timp?

Mai întâi va forma pivotul din spre Sud al mişcărilor dela Nord, apoi va opera cu grosul forţelor spre Caransebeş Dobra, în fine va forma un detaşament de 3 arme dotat cu artilerie de munte, pentru a ocupa regiunea Abrudului şi comunicaţiile ce duc în valea celor două Crişuri.

In rezumat, după 30 zile dela decretarea mobilizărei (14 Sept. zi în care Falkenhayn era în plină ofensivă la Sibiu), Armatele noastre din Transilvania, se găsesc după „Proiect" manevrând fiecare pe compt propriu, pentru a ajunge în aceste regiuni, unde inimic nu este, fiindcă e presupus că forţele lui se vor dispune pentru apărare la Vest de ieşirile munţilor apuseni, ceeace pentru Armatele de Nord şi a II-a va constitui *străbaterea în câmpia ungară adică o nouă (a treia) fază operativă.*

Pentru această fază, „Proiectul" concepe nişte manevre, pe care le-am putea numi *de bătălie,* recurgând la o altă grupare de forţe, cu ajutorul căreia, dată fiind reţeaua de comunicaţiuni ce o prezintă teatrul de operaţie în această parte, se va putea efectua cele ce urmează:

a) *„Cu Armata a II-a şi de Nord, constituind un singur grup operativ vor înainta în zona Cluj-Deeş, pentru a*

debuşa în câmpia ungară spre Oradia Mare-Debreţin, menţinând legătura cu armatele ruseşti". Se va ajunge „în această zonă în 7 etape, adică în ziua a 39-a de mobilizare". *Misiunea grupului operativ de mai sus va fi de a ataca de front trupele inimice din zona Oradea Mare-Debreţin"*. (23 Sept., zi în care de fapt toate Armatele române din Transilvania fusese bătute şi erau în plină retragere generală).

b) *„Un grup de forţe compus din Corpul V din diviziile detaşate dela Armata I-a şi Divizia 1-a de Cavalerie, pentru a ataca în flanc şi spate trupele inimice din zona Oradea Mare-Debreţin"*.

Iată în fine marea bătălie concepută de „Proiectul de operaţie" şi dată nu cu cele 3 Armate cu care se invadase în Transilvania, ci cu două grupuri de forţe din aceste Armate, ce trebuia să constitue două masse de manevră contra unui inimic ce trebuia a-l căuta din nou într'o vastă regiune, care se întindea dela poalele munţilor apuseni ai Transilvaniei până în valea Tisei, inimic căruia nu i se prezenta acum decât o singură şansă de scăpare, aceea de a trece repede Tisa, pentru a nu fi prins în cleştele celor două grupe române. Noroc pentru inimic, că acest cleşte nu a existat, fiindcă tocmai spre ziua a 39-a a mobilizărei (23 Sept.) „Armatele Regale Române" erau în plină retragere din Transilvania, sub presiunea puternică a Armatei a IX-a germană şi a Armatei I-a Austro-Ungară, întărită şi aceasta cu trupe germane; o colaborare neprevăzută de „Proiectul de operaţie", şi de unde a rezultat lipsa oricărei directive pentru organizarea unei rezistenţe de ansamblu în acel teritoriu deja ocupat, sau pentru a combina sforţările armatelor, pentru a stavili impulsul inimicului demascat prin cea mai vulgară surprindere.

„Proiectul" se mai ocupă în ultima analiză şi de rolul Armatei I-a, lăsată în valea Mureşului inferior, pentru a se răsboi contra unui inimic ce ar fi putut veni nu numai din Banat, dar şi din Croaţia, Bosnia şi Serbia; iar în caz că acel inimic nu ar fi apărut, sau s'ar fi retras spre Nord de Mureş, Armata I-a tot va lăsa în Banat detaşamente puternice pentru a-l ocupa, iar cu restul să înainteze spre nord la stânga grupului român aflat acolo, ocupând Seghedinul şi ambele maluri ale Tisei până la Dunăre.

In fine „Proiectul", nemai putând să pătrundă în viitor şi celelalte faze operative, termină Capitolul cu următorul citat:

„Indrumarea ulterioară a operaţiunilor se va hotărî la timpul oportun, etc.".

Este cu totul zadarnic a mai spori rândurile acestei analize cu observările ce ar rezulta şi din examenul episodului de mai sus, fiindcă numai citindu-l ajunge să dea icoana justă a imposibilităţilor ce coprinde.

Se vorbeşte de Arm. I-a, care deja este redusă prin detaşările de mai înainte, apoi prin acelea ce trebuiau făcute pentru ocuparea Banatului, prin acelea în luptă cu unele fracţiuni inimice dela Nord şi prin acelea de ocupare a Seghedinului şi Tisei etc., adecă de o Armată inexistentă.

CAPITOLUL IV

Nu are nici un titlu semnificativ, dar indică că se va ocupa de operaţiunile depe frontul (teatrul de operaţie) de Sud, cunoscut fiind scopul lor.

Pentru apărarea teritoriului Ţărei, trupele Armatei a III-a se împart în 3 grupe:

a) Grupul de Vest, în Oltenia, tare de 19.000 oameni,

b) Grupul central, între Olt şi Argeş, tare de 50.849 oameni, şi

c) Grupul de Est, tare de 71.813 oameni.

Dacă se compară efectivele acestea cu acelea ale grupelor din faţă ale inimicului, se vede că sunt cam egale, ba încă există o superioritate marcantă faţă de grupele de Vest şi centru bulgare, dar această grupare a forţelor române este nelogică, din cauză că frontul Arm. III-a avea peste 600 km. iar exercitarea unui Comandament pe o asemenea lungime de front este de fapt o imposibilitate, chiar dacă am admite că Comandamentul avea P. C. (Postul de comandă) la Bucureşti unde legăturile telefonice şi telegrafice erau posibile. Deci practic şi logic ar fi trebuit ca Grupul de Vest şi Grupul Central să formeze o Armată care să depindă de M. C. Gl., iar Grupul de Est să alcătuiască Arm. III-a, aceasta cu atât mai mult cu cât acolo era prevăzută o cooperare cu trupele ruseşti.

Din efectivele celor trei grupe române ce au format Arm. III-a, se constată că forţa lor creşte dela dreapta spre stânga, ceeace corespunde nevoilor operative: Dunărea forma un obstacol serios, iar frontiera Dobrogei spre Bulgaria fiind deschisă, era expusă unui imediat atac. Dar efectivul Grupului Central dintre Olt şi Argeş era prea

tare (50.849 oameni), căci nu era de admis că inimicul ar încerca să treacă Dunărea atât timp cât avea în flanc Grupul de Est român, deci acest Grup de Est trebuia făcut iniţial mult mai tare şi în dauna Grupului central, căci cu cât Grupul de Est era mai tare, cu atât era mai sigur că inimicul nu se va gândi să încerce trecerea Dunărei, şi cu atât mai mult se putea aştepta sosirea forţelor ruseşti.

Aşa însă cum era concentrat Grupul de Est şi cu forţele ce avea la dispoziţie, era natural că va fi atacat în punctul slab care era Turtucaia. Din mersul operaţiunilor pe frontul de Sud, se va constata exactitatea şi logica acestei argumentări.

Acum cari sunt operaţiile Armatei a III-a?

Proiectul prevede două faze:

1. O primă fază defensivă, care va dura 10 zile.

Şi ce să se facă în această fază, ca defensivă?

Să se opună încercărilor grupelor inimice No. 1 şi No. 2 de a nu trece Dunărea şi să le distrugă pe cele ce ar fi reuşit să treacă momentan pe teritoriul naţional.

Foarte just acest mod de apărare, fiindcă altul nici se poate închipui, doar numai că flotila noastră de Dunăre nu este cu nimic pusă în combinările „Proiectului", pentru a ajuta şi dânsa la defensiva teritoriului Ţărei.

Dar trupele de apărare de dincolo de Dunăre din Dobrogea şi din cadrilatererul român, ce să facă?

Să reziste atacurilor bulgare şi să acopere în acelaş timp debarcările şi înaintarea trupelor ruse în Dobrogea.

„Proiectul" nu dă nici o directivă Armatei a III-a pentru utilizarea celor 3 divizii dela Turtucaia, Silistra şi Dobrici, nici a le preveni cel puţin pentru o grupare mai convenabilă apărărei, în vedere că ar putea fi atacate de inimic, mai ales că „Proiectul" ştie, că Grupul cel mai tare al inimicului, concentrat din vreme între Rusciuc-Şumla-Rasgrad-Varna, va lua o *„ofensivă bruscată"* în Dobrogea şi astfel va necesita şi măsuri de apărare în consecinţă.

Pe când pentru operaţiunile prime depe teatrul de Nord, se prevăd de „Proiect" până şi compunerile de avantgarde, cu cari să se acopere fiecare Armată, aci în Dobrogea, unde este de aşteptat un *atac violent al inimicului,* nu se prevede nimic, se lasă cele trei Divizii despărţite între ele prin mari spaţii (66 km. între Turtucaia şi Silistra, 80 km. între Silistra şi Bazargic) să se considere în siguranţă în cuiburile lor de capete-de-pod, neacoperite de cavaleria noastră puternică şi numeroasă, aşa încât din lipsa acestor

măsuri, tocmai în a zecea zi a mobilizărei, când „Proectul" consideră ca terminată faza 1-a a operaţiunilor de apărare, şi ar fi trebuit să înceapă faza 2-a ofensivă, se întâmplă cedarea acestei apărări tocmai în punctul cel mai tare al ei, adică capitularea Turtucaiei, de unde a rezultat, ca primă şi imediată urmare, retragerea celorlalte forţe de apărare mai în interiorul regiunei, lucru ce trebuia făcut chiar dela început, fără să fi avut situaţia agravantă a unei capitulări.

„Proiectul" nu dă cifra efectivului trupelor ruse, aceasta pentru că nici autorii „Proiectului" nu o puteau şti cu precizie în momentul când îl compuneau (Aprilie 1916).

Pentru a 2-a fază a operaţiunilor, cari trebuiau să înceapă cu a 10-a zi dela mobilizare, aceste operaţii sunt socotite a avea un caracter *ofensiv* în Dobrogea de Sud şi apoi în Bulgaria.

Cu alte cuvinte, că până în ziua a 10-a a mobilizărei se va fi oprit ofensiva celor 70.000 bulgari-austro-germani, întreprinsă bruscat în contra Cadrilaterului român, şi astfel se vor începe operaţii ofensive pentru a face pe inimic sà părăsească teritoriul invadat şi apoi de a pune stăpânire pe zona Rusciuc-Şumla-Varna, pentru a înfrânge orice tentativă de atac ce ar mai încerca inimicul şi în această zonă, cum şi a distruge toate forţele bulgare din Nord şi din Răsărit.

Scopul? De a da *completă libertate de acţiune* armatelor române ce vor opera în Transilvania.

Numai la aceste operaţii ofensive din Bulgaria este chemată şi flotila depe Dunăre, ca să ia parte, *prin a bombarda Rusciucul şi a distruge flota inimică!*

In „Proiectul de operaţie" se prevedea ocuparea zonei Rusciuc-Varna-Şumla-Rasgrad. Dar doi ani de experienţă făcută pe toate fronturile, demonstrase că cetăţile nu pot fi cucerite fără artilerie grea, de care Arm. III-a rom. era cu totul lipsită. Nici una din piesele grele dela Turtucaia şi Silistra, nu puteau în nici un caz urma Arm. III-a, pentru că nu erau utilate pentru a fi mişcate. Se dădea deci Arm. III-a în faza 2-a o însărcinare pe care în nici un caz nu o putea duce la bun sfârşit.

Cât a fost de just în prevederile sale „Proiectul" şi pentru operaţiunile depe teatrul de operaţie de Sud, faptele îndeplinite au dat măsura acestei justeţi. Ofensiva inimicului a curmat toată libertatea de acţiune a forţelor noastre din Transilvania, aducând cu aceasta prăbuşirea şi a acestei ofensive, cum s'a prăbuşit şi apărarea Dobrogei.

Din analiza generală a „Proiectului de operaţie" se constată că alcătuirea lui nu corespundea nevoilor operative ale Armatei române, care trebuiau să o conducă la realizarea idealului naţional.

CAPITOLUL V

ACOPERIREA FRONTIEREI

Prin faptul că România era hotărâtă a intra în răsboiu contra Austro-Ungariei încă dela 18 Sept. 1914 (când Regele Carol dăduse consimţământul a se încheia convenţia cu Rusia) şi probabil şi contra Bulgariei, care se găseau de mult în stare de răsboiu, a fost natural ca acoperirea frontierei spre amândouă aceste ţări să se facă din timp şi destul de tare, pentru ca trupele de acoperire să fie în măsură a asigura mobilizarea şi concentrarea Armatei în condiţiunile cele mai bune.

Frontiera spre Ungaria s'a împărţit în trei mari sectoare: Moldova, Muntenia şi Oltenia.

In Moldova, urma să opereze Armata de Nord,
In Muntenia, Armata II-a, şi
In Oltenia, Armata I-a.

Zona Arm. de Nord, cuprindea frontiera Moldovei, dela Pârâul Neagra (afluent al Bistriţei) şi până la Valea Caşin inclusiv (225 km.);

Zona Arm. II-a se întindea din Valea Putnei inclusiv până la Valea Topologului, exclusiv (245 km.).

Zona Arm. I-a din Valea Topologului şi până la inclusiv Cetate (pe Dunăre) (240 km.).

Faţă de Bulgaria urmând să opereze Arm. III-a, zona ei de acoperire se întindea pe Dunăre dela Cetatea la Olteniţa, apoi pe frontiera Dobrogei până la Mare (600 km.).

Trupele de acoperire au fost trimise pe frontiera Austro-Ungariei încă din August 1915, când această ţară ameninţa România, iar faţă de Bulgaria au fost trimise în Februarie şi Iulie 1916, când Bulgaria sub motiv că se teme de o invazie rusă prin Dobrogea, luase mari măsuri de pază pe Dunăre cât şi spre Dobrogea, încă din Februarie şi Martie 1916.

Odată trupele de acoperire ajunse în regiunea de frontieră, au executat lucrări de întărire pe mai multe linii succesive; apoi s'au făcut legăturile telefonice şi telegrafice între diferite grupe şi comandamente.

Foarte mare greutate s'a întâmpinat cu hrănirea trupelor prin convoiuri de munte, care se reaprovizionau dela centre de aprovizionare de d'inapoi, din regiunea deluroasă.

Directivele date de M. S. M. privitoare la executarea *operaţiunilor de acoperire* sunt următoarele:

„Până la mobilizarea cartierelor generale de armată, operaţiunile grupelor de acoperire se vor conduce de către comandanţii de corp de armată.

Grupele de acoperire vor trece frontiera încât mai multe coloane, care vor înainta pe toate direcţiunile şi potecile practicabile spre zona de trecere ce li s'a fixat ca obiectiv. Diferitele coloane vor fi dotate cu artilerie uşoară şi mitraliere.

Bateriile de 53 m/m şi mitralierele vor fi repartizate în mod raţional între diferitele coloane. Trupele de acoperire vor lupta cu cea mai mare înverşunare, căutând să ocupe cu orice preţ poziţiunile ce li s'au indicat, trebuind să ştie, că dela îndeplinirea misiunei lor va depinde reuşita primelor operaţiuni ale armatelor noastre.

O deosebită însemnătate are mai ales în operaţiunile în munţi exerciţiul de cercetare, siguranţă şi de legătură.

O coloană care înaintează fără cercetaşi şi patrule numeroase trimise din timp înainte şi pe flancuri, este oarbă şi deci supusă nu numai la panică ci şi de a fi complect tăiată. Chiar în spate trebuie dată o mare importanţă serviciului de siguranţă. Flanc-garde de care nu se poate lipsi nici o coloană ce înaintează pe o vale, trebuiesc trimise din timp înainte, pentru a se putea menţine la înălţimea grosului, căci altfel nu îşi poate îndeplini misiunea; nu se va uita că pentru marşul pe înălţimi, trebue adaus la timpul de parcurs a distanţei orizontale de fiecare urcuş de 300 m. înălţime, câte o oră. Coloana din vale îşi va regula marşul după cele de pe înălţimile de alături. Se va stărui cu energie asupra menţinerei unei constante legături între toate elementele. Se întâmplă foarte des ca cercetaşii şi patrulele de siguranţă, cari trebue să-şi reguleze marşul după gros, nu păstrează contactul cu acesta şi ca urmare se dezorientează şi se pierd chiar.

In timpul înaintărei, în cazul când o coloană este puternic atacată de trupe numeroase, va rezista cu înverşunare până la sosirea ajutoarelor din urmă, în timp ce coloanele vecine, care ar fi mai slab sau deloc atacate, vor continua înaintarea pentru a ataca în flanc şi spate pe inimic.

Se va stabili legătura între diferite coloane prin patrule, care vor dispune de călăuze luate din oamenii care cunosc bine regiunea ce se străbate. Comandanţii diferitelor coloane, vor avea

ceasornice regulate cu cea mai mare preciziune cu acelea ale comandantului de grup.

In fiecare coloană se vor găsi un număr suficient de grenadieri, care vor dispune de un număr cât mai mare de grenade: câte o rezervă de grenade se va transporta pe cai de munte după fiecare coloană.

Fiecare coloană, care în cursul înaintării sale se va detaşa dela coloana principală, urmând să străbată zona muntoasă, va fi urmată de o secţie din convoiul de munte, care va transporta hrana pe cel puţin 2 zile, o rezervă de apă acolo unde se prevede lipsa de apă, o rezervă de muniţiuni şi de grenade de mână.

Coloanele destinate a înainta pe drumuri secundare (poteci) vor căuta pe cât posibil să fie însoţite de călăuze.

Se va transporta de asemenea în urma diferitelor coloane, unelte şi sârmă din depozitele mici formate înapoia grupelor. In lipsă de cai pentru transport, se vor lua cu rechiziţie locuitori din localităţile învecinate.

După ocuparea poziţiilor ordonate, grupele le vor întări puternic, lucrând fără preget zi şi noapte în acest scop. Se vor întrebuinţa la lucrări şi locuitorii din localităţile vecine în număr cât mai mare. Se va aduce dinapoi gurile de foc disponibile (tunuri de 78 m/m., 87 m/m., etc.) şi muniţia de care se dispune, uneltele şi toată sârma care se va găsi în depozitele grupului respectiv. Se va împinge înainte provizii în cantităţi cât mai mari, precum şi medicamente şi material de pansament.

Fiecare comandant de grup trebue să ştie că va avea de rezistat cel puţin 10 zile cu propriile sale forţe, până la sosirea ajutoarelor dinapoi.

Pe aceste poziţii, grupele trebue să reziste cu cea mai mare îndârjire. Nimeni nu se va retrage ci va lupta pe loc până la exterminare. Reuşita primelor noastre operaţiuni depinde de această rezistenţă a grupelor de acoperire. Organizarea poziţiilor ocupate se va face sub protecţia unui serviciu de siguranţă cât mai activ care va ocupa poziţiuni înaintate, treceri obligate peste râuri, defileuri, etc.

Grupele de acoperire vecine vor stabili legătura între ele. Comandamentele de corp de armată vor dispune ca acolo unde va fi necesar să se grupeze 2 sau mai multe grupe de acoperire sub un singur comandament.

Comandamentele vor da o deosebită atenţie organizărei serviciului de evacuare şi îngrijire a răniţilor grupelor de acoperire.

In acest scop, Marele Stat Major a dispus ca să se pună în gările cele mai apropiate de fiecare grup de acoperire câte un tren sanitar, stabilindu-se şi spitalele din zona interioară unde urmează

a se evacua aceşti răniţi. Rămâne ca comandamentele să stabilească numai detaliile pentru evacuarea răniţilor până la trenurile sanitare. In acest scop urmează a se întrebuinţa căruţele goale şi caii de munte.

Una din grijele de căpetenie ale comandamentelor, va fi de a se întări cât mai repede grupele de acoperire cu primele trupe ce vor sosi pe zona de concentrare, în primele zile de mobilizare. Aceste trupe vor fi împinse treptat spre grupele de acoperire dându-li-se instrucţiuni precise unde să se ducă şi cu ce misiune şi sub a cui ordine să se pună. Trupele din garnizoanele vecine frontierei şi care pot să ajungă la frontieră în 1—2 zile de marşuri pe jos, vor fi împinse într'acolo, chiar mai înainte de complecta lor mobilizare, în cazul când grupele de acoperire vor avea nevoie de ajutoare grabnice.

Comandamentele vor dispune a se exercita o supraveghere severă a teritoriului străbătut şi ocupat de grupele de acoperire, atât la noi cât şi pe teritoriul inimic. Se va interzice cu desăvârşire circulaţia pe jos, călare, cu trăsura sau automobilul a persoanelor civile şi a celor militare, care nu ar poseda un ordin de serviciu emanând dela o autoritate superioară militară.

Turmele de vite şi ciobanii cari se găsesc în apropierea frontierei se vor evacua spre interiorul ţărei.

De multe ori între ciobani se găsesc spioni.

Trupele care înaintează în apropierea unei căi ferate vor pune imediat stăpânire pe obiectele de artă, poduri, tuneluri, staţiuni. împiedicând distrugerea lor şi asigurând astfel întrebuinţarea ulterioară a liniei ferate pentru trebuinţele proprii.

Oficiile telegrafice şi telefonice din zonele de acţiune ale grupelor de acoperire, precum şi acele de pe direcţiunile cari stabilesc legătura între ele precum şi înapoi (spre eşalonu 1 al cartierului general al corpului de armată respectiv deplasat) se vor ocupa cu posturi militare, care vor interzice orice comunicări între particulari; pe teritoriul naţional autorităţile civile le vor putea întrebuinţa pentru chestiuni urgente de serviciu.

Populaţia rămasă se va supraveghea deaproape. La cea mai mică bănuială de spionagiu sau de orice alte încercări de a compromite interesele generale ale operaţiunilor, se vor lua măsuri aspre de represiune; în faţa unor fapte de spionagiu, cei dovediţi se vor împuşca".

La 5/VIII/1916, Ministerul de răsboiu cu No. 2411 dă instrucţiuni pentru conducerea trupelor de acoperire în caz de atac, cu cuprinsul:

„Informaţiunile aduse de patrulele şi recunoaşterile noastre, arată că austro-ungarii au trupe aduse chiar pe frontieră.

Totul indică posibilitatea unei incursiuni pe teritoriul nostru chiar înaintea unei declaraţiuni de răsboiu.

Pentru aceasta se ordonă următoarele:

Se vor lua cele mai straşnice măsuri de pază şi supraveghere noaptea şi ziua.

Patrulările pe linia pichetelor şi a posturilor de cavalerie, vor fi neîntrerupte şi tot astfel între posturile fixe şi frontieră.

In fiecare, şefii de sectoare vor trimite câte o recunoaştere de ofiţeri în diferite puncte ale frontierei, unde are informaţii că sunt trupe inimice adunate, iar şefii de sectoare vor raporta în fiecare seară cele ce li s'au adus la cunoştinţă de aceste recunoaşteri.

Când frontiera va fi violată de forţe însemnate, se va da alarma pe întreaga zonă aprinzându-se şomoioagele de pae dela pichete şi trăgând focuri. Oamenii dela pichete şi posturile de cavalerie se vor retrage spre postul fix de infanterie căruia aparţine, care va fi anunţat mai înainte.

Postul fix de infanterie la primirea ştirei de violare a frontierei, raportează imediat şefului de sector şi anunţă posturile fixe vecine şi ia măsuri de rezistenţă.

Dacă incursiunea se produce de o trupă călare până la tăria unui regiment, postul fix va rămâne pe loc şi se va desfăşura în întregime, neavând a se teme de un Rgt. de cavalerie pe care uşor îl poate sdrobi cu puterea focului său.

Dacă incursiunea se produce cu o trupă de infanterie până la 2 companii, postul fix va primi lupta, iar posturile fixe vecine îi vor veni în ajutor.

Trupa inimică respinsă va fi urmărită până la frontieră.

Dacă unitatea va fi mai mare ca 2 companii, posturile fixe vor deschide focul şi îndată ce inimicul se desfăşoară, se vor retrage spre rezerva de sector fără a-i acoperi frontul (câmp de tragere).

Rezervele de sectoare vor proceda la fel. Ele vor deschide focul cu artileria dacă este ziuă, asupra infanteriei inimice şi vor primi lupta cu forţe egale sau duble, ori se vor retrage faţă de forţe superioare după ce le va fi silit să se desfăşoare. Rezistenţa se va prelungi apoi pe alte poziţiiuni înapoia liniei alese pe direcţiile de retragere".

Executarea acoperirei

Atitudinea Austro-Ung. faţă de România, asupra căreia făcea presiuni diplomatice pentru a o sili ca să intre alături de Puterile centrale, începuse a se exercita chiar dela începutul răsboiului mondial şi a lua chiar măsuri militare, astfel:

1. La 28/IX/1914 se formează în Transilvania „grupa de armată din Ardeal" sub gl. Pflanzer-Baltin, compusă din 24½ btl., 2½ esc. şi 6 btr. plus jandarmeria şi trupele de grăniceri.

2. La 14/X/1914 g-lul Pflanzer-Baltin primi ordin: „de a avea necontenit în vedere posibilitatea unei intervenţiuni Române".

3. După declaraţia de răsboiu a Italiei la 10/23/V/1915, Austro-Ung. se temea că şi România ar putea intra în acţiune, de aceea iarăşi ia măsuri de siguranţă. In Sept. 1915 era în Transilvania Div. 70 Hw. sub gl. Goldbach.

4. In 1916 s'a întărit linia Mureşului şi Târnavei Mici.

5. Flotila Dunărei Austro-Ung. a fost lăsată pe Dunărea de Jos.

6. La 5/VII/1916 în conferinţa dela Berlin, s'au discutat între g-lul Falkenhayn şi g-lul Conrad v. Hötzendorf, măsurile de luat contra României.

7. La sfârşitul lui Iulie 1916 se trimite în Ardeal Div. 61 I., Div. 51 Honv., Div. 71 I., Div. 72 I., plus Brigadele 143, 144, 145.

Faţă de presiunile diplomatice şi măsurile militare luate de Austro-Ung., era imposibil ca România să nu ia contra măsuri de siguranţă şi de acoperire a frontierei; astfel că cu începere a anului 1915, România începe a trimite trupe de acoperire pe frontiera muntoasă. Aceste trupe au fost succesiv întărite, astfel că la 14 Aug. 1916 ziua declaraţiei răsboiului cu Austro-Ung. se găseau ca trupe de acoperire cu efective întărite:

Armata	btl.	btr.
La Arm. de Nord	35	20
La Arm. II	45	30
La Arm. I	37	29
Total .	117	79

Din un total general de 236 btl. şi 178 btr.

Detaliele acoperirei se pot vedea în tabelele intitulate „Acoperirea frontierei".

Faţă de Bulgaria, chestiunea se prezintă şi mai gravă, căci în Sept. 1915 Bulgaria concentrase forţe numeroase spre România, în intenţie de a ataca fără măcar să declare

războiu, această idee venea dela g-lul Savoff, ea era primită de guvernul bulgar şi chiar de Rege, s'a opus la punerea în aplicare a acestei infamii, guvernul german, care spera că va putea atrage România de partea Puterilor centrale.

Faţă de atitudinea Bulgariei, s'au luat măsurile necesare, în Februarie şi Iulie 1916, după care România a mobilizat şi concentrat succesiv toată Armata III-a astfel că la 14/VIII/1916 această Armată avea totalul ei de:

104 btl., 109 btr. şi 15 esc.

din care 42 btl., 31 btr. şi 8 esc. ca trupe de acoperire pe frontieră.

A se vedea tabelele „Acoperirea Frontierei".

Trimiterea din timp a unei proporţii atât de mare de trupe de acoperire atât pe frontul de Nord cât şi pe frontul de Sud, a fost logică, pentru următoarele motive:

a) România avea de a face cu inimici ce erau de mult timp în războiu, deci iei aveau un avans în mobilizare, s'ar putea însă obiecta că pe frontul de Nord, deşi inimicul era de mult mobilizat, avea puţine forţe în Transilvania, iar restul forţelor sale erau ocupate pe frontul Italian şi Rusesc, deci nu ar fi fost nevoe de o cantitate atât de mare de trupe pentru acoperire, dacă însă se are în vedere disponibilităţile pe care şi le-ar fi creiat inimicul şi posibilitatea de a le arunca repede în Transilvania, atunci forţa mare a trupelor de acoperire română era justificată pe frontul de Nord.

In execuţia acoperirei pe frontul de Nord, s'a făcut însă greşală că concentrarea unor Divizii nu s'a făcut chiar în spatele trupelor de acoperire, din care cauză ordinea iniţială de bătae a acelor Divizii a trebuit să sufere modificări.

b) In ce priveşte frontul de Sud, aci inimicul era nu numai mobilizat, dar şi concentrat, de asemeni era concentrat şi Grupul de Est al Arm. III-a rom. în trei puncte: Turtucaia-Silistra şi Dobrici, această defectuoasă concentrare a atras după sine şi o defectuoasă acoperire, căci dacă Arm. III-a rom. care acoperea de fapt Dobrogea, ar fi fost concentrată aşa cum trebuia, atunci nu mai era nevoe de o acoperire făcută în felul în care s'a făcut, ci avea nevoe de avantgarde, alcătuite pe alte baze decât forma în cordon a avantposturilor, care în cazul frontului de Sud, alcătueşte clasicismul slăbiciunei, ceeace de fapt s'a şi întâmplat.

OPERAȚIUNILE ARMATEI DE NORD

1. Acoperirea frontierei (Crochiul 1)

Corpul Armată		D I V I Z I A						
				Acoperirea				
					Unitățile			
No.	Zona	No.	GRUPUL	Sub grupul	In total	Pe sub grup	Felul lor	Locul
C. IV A cu: 35 btl. 20 btr. 8 esc. = 42.000 oameni	Acopere: Frontiera Moldovei dela colțul N. V. a Moldovei până în V. Cașin, inclusiv.	14*)	Acopere: Frontiera de la colțul N. V. a Moldovei până în Vl. Ața (excl.),	Bistrița	12 btl. 3 btr. c. 2 » 53 m. 14.000 oameni	2 btl.	Cd. Sub. Grup IV/16 I. 1 cp. 1 cp. IV/56 I. 1 cp.	Broșteni Văcăria-Regelui Budacul Borca Bușmeiul-Mare
				Bistricioara		5 btl. 2 btr. c. 1 » 53	IV/15 I/55 II/55 Cd. Sub. Grup. IV/55 2 btr. R. 24 Ar. III/55 1 btr. 53 m/m.	Gura Bradului G. Grosului Grențieșul Bistricioara Răpciuni Buhalnița
				Bicaz		5 btl. 1 btr. c. 1 » 53	IV/27 I/67 II/67 Cd. Sub. Grup. 1 btr./R.24 Ar. 1 btr. 53 IV/67 III/67	Secu Hamzoaia Bicaz Ciungi Cazaci
		7	Acopere: Vl. Trotușului Vl. Sulța și Vl. Ciobănașului.	Ghimeș	13 btl. 4 btr. c. 2 » 53 2 » 63 16.500 oameni	9 btl. 3 btr. c. 1 » 53 1 » 63	R. 14 I. Cd. Sub. Grup. R. 4 V. R. 16 I. I/4 A. 1 btr. 53 mm. 1 btr. 63 mm.	Palanca Diaconești Brusturoasa
			Acopere: Vl. Uzului	Uz		4 btl. 1 btr. c. 1 » 53 1 » 63	I/R. 15 I. 3. b/R. 27 I. 1 btr. R. 8 A 1 » 53 1 » 63 Cd. Sub. Grup.	Vl. Uzului între Vadu-Uzului și Dărmănești Dărmănești
		8	Acopere: Vl. Slănic Vl. Oituz Vl. Cașin	Oituz	10 btl. 4 btr. c. 1 » 78 1 » 63 1 » 53 11.000 oameni		III/13 I/25 2 btr./R. 12 A. III, IV/25 1 btr./R. 12 A. Cd. Sub. Grup. II 25 1 btr. 53 R. 8 V. 1 btr. 63 I. II. IV/13 1 btr./R. 17 A. 1 btr. 78	Slănic Hârja Herăstrău Grozești Fabrica Union Mânăstirea Cașin

*) Urma să se adauge Brg. 4 Căl. (8 esc.) la P. Neamț.

OPERAŢIUNILE ARMATEI II-a

1. Acoperirea frontierei. (Crochiul 2)

Corpul Armată No.	Corpul Armată Zona	DIVIZIA No.	GRUPUL	Acoperirea Sub grupul	Unităţile In total	Unităţile Pe sub grupe	Unităţile Felul lor	Locul
C. III A cu: 24 btl. 15 btr. == 27.000 oameni.	Acopere: Frontiera între Vl. Putnei până în Vl. Doftanei (P. Predeluş inclusiv).	6	Acopere: frontiera din Vl. Putnei până la Nehoiaş (inclusiv)	Putna	12 btl. 8 btr. 14.500 oameni	5 btl. 1 btr. c. 1 » 53 6.500 oameni	I/49 1 btr. 53 II/49 R. 10 I. Comand Grup. 1/16 Art.	} Vl. Putnei Gara Putnei Vl. Zăbalei } Soveja
				Buzău		7 btl. 5 btr. c. 1 » 53 8.000 oameni	I/24 II-III/12 I/12 R. 11 I. Comand. Grup. I/11 Art. 1/16 Art. 1/3 Ob. 1 btr. 53	Vl. Bâsca Mare şi Mică. Mt. Bota } Cosoca-Broasca Vl. Buz. } Nehoiaş
		5	Acopere: frontiera între Vl. Siriului până la Mt. Turcu (incl.)	Tabla-Buţii	12 btl. 7 btr. 14.000 oameni	3 btl. 3.500 oameni	Comand. Grup. III 8 I—II/8	Slon Vl. Siriului Vl. Teleajen (P. Tătar)
				Bratocea		6 btl. 6 btr. c. 7.000 oameni	Comand. Grup. I/9 R. 3 V. III/32 I/7 Art. 1, 2/19 Art. I, II/32 1 btr. 53	Mâneciu Ungureni. } pe stânga Vl. Teleajenului, între frontieră şi Cheia. } pe dr. Vl. Teleajenul.
				Predeluş		3 btl. 1 btr. c. 3.500 oameni	Comand. Grup. II—III/7 1/19 Art. I/7	Vl. Doftana la Tesila. } P. Predeluş Mt. Turcul
C. II A. cu: 21 btl. 18 btr. 24 esc. 26.000 oameni	Acopere: Frontiera între Mt. Susai (incl.)	4	Acopere: frontiera între Mt. Susai până la Mt. Dihamului.	Predeal	10 btr. 9 btr. 10.500 oameni	10 btl. 9 btr. 10.500 oameni	I, II/21 II/20 I/5 I/2 Gr. R. 6 V. 1, 2/15 Art. 1/10 Art. 1/2 Art. 1/2 Ob. I, II/6 2 btr. 78 IV/22 2 btr. 53 Comand. Grup.	Mt. Susaiu } Pe stânga Prahovei între Predeal şi Azuga. } Pe dreapta Prahovei } Mt. Dihamului Buşteni
		3	Acopere: frontiera între Mt. Omul până la Ciocanu	Moroeni (de legătură între Grp. Predeal şi Bran)	11 btl. 6 btr. 11.000 oameni	2 btl. 1 btr. 2.000 oameni	1, 2/22 3, 4/22 Bat. miliţii Dâmboviţa 1 btr. 78	Mt. Omul } Vama Strunga (Vl. Dâmboviţa)
				Bran		9 btl. 5 btr. 9.000 oameni	III/28 R. 2 V. R. 30 I. I/6 A. 1 b. 87 1 b. 53 II—III/22 } II/4 } Comand. Grup.	} Fundăţica } Def. Bran Peştera şi Ciocanu Rucăr

OPERAŢIUNILE ARMATEI I-a

Acoperirea frontierei. (Crochiul 3)

Corpul Armată		D I V I Z I A						
				Acoperirea				
					Unităţile			
No.	Zona	No.	GRUPUL	Sub grupul	In total	Pe sub grupe	Felul lor	Locul
C. I. A. cu: 37 btl. 30 btr. 1 esc. = 41.000 oameni	Din Vl. Argeşului până la Cetatea	2 Bg. 3 I.	Grupul Olt Acopere: din Vl. Argeş până la Izvoarele Lotrului.		17 btl. 1 esc. 11 btr.	17 btl. 1 esc. R. 2 C. 11 btr. (plus 3 btr. 57 la Dvz. Munte) 1 btr. 53 Art. Brg. 3 I. 18.000 oameni	1 cp. mil.	Cumpăna (Argeş)
							R. 1 Gr. 1 Dvz. Mun. 75	Coţi
							I/42 2 Dvz. Mun. 75	Spre def. Oltului
							II/42	In defileu
							III/42 3 Dvz. Mun. 75	Mt. Robul.
							R. 44 I. Btl. Mil. R. Negr 3 cp. miliţie 2 btr. 87	Boişoara
							I/5 V.	Mt. Voineagu
							II/5 V. 4/D. M. 75	Voineasa
							R. 2 I (4 b) Comand. Grup.	Brezoiu
		11 Bg. 2 I.	Grupul Jiu Acopere: D. Urdii până la Buliga		7 btl. 8 btr.	7 btl. 8 btr. 10.000 oameni	III/58	D. Urdei.
							I, II/58 1 btr. mun. 63	Petriceanca
							I, II, III/18/I 1 btr. mun. 63	Acopere direcţiile dela V. defileului.
							IV/18 I. 1/9 A. 3 btr. 57 1 btr. 63 1 btr. 53	Mt. Lainici acopere def. Lainici
							Comand. Grup.	Bumbeşti
		1	Acopere: dela Bunoica până Cetatea	Vârciorova	13 btl. 10 btr. 19.500 oameni	10 btl. 9 btr. 16.000 oameni	II/57 2 Scţ. 63	Bunoica
							7/17	Iloviţa
							5/17 1 Scţ. 63 1 Scţ./R. 1 A. 1 btr. 53	Vârciorova
							2 cp./17 I. 1 Scţ. R. 1 A.	Gura Văii
							II, III/57	Halânga-Putinei, Dudasa Piatra Albă
							I, III/17 2 btr. 105 2 btr. R. 1 A. Scţ. Proect.	Cerneţi-Simian.
							R. 1 V. I/1 I. I/31 I. 1 btr. 155 1 btr. 152, 4	Dudaviţa-Erghita-Bistriţa.
							Comand. Grup.	Prunişor
				Dunărea		3 btl. 1 btr. 3.000 oameni	IV/17 1 btr. 152, 4	Hinova
							1 c/IV/17	Atârnaţi
							c/IV/57	Balta Verde
							IV/57	Gruia
							1 c IV/31	Vraţa
							IV/31	Cetate

OPERAŢIUNILE ARMATEI III-a

1. Acoperirea Grupului de Vest. (Crochiul 4).

(Urma să formeze la mobilizare Div. 20)

D I V I Z I A								
No. grup.	Acopere zona	Sub Grupul		Acoperirea				
		Nr.	Acopere	Sectorul	Unităţile			Locul
					In total	Pe sectoare	Felul lor	
Div. 20-a cu: 16 btl. 2 esc. 10 btr.	De la Calafat la Gârcov Vl. Olt.	1	Dela Calafat la Jiu	1 Calafat-Rast	9 btl. 1 esc. 5 btr.	2 btl. 2 btr.	1 cp./IV/71 Btl. Mil. Calafat 1 btr. 78 2 cp. IV/71 1 cp./IV/71 1 btr. 78	Calafat Poiana Rastu
				2 Rast-Jiu		1 btl. 1 btr.	1 cp. IV/1 1 btr. 78 1 cp. IV/1 2 cp. IV/1	Bistreţu Ghighera Bârca
				Rezervă sub grupului 1		6 btl. 2 btr. 1 esc.	Cd. Sub grup. IV/26 IV/41 IV/58 IV/66 2 btl. milţ. Rovine şi Mehedinţi 2 btr. 87 1 esc. R. 1 C.	Băileşti
		2	Dela Jiu la Olt	3 Bechet-Gura Padinei	7 btl. 1 esc. 5 btr.	1 btl. 1 btr.	3 cp. IV/59 1 btr. 78 mm. 1 cp. IV/59	Bechet Dăbuleni
				4 Ordea-Gura Oltul.		1 btl. 1 btr.	1 cp. IV/19 2 cp. IV/19 1 btr. 78 1 cp. IV/19	Orlea Corabia Gârcovul
				Rezervă sub grupului 2.		5 btl. 3 btr. 1 esc.	Cd. sub grup 2 btl. milţ. Dolj-Romanaţi IV/3 IV/42 IV/43 3 btr. 87 1 esc. R. 2 C.	Sadova

OPERAŢIUNILE ARMATEI III-a

2. Acoperirea Grupului Central. (Crochiul 4).

D I V I Z I A								
No. grup.	Acopere zona	Sub Grupul		Acoperirea				
		No.	Acopere	Sectorul	Unităţile			Locul
					In total	Pe sectoare	Felul lor	
Grupul Central al Armatei III-a (C. VI. Arm.).	dela Izlaz la Greaca inclusiv. 16 btl. 18 btr. 2 esc.	2 Alexandria (R. 43 Inf.)	Dela Izlaz la Guţu escl.	1 Izlaz incl. Viişoara incl.	8 btl. 1 esc. 5 btr.	3 btl. 1 pl. cav. 2 btr.	Btl. Mil. Olt. 1 btr. 78 Btl. Mil. Telerm 1 btr. 78 1 pl. cv./4 C. 1 cp. IV/20 3 cp. IV/20	Izlaz T.Măgurele Cioara Furculeşti (în rez.)
				2 Viişoara escl. Guţu escl.		3 btl. 1 pl. cav. 1 btr.	Btl. Mil. Vlaşca 1 btr. 78 1 pl. cv. 4 C. 1 cp. IV/60 3 cp. IV/60 IV/4	Zimnicea Pietroşani Smârdioasa
				Rezervă de sub grup.		2 btl. 2 pl. cv. 2 btr.	Cd. Sub Grup. I, III/20 II/26 A (2 b) 2 pl./4 C.	Alexandria
		1 Giurgiu 2 (Bg. 44 I.)	Dela Guţu escl. Ostrovu-Tabanu.	Sectorul de Vest. Guţu escl. Balan-Giurgiu-Ramadan.	6 btl. 1 esc. 12 bat.	1 btl. 1 pl. cv. 7 btr.	III/45 1 pl. cav. 2 btr. 78 2 btr. 105 1 proector II/15 A (2 btr.) 1 btr. 210 $1/_2$ cp. pont.	Slobozia Est Florica Giurgiu
				Sectorul de Est Ramadan-Grindu-Luciu		2 btl. 1 pl. cav. 5 btr.	III/5 1 pl. cav. 1 btr. 105 IV/5 1 btr. 75 $1/_2$ cp. pion. Btl. lans. torpile şi mine 1 btr. 75 I/15 A (2 btr.) 1 proector	Sud Remus Sud Oinacu Ostrovu-Mocanu şi Tabanu. Comaşca Oinacu Malu Roşu
				Rezervă de sub grup.		3 btl. 2 pl. cv.	Cd. Sub. Grup. IV/21, II 5 IV/45 2 pl. cav.	Bălanul
				Prundu-Belu.	2 btl. 1 btr.	2 btl. 1 btr.	Btl. Mil. Ilfov » » Muscel cu : 1 comp. 1 » 1 » 1 » 1 btr.	faţă de Riahova Sud. Flămânda Pueni Prd. Belu N. E. Pueni
				Postul Greaca	1 comp.	1 comp.	1 comp/R. 76	I. Greaca

OPERAŢIUNILE ARMATEI III-a

3. Acoperirea Grupului de Est (Dobrogea). (Crochiul 4).

No. grup.	D I V I Z I A							
	Acopere zona	No.	Acopere	A c o p e r i r e a				Locul
				Sectorul	U n i t ă ţ i l e			
					In total	Sub sectoare	Felul lor	
Grupul de Est al Armatei III-a (C. VII. Arm.)	Dela Dunăre până la Mare	17	Dela Dunăre la Pichetul 44	I Turtucaia	3 btl. 2 secţii mitral.	Din Dunăre până în şoseaua Staro-Selo-Razgrad	1 btl./R. 36 I. 1 scţ. mitr.	Pich. Grănic. 58—51 bis.
						Din şos. Staro-Selo-Razgrad până la Vest de Salihler şi Beziţa	1 btl./R 79 I. 1 scţ. mitr.	Pich. Grănic. 50—47 bis.
						La Salihler şi la Est de Salihler.	1 btl./R. 79 I. 1 scţ. mitral.	Dela Pichetul 46—44.
		9	Dela Pichetul 43—17	II Akadânlar	1 btl. 1 esc.	Dela Sărdilar până la Bailer	1 btl./R. 35 I. 1 esc. Rg. 9 C. cu: 1 cp. la Ciller 1 cp. la Sugurlar. 2 cp. şi 1 pl. cav. la Akadânlar.	Dela Pichetul 43 bis 31
				III Kurtbunar	1 btl. 1 pl. cav.	Dela Sahialar la Est Umurfaki	1 btl./R. 23 I. 1 pl. cv. cu: 1 cp. la Cisme Mahle 1 cp. la Cocimar 2 cp. şi 1 pl. cavalerie la Kurtbunar.	Dela Pichetul 30—17
		19	Dela Pichetul 16—1	IV Bazargic	5 btl. 8 esc. 3 btr. 8.000 oameni	Dunekler dela Ekisce până la linia Malko-Kadikioi	1 btl./R. 40 I. 4 esc. R. 9 C. 1 btr. 53 1 cp. S. V. Hasandere. 1 cp. S. Sari Mahmut 2 cp. 4 esc. 1 btr. 53	Dela Pichetul 16—15 } Dunekler
						Bazargic până la linia satelor Ciugiula-goli-Kuciuk-Kioi-Astacilar-Ciatalar Mustafabeilor.	2blt. R. 40 I. 2 scţ. mitr. 1 btr. 75 3 esc. cu: 1 cp. Eni Mahamut 1 cp. Oplocia 1 cp. Baladja 1 c. 1 bt. 2 scţ. mitr. 1 btr. 20 A. 3 esc. 10 C.	Dela Pichetul 14—7 } Bazargic
						Dela Mustafabeilor la Pich. Sabla	2 btl. R. 9 V. 1 btr. 87 1 esc. cu: 1 cp. Astacilar 1 cp. Teke 1 esc. Balcik $1\frac{1}{2}$ btl. 1 btr.	Dela Pichetul 6—1 } Durvan Guvasu

CAPITOLUL VI

CONCENTRAREA ARMATEI ROMÂNE

A) *Executarea concentrărei*

Conform planului, concentrarea armatei urma a se face în curs de 12 zile, cu calea ferată şi pe jos.

Serviciul transporturilor din M. S. M. întocmise livretele de mersul trenurilor, în care se prevăzuse:

	613	trenuri pentru trupe,
	131	trenuri pentru etape,
	8	trenuri brutării,
	104	trenuri de aprovizionare şi depozite.
Total	856	trenuri

Cum însă înaintea mobilizărei generale, se trimisese pe frontieră o bună parte din unităţi şi formaţiuni (a se vedea tabelele detaliate dela concentrare), nu a mai fost nevoe ca să circule totalul trenurilor arătate mai sus, căci de fapt au circulat:

	474	trenuri pentru trupe,
	116	trenuri pentru etape,
	5	trenuri brutării,
	97	trenuri de aprovizionare şi depozite.
Total	692	trenuri.

Deci au circulat 164 trenuri mai puţin de cât se prevăzuse în livretele de mers al trenurilor.

De altfel trenurile au mers foarte regulat, iar concentrarea s'a făcut în bune condiţiuni.

Armata română s'a alcătuit în patru armate:

1. Contra Austro-Ungariei:

Armata Nord	= 107.948	oameni	Total: 369.159 oameni
» II	= 126.808	»	
» I	= 134.403	»	

2. Contra Bulgariei: Armata III.

Grupul Vest	= 19.862	oameni	Total: 144.107 oameni
» Centru	= 50.848	»	
» Est	= 73.397	»	

3. La dispoziţia M. C. G. (C. 5 A. şi Art. Grea): 51.165 oameni

Total general: 564.431 oameni

B) *Compunerea armatelor și zonelor de concentrare* (Crochiul 5)

I. *Armata de Nord,* s'a concentrat pe frontiera de Nord Vest a Moldovei din Vl. Bistriței în Vl. Cașinului (inclusiv) cu însărcinarea de a pătrunde în Transilvania în valea superioară a Mureșului și a Oltului, făcând legătură cu Armata IX rusă din Bucovina.

Compunerea și concentrarea Armatei:

Cartierul Armatei: Bacău.

Div. 14-a	în Valea Bistriței în zona Călugăreni-Răpciuni-Buhalnița-Gura Hangului-Izvoru Alb-Secu-Schitu.
Brg. 4 Mix.	în Valea Bistriței în zona Tarcău-Bicaz-Stejarul-Vadurile-Pângărați.

Brg. 4 Căl. în Vl. Bistriței în zona Piatra-Neamț.

Cartierul Corpului IV Arm.: Bacău.

Div. 7-a	în Vl. Tazlăului și Vl. Trotușului în zona Lunca Moinești-Comănești-Dărmănești.
Div. 8-a (mai puțin Brg. 38 Inf.)	în Vl. Trotușului in zona Grozești-Bogdănești-Căzănești-M-rea Cașin-Onești.
Div. 2 Cav.	în Vl. Trotușului în zona Onești-Răcăuți-Râpele.

Brg. 38 Inf.: în zona Bacău.

II. *Armata II-a,* s'a concentrat pe frontiera de Sud a Moldovei și de Nord a Munteniei, până în Vl. Topologului, cu însărcinarea de a pătrunde în Valea de mijloc a Oltului și apoi în aceea de mijloc a Mureșului.

Compunerea și concentrarea Armatei:

Cartierul Armatei: Băicoi.

Corpul III Arm.: Mizil.

Div. 6-a	în Vl. Buzău în zona Nehoiaș-Păltineni Fundătura-Pătârlagele-Stroești-Satu Nou-Valea Seacă-Poenele-Cislău-Scărișoara-Viperești.
Div. 5-a	în Vl. Teleajenului în zona Mâneciu Pământeni-Izvoarele-Schiulești-Homoriciu-Malu Vânăt-Teișani-Văleni.

Corpul II Arm.: Câmpina.

Div. 4-a	în Vl. Prahovei în zona Azuga-Buşteni-Poiana Ţapului-Sinaia.
Div. 3-a	în Vl. Dâmboviţei şi Vl. Târgului în zona Rucăr-Dragoslave-Bughea de Sus-Câmpu-Lung-Schitu Goleşti.
Div. 1 Cav.	în Vl. Argeşului în zona Curtea de Argeş-Zagoneni-Anghineşti.

III. *Armata I-a,* s'a concentrat pe frontiera de Nord şi Vest a Munteniei şi Olteniei, din Vl. Topologului până la Hinova pe Dunăre, cu însărcinarea de a pătrunde prin Vl. Oltului şi Vl. Jiului în Vl. Cernei, după care urma să se ţină în defensivă, până când Arm. II-a şi Arm. de Nord vor fi ajuns pe Vl. Mureşului.

Compunerea şi concentrarea Armatei:

Cartierul Armatei: Craiova.

Div. 13-a	în Vl. Oltului în zona Călimăneşti-Jiblea-Berislăveşti-Gura Văei-Sălătrucelu-Dăeşti.

Corpul I Arm.:

Div. 2-a	în Vl. Gilortului la Est de Tg. Jiu în zona Tg. Jiu-Preajba Mică-Vărsătoru Măneşti-Copăcioasa-Drăgoeşti-Pisteştii din Deal-Scoarţa.
Div. 11-a	în Vl. Jiului în zona Tg. Jiu-Voiniceşti-Româneşti-Dâmbova-Cărbeşti-Poiana.
Div. 1-a	între Vl. Topolniţei şi Cusuştei în zona Colbaşu-Vl. Boerească-Malovăţu-Husnicioara-Dumbraviţa-Perii-Zegaia-Prunişor.
Div. 12-a	în Vl. Motrului în zona Strehaia-Slătinicu-Socoleşti-Stângăceanu.

IV. *Armata III-a,* s'a concentrat pe Dunăre de la Calafat la Olteniţa, apoi pe frontiera Dobrogei, cu însărcinarea de a păzi Dunărea şi a se opune unei treceri a Dunărei, cum şi a se menţine 10 zile în defensivă în Dobrogea, dând timp trupelor ruse ca să se concentreze, după care se va trece la ofensivă.

Compunerea şi concentrarea Armatei:

Cartierul Armatei: Bucureşti.

a) Grupul de Vest în Oltenia cu:

Div. 20-a având:

Brg. 41 Mix	în zona Calafat-Rast-Băilești-Bistrețu-Bârca-Nedeia-Ghighera.
Brg. 1 Mix	în zona Sadova-Bechet-Dăbuleni-Orlea-Corabia-Gârcovu.

b) Grupul Central în Muntenia cu:

Corpul VI Armată, având:

Div. 16-a:

Brg. 43 Mix	în zona Islaz-Turnu Măgurele-Cioara-Zimnicea-Gura Vedei.
Brg. 44 Mix:	în zona Slobozia-Giurgiu-Oinacu.
Brg. 42 Mix	în zona Dăița-Daia-Ocnești-Frasinul-Băneasa.
Div. 18-a	Mihai Bravu-tabără Mihai Bravu-Călugăreni-Uzunul-Mânăstirea.

c) Grupul de Est în Dobrogea cu:

Corpul VII Armată, având:

Div. 17-a	la Turtucaia și în sectorul de acoperire Turtucaia.
Div. 9-a	la Silistra și în sectorul de acoperire Akadânlar și Kurtbunar.
Div. 19-a cu Brg. 5 Căl.	în zona Cobadin-Caciamac-Biulbiul-mic-Mamut Cuius-Idriz Cuius-Pestera, și în sectorul de acoperire Bazargic-Balcik-Cavarna, cum și în Cernavodă și dealungul liniei ferate spre Constanța.

V. *Rezerva strategică:*

La dispoziția M. C. G.:

Corpul V Arm. cu:

Div. 10-a	în zona Ghergani-Vizurești-Ciocănești-Fundata-Bucoveni-Cosoba.
Div. 15-a	în zona Bălteni-Movila-Lucianca-Cocioc-Oracol-Crevedia.

Artileria Grea: București.

C) *Alcătuirea generală a armatelor*

Armata de Nord		Div. 14-a
		Brg. 4 Mix.
		Brg. 4 Căl.
	C. IV Arm.	Div. 7-a
		Div. 8-a
		Div. 2 Cav.
Armata II-a	C. III Arm.	Div. 6
		Div. 5
	C. II Arm.	Div. 4
		Div. 3
		Div. 1 Cav.
Armata I-a		Det. Olt-Lotru
	C. I Arm.	Div. 13
		Div. 2
		Div. 11
		Div. 1
		Div. 12
Armata III-a		Div. 20
	C. VI Arm.	Div. 16
		Div. 18
	C. VII Arm.	Div. 17
		Div. 9
		Div. 19
		Brg. 5 Căl.
Rezerva Strat.	C. V Arm.	Div. 10
		Div. 15
		Art. Grea

Total: 20 Divizii; 2 Div. Cav.; 5 Brg. Căl.

D) *Detaliile concentrării armatei*

1. – **Concentrarea Armatei de Nord** (Crochiul 1 și 5)

	Div. 14-a
	Brg. 4 Mixtă
	Brg. 4 Căl.
Corpul IV Arm.	Div. 7-a
	Div. 8-a
	Div. 2 Cav.

Cartierul Armatei de Nord la Bacău în ziua 9-a a mobilizării.

DIVIZIA 14-a

Ce unităţi erau în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
IV/16	Broşteni	
IV/56	Borca	
IV/15	Gura Braduiui	
I/55	Gura Grosului	
II/55	Grenţieşul	
IV/55, 2 btr./R. 24 A.	Bistricioara	Cart. Brg. 27 I, Dvz. 4 Ob/ 120/R. 24 A.
III/55	Răpciuni	Cart. Div. 14, Esc. Ştaf.
	Călugăreni	Cart. Brg. 28 I. R. 56 I, St. Mj. şi I/24 A.
1 btr. 53	Buhalniţa	R. 54 I.
	Gura Hangului	Cp. Pion.
IV/27, I/67	Secu	Cl. Subs. Nr. 4
	Schitu	Secţ. Echip. Uşoare, Secţ. 14 Proect. Dvz. Col. Mun.
II/67	Hamzoaia	
	Izvorul Alb	Secţ. Mun. Ob. 120.
1 btr./R. 24 A, 1 btr. 53	Bicaz	
IV/67	Ciungi	
III/67	Cazaci	
	Piatra N.	10 secţ. brut. camp.

Concentrarea trebuia să fie gata în ziua 12-a de mobilizare.

DIVIZIA 14-a

Esc. Ştaf.

Brg. 27 Inf.: R. 55 I. R. 67 I.

Brg. 28 Inf.: R. 54 I. R. 56 I.

IV/15, IV/27, IV/16, IV/55, IV/67, IV/56
R. 24 A. (6 btr.)
Dvz. 4 Ob. 120 (2 btr.)

Dtm. Jand. P., Dtm. J. R., Secţ. Teleg., Secţ. 14 Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 14., Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total:
- 18 batalioane
- 8 baterii
- 1 escadron

BRIG. 4-a MIXTĂ

Ce unități erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unități au sosit după 14/VIII
	Tarcău	Cart. Brg. IV/53, IV/77, IV/69, IV/37.
	Pângarați	Div. Art. 87 Col. Mun. Mix. Secț. Amb.
	Bicaz	IV/54
	Stejarul	IV/65
	Vadurile	IV/29 Semi Col. Subs.

Concentrarea trebuia să fie gata în ziua 10-a de mobilizare.

BRIGADA 4 MIXTĂ.

IV/53, IV/77, IV/69, IV/37, IV/54, IV/65, IV/29

Dvz. Art. 87. (3 btr.).

Secț. Amb. Cl. Mun. Mixtă. Semi Cl. Subs.

BRIG. 4 CĂLĂRAȘI

Ce unități erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unități au sosit după 14/VIII
	Piatra N.	Cart. Brg. R. 7 Căl. R. 8 Căl.

Concentrarea trebuia să fie gata în ziua 7-a de mobilizare.

BRIGADA 4 CĂLĂRAȘI

Reg. 7 Căl. (4 esc.)

Reg. 8 Căl. (4 esc.)

DIVIZIA 7-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
R. 14 I.	Palanca	Dvz. Art. Munt. 63
1 btr. 63	Brusturoasa	
R. 4 V, R. 16 I, I/4 A	Diaconeşti	
1 btr. 53.	Comăneşti	Esc. 7 Ştaf. Dvz. Col. Mun. Amb. Div.
	Moineşti	Cart. Brg. 37 I, R. 69 I, R. 77 I.
	Vasieşti şi Verneşti	Cart. Brg. 7 A, II/4 A.
	Vasieşti	R. 8 A.
I, II, III R. 27 I/R. 15 I.	Dărmăneşti	Cart. Div. 7. R. 4 V. Cart. Brg. 13 I, R. 15 I. R. 27 I. R. 14 I. Cp. Pion., Secţ. Teleg. Secţ. 7 Proect.

Concentrarea trebuia să fie gata în ziua 10-a de mobilizare.

DIVIZIA 7-a

Esc. Ştaf.

Brg. 13 Inf.: R. 15 I. R. 27 I.

Brg. 14 Inf.: R. 14 I. (4 btl.) R. 16 I.

Brg. 37 I.: R. 69 I. R. 77 I.

Brg. 7 Art.: R. 4 Art. (6 btr.) — R. 8 Art. (6 btr.)
Dvz. Art. Mun. 63 (2 btr.)

Dtm. J. Ped., Dtm. J. R., Secţ. Telg., Secţ. 14 Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 7., Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total: 21 batalioane
14 baterii
1 escadron

DIVIZIA 8-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
III/13	Slănic	
I/25, 2 btr./12 A.	Hârja	
III, IV/25, 1 btr./12 A.	Herăstrău	
II/25, 1 btr. 53	Grozeşti	Cart. Div. 8, Cart. Brg. 15 I. Secţ. Proect.
	Bogdăneşti	Esc. 8 Ştaf., Comp. Pion. Secţ. Teleg., Cart. Brg. 8 A.
R. 8 V., 1 btr. 63	Fabrica Union	R. 12 A. (3 btr.), R. 17 A. (5 btr.), Amb. Div.
I, II, IV/13, 1/17 A., 1 btr. 78	M-rea Caşin	Btl. Mil. Putna, Btl. Mil. Bacău.
	Filipeşti	Cart. Brg. 16 Inf., R. 37 I.
	Căzăneşti	R. 29 I.
	Oneşti	Div. Cl. Mun.
	Bacău	Brg. 38 I., R. 53 I., R. 65 I.

Concentrarea trebuia să fie gata în ziua 11-a de mobilizare.

DIVIZIA 8-a

Esc. 8 Ştaf.

R. 8 V. (2 btl.)

Brg. 15 Inf.: R. 13 I. (4 btl.) R. 25 I. (4 btl.)

Brg. 16 Inf.: R. 29 I. R. 37 I.

Brg. 38 Inf.: R. 53 I. R. 65 I.

Btl. Mil. Putna

Btl. Mil. Bacău

Brg. 8 Art.: R. 12 Art. (6 btr.) R. 17 Art. (6 btr.)

1 btr. 63, 1 btr. 78

Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Telg., Secţ. 8 Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 8., Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total:
- 24 batalioane
- 14 baterii
- 1 escadron

DIVIZIA 2 CAVALERIE

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
	Oneşti	Cart. Div. 2 Cav. Secţia T. F. F. R. 11 R. Cart. Brg. 5 Roş. R. 2 R. R. 3 R. Cart. Brg. 6 R. R. 7 R. R. 8 R. Dvz. 2 Art. Căl. (3 btr.) Cl. Mun. Div. Dvz. 2 Mitr. (6 piese) Amb. Div. Dtm. 2 ciclişti
	Răcăuţi	Cart. Brg. 4 R. R. 6 R.
	Râpile	Conv. 2 Autocam. (15)

Divizia 2 Cavalerie se concentra în 9 zile.

DIV. 2 CAV.

Dtm. 2 Cicl.

Brg. 4 R. Brg. 5 R. Brg. 6 R.

R. 6 R. R. 11 R. R. 2 R. R. 3 R. R. 7 R. R. 8 R.,

Dtm. Jand. Rur., Dvz. 2 Art. Căl., Dvz. 2 Mitr., Secţ. T. ff.

Dtm. Aut., Cl. Mun. Amb. Div.

Total { 24 escadroane
3 baterii

5. *Trupele şi Serviciile Corpului IV Armată:*

Cart. General al C. IV Arm. Cp. 4 ciclişti St. Mj. Btl. 4 Pionieri Cp. Pionieri a C. IV Arm. Parc. Pionieri Secţ. Telegrafie Secţ. 19-a proectoare	Bacău

R. 4 Ob. 105 Cl. Mun. Ob. 105 St. Mj. Div. Col. Subs. Cl. hrană 2 și 3 20 secț. brutării campanie Cp. poduri ușoare.	Tg. Ocna
St. Mj. Parc. Art. C. IV Arm. Dvz. 1 Cl. Mun. ‹Col. 1, 2, 9›. Cl. Munt. Ob. 105 Cl. 13 reparații Spit. Mobil. C. IV Arm.	Tg. Trotuș

Div. 2 Cl. Mun. ‹Cl. 5, 6, 11› Negreni, Prohădești.
Cl. hrană No. 1 }
Parcul vite } Larga, Doftana, Cucueți.
20 secții brutării campanie Focșani
Concentrarea s'a făcut în ziua 8-a a mobilizărei:

6. *Trupele și Serviciile Armatei de Nord:*

Cart. General al Armatei Secția 5-a T. F. F. » 3-a baloane » 3-a fotografie Excadrila 4 Aviație.	Bacău
Stația fixă T. F. F.	Roman
Cp. 1. C. F.	Tg. Ocna
Cp. 4 pontonieri râuri	Onești

Concentrarea s'a făcut în ziua 8-a a mobilizărei

Unitățile și efectivul combatant al armatei de Nord, era:

Unitatea	Btl.	Btr.	Esc.	Trupă	Cai
Div. 14-a	18	8	1	25.234	5.751
Brg. 4 Mix.	7	3	—	8.635	1.745
Brg. 4 Căl.	—	—	8	1.723	1.881
Total Div. 14 întărită:	25	11	9	35.592	9.377
Div. 7-a	21	14	1	26.335	6.885
Div. 8-a	24	14	1	31.584	6.282
Div. 2 Cav.	—	3	24	6.962	8.163
Trupele și Serv. C. IV A.	—	6	—	7.475	11.413
Un plus de cai de rechizitie.					5.000
Total Arm. de Nord:	70	48	35	107.948	47.120

Concentrarea Armatei a II-a (Crochiul 2 şi 5)

Armata II-a:
- C. III A.
  - Div. 6-a
  - Div. 5-a
- C. II A.
  - Div. 4-a
  - Div. 3-a
- Div. 1 Cav.

DIVIZIA 6-a:

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
I/49 I., 1 btr. 53	Vl. Putnei	
II/49 I.	Gara Putna	
R. 10 I.	Vl. Zăbalei	
1/16 A.	Soveja	
I/24 I.	Bâsca Mare şi Mică	
II, III/12 I	Mt. Bota	
I/12 I. R. 11 I.	Casoca Broasca	
I/11 A. 1/16 A. I/3 Ob. 1 btr. 53	Nehoiaş	Cp. Pionieri
	Păltineni-Fundătura	II, III/24
	Pătârlagele	Cart. Brg. 6 Art. II/11 Art. ‹3 btr.›
	Stroeşti-Valea Văii-Satu Nou	R. 52 I.
	Mărunţişu-Valea Seacă-Poenele	Cart. Brg. 36 I, R. 51 I.
	Cislău	Cart. Div. 6-a, Esc. 6 Ştaf., Secţ. Tel., R. 16 Art. ‹4 btr.›
	Vipereşti	St. Mj. D. C. M., Cl. 7 Art.
	Vipereşti-Predeşti	Cl. 8 Art., Cl. 12 Inf.
	Scărişoara	Amb. Div. şi Cl. Branc.

Concentrarea Div. 6-a era gata în ziua 11-a de mobilizare.

DIVIZIA 6-a. Esc. 6 Ştaf.

Brg. 11 Inf.: R. 10 I., R. 24 I., Brg. 12 Inf.: R. 11 I., R. 12 I.,
Brg. 36 Inf.: R. 51 I., R. 52 I., I, II/49 I.
Brg. 6 Art.: R. 11 [1] Art. ‹6 btr.›, R. 16 Art. ‹6 btr.›, I/3 Ob.
Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jard. Rur., Secţ. Tel., Secţ. 6 Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 6., Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total:
- 20 batalioane
- 15 baterii
- 1 escadron

[1] Trecut dela 25/VIII la Div. 22-a.

DIVIZIA 5-a:

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
III/8 I.	Vl. Siretului	
I, II/8 I.	Vl. Teleajenului	
R. 3 V, III/32 I. I/7 A., 1, 2/19 A. I/9 I.	Cheia şi pe stg. Vl. Teleajen	
I, II/32 I, 1 btr. 53	drp. Vl. Teleajen	
II, III/7 I, 1/19 A.	P. Predeluş	
I/7	Mt. Turcul	
	Mâneciu Pământeni.	Cp. Pion. II, III/9 I.
	Izvoarele	Cart. Brg. 10 I.
	Schiuleşti	Cart. Brg. 35 I. R. 50 I.
	Malul Vânăt	R. 64 I.
	Homoriciu	Cart. Div. 5, Esc. Ştaf. Secţia telegrafie. Cart. Brg. 5 Art., R. 7 A. (3 baterii)
	Teişani	II/19 A, Amb. Div.
	Văleni	Cl. 10 Inf.
	Vl. Vitioarei	St. Mj. Dvz. Cl. Mun. Cl. 3 şi 4 Art.

Concentrarea Diviziei 5-a trebuia să fie gata în ziua 8-a de mobilizare.

DIVIZIA 5-a

Esc. 5 Ştaf., R. 3 V.

Brg. 9[1] Inf.: R. 7 I., R. 32 I.; Brg. 10 Inf.: R. 8 I., R. 9 I.

Brg. 35[1] Inf.: R. 50 I., R. 64 I.

Brg. 5 Art.: R. 7 A., R. 19 A.

Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Tel., Secţ. 5 Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 5, Dvz. Cl. Muh., Cl. Subs.

Total: 20 Batalioane
12 baterii
1 escadron

[1] Trecut dela 25/VIII la Div. 22-a, vine aci Brg. 36 I., R. 51 I., R. 52 I. dela Div. 6-a.

Trupele și Serviciile Corpului III Armată

Cart. C. III A. Comp. 3 cicliști Secţ. telegrafie Secţ. 18 proectoare Cp. poduri ușoare	Buzău
Cart. Brg. 3 Căl. 1 esc./R. 6 C. și Secţia Mitr.	Mâneciu Ungureni-V. Largă
St. Mj. Dvz. Cl. Subs. Cl. Hrană Ord. No. 1 Parc vite	Homoriciu
7 secţii brut. campanie	Văleni
3, 4/R. 6 C.	Făcăeni
R. 5 C.	Nehoiaș
St. Mj. Btl. Pioneri Cp. Pioneri Parc	Păltineni
Cl. Hrană Ord. No. 2	Pătârlage
R. 3 Ob. ⟨5 btr.⟩ 8 secţii brutării campanie	Cislău
Cl. Mun. Ob. 105	Vipereşti
St. Mj. Parc Artil. Dvz. 2 C. M. ⟨5, 6 11⟩.	Ungureni
Cl. Mun. Ob. 105 Cl. Repar. No. 13	Sătucu
Dvz. 1 C. M. ⟨1, 2, 9⟩	Coada Malului
Spital Mobil.	Cândești
Cl. Hrană Ord. No. 3	Vernești
2 secţii brut. camp.	Făurei

Trupele și serviciile Corpului III Armată au fost gata în ziua 12-a de mobilizare.

Total unităţi combatante { 1 cp. cicliști; 8 escadroane; 5 baterii

Brg. 3 Călărași: R. 5 Căl. ⟨4 esc.⟩, R. 6 Căl. ⟨4 esc.⟩.

DIVIZIA 4-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
I, II/21 I.	Mt. Susai	
II/20 I, I/5 I. I/2 Gr., R. 6 V. 1,2/15 A. 1/10 A. 1 2 A. 1 2 Ob.	Intre Predeal şi Azuga	
I, II/6 I, 2 b. 78	Pe dreapta Prahovei	
IV/22, 2 btr. 53	Mt. Dihamului	
	Azuga	III/6 I, III/21 I.
	Buşteni	Cart. Div. 4-a Esc. 4 Ştaf. Cp. Pion Secţ. Telegrafie Secţ. 4 Proect.
	Poiana Ţapului	Cart. Brg. 4 A., R. 2 A (5 b.) R. 10 A. (5 b.) Dvz. 3 Cl. Mun. (7, 8, 12).
	Sinaia	Cart. Brg. 34 Inf. Reg. 45 I. R. 61 I. Amb. Dv. 4.

Concentrarea Diviziei 4-a s'a terminat în ziua 9-a de mobilizare.

DIVIZIA 4-a

Esc. Ştaf., R. 6 V.
Brg. 7 Inf.: I/R. 5 I., II/R. 20 I., Brg. 8 Inf.: R. 6 I., R. 21 I.
Brg. 34[1] Inf.: R. 46 I., R. 61 I.,
I/2 Gr., IV/22.

Brg. 4 Art.
R. 2 A. R. 10 A.

Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Tel., Sect. Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 4, Div. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total: 18 batalioane
17 baterii
1 escadron

[1] Dela 25/VIII trece la Div. 21-a.

DIVIZIA 3-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
R. 2 V., III/28 I.	Fundăţica	
R. 30 I., I/6 A., 1 b. 87, 1 btr. 53.	Def. Bran	
II, III/22 I, II/4 1, 2/22 I.	Peştera, Ciocanu Mt. Omul	
3, 4/22, I, Btl. Mil. Dâmb., 1 btr. 78	Vama Strunga	
	Pod. Dâmboviţa Rucăr	Cart. Brg. 3 Art., II/6 A. R. 2 Ob.
	Dragoslave	Cart. Brg. 5 I., IV, III/4 I. I, II/28 I.
	Bughea de Sus Mlacile Bughea	Cart. Brg. 33 I, I, II/45 I. IV/70, IV/44.
	Câmpulung	Cart. Div. 3-a Esc. Ştaf. Comp. Pionieri Secţia Telegr. Secţia 3 Proect. Amb. Div. St. Mj. Cl. Mun. Cl. 3 Mun. Art.
	Mărcuşa	Cl. 4 Mun. Art.
	Apa Sărată	Cl. 10 Mun. Inf.
	Schitu Goleşti	2 cl. Mun. Ob. 105

Concentrarea Diviziei era gata în ziua 9-a de mobilizare.

DIVIZIA 3-a

Esc. Ştaf., R. 2 V.

Brg. 5 Inf.: R. 4 I., R. 28 I., Brg. 6 Inf.: R. 22 I., R. 30 I.

Btl. Mil. Dâmboviţa

Brg. 33 Inf.: I, II/R 45 I., IV/70, IV/44.

Brg. 3 Art.: R. 6 Art. (6 btr.), R. 1 Ob. (5 btr.)

Dtm. J. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Tel., Secţ. Proect., Cp. Pion., Amb. Div. 3. Div. Cl. Mun. Cl. Subs.

Total: 20 batalioane
13 baterii
1 escadron

Trupele și Serviciile Corpului II Armată

Secția Telegr. C. II A.	Bușteni
Brg. 2 Cav. R. Escortă (3 esc.) R. 4 Căl. (4 esc.) Cl. 2 hrană ordin. 1/2 parc vite 6 secții brut. camp.	Sinaia
Parc. Art. C. II A. Cl. Mun. Art. (1, 2, 5, 6) Cl. Mun. Inf. (9, 11, 13).	Breaza de Sus
Cart. Gl. C. II Arm. Cp. 2 bicicliști Stat Major Btl. Pion. Cp. Pion. Parc. Pion. Secția 17 Proect. Spital Mobil Cl. 3 hrană ord. Cp. Poduri ușoare	Câmpina
Cl. 1 hrană ord. 1/2 parc vite 7 secț. brut. campanie	Câmpu Lung
27 secț. brut. campanie.	Depozitul regional Obor

Concentrarea a fost gata în ziua 10-a a mobilizărei.

Total trupe combat.: 7 escadroane.

Divizia I-a Cavalerie.

Cart. Div. 1 Cav. Secț. 6 T. f. f. Cart. Brg. 1 Roș. R. 1 Roș. R. 10 Roș. Cart. Brg. 3 Roș. R. 5 Roș. R. 3 Căl.	Curtea de Argeș

Detaş. Ciclişti Dvz. 1 Art. Călăr. Dvz. 1 Mitr. Cl. Mun. Div. Amb. Div. 1 Cav. Conv. 1 Auto-Cam. (15 aut).	Curtea de Argeş
Cart. Brg. 2 Roş. R. 9 Roş. Dtm. Jand Rur.	Zagoneni
R. 4 Roş.	Anghineşti

Partea activă a Diviziei a fost gata în ziua 4-a; Concentrarea Diviziei în ziua 7-a; Ambulanţa Diviziei în ziua 10-a.

DIVIZIA 1 CAVALERIE

Det. 1 cicl.

Brg. 1 R. Brg. 2 R. Brg. 3 R.

R. 1 R. R. 10 R. R. 4 R. R. 9 R. R. 5 R. R. 3 C.

D. 1 Art. Dvz. 1 Mitr. Secţ. T. f. f. Dtm. Jand. Rur.

Amb. Div. 1 Cal. Cl. M. Div. 1 Cav. Dtm. Aut.

Total { 24 escadroane
3 baterii

Trupele şi Serviciile Cartierului Arm. II-a.

Cart. Gen. al Arm II Secţ. 4 T. f. f. Secţ. 2 Fotografie Secţ. baloane Escadrila 2-a Aviaţie Secţ. telegrafie	Băicoi
St. Mj. R. C. F. Comp. 3, 4 C. F. St. Mj. Btl. Pont. Râu Comp. 12 Pont. Râu	Ploeşti

Concentrarea trupelor şi serviciilor Cartierului Armatei II-a a fost gata în ziua 10-a a mobilizării.

Unităţile şi Efectivul combatant al Armatei a II-a.

Unitatea	Btl.	Btr.	Esc.	Trupă	Cai
Div. 6-a	20	13	1	27.807	6.276
Div. 5-a	20	12	1	27.807	6.276
Tr. Serv. C. III A.		5	8	9.198	13.294
Total C. III A.	40	30	10	64.812	25.846
Div. 4-a	18	17	1	27.444	6.804
Div. 3-a	20	13	1	20.027	7.538
Tr. Serv. C. II A.			7	7.838	11.710
Total C. II A.	38	30	9	55.319	26.052
Div. 1 Cav.		3	24	6.647	7.003
Total Arm. II-a	78	63	43	126 808	58.901

Concentrarea Armatei I-a (Crochiul 3 şi 5).

Armata I-a:
- Det. Olt-Lotru
- Div. 13-a
- C. I. A.:
  - Div. 2-a
  - Div. 11-a
- Div. 1-a
- Div. 12-a

Detaşamentul Olt-Lotru.

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
1 cp. miliţie	Cumpăna (Argeş)	
R. 1 Gr. 1/D. M. 75	Coţi	
I/42 I, 2/D. M. 75	Spre defileul Oltului	
II/42	In def. Oltului	
III/42 I, 3/D. M. 75	Mt. Robul	
R. 44 I. Btl., Mil. Arg. Btl. Mil. Radu Negru 2 btr. 87	Boişoara	
I/5 V.	Voineagu	
II/5 V., 4/D, M. 75	Voineasa	
R. 2 I (4 b.)	Brezoiu	1 esc. R. 2 C. 1/2 Cl. Mun. Inf. 1 Secţ. Amb. Div. 2 1 » Subs.

Concentraren complectă a detaşamentului Olt-Lotru a fost gata în ziua 9-a a mobilizării.

După 18/VIII acest detaşament devine Divizia 23, cu 16 btl., 6 btr., 1 esc.

DIVIZIA 13-a

Ce unități erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unități au sosit după 14/VIII
	Călimănești	Cart. Div. 13-a Esc. 13 Ştaf. Cart. Brg. 26 I. R. 48 I., III/49
	Jiblea	Cart. Brg. 25 Inf. R. 47 I. Cp. Pion Secț. Telegraf. Secț. 13 proect. Amb. Div. 13.
	Berislăvești	R. 72 I.
	Gura Văei	IV/49
	Sălătrucelul	R. 23 A. Dvz. 3 Ob. 120
	Dăești	Dvz. Cl. Mun., 1/2 Cl. Mun. Ob. 120.
	Olteni-Bujoreni	Cl. Subs.
	Slatina	10 Secț. Brut. camp.

Concentrarea Diviziei 13-a urma să fie gata în ziua 17-a a mobilizărei.

DIVIZIA 13-a

Esc. 13 Ştaf.

Brg. 25 Inf.	Brg. 26 Inf.
R. 47 I. R. 72 I.	R. 48 I., III/49 I., IV/49 I.
R. 23 A. (6 btr)	Dvz. 3 Ob. 120. (2 btr.)

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secț. Telg., Secț. 13 Proj., Cp. Pion., Amb. Div. 13, Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total: 12 batalioane, 8 baterii, 1 escadron

DIVIZIA 2-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
Detaşamentul Olt-Lotru şi Jiu în acoperire	Olt—Jiu	
	Tg. Jiu	Cart. Div. 2-a Esc. Ştafete Cp. Pion. Secţ. telegr.
	Preajba Mică Văr-sătoro-Măneşti	R. 26 I. Cart. Brg. 4 I., R. 3 I.
	Drăgoeşti	R. 19 I.
	Preajba Mare	Cart. Brg. 32. I., R. 66 I.
	Buduenii	Cart. Brg. 2 Art.
	Pisteştii din Deal	R. 9 A.
	Copăcioasa	R. 14 Art.
	Scoarţa-Rugii	Dvz. Cl. Mun.
	Petreştii-Vărsături	Amb. Div.

Concentrarea Diviziei 2-a trebuia să fie gata în ziua 11-a a mobilizării.

DIVIZIA 2-a

Esc. 2 Ştaf.

Brg. 32 Inf. — R. 26 I., R. 66 I.

Brg. 4 Inf. — R. 3 I., R. 19 I.

Brg. 2 Art. — R. 9 A., R. 14 A.

Dtm. J. Rur., Dtm. J. Ped., Secţ. Telg., Secţ. 2 Proj., Cp. Pion.

Dvz. Cl. Mun. Amb. Div. 2.

Total:
- 12 batalioane
- 12 baterii
- 1 escadron

DIVIZIA 11-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
III/58 I.	D. Urdei	
I, II/58 I., 1 btr. Mun. 63	Petriceanca	
R. 18 I. 1 btr. Mun. 63	Vest. Def. Jiu	
IV/18 I., 1 btr. Mun. 63	Mt. Lainici	
1/9 A., 3 btr. 57, 1 btr. 53.		
	Tg. Jiu	Cart. Div. 22-a Esc. 11 Ştafete Cp. Pionieri Secţia telegrafie Secţ. 11 proectoare 3 secţ. brut. campanie
	Tg. Jiu-Voiniceşti.	R. 21 Art., Dvz. 1 Ob. 120 $^1/_2$ Cl. Mun. Ob. 120 Div. Cl. Mun. Div. 11 Amb. Div. 11
	Romaneşti	Cart. Brg. 22 I., R. 41 I.
	Iaşii-Drăguşeşti	R. 71 I.
	Poiana-Dambova-Cărbeşti	Cl. Subs. Div. 11
	Craiova	7 secţ. brut. camp.

Concentrarea Diviziei 11-a a fost gata în ziua 10-a a mobilizărei.

DIVIZIA 11-a

Esc. 11 Ştaf.

Brg. 21 Inf. — Brg. 22 Inf.

R. 18 I. (4 b.) R. 58 I. — R. 41 I. R. 71 I.

R. 21 Art. (6 b.) — Div. 1 Ob. 120 (2 b.) — 3 b. Mun. 63

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secţ. Telg., Secţ. 11 Proj., Cp. Pion., Amb. Div. 11, Dvz. Cl. Mun., Cl. Subs.

Total: 13 batalioane
11 baterii
1 escadron

Trupele și serviciile Corpului I Armată.

(DIVIZIILE 2 și 11)

Cart. C. I. A.	Tg. Jiu
Cp. 1 cicliști	Tg. Jiu
St. Mj. Btl. 1 Pion.	Tg. Jiu
Cp. Pionieri	Tg. Jiu
Parc. Pionieri	Tg. Jiu
Secț. 16 Projectoare.	Tg. Jiu
Cp. pod. ușoare	Tg. Jiu
Cart. Brg. 1 Căl.	Sisești
2 Esc./R. 1 C. Sec. Mit.	Sisești
1 Esc./R. 2 C., Secț. pușc. mitr.	Vădeni
R. 1 Ob. 105	Pojogeni-Petriștii Sus
2 cl. Mun. Ob. 105	Pojogeni-Petriștii Sus
Parc. Art. C. I. A.	Boia Rogojani
Spit. Mobil. C. I. A.	Petreștii-Vărsături
Dvz. Cl. Subsist., C. I. A.	Bărbătești-Petrești de Jos
8 Secț. brut. câmp.	Tg.-Jiu
27 Secții brut. camp.	Craiova

Concentrarea trupelor și Serviciilor Corpului I Armată, urma să fie gata în ziua 12-a a mobilizării.

Total : { 4 escadroane
6 baterii

DIVIZIA I-a

Ce unități erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unități au sosit după 14/VIII
II/57, 2 secț. 63	Bunoica	
7/17	Ilovița	
5/17, 1 secț. 63, 1 secț. R. 1 A., 1 btr. 53.	Vârciorova	
I, III/57	Putinei-Dudasa	
I, III/17, 2 b. 105 2 b/R. 1 A., Secț. Proj.	Cerneți, Simian	
R. 1 V., I/1 I., I/31 I., 1 b. 155, 1 btr. 152, 4	Dudovița-Erghița-Bistrița	
IV/17, 1 btr. 152, 4	Hinova	
IV/57	Balta-Verde-Gruia	
IV/31	Vrata-Cetate	
	Prunișor	Cart. Div. 1 Esc. Ștaf. Cp. Pion. Secț. telegr. Amb. Div. 1 esc/R. 1 C. 5 secț. brut. camp.
	Colibașu	II, III/1 I.
	Malovățu	II, III/31 I, Cart. Brg. 2 I.
	Husnicioara	Cart. Brg. 31 I., R. 43 I.
	Dumbravița	R. 59 I.
	Valea Boerească	Cart. Brg. 1 Art., R. 5 A.
	Siliștenii	I/1 Art.
	Valea Petrii	Dvz. Cl. Mun. Div. Dvz. 2 Cl. Mun.
	Perii	Dvz. Cl. Subsist.

Concentrarea complectă a Diviziei 1-a, urma să fie gata în ziua 10-a a mobilizării.

DIVIZIA I-a

Esc. Ștafete Reg. 1 Vân.

Brg. 1 Inf.: R. 17 I. (4 b.), R. 57 I. (4 b.), Brg. 2 Inf.: R. 1 I., R. 31 I. (4 b.), Brg. 31 Inf.: R. 43 I., R. 59 I.

Brg. 1 Art.: R. 1 Art., R. 5 Art., 2 btr. 105, 1 btr. 165, 1 btr. 152,4, 2 btr. 63.

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secț. 1 Proj., Cp. Pion., Secț. Telegr., Dvz. Cl. Mun., Amb. Div. 2.

Total: 23 batalioane
18 baterii
1 escadron

DIVIZIA 12-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
	Strehaia	Cart. Div. 12 Esc. Ştafete Cp. Pionieri Secţ. Telegr. Secţ. 12 Project. Cart. Brg. 23 I. R. 68 I. R. 60 I R. 70 I. R. 22 A. Amb. Div.
	Slătinicu	Cart. Brg. 24 I. R. 62 I.
	Socoleşti Stângăceanu Criaova	Dvz. Cl. Mun. Cl. Subsist. 10 secţii brut. camp.

Divizia 12-a trebuia să fie concentrată în ziua 14-a a mobilizării.

DIVIZIA 12-a

Esc. 12 Ştafete

Brg. 23 Inf. Brg. 24 Inf.

R. 60 I. R. 68 I. R. 62 I. R. 70 I.

R. 22 A. (6 btr.)

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secţ. Telegr.,

Secţ. 12 Proj., Cp. Pion.

Amb. Diviziei Dvz. Cl. Mun. Cl. Subs.

Total: 12 batalioane
6 baterii
1 escadron

Trupele şi Serviciile Cartierului Armatei I-a.

Cart. Armatei I Secţ. 3 T. f. f. Secţ. Telegraf. Secţ. 1 Fotograf. Secţ. 1 balon. Escadrila 1 Aviaţie Comp. 2 C. F. Comp. 3 Pont. Râu.	Craiova

Concentrat până în ziua 10-a de mobilizare.

Unităţile şi efectivul combatant al Armatei I-a.

Unitatea	Btl.	Btr.	Esc.	Trupă	Cai
Det. Olt-Lotru	16	6	1	21617	10127
Div. 13-a	12	8	1	17561	6083
Div. 2-a	12	12	1	18221	5319
Div. 11-a	13	11	1	19857	7059
Trup., Serv. C. I. A.	—	6	4	5847	7821
Total C. I. A.	25	29	6	43925	20199
Div. 1-a	23	18	2	33929	10958
Div. 12-a	12	6	1	17371	5672
Total Arm. I-a	88	67	11	134403	53039

Concentrarea Armatei III-a (Crochiul 4 şi 5).

1. *Grupul de Vest.*

DIVIZIA 20-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
IV/71 Btl. Mil. Calafat 1 btr. 78	Calafat-Poiana-Răst.	
IV/1, 1 btr. 78	Bistreţu-Ghighera-Bârca	
IV/26, IV/41, IV/58, IV/66, Btl Mil. Rovine, Btl. Mil. Mehedinţi 2 btr. 87, 1 esc/R.1C.	Băileşti	
IV/59, 1 btr. 78	Bechet-Dăbuleni	
IV/19, 1 btr. 78	Orlea-Corabia-Gârcov	
IV/3, IV/42, IV/43 Btl. Mil.Dolj, btl. Mil. Romanaţi 3 btr. 87	Sadova	Cl. Mixtă Muniţiuni Secţia Ambulanţă Semi Cl. Subs.

Concentrarea serviciilor urma să fie gata în ziua 9-a a mobilizărei.

DIVIZIA 20-a

1 esc./R. 1 C., 1 esc./R. 2 C.

Brg. 41 Mixtă: IV/71, IV/1, IV/26, IV/41, IV/58, IV/66
Btl. Mil. Calafat, Btl. Mil. Mehedinţi, Btl. Mil. Rovine

Brg. 1 Mixtă: IV/59, IV/19, IV/3, IV/42, IV/43
Btl. Mil. Dolj, Btl. Mil. Romanaţi

3 btr. 78 — 2 btr. 78
I/26 A. 87 (2 btr.) — 1 Div. 87 (3 btr.)

Cl. Mixtă Mun., Secţ. Amb., 1/2 Cl. Subs.

Total: 16 batalioane
10 baterii
2 escadroane

2. *Grupul Central* (Corpul VI Arm.)

a) DIVIZIA 16-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
Btl. Mil. Olt., 1 btr. 78	Izlaz	
Btl. Mil. Teleorman, 1 btr. 78, 1 pl./4 C.	T. Măgurele	
IV/20	Cioara-Furculeşti	
Btl. Mil. Vlaşca, 1 btr.78, 1 plot./4 C.	Zimnicea	
IV/60, IV/4	Pietroşani-Smârdioasa	
I, III/20, II/26 A. (2 btr.), 2 plot./4 C.	Alexandria	
III/45, 2 btr. 78, 2 btr. 105, 1 plot./4 C.	Slobozia	
II/15 A. (2 btr.), 1 btr. 210	Est Florica	
$^1/_2$ cp. pion.	Giurgiu	
III/5, 1 pl. cav., 1 btr. 105	Sud Remus	
IV/5, 1 btr. 75, $^1/_2$ cp. pion.	Sud Oinacu	
1 btr. 75 I/15 A. (2 btr.)	Comaşca Oinacu	
IV/21, II/5, IV/45, 2 pl./Cav.	Balanul	
Btl. Mil. Ilfov, Btl. Mil. Muscel	Sud Flămânda-Prundu Belu.	

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
	Dăiţa	Cart. Div. 16-a Comp. Pion. Secţ. telegr.
	Daia	Cart. Brg. 42 I. R. 83 I. ‹IV/6, IV/46, IV/61› R. 84 I. ‹IV/32, IV/7, IV/47›
	Onceşti	1 esc.
	Frasinul	Cart. Brg. 11 Art. III/26 A. ‹2 b. 87› R. 27 A. ‹6 b. 87› Dvz. Cl. Muniţii
	Băneasa	Amb. Div. Cl. Subs.
	Obor	9½ secţii brut. camp.

Concentrarea Diviziei 16-a urma să fie gata în ziua 10-a a mobilizării.

DIVIZIA 16-a

Esc. 16 Ştafete, Esc. 17 Ştafete

Brg. 42 I.: R. 83 I.: IV/6, IV/46, IV/61. R. 84 I.: IV/32, IV/7, IV/47.

Brg. 43 ‹Alexandria›: I, III, IV/20, IV/60, IV/4, Btl. Mil. Olt, Btl. Mil. Teleorman, Btl. Mil. Vlaşca, Btl. Mil. Ilfov, Btl. Mil. Muscel.

Brg. 44 ‹Giurgiu›: II, III, IV/5, III, IV/45, IV/21.

Brg. 11 Art.: R. 15 A. ‹4 b.›, R. 26 A. ‹4 b.›, R. 27 A. ‹6 b.›.

1 btr. 150, 3 btr. 105, 5 btr. poziţ. 75, 3 btr. poziţ. 78.

Dvz. Cl. Mun., Amb. Div., Cl. Subs., Cp. Pion., Secţ. Telegr.

Total: 22 batalioane
26 baterii
2 escadroane

b) DIVIZIA 18-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	U n d e	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
	Mihai Bravu	Cart. Div. 18 Cart. Brg. 2 Mixtă IV/28, IV/62, IV/68 Rgt. 2 Gr. (2 btl.) 2 btr. 57
	Tabăra Mihai Bravu	Dvz. Art. 87 (3 b) Cl. Mix. Muniţii Secţ. Ambulanţă $^1/_2$ Cl subsist.
	Călugăreni	Cart. Brg. 3 Mixtă Dvz. Art. 87 (3 b) Cl. Mix. Muniţii Secţ. Ambul. $^1/_2$ Cl. subsist.
	Uzunul	IV/8, IV/48, IV/49
	Mănăstirea	IV/10, IV/50, IV/72

Concentrarea Brigăzei 2 Mixtă, urma să fie gata până în ziua 10-a a mobilizării, iar a Brg. 3 Mixtă până în ziua 12-a.

DIVIZIA 18-a

Brg. 2 Mixtă
R. 2 Gr. (2 btl.)
IV/28, IV/62, IV/68
2 btr. de 57
Dvz. 2 Art. 87 (3 btr.)
Cl. Mixtă Muniţii
Secţia Ambulanţă
Semi Cl. Subs.

Brg. 3 Mixtă
IV/8, IV/48, IV/49
IV/10, IV/50, IV/72
Dvz. 3 Art. 87 (3 btr.)
Cl. Mixtă Muniţii
Secţia Ambulanţă
Semi Cl. Subs.

Eventual:

R. 10 V., Bg. 2 Căl., R. E. R. (3 E.), R. 4 C. (4 E.).
R. 13 A. (6 btr.), R. 2 A. G. (3 btr. 105).

3. *Grupul de Est* (Corpul VII, Armată).

a) DIVIZIA 17-a

Ce unităţi erau în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi erau înapoi
1 btl./36 I. 1 btl./79 I. 1 btl./76 I.	Dela Dunăre la pichetul 44	
	In Turtucaia	1 pl. Cav./R. 9 C. Brg. 18 Inf. R. 36 I. (3 b.) R. 76 I. (3 b.) Brg. 39 Inf. R. 79 I. (3 b.) IV/40, IV/75, IV/80 4 btl. miliţii 2 btr./R. 3 A. 2 btr. tun. bulg. 2 btr./R. 5 Ob. 2 btr./R. 22 Art. Artilerie de poziţie Servicii

DIVIZIA 17-a

1 plot. Cav. (din Div. 9).

Brg. 18 Inf.: R. 36 I. (4 b.), R. 76 I. (4 b.).

Brg. 39 Inf.: R. 79 I. (4 b.), IV/40, IV/75, IV/80.

1 Dvz./3 A., 1 Dvz. tun. bulgare, 1 Dvz./5 Ob., 1 Dvz. 22 A. Ob.
(2 b.) (2 b.) (2 b.) (2 b.) 120

Secţ. Proect., Secţ. Amb. (din Div. 9), 1 cp. Pion. Cet.,
1 Echip. pod. Fluviu.

Total: 15 batalioane + 4 btl. miliţii
8 baterii mobile (30 guri foc)
20 baterii poziţie (127 guri foc)

b) DIVIZIA 9-a

Ce unități erau în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unități erau înapoi
1 b/R. 35, 1 E/R. 9 C. 1 b/R. 23, 1 Pl. Cav.	Dela pichetul 43 la pichetul 17	
	In Silistra	Esc. 9 Ștafe R. 7 V. Brg. 19 I. R. 23 I., R. 35 I. R. 63 I. IV/38, IV/78 Brg. 10 Art.: R. 3 A. (4 btr.) R. 20 A. (5 btr.) Artilerie poziție Servicii

DIVIZIA 9-a

R. 7 V. (2 b.), Esc. 7/R., 9 C., Esc. 9 Ștafete

Brg. 19 I.: R. 23 I. (4 b.), R. 35 I. (4 b.), R. 63 I. (4 b.), IV/38, IV/78

Brg. 10 Art.: R. 3 A. (4 b.), R. 20 A. (5 b.).

1 comp. Pion., 1 Secț. Teleg., 1 Staț. T. f. f., 1 Ech. Pod. Fluv.

1 Dvz. Cl. Mun. 2 Secț. Amb. 1 convoi subs.

Total:
- 16 batalioane
- 2 escadroane
- 9 btr. mobil. (36 guri foc)
- 6 » poziț. (39 guri foc)

c) DIVIZIA 19-a

Ce unităţi erau deja în acoperire pe frontieră înainte de 14/VIII	Unde	Ce unităţi au sosit după 14/VIII
1 b/40 I., R. 9 C., 1 b. 53	Dunekler	
2 b 40 I., 3 E/R., 10 C. 1 btr. 75	Bazargic	Cart. Div. 19.
R. 9 V., 1 E R. 10 C. 1 b. 87	Balcic	
	Cobadin	Cart. Brg. 5 Mixtă. IV/34, IV/74, Dvz. Art. 87, Col. Mun.
	Caciamac	IV/33, IV/73
	Biulbiul Mic	Secţ. Amb., 1/2 Cl. Subsist.
	Mamut Cuius	Cart. Brg. 6 Mixtă IV/24 IV/64, IV/12, IV/52
	Idriz Cuius	IV/11, IV/51 Dvz. Art. 87 Cl. Mun., Secţ. Amb., 1/2 Cl. Sb.
	Cernavoda	R. 39 I.
	Linia ferată Cernavoda-Constanţa.	IV/39 I.

Concentrarea Diviziei 19-a urma să se facă astfel: trupele de acoperire şi Brg. 5 Mixtă cu 3 zile înaintea mobilizării, concentrarea Brg. 6 Mixtă până în ziua 13-a a mobilizării.

DIVIZIA 19-a

R. 9 V.

Brg. 5 Mixtă: R. 39 I. (4 b), R. 40 I. (3 b.)
IV/34, IV/74, IV/33, IV/73.

Btl. Mil. Constanţa, Dvz. 5 Art. 87 (3 baterii), 1 btr. R. 20 A., Cl. Mixtă Mun., Secţia Amb., 1/2 cl. subs.

Brg. 6 Mixtă: IV/24, IV/64, IV/12, IV/52, IV/11, IV/51.
Dvz. 6 Art. 87 (3 btr.), Cl. Mixtă Mun., Secţia Amb., 1/2 cl. subs.

Brg. 5 Căl.: R. 9 C., R. 10 C.
Cp. Pion. Cetate

Total:
- 20 batalioane
- 7 baterii mobile
- 14 baterii poziţie
- 8 escadroane

Trupele și serviciile Cartierului Armatei III.

Cartierul Armatei
Stația T. f. f.
Secția telegrafică
Secția fotografică
Secția baloane
Escadrila 3 aviație

Secția T. f. f. la
Turtucaia
Medgidia
Silistra
Stănești
Craiova

Concentrarea trupelor și serviciilor Cartierului Armatei III-a, a fost gata în ziua 1-a a mobilizărei.

Unitățile și efectivul combatant al Armatei III.

Grupul	Unitatea	Batal.	Bater.	Escadr.	Trupă	Cai
Vest	Brg. 41 Mixtă	9	5	1	10398	1289
	Brg. 1 Mixtă	7	5	1	9464	1736
	Div. 20-a	16	10	2	19862	3025
Centru	Brg. Alexandria (43)	8	5	1	10185	1289
	Brg. Giurgiu (43)	6	12	1	10155	2128
	Gr. Prundu Belu	2		–	2140	64
	Brg. 42 și Rest. Div. 16	6	8	1	9633	5084
	Div. 16-a	22	25	3	32113	8565
	Div. 18-a	11	6		12484	1526
	Total C. VI Arm.	33	31	3	44597	10091
	Adaosuri eventuale	2	11	7	6251	6288
	Total Grup. Centru	35	42	10	50848	16379
Est	Div. 17-a	19	30 (157 guri)	$^1/_4$	25597	3103
	Div. 9-a	16	15	$1^3/_4$	23174	3811
	Div. 19-a	20	21	8	24626	3312
	Total Grup. Est (C. VII Ar.)	55	66	10	73397	10226
Total Arm. III-a cu 6251 adaosuri eventuale.		106	118	22	144107	29630

REZERVA STRATEGICA

Corpul V Armată:	Div. 10-a Div. 15-a Trupele şi Serv. C. V. A.

Corpul V Armată cu:

a) DIVIZIA 10-a

Cart. Div. 10-a Cp. Pionieri Div. Col. Muniţii Amb. Div.	Ciocăneşti
Esc. 10 Ştaf. R. 18 Artilerie	Cocanii
R. 10 Vânăt.	Urziceanca
Cart. Bg. 20 I. R. 33 Inf.	Crevedia de Sus
R. 73 Inf.	Crevedia de Jos
Cart. Brg. 40 Inf. R. 38 Inf.	Fălcoianca
R. 78 Inf.	Creţuleşti
Cart. Brg. 9 Art. R. 13 Art.	Aleşii Ciocăneşti
Secţia 10 Proect.	Bucureşti

Concentrarea a fost gata în ziua 13-a a mobilizării.

DIVIZIA 10-a

Esc. 10 Ştaf., Reg. 10 Vânăt.

Brg. 20 Inf.: R. 33 I., R. 73 I., Brg. 40 Inf.: R. 38 I., R. 78 I.

Brg. 2 Art.: R. 13 Art., R. 18 Art.

Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Tel., Secţ. 10 Proet., Comp. Pion., Ambul. Div., Dvz. Cl. Mun., Cl. Subst.

Total:	14 batalioane 12 baterii 1 escadron

b) DIVIZIA 15-a

Cart. Div. 15-a Comp. Pionieri Secţia Telegraf R. 34 Inf.	Cocioc
Esc. 15 Ştafete	Oracul
Brg. 28 Inf. R. 74 Inf.	Brătuleşti
Cart. Brg. 30 Inf. R. 75 Inf. R. 80 Inf.	Tâncăbeşti
R. 25 A.	Baloteşti
Dvz. Cl. Mun.	Săftica
Amb. Div.	Petreşti
Cl. Subs.	Corbeanca
Secţ. 15 Proect.	Bucureşti

Concentrarea a fost gata în ziua 11-a a mobilizărei.

DIVIZIA 15-a

Esc. 15 Ştaf.

Brg. 29 Inf.:	Brg. 30 Inf.:
R. 34 I., R. 74 I.	R. 75 I., R. 80 I.

R. 25 A.

Dtm. Jand. Ped., Dtm. Jand. Rur., Secţ. Tel., Secţ. 15 Proect.,

Comp. Pion. Amb. Div. Dvz. cl. Mun. Cl. Subs.

Tota': 12 batalioane, 6 baterii, 1 escadron

Trupele şi Serviciile Corpului 5 Armată.

Cart. C. 5 Arm. Comp. 5 ciclişti St. Maj. Btl. 5 Pion. Comp. Pioneri Comp. Pod. uşoare Secţia telegraf.	Periş
R. 5 Ob. (4 btr.)	Movila
Parcul Artil. { Col. 1, 2, 5, 6 Art. Col. 9, 11 Inf. Col. 13 reparaţii }	Mogoşoaia
Col. Mun. Ob. 105 { Nr. 1 Nr. 2 }	Otopeni
Parcul Pion. Dvz. Cl. Subsist.	Chitila
$32^1/_2$ Secţii brut. camp.	Obor
Spitalul Mobil	Bucureştii Noi
Secţia 20 Proet.	Bucureşti

Concentrarea a fost gata în ziua 15-a a mobilizării.

Tot. unităţi combatante { 1 comp. ciclişti
4 baterii obuz.

Unităţile şi efectivul combatant al rezervei strategice:

Unitatea	Btl.	Btr.	Esc.	Trupă	Cai
Div. 10-a	14	12	1	19404	4946
Div. 15-a	12	6	1	16818	5022
Trupe şi Serv. C. V Arm.	—	4	—	5628	9837
Total C. V. A.	26	22	2	41850	19805
Rezerva Artil. Grea	—	18	—	9315	2465 plus boii
Total general	26	40	2	51165	22270

Rezerva de artil. grea.

Brigada	Regim.	Diviz.	La dispoziţia Grup. Acoperire			La dispoziţia M. C. G.		
			U n d e	Ce ?	Câte piese	Unde	Ce ?	Câte piese
			1 b. Bistriţa	Div. I. 2 b. 152.4	10		St. Maj. R. 1 A. C.	
			1 b. Hinova				St. Maj. Div. 2	
		1	1 b. Bistriţa	1 b. 155	3		1 btr. 150	6
				1 Cl.Mun. 152.4 / 155	—	Jilava	1 » 150 mort.	4
	1						St. Maj. Div. Cl. M.	
							1 Cl. Mun. 150	
1		16	Est Florica	1 b. 210	2		1 » » 210	
			(Grup. Giurgiu)	1 Cl. Mun. 210	—			
			2 b. Slobozia	Div. 1 (3 b 105)	12		Cart. Brg. 1 A. G.	
			1 b. S. Remus				St. Maj. R. 2 A. G.	
	2		(Grup. Giurgiu)	1 Cl. Mun. 105	—	Bucureşti	1 b. 105	4
		1	Cerneţi —	Div. 2 (2 b. 105)	8		St. Maj. Div. 3 cu :	
			Sinaia	2 Secţ. Cl. Mn.			2 b. Ob. 150	8
				1 btr. 105	4		St. M. Div. Cl. Mn.	
		9	Siliştea				1 Secţ. Mun. 105	
				1 Secţ. Cl. Mn.	—		1 Cl. Mun. 150 Ob.	
	3			Div. 2 şi 3		Bucureşti	Cart. Brg. 3. A. G.	
				6 b. 105	24			
				Div Cl. Mun.			St. Mj. R. 3 A.	
		17	Turtucaia	2 Cl. Mun. 105			St. Mj. Div. 1 cu :	
				1 b. 150	4	Chitila	2 b. 105	8
				2 b. 87	—		St. Mj. Div. Cl. Mn.	
2				Cl. Mun. 150	—		1 Cl. Mun. 105	
							St. Maj. R. 4 A.	
							5 btr. Ob. 120	20
	4	—	—	—	—	Bucureşti	6 btr. Ob. 210	24
							1 Cl. Mn. ob. 120	
							1 » » » 210	
				Total . . .	67			74

Total : { In acoperire : 17 baterii = 67 piese grele
In rezervă : 18 baterii = 74 piese grele

Cetatea București și regiunea întărită F. N. G.

Materialul de artilerie din Cetatea București și Regiunea F. N. G., a fost scos în cea mai mare parte pentru a fi întrebuințat la creiarea artileriei grele, a artileriei de poziție și întărirea capetelor de pod Turtucaia și Silistra și a artileriei de infanterie, iar restul a rămas în cetatea București și regiunea F. N. G., unde s'a mobilizat prisosul de oameni, în un număr total de 20241 oameni și 1426 cai.

Totalul general al armatei de operațiuni.

Armatele	Btl.	Btr.	Esc.	Oameni	Cai
Armata de Nord	70	48	35	107948	47120
Armata II-a	78	63	43	126808	58901
Armata I-a	88	67	11	134403	53039
Total spre Nord	236	178	89	369159	159060
Armata III-a (spre Sud) (cu 6251, trupele eventuale)	104	109	15	144107	22369
Totalul forțelor oper.	340	287	104	513266	181429
Rezerva strategică și restul la dispoziția M. C. G.	26	40	2	51165	22270
Totalul Armatei de operație.	366	327	106	564431	213699

Efectivul trupelor de etape era de 59.051.
Așa dar armata română a mobilizat:

Armata de operație	564.431
Trupe de etape	59.051
Total	623.482

Gruparea forțelor pe diferite teatre de operație.

Teatru de operație	Btl.	Btr.	Esc.
Ofensiv	236	178	89
Defensiv	104	109	15
Rezerva	26	40	2
Total . . .	366	327	106

Proporția acestor forțe pe teatrele de operație.

Teatru de operație	%			
	Btl.	Btr.	Esc.	Global
Ofensiv	64	53	80	65.7
Defensiv	28	35	19	27.3
Rezerva strategică	8	12	1	7

De fapt după „Proectul de operație" rezerva strategică era destinată a lucra tot pe frontul ofensiv, aşa dar pe acest front proporția ar fi fost de 64+8=72% față de 28% pentru frontul defensiv de Sud. Din nefericire această proporție e răsturnată după 24 Aug., şi din acest moment toată concepția conducerei răsboiului a fost cu totul schimbată.

Schimbări în compunerea Diviziilor.

Dela 25/VIII s'au mai format Diviziile 21, 22 şi 23, cu unități luate dela celelalte Divizii, având următoarea ordine de bătae:

DIVIZIA 21-a

Esc. Stafete

Brg. 34 I. — Brg. 33 I.

R. 46 I. R. 61 I. ‹dela D. 4› — R. 45 I. ‹2 btl.› ‹dela D. 3› — btl. IV/30, IV/44, IV/70 ‹dela D. 3›

Brg. 3 Art.

R. 10 A. ‹6 b.› ‹dela D. 4› — R. 15 A. ‹6 b.› ‹dela D. 16›

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped, Secț. Telg., Secț. Proect., Cp. Pion., Amb. Div., Dvz. Col. Mun., Col. Subs.

Total: { 11 batalioane
12 baterii
1 escadron

DIVIZIA 22-a

Esc. Stafete

Brg. 9 I.

R. 7. I. R. 32 I.
(dela D. 5-a)

R. 11 A. (dela D. 6-a)

Brg. 35 I.

R. 50 I. R. 64 I.
(dela D. 5-a)

Dvz. II/R. 3 Ob.

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secţ. Telg., Secţ. Proect., Cp. Pion., Amb. Div., Dvz. Col. Mun., Col. Subs.

Total: 12 batalioane
9 baterii
1 escadron

DIVIZIA 23-a

Esc. Stafete

R. 5 V.

Brg. 3 I.

R. 2 I. (4 b.) R. 42 I.

Brg. Comb.

R. 44 I. R. 1 Gr.

Btl. Mil. Argeş, Btl. Mil. Radu Negru

2 btr. 87m./m., dvz. Mun. 75 (4 btr.), 4 btr./R. 1 Ob.

Dtm. Jand. Rur., Dtm. Jand. Ped., Secţ. Teleg., Secţ. Proect., Cp. Pion., Amb. Div., Dvz. Col. Mun., Col. Subs.

Total: 15 batalioane
10 baterii
1 escadron

ORDINEA DE BATAIE A ARMATEI ROMANE la 14/VIII 1916

Marele Cartier General

Comandant de Căpetenie	Regele Ferdinand I
Şeful Casei militare	gl. div. Mavrocordat L.
Ministru de răsboiu	I. I. C. Brătianu

Serviciul de Stat-Major

Şef de Stat Major	gl. div. Zottu V. (rez.)
Sub-Şefi:	gl. brg. Iliescu D. gl. brg. Stratilescu D.
Comandant general al etapelor	gl. brg. Popovici I.

Comandamentele de armată

Arm. I	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. Culcer Ioan (rez). gl. brg. Lupescu Al.
Arm. II	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. Averescu Al. gl. brg. Cristescu C.
Arm. III	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. Aslan Mihail gl. brg. Mărdărescu Gh.
Arm. de Nord	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. Presan C. col. Zadic Iacob

Cavaleria armatei:

Div. I Cav.	Cdt. Şef St. Maj.	gl. brg. Herescu Ioan maior Botez Diculescu I.
Div. II Cav.	Cdt. Şef St. Maj.	gl. brg. Basarabescu Gh. maior Iovanovici Anton
Cetatea Buc.	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. Boteanu M. (rez.) col. Haralambie D. (rez.)
Regiunea F. N. G.	Cdt. Şef St. Maj.	gl. div. P. V. Năsturel (rez.) lt-col. Botez I. C.

Artileria Grea

Brg. 1-a: Cdt. col. Vernescu I.
Brg. 2-a: Cdt. col. Vivescu R. (rez.)

Artileria de munte

Reg. munte 75 m/m . . . Cdt. lt.-Col. Dumitrescu C.
Reg. munte 63 m/m . . . „ col. Moscu A.
Divizionul 57 m/m . . . „ maior Frunzescu Tr.

Trupe speciale.

Reg. căi ferate . . . Cdt. col. Macri Ion
Btl. Pont. fluvii . . . „ col. Demetriade C. (rez.)
Btl. Pont. râuri. . . . „ lt-col. Popovici N.
Btl. Specialităţi . . . „ lt-col. Botez N. St.

Corpurile de Armată:

a) *Corpul I Armată* { Cdt. gl. div. Popovici I.
Şef. St. mj. col Vlădescu I.

compus din:

1) Div. 1 { Cdt. gl. Dragalina Ion
Şef St. mj. lt-col. Dumitrescu C.

2) Div. 2 { Cdt. gl. brg. Manolescu C.
Şef St. mj. maior Lăzărescu C.

3) Div. 11 { Cdt. gl. brg. Muică Ion
Şef. St. mj. lt-col. Mărculescu R.

4) Trupe neindivizionate: { Brg. 1 Căl., Cd. gl. Oprescu I.
Reg. 1 Obuz. 105 m/m., lt-col. Stoenescu Gh.
Btl. 1 Pion. maior Gheorghiu Gh.

b) *Corpul II Armată* { Cdt. gl. div. Cotescu D.
Şef St. mj. col Ghinescu I.

compus din:

1) Div. 3 { Cdt. gl. brg. Niculescu M.
Şef St. mj. col. Constantinescu Stan

2) Div. 4 { Cdt. gl. brg. Burghele Gh.
Şef. St. mj. lt-col. Iacobini Gh.

3) Trupe neindivizionate: { Brg. 2 Căl. Cd. col. Călinescu Al.
Reg. 2 Obuz. 105, lt-col. Polizu Alex.
Btl. 2 Pion., lt-col. Negru At.

4) Div. 12 { Cdt. gl. brg. Găiseanu Tr.
Şef. St. mj., lt-col. Manolescu Ioan

c) *Corpul III Arm.*	Cdt. gl. div. Tănăsescu C. Şef St. mj., col Mărgineanu Al.

compus din:

1) Div. 5	Cdt. gl. brg. Frunză Petre Şef St. mj. lt-col Florescu Mihail
2) Div. 6	Cdt. gl. div. Costescu Alex. Şef St. mj. lt-col. Alexiu Alex.
3) Trupe neindivizionate	Brg. 3 Căl. Cd. col. Toplicescu I. Reg. 3 Obuz. 105 m/m. col. Mironescu D. Btl. 3 Pion. lt-col. Caloenescu Al.
4) Div. 13	Cdt. gl. brg. Socec Al. Şef St. mj. lt-col. Panaitescu Şt.
d) *Corpul IV Arm.*	Cdt. gl. div. Prezan C. Şef St. mj. col. Zadic Iacob

compus din:

1) Div. 7	Cdt. gl. brg. Istrate Ion Şef St. mj. lt-col. Samsonovici N.
2) Div. 8	Cdt. gl. brg. Pătraşcu Ion Şef St. mj. lt-col. Popescu N.
3) Trupe neindivizionate	Brg. 4 Căl. Cd. col. Arion Brown Reg. 4 Obuz. 105 m/m, Cd. col. Costin Gh. Btl. 4 Pion. lt-col. Vasilescu D. I.
4) Div. 14	Cdt. gl. brg. Vasilescu P. Şef St. mj. lt-col. Rădulescu Teodor
e) *Corpul V Arm.*	Cdt. gl div. Georgescu Gh. Şef st. mj., col. Scărişoreanu C.

compus din:

1) Div. 10	Cdt. gl. brg. Văitoianu A. Şef st. m. lt.-col. Ţuhaşi I. N.

2) Trupe neindivizionate	Brg. 5 Căl. Cd. col. Carataş Const. Rgt. 5 Obuz. de 105 m/m. Cd. col. Grigorescu Anastase. Btl. 5 Pion., Cd. lt.-col. Negoescu Gh.
3) Div. 15	Cdt. gl. brg. Grigorescu Er. Şef st. m., maior Todicescu M.

f) *Corpul 6 Arm.*	Cdt. gl. brg., Văleanu Gh. Şef st. mj., col. Cihoski E.

compus din:

1) Div. 16	Cdt. gl. brg. Anastasiadi C. Şef st. mj. lt.-col. Dragu C.
2) Div. 18	Cdt. gl. brg. Referendaru A. Şef st. mj. maior Marinescu Aurel
3) Brg. 2 Mix.	Cdt. gl. brg. Burghele C. (rez.)
4) Brg. 3 Mix.	Cdt. col. Lupan Gr.

g) *Corpul 7 Arm.*	Cdt. gl. div. Raşcu Ion Şef St. mj. col. Lişcu Toma

compus din:

1) Div. 17	Cdt. gl. brg. Teodorescu C. Şef st. mj. maior Săvulescu C.
2) Div. 9	Cdt. gl. brg. Basarabescu I. Şef st. mj. lt.-col. Oprescu M.
3) Div. 19	Cdt. gl. brg. Arghirescu N. Şef st. mj. maior Vera Th.
Capul de pod Cernavoda	Comandant gl. div. Saegiu A.
Div. 20	Cdt. gl. brg. Praporgescu D. Şef st. mj. maior Iacob C.

Corpul Grănicerilor:

Brg. 1 Grăniceri Gl. de brg. Kastriș Matei.

Mai erau: { 20 batalioane miliții
6 batalioane lucrători etape }

Marina:

Escadra de Dunăre { Cdt. Contra-Amiral Negrescu Nic.
Șef. St. maj. Căp. Comandor Păun C. }

Comandamente teritoriale:

Ministerul de răsboiu (Secretariatul general)

Secretar general, gl. de brg. Iancovescu C.

Marele Stat Major, gl. brg. Georgescu Teodor.

Corpul	I	Arm.	gl.	div.	Tătărăscu N.	(rez.)
»	II	»	»	»	Anghelescu A.	»
»	III	»	»	»	Cică Constantin	»
»	IV	»	»	»	Lambrino Al.	»
»	V	»	»	»	Boteanu Remus	»
Div.	1-a	»	»	brg.	Alexandrescu V.	»
»	2-a	»	»	»	Săulescu I.	»
»	3-a	»	»	»	Lăzărescu Em.	»
»	4-a	»	»	div.	Constantinescu N.	»
»	5-a	»	»	brg.	Anastasiu Ben.	»
»	6-a	»	»	»	Orezeanu C.	»
»	7-a	»	»	»	Cruțescu H.	»
»	8-a	»	»	»	Boteanu Rom.	»
»	9-a	»	»	»	Văleanu D.	»
»	10-a	»	»	»	Marcu Gh.	»

Comandamentul Marinei, Contra Amiral Eustațiu S.

Schimbări în ordinea de bătae.

1) 25 August 1916 iau ființă:

Div. 21 { Comandată dela 25/VIII–30/VIII. 916 de gl. Razu A., iar dela 4 Septembrie de gl. Lambru D.
Șef de st. mj., lt-col. Ștefănescu Amza. }

Div. 22 { La început a fost numit gl. Petala N., dar nici nu a luat comanda, la 20 August a luat comanda gl. Razu A.
Şef de st. mj., lt-col. Munteanu Alex.

2) La 28 August:

Div. 23 { Gl. Castriş Matei dela 28/VIII – 9/X 916
Col. Moşoiu Traian dela 9/X – 9/XII 918

3) 25 August 1916 { Gl. Averescu A.
„ Cristescu } trec la Arm. 3-a.

Gl. Crăinicianu Gr., din rezervă, e numit comandant al Arm. II-a.

Gl. Mărdărescu Gh.,
Col. Dabija Gh. } Dela Arm. 3-a, trec la Arm. II-a.

Gl. Burghele Gh., Comandant al C. 5 A.

Gl. rez. Simionescu Gr., Comandant al Div. 4-a

4) 27 August 1916, gl. Arghirescu N., dela Div. 19, comandant al Div. 6-a.

Gl. de div. Costescu, la dispoziţia armatei.

Col. Scărişoreanu C., e numit Comand. Div. 19.

5) 10 Septembrie 1916, gl. rez. Sănătescu Gh., Comand. Div. 11-a.

6) 22 Septembrie 1916, gl. Simionescu Gr. (rănit), e înlocuit la comanda Div. 4-a, cu gl. Costescu.

7) 26 Septembrie 1916, gl. de div. Crăinicianu, trece ca Inspector general, iar Comandant al Arm. II-a e numit gl. Averescu Al.

8) 11 Octombrie 1916, gl. de div. rez. Culcer I., e înlocuit la comanda Arm. I-a cu gl. Dragalina I.

General Lupescu Al., Şeful de stat major al Arm. I-a, e înlocuit cu lt-col. Găvănescul C.

9) 12 Octombrie 1916, gl. Dragalina, rănit şi înlocuit cu gl. Petala N.

10) 15 Octomb. 1916, gl. Costescu, Comanda Div. 16
„ Anastasiade „ 4
„ Manolescu Mlad. „ 10
„ Văitoianu Arthur, Grup. Div. 4, 10.

11) 29 Octombr. 1916, gl. Costescu, trece la Divizia 10
col. Ghinescu „ „ „ 16

12) 9 Noembr. 1916, gl. Prezan, trece la Grupul de Arm. 1 și Grup. Apărărei Dunărei.
Gl. Cristescu, comanda Arm. de Nord.

OBSERVAȚIUNI
asupra ordinei de bătaie inițială

Nu voi vorbi aci nimic despre comandamentul de căpetenie şi nici despre constituirea Marelui Cartier General.
Mă voi ocupa însă, obiectiv şi ştiinţific, de comandamentele superioare ale armatei.

Prin proectul de operaţii se prevedea formarea a 4 armate. Era nevoie deci de 4 comandanţi şi 4 şefi de stat major.
Disponibilităţile, din care se puteau lua cei 4 comandanţi de armate, erau:
2 subinspectori generali de armată.
5 comandanţi de corpuri de armată.
Cei doi subinspectori aveau gradul de generali de divizie, trecuţi în elementul rezervei, dar menţinuţi încă în serviciu, conform unei legi speciale.
Comandanţii de corpuri de armată, erau toţi generali de divizie.

De cadrul de rezervă propriu zis nu ne vom ocupa.
Cum a procedat organizatorul?
A întrebuinţat numai pe unul din cei doi subinspectori de armată şi trei comandanţi de Corpuri de Armată. Toţi au regretat atunci că nu a fost întrebuinţat şi celalt inspector de armată, care avea frumoase cunoştinţe şi un caracter ferm.
Comandanţii de corpuri de armată cari au primit comanda de armată, erau dintre aceia pe care opinia generală militară, îi punea în locurile ce le-au fost încredinţate.
Prin urmare şi din acest punct de vedere, ne unim cu organizatorul.

Dar de aci înainte începe dezacordul.

Arm. I-a este pusă sub ordinele fostului subinspector de Armată; Arm. II-a sub aceea a fostului comandant al Corpului 1 Armată; la Arm. III-a trece fostul comandant al Corpului III Arm., iar Armata de Nord, sub ordinele comandantului Corpului IV Arm.

Din toţi aceştia, singurul care era la locul lui, era comandantul Armatei de Nord, iar acela a cărui situaţie era cea mai critică, era comandantul Armatei a 3-a.

Să mă explic:

Cea mai bună organizare este aceea, în care trecerea de pe piciorul de pace, pe cel de răsboiu, se face fără sguduiri, fără schimbări mari.

Numai acela care a pregătit armata în timp de pace, prin urmare care o cunoaşte, va putea să o comande, să o conducă bine în răsboiu.

Acest principiu a fost neglijat de organizator.

Comandantul Armatei I-a, avea să comande unităţi cu care pierduse contactul de cel puţin 3 ani.

Bineînţeles că în aceiaşi situaţie s'ar fi găsit, la orice comandament de armată ce i s'ar fi încredinţat. Şi tocmai pentru acest lucru, cred că el trebuia să fie persoana, cu care să se facă jocul normal celorlalte 3.

Comandantul Armatei II-a, în ziua mobilizărei, nu a avut nici măcar timpul să-şi ia rămas bun dela trupele pe care le pregătise pentru răsboiu, trebuind să se ducă să ia comanda a două corpuri de armată străine, cu care nu avea nici-o legătură.

Comandantul Armatei a III-a, pe lângă desavantajul comandantului Armatei a II-a, va mai avea de suportat şi consecinţele inerente exercitărei comandei în condiţiuni de spaţiu excesiv de grele şi asupra unor unităţi cari, dacă existau în carnetele de mobilizare, nu puteau însă ca să vadă lumina zilei de cât odată cu declararea răsboiului.

Dela început am spus şi prin urmare nu mai repetăm: comandantul Armatei de Nord era la locul său, dar şi aci s'a făcut greşală că acest comandant a păstrat şi comanda Corpului IV Armată, ceeace era o imposibilitate de fapt.

Care ar fi fost organizarea normală a comandamentelor de Armată.

Foarte simplu: Arm. I-a trebuia să fie comandată de fostul comandant al Corpului 1 Armată; Arm. II-a de fostul comandant al Corpului 3 Arm., iar Arm. III de subinspectorul de Armată.

S'ar fi obținut, în modul acesta, avantaje de mai multe ordine:

a) Comandanții de armate (1-a, 2-a și de Nord) ar fi condus la luptă unitățile pe care le pregătise din timp de pace. Singur comandantul Armatei a 2-a ar fi comandat pe lângă Corpul său de Armată și un Corp de Armată străin.

b) Ar fi operat pe terenuri cunoscute, pe care le întăriseră prin fortificațiile necesitate de lucrările de acoperire ale frontierei.

c) Trecerea pe piciorul de răsboiu, i-ar fi găsit în mijlocul propriilor lor unități, așa că nu s'ar fi rupt, odată cu sunarea mobilizărei, acele legături sufletești, intangibile, dar cărora nu îndrăsnim să nu le acordăm locul cel mai de cinste în viața întregului organism militar și, mai este ceva de adăogat, că dacă punctul acesta de vedere ar fi fost și acela al organizatorului și dacă acesta l'ar fi aplicat din vreme, adică, dacă viitorii comandanți de Armată ar fi primit această investitură cu cel puțin câteva luni mai înainte, ar fi avut tot timpul ca să se arate, discret de sigur, dar să se arate unităților lor și sub această ipostasă, și nu s'ar mai fi întâmplat ciudățenia ca unui viitor comandant de Armată, să nu i se permită nici cu câteva zile înaintea răsboiului, vizitarea unui punct întărit, *pe care avea să-l apere în răsboiu,* pentru că prin această vizită, s'ar fi jignit comandantul de Corp de Armată pe teritoriul căruia se găsea acest punct.

Câteva cuvinte asupra șefilor de stat major de armate.

Arm. I-a a căpătat un șef de stat major luat din biurourile Ministerului de răsboiu; Arm. II-a pe subșeful Marelui stat major; Arm. III-a pe fostul șef de stat major al Corpului 2 Armată, iar Arm. de Nord pe fostul șef de stat major al Corpului 4 Armată. Pentru acesta din urmă sunt perfect valabile cele spuse pentru comandantul său de Armată.

Prin aceste numiri organizatorul a amplificat dimensiunile răului săvârșit, cu comandanții de Armată.

Nu voi arăta toate inconvenientele pe care examenul cel mai superficial le pune în evidență, voi vorbi numai de cel mai principal: dacă Arm. II-a a fost dotată cu un șef de stat major emerit, M. S. M. organul dela care Armata mobilizată așteaptă resursele cu care să-și înlocuiască pierderile, rămâne fără șef. Șeful titular trece la M. C. Gl.

S'a văzut în urmă ce a însemnat această lacună.

Marele cartier general a trebuit să-și asume toată condu-

cerea militară a țărei când, în mod normal, ea trebuia împărțită.

Cum ar fi trebuit făcute aceste numiri?

Ar fi trebuit destinat ca șef de stat major al Armatei 1-a pe fostul șef de statmajor al Corpului 1 Arm., logic fiind să-și urmeze generalul; la Armata 2-a pe șeful de statmajor al Corpului 3 Arm. pentru aceleași cuvinte, iar la Arm. III-a ar fi trebuit pus pe acela care a fost pus la Arm. I-a.

Cum au fost înlocuiți comandanții de corpuri de armată?

La C. I Arm., un general reputat de cavalerie, dar care nu cunoștea de loc acest corp, la C. 3 Armată, un genist, luat dela inspectoratul geniului; nu știu pentru ce motiv, comandantul Armatei de Nord, a cumulat și comanda Corpului 4 Armată; în fine, la cele 2 Corpuri de Armată nou create (6 și 7) au fost numiți doui generali geniști.

In general la corpurile de armată erau:

La Corpul	I	Armată	—	un	călăreț
»	II	»	—	»	genist
»	III	»	—	»	»
»	IV	»	—	»	»
»	V	»	—	»	artilerist
»	VI	»	—	»	genist
»	VII	»	—	»	»

Total { 1 călăreț
1 artilerist
5 geniști

dar la Corpurile de Armată nu era nici un infanterist.

CAPITOLUL VII

OPERAŢIUNILE PE TEATRUL DE OPERAŢIE DE SUD

Operaţiunile din Dobrogea

România lupta în 1916 pe două teatre de operaţiuni: unul principal în Transilvania şi altul secundar în Dobrogea. Prin proectul de operaţiune, Armata română, ce opera in Transilvania, era în ofensivă strategică, iar în Dobrogea era pentru 10 zile în defensivă strategică, după care ar fi trecut la ofensivă.

I. *Teatrul de operaţiune din Dobrogea.*

Dobrogea veche şi Cadrilaterul dobândit de România după campania din 1913, alcătuiau teatrul de operaţiune secundar. Frontiera dela V. de Turtucaia până la Ecrene pe Mare, are o lungime de 160 km. cu flancurile sprijinite pe Dunăre şi Mare, obstacole de primul ordin. Caracterul terenului: văi puţin adânci, largi, pantele dulci, pe alocurea repezi, pârae mici, lipsă de apă de băut. Trupele pot manevra, dar lipsa de apă de băut face ca să se evite concentrarea de mari unităţi pe un spaţiu mic. Singurele obstacole mai însemnate sunt pădurile, unele din ele având întinderi foarte mari.

Linii de comunicaţii: In prima linie este Dunărea, mai cu seamă în aval de Turtucaia, ambele maluri fiind în mâinele Românilor, cari, având porturi bune şi mijloace de

transport suficiente, alcătuiau o admirabilă arteră de comunicaţie; apoi calea ferată Mircea Vodă-Bazargic, forma altă arteră spre Estul Dobrogei. Intre aceste două căi de comunicaţie existau şoselele:

— Silistra-Turtucaia-Rusciuc.
— Silistra-Akadânlar-Kemanlar-Rasgrad.
— Silistra-Akadânlar-Şumla.
— Silistra-Kurtbunar-Bazargic (Dobrici).
— Medgidia şi Constanţa spre Bazargic (Dobrici).
— Bazargic-Şumla.
— Bazargic-Varna.
— Bazargic-Balcic.

Deşi teatrul de operaţiune din Dobrogea era pentru armata română teatru secundar, avea pentru ea totuşi o destul de mare importanţă:

1. Prin stăpânirea lui, se asigura armatei române libertatea de manevră pe teatrul principal ofensiv strategic.

2. Stăpânind Turtucaia şi Silistra, cum şi ambele maluri ale Dunărei, se asigura până la oare care măsură spatele frontului carpatin.

3. Stăpânind Dobrogea, ea servia în totalitatea iei ca un cap-de-pod pe malul drept al Dunărei, asigurând operaţiunile ofensive ce s'ar îndrepta de aci spre Bulgaria.

4. Acoperia drumul direct spre Bucureşti, podul dela Cernavoda, cât şi calea ferată Bucureşti-Cernavoda-Constanţa.

5. Acoperia Constanţa, pe unde România avea legătură maritimă cu Rusia, aliata sa.

6. Era o bună poziţie de flanc, faţă de o operaţie de trecere a Dunărei ce s'ar face de către Bulgari la V. de Rusciuc.

7. Ameninţa direct Varna.

Dacă România nu ar fi posedat Cadrilaterul sau Dobrogea, libertatea de manevră pe teatrul principal din Transilvania, trebuia asigurată de o Armată aflată pe stânga Dunărei la S-SV. şi S-E. de Bucureşti. Deci libertatea de acţiune spre N. nu era absolut condiţionată de stăpânirea Dobrogei.

Pentru Armata bulgară, cea mai importantă linie de operaţie de pe acest teatru este acea care duce la ocuparea Turtucaiei şi Silistrei, căci prin ocuparea lor:

1. Se luau din mâinele armatei române posibilitatea de a manevra cu înlesnire şi fără înconjur pe cele două maluri ale Dunărei, folosind căile ferate directe Bucureşti-Olteniţa şi Bucureşti-Călăraşi şi apoi Dunărea;

2. Ocupând Turtucaia şi Silistra, se ocupa implicit Dobrogea nouă;

3. Se lua o poziţie de flanc faţă de o operaţie română ce s'ar îndrepta peste Dunăre pe la V. de Rusciuc, sau care s'ar îndrepta spre Varna pe la E. de Silistra.

4. Amenința până la oarecare măsură Bucureştiul şi deci spatele armatei române ce opera pe frontul ofensiv din Transilvania, dacă armata bulgară ar fi putut trece Dunărea.

5. Serviau de bază pentru operaţiunile îndreptate spre Nord E. către linia Cernavoda-Medgidia-Constanţa.

Din cele expuse anterior, se poate constata, că teatrul de operaţie dobrogean avea pentru amândouă ţările beligerante, un destul de mare interes, pentru aceasta, aci, sunt de aşteptat operaţiuni destul de importante.

Istoricul întăririlor din Dobrogea.

Prin încheerea păcei din Bucureşti din 1913 se atribui României, aşa zisul *„Cadrilaterul bulgar“* (1) în realitate, denumirea nu era exactă, căci Cadrilaterul bulgar era format din patru cetăţi: Rusciuc-Silistra-Şumla-Varna. Dintre acestea, numai Silistra a fost cedată României, iar noua frontieră aşa cum se trăsese, era cu totul defectuoasă. Pentru a remedia acest lucru, M. S. M. hotărî să organizeze apărarea frontierei de Sud, lucru ce fu stabilit la 9/VIII/1914 şi de Comitetul Inspectorilor Generali ai Armatei, presidat de Principele moştenitor.

Bazele proiectului s'au stabilit astfel:

1. Să se organizeze Turtucaia şi Silistra, capete-de-pod [2]) ofensive;

---

(1) A se vedea lucrarea «Cadrilaterul bu'gar», de maiorul G. Dabija, 1913.

[2]) Denumirea de cap-de-pod, ce a fost dată Turtucaiei, a fost improprie. Un cap-de-pod, nu poate avea decât sau însărcinarea de a asigura trecerea directă a unor trupe dincolo de capul-de-pod, sau de a asigura intrarea lor dincoace de capul-de-pod. In cazul special Turtucaia nu avea însărcinarea să asigure dela început trecerea trupelor din Muntenia în Dobrogea, şi, nici viceversa din Dobrogea în Muntenia. Rolul Turtucaei era mult mai simplu, ea trebuia să atragă şi să fixeze (împreună cu Silistra) forţele bulgare, până când s'ar face concentrarea la Nordul liniei Silistra-Copadin, până când aceste forţe (3 corpuri de Armată) vor lua ofensiva spre Vest şi Sud-Vest, trecând de Silistra şi Turtucaia, numai după aceasta noui forţe ar fi putut trece eventual pela Silistra şi Turtucaia, formând rezerva armatei de operaţiune. Dar pentru acest rol nu era nevoe de o organizare specială a Turtucaei. In tot cazul denumirea de Cap-de-pod este improprie, ea însă fiind oficială o vom păstra şi în acest studiu.

2. Să se organizeze ca puncte de acoperire Akadânlar, Kurtbunar, Dobrici şi Balcic.

Aceste organizări trebuiau făcute aşa fel, ca să dea protecţiunea necesară trupelor de acoperire, pentru a rezista atât timp, cât trei corpuri de Armată A. B. şi C. se vor concentra la Nordul liniei Silistra-Copadin-Mangalia şi alte două corpuri de Armată D. şi E. să se concentreze între Argeş şi Ialomiţa, în ideea strategică, că cele dintâi trei corpuri să ia ofensiva spre V. şi S. V., după care să treacă Dunărea pe la Turtucaia şi celelalte două corpuri, constituind rezerva strategică a Armatei de operaţiune.

Ideia întărirei frontierei de Sud era desigur bună, numai cu condiţiunea de a se ţine strict de ideile stabilite prin bazele proiectului; de îndată ce aceste baze erau înlăturate, atunci Turtucaia şi Silistra deveneau adevărate capcane pentru trupele române. Odată admis proectul organizărei apărărei frontierei de Sud, M. S. M. a fost de părere a se începe cât mai neîntârziat lucrările de pământ, cu profil întărit, hotărînd şi armamentul necesar.

Comitetul acceptă acest principiu, stabilind pentru fiecare din cele cinci puncte întărite garnizoanele necesare:

Turtucaia 10 btl., 9 btr., 2 esc.

Akkadânlar 5 btl., 6 btr., 2 esc.

Kurtbunar 4 btl., 4 btr.

Dobrici (Bazargic) 6 btl., 3 btr.

Balcic 1 btl., 1 btr.

In plus o Divizie de cavalerie în regiunea Dobrici-Kurtbunar.

Odată stabilite acestea, Ministerul de războiu cu ordinul secret No. 24 din 10/VII/1914, adresat Inspectoratului General al fortificaţiei şi Comandamentului Cetăţei Bucureşti, dispune următoarele:

„Am onoare a vă face cunoscut, că Ministerul de războiu, de acord cu propunerile Comitetului Consultativ de Stat Major, arătate în memoriul privitor la apărarea teritoriului anexat, pentru întocmirea studiilor şi proiectelor de fortificaţie necesare apărărei întregului acestui teritoriu, se numeşte următoarea comisiune:

Preşedinte: D-l general de divizie Hârjeu C-tin, Comandantul Cetăţei Bucureşti şi Inspector General al fortificaţiilor.

Membrii: 1) general Christescu C-tin, Subşeful M. S. M. al Armatei;

2. Gl. Panaitescu Scarlat din M. R. (Dir. 4 Geniu), care va fi însărcinat cu conducerea lucrărilor de execuţie pe teren;

3. Col. Vivescu Romulus, Cd-tul Rg. 1 Art. Grea.

4. Lt. Col. Ghinescu Ioan dela Şcoala Superioară de răsboiu, secretar al comisiunei.

Comisiunea va lucra la Comandamentul Inspectoratului General al fortificaţiilor şi al Cetăţei Bucureşti şi pe teren, aşa fel, ca chiar în cursul lunei Iulie a. c. Ministerul să poată da ordine de începerea lucrărilor.

In stabilirea proiectelor de lucrări se va avea în vedere:

a) Se va începe cu facerea unui cap-de-pod la Turtucaia.
. . . . "

Comisiunea a făcut imediat studiile pe hartă, la M. S. M. al Armatei, stabilind ca poziţia să fie constituită din 12 centre de rezistenţă pentru infanterie, mitraliere şi cupole transportabile pentru tunurile de 53 m/m, apoi la 18/VII a şi eşit pe teren, fixând în mai multe şedinţe linia principală a întăririlor, după care cu raportul No. 99 din 23/VII, Inspectorul General al Fortificaţiilor raportează Ministerului de răsboiu, următoarele:

„Am onoare a raporta că comisiunea însărcinată prin ordinul Dvs. secret No. 24 din 10 Iulie 1914 şi-a terminat studiile sale de cabinet şi pe teren, pentru organizarea capului-de-pod dela Turtucaia.

Capul-de-pod va avea poziţia sa de rezistenţă, organizată pe platoul Turtucaia, pe linia însemnată pe alăturatul crochiu.

Această linie este un minim de desvoltare impus, spre a pune podul la adăpost de loviturile bateriilor duşmane, cari s'ar putea instala în interiorul liniei.

Este însă cu neputinţă a se da capului-de-pod o desvoltare mai mare ca cea hotărîtă de comisie şi care are o întindere de 22 km. căci ar fi în disproporţie cu garnizoana de infanterie de 16 batalioane de care se dispune pentru apărarea sa, în afară de trupele de artilerie şi cavalerie ce i se dau.

Până la organizarea acestui important cap-de-pod în fortificaţie permanentă, în vederea caracterului grabnic al execuţiei sale, comisia a stabilit ca poziţia să consiste din centre de rezistenţă pentru infanterie, mitraliere şi cupole transportabile pentru tunuri de 53 mm., având întăriri uşoare pentru infanterie şi intervalele lor.

Aceste centre vor constitui protecţia bateriilor de artilerie, instalate înapoia lor în adăposturi.

Se va face uz pe scară întinsă de apărări accesorii, de adăposturi pentru trupe, construite din raiuri şi lemnărie.

Lucrarea se va face după planurile stabilite de comisie".

Din ordinul No. 24 şi raportul No. 99 se poate deduce, că iniţiativa întărirei frontierei Dobrogiei spre Bulgaria, respectiv a capului-de-pod Turtucaia, revine Ministerului de

răsboiu, iar stabilirea întăririlor... revine comisiunei ce avea ca preşedinte pe Inspectorul General al fortificaţiilor.

Executarea lucrărilor a fost încredinţată generalului Panaitescu Scarlat, ajutat de maiorul Negru Atanasie.

Traseul liniei întărite avea forma unui semicerc, cu o rază de aproximativ 7 km. sprijinită cu capetele pe Dunăre.

S'au făcut 15 centre (nu 12 câte era proiectat teoretic) şi două sub centre, având o desvoltare totală de 25 km., deci cu un plus de 3 centre şi 3 km. decât fusese stabilit pe hartă.

In general, aplicaţiunea la teren a fortificaţiei, este grea, pentrucă odată făcută o lucrare de fortificaţie, ea nu mai poate fi îndreptată sau ştearsă, ea rămâne scrisă pe pământ, iar pentru a o face să dispară, necesită lucrări şi pierdere de timp mai mari decât dacă s'ar fi făcut dela început; aci la Turtucaia chestiunea se presintă şi mai greu din cauza accidentelor terenului, ceeace a cerut numeroase lucrări anexe de flancare, care să bată bine toate unghiurile moarte. Toate centrele şi anexele erau legate prin şanţuri de comunicaţiuni.

Aşezarea cupolelor transportabile, aduse dela linia F. N. G., a dat loc la mari greutăţi, din cauza părerilor ce se diferenţiau la membrii comisiei; unii erau de idee a se da cupolelor aceiaşi întrebuinţare pe care o aveau pe linia F. N. G., bătând de front şi intervalele, iar alţii cereau a fi întrebuinţate numai pentru flancări. Gl. Christescu, Subşeful Statului Major, chemat pe teren, a decis, ca cupolelor demontabile, să li se dea o dublă întrebuinţare, să fie întrebuinţate şi la baterea frontală a intervalelor şi la flancări.

Baza de organizare a fiecărui centru a fost:

a) Relief mic, în tot cazul nu mai mare ca 0.60, eventual redus chiar la zero, unde terenul a permis;

b) Adăposturile blindate sau construite aşa fel, ca să adăpostească garnizoana centrului în timpul bombardamentului; în acest scop s'au întrebuinţat şine de cale ferată;

c) Centrele se sprijineau reciproc, prin aceea că erau aşezate dela 1800—2300 m. unele de altele, iar intervalele lor erau bătute de turele şi anexe;

d) S'au făcut numeroase comunicaţii între centre, anexe şi înapoi;

e) S'a bătut bine terenul prin lucrări anexe;

f) S'au executat locaşuri de mitraliere;

g) Pe tot frontul s'au aşezat numeroase apărări accesorii, în special reţele de sârmă.

Inspectoratul general al fortificaţiilor raportează Ministerului de răsboiu cu No. 21/II/1915, următoarele:

„Comisiunea însărcinată de Dvs. cu No. 24 secret din 10 Iulie 1914 şi-a îndeplinit însărcinarea ce i s'a dat.

Studiile pentru organizarea capului-de-pod Turtucaia şi alcătuirea proiectului de întărire, au fost făcute de această comisiune; astăzi acest cap-de-pod este aproape terminat. Lucrările au fost executate sub conducerea gl-lui Panaitescu, în conformitate cu sarcina ce i-aţi dat prin acelaş ordin.

Studiile pregătitoare pentru organizarea celorlalte puncte de pe teritoriul anexat, au fost făcute şi trimise Ministerului cu rapoartele No. 205/914 şi 277/915.

Ele au fost întocmite după programul M. S. M., stabilit în procesul verbal ce ni s'a anexat la ordinul secret citat mai sus.

Asupra activităţii comisiunei şi direcţiunei lucrărilor de execuţie, am onoare a vă da următoarele relaţiuni:

1. Capul-de-pod dela Turtucaia. Lucrările de execuţiune au fost conduse de generalul Panaitescu Scarlat, ajutat de personalul ce i s'a pus succesiv la dispoziţie de Minister. Intreg acest personal a stat sub ordinele sale nemijlocite până la 9 Septembrie 1914, când Ministerul a trecut o parte din lucrări în sarcina colonelului Rujinski...

Credinţa mea este că organizarea ce s'a dat capului-de-pod dela Turtucaia, este bună şi răspunde pe deplin rolului ce va avea în organizarea defensivă a noului teritoriu.

Lucrarea executată este cu atât mai meritorie, cu cât s'a început fără a se fi dispus de o hartă exactă..., s'a aşezat pe un teren foarte turmentat şi acoperit pe marea parte a frontului cu păduri şi s'a executat cu ofiţeri cari nu aveau încă toată deprinderea unor asemenea lucrări.

. . . .”

Din raportul făcut de Inspectoratul General al fortificaţiilor la 21/II/1915 rezultă:

1. Că Ministerul de răsboiu a însărcinat la 10/VII/1914 o comisiune cu misiunea să studieze organizarea întărirei noului teritoriu;

2. La 21/II/1915 (după 7 luni şi 11 zile) se raportează că comisiunea şi-a îndeplinit însărcinarea.

3. Că la 21/II/1915 capul-de-pod Turtucaia este aproape terminat;

4. Că lucrările au fost conduse de g-lul Panaitescu ajutat de personalul ce i s'a pus succesiv la dispoziţie de Minister;

5. Că organizarea ce s'a dat capului-de-pod dela Tur-

tucaia este bună şi răspunde pe deplin rolului ce va avea în organizarea definitivă a noului teritoriu;

6. Că lucrarea executată este meritorie...

Deci la 21/II/1915 (cu 17 luni şi 23 zile înainte de intrarea României în răsboiu), Inspectoratul general al Fortificaţiilor raporta fapte precise, concrete, care nu puteau fi puse nici atunci şi nici azi, nici un moment la îndoială, pentru că raportul era făcut de o autoritate ca Inspectoratul General al fortificaţiilor şi semnat de generalul Hârjeu, ce era foarte bine cunoscut în Armată.

Că lucrările erau terminate, reese şi din raportul No. 2032 din 19/III/1915 al Inspectoratului General al fortificaţiilor, care spune:

„Direcţia capului-de-pod Turtucaia, prin raportul No. 1460 anexată aci, ne face cunoscut că terminând aproape totalitatea lucrărilor de întărire al Turtucaiei, cere să înceteze pe ziua de 1 Aprilie 1915 însărcinarea ce a avut prin ordin secret No. 24.

Cum capul-de-pod Turtucaia este creeat într'un anumit scop şi, având a servi în viitor, are nevoie de un Comandament, cu onoare vă rugăm a-i constitui un personal, care în cea mai sumară compunere poate fi acel al capului-de-pod Cernavoda".

Rezultă din acest raport, făcut la 19/III/1915, deci cu 1 an şi 5 luni înainte de intrarea României în răsboiu, că lucrările dela Turtucaia erau „terminate aproape în totalitatea lor;" mai era nevoie de un comandament al capului-de-pod, care s'a şi înfiinţat.

Dar dela data de 21/II/1915 şi până la 14/VIII/1916 (17 luni şi 23 zile înaintea intrărei noastre în răsboiu), lucrările dela Turtucaia s'au mai complectat, căci la 21/II/1915 erau „aproape terminate".

In adevăr, Ministerul de răsboiu cu No. 265 din 17/IX/1915 (11 luni înaintea începerei răsboiului) către M. S. M., a dispus următoarele:

„Din ordinul Domnului Preşedinte al Consiliului şi Ministru de răsboiu, am onoare a vă ruga să binevoiţi a da ordinele necesare şi lua toate măsurile pentru executarea următoarelor dispoziţiuni:

1. Să se armeze toate uvrajele de artilerie ale capului-de-pod Turtucaia cu materialul care se află pe loc, la Turtucaia, să se complecteze aceste uvraje cu adăposturi pentru muniţiuni şi oameni, precum şi observatoarele necesare.

Trupa Reg. 1 de Asediu, aflată la Turtucaia, se va împărţi deopotrivă la toate bateriile; aceşti oameni vor rămâne la bateriile lor...

Din muniţia aflată la Turtucaia, se va transporta la fiecare

baterie în adăposturile construite în acest scop o cantitate de muniţii de siguranţă.

Trupa va face instrucţie la tunuri, sub direcţia ofiţerilor aflaţi la Turtucaia, căutând a se deprinde cu terenul din faţa bateriilor, cu observatoarele respective, etc.

2. Lucrările de fortificaţii pentru infanterie dela Capul-de-pod Turtucaia, să se complecteze cu şanţuri adăpost, şanţuri de comunicaţie, etc. (după felul celor făcute în munţi), apărări accesorii, etc. Pentru executarea acestor lucrări se vor întrebuinţa ofiţerii şi trupa Reg. 36 şi 76 I., iar ca unelte, acele cari au servit mai înainte de lucrările capului-de-pod. Trupele vor cantona în sectoarele de lucru.

. . . . ”

Pe la începutul anului 1916, M. S. M. a lucrat cu energie pentru a se completa organizarea Turtucaiei, transformând dispozitivul de întărire executat până atunci şi anume, a organizat două linii continue de şanţuri, în cari au intrat centrele de rezistenţă. Deci, Turtucaia a avut două linii de şanţuri continue, acoperite cu reţele de sârmă. Se ştie că Verdun în Februarie 1916, când era puternic atacat de Germani, nu avea şanţuri continue, deşi Franţa era în răsboiu de doi ani, noi însă la Turtucaia le-am avut.

La 27/II/1916 cu No. 2479 M. S. M. referează Ministerului de răsboiu:

„In momentul de faţă, lucrările de întărire ale capetelor-de-pod Turtucaia şi Silistra, în urma activităţii depuse în ultimul timp, sunt aproape complect terminate. In primele zile ale lunei Martie a. c. capetele-de-pod vor fi în măsură să facă faţă unor eventuale atacuri.

Este nevoie, însă, a se lua câteva măsuri pentru a se întări artileria capetelor-de-pod şi anume:

1. La capul-de-pod Turtucaia, se cere să i se dea artilerie şi pe frontul de Vest....

2. La capul de pod Silistra, se cere artilerie de calibru mare şi anume: 2 baterii de 105 mm. ce sunt disponibile, sau 2 baterii de tunuri lungi de 120 mm. dela Focşani.........”

M. S. M. pe baza aprobării Ministerului de răsboiu, raportează cu No. 2550 din 30/III măsurile ce a luat pentru aducerea artileriei de diferite calibre la Turtucaia şi Silistra.

Toate măsurile ordonate au fost executate.

Garnizoanele capetelor-de-pod Turtucaia şi Silistra au fost complectate, nu numai cu trupe de siguranţă necesare, ci şi cu un plus de forţe, care să asigure o rezervă mobilă fiecărui cap-de-pod.

La 14/VII/1916, capetele-de-pod Turtucaia şi Silistra fiind puse în stare de apărare, aveau o valoare reală, ele erau deci puse în situaţie de a primi un atac prin surprindere, un atac forţat sau un asediu.

Toate aceste date precise, culese din rapoartele oficiale, spulberă legenda creiată de anumite persoane, că Turtucaia nu a fost serios întărită, legendă prin care s'a căutat a se arunca răspunderea căderei prea repezi a acestei cetăţi, asupra organizatorilor de sus ai apărărei; lucrul acesta este complet fals.

Cauzele adevărate ale repedei căderi a Turtucaiei sunt cu totul altele, acestea vor reeşi din cuprinsul celor ce urmează.

In afară de Turtucaia şi Silistra, se mai organizase în Dobrogea pe timpul neutralităţei noastre încă trei linii succesive de apărare:

1. Mârleanu — Enigea — Cazâl Murat — Cara Omer;
2. Se lega din linia 1-a la Enigea şi apoi urma prin Caciamac — Copadin — Topraisar;
3. Cernavoda — Medgidia — Murfatlar — Tekirghiol, aflată la 6 km. Sudul liniei ferate.

II. Concentrările Armatelor

A) *Concentrarea Armatei III-a Române pe frontul de Sud.* (Crochiul 4-5).

Armata III-a română s'a concentrat pe Dunăre, dela Calafat la Olteniţa, apoi pe frontiera Dobrogei până la Marea Neagră cu însărcinarea de a păzi Dunărea şi a se opune unei treceri a Dunărei, cum şi a se menţine defensiv în Dobrogea, dând timp trupelor ruse să se concentreze, după care se va trece la ofensivă.

Concentrarea Arm. III-a s'a făcut astfel:

a) *Grupul de Vest* în Oltenia, sub generalul Praporgescu format din: Div. 20-a, având:

Brg. 41 Mix. în zona Calafat - Rast - Băileşti — Bistreţu - Bârca - Nedeia - Ghighera.

Brg. 1 Mix. în zona Sadova - Bechet - Dăbuleni - Orlea-Corabia - Gârcov.

b) *Grupul Central* în Muntenia cu:

Corpul VI Armată, sub generalul Văleanu, având:

Div. 16-a sub generalul Anastasiadi C.:

Brg. 43 Mix. în zona Islaz - T. Măgurele - Cioara - Zimnicea - Gura Vedei;

Brg. 44 Mix. în zona Slobozia - Giurgiu - Oinacu;

Brg. 42 Mix. în zona Dăiţa - Daia - Onceşti - Frasinul-Băneasa.

Div. 18-a sub generalul Referendaru în zona Mihai Bravul - Călugăreni - Uzunul - Mânăstirea.

c) *Grupul de Est* în Dobrogea, cu:

Corpul VII Armată, sub generalul Raşcu I., având:

Div. 17-a sub generalul Teodorescu C. la Turtucaia şi în sectorul de acoperire Turtucaia;

Div. 9-a sub generalul Basarabescu I. la Silistra şi în sectorul de acoperire Akkadânlar şi Kurtbunar;

Div. 19-a sub generalul Arghirescu N., în zona Cobadin - Caciamac - Biulbiul mic - Mamut Cuius - Idriz Cuius - Peştera şi în sectorul de acoperire Bazargic - Balcic - Cavarna.

Corpul rus compus din 2 Divizii de infanterie (Div. 61 rusă şi Div. Sârbă) şi 1 Div. Cav., în curs de debarcare la Cernavoda.

Cartierul Arm. III-a era la Bucureşti, unde erau făcute toate legăturile telefonice-telegrafice şi T. f. f. cu toate cele trei grupe.

Frontul Arm. III-a rom. era: dela Calafat la frontiera româno-bulg. dela V. de Turtucaia 350 km., frontiera pe uscat spre Bulgaria 160; total deci 510 km.

La 14/VIII, ziua declarărei răsboiului, generalul Aslan luă comanda Arm. III-a, şi având în vedere întinderea prea mare a frontului, el face o nouă grupare a forţelor din Dobrogea.

Div. 17-a şi Div. 9-a rămân direct sub ordinele Armatei, din cauza însărcinărilor speciale, iar

Div. 19-a cu Corpul rus, alcătuesc Grupul de Est sub generalul Zaiancikowski.

B) *Armata Bulgară.*

Armata bulgară se mobilizase cu un total de 12 Div. Inf. şi 2 Div. Cav.

Div. Inf. avea:

2 Brg. active a 2 Rgt. şi cu 4 btl. I. 8—12 mitraliere de regiment.

1 Brg. Rez. a 2 Rgt. şi cu 3 btl. I. 8—12 mitraliere de regiment.

2 Rgt. Act. câmp. cu 12 btr. a 4 piese de 75.

1—3 btr. obuziere a 4 piese de 105.

1—3 btr. munte de 75.

1 batalion geniu.

Diverse servicii.

La declararea răsboiului contra României, gruparea forţelor bulgare era următoarea:

Armata I-a (gl. Bojadjeff) cu Div. 3, 5, 8, 6 (2 Brg.) Inf. şi 1 Brg. Cav. dispusă în lungul frontierei Sârbo-grece din Vardar până la lacul Presba, la Vest de Florina;

Armata II-a (gl. Todoroff) cu Div. 2, 7, 9, 10, 11 Inf. şi 1 Brg. Cav. la Est de Vardar şi în Macedonia grecească, având aripa stângă pe stânga Strumei;

Armata III-a (gl. Toşeff) cu Div. 1, 4, 6 (1 Brg.), 12 Inf., 2 Brg. mixte, 1 Div. Cav. faţă de România.

Concentrarea armatei III Bulgare la 18 Septembrie pe frontul de Nord. (Crochiul No. 6).

Garnizoana Rusciuc Colonel Enceff	R. 5 Marş R. 5 Milit.	6 batal.	Rusciuc
	2 baterii	Garnizoana Rusciuc col. Enceff	
	1 btl./R. 21 I. 2 btr. art. grea 1 btr. obuz. 3 escadr.	germane sub maior Hammerstein	

Divizia 4-a Gl. Kiseloff	R. 7, 19, 31, 47, 2 b/48	17 btl.	In zona: Eni Balabanlar-Djeferler-Balbunar-Caraaci
	R. 5, 15 Art.	12 btr.	
	R. 2 Art. grea	7 »	
	Dvz. Obuziere	4 »	
	Btl. 4 Pion.	1 btl.	
	» minier	1 »	

Divizia 1-a G-ral Draganof	R. 1, 6, 16, 25, 41, 42 I.	22 btl.	Br. 1-a-Kemanlar-Ml. Cocardja-Escki-Mahle Glm. Cocardja; Br. 2-Cioban Nasuf-Sarvai-Iusufhunlar-Solak-Kovandgilar; Br. 3-a-Hârşova-Cara Arnăut-Topal-Iasenkovo
	R. 4, 14 Artil.	12 btr.	
	Dvz. 1 Obuz.	3 obuz.	
	Dvz. Munte	2 btr.	
	R. 9 Cav.	4 esc.	
	Btal. 1 Pion.	1 btl.	

Brig. 2-a/Div. 6-a G-ral Popof	R. 35, 36 I. R. 2 Art. Btl. 6 Pion.	6 btl. 6 btr. 1 btl.	In zona: Iasă Tepe-Şadă Kioi Turk Arnăutlar
Div. 1 Caval. G-ral Koleff	Reg. Gardă R. 1, 2, 3, 6 Cav. 1 btr. călăreaţă 1 comp. bicicl.	16 esc. 1 btr.	In zona: Karagea-Ot-Hambarlâc
Garnizoana Varna G-ral Cantargief	R. 8 I. 1 btl./48 Reg. 4 Marş. 1 Dvz. Artil.	8 btl. 4 btr.	în zona Varna
Comandam. Arm. III-a			Gorne Orehoviţa

Total Armata III-a G-ral Toşef	60 batalioane 55 baterii (36 câmp, 8 obuz, 2 munte, 9 grele) 23 escadroane 3 btl. pionieri 1 btl. minieri.

In tot lungul Dunărei erau lăsate 3 regimente de miliţii şi anume:

Reg. 6 Miliţii dela V. Vidin până la ½ distanţă între Rahova şi Samovit;

Reg. 9 Mil. de aci până la E. Şiştov;

Reg. 5 Mil. dela E. Şiştov la frontiera română;

Părţi din Div. 12 bulg. erau în afţa Rusciucului.

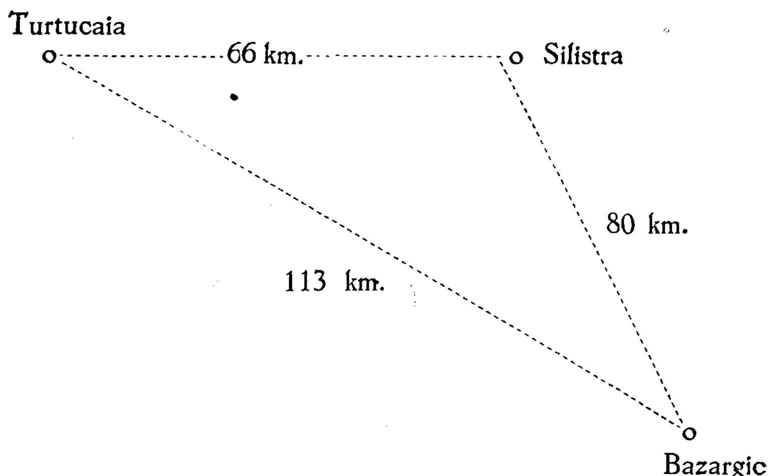
Pe coastele Mărei Negre erau lăsate:

Reg. 4 Mil. dela frontiera română până la Sud Varna;

Reg. 2 şi 3 Mil. de aci până la Sud Burgas.

C) *Apreciaţiuni asupra concentrărilor celor două armate inimice din Dobrogea.*

Observând concentrarea celor două armate inimice, se trage concluzia, că Arm. III-a bulgară era mult mai concentrată ca grupul de Est al Arm. III-a română, căci pe când grosul Arm. III-a bulgară era concentrat într'un patrat de aproximativ 30/30 km., cele trei Divizii române din Dobrogea erau dispuse într'un triunghiu al cărui laturi avea:

De drept Armata Română din Dobrogea nici nu era concentrată. Iar frontiera avea un astfel de traseu, că prezinta la Turtucaia un ieşind foarte pronunţat spre Bulgaria, ceeace era desigur un mare desavantaj, căci Turtucaia atrăgea şi favoriza un atac izolat al Armatei bulgare; acest lucru era cu atât mai uşor, cu cât însăşi concentrarea Grupului de Est al Arm. III-a române, înlesnia atacuri izolate înaintea unei concentrări a acestei Armate.

Generalul Aslan a avut dorinţa să corecteze acest lucru, chiar dela 15/VIII, în prima zi a luărei comandei Arm. III-a, dar nu avea cu ce, căci Corpul rus deabia era în curs de debarcare la Cernavoda şi era nevoie de câteva zile — aproximativ 4 zile — până ce intervenţia acestui corp va putea produce efectul dorit.

Ar mai fi fost un mijloc de a înlătura atât inconvenientul împrăştierei forţelor, cât şi desavantajosul traseu al frontierei, anume de a părăsi Turtucaia şi chiar Silistra, concentrând Grupul de Est Român, la Estul şi Nordul liniei Silistra-Kara Omer. In acest caz, Div. 17, Div. 9, Div. 19 şi Brg. Căl. formau împreună cu Corpul rus (Div. 61, Div. Sârbă şi Div. 3 Cav.), o massă totală de $1\frac{1}{2}$ Div. Cav. şi 5 Div. Inf. care ar fi putut manevra cum voia.

Această idee se abătea însă dela concepţiunea „Proiectului de operaţiune", stabilit de M. S. M., deci nu putea fi luată în consideraţie. Aşa dar Turtucaia rămâne să-şi joace rolul ce i se pregătise, vom vedea însă cum ea şi-a făcut datoria.

CAPITOLUL VIII

III. TURTUCAIA

1. *Organizarea Capului-de-pod-Turtucaia.* (Crochiul 7).

Capul-de-pod Turtucaia era organizat defensiv pe 2 linii de apărare, sectorul 1-iu avea şi o a treia linie înaintată.

Linia întâia principală de apărare, denumită şi linia centrelor, e la 6500—7000 m. de liziera oraşului, aşezată pe platoul şi lizierele de Sud a pădurilor dela S. V. oraşului; ea este formată din 15 centre, având un front total de 25 km.

In general terenul e ondulat, tăiat de văi repezi ce merg în toate direcţiile; cea mai importantă e valea Staroselo, cu o adâncime de 40—50 m.

Satele împiedică vederea, în special Staroselo în faţa sectorului I, ceeace a impus facerea unei linii înaintate, care să treacă pe la Vest de sat; celelalte sate ca Siahlar, Mesî Mahle, Daidir şi Denizler din faţa Sect. II şi Antimovo din faţa Sect. III, limitează întrucâtva câmpul de tragere a liniei principale de rezistenţă.

Frontul era împărţit în trei sectoare:

Sectorul I Staroselo (Vest), între Dunăre şi şoseaua ce duce dela Turtucaia prin Păd. Daidir şi apoi printre centrele 5 şi 6 (cota 118), e format din 5 centre (1—5) cu întăririle de infanterie şi turelele de 53 şi 37 mm. aşezate pe trei linii.

Sectorul II Daidir (Sud), între şoseaua ce duce dela

Turtucaia prin Păd. Daidir şi apoi printre centrele 5 şi 6 şi între şoseaua ce duce dela Turtucaia pela Estul Păd. Daidir, e compus din 4 centre (6—9) cu întăririle de infanterie şi turelele de 53 şi 37 m/m aşezate pe două linii.

Sectorul III Antimovo (Est) între şoseaua ce duce dela Turtucaia pela Estul Păd. Daidir şi până la Dunăre, e format din 6 centre (10—15), cu întăririle de infanterie şi turelele de 53 şi 37 mm. aşezate pe trei linii.

Centrele sunt formate din redute de companii închise la gât, profil îngropat pentru a fi cât mai puţin vizibile, iar în curţile lor interioare s'au făcut adăposturi blindate pentru personal şi muniţiuni.

Adăposturile de artilerie şi al turelelor, aşezate în intervale, au fost construite, ca şi redutele, în profil îngropat şi cu adăposturi blindate pentru personal şi muniţiuni.

Centrele şi bateriile erau precedate cu reţele de sârmă (mai mult neghimpată) pe o lărgime de 10--15 m.

Toate celelalte lucrări anexe din intervalele dintre centre, flancări, liniile de reculegere, constau din şanţuri adăpost cu profil normal.

Toate centrele, turelele şi bateriile aveau observatoare.

Mai puternic organizat, din punctul de vedere al lucrărilor, a fost Sectorul I, care se credea că va fi cel mai expus unui atac; aci tranşeele sunt pe 3—4 rânduri.

Centrele de rezistenţă sunt la 1800—2000 m. unul de altul.

Linia înaintată dinaintea Sectorului I-iu avea şi ea 4 centre numerotate bis; înaintea acestui sector mai erau lucrările înaintate dela Caraomer; înaintea sectorului II-lea erau lucrările înaintate dela Babuk şi acele dela Caraorman.

Câmpul de tragere din sect. I şi II e de 600—1200 m. iar din Sectorul III e mai întins, dar acest câmp de tragere era foarte mult micşorat, din cauză că nu s'a tăiat tot porumbul decât târziu şi atunci numai din sus de ştiuleţi. Terenul era descoperit în faţa centrelor 8, 9, (pe unde a atacat Div. 4-a bulg.) şi a centrului 11 (pe unde a atacat Brg. I-a/Div. I-a) în faţa acestor centre era islaz.

Din cauza unghiurilor moarte formate de teren, în faţa centrelor din sectorul I şi II, a fost nevoie a le flanca prin anexe de şanţuri adăpost.

Inapoia liniei principale de rezistenţă la 2—300 m., s'au săpat două „linii de reculegere", care fac sistem cu linia principală. Scopul acestor linii era ca unităţile respinse depe linia 1-a, să se refacă aci, să reziste cu rezervele locale până la sosirea rezervei de sector sau rezervei generale, cu care să contra-atace şi să recucerească lucrările

pierdute. Iar la 2—3 km. de oraş s'a construit o a doua linie de rezistenţă, cunoscută sub numele de linia treia, pe care urma să se facă în caz de retragere, o ultimă apărare. Dar lucrările de şanţuri simple de trăgatori şi ceva adăposturi de mitraliere nu erau terminate.

Adaptarea la teren a liniilor de rezistenţă în special a liniei 1-a, nu a fost făcută peste tot destul de bine, se lăsau prea multe şi mari unghiuri moarte cu toate că lucrările se scoborâse la mijlocul pantelor, acest lucru a avut şi neajunsul de a le face foarte vizibile dela inimic, care şi-a putut uşor repera tragerile de artilerie.

In sectorul IV Dunărea, erau grupele de uvraje aflate în insulele Cârneciu, Chioslugea şi Calimoc.

Aceste insule, aflate la V. de oraş, permit flotei române să manevreze şi să bată malul aflat la Vest de platou.

La E. de oraş, malul este mai jos, lucru care înlesnia construirea unui pod.

Patru şosele duceau spre sectoare, iar în spatele lor la 1—2 km. era o şosea de centură care trece pe lângă baterii.

Din Turtucaia plecau două linii Decauville, spre Staro-Selo şi spre Bulgar Cusui.

Toate aceste comunicaţiuni înlesniau mişcarea trupelor şi aprovizionările cu muniţiuni şi hrană. Din cauza lipsei de apă se făcuse multe lucrări în acest scop, cum şi puţuri artesiene; companiile aveau mijloace pentru transportul apei.

De altfel, nu numai pentru Turtucaia, dar pentru întreaga Dobrogea, se făcuse o hartă specială pentru ape şi fântâni.

Turtucaia era legată cu Olteniţa, cu un cablu telefonic ce mergea pe sub apa Dunărei.

Linii telefonice aeriene şi îngropate legau comandamentul cu sectoarele, uvrajele şi bateriile. Satele Daidir şi Denizler erau legate cu oraşul.

In Turtucaia era şi o staţie de t. f. f. cum şi câteva proectoare.

Sect. V. Olteniţa, cuprindea apărarea depe malul stâng al Dunărei la Olteniţa şi până la gura Mostiştei.

Comandamentul.

Capul-de-pod era comandat de generalul Teodorescu C. avea un stat major slab, format din un maior şef de şef de Stat major şi 2 căpitani.

Comanda Sect. I-iu a avut-o lt.-col. Nicolicescu, numai la 22/VIII a venit în sector col. Mărăşescu nu pentru a lua

comanda Sectorului ci pentru a comunica că lt.-col. Nicolicescu rămâne şi mai departe comandantul Sectorului având încrederea comandamentului.

Comanda Sect. II a avut-o lt.-col. Dumitrescu I. iar lt.-col. Popescu I. comanda infanteria sectorului. G-lul Drăgotescu Cd. Brg. 39 I. sosit la mobilizare nu a comandat deloc acest sector.

Comanda Sect. III a avut-o lt.-col. Marinescu Al.

Repartiţia Materialului de artilerie pe sectoare şi baterii.

Sectorul I Staroselo:

Bateria Ştefan cel Mare —2 cupole cu câte 2 piese de 120 m/m.

Bateria	Smârdan	—4 tunuri de 105 m/m.
»	Radu Negru	—4 mortiere de 120 m/m.
»	Mircea Vodă	—4 obuziere de 120 m/m.
»	Cuza Vodă	—4 obuziere de 120 m/m.
În spatele centr. 3		—1 obuzier de 210 m/m.
	Total . . .	21 piese
		23 turele de 53 m/tm.

Sectorul II Daidir:

Bateria	Principesa Ileana	—4 tunuri de 87 m/m.
»	Opanez	—4 » asediu de 105 m/m.
»	Dragoş Vodă	—2 mortiere de 120 m/m.
»	Plevna	—4 tunuri asediu de 105 m/m.
	Total . . .	14 piese
		7 turele de 53 m/m.

Sectorul III Antimovo:

Bateria	Călugăreni	—4 tunuri asediu de 105 m/m.
»	Principele Carol	—4 tunuri de 87 m/m.
»	Mihai Viteazu	—2 tun. de 120 m/m. în cupole
»	3-a Centr. 13-14	—4 tunuri de 75 m/m.
»	Regele Carol	—2 tun. de 120 m/m. în cupole.
	Total . . .	16 piese
		7 turele de 53 m/m.

Sectorul IV Dunăre:

Pe dreapta Dunărei[1]	Bateria Regele Ferdinand	—4 tunuri de 150 m/m Krupp (foaste pe crucişăt. Elisabeta)
	» Regina Maria	—4 obuziere de 120 m/m Skoda (foaste pe monitoare)
	» Principele Nicolae	—4 tunuri de 75 m/m Md. bulgare
	» Griviţa	—4 tunuri asediu 105 m/m.
	» Rahova	—4 tunuri asediu 150 m/m.
Pe stânga Dunărei	» Regina Elisabeta	—4 tun. de 120 m/m. St. Chamond
	» Principele Mircea	—4 tun. de 75 m m. St. Chamond
		Total 28 piese
		2 turele de 37 m/m

Toate bateriile din acest sector (afară de btr. Reg. Elisabeta) au fost puse sub comanda Lt. Comandor Vasilescu Matei din marină şi la dispoziţia Comandantului capuluide-pod.

Traseul bateriilor nu ţinea seama de apărarea ce trebuia să o facă spre uscat.

Distanţele dela aceste baterii s'au reperat spre ambele maluri ale Dunărei, dar nici o distanţă nu s'a reperat la punctele dela uscat, mai ales în direcţia şoselei Turtucaia-Rusciuc, pe unde ar fi putut veni o coloană inimică (a şi venit coloana Hammerstein).

Comandantul sectorului Dunărea era legat telefonic cu Cd. Capului-de-pod, dar nu era legat cu Cd. flotilei cu care avea să coopereze şi care bătea aceleaşi obiective.

In acest sector mai era stabilită o estacadă şi un baraj de mine.

Sectorul Central:

Artileria mobilă:
1 dvz. obuziere (7) de 120 m/m (R. 22 A.) tr. acc.
1 dvz. obuziere (8) de 105 m/m (R. 5 Ob.) tr. repede.
1 dvz. tunuri (8) de 75 m/m t. r. (R. 3 A.)
Total 23 piese.

1) Bateriile din Sectorul IV Dunărea aflate pe dreapta Dunărei erau aşezate chiar în sectorul I Staroselo.

MATERIALUL DE ARTILERIE

No.	Felul materialului	Baterii	No. pieselor	Artilerie poziție	mobilă	Piesele așezate pe afete	pe platforme	în cupole	Tragerea încetă	repede	Felul tragerei razantă	curbă
1	Tunuri de 150 m/m (dela București)	6	24	da		da	de lemn		da		da	
2	Tunuri Krupp lungi de 150 m/m. de pe crucișătorul Elisabeta).	1	4	da			beton			semi	da	
3	Tunuri câmp de 87 m/m.	2	8	da		da			da		da	
4	Tunuri câmp 75 m/m (bulgare)	3	12	da		da				da	da	
5	Tunuri de 120 m/m (aduse dela F. N. G.)	3	6	da				da	da		da	
6	Tunuri St. Chamond 75 m/m (depe crucișătorul Elisabeta).	1	4	da			da		da		da	
7	Tunuri lungi St. Chamond 120 m/m (depe crucișătorul Elisabeta).	1	4	da			da		da		da	
8	Mortiere de 120 m/m (dela F. N. G.)	3	6	da				da	da			da
9	Obuziere de 210 m/m (dela București)	1	1	da			da		da			da
10	Obuziere de 120 m/m (dela Focșani)	1	6	da		da	da		da			da
11	Obuziere Skoda de 120 m/m (de pe monitoare)	1	4	da			da		da			da
	Totalul pieselor de poziție		79									
12	Tunuri de 75m/m Md. 1880 (dela R. 3 A.)	2	8		da	da			da			
13	Obuziere ușoare de 105 m/m (dela R. 5 Ob.)	2	8		da	da			—	da		
14	Obuziere de 120 m/m Md. 1900 (dela R. 22 Art.)	2	7		da	da			da			
	Totalul pieselor mobile		23									
	Turele de 53 m/m		29	da				da				
	Piese de 53 m/m		12		da							
	Turele de 37 m/m.		14	da				da				
	Totalul pieselor de cal. mic		55									
	Totalul general		157									

Din totalul de 157 piese de artilerie aflate la Turtucaia, urmează
și anume: de la No. 2 piese 4
» 5 » 5
» 6 » 4
» 7 » 4
» 8 » 6
» 9 » 1
» 10 » 6
Total » 30

AFLAT LA TURTUCAIA

Bătaia maximă	Bătaia eficace	Muniţiuni de fiecare piesă	Muniţiuni în total	Observaţiuni
9.600	7.000	659	15.800	Aşezate la 3—500 m. de linia 1-a, când ia a căzut, aceste btr. nu au mai tras.
10.000	7.000	150	600	Au fost numai câte 150 lovituri de piesă, ce s'au terminat în primele 2 zile.
5.000	3—4000	436	3.488	
6.200	4—5000	340	4.080	
6.400	4—5000	400	2.400	Numai un tun a avut platforma terminată, celelalte 5 tunuri nu au tras.
6.000	4—5000	800	3.200	Pe stânga Dunărei, nu au putut lua parte la apărarea de pe dreapta Dunărei, de cât pe aripa dreaptă a Sectorului I-iu Staroselo. Nu erau legate telefonic cu Sectorul I-iu.
6.200	4—5000	400	1.600	
3.000	2.000	100	600	Neavând platformele terminate, nu au putut trage.
6 900	5.000	640	640	Nu avea planşetă de tragere şi nici posibilitate de observare.
6.000	5.000	600	3.600	Cu muniţiuni, dar fără cartuşe, din care cauză nu au tras de loc.
6.000	5.000	300	1.200	
			37.208	
3.000	2.500	410	3.488	
6.200	5.000	1.250	10.000	
6.000	5 000	514	3.600	
			17.080	
2.500	1700-2000	2.000	58.000	
		2.000	24.000	
		2.000	28.000	
			110.000	
			164.288	

a se scădea piesele ce nu au contribuit la apărarea poziţiei

Aflate în Turtucaia dela început { Deci = 157—30 = 127 piese de artilerie
din care = 55 » cu efect slab
bune 72 » de artilerie

Intrate în Turtucaia la 22/VIII { 8 obuziere de 105
12 tunuri de 53 m/m

» » » » 23/VIII— 8 tunuri de 75 m/m

Deci: 127+28=155 total
55+12= 67 efect slab
88 bune

4. Trupele Apărării.

Trupele de uscat

La declararea răsboiului, se afla în Turtucaia Div. 17-a sub gl. Teodorescu Const., compusă astfel:

Brg. 18 Inf. col. Mărăşescu N.	R. 36 I. (4 btl.) lt. col. Nicolicescu Solomon R. 76 I. (4 btl.) lt. col. Marinescu Alex.
Brg. 39 Inf. gl. Drăgotescu	R. 79 I. (4 btl.) loc. col. Dumitrescu I. IV/40, IV/75, IV/80.
Artileria mobilă	1 Dvz./R. 22 Ob. de 120 mm—7 piese, maior Motaş D. 1 Dvz./R. 5 Ob. de 105 mm—8 piese, maior Munteanu 1 Dvz./R. 3 Art. de 75 mm—8 piese, cpt. Georgescu V.
Cavaleria	1 ploton/R. 9 C.
Trupe speciale	1 companie pionieri cetate 1 secţie proiectoare (în Sect. I.) Secţie ambulanţă cu 1/2 coloană brancardieri 1 echipaj poduri fluviu 5 motociclişti 2 automobile
Servicii	Serv. Artileriei — Col. Teodorescu Al. » sanitar — Medic maior Bălescu » intendenţei — Int. Cpt. Ioanid » geniu — locot. Alinescu » justiţiei — cpt. Petrescu Ilie » transporturi — cpt. Maxim

IN TOTAL:

15 batalioane + 2 batal. miliţii (intrate dela 18/VIII) = 17 btl.
134 guri foc de poziţie de diferite calibre
23 guri foc mobile
66 mitraliere
Baterii de coastă

Efectiv:	511 ofiţeri 25.086 oameni 3.103 cai 826 boi şi bivoli	18.217 arme 66 mitraliere

In seara de 18/VIII mai intrase încă:

Btl. 72 miliţie Mircea
» 17 » Prahova

Iar: » 48 » Buzău era la Olteniţa
» 76 » Vasile Lupu pe stânga Dunărei în Sectorul Spanţov-Surlari.

Aceste btl. de miliţii erau formate din oameni în vârstă, rău echipaţi, rău încadraţi și armaţi cu arme Md. 1879.

6. *Marina.*

Comandant: Contra-Amiral Negrescu

Escadra de Dunăre:
- 4 monitoare
- 8 vedete

Grupul de canoniere:
- 4 canoniere
- 4 șalupe torpiloare

Grupul port mine:
- Vasul Ştefan Cel Mare
- Pontoane cu mine
- Apărări accesorii:
  - baraje
  - estacade
  - artilerie pentru apărarea barajelor

Serviciile auxiliare ale apărărei fluviale.

Grupe de vase de transport (pentru legarea malurilor) şi anume:

3 remorchere N. F. R.
Şalupa Smârdan,
6 șlepuri (4 puntate)
2 ciamuri militare
1 remorcher } pt. subsist. grupului
2 șlepuri }

Acest grup de vase era calculat astfel, ca să poată face o continuă legătură între amândouă malurile Dunărei.

Acest pod mobil de vase, era bun şi de folos, atât timp cât Capul-de-pod rezista inimicului ce-l ataca depe uscat, dar de îndată ce garnizoana nu ar mai fi putut rezista şi ar fi trebuit să se retragă pe stânga Dunărei, grupul de vase de transport nu mai putea fi de un mare folos, căci inimicul ar fi bătut trupele în retragere cu artileria sa

depe uscat, cu artileria flotei depe Dunăre şi ar fi bombardat trupele necontenit din aeroplane. Deci, podul mobil de vase era bun pentru reaprovizionări şi evacuări normale, dar pentru o retragere silită, nu.

C) *Ocuparea Sectoarelor.*

Sect. I ⟨Staro Selo⟩ Centrele 1–5 Lt. col. Nicolicescu	R. 36 I. ⟨4 btl.⟩ } 5 btl. IV/40 I. } 17 mitraliere franceze 8 pichete grăniceri ⟨58–51⟩
Sect. II ⟨Daidir⟩ Centrele 6–9 Lt. col. Dumitrescu I.	R. 79 I. ⟨4 btl.⟩ 17 mitraliere franceze 3 pichete grăniceri ⟨50–47⟩
Sect. III ⟨Antimovo⟩ Centrele 10–15 Lt. col. Marinescu Al.	R. 76 I. ⟨4 btl.⟩ 18 mitraliere franceze 3 pichete grăniceri 46–44
Rezerva mobilă	IV/75, IV/80 Comp. pionieri cetate Btl. Mil. Prahova Btl. mil. Mircea cu o comp. la Calimoc și 3 comp. pe D. Şeremet. Btl. mil. Buzău la Olteniţa. Btl. mil. Vasile Lupu pe stânga Dunărei în sect. Spanţov-Surlari.

In fiecare sector era câte un btl. în avant-posturi şi poziţia înaintată, 2 btl. pe linia principală şi 1-2 btl. ca rezervă de sector.

Sect. IV ⟨Dunărea⟩	1 comp. 2 turele 37 m/m.

Batalioanele din avantposturi erau astfel aşezate.
(Crochiul 4).

Subsectorul 1 dela Dunăre până în şoseaua Staroselo-Razgrad, păzit de 1 btl. din R. 36 I., iar pe frontieră sunt pichetele 58-51.

Subsectorul 2 din şoseaua Staroselo-Razgrad şi până la o linie ce trece pela Vestul satelor Salihler şi Beliţa,

păzit de 1 btl. din R. 79 I., iar pe frontieră sunt pichetele 50-47.

Subsectorul 3, dela linia ce trece pela Vestul satelor Salihler şi Beliţa, până în Dunăre, păzit de 1 btl. din R. 76 I. şi 3 pichete de grăniceri 46-44.

D) *Informaţiunile Stat Majorului Armatei III-a bulgare asupra Turtucaiei.*

Statul major al Arm. III-a bulg. organizase un bun serviciu de informaţii şi spionaj, folosind pentru aceasta populaţia locală bulgară depe teritoriul român.

Bulgarii ştiau că Turtucaia e gata, că e întărită în 12 centre (de fapt 15 centre), cu 2 linii de tranşee, cu multe cuiburi de mitraliere. In spatele forturilor erau construite baterii de artilerie betonate.

Pe tot frontul erau puse reţele de sârmă de 8-10 m. lăţime, gropi de lup de 2 m. adâncime, bine mascate şi protejate cu focuri de armă şi mitraliere ce le flancau.

Terenul deschis, câmpul de tragere bun.

La 4 km. înapoi era a doua linie de apărare, nu terminată, dar totuşi prezinta un obstacol serios.

Drumurile făcute prin pădure.

Sârmele telefonice îngropate în pământ.

Delà oraş la Staro Smil la Cusui bulgar şi la unele centre mergea linie ferată îngustă (Decauville).

Informaţiile erau numai în parte juste, astfel bulgarii au susţinut existenţa numai a 12 forturi (noi le-am zis centre de rezistenţă) aşa chiar şi erau făcute hărţile lor operative; este drept că în primele lucrări dela Turtucaia se făcuseră 12 centre, apoi s'au format 15 centre, cari sunt numerotate astfel de:

	Sectorul I.	Sectorul II.	Sectorul III.
Români	1-2-3-4-5	6-7-8-9	10-11-12-13-14-15
Bulgari	1-2-3	4-5-6-7	8-9-10-11-12

Aşa că atunci când Bulgarii zic că au atacat fortul 7, de fapt au atacat centrul 9 — cititorul trebuie să observe bine acest lucru.

La 18/VIII Statul Major al Arm. III-a bulg. avea următoarele informaţiuni asupra concentrărei trupelor române din Dobrogea:

In localitatea	Unităţi	Ce credeau bulgarii	Ce era în realitate
Turtucaia	batalioane baterii escadroane	25 20 6	17 22 fixe 1/4
Silistra	batalioane baterii escadroane	9 15 3	14 — 2
Akadânlar	batalioane baterii	3 3	1 —
Kurtbunar	batalioane baterii	1 —	1 —
Dobrici	batalioane baterii escadroane	6 8 12	15[1] 4 —
Balcic	batalioane baterii	3 5	— —

[1] Mai avea în acoperire:
5 batalioane
3 baterii
8 escadroane

IV. OPERAŢIUNILE DELA TURTUCAIA
(Crochiul 6 și 7).

In ziua de 14/VIII, câteva ore înainte ca România să fi declarat răsboiu Austro-Ungariei, feldmareşalul v. Mackensen fu numit din ordinul Comandamentului Super. German ca: *„Comandant superior al forţelor din Nordul Bulgariei, cu ordin să dea repede o bătălie în Dobrogea"*. Forţele ce erau la dispoziţie se compuneau din: Arm. III-a bulg., detaşamentul Kaufmann compus din câteva batalioane bulg., btl. I/R. 21 Inf. germ., R. 115 Ldst. germ., R. 6 ulani germ. şi ceva artilerie, flotila de Dunăre A-U, câteva baterii şi companii de pioneri. Pentru paza Dunării erau destinate în afară de 3 Reg. Miliţii încă părţi din Div. 12 bulg., mai venia din Macedonia R. 45 Inf. germ. şi artilerie. Asemeni trebuia să vie C. VI Arm. Turc (Div. 15 şi 25) dela Adrianopole şi Constantinopole.

La 15/VIII Feldmar. Mackensen luă comanda asupra forţelor aliate din Bulgaria de Nord.

Feldmareşalul Mackensen dă Arm. III-a bulg. la 17/VIII directiva Nr. 6960:

„Spre a putea face situaţia mai favorabilă pentru noi şi a strămuta operaţiile pe teritoriul inimicului, va trebui ca prin

lovituri decisive, cu forţele de care dispunem, să ocupăm cele mai importante puncte pentru trecerea Dunărei, în teritoriul românesc.

Pentru mai târziu, intenţionăm să atacăm prin surprindere şi să ocupăm simultan capul-de-pod Turtucaia cu Div. 4-a şi acel al Silistrei cu Div. 1-a".

Această directivă impunea la început defensiva pe frontul dobrogean şi ofensiva pe frontul dunărean, dar M. C. G. bulgar nu voi a accepta această directivă, el cerea ofensiva pe frontul dobrogean, în scop de a ocupa Turtucaia şi Silistra.

Gl. Toşef, voia ca printr'o ofensivă simultană spre Turtucaia şi Silistra, să atace cu toată vigoarea Turtucaia, care era de cel mai mare interes strategic, să cadă repede, pentru a nu lăsa timp armatei române să concentreze noui forţe la Turtucaia şi nici de a da timp să sosească forţele ruseşti.

Dela început deci se vede, că feldmareşalul Mackensen era în conflict cu gl. Toşef, lucru ce s'a evidenţiat la întâlnirea pe care aceşti doui comandanţi au avut la 18/VIII la Gorni Orehoviţa. Cu această ocazie gl. Toşef a raportat că este de neapărată nevoie a ataca puternic Turtucaia, împiedicând orice ajutor trimis dinspre Silistra. Feldmareşalul a admis ideea unui atac asupra Turtucaiei, dar cerea ca în acelaş timp să se atace şi Silistra, plecând dela presupunerea, că Turtucaia este slab întărită, că nu poate avea mai mult ca 10 batalioane şi că deci cu Armata 3-a bulg. s'ar putea ataca în acelaş timp cele două puncte întărite.

Gl. Toşef bazat pe informaţiunile ce avea, ştia că lucrările dela Turtucaia sunt terminate, că cetatea are o mare putere de rezistenţă, că ar exista deja 25 batalioane (de fapt nu erau decât 15); că în asemeni condiţiuni forţele Arm. 3-a bulg. nu sunt suficiente pentru a ataca simultan Turtucaia şi Silistra, căci nu ar mai dispune de nici o rezervă cu care să facă faţă la evenimente neprevăzute. Gl. Toşef mai argumenta, că dacă s'ar reuşi a ocupa Silistra, dar nu s'ar reuşi a ocupa repede Turtucaiaa, armata ar fi pusă într'o grea situaţie. Felul de argumentare al g-lui Toşef era just, căci nu era de admis:

1. de a lua ofensiva în scop *„de a ocupa cele mai importante puncte pentru trecerea Dunărei, în teritoriul românesc“*, după cum spune Mackensen în directiva No. 6960 din 17/VIII;

2. nu se putea lua ofensiva nici spre Dobrogea după cum a vrut ulterior feldmareşalul Mackensen.

Căci în ambele cazuri se lăsa Turtucaia, fie în flancul dr. (dacă se reuşea a trece Dunărea de ex. la Turnu Măgurele) fie în flancul stâng, (dacă se ataca direct spre Dobrogea); acest lucru ar fi alcătuit un mare pericol pentru ofensivă, de aceea ideea cea mai judicioasă a fost de a ataca dela început numai Turtucaia; s'a făcut bine că nu nu s'a atacat dela început şi Silistra.

Feldmareşalul Mackensen a admis această argumentare cedând la două chestiuni:

1. Ca frontul dobrogean să fie un front defensiv;
2. A admis atacul Turtucaiei.

In seara de 18/VIII, nişte patrule bulgare de pe frontieră, din dreptul pichetelor 52-58 bis, au făcut recunoaşteri, grănicerii români au părăsit pichetele, retrăgându-se împreună cu miliţienii, fără să tragă un foc de armă.

A doua zi la 19/VIII, g-lul Teodorescu a dat ordin şi s'au reocupat pichetele fără nici o greutate.

In această zi, gl. Teodorescu face o greşeală, căci trimite trei divizioane ce avea ca artilerie mobilă, în sectoare, astfel:

1	dvz.	de	tunuri	de	75	mm.	din	R. 3 A.	în	Sect. I.
1	»	»	obuziere	»	120	»	»	R. 22 A.	»	» II.
1	»	»	»	»	105	»	»	R. 5 A.	»	» III.

sub motiv ca să facă faţă eventualelor noui atacuri inimice. Această artilerie era însă artileria mobilă a Turtucaiei, era rezerva de foc a comandamentului, de care fără nici un motiv se desparte, când din contră ea ar fi trebuit să fie ţinută în mâinile comandantului, care el singur s'o arunce la momentul oportun, acolo unde va fi o nevoie evidentă. Dar comandantul dând-o sectoarelor, s'a dispensat dela început de rezerva sa de artilerie, lucru care a avut grele urmări.

Ordinul de operaţie al Armatei III-a bulgare.

La 19/VIII, ora 1, Bulgaria a declarat răsboiu României, contrar părerei ce domnea în cercurile diplomaţiei ruseşti şi româneşti. Comandamentul Armatei III-a bulg. s'a stabilit la Rasgrad, iar felmareşalul Mackenzen la Târnova.

In această zi, feldmareşalul Mackensen primia dela feldmareşalul Hindenburg următoarea telegramă:

„Adunarea forţelor germane-austro-ungare în Transilvania se va face până în a doua jumătate a lunei Sept.), însărcinarea*

*) După calendarul vechiu, în prima jumătate.

feldmareşalului Mackensen este, ca asigurând linia Dunării, să invadeze în Dobrogea, să atragă asupra sa forţele inimicului şi să le bată".

Se constată că nici acest ordin al Comandamentului superior al Arm. germ. nu corespundea cu intenţiunile M.-S. M. bulg., care voia să atace întâi Turtucaia. Feldmareşalul Mackensen nu mai schimbă nimic din înţelegerea luată cu g-lul Toşef Cd. Arm. III-a bulg.

Dar este de observat că feldm. Mackensen a îndeplinit cât se poate de bine ordinul Comandam. Super. al Arm. germ. *„să atragă asupra sa forţele inimicului şi să le bată"*. In adevăr prin felul operaţiunilor cari se vor desvolta, se va vedea că după căderea Turtucaiei, M. C. Gl. român incepe să scoată forţe depe frontul din Transilvania — slăbind astfel frontul ofensiv — şi să le trimită la Sud, unde-şi epuizează şi ultimele rezerve generale.

Astfel:	la 24/VIII	scoate	Div.	12	dela	Arm.	I-a
	» 28/VIII	»	»	2	»	»	»
	» 24/VIII	»	»	5	»	»	II-a
	» 4/IX	»	»	21	»	»	»
	» »	»	»	22	»	»	»

tot aci trimite C. V Arm. (Div. 10, 15) aflat după „Proectul de operaţie" la dispoziţia M. C. Gl. în scop: „de a întări ulterior una din cele 3 Armate (de pe frontul ofensiv) după cum va rezulta din nevoile operative".

Retragerea acestor 7 Divizii depe frontul principal ofensiv, şi alte greşeli ce s'au mai făcut, au permis g-lui Falkenhayn să bată succesiv armatele române ce luptau pe acel front.

Generalul Toşef dă tot la 19/VIII ordinul de operaţie No. 16:

1. „Inimicul ocupă cetatea cap-de-pod Turtucaia cu aprox. 25 btl., 20 btr. şi 6 esc.; la Akadânlar are 3 btl. şi 3 btr.; la Kurtbunar are 1 btl.; la Dobrici 6 btl., 8 btr. şi 12 esc.; la Balcic 3 btl. şi 3 btr.; la Silistra 9 btl. şi 15 btr.

2. Armata III-a are ordin să atace şi să ocupe capul-de-pod Turtucaia, pentru care ordon:

a) Div. 4-a cu unităţile afectate să înainteze mâine 20/VIII, orele 7 în zona cuprinsă între drumurile Balbunar-Kaşlăkioi-Hadgifaclar-Meşimahle şi Cara Agaci-Dgeferler-Beliţa, să alunge unităţile inimice şi să se întărească pe linia de Sud de satul Meşimahle-Beliţa, unde să prepare atacul forturilor 5, 6 şi 7 [1]), pentru care se vor da ordine ulterioare.

1) Corespunde la noi cu centrele 7, 8 şi 9.

b) Brg. 1/Div. 1-a cu unităţile afectate, mâine 20/VIII, orele 5, să pornească pe drumul Kemanlar-Küse Abdi-Kasâmlar, să alunge unităţile înaintate inimice şi să ajungă pe linia Ahmatlar-Kasâmlar, cu scop de a ocupa a doua zi o poziţie favorabilă pe linia Beliţa-Karadirlar şi a pregăti atacarea fortului 8[1]), inclusiv satul Antimovo. Pentru asigurarea debuşărei prin păduri, se vor trimite flancgarde puternice. Pentru atac se vor da ordine ulterioare.

c) Brg. 3/Div. 1-a cu unităţile afectate, mâine 20/VIII, orele 5, va înainta pe drumul Hârşovo-Kemanlar, şi se va opri în satul Küse Abdi, unde va rămâne la dispoziţia comandamentului armatei.

d) Brg. 2/Div. 1-a cu unităţile afectate, mâine 20/VIII la orele 6, va înainta pe drumul Şarvi-Akadânlar, ocupând acest oraş, unde se va întări şi apăra flancul armatei dinspre Silistra, menţinând legătura cu Div. 1-a Cav.

e) Div. 1 Cav. cu cele 2 comp. din R. 16 I. şi companiile de biciclişti, va înainta în direcţia Kurtbunar pe care-i va ocupa, menţinând legătura cu Brg. 2-a/Div. 1-a. Divizia va avea ca obiectiv întreruperea comunicaţiei Dobrici-Silistra.

f) Coloana maior Hammerstein (1 btl. german, 7 plotoane mitral., 3 esc., 1 btr. grea, 1 btr. obuz.), mâine 20/VIII ora 3, va porni din satul Tetovo prin Borisovo spre Turk Smil, căutând a trece frontiera mâine ora 8. Va trimite escadroanele sale spre Senovo, intrând în legătură cu Div. 4-a. Va pregăti atacarea fortului No. 2[2]) care se găseşte la Est de Staro-Selo. Atacul se va pronunţa după ordinele ulterioare. (La această coloană s'a mai adăugat 2 batalioane de marş bulgare şi 1 baterie miliţie).

3. In noaptea de 19 spre 20/VIII ora 24, toate posturile de frontieră vor intra în teritoriul inimic, respingând posturile inimice cât mai mult. Trecerea frontierei se va face prin surprindere spre a se putea avea câţi mai mulţi prizonieri".

Din însăşi acest ordin al Comandamentului Arm. III-a bulg., se deduce că la 19/VIII frontiera noastră nu fusese trecută, iar Turtucaia nu fusese atacată. Ordinul e un simplu ordin de trecerea a frontierei. Se constată că prin marşul de apropriere de cetate, se asigura trupelor o situaţie mai favorabilă pentru operaţiunea ce urma a se face, căutând a se arunca trupele române chiar dela început în prima linie de apărare. Se mai constată că pentru atacul ulterior al cetăţei se fixase sectorul II şi anume forturile 5, 6, 7, 8 (de fapt centrele 7, 8, 9 şi 11), pentrucă pe

[1]) Corespunde la noi cu centrele 11.
[2]) Corespunde la noi cu centrul 3.

deoparte aceste centre sunt eşite mai înainte şi pot fi uşor bătute de anfiladă, iar pe de altă parte, pentru că în faţa lor poate fi adusă mai uşor artileria grea, căci valea aflată între satele Denizler şi Meşimahle înlesneşte mult instalarea artileriei grele.

G-lul Toşef a preferat deci să atace sect. II, căci sect. I era greu de atacat, având un dispozitiv mai adânc, el putea fi bine susţinut de sect. IV cum şi de către flota rom. Prielnic pentru atac ar fi fost sect. III, dar gruparea forţelor în vederea atacului era grea, cerea timp şi vreme de pierdut nu era.

Generalul Aslan, Cd-tul Arm. III-a române primind la 19/VIII ştirea (nu dela M. C. Gl. ci din svon public), că Bulgarii au declarat răsboiu României şi dorind a îmbunătăţi defectuositatea concentrărei din Dobrogea, dă Grupului de Est ordinul de operaţie No. 89 din 19/VIII:

„Am onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune, ca trupele din corpul imperial rus, să se pună imediat în mişcare, pentru a se concentra astfel (harta 1/200.000):

1. Diviziile de infanterie în zona: Alfatar-Ak Kadânlar-Arabadzi-Kurt Bunar.

2. Divizia de cavalerie, întărită cu brigada călăraşi în zona: Konak-Karapelit-Hissim-Dede.

Divizia de cavalerie va stabili neîntârziat legătura cu Divizia 19, care se află la Dobritsch, va lua toate măsurile ca să împiedice violarea frontierei.

Localitatea în care veţi instala cartierul grupului de Est se lasă la aprecierea Excelenţei Voastre cu rugămintea să binevoiţi a o comunica, la timp, cartierului general al armatei.

Frontiera nu va fi depăşită până la noi ordine.

In vedere, că corpul rus urmează a ocupa zona sa de concentrare, cred necesar a se lua de acum măsurile pregătitoare în vederea alegerei poziţiunilor şi executarea lucrărilor de fortificaţie, ce vor proteja forţele grupului de Est. Pentru executarea lucrărilor de fortificaţie, se poate întrebuinţa populaţia civilă. In acest scop s'a dat cuvenitele ordine autorităţilor civile".

Acest ordin nu a fost însă executat de gl. Zaiancicowski, care nu ar fi avut de străbătut dela Cobadin la Alfatar-Ak Kadânlar-Kurt-Bunar decât 80 km., lucru ce ar fi fost posibil să fie străbătut în $2^1/_2$—3 etape. A pretinde 80 km. în trei etape, este a străbate câte 25 km. pe zi, ceeace este absolut normal. Nu vreau ca să încep a da exemple din istoria militară, de marşuri lungi făcute într'un timp scurt, voi da aci două exemple luate la întâmplare din marele răsboiu. Corpul IX Arm. Grm. (din Arm. I-a) stră-

bate în zilele de 8 şi 9 Sept. 1914, 120 km. în 40 ore. Un alt exemplu este al C. IV Arm. Rez. german (din Arm. I-a) care străbate la 31 Aug. 1 şi 2 Sept. 90 km. La noi, ce cerea g-lul Aslan? El cerea g-lului Zaiancicowsky, ca să facă cu 2 Divizii, 80 km. în 72 ore. Era posibil sau nu? Desigur că era posibil. Dacă g-lul Zaiancicowsky ar fi executat ordinul, atunci Corpul rus ar fi ajuns în zona ordonată pe la prânz sau în seara zilei de 21/VIII şi deci g-lul Toşef ar fi fost pus în imposibilitate de a ataca Turtucaia la 23/VIII, lăsând în flancul său drept 2 Div. române, 2 Div. de infanterie ruse şi 1 Div. Cav. rusă, care ar fi constituit o forţă capabilă de a răsturna garnizoana Varnei, Div. 1 Cav., 1 Brg. din Div. 6-a şi 1 Brg. din Div. 1-a bulgară.

20 August. ‹Crochiul 6 şi 7›.

Sectorul I. Grupul maior Hammerstein trece frontiera la ora 8 pe trei coloane formate din: 3 btl. din R. 5 marş, 3 btl. din R. 5 Mil. şi 1 btl. din R. 21 I. germ. cu 1 btr. obuziere grele germ., 2 btr. tragere înceată bulg., 1 btr. germ. şi 3 esc. din R. 6 Ulani.

Grupul Hammerstein mai era susţinut de către o secţie de 2 tunuri automobile de 150 m/m cu o bătae de 9400 m. Această secţie putea înainta chiar pe şosea, la adăpostul sălciilor de pe mal, fără să fie observată de Comand. sectorului Dunărea (care de fapt vedea şoseaua Turtucaia-Rusciuc ca în palmă) şi fără să fie văzută de flotă, ale cărei vederi erau împiedicate de sălciile insulelor Cârneciu şi Chiceslugea.

Secţia de 150 m/m s'a putut deci apropia şi bate tot timpul Sect. I fără să poată fi contra bătută, căci ea avusese grijă să rămână în afara bătăii artileriei sectoarelor I şi IV.

Numai coloana din stânga a Grupului Hammerstein a fost oprită de focul monitoarelor rom. Celelalte două coloane silesc avantposturile Sect. I să se retragă spre seara de 20/VIII pe linia înaintată, iar grupul Hammerstein se opreşte pe linia Turk Şmil-Senovo. Generalul Teodorescu în urma alarmelor ce se dădeau dela acest sector, că vin forţe numeroase inimice, trimisese încă din noaptea de 19/20 în ajutorul acestui sector btl. IV/75 I. care a fost distribuit în sector, iar btl. Mil. Mircea trimite 2 cp. ca să ocupe centrele 1-2 ce fuseseră ocupate înainte de btl. V/40.

In acest sector, a lucrat foarte bine artileria rom., în special btr. de 105 m/m comandată de lt. Dumitrescu Aurel; ea a fost nevoită să schimbe de poziţie, întrucât fusese încadrată şi platforma fusese stricată.

Sectorul II. Div. 4-a bulg. trece frontiera în 4 coloane, posturile de frontieră române se retrag, fără a fi lăsat în mâinele inimicului nici un prizonier. Brg. 3/Div. 4-a col. Kmetow ajunge la ora 10 cu R. 48 I. ce forma coloana stângă, la N. de cota 49, de unde respinge o cp/R. 79 I. rom. dela S. V. de Mesimahle, iar cu R. 19 I. ce era la dreapta, sileşte o altă cp/R. 79 I. rom. a se retrage spre Mesimahle.

La ora 11, Brg. 3/Div. 4-a ajunge pe linia Mesimahle-Denizler. Brg. 1/Div. 4-a ocupă Denizler la ora 11 cu R. 31 I., şi Beliţa cu R. 7 I. ce era la dreapta. Aşa dar linia gardelor mari din faţa Sectorului II, a fost ocupată de trupele bulgare, deci infanteria rom. nu a împiedicat înaintarea inimicului, iar artileria a tras slab asupra coloanelor bulgare. Lt-col. Dumitrescu a cercat să reia poziţia dela Denizler, în acest scop a dispus ca btl. IV/79 să atace, dar atacul nu a reuşit.

Cum versantul aflat la N. de linia Mesimahle-Denizler, era avantajos pentru ocuparea poziţiei de artilerie, gl. Kiselof ordonă Brg. 3-a să ocupe înălţimile dela N. de Mesimahle, iar Brg. 1 să ocupe înălţimile dela N. de Denizler şi dela 2 km. N. de Beliţa. Brigadele încep înaintarea şi fără greutate se instalează la ora 17 pe poziţiile indicate, asigurându-se astfel poziţia de artilerie.

Stânga Div. 4-a a luat la Senovo, unde ajunsese R. 6 Ul., legătura cu grupul Hammerstein.

R. 47 I. era ţinut în rezerva diviziei.

In cursul nopţei, R. 2 art. grea, ce fusese lăsat la Kovandjilar, este adus spre poziţie; către Beliţa au fost trimise şi 2 btr. de 12 cm. dela Div. 1-a, dar din cauza ordinului tardiv, ele nu au ajuns până dimineaţa decât până la Kasâmlar (până la Beliţa mai erau 10 km.).

Sectorul III. Brg. 1/Div. 1 bulg., trece frontiera, nu întâlneşte decât patrule rom. care se retrag, iar pela orele 13 ocupă linia Ahmatlar cu R. 1 I., Casamlar cu R. 6 I., Brg. 3 Div. 1-a care urma pe R. 6 I. ajunge la Chiose Abdi, iar Brg. 2/Div. 1 ocupă Akadânlar. Elementele înaintate ale serviciului de avantposturi a Sect. III rom. se retrag spre gardele mari, fără a fi atacate, apoi se retrag pe linia principală de apărare, unde rămân până în dimineaţa de 23/VIII, fără să mai încerce să reocupe poziţiile pe care le părăsise, fără să fi fost atacate. Ceeace este mai curios, e faptul că se părăseşte şi centrul de rezistenţă înaintat dela Antimovo, situat pe o foarte bună poziţie; asupra lui ar fi trebuit să se retragă serviciul de siguranţă al avantposturilor, dar,

după cum am spus, centrul Antimovo e părăsit fără luptă în ziua de 20/VIII. Totuşi lt.-col. Marinescu cere ajutoare, iar generalul Teodorescu îi trimite 2 companii din btl. Mil. Prahova.

Prin ajutoarele trimise în Sectorul I şi III, generalul Teodorescu mai are în rezerva mobilă IV/80, 2 cp. btl. Mil. Mircea şi 2 cp. btl. Mil. Prahova.

In general în ziua de 20/VIII apărarea se face slab, nu rezistă, nu acţionează cu forţe mai mari, pentru a întârzia înaintarea inimicului, ea se mulţumeşte a retrage avantposturile către linia principală de apărare, afară de Sect. I. Trebue ţinut seamă, că până în seara de 20/VIII nu se apropiase spre linia de apărare decât Div. 4-a bulg., comandamentul cetăţei ar fi putut să se orienteze la timp şi să lovească unităţile Div. 4-a bulg. care era de fapt izolată.

La 20/VIII ştiri sosesc dela Turtucaia la Comandamentul Arm. a III-a.

Generalul Aslan constatând că corpul rus nu se mişcă, dă Grupului de Est ordinul de operaţii No. 117 din 20/VIII:

„Rog pe Excelenţa voastră să împingă Corpul de cavalerie spre Sud Vest, pentru a explora regiunea limitată de şoseaua Silistra-Akadânlar-Razgrad şi calea ferată Dobrici-Varna, pentru a recunoaşte forţele inimice. In aceste operaţiuni vă puteţi sprijini pe Divizia 19-a". (A se vedea ziua de 20 şi 21/VIII la Divizia 19-a).

Intâmplările din noaptea de 20/21 August.

Bulgarii nu au atacat, totuşi infanteria română a tras focuri în cursul nopţei consumând aproape toate cartuşele aflate asupra oamenilor, au tras rezerva din tranşee şi chiar unele unităţi şi-au reîmprospătat muniţiunile consumându-le şi pe acestea.

In cursul acestei nopţi au tras focuri şi mitralierele franceze, de asemeni şi turelele de 53 mm. consumând o mare cantitate de muniţiuni, aşa că în dimineaţa zilei de 23/VIII turelele din Sect. II terminase muniţiunile.

A tras şi bateria de 87 m/m. din Sect. III.

Consecinţa acestei trageri a fost un consum foarte mare de muniţiuni, lucru ce s'a repetat şi în celelalte nopţi.

21 August. (Crochiul 6 şi 7).

Sectorul I:

Btl. II/R. 36 I. din subsectorul Siahlar părăseşte fără nici un motiv poziţia şi se retrage în cursul nopţei de

20/21/VIII pe linia vechilor centre (4—5). Generalul Teodorescu a dat ordin ca acest batalion să-şi reocupe Sectorul părăsit, lucru ce s'a făcut în zorii zilei de 21/VIII.

Pe la ora 6 aproximativ 2 btl. din detaşamentul Hammerstein au înaintat de după culmea dinspre Turkşmil spre Senovo, turelele au deschis focul asupra lor, dar defectându-se au încetat focul, după care a început tragerea şi artileria bulgară. După ora 7, patrule tari bulgare s'au apropiat mai mult, stând la 800 m. depărtare până la ora 14, când s'a produs un slab atac dat în trei grupe: un grup prin Senovo, un grup a atacat dela Turkşmil şi alt grup intre cele două dintâi. Grupele s'au apropiat până la 400—600 m. de reţelele de sârmă, dar la ora 16 au fost respinse cu focuri de infanterie, retrăgându-se pe grupe spre Senovo.

Spre seară bulgarii au mai cercat un slab atac, dar au fost respinşi tot cu focuri de infanterie.

Artileria română a tras puţin şi nu în legătură cu infanteria, aşa că se poate afirma că infanteria a luptat singură.

Pe la ora 21 btl. III/R. 36 I. şi btl. II/36 I. din subsectorul Siahlar, din ordinul lt.-col. Nicolicescu, sunt retrase fără luptă depe linia înaintată, pe linia principală, apoi s'a retras şi btl. I/R. 36 I., iar btl. IV/R. 36 I. fiind împărţit între celelalte batal. s'a retras odată cu ele; batalioanele trimise în ajutor, s'au retras şi ele pe linia centrelor, ocupând toate linia de luptă. Coloana Hammerstein ocupă în noaptea de 21/VIII cota 131 la V. de Staro-Selo şi N. E. de Senovo; ceva mai mult, btl. II/36 I., care trebuia să ocupe şi să apere centrele 4 şi 5, părăseşte aceste centre, retrăgându-se spre pădure. Părăsirea acestor centre nu avea absolut nici o justificare, când ştiut este că fiecare centru avea să joace un dublu rol, de organ al liniei de apărare şi de reduit; iar în caz de învestire, fiecare centru trebuia să reziste în aşa fel, ca să permită un contra-atac pentru a-l degaja. Pe când la Turtucaia apărătorii centrelor 4 şi 5 le părăsesc fără să le apere.

G-lul Teodorescu în loc să ordone lt.-col. Nicolicescu să reocupe imediat linia părăsită, aprobă această retragere pe linia dela Estul bălţei Staro-Selo, în schimb însă gl. Teodorescu ordonă lt.-col. Dumitrescu, comand. Sect. II, ca să trimită imediat 2 cp./R. 79 I. să ocupe centrele 4 şi 5.

De ce g-lul Teodorescu nu ordonă lt.-col. Nicolicescu să reocupe linia depe care fără motiv se retrăsese?

De ce nu reocupă lt. col. Nicolicescu cu propriile sale trupe acele două centre?

De ce Cd. C. P. T. nu dispune reocuparea celor două centre cu unităţi luate din Sectorul I, din care făceau parte centrele şi dă ordin ca alt sector să dêa două companii?

Era sectorul I atât de atacat că nu mai avea trupe? Nu. Atunci, ori trupele sectorului I erau fugite, ori Gl. Teodorescu nu mai avea încredere în ele, ori g-lul Teodorescu era greşit informat de comandantul Sectorului I-iu. Aceasta din urmă supoziţie este cea adevărată.

Aceasta a fost activitatea lt.-col. Nicolicescu şi a Reg. 36 I. în ziua de 21 Aug. 1916 la Turtucaia. Este de mirare cum prin Decretul No. 2970 din 28/IX 1916, lt.-col. Nicolicescu a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul cl. III-a", *„pentru curajul şi pildele de vitejie personală pe care le-a dat Regimentului său, fiind comandant al Sectorului I la Turtucaia".*

Este iarăşi foarte curios că şi R. 36 I. este decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" cl. III-a prin Inaltul Decret No. 3648 din 12/XII/1918:

„Pentru vitejia şi avântul cu care au luptat ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii regimentului, în crâncenele lupte, la care au luat parte în anii 1916—1917. In ziua de 21 August 1916, acest eroic regiment, a respins 8 atacuri furioase ce inimicul a dat asupra poziţiunii eşindului dela Staroselo Turtucaia; iar în......"

Nu mă refer la restul luptelor glorioase date de acest regiment, pentru cari merita să i se decoreze drapelul cu ord. *„Mihai Viteazul"*, dar cele *„8 atacuri furioase dela Turtucaia"* nu trebuiau să figureze sub nici un motiv în Decretul No. 3648 din 12/XII/1918, pentrucă la 21 Aug. acest Regiment nu a avut ocazie să *„respingă 8 atacuri furioase"* din cauză că inimicul, respectiv grupul Hammerstein, nu a atacat în această zi, nu de 8 ori furios, ci numai odată, dar slab. El a ocupat în noaptea de 21/VIII cota 131 la V. de Staroselo şi N. E. de Senovo.

Sectorul II:

La 21/VIII au avut loc slabe acţiuni de patrule, s'a executat un contra-atac cu o companie din rezerva avantposturilor, în scop de a recuceri poziţiile gărzilor mari (pierdute în ajun); contra-atacul este respins de R. 19 I. bulg. Gărzile mari No. 3 şi 4 retrase în întăririle dela rezervă aflate la Daidir, fiind atacate de R. 19 I. bulg. se retrag pe linia principală de apărare, iar Daidir e ocupat de inimic.

Div. 4-a Inf. bulg. ajunge pe linia Daidir, cu Brg. 3-a la V. şi în Daidir şi Brg. 1-a la Est de Daidir.

Sectorul III:

Au fost numai acţiuni de patrule. Brg. I/Div. 1 sub col. Nedelcof ajunge pe linia Beliţa-Endje Kioi-Karadirlar, cu o flancgardă dată de R. 6 I. la Viskioi; apoi înaintează la dreapta Div. 4-a la V. şi S. V. de Antimovo. Această brigadă nu a avut din partea Românilor nici o rezistenţă, numai la ora 14 a fost puţin bombardată.

Gl. Teodorescu, îngrijat de cele petrecute în acest sector, trimisese 2 cp. din btl. Mil. Prahova şi 1 btr./R. 5 ob. la dispoziţia lt.-col. Marinescu Cd. Sect. III, care nu încearcă să reia poziţiile părăsite, nici în ziua de 21, numai către seară un pluton rom. înaintează dela Sarăghiol spre Viskioi, surprinzând cu focuri compania bulg. din flancgardă.

In această zi, informaţiunile primite la Comandamentul Arm. III-a, dela gl. Teodorescu, sunt ceva mai precise. El raporta că Turtucaia este puternic atacată; că a respins şapte atacuri, etc., etc. g-lul Teodorescu făcea aceste rapoarte, fiind indus în eroare de lt.-col. Nicolicescu Cd. R. 36 I. După primirea acestui raport îngrijitor, g-lul Aslan, Comandantul Arm. III-a dă Grupului de Est, Div. 17 şi Div. 9-a, ordinul de operaţiuni No. 134 din 21/VIII:

„Turtucaia este atacată de Divizia 4-a şi parte din Div. 1-a bulg. Astăzi s'a dat la Turtucaia şapte atacuri, toate respinse. Pentru a ajuta Turtucaia, se va pronunţa, mâine 22 August, o mişcare ofensivă cu Divizia 19 şi corpul de cavalerie în direcţia Kurt Bunar-Akadânlar, Divizia 9-a va ataca în direcţia Hassikioi-Akadânlar. Comandamentul grupului de Est se va pune în legătură cu Divizia 9-a, pentru ca atacul ambelor Divizii să aibă loc deodată". (A se vedea ziua de 21/VIII la Divizia 19-a).

Gl. Toşef dispune ca Div. 4-a să-şi grupeze artileria grea şi tunurile de tranşee spre flancul drept, aceasta în scop de a unifica conducerea lor. Cele 2 baterii lungi de 12 cm. trimise de Div. 1-a încă nu ajunsese în Sect. Div. 4-a.

Concluzia zilei de 21/VIII

Div. 4-a bulg. înaintează încet spre cetate, nu atacă nicăiri cu putere. Garnizoana Capului de pod nu are nici azi după cum nu a avut nici în ziua precedentă, vreo activitate, ea se mulţumeşte a se retrage pe linia de apărare; contraatacul dat de lt.-col. Dumitrescu cu o cp. în Sect. II, nu a avut nici o influenţă.

Tocmai în perioada aceasta critică pentru atacator, garnizoana capului-de-pod nu întreprinde nimic, nu întârzie înaintarea inimicului, care este lăsat să se apropie în voe de

cetate, să-şi aşeze bune observatoare, asemeni nu i se îngreuiază nici aşezarea artileriei sale.

G-lul Teodorescu, înşelat de subalternii săi, raporta la rândul lui autorităţilor superioare — respingerea a şapte atacuri. — Aceste rapoarte aveau darul să inducă în eroare comandamentele superioare.

22 August (Crochiul 6, 7, 8).

In noaptea de 21/VIII ora 23, gl. Toşef dădu ordinul de operaţie No. 17 pentru atacul Capului-de-pod Turtucaia:

a) „Pregătirea atacului cu artilerie grea va începe la ora 4 sub conducerea col. Anghelow, comandantul Reg. 2 Art. grea.

b) Div. 4-a şi Brg. 1/Div. I-a şi coloana maior Hammerstein, sub comanda gl. Kiselof, Comand. Div. 4-a, vor ataca sectoarele de Sud şi Vest a cetăţei, ocupând Div. 4-a forturile 5, 6 şi 7 [1]) Brg. 1/Div./1-a fortul 8 [2]) şi coloana Hammerstein fortul 2 [3]).

c) Inceputul atacului va fi indicat de gl. Kiselof.

d) Pentru asigurarea flancului drept al trupelor de atac şi pentru pararea inimicului dinspre Silistra, se numeşte gl. Draganoff Comand. Div. 1-a, având Brg. 2-a şi 3-a din Div. I-a şi Reg. 9 Cav.

Brg. 3/Div. 1-a se va opri în satul Petrakli cu scopul de a para încercarea inimicului dinspre Silistra, în direcţia Vest-Sud Vest.

R. 9 Cav. întărit cu 1 btl. din R. 42 I. va eşi la Haskioi, spre a observa direcţiile dinspre Silistra în spre Turtucaia şi Akadânlar.

Brg. 2/Div. 1-a se va eşalona la satul Kara Esekiöi şi Akadânlar, observând direcţiile spre Silistra şi a fi gata, ca împreună cu Brg. 3-a, să atace inimicul din Silistra, ce ar încerca eventual să atace în flanc trupele ce atacă Turtucaia.

e) Div. de Cav. va rămâne la Kurtbunar, păzind flancul drept al Armatei, recunoscând direcţiile spre Silistra-Cobadin şi Dobrici. Va intra în legătură cu Brg. 2/Div. 1-a la Akadânlar şi în caz că inimicul va ataca această brigadă, să coopereze la nimicirea lui".

Din acest ordin de operaţie, al g-lui Toşef, rezultă:

1. Stabileşte în persoana g-lui Kiselof un comandant al atacului capului-de-pod; ideia era desigur bună, dar comandamentele organizate ad-hoc fără personalul necesar şi păstrând şi comandamentul inferior, nu au dat niciodată bune rezultate. Cine vrea să conducă două comandamente nu va

1) Corespunde la noi cu centrele 7, 8 şi 9
2) Corespunde la noi cu centrele 11.
3) Corespunde la noi cu centrele 3.

fi în stare să conducă nici pe unul bine, ca probă în cazul special dela Turtucaia, este faptul că gl. Kiselof pierde dela început legătura şi influenţa asupra grupului Hammerstein.

2. Că pune întreaga artilerie care trebuie să pregătească atacul sub un comandament unic.

3. Deşi g-lul Kiselof are (prin lit. b.) sub ordinele sale grupul Hammerstein, Div. 4 şi Brg. 1/Div. 1, nu-i pune sub ordine şi artileria grea, care trebuie să pregătească şi să sprijine atacul pe care el îl conducea.

4. Nu lasă comandantului atacului libertatea dispunerei unităţilor şi obiectivelor de atac, ceea ce a fost o greşală.

5. In ordin se dispune ocuparea centrelor..., fără a se spune că se va înainta şi ocupa liniile de reculegere..., ideia este bună, că atacarea şi ocuparea liniei centrelor era o operaţie grea, care cerea un mare consum de muniţiuni şi mari sacrificii de oameni; desigur că dacă apărarea s'ar fi făcut bine, atunci linia centrală nu ar fi putut să fie ocupată chiar din prima zi a atacului, şi chiar dacă totuşi ar fi fost ocupată, în ce stare s'ar fi găsit trupele atacului? Mai aveau puterea de a face în aceiaşi zi o nouă sforţare? De aceea indicarea în ordinul g-lului Toşef, de a ocupa linia centrelor era o măsură de prevedere, dacă ea se realizează, dacă trupele sunt în ordine şi în măsură de a înainta, un nou ordin operativ de câmp va dispune cele necesare, în cazul special de la Turtucaia, acest lucru se impunea dacă se are în vedere că înapoia liniei centrelor sectorului II, se întindea o pădure mare şi foarte greu de străbătut.

6. Se constată că g-lul Toşef atacă dela început numai Sect. I şi II, nu însă şi Sect. III. De ce? Cine va ataca Sect. III? Dacă Sect. III ar fi avut un comandant energic, atunci el putea face o eşire atacând în flanc inimicul ce ataca Sect. II. Prin neatacarea Sect. III, se lăsa o posibilitate pentru garnizoana Turtucaia, ca să facă o eşire spre Silistra şi vice-versa să primească întăriri dinspre acea direcţie. Chiar dacă am admite că Brg. 3/Div. 1 făcea funcţiunea unui corp de observaţie, el se găsea la Sirdjilar; acest caz se aseamănă cu al cetăţei Anvers din 1914, când nefiind în totul învestită, a înlesnit armatei belgiană să facă o ieşire repede printre râul Lys şi Mare, spre Iser, unde s'a unit cu armata franceză. La Turtucaia s'ar fi putut face acest lucru în ziua de 22/VIII şi chiar la 23/VIII. Motivul pentru ce nu s'a făcut se va arăta în cursul acţiunilor din aceste zile.

7. Flancul stâng al trupelor de atac, respectiv al Div. 4-a, nu era suficient acoperit de cele trei escadroane de ulani,

aflate spre Siahlar, care trebueau să facă legătura şi cu grupul Hammerstein. Acest lucru este atât de just, că gl. Kiselof se vede nevoit a mişca în cursul nopţei de 21/22/VIII trupele Div. 4-a mai spre stânga.

8. Spatele Brg. 1/Div. 1-a, care trebue să atace fortul 8, (centrul 11) nu era destul de bine asigurat contra unui atac venit dinspre E., căci Brg. 3/Div. 1 se găsia la Sirdjilar, adică la 15 km. de Brg. 1/Div. 1 şi la 25 km. de Dunăre, iar Brg. 2/Div. 1 se găsia la Akadânlar, fără nici o posibilitate de a ajuta direct operaţiunile asupra Turtucaiei.

Pe baza ordinului de operaţie No. 17 al Armatei, gl. Kiselof dădu la 22/VIII ora 2, un ordin de operaţiune, care în rezumat spunea:

„Garnizoana cetăţei are 25 batal. şi 80 tunuri.

Atacul se va întări pe linia de plecare cota 131, lângă Staro-Selo, cota 124, Daidir, 2 km. N. Beliţa şi înălţimea S. E. de Viskioi.

Cetatea se va ataca şi ocupa astăzi 22/VIII.

Obiectivele sunt: coloana Hammerstein fortul 2 [1]), Brg. 3/Div. 4-a forturile 5 şi 6 [2]), Brg. 1/Div. 4-a fortul 7 [3]), Brg. 1/Div. 1 fortul 8 [4]).

La dispoziţia Diviziei rămân 2 btl. din R. 47 I. la Sud de Denizler.

La ora 9, bateriile grele şi mortierele vor deschide focul asupra obiectivelor date, vor distruge lucrările de fortificaţie şi vor deschide breşe.

Artileria de câmp a Div. 4-a va fi sub comanda colonelului Manof comandantul Brg. 4 art., care va indica obiectivele în conformitate cu desfăşurarea luptelor.

Inceputul atacului se va fixa de comandantul Div. 4-a.

Plecarea unui regiment înainte, trebuie să servească ca semnal de înaintare tuturor regimentelor, aliniindu-se cu cel plecat.

Sub protecţia focului de artilerie, infanteria trebuie să ajungă la 2—300 paşi înaintea cetăţei, unde oprindu-se să aştepte ultima vijelie, după care va porni la ocuparea forturilor.

Unităţile se vor eşelona în adâncime, iar pionierii trebuie să stea în spatele coloanelor, pregătiţi pentru tăierea obstacolelor de sârmă.

Se atrage atenţiunea în mod special asupra legăturilor.

Brg. 1/Div. 1 va păzi flancul drept, având regimentul din dreapta eşelonat în adâncime.

---

1) Corespunde la noi cu centrul 3.
2) » » » » » 7 şi 8.
3) » » » » » 9.
4) » » » » » 11.

După ce Div. 4-a va ocupa forturile, unităţile se vor întări, artileria de câmp va trece înainte, după care succesul va fi lărgit în adâncime şi lărgime.

Brg. 1/Div. 1-a după ocuparea fortului No. 8 [1]), se va îndrepta spre cota 124.

Punctul de observaţie al Div. 1-a pe înălţimea S. Denizler.

Coloanele de aprovizionare pe şoseaua Balbunar-Turtucaia.

Spitalele de campanie la Cara Mehmedler şi Covangilar, ambulanţele după indicaţiile brigăzilor".

După acest ordin, gl. Kiseloff a mai dat imediat încă un ordin, care complectează şi rectifică în parte pe cel precedent:

„Unităţile de infanterie să atace din ultima poziţie, de îndată ce va înceta vijelia focului.

Pauza între vijelia de foc şi focul de baraj va fi de 5 minute, în acest timp infanteria trebuie să treacă obstacolele.

Unităţile înaintate ale infanteriei se vor întări chiar pe linia forturilor, iar susţinerile vor ataca poziţiile din urmă, în caz când ele ar exista.

Artileria va începe focul la ora 6.30".

In ziua de 22/VIII ora 7, generalul Kiselof încă nu era gata să poată începe atacul, pentru următoarele cauze:

a) Reg. 2 Art. grea nu putuse intra pe poziţia ce i se ordonase, din cauza întârzierei pricinuită de drumurile rele şi desfundate de ploaia, care căzuse chiar în cursul nopţei.

b) Artileria nu-şi stabilise observatoarele, nu făcuse încă legăturile cu infanteria, nu făcuse recunoaşterile necesare.

c) Tunurile de tranşee erau încă departe înapoi.

d) Div. 4-a încă nu făcuse legătura cu grupul Hammerstein.

Aceste motive îl determină pe gl. Kiselof să roage pe g-lul Tosef, ca să amâne atacul pentru ziua de 23/VIII, ceeace se aprobă.

La 22/VIII ora 9, g-lul Teodorescu Cd. Capului-de-pod dă ordinul No. 24 către Sectoarele I, II, III şi IV:

„In urma luptei de azi, trupele noastre din Sectorul I au fost nevoite să se retragă pe linia vechilor centre 1—5.

Pe tot restul frontului situaţia este neschimbată.

Pentru stabilirea luptei, astăzi 22 August, ordon:

Regimentul Vasile Lupu No. 36, batalioanele 4 din regimentele 40, 75 şi 80 vor ocupa linia 2-a de apărare, începând din faţa podului dela balta Staroselo, prin subcentrul 2—3, apoi centrele 3, 4 şi 5.

1) Corespunde la noi cu centrul 11.

Două companii din batalionul miliţii Prahova, vor ocupa centrele 1 şi 2.

Două companii miliţii Buzău, călare pe şoseaua spre Turcşmil la km. 5.500.

Unul din batalioanele regimentului 36, care a fost mai încercat în luptă, va fi ţinut în rezervă la Remiza No. 1.

Nouile trupe de ajutor, cari urmează să sosească, vor fi date la sectoare după trebuinţă, sau vor rămâne ca rezervă pentru contra-atacuri.

Se recomandă a se ţine trupele şi ofiţerii inferiori în deaproape supraveghere. Orice încercare de retragere din această poziţie va fi reprimată imediat prin împuşcare.

Nici o retragere depe această linie nu este admisă. Trebuie, ca rezistenţa să fie împinsă până la ultima extremitate.

Se va da oamenilor hrana caldă cu carne, iar unităţile, cari nu-şi vor putea aduce hrana caldă, vor consuma din cea de rezervă.

Pe timpul luptei, mă voi găsi pe platou, la Blokhausul Comandamentului.

Mi se va trimite astăzi raportul luptelor din zilele de 20 şi 21 curent, cu arătarea nominală a pierderilor şi răniţilor".

Contra-atacul ordonat de gl. Teodorescu nu a mai avut loc, pentru motivele ce se arată mai departe.

In cursul zilei de 22/VIII, diferitele comandamente bulgare au făcut recunoaşterea terenului în vederea înaintărei. Artileria şi-a instalat observatoarele, s'a stabilit pe poziţie, a făcut legăturile.

Artileria română bomabrdează poziţiile bulgare.

Sectorul I:

Pe frontul acestui sector au loc mici acţiuni de patrule; unităţi slabe bulgare ocupase în cursul nopţei întăririle depe Siahlar, D. Staroselo şi tranşeele dinapoia Bălţei Staroselo ce fusese părăsite de batal. II R. 36 I.

La ora 4 în dimineaţa zilei de 22/VIII, companiile izolate ale btl. II/R. 36 I. aflate după retragere în centrul 4, nevăzând nici o mişcare pe Siahlar, fără ordin şi din propria iniţiativă au reocupat sectorul Siahlar, de unde bulgarii se retrăsese fără luptă, lăsând intacte şi turelele.

Din ordinul g-lului Teodorescu, btl. I/R. 36 I. şi IV/R. 75 I. au reocupat foarte uşor la ora 9 linia de tranşee dinapoia Bălţei Staroselo, dar nu s'a ocupat şi satul Staroselo, ceeace s'ar fi putut face uşor, căci el nu era ocupat de inimic.

In cursul acestei zile, pe baza cererilor nejustificate de

ajutor a lt.-col. Nicolicescu, Comand. Cetăţei trimite după amiază în ajutorul Sect. I-iu btl. IV/R. 80 I. şi 2 cp. btl. 48 Mil. Buzău (2 cp. sunt la Olteniţa); iar spre seară i se trimite btl. I/R. 75 I.; ceeace face că în acest sector neatacat, să fie R. 36 I., IV/R. 40 I., 2 cp. btl. 72 Mil. Mircea, IV/75, IV/80, 2 cp./btl. 48 Mil. Buzău, I/R. 75 I. deci în total sunt $4+1+\frac{1}{2}+1+1+\frac{1}{2}+1=9$ batal., toate vârîte pe linia de luptă, amestecate şi fără nici o rezervă de sector.

La ora 21 btl. II/R. 36 I. părăseşte fără nici un motiv poziţia dela Siahlar cu turele cu tot şi se retrage la Centrul 4, apoi e împărţit şi la centrele 3 şi 5, în loc să fi fost ţinut concentrat ca rezervă de sector. Ca probă că acest batalion a părăsit poziţia fără motiv, este că a doua zi de dim. unii ofiţeri au trimis oameni la Siahlar ca să le aducă obiecte uitate acolo.

In cursul acestei zile pe poziţia dela Balta Staroselo, nu a fost nici un fapt de semnalat, unităţile ce'l ocupase de dim. au stat pe poziţie în tot cursul zilei şi a nopţei de 22/23/VIII, a avut loc numai schimb de focuri rare.

Aşa dar în cursul zilei de 22/VIII în Sect. I-iu a fost linişte, comandantul sectorului continuă şi în această zi cu lipsa de energie şi activitate, nu pune ordine între unităţile sale cu totul amestecate, nu'şi alcătueşte o rezervă.

In cursul zilei de 22/VIII col. Mărăşescu cd. Brg. 18 I. vine în Sect. I-iu la Centrul 3, comunicând că: „lt.-col. Nicolicescu rămâne şi mai departe Comandantul Sect. I-iu, având încrederea comandamentului". Deci Comandantul de Brigadă era cel dintâi care nu ştia ce se petrece pe frontul Sectorului I-iu şi nu cunoştea activitatea lt-colonelului Nicolicescu, care de fapt nu avea nici pregătirea necesară de a comanda un sector în care lucrau 9 batal. şi peste 80 guri de foc.

Sectorul II:

In cursul zilei a fost linişte pe acest sector, bulgarii au bombardat slab centrele 8 şi bateria 4-a, dar fără efect.

Nici comandantul acestui sector nu pune ordine între unităţile sale, nu exista rezerva de subsectoare şi nici rezerva de sector, lucru era posibil căci în ziua de 21/VIII se vârâse zadarnic în acţiune btl. IV şi I/R. 79 I.

Cum însă până la ora 11, lt.-col. Nicolicescu nu luase nici o măsură de a reocupa centrele 4 şi 5 ce fusese părăsite de btl. II/R. 36 I. ce reocupase în dim. zilei poziţia dela Siahlar, lt.-col. Dumitrescu din ordinul g-lului Teodorescu

ocupă centrele 4 şi 5 cu cp. 1 şi 2/R. 79 I. aşa că din acest moment Sectorul R. 79 I. se întinde dela Centrul 4—9 incl.

Gl. Teodorescu dă lt.-col. Dumitrescu ordin ca:

„Pe dată ce se va întuneca, să acopere cu patrule puternice poziţia rezervei avantposturilor dela Daidir, în direcţia Denisler şi Mesi Mahle, iar batalionul de avantposturi să fie retras în centre, pentru a nu rămâne izolat, de oarece, atât batalionul de acoperire al Sect. I Staroselo, cât şi batalionul de acoperire al Sect. III Antimovo, s'au retras pe linia centrelor".

Apoi mai adaogă:

„Sunt informat că Bulgarii se pregătesc să atace cu forţe mari punctele Mesi-Mahle şi Denizler".

R. 31 I. din Brg. 1/Div. 4-a bulg., spre înserate, îşi mută poziţia în faţa lui Denizler, în scop de a folosi mai bine tunurile de tranşee.

Artileria grea (24 obuz. uşoare, 22 obuz. grele, 8 tunuri lungi) împreună cu 64 tunuri câmp, erau gata de a începe bombardamentul.

Sectorul III:

Bulgarii nu au întreprins nimic nici asupra acestui sector, ei au ocupat fără nici o opunere cu R. 6 I. înălţimea N. V. de Viskioi şi cu o mică acoperire la S. E. de sat.

In schimb însă trupele sect. III au făcut două ieşiri şi anume: btl. IV/R. 76 I. cpt. Ionescu C. spre Sarighiol şi btl. III/R. 76 I. maior Popilian spre Antimovo.

Cpt. Ionescu, din proprie iniţiativă, face la ora 9 susţinut de artileria cupolei de 120 şi de btr. de 87 m/m. o recunoaştere spre Sarighiol, pe care-l ocupă la ora 10, apoi se îndreaptă cu trei companii spre Viskioi ajungând la 600 m. de sat, primeşte ordin dela lt.-col. Marinescu comand. Sect. III ca să reintre în capul de pod; după al treilea ordin, cpt. Ionescu se retrage la ora 17, şi reintră în capul de pod.

Atacul spre Antimovo s'a început de dimineaţă de cp. 9 şi 11/R. 76 I. ele au fost însă retrase, iar atacul cu sprijinul btr. de obuziere de 105 mm. s'a continuat apoi de 7 şi 6/R. 76 I. care au ocupat cu înlesnire satul Antimovo, de oarece trupele bulgare sub ameninţarea atacului spre Sarighiol şi Viskioi părăsise şi Antimovo. După ora 14, maiorul Popilian primind ordine repetate dela lt.-col. Marinescu, s'a retras în capul de pod.

Deci, mici acţiuni izolate, fără scop, fără plan, iar comandantul sectorului are mai mult o activitate negativă, cerând şi ajutoare.

Gl. Teodorescu, Comand. C. P. T. comunică telefonic colonelului Dabija dela Arm. III-a la ora 12,50 p. m.:

„Că situaţia este desperată şi nu speră să mai poată rezista din lipsa de rezerve, toate întrebuinţate la Staroselo; cere ajutoare urgente".

La ora 1 p. m. col. Dabija după ce ia ordinele g-lului Aslan, cere comunicaţia telefonică cu M. C. Gl. dar negăsind la secţia de operaţie decât pe maiorul Rosetti îi comunică că:

„Gl. Teodorescu a telefonat că situaţia este disperată şi nu speră să mai poată rezista multă vreme din lipsă de rezerve. Domnul general Aslan, este de idee, că dacă garnizoana Turtucaia nu mai poate rezista, să facă o eşire spre Silistra".

Aceasta înseamnă, că g-lul Aslan, bazat pe informaţiunile date de Comandamentul C. P. T., era de idee ca garnizoana cetăţii să se retragă prin luptă spre Silistra.

La ora 1.10 p. m. maiorul Rosetti dela M. C. Gl. răspunde colonelului Dabija că:

„Turtucaia nu trebue să cadă, garnizoana trebue să reziste până la ultimul om, deoarece trupe proaspete vor veni în ajutor. Aceasta din Inalt ordin al M. S. Regelui".

Din cuprinsul acestui ordin al Comandam. de Căpt. se constată:

1. Că Turtucaia nu trebuie să cadă;

2. Că toată lumea din Turtucaia trebuie să lupte până la ultimul om;

3. Ideea emisă de g-lul Aslan, că dacă Turtucaia nu mai poate rezista, să facă o eşire spre Silistra, nu a fost aprobată;

4. Că Cd. de Cpt. îndrumase noui trupe proaspete în ajutorul Turtucaiei.

Punctul 1 din acest ordin şi anume că *„Turtucaia nu trebuie să cadă"* era desigur just, era o chestiune de onoare. Dar hotărârea era numai teoretică, pentrucă în practică, ideea că o cetate *„nu trebuie să cadă"*, nu se realizează mai niciodată, sau foarte rar; mai cu seamă în ultimul răsboiu (dela 1914—1916) se probase acest lucru prin căderea cetăţilor Liège, Namur, Anvers, Maubeuge, cât şi a câmpurilor întărite ruseşti (după retragerea armatelor). Punctul 1 era deci un deziderat.

Punctul 2 este condamnarea la moarte a luptătorilor. Ne-am putea întreba, pentru ce acest lucru? Ce importanţă strategică avea Turtucaia? Ce acoperia? Ce asigura? Nimic. Acesta-i adevărul.

S'a susţinut, că prin căderea Turtucaiei s'ar descoperi drumul direct spre Bucureşti. Acest argument nu era serios,

pentru că, la acea dată, inimicul nu avea trupe disponibile cu ce să facă o invazie în România.

Pt. 3, buna şi judicioasa idee a g-lui Aslan, dată la 22/VIII de a părăsi Turtucaia şi ca garnizoana ei să se îndrepte spre Silistra, nu a găsit aprobarea Cd. de Cpt.

Pt. 4. Cum o greşală aduce pe alta, *„îndrumarea de trupe proaspete în ajutorul Turtucaiei"* din partea Cd. de Cpt., peste cele trimise de Cd. Arm. III-a, a fost desigur o greşeală. In cazanul dela Turtucaia, nu mai trebuiau vârîte trupe, căci dacă nu se aprobase ieşirea spre Silistra, atunci trebuia ca garnizoana să fie lăsată să lupte cu propriile ei mijloace şi cu ajutoarele trimise de Cd. Arm. III. Căci dacă Cd. de Cpt. hotărâse că *„Turtucaia trebuie să lupte până la ultimul om"*, atunci dece să nu moară mai puţini? Sau dacă Turtucaia, ca orice cetate, va sfârşi prin a cădea, de ce să nu facă inimicul mai puţini prizonieri?

Peste Brigada din Div. 15-a, trimisă de Cd. Arm. III-a pe baza cererei de „ajutoare urgente" de către gl. Teodorescu, Cd. de Cpt. îndrumase către Turtucaia şi restul Div. 15-a, comandată de gl. Eremia Grigorescu, care începu a intra în cursul zilei de 22/VIII în Turtucaia.

Din cele arătate mai sus, reese că în ziua de 22/VIII, g-lul Teodorescu raporta că: *„situaţia este disperată şi nu speră să mai poată rezista multă vreme din lipsă de rezerve..."*

In fine, gl. Teodorescu: *„cere ajutoare urgente"*.

De fapt însă, în zilele de 20 şi 21/VIII, Bulgarii nu atacaseră decât avantposturile, iar în ziua de 22/VIII nu au atacat deloc. Aşa dar, cum se face că gl. Teodorescu raporta că *„situaţia este disperată...?"* Gl. Teodorescu nu era în armata română un general oarecare, era un general bun, un general care-şi cunoştea meseria, fusese un bun profesor la Şcoala Superioară de Răsboiu, era un om cult, foarte calm; totuşi la 22/VIII ora 12,50 p. m. raporta o neexactitate. Explicaţia nu se poate găsi decât în rapoartele falşe pe cari i le făceau Sectoarele I şi III. Aceste rapoarte, ca *„am respins 8 atacuri..."* etc. aveau darul de a induce în eroare pe Comandantul C. P. T., care la rândul lui a indus în eroare Comandamentul Armatei.

Invăţământul ce se trage este, că rapoartele subalternilor trebuiesc controlate foarte des, dacă nu personal, dar prin ochii ofiţerilor de Stat major, mai cu seamă la începutul răsboiului. Dacă g-lul Teodorescu făcea aşa, nu ar fi căzut victima sugestiunei unor rapoarte falşe, cum a fost în prima linie acelea ale lt.-col. Nicolicescu, Comandantul Sect. I-iu.

Se mai constată, că gl. Teodorescu raporta că: *„nu mai*

poate rezista din lipsă de rezerve, toate întrebuințate la Staroselo...”

Dar la Staroselo nu se trimisese până în ziua de 22/VIII ora 12.50 decât:

2 cp./btl. 72 mil. Mircea }
btl. IV/R. 75 I. } în ziua de 20/VIII

In rezerva capului de pod erau rămase la 22/VIII ora 12.50 încă:

btl. IV/R. 80 I. }
2 cp./btl. 72 mil. Mircea } 2 btl.
2 cp./btl. 17 mil. Prahova }

Deci la acea oră nu se putea vorbi de *„lipsă de rezerve”*.

După ora 12.50 și anume dela ora 16 începe a intra în capul-de-pod trupele de ajutor, numai de la acea oră s'a trimis în Sectorul I (Staroselo):

btl. IV/R. 80 I. }
2 cp./btl. 48 mil. Buzeu } din rezervă
btl. I/R. 75 I. — intrat la ora 16.

și chiar atunci mai rămăsese în rezervă

2 cp./btl. 72 mil. Mircea }
2 cp./btl. 17 mil. Prahova } 1 btl.

Mai mult încă, btl. II/R. 36 I. de sub comanda lt.-col. Nicolicescu părăsise centrele 4 și 5, pe care nu le-au reocupat rezervele C. P. T. ci companiile 1, 2 din R. 79 I. de sub comanda lt.-col. Dumitrescu.

In fine, gl. Teodorescu: *„cere ajutoare urgente”*.

Ce soluție era alta pentru g-lul Aslan, Comandantul Armatei III-a, de îndată ce Cd. de Cpt. nu aprobase ieșirea spre Silistra, decât de a ajuta Turtucaia direct, trimițându-i trupe din Div. 15-a după cum dispusese și Cd. de Cpt. și de a ajuta indirect, dispunând o mișcare a grupului de Est spre Vest, respectiv spre Turtucaia.

Ce se mai putea face?

In cursul zilei de 22/VIII, g-lul Aslan a însărcinat pe un ofițer de la Cartierul Armatei, să caute telefonic pe Pokliewski, Ministrul Rusiei; care a fost găsit la ora 16 la Jokey Club și i s'a cerut o imediată convorbire cu gl. Aslan. Acesta s'a dus cu automobilul la Jokey Club, însoțit de un ofițer superior dela Cartier, aci s'a plâns Ministrului Rusiei, că g-lul Zaiancikowsky nu execută ordinele, și-l roagă ca să intervie pe lângă generalul rus, ca să execute ordinele, căci altfel e imposibil de operat în asemeni condițiuni... etc. Convorbirea a durat cel mult zece minute. Ministrul Rusiei a înțeles chestiunea și de comun acord cu g-lul Aslan, a expediat cu un tren special pe col. Tatarinof, atașatul militar rus,

împreună cu maiorul Economu, cu o scrisoare de serviciu din partea Generalului Aslan, în care se arăta g-lui Zaiancikowski; „situaţia dela Turtucaia şi se făcea un călduros apel la sentimentele sale de soldat rugându-l să pună imediat în mişcare corpul rus".

Dar în zadar, gl. Zaiancikowski nu a mişcat! (A se vedea ziua de 22/VIII la Divizia 19-a).

Concluzia zilei de 22 August.

Trupele bulgare nu atacă, infanteria şi-a consolidat poziţiile; artileria s'a instalat şi a făcut pregătirile, a organizat deci în toată liniştea sistemul său de foc.

Apărarea cetăţei continuă pasivitatea din zilele precedente, afară de mica recunoaştere făcută pe frontul sectorului III. Ea nu ştie pe care sector îşi face inimicul pregătirile de atac, ca probă este faptul că deşi inimicul pregătea atacul asupra Sectorului II, comandantul cetăţei induş în eroare întărise până la 22/VIII, Sectorul I cu 5 batalioane şi nu trimisese nimic în Sectorul II.

Cum în această zi fusese linişte pe front, Comandantul Capului-de-pod ar fi putut să pue ordine în unităţi şi să regrupeze forţele destul de împrăştiate, reconstituindu-şi rezerva generală; dar nici comandanţii de sectoare nu şi-au pus ordine între unităţi, nu şi-au realcătuit rezervele de sectoare, rămânând deci cu unităţile foarte amestecate pe linia de luptă.

Artileria nu a făcut observarea câmpului din faţa capului-de-pod, spre a descoperi mişcările inimicului, şi a împiedica prin trageri apropierea lui de cetate, şi ocuparea unei poziţii iniţiale de plecare a atacului.

In cursul zilei deşi artileria a executat ceva trageri, nu şi-a ales bine obiectivele, căci în asemenea caz artileria bulgară ar fi fost nevoită ca să răspundă, lucru pe care ea nu l'a făcut.

Mica recunoaştere făcută în Sect. III a fost susţinută de o baterie izolată, care însă a consumat pentru o mică acţiune o prea mare cantitate de muniţiuni, astfel btr. de obuziere de 105 din Sect. III a cpt. Costescu, a tras numai asupra satului Antimovo părăsit de bulgari, peste 800 proectile, o consumare de muniţie absolut zadarnică.

Cu toată liniştea de pe front, comandantul Capului-de-pod primeşte cereri de ajutoare dela Sect. I şi III, la rândul său adresează cereri de ajutoare Comandamentului Arm. III-a.

Unităţile române intrate în Capul-de-pod Turtucaia.

In urma cererilor de ajutoare făcute de comandantul Capului-de-pod, s'au trimis în Turtucaia $17^1/_4$ batalioane, 1 dvz. obuziere de 105 $^m/_m$ şi 1 dvz. artil. 75 $^m/_m$ tunuri vechi.

Aceste unităţi au sosit în Turtucaia în ordinea următoare:

Ziua sosirei	Unitatea	Comandantul unităţii	Ora debarcării	Sectorul în care a acţionat	Odată cu unităţile (btl., dvz.) au mai trecut şi comandanţii de regimente
la 22/VIII	btl. I/R. 75 I.	lt. col. Tânţu C.	16	1	
	dvz. II/R. 5 Ob.	maior Chiliman	16	2	col. Grigorescu At.; lt.-col. Păncescu
sosite în cursul nopţei de 22/23/VIII şi până în dimineaţa de 23/VIII ora 6 când începe atacul decisiv inimic.	btl. I/R. 80 I.	lt. col. Ignat	0	3	Cd. R. 80 I. nu a trecut Dunărea.
	btl. III/R. 75 I.	maior Negruţi	1	2	lt. col. Josescu N.
	btl. II/R. 74 I.	» Teodorescu I.	4	2	lt.-col. Petrescu Ion
	btl. III/R. 74 I.	» Marcovici I.	6^{45}	3	
sosite în cursul zilei de 23/VIII dela ora 6—17.	btl. II./R. 75 I.	maior Antonescu B.	10^{30}	2	
	btl. II/R. 84 I.	» Protopopescu V.	11	3	lt.-col. Popovici Gh.
	btl. I/R. 74 I.	cpt. Dimitrievici	12	2	lt.-col. Stirbulescu A.
	btl. I/R. 34 I.	maior Bilciurescu	12^{30}—13	3	lt.-col. Ionescu Dobrogeanu
	btl. II/R. 34 I.	» Stănescu	13—14	3	
	cp. 7/R. 80 I.	lt. Popescu Niţă	14	2	
	cp. I/R. 74 I.	cpt. Roescu		2	
	btl. I/R. 84 I.	maior Stratilat	15	3	
	btl. III/R. 34 I.	cpt. Popea Gh.	15^{30}	3	
	dvz. tun. 75 m/m.		16^{30}		
sosite în cursul zilei de 23/VIII după ora 17 şi în noaptea de 23/24/VIII	btl. III/R. 2 Gr.	lt.-col. Bădulescu	17	3	lt. col. Şeinescu R.
	btl. V/76 mil.	maior Bălăceanu	17^{30}	3	
	btl. II/R. 2 Gr.	lt.-col. Pârjolescu	20	3	
	btl. II/R. 80 I.	maior Dobriceanu	22—24		
	cp. 11/R. 80 I.	lt. Ioanovici N.		2	

Btl. I/R. 84 I. face parte din Div. 16-a, tot restul de unităţi fac parte din Div. 15-a.

Toate batalioanele sosite la Olteniţa şi apoi la Turtucaia, nu au fost primite de nimeni, comandanţii lor trimiteau ca să găsească Comandam. Capului-de-pod, să ia ordine, acest lucru cerea timp. Dacă Comandam. ar fi luat măsuri, ca unităţile trimise în ajutor, să fie primite cu regulă la Olteniţa, ele ar fi putut fi trecute mult mai repede la Turtucaia, aci le-ar fi putut grupa şi organiza în regulă, ajutând sectoarele cu unităţi constituite, iar nu împinse în grabă în dorinţa de a satisface cererile comandanţilor de sectoare.

Repartiţia unităţilor pe sectoare:

Ziua	SECTOARELE I	SECTOARELE II	SECTOARELE III	Rezerva	Total
18—19	R. 36 I. (4 b.) IV 40 (5 btl.)	R. 79 I. (4 btl.)	R. 76 I. (4 btl.	IV/75 IV/80 Btl. 17 mil. Prahova Btl. 72 mil. Mircea (4 btl.)	17 btl. Btl. 48 mil. Buzău la Olteniţa. Btl. 76 mil. V. Lupu la Spanţov.
20	R. 36 I. IV/40 2 c/btl. 72 mil. Mircea. IV/75 $6^1/_2$ btl.)	R. 79 I. (4 btl.)	R. 76 I. 2 c/btl. mil. Prahova ($4^1/_2$ btl.	IV/80 2 c/btl. 17 mil. Prahova. 2 c/btl. 72 mil. Mircea (2 btl.)	17 btl.
22	R. 36 I. IV/40 2 c./btl. 72 mil. Mircea. IV/75 IV 80 2 c./btl. 48 mil. Buzău. I/75 (9 btl.)	R. 79 I. (4 btl.)	R. 76 I. 2 c./btl. mil. 17 Prahova ($4^1/_2$ btl.	2 c/btl. 17 mil. Prahova. 2 c. btl. 72 mil. Mircea (1 btl.	$17 + 1^1/_2 = 18^1/_2$ btl.
23	R. 36 I. IV/40 btl. 72 M. Mircea IV/75 IV/80 2 c./B. 48 M. Buzău. I/75 ($9^1/_2$ btl.)	R. 79 I. III/R. 75 I. II, III/R. 74 I. II/R. 75 I. (8 btl.)	R. 76 I. B. 17/M. Prahova. I/R. 80 II/R. 84 I. I R. 74 I. I, II, III/R. 34 I. III/R. 2 Gr. I/R. 84 I. btl. 76 mil. (14)	II/R. 2 Gr. II/R. 80 I. cp. 11 R. 80 ($2^1/_4$ btl.)	$17 + 1^1/_2 + 15^1/_4 = 33^3/_4$ btl.

ATACUL

23 August. ‹Crochiul 6, 7 și 8›.

Trupele române ce ocupau sectoarele capului-de-pod, erau dispuse în dimineața de 23/VIII pe o singură linie, unitățile amestecate, cu foarte slabe rezerve de subsectoare și sectoare și cu o rezervă de 2 btl. plus 2 btl. (I/80, III/75) sosițe în cursul nopței sus pe platou.

Sectorul I.

Grupul maior Hammerstein atacă centru 2; Comandantul sect. I nu contra-atacă, nici de front, nici de flanc, lucru ce ar fi putut face, trecând pela centrele 3 și 4, cari nu erau nici bătute de artilerie, nici atacate de infanterie.

Pe la ora 8 col. Mărășescu împreună cu lt.-col. Nicolicescu, au dispus executarea unui contra-atac, asupra unor trupe bulgare ce înaintau prin fața centrelor 3—5.

Trupele ce au fost destinate ca să execute acest contra-atac au fost btl. II/R. 36 I., btl. I/R. 75 și cp. mitr. a R. 75 I. Dar organizarea și executarea acestui contra-atac a fost de așa natură, că nu se poate numi contra-atac. Este foarte just că momentul de a executa un contra-atac a fost foarte prielnic, căci tocmai atunci R. 48 I. bulg. executa un marș de flanc depe Dealul Siahlar spre Daidir, cam la 2000 m. prin fața centrului 3—5. De fapt, comandanții de unități de contra-atac, nu au avut nici nu au dat acest obiectiv, dar nici nu s'ar fi putut contra-ataca, deoarece rețeaua de sârmă continuă, nu permitea acest lucru și pentrucă nu exista decât un singur drum făcut și anume în dreptul vâlcelei existente între centrele 4 și 5. A susține că un contra-atac poate să se execute în asemeni condițiuni, este a se pune în conflict cu posibilitatea, căci un contra-atac pornește și se dă într'un dispozitiv de luptă. De aceea contra-atacurile începute pe unități succesive (companii și chiar plutoane) s'au oprit în fața rețelelor de sârmă pe care nu le-au trecut, deci se poate afirma că contra-atacuri nu s'au dat.

Sect. I-iu ar fi putut ajuta Sect. II ce era puternic atacat, dacă câteva companii din btl. II/R. 36 I. și btl. I/R. 75 I., ar fi contra-atacat pe marginea pădurei asupra trupelor bulgare ce pătrunsese printre centrele 6 și 7, aceasta se putea face cu atât mai mult cu cât centrele 4 și 5 nu erau atacate de bulgari.

La ora 12—13 btl. IV/R. 75 I., cp. 2, 3/R. 36 I., btl. IV/R. 36 I. şi cp. 4/R. 72 mil. părăsesc fără luptă poziţia de pe linia bălţei Staro-Selo, probabil din cauza ştirilor ce primise dela centrele 2 şi 3, aceste unităţi s'au retras spre centru 1.

La ora 15 Grupul Hammerstein după o pregătire de artilerie ce a ţinut dela 11.30 până la 1.30 atacă linia centrelor Sectorului I-iu, în special centru 3 apărat de btl. IV/R. 40 I. şi flancarea 3—4 apărată de cp. 4/R. 36 I. Acest atac a reuşit şi a grăbit în faza lui de pregătire pe deoparte retragerea unităţilor depe linia bălţei Staro-Selo, iar pe de altă parte a grăbit căderea centrelor 4 şi 5, a căror flanc stâng rămăsese la acea oră descoperit prin căderea centrelor 6, 7, 8 de la stânga lor.

Toate trupele din Sect. I (afară de centrul I) se retrag pe linia 3-a de rezistenţă, unde rămân tot restul zilei de 23, noaptea de 23/24 şi ziua de 24/VIIII.

Comand. Sect. I, cu toate că vede personal, că centrul 1 nu e luat, fiind susţinut foarte bine de artileria depe monitoare şi bateriile depe stânga Dunărei, nu întreprinde nimic, ci aşteaptă liniştit şi retragerea acestui centru, cu toate că spre seară coloana maior Hammerstein, fiind bătută în flancul stâng de artileria depe monitoare, începe să se retragă spre Valea Staroselo; atunci era cel mai prielnic moment pentru cd-tul Sect. I să contra-atace; dacă ar fi făcut aşa, şi-ar fi putut reocupa toate centrele, cu atât mai mult, cu cât grupa Hammerstein nu avea nici o legătură la dreapta cu Div. 4-a, despre care nu ştia nimic şi vice-versa.

Dar lt.-col. Nicolicescu, cd-tul R. 36 I. raportase, că *„a respins până atunci de zece ori trupele bulgare"*, raport neadevărat, care a indus în eroare toate comandamentele, căci s'a pus şi în comunicatul M. C. Gl. pe ziua de 23/VIII.

Mai mult ceva, dela M. C. Gl. a fost trimis la Turtucaia, maiorul Dumitrescu Toma, ca să decoreze în numele M. S. Regelui, drapelul R. 36 I. *„care a respins de zece ori trupele bulgare"?!* Maiorul Dumitrescu Toma, ajungând în Turtucaia, constată cu proprii ochi, că sectorul I al lt.-col. Nicolicescu nu fusese atacat, că trupa sa fugise depe front. Neapărat că maiorul Dumitrescu a făcut act de iniţiativă, nedecorând atunci pe loc drapelul acestui regiment.

Gl. Teodorescu, când constată că a fost înşelat de lt.-col. Nicolicescu, îi dă ordin: *„să ia drapelul în mână, să se pună în fruntea regimentului, să contra-atace pentru a-şi recâştiga poziţiile părăsite atât de ruşinos"*.

Contra-atacul s'a dat la ora 18 de cp. 2 şi 3 din btl. 1 R.

36 I. (adunate în apropierea centrului 1), cp. 13, 15 şi 16 din btl. IV/R. 36 şi btl. IV/R. 75 (adunate la Vest de locul „la Regina"), sub comanda lt.-col. Nicolicescu, contra atacul s'a dat pe direcţia şoselei Turtucaia-Rusciuc, dar cu unităţile amestecate, pe o singură linie de trăgători, care se întindea dela dealul centrelor până în lunca Dunărei. Linia astfel formată, a ajuns până la linia de tranşee a Bălţei Staro-Selo, aci fiind primite cu un puternic foc de mitraliere s'a retras. Contra-atacul nu a avut nici un sens şi nici un scop, căci chiar dacă s'ar fi putut ocupa linia Bălţei Staro Selo, nu avea nici un folos, de vreme ce inimicul era stăpân pe linia centrelor. Trupele retrase s'au oprit pentru noaptea de 23/24/VIII pe coasta de Nord a Centrului 1.

După ce s'a înoptat bine, grupa Hammerstein a ocupat şi centrele 5 şi 6.

Sectorul II.

Dispoziţiunile luate de artilerie bulgară în vederea atacului. Atacul Diviziei 4-a bulgare.

Frontul pe care trebuia să-l ocupe Div. 4-a bulg. avea 5 km., în faţa lui s'au adus 33 obuziere grele şi uşoare, ceeace revine o gură de foc la 155 m. de front; este desigur prea puţin.

Obiectele date pentru focul de distrugere:

Obuzierele de 8 cm. uşoare tragere înceată — fortul 5 (7) şi tranşeele de la est.

Obuzierele de 8 cm. tragere repede, fortul 6 (8) şi tranşeele din jurul lui.

4 obuziere grele de 15 cm. fortul 7 (9) şi tranşeele de amândouă părţile, cum şi tranşeele din faţa fortului 3 (5).

Obuzierelor grele de câmp li s'au dat pe baterii, tranşee, şanţuri de comunicaţie şi obstacole din faţa forturilor 5 (7), 6 (8) şi 7 (9)

Celelalte baterii aveau ca obiectiv bateriile apărărei.

Din repartizarea obiectivelor, se constată că tragerile nu s'au indicat a se executa şi în adâncime, ceeace s'ar fi putut face, de oarece obuzierele şi piesele mijlocii erau aşezate la 4 km. de centre.

Rolul artileriei s'a dat prea generic; aci trebuiau date directive detaliate.

Nu s'au dat indicaţiuni de când, unde şi câte baterii să ocupe poziţiile înaintate în legătură cu infanteria.

La ora 6,30 artileria bulgară de toate calibrele trage asupra centrelor 7, 8, 9 şi 11.

La ora 7,10 artileria bulg. începu tragerea de distrugere.
Toate bateriile române răspund; la ora 7,30 bateria de 87 mm. a fost redusă la tăcere, iar bateria cpt. Şendrea trage numai cu 1 tun, celelalte 3 fiind demontate.

La 7,40 col. Anghelof, Comand. Artil. grele bulg. raportează că:

„Pregătirea de artilerie este gata, că obstacolele sunt distruse, tranşeele măturate şi că apărarea a început să se retragă prin şanţurile de comunicaţie".

Acest raport nu era exact.

La ora 8, gl. Kiselof dă ordin:

„Infanteria să înainteze, artileria să mute focul între forturi, iar mai târziu în spate".

Atacul.

Brg. 3-a col. Kmetov (R. 19 I. şi R. 48 I.) din Div. 4-a, atacă centrul 9 şi tranşeele alăturate.

Brg. 19, col. Iconomov (R. 31 şi R. 7 I.) din Div. 4-a, atacă centrul 9 şi tranşeele alăturate.

Infanteria română din Sect. II, toate mitralierele şi cele 5 turele de 53 intră în activitate, oprind atacul.

La ora 9,30, trei din cele patru baterii fixe ale sectorului, sunt distruse de artileria inimică. Gl. Teodorescu trimite în ajutorul acestui sector 1 dvz./R. 5 Ob. cu col. Grigorescu, care ia poziţie înapoia centrului 8 pe liziera Sud a pădurei, începând a trage asupra artileriei bulgare de la N. V. Beliţa şi Mesi Mahle, apoi asupra rezervelor bulgare ce înaintau spre Vl. Staroselo, făcând şi o tragere de baraj înaintea infanteriei atacului ce înainta spre centrul 8. Tragerile obuzierelor şi a bateriei fixe, nu au putut să producă efectul asupra a 28 btr. (7 de ob. grele, 7 de ob. de câmp, 2 de tururi lungi, 12 de câmp) care trăgeau cu o foarte mare preciziune, cum nu au putut nici împreună cu cele 4 btl. a R. 79 I. să oprească atacul a 17 btl.

Brg. 3/Div. 4-a atacă cu:

2 btl./R. 19 I. centrul 7 şi jumătate din intervalul spre centrul 8.

2 btl./R. 19 I. centrul 8 şi jumătate din intervalul spre centrul 7.

2 btl./R. 48 înaintau înapoia Reg. 19 I. cu câte un batalion spre centrul 7 şi 8.

Infanteria cu pierderi mari înaintează sub focul apărărei, ea ocupă la 9,35 centrul 8; dar nu poate ocupa centrul 7, pentru că pregătirea de artilerie nu era suficient făcută şi pentrucă infanteria era flancată de focul îndreptat din

centrul 6; a trebuit să se schimbe poziţia de artilerie şi să se facă o nouă pregătire de artilerie şi de abia la ora 11 s'a ocupat centrul 7.

Brg. 1/Div. 4-a atacă cu:

R. 31 I. centru 9 şi jumătate din intervalul spre centru 8.

R. 7 I. atacă dela centrul 9 spre E. până în şoseaua Beliţa-Turtucaia.

Brg. 1-a înaintează, R. 31 I. ezită, comandantul regimentului intervine şi-l împinge înainte până la 200 m. de reţelele de sârmă, cu sprijinul R. 15 Art. care schimbase de poziţie, reuşeşte a ocupa centrul 9 la ora 11.30.

R. 7 I. ocupă intervalul dela centrul 9 spre E, iar spre centrul 10 s'a trimis un batation care-l şi ocupă.

Prin ordinul de operaţie, g-lul Kiselof oprise 2 btl./R. 47 I. ca rezervă la dispoziţia sa, el a pus-o în mişcare la ora 8 prin Denizler-Daidir spre centrul 8, la ora 9 ajung între Daidir şi Mesi Mahle, de unde trimite un batalion la E. de centrul 8 în scop de a ţine legătura între Brg. 3-a şi şi Brg. 1-a, ceeace se realizează la ora 10.

Unităţile de atac bulgare au fost susţinute de artileria grea, cum şi de cea de câmp.

R. 79 I. rom. după ce rezistase destul de bine atât pe linia centrelor, care după ce a fost ocupată de trupele bulgare, s'a retras pe linia de reculegere.

Observaţiuni asupra atacului Div. 4-a bulgare.

1. Frontul de atac al Div. 4-a bulg. a fost prea mare, de aci au rezultat două neajunsuri:

a) imposibilitate pentru artilerie de a bate în mod eficace obiectivele de atac; ca probă este faptul, că după ora 8, când comand. artileriei raportează că atacul este pregătit, nu era de loc pregătit, căci infanteria a dat peste reţelele de sârmă rămase intacte;

b) din cauza frontului de atac prea mare, a fost nevoie ca susţinerile unităţilor din linia întâia, în loc să fie întrebuinţate la împingerea acesteia înainte, ele au fost întrebuinţate ca să umple golurile rămase între unităţi.

2. Recunoaşterile s'au făcut necomplect. Fotografiile luate în zilele de 19, 20 şi 21 de către aeroplanele atacului, nu au fost puse la dispoziţia artileriei atacului. De asemeni, observaţiunile balonului captiv, nu au fost de nici un folos.

Numai lipsa unor recunoaşteri serioase, care să fi descoperit flancările şi drumurile de comunicaţie, poate explica surprizele la cari a fost expusă atât artileria cât şi infanteria bulgară.

3. Pregătirea atacului făcută de artilerie dela 6,30—7,10 adică 40 minute a fost insuficientă, iar tragerea de distrugere dela 7,10—7,40 timp de 30 minute a fost cu totul insuficientă.

4. Pauza de 5' minute lăsată în momentul când infanteria ieşia din adăposturi pentru a pleca la atac, deci în momentul cel mai critic, nu era justificată; s'ar fi putut prelungi tragerea până la o oră fixă, fără a se lăsa infanteria expusă focului apărărei; tăcerea artileriei proprii face o impresie deprimantă asupra infanteriei.

5. Efectul material al focului artileriei grele a fost mic, căci nu a distrus nici centrele de rezistenţă, şi nici reţelele de sârmă; ea a avut mai mult un efort moral favorabil atacului şi deprimant apărărei.

6. Bateriile lungi au reuşit să reducă repede la tăcere artileria apărărei.

7. Focul infanteriei apărărei în Sect. II a produs foarte mari pierderi infanteriei bulgare, numai din cauză că artileria atacului nu se convinsese dacă a pregătit sau nu suficient acel atac.

8. Atacul infanteriei bulgare era în plină desvoltare între ora 9 şi 10,30; tocmai în acel moment greu şi critic pentru infanterie, când ea avea nevoie de susţinerea artileriei, aceasta se găsea în timpul schimbării de poziţiuni.

9. Bateriile de câmp şi chiar obuzierele uşoare au însoţit infanteria la atac.

După ora 12, sosind în ajutorul Sectorului II, *btl. III/R. 75 I.* sub maiorul Negruţi, lt.-col. Dumitrescu ordonă lt.-col. Popescu, ca împreună cu btl. I/R. 79 I. să contra-atace centrul 8 şi intervalul între centru 8 şi 9. Contra-atacul e dat cu putere, dar nu reuşeşte, bravul lt.-col. Popescu I. cade mort; btl. III/75 I. e distrus, după care lt.-col. Dumitrescu I. se vede nevoit a ordona retragerea prin pădure, pe linia a doua de rezistenţă; aci s'au adunat vre-o 300 oameni din R. 79 I.

G-lul Teodorescu, primind raportul lt.-col. Dumitrescu, a dispus ca acest regiment să rămână în rezervă.

După ora 13 soseşte în ajutor *btl. II/R. 74 I. şi btl. III/R. 74 I.* cari contra-atacă la stânga batalionului III/R. 75 I. având direcţia asupra intervalului dintre centrul 8—9, ele ajung până la linia 2-a de rezistenţă pe care acum se aflau resturile R. 79 I. btl. III/R. 75 I. (din Sect. II) şi btl. I/R. 80 I., R. 76 I. (din Sect. III). Contra-atacul dat de btl. II, III/R. 74 I. a oprit înaintarea R. 7 I. bulg. până la ora 15, după care se retrag pe liziera de Nord a Păd.

Daidir şi apoi pe linia 3-a (ora 14.30), iar trupele bulgare au înaintat până la marginea lanului de porumb dela colţul N. E. a Păd. Daidir.

Lt. col. Dumitrescu face act de iniţiativă şi vâră din nou R. 79 I. la stânga Sect. II spre centrul 9, unde luptase btl. II/R. 79 I.; în drum găseşte *btl. II/R. 75 I.* sub maior Antonescu, care ocupase linia 2-a de rezistenţă. Lt.-col. Dumitrescu intercalează rămăşiţele sale şi luptă împreună cu btl. II/R. 75 I. până la ora 19, când focul încetează, urmărirea Diviziei 4-a bulg. se opreşte în faţa Păd. Daidir sau pe liziera acestei păduri, dar nu a intrat în ea, iar resturile R. 79 I. şi a btl. III/R. 75 I. se opresc pe linia 2-a de rezistenţă, în faţa căreia nu au apărut nici patrulele bulgare, din această cauză R. 79 I. şi btl. III/R. 75 I. s'au putut reface întrucâtva.

G-lul Teodorescu în urma ştirilor primite dela Sect. II-lea care fusese puternic atacat, considera aci primejdia mai mare, de aceea şi trimisese în ajutorul acestui sector btl. II, III/R. 74 I. şi btl. I/R. 80 I. G-lul Teodorescu chiar înainte de a dispune contra-atacul spre centru 11, a trimis mai întâi btl. II/R. 75 I. ca să ocupe linia 2-a de rezistenţă înapoia centrelor 6—8, tot aci vine mai târziu btl. 76 mil. Vasile Lupu, cp. 7/R. 80 I. Toate se opresc pe linia 2-a de rezistenţă, fără să facă nici o treabă în cursul acestei zile şi chiar a 2-a zi.

S'ar pune întrebarea de ce Div. 4-a bulg. nu intră şi nu urmăreşte prin Păd. Daidir? Răspunsul nu se poate găsi decât în faptul că Div. 4-a era dezorganizată şi amestecată, iar pădurea era foarte tânără, foarte deasă, drumuri puţine, aşa că străbaterea ei prezenta mari greutăţi, unităţile nu-şi puteau ţine legăturile, orientarea lor se pierdea uşor, lucru ce de fapt s'a întâmplat cu btl. III/R. 75 I. şi btl. II, III/R. 74 I. trimise în ajutorul Sect. II.

Dacă aşa era situaţia, atunci btl. II/R. 75 I. a fost greşit folosit aci, pe când îl putea folosi între şoseaua Daidir şi Vl. Kusgunluk.

Batal. 76 mil. Vasile Lupu a trecut Dunărea în ziua de 23/VIII, ora 17—17.30 imediat după btl. III/R. 2 Gr. Batal. s'a îndreptat spre Sud, cum artileria bulgară trăgea până la cazarmă, btl. 76 mil. a fost pus în panică, cu greutate el a fost oprit, ordonat pus sub comanda sublocot. Constantinescu din cavalerie şi îndreptat spre Sud, ocupând poziţie pe botul de deal dintre Vl. Fotulului şi Vl. Taslagea Culac, având la dreapta cp. 7/R. 80 I. şi la stânga btl. II/R. 75 I., iar un pluton al sublocot. Georgescu s'a rupt de batalion şi s'a

oprit în spatele btl. II/R. 75 I. unde a stat şi maiorul Bălăceanu comandantul btl. 76 mil.

Cp. 7/R. 80 I. a trecut Dunărea în ziua de 23/VIII, ora 14, iar btl. II/R. 80 I. din care făcea parte a trecut Dunărea la ora 22—24 noaptea. Cp. 7/R. 80 I. sublocot. Popescu Niţă, a înaintat spre Sud, col. Anastasiu a trimis'o ca să ocupe tranşeele din faţa văei cu cişmele, aflate la 300 m. de Estul şoselei. Pe înoptate această companie auzind strigăte de ura spre stânga, s'a îndreptat spre acea direcţie, strigătele încetând, compania s'a întors înapoi, unde între timp sosise şi btl. 76 mil.

Refacerea R. 79 I. Acest încercat regiment, ce luptase foarte bine şi care a avut grele pierderi, s'a retras pe linia 2-a de rezistenţă, foarte amestecat, de aceea din tot fostul regiment, s'a putut forma două grupe având în total 400 oameni, ocupând o grupă sub căpit. Vârnav între companiile batalionului II/R. 75 I. şi o grupă a ocupat tranşeele dela nordul văei Fotulului. Şi din R. 79 I. erau mulţi soldaţi risipiţi, căci prizonieri au căzut din acest Reg. un număr de 1260 oameni.

In tot cazul, cu cele două grupe refăcute a contra-atacat lt.-col. Dumitrescu.

Sectorul III.

Asupra acestui Sector, atacă Brg. I/Div. 1-a bulgară sub comanda colonelului Nedelcof, astfel:

R. 1 I. atacă centrul 11,

R. 6 I. la dreapta lui atacă intervalul între centrul 11 şi 12.

R. 1 I. atacă, dar înaintează cu greu, fiind bătut de artileria centrului 11, ocupă la ora 9 versantul S. V. de Antimovo, la ora 10 trei baterii bulg. vin şi ocupă o poziţie tot aci. La ora 11 R. 1 I. ajunge până la 600 m. de centrul 11; o secţie de artilerie bulg. se apropie până la 500 m. de linia centrelor; artileria sectorului III trage, oprind înaintarea R. 1 I. bulg. până la ora 12.45, după care, fiind susţinut de focul artileriei grele, îi înlesneşte, ca împreună cu 1 btl. R. 6 I. să ocupe centrul 11 la ora 13,25. Btl. III/R. 76 I. ce ocupa acest centru se retrage, fără să fi intervenit în acţiune btl. I/R. 80 I. ce era trimis aci în acest scop, deşi ocupa linia 1-a de reculegere din spatele centrului 11, el totuşi s'a mulţumit a se retrage odată cu infanteria centrului. Odată ocupat centrul 11, linia centrelor 12—15 rămânea în adevăr descoperită, comandantul Sectorului III în loc să ia măsuri de rezistenţă, a retras la ora 14 btl. I/76, IV/76 şi II/76 ce ocupau aceste centre, dar în loc

să le retragă pe linia de reculegere, le-a retras deodată pe linia 2-a de rezistență, lucru ce a înlesnit ocuparea acelor centre de bulgari.

R. 6 I. ajunge la ora 11 pe versantul N. V. de Antimovo, artileria sectorului III trage cu eficacitate foc încrucişat din centrele 11 şi 12, oprind înaintarea acestui regiment de la 11,30—12,30; în această situație batalionul din dreapta se opri, întărindu-se. Flancgarda din dreapta a acestui regiment, a ocupat la ora 9 cota 128 N. Sarighiol, stabilind la ora 11 legătura cu R. 41 I. din Brg. 3 I., care ocupase Asfachioi, având avantgarda pe înălțimile N. Tatar Admadja. Prin împingerea spre Nord a acestei brigade, s'a asigurat libertatea de acțiune a Brg. 1/Div. 1, contra sectorului III, putând înainta cu stânga până la colțul N. E. a Păd. Daidır, în fața liniei a doua de rezistență, unde a angajat lupta cu btl. II/R. 84 I., sub protecția lui s'au retras btl. III/R. 76 I., I/80, II/74, III/74 pe linia 2-a de rezistență.

Dacă Brg. I/Div. I bulg. nu întâmpina rezistența btl. II/R. 84 I. ea ar fi ajuns pe Şeremet şi Turtucaia ar fi căzut chiar din ziua de 23/VIII.

Din descrierea luptelor în acest sector din această zi, se constată că centrul 11 apărat de btl. III/76 I. nu a fost susținut de btl. I/R. 80 I. care luase poziție pe linia 1-a de reculegere în spatele centrului 11, acest batalion putea să ajute centrul 11, să intervie la apărarea intervalului 11-12, să contra-atace trupele bulgare; btl. I/R. 80 I. stând impasibil nu se opreşte nici pe linia de reculegere pe care era, ci el se retrage odată cu btl. III/76 I. lucru ce era posibil căci pe acea linie luptase la dreapta lui, btl. II şi III/R. 74 I., iar la stânga lui era btl. I/R. 76 I. ce apăra centrul 12, înapoi avea btl. II/R. 76 I. ce se găsea în rezerva Sectorului III, chiar în valea din spatele acestui centru. Deci din cauza inacțiunei btl. II/R. 80 I. şi retragerei precipitate a btl. III/R. 76 I. s'a permis Brg. I/Div. 1 bulg. ca să dea o puternică şi decisivă lovitură capului-de-pod. Dacă se făcea aşa, se câştiga un timp în care ajutoarele trimise şi anume btl. II/R. 84 I., btl. I, II/R. 34 I., btl. I/R. 74 I., soseau la vreme, contra atacau şi scoteau trupele bulgare din centru 11.

Btl. IV/76 şi apoi şi II/76 după ce s'au retras, s'au refăcut puțin în poiana din Valea Kusgunluk şi au pornit la contra atac, făcând legătura la dr. cu btl. I/84 intrat în luptă după amiaza zilei de 23/VIII la nordul şoselei Silistra. Cele 2 batal. au înaintat până în dreptul pădurei zise a mitralierelor, aci fiind bătute puternic în flanc, au fost nevoite să se retragă.

Pe timpul desfăşurărei acestui contra-atac, btl. II/R. 76 I. ajunsese până pe malul Dunărei la pontoane în dorinţa să treacă la Olteniţa, aci o parte a putut trece Dunărea, restul a fost refăcut şi împins din nou în luptă, intrând în spatele celor 2 btl. (I/76 şi IV/76), pe care le-a întărit. Tot R. 76 I. s'a răslăţit, numai vre-o 1000 de soldaţi şi 25—30 ofiţeri s'au adunat noaptea de 23/VIII pe malul Dunărei la pontoane, de aci aceste resturi au fost duse la cazarma Şeremet. Din Rgt. 76 I. luptase în această zi numai btl. III în apărarea centrului 11, dar la ora 17.30—18 Reg. 76 I. era aproape în întregime ieşit depe linia de luptă, ofiţerii şi trupa împrăştiaţi prin porumburi, case şi la pontoane, aci lt.-col. Marinescu a mai putut aduna ceva.

Inaintarea bulgară.

După cucerirea centrelor 2 (3), 5 (7), 6 (8), 7 (9), 8 (11) şi 9 (12), deci după ora 17, gl. Kiselof, fără a cunoaşte exacta situaţie a trupelor sale, ordonă continuarea atacului asupra centrelor încă necucerite şi asupra liniei a doua:

„Brg. 1/Div. 4-a, întărită cu R. 47 I., să se îndrepte spre Nord, trecând între centrele 5 (7)—8 (11) spre a ataca a doua linie de apărare;

Brg. 3/Div. 4-a să urmeze ca susţinere a flancului stâng al Brg. 1/Div. 4-a şi să curețe centrele 3 (5) şi 4 (6);

Brg. 1/Div. 1-a să înainteze direct spre Nord şi să ocupe centrele 10 (13), 11 (14) şi 12 (15)".

Acest ordin nu s'a putut executa decât parţial.

Brg. 1/Div. 4-a nu a mai putut face nici o mişcare spre Nord, din cauză că era cu totul dezorganizată şi amestecată; artileria bulg. din faţa Sect. II se găsia în mişcare pentru a schimba de poziţie; din acest motiv nici nu s'a putut face urmărirea infanteriei rom. cu focuri de artilerie.

Brg. 3/Div. 4-a, pentru aceleaşi motive, nu a putut executa ordinul primit de a curăţa centrele 3 (5) şi 4 (6); aceste centre au fost ocupate de grupul Hammerstein.

Deci linia 2-a de rezistenţă din Sect. II, nu s'a putut ataca în ziua de 23/VIII, fiindcă Div. 4-a bulg. era cu totul dezorganizată; artileria ei nu putuse ocupa nouile poziţii, trupele erau obosite, drumurile nu erau recunoscute.

Relativ la Brg. 1/Div. 1-a, g-lul Kiselof prescria ca ea să înainteze direct spre Nord, dar cu cât ea înainta mai mult spre Nord, cu atât pierdea legătura la stânga cu Div. 4-a şi cu atât golul devenea mai mare, prin faptul că această Div. se oprise pe liziera de Sud a pădurei Daidir. In tot cazul

Brg. 1/Div. 1-a execută ordinul primit, R 1 I. aflat la stânga, înaintează pe frontul 128 şi puţul dela 3500 m. N. E. Antimovo; cum însă R. 7 I. (din Brg. 4-a) rămăsese înapoi, flancul stâng al R. 1 I. rămăsese şi el descoperit; artileria apărărei trage cu efect în flancul acestui regiment, oprindu-l pe loc; el mai încearcă să înainteze, îşi consumă toate rezervele, dar în zadar.

R. 6 I., aflat la dreapta Brg. 1-a, începe înaintarea îndreptându-se spre N., în scop de a ocupa centrul 12—15, acoperind în acelaş timp şi flancul drept al atacului. Centrul 12 este cucerit, capturându-i-se şi toată artileria. R. 6 I. încearcă să înainteze, dar focul de baraj al apărărei opreşte înaintarea regimentului şi rezervelor sale, cum şi întreaga artilerie a atacului, care în timpul schimbărei de poziţie, a fost oprită până în noapte în valea ce este la V. de centrul 12. Pe la ora 16 un contra-atac dat de 1 btl./R. 34 I. şi 1 btl./R. 2 Gr. rom. se îndreaptă dela o depărtare de 1000 m. în spaţiul gol din R. 1 I. şi R. 6 I. bulg.; momentul devenise critic pentru bulg. căci infanteria terminase cartuşele, iar artileria bulg. părăsise vechea poziţie şi nu putuse intra încă pe noua poziţie, deci infanteria bulg. era lipsită de sprijinul artileriei.

La 16.30, două cp. din rezerva R. 6 I. reuşesc a astupa golul aflat între R. 1 I. şi R. 6 I. bulg., oprind în acelaş timp şi contra-atacul rom. la o distanţă de 500 m. După ora 18.30 un nou contra-atac încercat de 2 btl./R. 34 I. rom. nu reuşeşte R. 6 I. bulg. ocupă centrele 13, 14 şi 15, fără nici o împotrivire, ajungând până la înălţimile ce domină Dunărea.

Intrarea în acţiunea a trupelor de ajutor române
(Crochiul 8)

Numai urmărind acţiunea fiecărui batalion în parte, se poate înţelege modul cum au fost folosite şi ce rezultat a avut acţiunea lor.

Acţiunea btl. II/R. 84 I. maior Protopopescu Victor debarcat la Turtucaia la ora 11, a fost trimis de g-lul Teodorescu în ajutorul Sect. III, cu ordin să contra-atace pe direcţia Cazarma Şeremet — centrul 10/11. Batal. în formaţie de luptă a înaintat, ajungând la ora 14—14:30 pe linia 3-a de rezistenţă, de aci a înaintat până la liziera de nord a porumbului, apoi s'a retras din nou pe linia 3-a de rezistenţă ocupată de btl. I/R. 74 I. cu care a înaintat din nou la asalt,

după 2—300 m. s'au retras pe linia 3-a unde au rămas până s'a înserat bine.

Acțiunea btl. I/R. 74 I. (cp. 2, 3, 4) căpitan Dimitrievici debarcat la Turtucaia la ora 12, a intrat în luptă exact în spatele btl. II/R. 84 I. Btl. I/R. 74 I. a atacat în aceiaşi direcţie, comp. 3-a locot. Stoica a înaintat în cea mai bună ordine, antrenând parte din btl. II/R. 84 I. (cp. 7).

Refacerea btl. II, III/R. 74 I., după ce au fost retrase pe linia 3-a, aci lt.-col. Petrescu cd. R. 74 I. şi cu maior Marcovici au refăcut batalioanele (fără cp. 5 şi 6), iar după ora 16.50 (sosind şi btl. I/74 I.), lt.-col. Petrescu a pornit pe înserate la asaltul inimicului aflat pe marginea unui lan de porumb dela stânga şoselei, a ocupat poziţia şi s'a oprit pe ea, întărindu-se.

Lt.-col. Petrescu a plecat înapoi ca să ceară ajutoare (greşală) în acest timp făcându-se seară, maiorul Marcovici a retras btl. II, III/R. 74 I. vre-o 1500 m. mai înapoi, sub motiv că poziţia putea fi atacată prin surprindere de bulgari şi sub motiv de staţionare, acest lucru a fost o greşala.

G-lul Teodorescu a dispus ca btl. II/R. 2 gr. lt.-col. Pârjolescu, să ajute R. 74 I.

In acel colţ, cu direcţia spre centru 11/12, luptase şi se găseau resturile a 5 btl.: III/76, cp. 3, 5, 7, 16/R. 79, I/80, II, III/R. 74 I. şi 2 btl. proaspete II/84 şi I/74. Dar acţiune slabă, fără susţinere de artilerie sau mitraliere.

Lupta depe şoseaua Silistra.

Primele unităţi ce au intervenit în luptă pe această direcţie au fost btl. I, II/R. 34 I., sosite în Turtucaia între orele 13—14.

Colonelul Răşcanu cd. Brg. 29 I. (R. 74 şi 34 I.) a primit ordin verbal şi scris dela g-lul Teodorescu:

„Ca pornind dela cantonul 2 depe şoseaua Silistra, să atace în direcţia centrelor 9, 10 şi 11, având aripa dreaptă rezemată pe Păd. Daidir, spre a lua în flanc trupele bulgare care au pătruns prin centrele 8—11".

Din acest ordin, se vede că g-lul Teodorescu avea credinţă că trupele bulgare ce au pătruns între centrele 8-11, sunt ţinute în loc de trupele apărărei centrelor 8-11, împreună cu R. 74 I. pe liziera Vest a Păd. Turtucaia-Daidir, în asemenea caz trupele bulg. ce au pătruns între centrele 8-11, ar lupta cu faţa spre Vest către pădure, presentând flancul drept spre Turtucaia. Numai aşa se poate justifica ordinul dat btl. II/R. 84 I. şi Colonelului Răşcanu să atace cu btl. I, II/R. 34 I. „flancul trupelor bulgare ce au pătruns prin centrele 8-11", ceeace de fapt nu era aşa.

Colonelul Răşcanu ajunge la cantonul 2, desfăşoară batalioanele în lungul şoselei Silistra cu btl. I la stânga şi btl. II la dr., ajunge pe linia 3-a de rezistenţă şi trece vre-o 4—500 m. de ea, în acest timp trupele din Sect. III părăsise centrele 11—15, aşa că atunci când R. 34 I. a atacat spre direcţia indicată, a fost atacat în flancul stâng de trupele bulgare din Brg. I/Div. I-a şi anume de R. 6 I., care respinsese deja şi contra atacul btl. I/R. 84 I. dela stg. R. 34 I., din care cauză Reg. 34 I. a fost silit să se retragă din nou pe linia 3-a de rezistenţă. Aşa că contra-atacul R. 34 I. nu a reuşit.

Acţiunea btl. III/R. 34 I. căpit. Popea Gh., sosit la Turtucaia la ora 15—15.30, a fost condus pe câmpul de luptă de maiorul Săvulescu, Şeful de Stat Major al C. P. T., el s'a desfăşurat cu direcţia pe şoseaua Silistra, apoi în 1/2 la dreapta, în acest timp R. 76 I. şi btl./R. 84 I. se retrăgeau pe stânga şoselei. Lt.-col. Dobrogeanu a dispus înaintarea batal. III/R. 34 I. care s'a desfăşurat la dr. btl. II/R. 34 I. şi la stânga btl. II/R. 84 I. înaintând în direcţia spre centrul 11, deci cu direcţia mult schimbată spre 1/2 la dreapta, închizând astfel un mare gol aflător între aceste unităţi, formând deci un front continuu între colţul Păd. Daidir şi Valea Kusgunluk. Batal. a înaintat până la tranşeele liniei a 2-a de rezistenţă (cota 121,9) unde ea formează eşindul cel mai pronunţat între şoseaua Silistra şi Daidir, 2 comp. fiind mult mai spre stânga, din care a 10-a fără nici o legătură cu restul.

Când batal. III/R. 34 I. a trecut de Canton, a primit dinspre stânga focuri de infanterie inimice ce ocupase capul vâlcelei dintre Canton şi linia de tranşee, de unde au bătut flancul nu numai a acestui batalion ci şi al btl. III/R. 2 gr. Focurile de flanc au făcut ca btl. III/R. 34 I. să se oprească, dar el reuşise a închide golul.

Acţiunea btl. III/R. 2 gr. lt.-col. Bădulescu. Acest btl. a debarcat la ora 17, companiile pe măsura debarcărei au fost trimise spre câmpul de acţiune în pas alergător. Sus pe platou, batal. s'a adunat, a lăsat raniţele şi a pornit spre Cantonul 2 al şoselei spre Silistra, apoi s'a desfăşurat la stânga R. 34 I. care tocmai atunci înainta, pe timp ce la stânga se retrăgea R. 76 I. în dezordine spre Dunăre şi spre Turtucaia, lăsând flancul stg. al btl. III/R. 2 gr. descoperit, care s'a acoperit pe stânga cu o comp., frontul era paralel cu şoseaua Cusui. Inoptându-se, focul a încetat la ora 20, btl. a înaintat până la linia de tranşee depe marginea văei Kusgunluk şi liziera Păd. Dereaua şi pădurei mitralierelor, inimicul ocupând cu infanterie tranşeele depe marginea văei şi Păd. Dereaua dela

cota 120.5 P. T. Iukular. G-l Teodorescu sosind cu automobilul, a dat ordin lt.-col. Bădulescu:

„In faţă nu mai sunt trupe inimice, să se adune batalionul şi să se înainteze pe şoseaua Turtucaia-Silistra ocupând tranşeele dela cupole; iar a doua prin patrule să se facă legătura cu ruşii şi Divizia dela Silistra".

La adunarea acestui batal. nu s'a putut reconstitui nici cu jumătate din efectiv.

Se constată din acţiunea batalioanelor II/R. 84 I., I/R. 74 I., II, III/R. 74 I., I, II/R. 34 I., III/R. 34 I., III/R. 2 gr., că ele au fost vârâte în acţiune pe rând.

După căderea centrelor 8—11 şi dezorganizarea R. 76 I., btl. I/R. 80 I., btl. II, III/R. 74 I., III/R. 75 I., şi când Div. IV bulg. ocupase centrele 6—9 şi Brg. I/Div. 1 ocupase centrul 11, Comand. C. P. nu mai avea la dispoziţie decât btl. II/R. 84 I. şi btl. II/R. 75 I. ce trecuse Dunărea până la ora 11; spre norocul românilor atacul Div. IV bulg. s'a oprit pe lizera de S. a Păd. Turtucaia Daidir, dar Brg. I/Div. I înainta cu 8 btl., lor trebuia să li se facă imediat faţă. In acest scop, trebuia mai întâi ocupată o linie de rezistenţă pe centrele 15—14, urmând prin P. T. Diozorman — cota 123,58 — P. T. Goliorat — cota 111,69 — spre lucrările dela Km. 60 (adică Km. 7 dela Turtucaia) depe şoseaua Silistra până la colţul N. E. al Păd. Turtucaia Daidir, această linie trebuia să fie ocupată astfel: btl. II/R. 76 să se menţină pe centrele 15 şi 14, iar de aci continua btl. I, III/R. 76 I. până în şoseaua Silistra, urmând ca restul liniei să fie ocupată de btl. II/R. 75 I. şi II/R. 84 I. iar din restul de batalioane ce soseau, să se formeze o trupă de manevră. In acest mod unităţile nu ar fi fost vârâte picătură cu picătură, ceeace a făcut ca acţiunea lor să nu aibă nici un efect, iar ele să cadă într'o completă dezorganizare şi disolvare, lucru ce a avut grave consecinţe, neputându-se aduna decât 2-300 oameni de batalion, din cauză că toate porumburile şi grădinele erau pline de soldaţi fugiţi depe front.

Se constată că nici batalioanele ce au luptat pe şoseaua Daidir, nici acele ce au luptat pe şoseaua Silistra, nu au avut un comandant unic, lucru ce ar fi folosit foarte mult.

In acţiunea desfăşurată între Valea Kusgunluk şi Păd. Turtucaia, se constată că în afară de trupele ce au luptat pe linia centrelor, III, I, IV, II/R. 76 I., I/R. 80 I., II, III/R. 74 I., c. 3, 5, 7, 16/R. 79 I. adică 8 batal. au mai luptat II/R. 84 I., I/R. 74 I., I, II/R. 34 I., I/R. 84 I., III/R. 34 I., III/R. 2 gr. deci încă 7 batal., în total 15 batal. din 30 batal. câte se aflau până la acea oră intrate în capul-de-pod, având în faţă Brg. I/Div. I-a bulg. cu 8 batal., asupra căreia ar fi fost

o marcantă superioritate de batalioane şi de efectiv, dar cum cele 7 batal. de ajutor s'au vârât picătură cu picătură, efectul a fost nul, fiindcă s'au dat atacuri succesive şi izolate la interval de timp şi spaţiu, lucru ce a permis infanteriei bulgare să le respingă unul după altul.

Acţiunea artileriei române

In general trebue să adaog că nici infanteria rom. şi nici infanteria bulgară, nu au avut concursul propriei lor artilerii, căci dacă artileria bulgară ar fi ajutat bine propria ei infant. atunci desigur că trupele de ajutor rom. nu ar fi putut înainta nici cât au înaintat şi nu ar fi putut da înapoi infanteria bulg.; dacă artileria rom. din acest sector, ar fi ajutat infanteria rom. de contra-atac, atunci ea ar fi putut înainta mult mai mult şi nu ar fi căzut într'o imediată dezorganizare.

Asupra acţiunei artileriei română se pot face următoarele observaţiuni:

Artileria Sect. I.

a) Artileria nu a tras asupra coloanelor inimice ce au înaintat de front, nici asupra celor ce înaintau pe flanc, ea ar fi putut bate foarte bine R. 48 I. bulg.

b) Artileria nu a susţinut contra-atacurile infanteriei.

Artileria Sect. II.

a) Artileria nu a tras asupra coloanelor bulgare ce înaintau la atac, mai cu seamă trebuia să se tragă asupra coloanelor ce înaintau pe la Estul satului Daidir şi văilor Doptac-Colac şi Ceşme Daidir, pe unde înaintau 8 batalioane bulgare.

b) Numai bateria de tunuri de 105 m/m locot. Jecu a tras dela 8—9 dim. asupra artileriei inimice dela moara Racagiu, nici o altă baterie nu a contra bătut artileria inimică.

c) Artileria ar fi putut bate foarte bine R. 19 I. bulg., ce a înaintat la atacul centrului 7 şi 8, trecând prin faţa centrelor 5 şi 6, dar nu l'a bătut de loc.

d) Pe timpul atacului infanteriei bulgare, infanteria Sectorului II a fost în general prea puţin susţinută de artileria acestui sector, ea a fost lăsată să se lupte singură sub focul artileriei bulgare, numai diviz. de obuz. de 105 m/m sosit pe timpul nopţei a susţinut infanteria acestui sector, tot acest diviz. pare că a tras asupra flancului stg. al R. 1 I. bulg., pe timpul când ataca centrul 11.

Artileria Sect. III.

a) Nu a avut observatori trimişi pe poziţia de unde să poată descoperi artileria şi infanteria inimică.

b) Artileria nu a tras asupra coloanelor inimice de cât foarte slab, aceste coloane au înaintat uşor.

c) In acest sector se ataca centru 11, însă de dimineaţă comand. Sect. III trebuiau să dispue ca bateria de 105 m/m locot. Ciopeanu să ajute acest centru.

Concluzia zilei de 23 August

Atacul armatei bulgare nu a fost bine pregătit, nici bine condus; aceste două cerinţe ar fi putut fi îndeplinite dacă se ţine seama:

a) că Bulgarii au fost lăsaţi să se apropie de cetate în zilele de 19—22/VIII;

b) că au fost lăsaţi să-şi instaleze artileria grea în ziua de 22/VIII;

c) că ziua de 22/VIII a fost o zi de linişte pe tot frontul;

d) că în ziua atacului, apărarea din Sectoarele I şi III nu s'a făcut mai de loc.

Atunci se poate trage concluzia, că pregătirea atacului nu s'a făcut complect, iar conducerea a fost slabă. Dacă apărarea ar fi fost mai activă, dacă Sectoarele I şi III ar fi luptat, atunci desigur că Bulgarii nu ar fi putut ocupa în ziua de 23/VIII aproape toate centrele.

Cu toată slăbiciunea apărării, după ocuparea centrelor menţionate, bulgarii nu au putut ocupa toată linia 1-a de apărare, nu au putut trece la atacul liniei a 2-a, aceasta din cauza:

a) a insuficienţei trupelor de atac pentru un front atât de întins;

b) a ruperei legăturei între grupul Hammerstein şi Div. 4-a, cum şi între această Div. şi Brg. 1/Div. 1-a;

c) a lipsei de coordonare în timp şi spaţiu a sforţărilor infanteriei şi artileriei;

d) a mişcărei artileriei chiar în timpul atacului infanteriei;

e) a dezorganizărei şi amestecului în care ajunsese infanteria Div. 4-a bulg. după ocuparea centrelor 7, 8, 9 şi 11;

f) din executarea ordinului Div. 4-a, rezultă că Brg. 1/Div. 1-a trebuia să acopere dreapta Div. 4-a la atacul liniei a 2-a de apărare, această brigadă însă a luptat şi a primit greul acţiunei.

Dacă deci conducerea bulgară ar fi fost făcută în condiţiuni mai bune, atunci faţă de slăbiciunea apărărei şi de lipsa ei de activitate, Bulgarii ar fi putut cuceri Turtucaia chiar din ziua de 23/VIII.

Comandamentul Capului-de-pod a pierdut în ziua de 23/VIII mai multe ocaziuni:

a) nu a profitat de izolarea în care se găsia fiecare din cele trei grupe de atac a cetăţei (Hammerstein, Div. 4-a, Brg. 1/Div. 1-a);

b) nu a profitat de dezorganizarea totală în care se găsiau cele două brigade din Div. 4-a;

c) nu a folosit lipsa de sprijin în care se găsia infanteria bulg. din partea propriei sale artilerii, din faţa Sect. II, contra-atacând cele două brigade ale Div. 4-a dezorganizate.

e) nu execută un contra-atac puternic cu tot ce avea ca rezervă asupra Brg. 1/Div. 1-a, care era cu totul izolată şi fără nici o posibilitate de a fi ajutată (Div. 4-a era ea însăşi dezorganizată, iar restul Div. 1-a era cu Brg. 3-a la Petracli cu avantgarda la cota 137 şi R. 9 Cav. întărit cu un batalion în direcţia Haskıoi, Brg. 2-a se găsia pe linia Sukuiugiuc-Seinarenimahle).

In schimb Comandantul Capului-de-pod se declară mulţumit, căci:

a) la ora 22 raportează Comandam. Armatei III-a: *„sosind Rgt. 2 Gr. şi executând un contra-atac, Bulgarii au fost respinşi spre linia II-a şi întreg atacul a slăbit";*

b) la ora 1 (24/VIII) raportează Arm. III-a: *„suntem într'o stare de acalmie. Trupele bulgare s'au retras. Prin pădurea Daidir, se mai dau mici contra-atacuri. Linia III-a de rezistenţă s'a ocupat de trupele noastre în ordine. S'a format un detaşament, care în zori de zi să dea un contra-atac şi să-i gonească în direcţia Sud-Sud Vest".*

Dacă se ţine seamă de realitatea zilei de 23/VIII, se constată un optimism neexplicabil, cu atât mai mult neexplicabil cu cât aproape toată artileria de poziţie fusese pierdută.

In această zi de 23/VIII, situaţia dela Turtucaia era rea. Gl. Aslan, Comand. Arm. III-a, dă grupului de Est ordinul 152 din 23/VIII, ora 11 a. m.:

„Capul-de-Pod Turtucaia este atacat de forţe superioare, rog Excelenţa Voastră să dispună ocuparea localităţei Dobrici, cu forţele strict necesare, iar restul forţelor să fie îndreptate în marş forţat la Turtucaia.

„Divizia 9-a din Silistra are ordin să înainteze spre Turtucaia. Această Divizie se pune sub ordinele Excelenţei Voastre. Este absolut necesar, ca Divizia de cavalerie să acopere flancul stâng a Diviziei 9-a pe timpul mişcărei sale ofensive spre Turtucaia".

Dar g-lul Zaiancikowsky, conform programului ce şi-l im-

pusese, nu execută nici acest ordin. (A se vedea ziua de 23/VIII la Divizia 19-a).

G-lul Aslan dă şi Div. a 9-a comandată de g-lul Basarabescu, ordinul de operaţii telefonic No. 152 A. din 23/VIII ora 11.45 a. m.:

„Lăsaţi patru batalioane la Silistra, iar cu restul Diviziei executaţi imediat o ofensivă viguroasă, înaintând în marş forţat spre Turtucaia, pentru a degaja capul-de-pod atacat de forţe superioare. Divizia de cavalerie are ordin să vă acopere flancul stâng.

Pentru ca marşul să se execute mai repede, oamenii vor fi fără raniţe.

Puneţi-vă în legătură cu comandamentul grupului de Est, sub ale cărui ordine vă pun.

Vă recomand multă energie, atac drept înainte la Turtucaia".

Vom vedea la Capitolul Silistra, cum a executat g-lul Basarabescu acest ordin. Până atunci, se pune întrebarea, de ce g-lul Aslan dă acest ordin în ziua de 23/VIII şi nu-l dă la 22/VIII? Pentru că la 23/VIII Turtucaia e atacată; în zilele de 20 şi 21/VIII fusese preliminările atacului, atunci se raporta *„respingerea a 8 atacuri furioase"* şi deci nu se putea şti cum se va desvolta acţiunea, iar la 22/VIII fusese linişte complectă.

Reconstituirea unităţilor în noaptea de 23/24/VIII

(Crochiul 9).

a) *Unităţile din Sect. I* s'au grămădit mai mult pe şoseaua Rusciucului la N. de Centru 1, de unde au fost duse in timpul nopţei pe linia 3-a. R. 36 I., I/R. 75 I., IV/R. 40 I., IV/R. 75 I., IV/R. 80 I., V/R. 72 I., fiind foarte amestecate:

b) *Unităţile din Sect. II,* aci luptase R. 79 I., II, III/R. 74 I., III/R. 75 I., II/R. 75 I., cp. 7/R. 80 I.

R. 79 I. resturi izolate adunate în două grupe.

R. 74 I. s'a retras şi refăcut la km. 6 al şoselei Daidir, cu aproximativ 20 ofiţeri şi 1000 oameni, companiile având 60—70 oameni.

c) *Unităţile din Sect. III,* aci luptase R. 76 I., I/R. 80 I., I/R. 74 I., I, II, III/R. 34 I., I, II/R. 84 I., II, III/R. 2 gr., cp. 1/R. 74 I., V/R. 76 I.

R. 76 I. aproape desfiinţat, a fost adunat în timpul nopţei la Cazarma Şeremet, efectivul: 22 ofiţeri şi 350 trupă, formată în 4 comp.

Btl. I/R. 80 I. s'a refăcut în 2 grupe: căpit. Mayer Titus a

strâns şi format 1 cp. cu efectiv de răsboiu, luând loc în stânga şoselei Daidir, şi un grup de vre-o 200 soldaţi cu lt.-col. Ignat.

Btl. I, II/R. 34 I. s'au refăcut pe linia 3-a, companiele având 70 oameni, deci 1/3 din efectivul de mobilizare. Totuşi acest Reg. a fost refăcut, a ocupat poziţia pe linia 3-a şi s'a mai întărit pe poziţie. A contribuit mult la refacerea acestui Reg. maiorul Stănescu, comand. btl. II.

Btl. I/R. 84 I. s'a reconstituit în 2 grupe: 3 ofiţeri şi 100 oameni la btl. III/R. 2 gr., iar vre-o 50 oameni cu maiorul Stratilat Cd. batal. pe linia 3-a.

Btl. II/R. 84 I., din tot acest btl. s'au adunat 4 ofiţeri şi 120 oameni alipindu-se la grupa cpt. Mayer.

Btl. III/R. 34 I. s'a realcătuit cu 9 ofiţeri cam 500 oameni.

Btl. II, III/R. 2 gr. au fost refăcute cu companiele având $1/2$ din efectiv, luând poziţia călare pe şoseaua Silistra, înaintea R. 34 I. deci mai înainte de linia 3-a.

Cp. 1/R. 74 I., vreo 70 oameni în Valea şoselei ponton 1.

In cursul nopţei de 23/24/VIII au mai trecut Dunărea pe malul drept: btl. II/R. 2 gr., btl. II/R. 80 I.

In general se poate afirma că unităţile cari au luptat în zilele precedente, s'au refăcut cu un efectiv de cel mult 50%, multe din unităţi nici nu s'au mai putut reface.

Trupe ce erau nefolosite erau II/R. 2 gr., II/R. 80 I., cum şi câteva companii izolate din R. 34, 74, 80, 84, 72 mil.

Ordinele de luptă date în vederea zilei de 24 August.

24 August. ‹Crochiul 6, 7 şi 9›.

In noaptea de 23/24/VIII gl. Kiselof ordonă:

1. „Inaintarea să înceapă la ora 6 dim.

2. Brg. 1/Div. 1-a să înainteze direct spre Nord, spre a opera în flancul liniei a doua de apărare a inimicului.

3. Brg. 1/Div. 4-a să înainteze energic spre Nord, atacând şi ocupând linia doua de apărare a inimicului.

4. Brg. 3/Div. 4-a va eşalona regimentele sale în adâncime şi va ataca a doua linie de apărare la S. V. de Turtucaia, ţinând legătura cu flancul stâng al Brg. 1/Div. 4-a.

5. Coloana maior Hammerstein va înainta şi va ataca centrul 1 şi Sacar Alar".

In noaptea de 23/24/VIII, ora 23 g-lul Teodorescu dădu următorul ordin:

„In urma luptei de azi, inimicul reuşind să rupă frontul între centrele 6, 7, 8 şi 9, a înaintat până în faţa liniei III de rezistenţă pe marginea pădurei Daidir.

In urma contra-atacurilor viguroase date de trupele noastre, inimicul s'a retras până la linia dealului Uzun Burun şi la Sud de valea Başu.

Pentru a-l urmări şi recuceri toate lucrările capului-de-pod ordon:

Chiar în noaptea aceasta toate unităţile se vor reconstitui pe linia III de rezistenţă după cum urmează:

Sectorul I	Reg. 36, btl. IV din Reg. 40 I., btl. IV/R. 75, btl. IV/R. 80 şi btl. de miliţii Mircea, vor ocupa lucrările liniei III dintre Dunăre, Centru I şi şoseaua Turtucaia-Remiza II, pe coasta de Nord a văei Turtucaia.
	Un btl./R. 75 (lt.-col. Ţânţu) şi divizionul de artilerie 75 m/m vor forma rezerva acestui sector.
	Sectorul I va fi pus sub comanda colonelului Mărăşescu.
Sectorul II	R. 75 I. (cu 2 btl.), R. 79 I., R. 74 I., btl. I/R. 84 şi btl. mil. Vasile Lupu, Divizionul 5 Obuz., vor ocupa intervalul dintre remiza II şi şoseaua Daidir, formând sectorul II sub comanda colonelului Anastasiu Gh.
Sectorul III	Intre şoselele Daidir Silistra va fi btl. Gr., un batalion din R. 80 I. şi divizionul de obuziere 105, de sub comanda maiorului Munteanu, ocupând uvrajele liniei III şi formând Sectorul III sub comanda generalului Drăgotescu.
Sectorul IV	La Nordul şoselei Silistra până în Dunăre se va găsi R. 76, un btl. Gr. şi 2 baterii de 75 m/m, formând Sectorul IV, sub comanda colonelului Vlădescu Gh.

Trupele vor ocupa chiar lucrările construite pe linia III.

La ora 4.30 dimineaţa, fiecare unitate va trimite înaintea sa patrule puternice, pentru a cerceta terenul spre Sud şi spre cele două flancuri Est şi Vest.

Dacă patrulele trimise nu întâmpină nici o rezistenţă şi terenul este lipsit de inimic, unităţile vor împinge drept înaintea lor şi vor căuta să exploreze terenul până în linia centrelor, pe cari le va ocupa.

Dacă însă întâmpină rezistență, se va angaja lupta după regulele stabilite.

Rezerva — Un grup de manevră sub ordinele col. Rășcunu C. și format din: R. 34 I., btl. III/R. 84 I., un btl. din R. 80 I., 1 btl. din Grăniceri și divizionul de obuziere Motaș, se va găsi călare pe șoseaua Silistra la km. 63 (sau km. 4 dela Turtucaia).

Un batalion din Regimentul 80 Infanterie se va găsi în apropiere de cazarma Șeremet.

Pe timpul nopței mă voi găsi la blokhausul Șeremet.

Raportul zilei va avea loc la ora 8 seara".

Analisa ordinului de operație.

In ordin se spune *„inimicul reușind să rupă frontul între centrele 6, 7, 8 și 9"*. Acest lucru nu este exact, căci inimicul ocupase până la acea oră toate centrele, afară de centrele 1 și 2.

In ordin se zice *„inimicul a înaintat până în fața liniei III de rezistență"*, nici aceasta nu corespunde realităței, căci inimicul nu înaintase decât între păd. Daidir și Dunărea. Inimicul nici nu intrase în păd. Daidir.

„In urma contra-atacurilor viguroase date de trupele noastre, inimicul s'a retras", acest lucru este în afara realităței.

Scopul: *„urmărirea inimicului și recucerirea tuturor lucrărilor capului-de-pod"*. Aceasta era o imposibilitate de fapt, căci trupele române erau foarte obosite și răslețite.

Impărțirea trupelor în 4 sectoare nu era bine făcută, căci până atunci fusese trei sectoare, deci se dă prilej a se face confuziuni; atât de adevărat este acest lucru, că nici trupele nu au putut ocupa sectoarele indicate.

Ordinul a avut o idee foarte bună, anume aceea a reconstituirei forțelor pe linia 3-a (2) de apărare, dar din nefericire acest lucru nu s'a putut realiza, pentru două motive:

a) pentrucă comandanții hotărâți nu au putut fi găsiți;

b) pentrucă trupele erau foarte amestecate.

Din aceste cauze ordinul de luptă dat la 23/VIII ora 23 nu a fost cunoscut de toate unitățile, iar unitățile ce au luat cunoștință de el, a fost tocmai spre și în dimineața zilei de 24/VIII, ceeace era tardiv.

Al doilea ordin a Comandam. Capului-de-pod.

Cum toate trupele capului-de-pod se găseau în dimineața zilei de 24/VIII pe un front foarte strâns și anume pe o semi circonferință, a cărei rază nu avea mai mult ca 3 km.,

cum pe de altă parte se aştepta sosirea în ajutor a Div. 9-a, G-lul Teodorescu în scopul de a mai câştiga timp şi ceva teren, dispune la ora 9,30 un contra-atac general pe tot frontul. G-lul Teodorescu spune:

„Acest contra atac trebuia dat simultan, însă trupele din Sect. II şi III aveau să lupte mai mult pe loc, înaintând prin salturi mici până ce se producea efectul atacului prin Sect. I., pe unde urma să se dea trei contra-atacuri în modul următor:

Un batalion din R. 36 I. prin valea Boiangiului spre Remiza No. 2;

Două companii urmând şoseaua nouă din Valea Turtucaiei, tot spre Remiza No. 2; şi

Două companii urmând drumul dela fântâna din Valea Turtucaiei spre centrala telefonică No. 2".

Acest atac concentric spune g-lul Teodorescu că:

„Dacă ar fi reuşit, ar fi căzut în flancul stâng inimic şi ar fi atras asupra lui probabil o mare parte din trupele inimice aflate între şoseaua Daidir şi şoseaua Silistra, degajând astfel frontul nostru de Est şi înlesnind joncţiunea noastră cu Div. 9-a care era aşteptată dela Silistra".

Mai întâi g-lul Teodorescu numeşte acest contra-atac un *„contra-atac general"*, apoi dispune executarea lui cu 2 batalioane şi acela împărţite în trei grupe, în timp ce *„trupele din Sect. II şi III aveau să lupte mai mult pe loc..."*, deci în totul este o iluzie fără temeiu, bazată numai pe necunoaşterea situaţiei reale şi tragice a capului-de-pod, altfel şi acel contra-atac ordonat celor 2 batalioane, chiar dacă s'ar fi executat, intra între Div. 4-a şi detaşamentul Hammerştein, ambele având (17+6=) 23 batalioane.

In această zi, totul era pierdut. G-lul Teodorescu reuşise cu foarte mare greutate a reconstitui după cum s'a arătat, ceva din unităţile fugite (Sect. I şi III), sau retrase (Sect. II) depe linia principală de rezistenţă, cum şi din unităţile ce-i fusese trimise în ajutor; toate au fost dispuse pe linia doua (a treia după ordinul g-lui Teodorescu).

Artileria fixă a tuturor centrelor, afară de aceia a Centrului 1, era pierdută, asemeni şi toate turelele.

Comandantul cetăţei putea deci compta numai pe btr. 2 de 105 mm. aşezată la 1 km. Sud cazarma Şeremet, 1 btr. de 75 mm. Md. B. aşezată la V. şoselei Daidir spre km. 5, 2 btr. obuziere uşoare aşezate pe platoul Şeremet, 2 btr. de 75 mm. ocupase poziţia la km. 64 al şoselei Silistra. Se mai putea folosi artileria din ostroave şi depe malul stâng al Dunărei, cum şi artileria de pe monitoare.

In timpul nopţei de 23/24/VIII, unităţile bulgare s'au reconstituit, ele s'au şi întărit pe poziţiile cucerite, bateriile de câmp şi obuzierele au schimbat de poziţie, apropiindu-se mai mult de infanterie, iar bateriile lungi au luat poziţie la N. de centru 8 (6), aceste din urmă baterii nu au putut fi gata de tragere decât la 24/VIII ora 9.

Luptele din ziua de 24 August.
(Crochiul 9)

Luptele din această zi a trupelor aflate în capul-de-pod sunt foarte neregulate, ele se pot totuşi descrie ca date pe patru direcţiuni:

a) luptele depe şoseaua Daidir (Sect. II);

b) luptele depe şoseaua Silistra şi între această şosea şi şoseaua Daidir (Sect. III);

c) luptele depe şoseaua Rusciucului până în drumul ce duce la Remiza No. 2 (Sect. I);

d) luptele dintre şoseaua Daidir şi drumul ce duce la Remiza No. 2; (Sect. II şi stânga Sectorului I-iu).

Această ordine este impusă de modul cum s'au succedat acţiunile pe diferite direcţiuni, luptele au început şi succedat în ordinea de mai sus.

a) *Luptele depe şoseaua Daidir (Sect. II).* Pe această direcţie a acţionat Brg. 1/Div. 4-a bulg., ea avea patrule tari trimise mult înainte, dar din cauza desordinei în care se găseau Regimentele 7 şi 31 I., nu poate începe înaintarea decât la ora 9, până atunci a acţionat numai cu patrule tari de recunoaştere însoţite de mitraliere.

Din partea unităţilor rom. luptele s'au urmat astfel:

Btl. II/R. 74 I., din care nu se reconstituise de cât 2 cp. şi anume 7/74 şi 8/74 ce erau călare pe şoseaua Daidir, sunt surprinse la ora 4.45 cu focuri de infanterie, erau numai focurile unor patrule din R. 31 I. bulg.; după primul moment de zăpăceală, ele se desfăşoară şi înaintează spre porumb de unde veneau focurile, apoi din ordinul lt.-col. Petrescu comand. R. 74 I. a intrat în acţiune btl. I/R. 74. La stânga lui s'au desfăşurat cp. 9 şi 12/R. 34 I., primind focuri din ½ la stânga şi nefiind acoperite, s'au îndreptat spre ½ la dreapta. Toate aceste unităţi erau desfăşurate pe o singură linie, iar în spatele lor s'a desfăşurat grupa cpt. Mayer Titus (formată din rămăşiţele btl. I/R. 80 I. şi ½ cp. din rămăşiţele btl. II/R. 84 I.) şi btl. III/R. 74 I., cari au intrat pe linia de luptă, înaintând spre porumb, iar dreapta a intrat în pădure, care nu era ocupată de

bulgari, în acest moment ora 10.30 flancul stâng ce era descoperit era bătut de infanterie şi de artileria bulgară, din care cauză s'a început retragerea.

Lupta începută fără ordin şi fără plan, s'a terminat în mod defavorabil.

Btl. II/R. 2 gr. care nu era încă orientat asupra situaţiei, a fost suprins în bivuac cu focuri de infanterie, din care cauză a avut un început de dezordine, el s'a retras în porumbul din faţa liniei a 3-a afară de cp. 5-a; după ce batalionul a fost pus în ordine, a intrat în acţiune fără ordin, înaintând la stânga btl. II/R. 74 I. Din cauza focului primit din stânga, btl. II/R. 2 gr. s'a retras ca şi R. 74 I. şi R. 34 I. spre Pădure şi spre Valea Fotulului. Retragerea btl. II/R. 2 gr. a fost susţinută de cp. 7/R. 80 I. a lt. Popescu Niţă venit tocmai dela btl. II/R. 75 I., el s'a dus din proprie iniţiativă pe şoseaua Daidir, s'a desfăşurat călare pe această şosea şi a susţinut retragerea btl. II/R. 2 gr., compania e aruncată înapoi, dar revine repede la atac, locotenentul cade rănit, iar compania se retrage risipindu-se.

Atacul btl. II/R. 80 I. a maiorului Dobriceanu. Acest batalion intrat în Turtucaia în noaptea de 23/24/VIII ora 22—24 a fost oprit de g-lul Teodorescu în rezervă generală la Cazarma Şeremet.

La ora 8 btl. II/R. 80 I., a primit ordin:

„Să atace în direcţia Antimovo în scop de a cădea în spatele trupelor bulgare ce ar fi angajate în acel sat cu Div. 9-a".

Batal. a înaintat pe şoseaua Daidir, la ora 11—12½ a trecut de linia 3-a, de aci a continuat să atace spre Pădure, în care a intrat cu dreapta, iar cu centru şi stânga s'a oprit în faţa pădurei, din cauză că primise focuri dinspre stânga. Dar după o scurtă acţiune, batalionul a fost respins în dezordine spre Turtucaia.

Artileria nu a sprijinit infanteria în aceste sforţări pe care le făcea, de cât după ora 8, ea a luat o poziţie în apropiere de Şeremet, trăgând cu înălţătorul maxim, de frică ca să nu tragă în propria infanterie. Bateriile de obuziere au rămas pe poziţie până la ora 12, dar fiind încadrate de artileria bulgară s'au retras la colţul SE. al Turtucaiei.

b) *Luptele depe şoseaua Silistra şi dintre această şosea şi şoseaua Daidir.* După începerea luptelor depe şoseaua Daidir, au intrat în acţiune şi trupele aflate în acest Sector.

Aci a acţionat Brg. 1/Div. 1-a bulg., ea însă nu începuse înaintarea, când la ora 6.50 este atacată de infanteria rom. şi anume în dreapta Reg-tului 6 I., la 7.30 două comp. din re-

zerva Brg. şi artileria au restabilit situaţia. R. 6 l. a înaintat cu greu din cauză că pe dreapta a fost bătut de focul artileriei române. La stânga lui a înaintat R. I bulg., dar cu greutate, din cauză că nu a păstrat legătura cu R. 7 I. din dreapta Brg. 1/Div. 4-a bulg.

Acţiunea din partea română în acest Sector s'a succedat astfel:

Btl. III/R. 2 gr. care se afla izolat şi călare pe şoseaua Silistra, a început înaintarea la ora 6.50, înapoia lui venea *btl. I/R. 34 I.*, iar mai spre dreapta *btl. II/R. 34 I.* Reg. 6 Inf. bulg. a tras la început focuri rari, apoi din ce în ce mai vii, când a intrat în acţiune şi artileria bulgară care a tras focuri repezi, din care cauză unităţile rom. s'au retras, oprindu-se la liziera porumbului dela canton, fără a fi urmărite de trupele bulgare, ci bătute numai cu focuri de artilerie. La ora 9 trupele rom. încep să se retragă şi de aci, când apare pe câmpul de acţiune rămăşiţele refăcute ale *R. 76 I.* (350 oameni), adunate la Şeremet, ele s'au desfăşurat între şoseaua Silistra şi Dunărea, dar fără să fi susţinut vre-o luptă, s'au retras înapoia văiei pontonului 2. Acţiunea R. 76 I. al cărei suflet a fost căpit. Ionescu C. Comand. btl. IV/R. 76 I. a avut un bun, anume acela că a temperat înaintarea unităţilor bulgare aflate între Dunărea şi şoseaua Silistra, dând timp vaselor depe Dunăre până la ora 13 să evacueze răniţii, iar ofiţerii şi soldaţii ce puteau înota să treacă Dunărea până la ora 17.

Pe acest câmp de luptă au mai venit *cp. 1/R. 74 I. cpt. Roescu* şi resturile *btl. I/R. 84 I. maior Stratilat,* unităţi cari au intrat în acţiune la înălţimea cantonului, primind în retragere trupele, se retrag odată cu ele, ocupând poziţia înapoia văei şoselei Pontonului 2, ne mai fiind capabile de nici un efort.

Resturile btl. I/80 (vre-o 200 oameni) cu lt.-col. Ignat nu au avut nici o acţiune.

Artileria din această parte a câmpului de bătae nu a dat nici un sprijin infanteriei.

Deci trupele din acest Sector, s'au retras toate spre poziţia depe şoseaua pontonului 2 din dreptul văei Dâlboki Dol, a mai încercat aci o zadarnică rezistenţă, apoi s'au împrăştiat.

c) *Luptele depe şoseaua Rusciucului până în drumul ce duce la remiza 2.*

Trupele din această parte a Capului-de-pod se adunase pe linia 3-a de apărare şi se reconstituise. Ordinul Comandantului Capului-de-pod de reocupare a centrelor nu a

fost primit decât la ora 10 dim., el a fost comunicat verbal la ora 10.30. Pentru executarea acestui ordin, fiecare unitate a înaintat drept înaintea sa, având direcţia generală prin pădure spre remiza 1 şi spre remiza 2.

Acţiunea btl. II/R. 36 I. pe D. Taslagea Bair călare spre remiza 2, neavând comandant, a luptat pe companii, având direcţia spre remiza 2 şi remiza 1.

Sect. I/R. 75 I. era cam împrăştiat pe linia 3-a, în apropierea drumului depe Taslagea Bair ce duce la remiza 2. Batalionul a pornit la atac urmând exemplul celorlalte unităţi depe linia 3-a, el a înaintat puţin, numai până la liziera pădurei retrăgându-se în dezordine, parte s'a oprit pe linia de pe care plecase, parte s'a retras până în Turtucaia; numai târziu au apărut unităţile bulgare pe liziera pădurei fără să iasă din ia.

Btl. IV/R. 40 I. aflat împrăştiat pe linia 3-a a fost refăcut în dimineaţa de 24/VIII de către lt.-col. Teodorescu. Acest btl. a dat contra-atacul cu direcţia spre intrarea în pădure a şoselei Remiza 2 urmând după btl. I/R. 75 I., aşa că atunci când acest batalion a fugit înapoi în dezordine a antrenat şi btl. IV/R. 40 I.

Bulgarii au ocupat tranşeele liniei a 3-a dela stânga şoselei Remiza 2, silind trupele din dreapta şoselei să se retragă, deci trupele române care ocupase poziţia între şoseaua Daidir şi Remiza 2 s'au retras înaintea trupelor din dreapta şoselei Remiza 2, aceasta din cauza întoarcerei ce o executa pe stânga Brigada Nedelcoff, iar trupele Div. 4-a bulg. nu au eşit din pădure decât mai târziu, după ce linia 3-a din faţa pădurei fusese părăsită de unităţile rom.

Btl. III/R. 36 I. ocupase poziţia pe linia 3-a la Sud de satul Cerchez, a înaintat la atac pe direcţia Cerchez, Remiza 1, şi de aci pe Vâlceaua Kufalu spre subcentru 2-3. Batal. era cam în dezordine pe timpul înaintărei prin pădure, pe timpul când înainta prin vâlcea a fost prins sub focul de mitraliere bulgare, decimat şi respins în dezordine complectă, fără să se mai oprească pe linia 3-a.

Btl. I/R. 36 I. sub maiorul Dervescu îşi adunase în cursul nopţei de 23/24 şi ocupase în dim. zilei de 24/VIII poziţie la stânga şi în apropierea centrului 1, a executat un contra-atac cu cp. 1 şi 2 spre Remiza 1, apoi de aci s'a îndreptat spre Remiza 2, aci a fost atacat dinspre stânga, s'a retras pe linia 3-a.

Btl. IV/R. 36 I. se adunase cu cp. 15 şi 16 pe linia 3-a (celelalte 2 comp şi anume cp. 13 se desfiinţase, iar cp. 14 era la btl. II/R. 36 I.). Acest btl. a înaintat la contra-atac

prin pădurea dela răsăritul Văei Boiangiului până la remiza 1, prins sub foc de mitraliere s'a retras în debandadă spre Turtucaia.

Btl. IV/R. 80, cp. 3/R. 72 mil., cp. 16/R. 75 I. şi cp. căpitan Ciocaltău erau adunate la centrul 1, au contra-atacat spre centrul 2, contra-atacul a fost respins, el s'a rètras spre bateria de coastă depe şoseaua Rusciucului, apoi de aci spre Turtucaia.

Btl. IV/R. 75 I. împreună cu cp. 2, 3/R. 47 mil., cp. 4/R. 72 mil., şi cp. 13/R. 40 I. ocupau frontul între Centrul 1 şi Dunărea. Aceste unităţi au înaintat puţin la contra-atac, apoi s'au retras, intrând în coloană de marş în Turtucaia.

Deci în rezumat lt-col. Nicolicescu a reuşit numai în parte să reconstitue R. 36 I. şi pe celelalte batalioane aflate în Sect. I, punând oarecare ordine între toate acele unităţi amestecate.

Lt.-col. Nicolicescu nu a primit întâiul ordin de luptă al g-lului Teodorescu, din care cauză se pusese în defensivă pe linia 3-a de rezistenţă, fără însă a fi luat o formaţiune corespunzătoare acestei hotărâri, aşezând toate unităţile pe o singură linie, fără rezerve.

La primirea ordinului de contra-atac dat de g-lul Teodorescu în ziua de 24/VIII ora 9.30, comand. Sect. I-iu nu execută acel ordin cum s'a dat, adică să contra-atace cu 2 batal., ci contra-atacă cu toate unităţile drept înaintea lor, în scop de a reocupa linia centrelor, fără însă să se fi indicat un obiectiv fix fiecărei unităţi, din această cauză s'au şi produs amestec de unităţi, mai cu seamă la Remiza 1, acest lucru era foarte natural să se producă şi din cauză că trebuia să se străbată până la centre întreaga pădure.

Contra-atacul nu a fost studiat, nu a fost bine ordonat, deci nu a fost bine executat şi fatalul urma ca o consecinţă logică, respingerea trupelor şi debandada lor, fără să se fi oprit măcar pe linia 3-a.

Artileria din Sect. I-iu a lucrat ceva mai bine, în special btr. Skoda de obuziere de 120 m/m., Dvz. de 75 m/m. tragere repede căpit Georgescu, dar nici ele nu au tras în legătură cu contra-atacul infanteriei.

d) *Luptele dintre şoseaua Daidir şi drumul ce duce la* Remiza 2.

Din partea arm. bulgare a acţionat în acest Sector, Brg. 3/Div. 4-a, ea avea patrule tari trimise înainte, înaintarea ei spre Turtucaia începe la ora 6, este însă oprită de focul artileriei Sect. II care executa o tragere de baraj, infanteria bulg. s'a oprit cerând concursul artileriei bulgare, numai

după ora 15 infanteria Brg. 3/Div 4-a, şi-a reluat înaintarea spre Turtucaia (la 16.50 a ocupat versantul care este la 500 m. de cazărmile Şeremet).

Din partea trupelor rom. linia 3-a de apărare era ocupată de un amestec de unităţi începând dela stânga spre dreapta: *cp. 5/R. 75 I., resturi izolate din R. 79 I. sub căpitanii Vârnav şi Popescu Cristache, cp. 7/R. 75 I., cp. 4/R. 76 mil., cp. 6/R. 75 I., cp. 8/R. 75 I., btl. V/R. 76 mil., cp. 5/R, 84 I. cpt. Radian, cp. 7/R. 80 I. lt. Popescu Niţă şi cp. 1/R. 79 I. sub cpt. Iroftescu.* Acest amestec de unităţi nu erau sub o comandă unică.

In Sector a fost linişte, Div. 4-a bulgară nu a eşit din pădure decât între orele 12—14, iar atacul nu l'a dat decât după ora 16, nici Brg. Nedelcoff nu a acţionat asupra flancului stâng al trupelor ce ocupau acest sector, decât tot după ora 16.

Cum trupele din acest sector nu primise nici întâiul, nici al doilea ordin de operaţie al Comandantului Capului-de-pod, ele nu au acţionat până la ora 16, când fiind ameninţate de un atac de front al Div. 4-a bulg. şi a unei învăluiri a stângei, s'au retras împrăştiindu-se, ceeace înseamnă că dezagregarea acestor unităţi începuse mai înainte.

Btl. V/R. 76 I. sub comanda sublocot. Constantinescu din cavalerie, a executat din proprie iniţiativă în dimineaţa zilei de 24/VIII o mişcare ofensivă spre pădure, a intrat în ea, dar surprins cu focuri de mitraliere, batalionul s'a risipit fără posibilitate de a se mai aduna.

Artileria română nu a acţionat de loc în acest sector.

La ora 9,30 gl. Teodorescu primeşte dela locot. Bădescu Const. ce făcuse recunoaştere cu aeroplanul, următorul raport:

1. „Două tunuri de calibru mare inimice, pe automobile la colţul Sud Vest al Pădurei Antimovo.

2. Două tunuri de calibru mare inimice, tot pe automobile, pe dealul dela Est de Daidir.

3. O baterie cu tragere repede (4 tunuri) la colţul N. E. al pădurei Daidir.

4. Trupe inimice de infanterie în linia intermediară a sectorului II şi coloane succesive de trăgători care înaintează spre linia noastră (a 3-a) de rezistenţă, rezemată cu flancul drept pe şoseaua Silistra cam la km. 6.

5. Liziera de Est a pădurei dela Bulgar-Cusui ocupate de infanteria inimică.

6. Liziera N. E. a pădurei Daidir se pare întărită cu şanţuri ocupate de inimic.

7. Pe drumul de cară dela Sud de Sarsânlar, cam la 2 km., s'a observat praf mult. Părea a fi o coloană de cavalerie.

8. O coloană de infanterie, aproximativ 2 regimente, înaintează spre Turtucaia dela S. E. de Endjekioi sau dela Deli-Isuflar. Inimicul nu mai are rezerve.

Am recunoscut şoselele până la Bosna, Has Kioi, Jali-Ceatalgea".

Tot în acelaş timp, g-lul Teodorescu mai primeşte dela locot. Cantacuzino ce făcuse o recunoaştere cu aeroplanul, următorul raport:

„Şoselele despre Silistra goale, căruţe resfirate.

Din direcţia Razgrad nici o coloană în mişcare, nici spre Silistra, nici Turtucaia.

O coloană cam de un regiment pe drumul Deli-Isuflar Est Turtucaia, probabil infanterie.

Poziţia artileriei grele inimice la puţul N. E. Denizler.

Ceatalgea Goliabina (Sud şoseaua Turtucaia-Silistra) în flăcări".

G-lul Teodorescu primind aceste ştiri, trage concluzia că coloana ce înainta pe la S. E. de Turtucaia, este coloana Div. 9-a română, care-i vine în ajutor, lucru ce printr'un ordin îl făcu cunoscut trupelor, cu recomandaţia *„de a rezista cu orice sacrificiu până la sosirea ajutoarelor"*.

Din nefericire trupele erau slăbite, debandate şi panicate, în special R. 75 I., R. 80 I., R. 76 I. (acesta deabia mai avea 19 ofiţeri şi 300 oameni adunaţi la cazarma Şeremet), 1 btl. din R. 84 I.

Dar g-lul Teodorescu, în speranţa ajutoarelor dela Div. 9-a, dă ordin să se execute chiar un contra-atac de către R. 36 I., R. 2 Gr. şi resturile R. 79 I.; acest contra-atac nesusţinut de artilerie este dat la ora 10.30, dar fără rezultat.

La ora 10, gl. Teodorescu dă prin postul de t. f. f. o telegramă către M. C. Gl., cu cuprinsul:

„In faţa unui atac desperat de 7 zile am fost nevoit să ordon retragerea generală".

Această telegramă era dată cu dicţionarul cifrat al staţiei, care avea ca bază înlocuirea literelor. Ori şi cine poate deci foarte uşor descifra repede o asemenea telegramă.

Telegrama a fost dată de maestru I. Teodorescu, şeful postului t. f. f. a marinei, ea a fost primită de locot. Bălescu la postul de t. f. f. a Ministerului de lucrări publice, care a predat-o imediat locot. comandor Dan Zaharia, şeful t. f. f.

Dar e de sine înţeles, că o astfel de telegramă a fost

prinsă şi de posturile de t. f. f. bulgare; în asemenea condiţiuni, Comandamentul germano-bulgar, a ştiut chiar la 24/VIII ora 10, că generalul Teodorescu a ordonat la Turtucaia „retragerea generală", iar ce mai avea de făcut, nu mai era nevoie să i-o indice cineva.

Mai mult ceva, gl. Teodorescu dădu ordin la ora 10.22 şi comandorului Lupaşcu, Cd. Div. I de monitoare, să înceteze focul. Comandorul Lupaşcu radiografiază monitorului Catargiu:

„Incetaţi imediat focul din ordinul generalului".

Iar comandantul Toescu, Cd. Div. II de monitoare, comunică şi dânsul Diviziei I:

„Incetaţi focul. Trupele noastre din Silistra se unesc cu trupele din Turtucaia. Veniţi a face cărbuni. Vedetele să facă păcură".

In acest timp, şi în afară de aceste ordine care se dăduse direct diviziilor de monitoare, contra-amiralul Negrescu primeşte dela Arm. III-a ordinul No. 159:

„Monitoarele din sus de Turtucaia să se retragă la adăpostul Cusuiului, când prezenţa lor ar fi inoportună la Vest de Turtucaia, iar vedetele, cari le susţin, vor torpila monitoarele austriace, dacă vor încerca a scobori Dunărea".

Contra-amiralul Negrescu retrage monitoarele din susul Turtucaiei, dar contra aşteptărilor comandantului Cetăţei, a Comandantului flotilei şi a Comandanţilor celor două divizii de monitoare, la ora 11, nu apare pe frontul de Est trupele dela Silistra, ci grosul Brg. 1/Div. I bulg care făcuse o mişcare de ocolire spre Vest.

Flota, primise la ora 13.35 dela M. C. G. o radiogramă:

„Din Inalt Ordin retrageţi escadra spre Silistra, inimicul ocupat Turtucaia".

La ora 13.40, flota mai primeşte o radiogramă:

„Din Inalt Ordin se continuă retragerea spre Silistra, căutând a o susţine retrăgându-vă".

Contra-amiralul Negrescu, nedumerit asupra conţinutului celor două radiograme, rămâne cu flota pe loc până la ora 15.30, când pleacă spre Silistra, după ce luase (la 12.30) pe vedeta No. 7 „Locot. Călinescu" pe g-lul Teodorescu. La ora 18,30 flota ajunge la Silistra.

Comitagii şi locuitorii bulgari depe malul Dunărei, ascunşi prin tufişuri, au tras asupra vaselor, cum şi asupra celor ce scăpase din Turtucaia şi se îndreptau spre Silistra. Pe mulţi i-au masacrat în modul cel mai oribil.

Ultima rezistenţă.

Bateriile de obuziere de 105 m/m col. Grigorescu, div.

de 75 m/m. maior Divary, 2 tunuri cu lt. Constantinescu Toma şi 1 btr. tun 75 m/m bulgare cu subloc. Pârvulescu Fulger, au venit de au luat poziţie înapoia văei Chivei cu stânga la Dunăre şi dreapta la cazarma Şeremet, cu faţa spre S.-S. E. In jurul acestei artilerii s'au adunat diferite secţiuni de unităţi de infanterie, în special btl. II/R. 80 I., din R. 79 I. din btl. II/R. 75 I., btl. 76 mil.; deci mai mult de către unităţile din Sectorul ce nu a fost atacat.

Rezistenţă fără rost, căci nu mai acoperea nimic, nici nu mai salva nimic.

Acţiunea s'a redus la un foc de artilerie şi la mici încercări de contra-atac.

Toată lumea s'a aruncat spre malul Dunărei.

La ora 16.30 col. Mărăşescu trimite Comandantului trupelor bulgare următoarea notă scrisă în limba germană:

„Comand. der 18 Brigade

An den Comandanten, der Bulgarischen truppen Turtucaia.

Ich übergebe mich ohne Bedingungen samt meinen Officieren, Truppen und Munitionen.

Brigade Comandant
Oberst Mărăşescu".

Concluzie.

Acţiunea din ziua de 24/VIII se poate caracteriza în sforţări zadarnice, fără plan, fără ansamblu, fără legătură, vina nu este însă a executanţilor.

Comparaţiunea forţelor cari au apărat şi cari au atacat Turtucaia

Sectorul	APĂRAREA	ATACUL
I Staroselo	$5+1\frac{1}{2}+2\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=9\frac{1}{2}$ btl. 21+28=49 piese art. grea fixe 23+2=25 » de 53 şi 37 în cupole 6 piese de 53 pe afete 8 » art. mobilă 88 piese	Detaşamentul Hamerstein { 1 btl. germ. 3 » bulg. 3 esc. germ. 1 btr. 12 cm. trg. rep. 1 » 15 cm, total 8 piese art.
II Daidir	4+0+0+4=8 btl. 14 piese art. grea fixe 7+4=11 » de 53 şi 37 în cupole 6 piese de 53 pe afete 7 » art. mob. 38 piese	Div. 4 { 17 btl. inf. 1 » pion. 1 esc. 12 btr. câmp 2 » 12 cm. tag. rep. 2 » 12 » » inc. R. 2 Art. grea = { 7 btr. grele 2 » câmp Total 100 piese art.

(Urmare)

Sectorul	APĂRAREA	ATACUL
III Antimovo	$4+\frac{1}{2}+0+9\frac{1}{2}=14$ btl. 16 piese art. grea fixe 7 » de 53 şi 37 în cupole 8 » art. mob. 31 piese	Brg. 1, Div. 1 { 8 btl. inf.; 6 btr. câmp.; 3 » 12 cm. Total 36 piese art.
Total	In rezervă C. P. = $2\frac{1}{4}$ btl. fac în total: $33\frac{3}{4}$ btl. (4 de miliţii) 49+14+16=79[1]) piese art. grea 31+17+7=55 » de 53 şi 37 8+7+8=23 » art. mob. 157 piese	29 btl. 1 » pionieri 4 esc. 20 btr. câmp. } 144 guri foc 16 » grele }

[1]) Din totalul de 79 piese de artilerie grea, urmează a se scădea 30 piese ce nu au tras, rămân 79 — 30 = 49 ce au tras tot timpul.
Deci au tras: 49 piese artilerie fixă
55 » » 53
23 » » mobilă
total 127 piese artilerie plus 28 intrate la 22 şi 23/VIII, fac în total 155 piese.

Se constată din dispozitivul atacului, că toată presiunea s'a exercitat asupra Sectorului II.

Pierderi

La Turtucaia au fost la început:

15 batalioane cu artilerie, servicii, etc. sau 24.000 oameni; în plus 4 btl. miliţii, 14 btl. intrate şi R. 5 Ob.; total 15.000 oameni, adică:

24.000
15.000
39.000 cu ofiţeri cu tot.

Bulgarii au luat prizonieri:

480 ofiţeri
28.020 soldaţi
28.500 în total.

Din restul de 10.500 oameni numai Rgt. 79 I. dintr'un efectiv de:

75 ofiţeri } 4655
4580 trupă }

A avut morţi şi răniţi:

ofiţeri: { morţi 16, răniţi 30 } 46
trupă: { morţi 1519, răniţi 2011 } 3530
} 3576, adică pierde 76.8%

Pierderi { R. 79 I. 3576
1 btl./R 75 I.[1] 600
4176

Scăpaţi spre Olteniţa şi Silistra 3.500.

Aşa dar dacă din 10.500 se scade (4176+3500=) 7676, rămân 2824 pierderi pentru sectoarele I şi III, cum şi pentru toate celelalte batalioane sosite în urmă la (39.000—7676=) 31.324 oameni, o pierdere de 2824 oameni, deci cel mult o pierdere de 9%.

Bulgarii pierd:

Unitatea	Morţi		Răniţi		Dispăruţi		Total	Pierderi la % din total
	Ofiţer	Trupă	Ofiţer	Trupă	Ofiţeri	Trupă		
Detaş. Hammerstein	1	112	2	565	—	—	680	8'5
Divizia 4-a	27	1069	108	4164	—	218	5586	70'0
Brg. 1/Div. 1-a	7	257	35	1372	—	13	1684	21'5
Total	35	1438	145	6101	—	231	7950	—

Se vede că Divizia 4-a bulg. care a atacat sectorul II Daidir, apărat de lt.-col. Dumitrescu I. şi lt.-col. Popescu (cu R. 79 I. Rez. şi 1 btl./R. 75 I. sub maiorul Negruţi), pierde 5586 oameni, adică 70% din totalul pierderilor avute de trupele bulgare ce au atacat Turtucaia.

Sau făcând altfel socoteala:

Totalul C. P.	Pierderile Sector. II		Scăpaţi spre Olteniţa şi Turtucaia	Prizonieri	Total
	R. 79 I. (4)	Btl. Negruţi			
39.000	3.576	600	3.500	28.500	36.176

din 39.000
scăzând 36.176
rămânând 2.824 pierderi pentru Sect. I şi III, deci pentru

1) Btl. maior Negruţi ce a luptat în sectorul II.

tot restul de 28 batalioane, ceeace face aproximativ 9%, aceasta alcătueşte un minim; căci experienţa răsboaelor arată că pierderile totale în bătălii şi lupte mari ating 10—20%, iar unele unităţi izolate ating 50—60% în morţi şi răniţi. Cu cât o trupă este mai bună, mai în mâna şefilor, cu atât poate suporta pierderi grele, fără să mişte, fără să cedeze terenul. Dacă însă ofiţerii nu au mâna de fier şi dacă soldatul e pus pe fugă, atunci totul este pierdut. Trebuie să se ştie că exemplul dat de fugar este foarte contagios, nu însă şi rănitul, acesta stă pe loc. Când se apreciază valoarea răsboinică a unei trupe, trebuesc luate în consideraţie pierderile pe care acea trupă le-a avut, pe care le-a suportat şi a continuat să lupte, exemplul Rgt. 79 I. este edificator, are pierderi de 77% şi continuă de a lupta, alte unităţi au a zecea parte din pierderi şi totuşi fug, pentrucă nu au acel foc sacru al iubirei de Patrie, care să le determine să lupte şi să moară.

Cauzele înfrângerei române la Turtucaia

Prin „Proectul de Operaţie" Cpt. I pag. 55 se arată că scopul operaţiunilor pe frontul de Sud este ca:

„Arm. III-a să asigure libertatea de acţiune a grosului forţelor, apărând teritoriul naţional şi respingând atacurile pe care le-ar întreprinde Bulgarii dinspre Sud".

Apoi în Cpt. IV pag. 66 se arată că:

„Trupele depe malul drept al Dunărei (Diviziile 17-a, 9-a şi 19-a) vor rezista atacurilor bulgare acoperind în acelaş timp şi debarcarea şi înaintarea trupelor ruse în Dobrogea, precum şi adunarea lor după debarcare, în zona dela Sudul liniei Cernavoda-Medgidia".

Deci „Proectul de Operaţie" cere din partea Arm. III-a, să reziste atacurilor bulgare, dând prin aceasta libertatea de acţiune necesară grosului forţelor depe teatrul de operaţiune ofensiv.

Dar prin „Instrucţiunile speciale pentru comandamentele capetelor-de-pod Turtucaia şi Silistra" trimise de M. S. M. cu ordinul No. 2431/916 se spune:

„Arm. III-a în compunerea căreia intră şi garnizoanele capetelor-de-pod Turtucaia, Silistra şi Cernavoda, este destinată a a apăra teritoriul naţional, în contra atacurilor bulgare; această armată represintă o forţă suficientă pentru scopul urmărit, însă numai atât, o forţă mai puternică ar fi micşorat capacitatea noastră ofensivă pe teatrul principal".

Apoi adaogă:

„In baza consideraţiunilor expuse mai înainte, operaţiunile ce vom întreprinde în noul teritoriu al Dobrogei, vor consta în primul rând din apărarea localităţilor mai importante depe malul drept al Dunărei, în contra atacurilor bulgare într'o anumită variantă a ipotezei, operaţiunile contra Bulgarilor vor căpăta o amplitudine mai mare, prin aceea că vom concentra forţe numeroase şi în Dobrogea de răsărit, în scopul de a împedica eventuale operaţiuni ofensive, pe cari le-ar îndrepta inimicul, spre zona Medgidia-Constanţa şi mai la Nord".

Trupele . . . vor avea misiunea de a apăra până la ultima extremitate capetele-de-pod Turtucaia, Silistra şi Cernavoda. Grosul forţelor Arm. III-a vor manevra astfel ca la timpul oportun să ajute, în raport cu necesităţile operative, garnizoanele capetelor-de-pod..."

Relativ la organizarea rezistenţei capetelor-de-pod şi conducerea operaţiunilor „Instrucţiunile speciale" spun:

„...Rezistenţa trebue să fie împinsă până la ultima extremitate; se va cere întregului personal, ofiţeri şi trupă, cele mai mari sacrificii, ştiindu-se că preţul acestor sacrificii va fi păstrarea malului drept al Dunărei, ceeace va constitui un factor foarte favorabil intereselor ţărei la terminarea răsboiului...".

Să analizăm puţin toate aceste consideraţiuni.

Atât prin „Proectul de operaţiune" cât şi prin „Instrucţiunile speciale" se cerea rezistenţă din partea Arm. III-a şi rezistenţă din partea trupelor din Turtucaia şi Silistra, până la ultimă extremitate.

Chestiunile ce se pun sunt următoarele:

1. Aşa cum era concentrată Arm. III-a putea să-şi îndeplinească însărcinarea dată prin „Proectul de operaţie"?

2. Aşa cum era organizată apărarea capetelor-de-pod, Turtucaia şi Silistra, putea să li se ceară ceeace li s'a cerut prin „Instrucţiunile speciale" No. 2431/916?

La pt. 1 Arm. III-a avea un front de la Calafat la frontiera româno-bulgară dela V. de Turtucaia 350 km., frontiera pe uscat spre Bulgaria era de 160 km. total 510 km., cu situaţia agravantă că era călare pe Dunărea, având 3 Divizii pe stânga Dunărei, cu obstacolul în faţă şi 3 Divizii pe dreapta Dunărei, cu obstacolul în spate, ceeace constituia un foarte mare desavantaj. Arm. III-a nu era deci concentrată şi în situaţiune de a putea da o bătălie în întregul ei, dar nici elementele din care se compunea nu puteau măcar să se sprijine reciproc.

Dacă luăm numai grupul de Est al Arm. III-a, format din Div. 17-a, 9-a şi 19-a aşezate la Turtucaia, Silistra şi

Dobrici, la intervale de 66 şi respectiv 80 km. una de alta, atunci situaţia devine şi mai grea, căci ele nu aveau nici o influenţă reciprocă; atunci se înţelege foarte uşor că dacă pe dreapta Dunărei erau în adevăr 3 Divizii, de fapt izolarea lor la o depărtare de 66 şi 80 km. una de alta, le punea în situaţiune ca fiecare să însemne una şi toate trei nu însemnau trei ca în aritmetică, ci prin izolarea lor în spaţiu, erau tot câte una, căci nu putea lucra toate trele sau măcar două împreună.

Aşadar, aşa cum era concentrată Arm. III-a, nu putea să'şi îndeplinească însărcinarea dată prin „Proectul de operaţie".

La pt. 2. Dacă ne referim la forma geografică a Dobrogei, atunci uşor se poate vedea că frontiera avea un traseu care prezinta la Turtucaia un eşind foarte pronunţat spre Bulgaria, ce atrăgea şi înlesnea un atac izolat.

„Instrucţiunile speciale" No. 2431/916 cereau: *„rezistenţă până la ultimă extremitate"*. Dar mai întâi, ce înseamnă rezistenţă până la ultima extremitate? Ultimă extremitate înseamnă la o cetate, moarte sau capitulare.

Ce interes strategic impunea rezistenţa Turtucaiei până la moartea sau capitularea ei? Nici unul, căci argumentul că *„preţul sacrificiilor va fi păstrarea malului drept al Dunărei, ceeace va constitui un factor foarte favorabil intereselor ţărei, la terminarea războiului"*, nu era serios, ca probă că nu era serios, este faptul că noi am pierdut în cursul răsboiului din punct de vedere operativ, nu numai malul drept, dar am pierdut şi malul stâng şi cu toate acestea soarta finală a răsboiului, ne-a repus prin pacea generală de la Versailles, în drepturile noastre teritoriale şi naţionale.

Nici acest argument nu a fost deci serios. Serios rămâne un lucru sigur şi anume că nu am avut un „Plan de răsboiu" bine conceput şi bine studiat, căci dacă era aşa, nu trebuia să ne agăţăm de Turtucaia şi să rămânem acolo cu situaţia agravantă a *„rezistenţei până la ultima extremitate"* adică a capitulărei.

Deci ceeace s'a cerut Turtucaiei prin „Instrucţiunile speciale No. 2431/916, a fost o mare greşală.

Turtucaia trebuia părăsită chiar din ziua de 15 Aug. şi toate Diviziele 17-a, 9-a şi 19-a retrase la Estul şi Nordul liniei Silistra-Kara Omer. In acest caz, aceste trei Divizii şi Brg. Căl. împreună cu Corpul Arm. rus, format din Div. 3 Cav., Div. 61 I. şi Div. sârbă, alcătuia o massă totală de 1½ Div. Cav., şi 5 Div. Inf. care putea manevra în condiţiuni foarte bune. Această idee se abătea de la „Proectul de operaţie" şi dela „Instrucţiunile speciale" de aceea nu s'a luat în

consideraţie, dar la 22 Aug. trebuia admisă ideea unei ieşiri spre Silistra, după cum a propus generalul Aslan. Dacă nu s'a părăsit Turtucaia şi dacă nu s'a aprobat ieşirea spre Silistra, chestiunea nu poate fi imputată decât greşitei concepţiuni a „Proiectului de operaţiune" şi „Instrucţiunilor speciale, care plecau dela o idee fixă şi anume că „cetatea va putea rezista fiindcă trebuia să reziste", de aceea probabil că nici Cdt. de Cpt. nu a aprobat părăsirea Turtucaiei la 22 Aug. ordonând ca *„Turtucaia nu trebue să cadă, garnizoana trebue să reziste până la ultimul om..."* Intrebarea ce se pune este: Cdt. de Cpt. trebuia să se influenţeze aşa de mult de „Proectul de operaţie" şi de „Instrucţiunile speciale" ale M. S. M., sau trebuia să ia o nouă hotărîre conformă cu realitatea brutală a faptelor? Cu alte cuvinte dacă nu ar fi trebuit să ignoreze litera şi să neglijeze chiar spiritul „Proiectului de operaţiune" şi a „Instrucţiunilor speciale" dându-le o mai mare supleţă, bazată pe evenimentele noui ce se desfăşurase şi care modificase ipotezele de bază? Desigur că da, fiindcă faptele permiteau Cdt. de Cpt. să aprecieze realităţile care precizau evoluţiunea rapidă a unei noui situaţiuni, din care reeşeau posibilităţi proprii de operaţie, cu totul altfel decât cum erau presupuse cu luni înainte de începerea răsboiului când se aşterneau pe hârtie „Proiectul de operaţie" şi „Instrucţiunile speciale".

In istoria militară se cunosc exemple prin care se preconizau părăsiri de teritorii. Moltke prin proectul său de operaţie din 1868 contra Franţei, când nu era sigur de ce va face Austro-Ungaria, admite hipoteza pierderei Sileziei şi a Brandeburgului. Schlieffen admisese în proectul său de de operaţie evacuarea Alsaţiei de Sus. In 1914 în Prusia orientală comanda la început g-lul Prittwitz v. Gaffron, văzând înaintarea lui Rennenkampf şi a lui Samsonoff, propune părăsirea provinciei şi retragerea pe Vistula dela Thorn la Dantzig. Comandamentul Super. Germ. îl înlocueşte cu Hindenburg, el ia ca şef de Stat major pe g-lul Ludendorff, ei însă nu pleacă singuri, ci iau şi două Corpuri de Armată de la flancul drept al armatelor germane ce operau în Franţa, aceste Corpuri sosesc tardiv la Tannenberg, dar lipsesc de la Marna, unde Germania nu a pierdut numai bătălia, ci şi răsboiul. Resultă deci că propunerea g-lului Prittwitz de a părăsi Prusia Orientală nu era rea. De ce nu s'a admis şi la noi părăsirea Turtucaiei şi chiar a Dobrogei de Sud, eventual chiar părăsirea întregei Dobrogiei?

Dar acum să vedem cum Turtucaia a înţeles să-şi facă datoria.

O cetate poate fi ajutată în două feluri: direct şi indirect.

O cetate este ajutată direct, dacă i se dă trupele necesare de luptă, cari trupe trebuesc să fie intrate în cetate înainte ca ea să fie complect încercuită, deci înainte ca ea să fie complect închisă. Chestiunea ce se pune este următoarea: s'a dat Turtucaiei trupele necesare de luptă? I s'au dat la timp?

La ambele întrebări, răspunsul e afirmativ, căci gl. Aslan şi apoi M. C. Gl. au trimis în Turtucaia, peste cele 15 batalioane prevăzute în ordinea de bătae, încă 18 batalioane, cari au intrat în cetate înainte ca ea să fie închisă.

O cetate este ajutată indirect, dacă Comandamentul trimite trupe sau unităţi din afara cetăţei, care să atace inimicul ce asediază sau atacă cetatea şi să-l silească a o despresura. Acest mod de a ajuta este cel mai eficace.

Intrebarea ce se pune este: Comandamentul Armatei III-a luat-a această dispoziţiune sau nu?

Răspunsul este afirmativ, căci gl. Aslan dă la 19/VIII, deci la momentul oportun, când cetatea încă nu era atacată, ordin Corpului rus, să execute un marş de 80 km. Dar gl. Zaiancikowski nu execută nici acest ordin, deşi l'ar fi putut face în zilele de 20, 21, 22 şi 23/VIII, după cum nu a executat nici alte ordine ce i s'au mai dat. (A se vedea Capitolul „Divizia 19-a" zilele 18—23/VIII).

G-lul Aslan dă la 23/VIII ordin Div. 9-a să execute un marş forţat la Turtucaia, pentru a degaja capul-de-pod atacat de forţe superioare. Nici acest ordin nu a fost executat, când s'a dat şi cum s'a dat.

Aşa dar, ce putea face mai mult Comandamentul Armatei III-a, decât ceeace a făcut? Cum mai putea ajuta cetatea?

Cu prezenţa sa? Dar g-lul Aslan, ca Comandant al Armatei III-a, nu avea numai Turtucaia, ci avea frontul dela Calafat, la Mare, lung de (350+160=) 510 km.; el nu avea ce căuta pe un punct al frontului, ci trebuia să fie la postul de comandă, unde erau concentrate toate legăturile, de unde avea îndatorirea să conducă operaţiunile întregului front dela Calafat la Mare. G-lul Aslan, în urma informaţiunilor primite dela g-lul Teodorescu în cursul zilei şi nopţei de 21/VIII, a trimis la Turtucaia pe gl. Mărdărescu, Şeful de Stat major al Armatei III-a, în ziua de 22 August. Acesta ducându-se la Turtucaia, a raportat, în cursul nopţei de 22 Aug. „că la Turtucaia este linişte" cum de fapt şi era în această zi.

In afară de acestea, cauzele reale locale ale înfrângerei dela Turtucaia sunt:

1. G-lul Teodorescu C. era un bun general, cu o frumoasă şi solidă cultură militară, fusese profesor la Şcoala Supe-

rioară de răsboiu, era un bun scriitor militar, desigur că în răsboiul de mişcare s'ar fi distins; pentru Turtucaia însă nu a fost bine ales, se adeverise aci spusele lui Frederic cel Mare: „Alegerea ofiţerilor cărora li se încredinţează apărarea (unei cetăţi) este mult mai grea decât s'ar crede. In general, rezultatul nu depinde nici de fortificaţii, nici de numărul soldaţilor ce apără un oraş, ci totul depinde de capul mai mult sau mai puţin tare[1]) al acelui care comandă".

2. Repartiţia iniţială a forţelor în cele trei sectoare nu s'a făcut bine; era dela început de înţeles că sectoarele ce au flancurile sprijinite pe Dunăre (I şi III), vor fi mai puţin atacate ca Sectorul II, pentrucă acest sector nu putea fi sprijinit nici de flotilă, nici de bateriile depe stânga Dunărei. Deci, Sectorul II trebuia să fie mai tare nu numai ca organizaţie defensivă, ci şi ca forţe.

3. Inimicul este lăsat să facă investirea frontului C. P. T. lucru ce nu ar fi fost posibil, dacă Comandamentul C. P. T. ar fi executat operaţiuni ofensive exterioare în zilele de 20—23/VIII; nu numai că nu s'a făcut aceasta, dară şi trupele de acoperire s'au retras foarte uşor pe linia principală de apărare. Operaţiunile ofensive exterioare alcătuesc principiul apărării active, aplicat pentru întâia oară de gl. Meusnier de Place, la apărarea Mayenţei la 1793, apoi aplicate atât de bine de gl. Totleben la Sevastopol şi de ilustrul colonel Denfert-Rochereau la Belfort în 1870.

4. Comandamentul nu ştie până în momentul începerei bombardamentului bulgar, adică până în ziua de 23/VIII, ora 6.30, în care sector va fi atacată cetatea. Din această cauză nu întăreşte la timp sectorul ameninţat, iar artileria mobilă formată din trei divizioane, cu care comandamentul putea întări sectorul atacat la momentul oportun, o repartizase uniform la cele trei sectoare încă din ziua de 19/VIII sub motiv ca să facă faţă eventualelor atacuri inimice.

5. Două sectoare şi anume I şi III nu au luptat, căci Regimentele 36 şi 76 au fugit depe linia înaintată a avantposturilor pe linia gardelor mari, de aci pe linia principală de apărare, pe care o părăsesc pentru a ajunge repede la linia a doua, sau pe malul Dunărei. Amândouă aceste regimente s'au purtat mai târziu foarte bine în cursul răsboiului.

6. Rezervele de sectoare şi rezerva mobilă a C. P. T. nu au avut activitatea care ar fi trebuit; numai în Sectorul II rezerva de sector a avut o întrebuinţare mai judicioasă, graţie lt.-col. Dumitrescu Comand. Sect. II şi graţie lt.-col. Popescu Comand. R. 76 I.

1) Aci trebue înţeles om decis, ferm, hotărât, chiar încăpăţinat.

7. Trupele, primind botezul de foc, au suferit o prea mare depresiune morală, ele s'au impresionat de artileria grea inimică, care cunoştea cetatea, avea obiectivele reperate; trupele au scăpat repede din mâini acolo unde comandanţii au fost slabi. De ce luptă Sectorul II, care era sub comanda lt. colonel Dumitrescu şi R. 79 I. de rezervă comandat de lt.-col. Popescu?

De ce trupele nu scapă din mâinile acestor energici lt.-coloneli? Pentru că aci erau comandanţi ce şi-au cunoscut însărcinarea şi îndatorirea ce le revenea.

Este bine cunoscut că o trupă înfricoşată, pierde din capacitatea ei de luptă mai mult decât dacă ar avea pierderi în oameni. Odată ce frica a intrat în sufletul luptătorului (ofiţer sau soldat), urmează în mod fatal, ori retragerea, ori fuga. O trupă care a pierdut ½ din efectivul ei, dar cealaltă ½ continuă să lupte, este o trupă care luptă bine şi care nu este deci bătută; o trupă însă care n'a pierdut decât foarte puţin, iar restul adică majoritatea fuge depe câmpul de luptă, i se rup unităţile şi legăturile tactice, pe acea trupă nu se mai poate pune bază un timp destul de mare. Aceasta a fost cazul cu unităţile din sectoarele I şi III.

8. Pentrucă rapoartele fundamental false ale comandantului Sect. I au găsit crezare la Comandamentul C. P. T. până în ziua de 23/VIII, culminând cu raportul falş, din ziua de 21/VIII cu *„respingerea celor 8 atacuri furioase ce inimicul a dat..."* Rapoarte trebuesc foarte des controlate prin proprii ochi ai comandantului, sau prin ochii ofiţerilor din Statul Major.

9. Comand. C. P. T. pierde repede din mâini rezerva mobilă şi nu-şi mai poate forma o alta, adică pierde tocmai elementul cel mai necesar, care-i dă posibilitate să îndrepte o situaţie, să complecteze un succes, etc. Trupele intrate în Turtucaia cu începere dela 22/VIII, au fost folosite mai mult să umple golurile şi să întărească o linie slăbită.

10. Toate contra-atacurile date au fost descusute, nu au fost conduse cu energie şi s'au dat după ce momentul prielnic trecuse.

11. Contra-atacul ordonat pentru ziua de 24/VIII, nu s'a putut executa, din cauza amestecului unităţilor şi a lipsei şefilor, cari nu au putut fi găsiţi, iar unul dintre ei fugise chiar pe malul stâng al Dunărei, punând „obstacol între el şi inimic".

12. Pentrucă nici gl. Zaiancikowsky şi nici gl. Basarabescu nu au executat ordinele ce le primise dela Coman-

dantul Armatei III-a. (A se vedea Capitolul Silistra şi Divizia 19-a).

Intre cauzele înfrângerii dela Turtucaia nu pot enumera:

1. Că cetatea nu a fost pregătită după cum au afirmat unii; fiindcă cetatea a fost pregătită pentru o apărare mult mai îndelungată decât aceea cât a rezistat. De fapt artileria bulgară începe să pregătească atacul în ziua de 23/VIII ora 6.30 dim., iar Turtucaia cade de fapt în ziua de 24/VIII la ora 10 dim., deci ea a rezistat 28 ceasuri.

2. Că cetatea nu a avut material de artilerie. Nu este exact, cetatea a avut material suficient, chiar dacă s'ar dedefalca cele 30 piese arătate în tabela dela pag. 184, încă rămâne un material suficient de 127 piese (72 de mare efect + 55 cu efect slab) la care se mai adaogă 28 piese intrate în zilele de 22 şi 23/VIII fac în total 127+28=155 piese care ar fi putut face faţă în mod onorabil celor 144 piese bulgare.

3. Că cetatea nu a avut trupe de mâna întâi. Nu este exact. A avut trupe destul de bune. De ce R. 79 I. ce era de rezervă luptă foarte bine, iar R. 36 I. activ, se retrage dela început?

La Belfort în 1870 era o garnizoană de 17.700 din care numai 3.000 soldaţi activi, are 26.8% pierderi şi totuşi ea rezistă 105 zile (până la încheerea păcei) la atacul a 50.000 germani cu un superior material de artilerie.

4. In fine, că Turtucaia nu a avut un pod. Exista un grup de vase de transport a căror capacitate era de circa 15—20.000 oameni cu artilerie în timp de 24 ore. Acest grup de vase înlocuiau podul de pontoane, care de s'ar fi întins la Turtucaia, ar fi fost distrus de inimic dela distanţă, sau cu aeroplanele, ca acela dela Flămânda.

Dar ce are face podul şi cu voinţa de a lupta? Eu afirm, că, dacă era un pod întins, trupele Sect. I şi Sect. III, adică 11 din 15 batalioane, chiar dela 20 August, ar fi fost pe malul stâng al Dunărei şi nu le-ar mai fi putut întoarce nimeni.

In privinţa apărărei cetăţilor, păstrând proporţiile cuvenite aş putea da oarecari exemple istorice din răsboiul mondial:

Cetatea Liege este atacată de Germani la 4 August. La 5 August, Germanii reuşesc a străpunge între fortul Borchon şi Meusse, dar contra-atacaţi de Brg. 11 sunt respinşi. Gl. Leman, comandantul cetăţii, lasă în forturi numai garnizoanele lor, iar pe restul trupelor le trimite la 7 August să se

unească cu grosul armatei belgiene Gl. Leman a rămas cu postul de comandă în fortul Loncin.

Germanii încep la 12 August să bombardeze cu piese de 240, 420 şi obuziere austriace de 305.

La 15 August, acest fort e dărâmat de artileria grea germană şi piese de 420; din garnizoana fortului, compusă din 530 oameni, cad răniţi 150, iar 380 sunt îngropaţi sub ruinele fortului. Gl. Leman el însăşi a fost acoperit de dărâmături. La 17 August, căzu ultimul fort.

Liege a rezistat cu slaba lui garnizoană şi a oprit pe inimic timp de 10 zile, căruia i-a luat 2 drapele şi i-a scos afară din serviciu 42.712 oameni.

Cetatea Namur, apărată de 25.000, sub comanda g-lui Michel, este atacată la 19 August.

In noaptea de 20 August, Germanii încearcă un atac de infanterie dar sunt respinşi.

La 21 August se începe un bombardament cu mortiere de 280 şi 305, fără întrerupere.

La 23, gl. Michel părăseşte cetatea cu Div. 4-a (12.000 oameni), se retrage spre Anvers şi Franţa.

Germanii au intrat în Namur la 24 August, ora 16, fortul Suarlel nu s'a predat decât la 25 August ora 17,30.

Cetatea Anvers, construită de gl. Brialmont pe la 1860, avea de scop, să primească întreaga armată belgiană în cazul invaziei teritoriului.

Corpurile III şi IX germane s'au prezentat în faţa cetăţei la 21 August; armata belgiană, sprijinită pe cetate, le-a atacat pe tot timpul bătăliielor dela Charleroi şi dela Mons.

Dela 9—13 Septembrie, armata belgiană face eşiri foarte puternice şi împiedică corpurile germane să dea ajutorul lor armatei germane, bătută la Marna; bătălia terminată la 13 Septembrie, armata belgiană reintră în cetate.

Asediul cetăţei începe la 28 Septembrie. Nimic nu rezistă, nici betonajele, nici cuirasele. O breşă s'a făcut pe prima linie exterioară, care permite începerea distrugerei liniei a doua.

La 6 Oct., armata belgiană începe a părăsi cetatea şi a se retrage spre Franţa. Regele părăsi Anversul cu ultimele elemente ale armatei sale la 7 Oct. ora 15.

Germanii ocupă Anvers la 10 Octombrie. Deci de fapt cetatea a rezistat atacului de infanterie timp de 50 zile, iar bombardamentului de artilerie grea, timp de 14 zile, după care cade ca şi Maubege, Liege, Namur.

Aşa dar cetăţile Liege, Namur şi Anvers din Belgia, deşi nu complect organizate, deşi cu o putere de rezistenţă mai

mică ca cetăţile franceze, ele au ţinut în faţa lor numeroase trupe germane, înzestrate cu un puternic material de artilerie, dând astfel timpul necesar armatelor franceze ca să schimbe dispozitivul lor şi să facă faţă inimicului ce înainta dinspre Nord.

Cetatea Maubeuge din Franţa, aflată pe linia Bruxelles-Paris, deşi necomplect organizată, a fost apărată de 30.000 oameni; ea rezistă atacurilor Corpului VIII Armată de rezervă şi unei brigade de artilerie, sub comanda g-lui v. Zohl, întărit încă cu o divizie (în total 60.000 oameni) dela 25 August la 8 Septembrie, când se dădea bătălia dela Marna, trupele germane lipseau dela acţiunea decisivă.

In 1920 în faţa unui Consiliu de răsboiu chemat a se pronunţa asupra responsabilităţei comandantului cetăţei Maubeuge, Mareşalul Joffre declară: „rezistenţa cetăţei Maubeuge a uşurat armata mea de presiunea mai multor Divizii inimice şi mai cu seamă de artileria grea care bombarda cetatea. Deci Maubeuge şi-a îndeplinit rolul, contribuind la victoria dela Marna. Dacă aşi fi avut acele Divizii inimice contra mea, nu trebue spus niciodată „că nu aş fi reuşit, dară aş fi fost pus într'o mare încurcătură".

Să se compare ce a făcut Maubeuge, cu ceeace a făcut Turtucaia.

In cursul răsboiului, cetăţile din Belgia şi Franţa, au căzut aproape din cauza bombardamentului artileriei de asediu, care distrugea forturile, dar apărătorii au continuat lupta, până la ultima extremitate, iar comandanţii au stat şi murit alături de ei.

Aşa dar cetăţile izolate, chiar acele de construcţie modernă, nu pot rezista la nesfârşit, au şi ele o putere de rezistenţă, peste care nu se poate trece, dar în nici un caz nu trebuie să cadă fără să fie apărate, fără ca luptătorii să-şi facă datoria.

Cetăţile, cari au fost pe linia de luptă, au servit ca puncte de sprijin şi au adus cele mai mari servicii. Sunt multe asemeni exemple pe frontul de Est: Varşovia, Ivangorod, Novo Georgewsk, Brest-Litowski, Grodno, Pzemysle au rezistat bine cât au folosit ca puncte de sprijin ce încadrau frontul armatelor; deodată ce însă acestea au fost date înapoi, toate acele cetăţi au căzut curând.

Cetatea Verdun prezinta un eşind faţă de front, având ca punct extrem fortul Douaumont, care ca orice ieşind, forma partea slabă a apărărei, totuşi Verdun a rezistat, fiindcă comandantul ofiţerii şi soldaţii au voit să reziste, pentru

cea mai mare glorie a Franţei şi pentru cea mai mare cinste a armatei franceze.

Cazul Turtucaiei nu are păreche în istoria militară; cetatea a căzut fără să fi fost apărată aşa cum ar fi trebuit; de aceea a căzut cum nu ar fi trebuit, oferind inimicului uşorul prilej să facă prizonieri 450 ofiţeri şi 28.000 soldaţi teferi.

Consecinţele înfrângerei dela Turtucaia

Este de netăgăduit, că înfrângerea suferită la Turtucaia a fost gravă, nu din punctul de vedere strategic, ci din punctul de vedere moral; căci Turtucaia prin ea însăşi, neavând pentru noi o importanţă strategică, nici căderea ei nu putea să aibă vre-o importanţă strategică, ci numai una morală. Dar după Turtucaia, moralul conducerei superioare a suferit o mare depresiune, lucru care s'a repercutat ca fulgerul la comandamentele în subordine, iar dela acestea s'a transmis trupelor.

Am pierdut prestigiul faţă de străinătate.

Ceeace este însă mai grav este, că conducerea superioară pierde frânele conducerei operaţiunilor, opreşte la 27/VIII ofensiva în Ardeal, ia 5 Divizii de aci şi le duce la Sud, de unde fără să fi făcut vre-o ispravă, ia după 19/IX, 7 Divizii de aci şi le duce tardiv din nou la Nord, după ce pierduse bătăliile dela Sibiu, din munţii Perşani şi dela Braşov. Aşa dar face o dublă manevră pe linii interioare, care nu reuşeşte nici într'o parte. Pierdem iniţiativa operativă şi odată cu ea, pierdem partida şi la Sud şi la Nord.

CAPITOLUL IX

SILISTRA

Silistra a făcut parte din aşa zisul cadrilater format din: Rusciuc-Silistra-Şumla-Varna.

Silistra a jucat un rol însemnat în răsboaiele din Orient dintre Ruşi şi Turci.

Turcii au cucerit-o la 1595.

La 1811, Ruşii au asediat Silistra, apărată de Turci; după cinci zile ea a fost luată.

La 1828 Ruşii asediază Silistra. Ei o ţin asediată dela 21 Iulie—10 Noembrie, când ridică asediul, fără să o fi putut lua.

La 17 Mai 1829, generalul rus Krasowski asediază din nou cetatea şi după şapte săptămâni o cucereşte.

La 1854, Ruşii asediază Silistra, dar după câteva săptămâni ridică asediul.

La 1877/78 Silistra nu a putut fi cucerită de Ruşi.

Organizarea capului-de-pod Silistra

(Crochiul 5 și 6).

Capul-de-pod Silistra era organizat cu:

a) O linie înaintată pe punctele Srebârna, Karaomur-Babuk-Karaorman;

b) Două linii principale de apărare: linia întâia, având 12 grupe de batalion pe un front de 24 km.; linia a doua având 8 grupe de batalion.

Frontul era împărţit în trei sectoare din care Sectorul I şi II principale, iar Sectorul III secundar:

Sectorul I (Vest) între Dunăre şi şoseaua Silistra-Kocina;
Sectorul II (Sud) în şoseaua Silistra-Kocina şi şoseaua Silistra-Bazargic;
Sectorul III (Est) între şoseaua Silistra-Bazargic şi Dunărea (la Est de Ostrov).

Trupele apărării

La declararea răsboiului, în Silistra era Divizia 9-a sub gl. Basarabescu, compusă astfel:

Brg. 19 Inf. Col. Mihăescu N.	R. 7 V. (2 b.) lt.-col. Paulian R. 23 I. (4 b.) col Constantinescu R. 35 I. (4 b.) lt.-col. Botez	
Brg. col. Frim C.	R. 63 I. (4 b.) lt.-col. Dumitriu D. IV/38, IV/78 (2 b.).	
Art. mobilă Brg. 10 Art. gl. Rovinaru	R. 3 A. (4 btr. 75 mm. tr. rep.) col. Condeescu R. 20 A. (6 btr. 75 mm. tr. rep.) lt.-col. Bejulescu	40 tun
	2 btr. 87 mm. a 4 tunuri 2 btr. 53 mm. a 6 tunuri	20
	Total . . .	60
Cavalerie	3 plot. ştafete (R. 9 Căl.) Esc. 7/R. 9 C.	
Trupe speciale	1 comp. pionieri 1 secţie telegrafie 1 staţie t. f. f. 1 echipaj poduri fluvii 5 motociclişti 2 automobile	
Servicii	1 divizion coloane muniţii 1 secţie ambulanţă ½ coloană brancardieri 1 convoi auxiliar de subsistenţă.	

In total:
16 batalioane.
22 guri foc de poziţie (1 btr. tun 105 mm.; 1 btr. tun 120 mm.; 1 btr. tun 150 mm.; 17 turele 53 mm.).
60 tunuri artilerie mobilă.

Efectiv: { 23.174 oameni
3.811 cai }

In afară de aceasta, exista un „grup de vase de transporturi" între Silistra-Călăraşi şi anume:

2 remorchere N. F. R.

3 şalupe { Rahova
Opanez
Panduru }

6 şlepuri N. F. R. ‹puntate›

1 remorcher
2 şlepuri } p. subsist. grupului

Ocuparea sectoarelor

Sect. I (Vest) col. Frim C.	R. 63 I. (4 b) IV/35	5 btl.
	2 btr. de 87 mm. 1 btr. poziţie 150 mm. 4 btr. 75 mm. R. 3 Art.	
Sect. II (Est) col. Mihăescu N.	R. 7 V. III, IV/23 I. II, III/35 I. IV/38, IV/78	8 btl.
	1 btr. de 105 mm. 1 btr. de 120 mm. 6 btr./R. 20 Art.	
Sect. III	1 comp./R. 23 I. (până la sosirea btl. I/23 I. aflat la Kurtbunar). 1 btr. 75 m/m. Md. 1880.	
Rezerva mobilă	I/R. 35 I. I/R. 23 I. II/R. 23 I. 1 esc./R. 9 C.	din avantposturi.

Batalioane din avantposturi

Sectorul Akadânlar: btl. I/R. 35 I. cu:

1 comp. Gardă Mare la Ciler şi un post mic la Doccelar.

1 comp. Gardă Mare la Sungurlar şi un post mic la Selkibugeak.

2. comp. rezervă la Akadânlar.

Sectorul Kurtbunar: btl. I/R. 23 I. cu:

1 comp. Gardă Mare la Cisme Mahle şi posturi mici la Sahialar şi Omurfaki;

1 comp. Gardă Mare la Kocimar cu posturi mici spre Sud şi la Konak.

2 comp. în rezervă la Kurtbunar.

La Beibunar: btl. II/R. 35 I.

La Alfatar: btl. I/R. 7 V.

Batalioanele aflate în avantposturi aveau sectoare prea mari de acoperit şi supraveghiat, erau izolate şi împrăştiate prea mult prin întinsele păduri ale Cadrilaterului, ceeace le expunea să fie atacate prin surprindere.

Operaţiunile Diviziei a 9-a (Crochiul 6)

20 August.

In baza Ordinului de Operaţie No. 16 din 19/VIII al al generalului Toşef (pag. 193), frontiera este trecută în ziua de 20/VIII de către trupele bulgare, care operează în sectorul Silistrei şi anume: R. 9 Cav., Brg. 3/Div. 1-a, Brg. 2/Div. 1-a.

R. 9 Cav. (Brg. Cav. col. Marcof) trece frontiera, el avea ordin să recunoască frontul Karalamurlar-Kara Eskioi-Dogrular-Dam Adasâ-Petrakli-Deli Insuflar.

Avantgarda R. 9 C. trece la 5.30 frontiera la Kadâr, respinge micile unităţi dela Dokcelar-Ciller-Dogrular, unde atacă o companie infanterie. Rgt. 9 C. se adună, apoi înaintează spre Haskioi, respinge o companie, care se retrage pe înălţimile dela N. E. de Haskioi; aci primind ajutoare rezistă, dar în urmă se retrag spre Kapakli şi Siuneci, fără a fi urmărite de cavaleria bulgară, care se retrage la Haskioi, tăind şi comunicaţia Turtucaia-Silistra.

Brg. 2/Div. 1 sub col. Ţancof, având 8 btl. şi 3 btr. câmp, înaintează prin Duraci-Kemanlar, cu ordin a se opri în Köse Abdi, la dispoziţia Comandamentului Armatei.

Brg. 2/Div. 1 sub col. Ţancof, având 8 bti. şi 3 btr. câmp, trece frontiera îndreptându-se spre Akadânlar, cu ordin să supravegheze frontul de Sud al Silistrei şi să susţină divizia de cavalerie.

Div. Cav., sub gl. Colef: 16 esc., 12 esc. mtr., 2 btr. călăreţe, 1 btl. şi 2 comp. bic., trece frontiera având în descoperire 1 esc. şi 1 secţie mtr./R. 2 Cav., pe drumul Vladimirovo-Konac; 1 esc. şi 1 secţ. mtr./R. 2 Cav. pe direcţia O-

murfaki-Kurtbunar: 1 ploton/Rgt. gardă spre Trubcinlar-Sundgeac. Iar divizia se îndreaptă în trei coloane:

Coloana din stânga maior Petrov, 2 cp. din Regt. 16 I. şi 2 plot. mitr. la 7.30 sunt îndreptate spre Peceli-Trubciular-Hotuldja;

Coloana din centru col. Mihailov, cu Rgt. Gardă (4 esc. şi 1 esc. mitr.), R. 1 Cav. (4 esc. şi 2 esc. mitr.), şi 1 btr. călăreaţă se îndreaptă la 6.30 pe drumul Kizilgilar-E. Trubciular-Distubak-Kurtbunar.

Coloana din dreapta col. Tabacov, cu Rgt. 6 Cav. (4 esc. şi 1 esc. mitr.), Rgt. 2 Cav. (2 esc. şi 1 esc. mitr.) şi 2 comp. biciclişti la ora 6 pe drumul Karamanli-Ekisce-Kocimar-Kara Abdular.

Direcţia generală a Div. de Cav. bulgară este deci spre Kurtbunar, protejând flancul drept al Grupului ce opera spre Turtucaia şi făcând în acelaş timp şi legătura cu grupul ce opera spre Bazargic.

Btl. din Rgt. 35 I. român, aflat în avantposturi în sectorul Akadânlar, se retrage în ordine (afară de o companie care s'a retras fără luptă) luptând mai întâi pe linia gardelor mari la Ciller şi Sungurlar, apoi la Duraclar şi Cerkovno, de aci se retrage pe poziţia dela Baltagi Ienikioi, pe care o părăseşte retrăgându-se la Kocina unde ajunge la ora 19, respins fiind tot timpul de Brg. 2/Div. 1 a col. Ţancof, cu care pierde şi contactul.

Btl. din Rgt. 23 Inf. român, aflat în avantposturi în sectorul Kurtbunar, este atacat de coloana din centru a Div. Cav. Colef, el se retrage luptând la Cesme Mahle şi Kocimar, apoi la Kurtbunar şi de aci spre Topci-Almalău. Retragerea acestui batalion s'a făcut în dezordine, oamenii împrăştiaţi. Div. Cav. bulg. ocupă în după amiaza zilei Kurtbunar.

In această zi, generalul Basarabescu, Comandantul Capului-de-pod, trimite un detaşament format din btl. IV/R. 35 I. cu 2 secţii mitraliere sub căpitanul Carşinescu, însoţit de btr. 3/R. 3 Art., ca să recunoască direcţia spre Haskioi. Acest detaşament a fost surprins în marş de un esc. din Rgt. 9 Cav. bulgar. Căpitan Cărşinescu fără a lupta, fără a atinge obiectivul ce i se dase, se întoarce la ora 21 pur şi simplu înapoi, fără deci să-şi fi îndeplinit însărcinarea.

21 August.

Rgt. 9 Cav. bulgar desăvârşi distrugerea liniilor telefonice şi telegrafice ce legau Turtucaia de Silistra.

Brg. 2/Div. 1 bulgară îşi întări poziţia dela Akadânlar.

In această zi pe frontul Capului-de-pod Silistra nu are loc nici o acţiune.

22 August.

Comandam. Arm. III-a dă Div. 9-a Ord. No. 125 din 21/VIII:

„Mâine 22 August Divizia rusă de cavalerie şi Div. 19 vor pronunţa o mişcare ofensivă în direcţia Kurtbunar-Trupcilar.

Pentru a fixa inimicul, care este în faţa Dvs., veţi desvolta o vie activitate pe tot frontul capului-de-pod.

Puneţi-vă în legătură cu Divizia 19-a".

După darea acestui ordin, gl. Mărdărescu, Şeful de Stat Major al Arm. III-a, chemă la telefon pe gl. Basarabescu căruia îi comunică personal:

„Situaţia Diviziei 19-a în luptele pe care le dă în regiunea Bazargicului este foarte grea. Divizia 9-a trebue să plece în ajutorul Diviziei 19-a".

Nu trecu mult şi g-lul Mărdărescu, Şeful de Stat major al Arm. III-a, comunică telefonic:

„că se contramandează ordinul de plecare în ajutorul Diviziei 19-a, de oarece ea a fost respinsă spre Caraomer".

Rămâne în fiinţă desvoltarea activităţei Diviziei 9-a pe frontul capului-de-pod şi a legăturei cu Div. 19-a, asupra căreia Comandamentul Armatei III-a atrăsese prin ordinul 125, atenţiunea Comandantului Diviziei 9-a.

După darea acestor ordine, la Comandamentul Armatei III-a sosi ştiri dela Div. 9-a, prin care se arăta că toate trupele de acoperire ale Div. 9-a sunt retrase în interiorul capului-de-pod. Este incontestabil că trupele de acoperire s'au retras *prea curând*, de aceea gl. Aslan îngrijat de acest lucru, dă Div. 9-a ordinul No. 128 din 21/VIII:

„Apărarea înaintată a capului-de-pod s'a retras prea curând, deşi instrucţiunile date în această privinţă prescriau, că retragerea să se facă astfel în cât să întârzie înaintarea inimicului. Retragerea precipitată a trupelor de acoperire era nejustificată, de oarece aveau în faţa lor numai cavalerie şi un batalion poate lupta cu o divizie de cavalerie descălecată".

Mai mult încă, gl. Aslan, Comand. Arm. III-a, cere prin raportul No. 129 din 21/VIII înlocuirea g-lului Basarabescu prin g-lul Anastasiade.

In urma ştirilor primite dela Turtucaia, g-lui Aslan, Comand. Arm. III-a, dădu Grupului de Est (Corpul rus Div. 19, Div. 9 şi 17) ordinul telegrafic No. 134 din 21/VIII:

„Turtucaia este atacată de Divizia 4-a şi parte din Divizia 1-a

bulgară. Astăzi s'a dat la Turtucaia şapte atacuri, toate respinse.
Pentru a ajuta Turtucaia se va pronunţa mâine 22 August o mişcare ofensivă cu Divizia 19 şi corpul de cavalerie în direcţia Kurtbunar-Akadânlar.

Divizia 9-a va ataca în direcţia Hasikioi-Akadânlar. Comandamentul Grupului de Est se va pune în legătură cu Divizia 9-a, pentru ca atacul ambelor Divizii să aibă loc deodată".

Este destul să spun, că gl. Zaiancikowski nu execută acest ordin (a se vedea Divizia 19-a).

Col. Marcov Cd. Brg. 5 Cav. ordonă Rgt. 9 Cav.:

„Să recunoască în ziua de 22/VIII terenul în faţa Silistrei pe frontul Alfatar-Popina (Dunărea) şi să respingă unităţile inimice rămase încă înainte de linia forturilor în acest sector".

La ora 14, Rgt. 9 Cav. pleacă din Dogrular şi seara ajunge la Ceatalgea, cu detaşamente mici la Iali Ceatalgea (pe şoseaua Silistra-Turtucaia) şi la Doimuşlar.

Spre seara de 22/VIII, Corpul rus ajunsese cu:
Div. 3-a Cav. la Kapakli-Azaplar,
Div. 61 I. la Hairankioi-Cealmagea.
Div. Sârbă la Cocargea-Enigea.

23 August.

Gl. Aslan mai dădu Div. 9-a şi ordinul 146 din 22/VIII:

„Pentru ziua de 23 August, veţi binevoi a întreprinde acţiuni locale la distanţe mici, în scopul de a câştiga aerul necesar în jurul capului-de-pod şi a degaja şoseaua Turtucaia-Silistra".

Ambele aceste ordine indicau Diviziei 9-a ce anume operaţiuni are de făcut. Vom vedea cum le-a înţeles şi cum le-a executat.

La 22/VIII ora 16, gl. Basarabescu în baza ordinului No. 134 din 21/VIII, dădu ordinul de operaţiuni No. 4 pentru ziua de 23/VIII:

1. „Forţele inimice de aproximativ 1 regiment cavalerie cu infanterie şi artilerie ocupă satul Alfatar.

Satul Baltadgi-Enichioi este ocupat de infanterie. Spre Vest, Sud Est, satul Topci este ocupat de cavalerie (harta 1/100.000).

2. Divizia de cavalerie rusă se găseşte în zona Enidge-Armutlii-Azaplar, aşa că legătura se va face în scurt timp cu sectorul de Est.

3. Am intenţiunea de a face o recunoaştere ofensivă spre Sud şi Vest.

In acest scop ordon:

a) Un detaşament format din batalionul 1-iu din R. 7 V. batalioanele 2 şi 3 din regimentul 35 infanterie cu mitralierele de care dispune, sub comanda lt.-col. Botez, 3 baterii din Rgt. 20 Art. şi

escadronul 5 ştafete sub comanda lt.-col. Paulian Constantin, se va pune în marş spre Alfatar, cu misiunea de a recunoaşte şi respinge forţele inimice, care se găsesc în această regiune; iar în caz că va întâlni forţe superioare, se va crampona de teren, luptând în retragere spre capul-de-pod.

b) Un detaşament format din batalioanele 1 şi 4 din Rgt. 35 Inf. cu mitralierele de care dispune, sub comanda maiorului Costescu C-tin, împreună cu 2 baterii din regimentul 3 artilerie şi escadronul 7 din Rgt. 9 Călăraşi, sub comanda colonelului Condeescu, Comand. Rgt. 3 Art., va înainta în direcţiunea Haskioi, cu misiunea de a recunoaşte şi respinge forţele inimice din această regiune, iar în caz de întâlnire cu forţe superioare, se va crampona de teren, luptând în retragere.

c) La fiecare detaşament se ataşează câte o secţie de coloane de muniţiuni infanterie şi artilerie.

La coloana lt.-col Paulian, 9 chesoane infanterie şi 24 de artilerie, cari se vor găsi cu capul coloanei la reţelele de sârmă pe şoseaua Kocina.

Aceste coloane de muniţiuni nu se vor mişca din locul lor, decât atunci când le va da ordin comandantul detaşamenntului, în care scop se va trimite la ele, câte un agent de legătură.

d) Plecarea detaşamentului va avea loc la ora 4 dim.

e) Restul trupelor capului-de-pod vor rămâne pe loc, spre a face faţă oricărui atac.

Grupul 4 bis va fi ocupat de 2 companii din btl. 4 al Rgt. 63 Inf. Cele 2 companii din btl. 2, Rgt. 23 Inf. cu mitralierele dela Brăcima, vor ocupa poziţiunea Karaorman.

Două comp. din Rgt. 23 Inf., din grupul 8, vor ocupa poziţia dela Babuk, împreună cu 1 baterie din regimentul 3 artilerie, aflată deja acolo.

f) Aprovizionarea hranei se va face cu trăsurile de aprovizionare dela depozitul Silistra.

g) Evacuarea bolnavilor şi răniţilor, la ambulanţa diviziei, la staţiile de trăsuri cele mai apropiate".

Analizând acest ordin se constată în el apreciaţiuni greşite şi o serie întreagă de inconsecvenţe, de ex.:

1. Apreciaţiunea forţelor inimice pe ziua de 21/VIII este greşită, căci de fapt Div. 9-a rom., avea în faţă div. Arm. III-a bulg.:

a) Brg. III/Div. 1-a între Sarsânlar-Tatar Atmadza-Petrakli;

b) Rgt. 9 Cav. cu 1 btl./R. 45 din Brg. II şi 1 secţie artilerie la Dogrular cu escadroane trimise spre Silistra;

c) Brg. II/Div. 1 la Akadânlar.

2. La punctul 3 se spune: *„am intenţiunea de a face o*

recunoaştere ofensivă..." apoi ordonă nu o recunoaştere, ci două recunoaşteri, una spre Alfatar şi alta spre Hasikioi.

3. Ce caută la aceste detaşamente câte 1 escadron cavalerie? Aci era suficient câte 1 ploton.

S'a dat prea multă infanterie şi în aceiaş proporţie şi prea multă artilerie.

4. La nişte recunoaşteri cu scop limitat, li se ataşază câte o secţie de coloane de muniţiuni de infanterie şi artilerie. Acest lucru e un non sens.

5. La însărcinările acelor recunoaşteri se spune în ordin: „*...în caz că va întâlni forţe superioare inimice, recunoaşterea se va crampona la teren, luptând în retragere*". Cum e posibil a se crampona şi în acelaş timp a lupta şi în retragere?

6. Se indică la lit. 5 că: „*aprovizionarea hranei să se facă cu trăsurile de aprovizionare dela depozitul Silistra*".

Ce nevoie este a se trece aşa ceva în ordin? E inutil.

1. *Recunoaşterea spre Alfatar,* ce era sub comanda lt.-col. Paulian, pleacă din Silistra la ora 5.20 pe două coloane, ambele cu direcţia spre Alfatar, pe care-l găseşte evacuat; esc. din R. 9 Cav. se retrăsese de aci şi ocupa poziţie la Vest de şosea în dreptul km. 23, apoi escadronul se retrage şi de aci, spre liziera unei păduri, pe care o ocupă. Lt.-col. Paulian trage la 8.50 cu o baterie asupra pădurei, de unde escadronul se retrage spre Ţar Asen unde se găsea 1 comp. din R. 16 I., iar restul până la 2 btl./R. 16 I. se găseau în Akadânlar.

Lt-col. Paulian în urma ordinului primit dela Cd. Div. 9-a de: „a se îndrepta pe itinerarul Alfatar-Baltagi Enikioi-Haskioi-Bosna-Tatar Atmagea-Viskioi", pune detaşamentul în marş la ora 14 spre Baltagi Enikioi unde ajunge la ora 20, rămânând aci toată noaptea de 23/VIII.

2. *Recunoaşterea spre Hasikioi* ce era sub comanda col. Condeescu este pus în marş depe D. Eski Bair la ora 5, ajungând la eşirea Sud a satului Karaomer, avantgarda e primită cu focuri de armă, trase de o patrulă din R. 9 C. bulgară, lucru care face pe comandantul avantgardei să desfăşoare trupa. Cavaleria bulgară dispare, coloana îşi urmează drumul cu avantgarda desfăşurată, respingând avantposturile esc. 1/R. 9 Cav. aflate la Ciatalgea; coloana continuă înaintarea spre Atmagea, unde patrulele bulgare se retrăsese pe esc. 1, care se retrage şi de aci, iar col. Condeescu intră la ora 9 în satul Atmagea, după care

continuă mişcarea spre Haskioi; această înaintare a fost oprită de Rgt. 9 Cav. care venea dinspre Kapakli.

La ora 10, col. Condeescu desfăşoară de ambele părţi ale drumului Atmagea-Haskioi un btl. şi o btr., trimiţând 1 cp. spre Kapakli. R. 9 Cav. bulg. reuşeşte să se menţină pe liziera satului Kapakli, dar fiind bătut de 1 btr. a col. Condeescu, ce luase poziţie la V. de Atmagea, şi atacat de infanterie se retrage prin pădure, iar col. Condeescu, ocupă Kapakli.

In acelaş timp, esc. 1/R. 9 C. fusese respins din satul Ciatalgea, luând poziţie la N. E. de satul Karavelikioi, unde a fost întărit cu o companie din R. 42 I.

La ora 14.30, col. Condeescu sileşte R. 9 C. să se retragă pe muchea de deal dela Nordul şi Vestul satului Kapakli.

La ora 15, situaţia Rgt. 9 Cav. era astfel:

Esc. 1 cu 1 cp. pe dreapta spre Karavelikioi;

Esc. 2 şi 3 pe poziţie la V. şi N. de Kapakli;

Esc. 4 pe stânga la Popina (pe malul Dunărei).

3 comp. inf. şi mitr. la Haskioi.

Detaşamentul col. Condeescu era astfel:

Grosul la Atmagea, fără un serviciu de avantposturi;

1 cp. la Goliabina;

1 cp. şi btr. 3-a/R. 20 Art. la Kapakli.

Pe la ora 15.30, artileria inimică dela N. E. de Haskioi deschide foc asupra satului Atmagea; btr. 4/R. 20 A., ce era în supraveghere, răspunde imediat. Infanteria română se ascunde prin casele şi şanţurile din partea Sud Est a satului, apoi fuge în dezordine peste câmp, aruncând arme şi muniţiuni, afară de cp. 4/R. 35 I. sub locot. rezervă Vasilescu I., care o avea în mână. Artileria face la fel ca infanteria, dar maiorul Lupaşcu, comand. divizionului de artilerie reuşeşte a pune ordine nu numai în artilerie, ci şi în infanterie (2 btl./R. 35 I.). (Col. Condeescu încă nu primise ordinul Diviziei trimis prin un ofiţer de Stat major: „de a se îndrepta spre Arabagilar unde să intre a doua zi în coloana Diviziei").

Col. Condeescu are la ora 20 un moment ideea, ca cu restul detaşamentului, ce se strânsese până atunci, să se oprească pentru noapte pe D. Hozliuk şi a doua zi să atace pe inimic spre Haskioi; apoi apreciază că în baza ordinului No. 4 al generalului Basarabescu ar trebui să se întoarcă la Silistra; se pune în marş prin Kocina, ajungând în interiorul capului-de-pod în noaptea de 23/24 între ora 24 şi ora 1.

Trupele erau demoralizate şi obosite, iar detaşamentul nu-şi îndeplinise însărcinarea.

Gl. Basarabescu, la aflarea celor de mai sus, nu poate

rămânea rece, ci face un ordin observator care poartă No. 180 dat la 28/VIII:

„Detaşamentul col. Condeescu, care a lucrat în regiunea Doimuşlar - Atmagea, chiar după începerea acţiunei, sângele rece şi tenacitatea luptătorilor a început să dispară, mulţi din luptători au început să se retragă şi atunci a început dezordinea.

Ce este mai ruşinos, este că unii ofiţeri în loc să întrebuinţeze mijloacele dictate de împrejurări, pentru a restabili moralul luptătorilor, ei au dat exemplul de a se retrage în faţa inimicului.

Detaşamentul col. Condeeescu ar fi putut respinge uşor pe inimic, care era mult inferior în număr".

Ceeace se spune în acest ordin este just.

Cum însă în ziua de 23/VIII, Turtucaia era atacată cu adevărat de forţe superioare şi cum aci lucrurile mergeau rău, gl. Aslan, Comandantul Armatei III-a, pe lângă ajutoarele trimise direct în Turtucaia, a dispus ca grupul de Est sub gl. Zaiancikowski şi Div. 9-a dela Silistra, să execute o mişcare ofensivă spre Vest, în scop de a degaja Turtucaia.

Ideia era cât se poate de bună. Iată şi ordinele relative:

a) Ordinul No. 152 din 23/VIII către Grupul de Est:

„Capul-de-pod Turtucaia este atacat de forţe superioare, rog Excelenţa Voastră să dispună ocuparea localităţei Dobrici cu forţele strict necesare, iar restul forţelor să fie îndreptate în marş forţat la Turtucaia.

Div. 9-a din Silistra are ordin să înainteze spre Turtucaia. Această divizie se pune sub ordinele Excelenţei Voastre. Este absolut necesar ca Div. de Cav. să acopere flancul stâng al Div. 9-a, pe timpul mişcărei sale ofensive spre Turtucaia".

G-lul Zaiancikowski, primind în ziua de 23/VIII ordinul No. 152, nu-l execută de loc. El era cu:

Div. 3 Cav. rusă la Armutli;

Div. Sârbă la Sah Veli-Saradja-Hasancea;

Div. 61 rusă la Karali-Bogdali-Musubei.

Stabilise legătura şi cu Div. 19-a română şi ar fi putut deci împinge în această zi Div. 3 Cav. spre Haskioi, dar nu a făcut-o. (A se vedea ziua de 23/VIII la Div. 19-a).

b) Ordinul No. 152 A. din 23/VIII ora 11.45 către Div. 9-a:

„Lăsaţi 4 batalioane la Silistra, iar cu restul Diviziei executaţi imediat o ofensivă viguroasă, înaintând în marş forţat spre Turtucaia, pentru a degaja capul-de-pod, atacat de forţe superioare. Divizia de cavalerie are ordin să vă acopere flancul stâng.

Pentru ca marşul să se execute mai repede oamenii vor fi fără raniţe.

Puneţi-vă în legătură cu Comandamentul grupului de Est, sub ale cărui ordine vă pun.

Vă recomand multă energie, atac drept înainte la Turtucaia".

Când Comand. Div. 9-a primea acest ordin (în ziua de 23/VIII ora 11.45), situaţia acestei Divizii era următoarea:

lt.-col. Paulian	1 escadron I/R. 7 V. II, III/35 I. 3 btr./20 Art.	la Alfatar.
col. Condeescu	1 escadron I. IV/35 I. 2 btr./3 Art.	spre Atmagea.

1 batalion spre Popina,
1 batalion în Silistra.

Capul de pod era astfel ocupat:

Sect. I-iu: R. 63 I. (4 btl.) având 3 cp. din btl. I la Popina.

Sect. II: II/R./7 V., IV/R. 38 I., IV/R./78 I., III/R. 23 I., IV/R. 23 I. fiecare din aceste batalioane ocupând câte un grup de batalion, în rezerva sectorului era btl. II/R. 23 (sosit din avantposturi dela Beibunar);

Sect. III: cp. 14/R. 23 I., această companie e trimisă în acest sector până la terminarea reconstituirei btl. I/R. 23 I. care fusese în avantposturi şi care sosise de la Kurtbunar în debandadă.

Deci din 16 btl. erau (3+2+1) 6 btl. în detaşamente, rămâneau 10 btl. disponibile, din acestea conform ord. Arm. III-a No. 162 trebuia a se lăsa în Silistra 4 btl., (se puteau lăsa btl. I/R. 23 I. ce se refăcea, btl. II/R. 23 I., btl. IV/R. 38 I., btl. IV/R. 78 I.) iar restul şi anume: R. 63 I. (3 btl.), I/R. 7 V., III/R. 23 I., IV/R. 23 I., în total 6 btl. puteau fi trimise spre Turtucaia, dar printr'o interpretare greşită a rămas în Silistra şi btl. I/R. 7 V. Cum însă în cursul nopţei de 23/24 sosise în Silistra 2 btl. din R. 38 I. şi 78 I. (din Brg. 40 Inf.) se câştiga 2 btl. In rezumat, Div. 9-a avea 7 btl. disponibile cu care putea pleca spre Turtucaia, iar în drum spre Turtucaia ar fi putut veni detaşamentul col. Condeescu şi batalionul dela Popina, deci (7+2+1=) 10 btl., 6 btr. (2 btr/R. 20 A.+1 btr. de 75/R. 3 A.+1 btr. de 87 mm. Md. 80 din Capul-de-Pod+2

btr./2 R. 3 A. dela detaşamentul col. Condeescu) şi 1 esc. (dela detaşam. col. Condeescu).

Dar Div. 9-a nu mai putea compta pe infanteria detaşamentului col. Condeescu (I, IV/35 I.) care în noaptea de 23 se retrăsese în fugă la Silistra. Afară de aceasta, Div. 9-a nu lasă prin ordin pe frontul cetăţei cele 2 batalioane din Rgt. 38 şi 78 Inf., ci lasă 4 btl. proprii, lasă pe loc btl. din Silistra, cum şi pe acel dela Popina, aşa că de drept nu pleacă decât cu 5 btl. la care s'au mai adăogat 1 btl. R. 38 I., 1 btl./R. 78 I., ce treceau Dunărea în cursul nopţei şi 6 btr.

24 August.

Generalul Basarabescu dă ordinul de operaţii No. 7 pentru ziua de 24/VIII, la ora 9.15 p. m. (21°,15) în ziua de 23/VIII:

1. „Inimicul atacă cu vigoare capul-de-pod Turtucaia.
2. Mâine 24 August, Div. 9-a va continua marşul spre Turtucaia.
3. Rânduiala de marş conform graficului.
4. Avantgarda: 2 btl./R. 23 I., 2 btr./R. 20 A. sub comanda col. Constantinescu.
5. Anteposturile se vor strânge la ora 1, încolonându-se.
6. Detaşamentul lt.-col. Paulian, II, III/R. 35 I., I/R. 7 V., 3 btr./R. 20 A. formează flancgarda, va urma itinerarul Alfatar-Baltagi, Enikioi-Haskioi-Bosna- Tatar Atmagea-Viskioi.
7. Detaşamentul col. Condeescu I, IV/R. 35 I., 2 btr./R. 3 A., va intra în coloană la Arabagilar.
8. Rgt. 63 Inf. din capul grosului va da o companie flancgardă pe flancul drept la 2—3 km.
9. Se va consuma 1 raţie rezervă. Reaprovizionarea se va face dela convoiul, care va înainta pe şosea până la Iali Ceatalgea,
10 Aprovizionarea cu muniţii dela Diviz. Col. Mun. care va înainta până la km. 30.
11. Evacuarea la Ambulanţa divizionară.
12. Merg în capul grosului".

Div. 9-a primise ordinul Armatei la 23/VIII ora 10.30; ea nu este pusă în marş spre Turtucaia şi nu trece la punctul iniţial decât la ora 18.30, deci tocmai după 8 ore. Ordinea de marş a Diviziei era următoarea:

Avantgarda	II III/R. 23 I. 2 btr./R. 20 A.	col. Constantinescu
Grosul	2 btl./R. 63 I. 2 btr./R. 3 A.	col. Mihăescu

Trăsuri aprovizionare de infanterie,
Trăsuri de rechiziţie cu raniţe,
Tezaurul diviziei,
Divizionul coloane muniţii infanterie,
1 btl./Rgt. 63 Inf.,
Ambulanţa diviziei,
Divizionul coloane muniţii artilerie,
Trăsuri de bagaje şi arhiva,
Trăsuri aprovizionare de artilerie,
2 baterii maior Lupaşcu (ce făcuse parte din detaşament col. Condeescu).

Urma la vre-o 8 km.:
1 btl./R. 38 I.
1 btl./R. 78 I. } ce trecuse Dunărea în noaptea precedentă
col. muniţii suplimentare.

Din compunerea acestei coloane se poate vedea:

1. Că coloana nu are deloc cavalerie, deci e lipsită de orice organ de recunoaştere, aşa că Divizia merge în necunoscut.

2. Că la o coloană, care de drept nu are decât 5 batalioane se pune 2 baterii la avantgardă, ceeace era desigur foarte rău, aceste baterii în caz de ciocnire cu inimicul erau sacrificate de la început.

3. Ce caută toate acele trăsuri într'o coloană, ce este în apropiere de inimic şi care se duce la luptă?

Trăsuri de aprovizionare, cu raniţe, bagaje, tezaur, arhivă, cu muniţii suplimentare.

Toate aceste trăsuri atârnau ca ghiulele de divizie, îi împiedicau marşul şi nu-i aduceau nici un folos. Ele constituiau, din contra, un pericol în cazul unei desfăşurări şi mai cu seamă a unei retrageri.

La Dunărea, pe care se puteau face toate aprovizionările (hrană şi muniţiuni) şi evacuările, nimeni nu s'a gândit.

Brg. 3/Div. 1 col. Zafiroff şi Brg. 5 Cav. col Markoff luase poziţie pe liziera Est a Sarsânlarului şi anume: 1 btl./R. 42 I., aci, 1 btl./R. 42 I. şi 1 btr. între Sarsânlar şi Arabagilar R. 41 I. şi 1 btr. la Tatar Atmagea.

G-lul Draganof primise două ordine dela gl. Toşef, ca să trimită în ajutorul Brg. 1/Div. 1 la Turtucaia un regiment şi o baterie, dar fiind ameninţat dinspre Silistra, face act de iniţiativă şi nu execută acest ordin.

In formaţia greoae arătată, Div. 9-a a înaintat în noaptea

de 23 până la Iali Ceatalgea, unde ajunge la ora 20. La ora 24 Div. 9-a pleacă, dar după câteva minute este oprită, în aşteptarea ştirilor dela detaşamentul col. Condeescu; cum până la ora 3 (24/VIII) nu s'au primit acele ştiri, Div. 9-a a fost pusă din nou în marş şi după trecerea defileului dela Hodzakioi format din o vale cu maluri abrupte şi acoperite cu păduri, avantgarda s'a oprit; cum patrulele de infanterie erau prea aproape de coloană şi cum patrule de cavalerie nu existau de loc, s'au încălicat 1 ofiţer şi 12 soldaţi de infanterie pe cai găsiţi pe câmp şi s'au trimis înainte în scop de a acoperi marşul coloanei Diviziei, care înaintând şi ajungând pe liziera de E. a satului Arabagilar, a fost oprită în scop de a se pune ordine în unităţi şi a mai culege ştiri asupra inimicului.

Coloana Div. şi-a reluat marşul, la ora 8 observându-se la 1500—2000 m. spre Sud mişcări de unităţi inimice, vârful avantgardei s'a desfăşurat ocupând liziera de Sud şi Vest a satului Arabagilar, după 10' întreaga avantgardă desfăşurată înaintează până la 600 m. S. de Arabagilar. Inimicul se retrage, avantgarda se încolonează şi înaintează în defileul păduros ce este între Arabagilar şi Sarsânlar fără să fi luat vre-o măsură de siguranţă pe stânga către Sud, şi înaintează până la 800 m. de Sarsânlar, aci e primită cu un foc foarte viu de artilerie şi mitraliere.

Col Constantinescu desfăşură avantgarda cum putu, iar artileria avantgardei ia o poziţie la Nordul şoselei şi la Vestul satului Arabagilar. Această poziţie nu era bună.

G-lul Basarabescu, care era la grosul Diviziei, surprins şi el, uită principiul avantgardei, care trebuia să-i dea timpul şi spaţiul necesar şi dispune ca grosul coloanei să îndoiască pe şosea (Valea Iuk Deresi); acest lucru a avut ca consecinţă o îngrămădire şi un amestec şi mai mare a infanteriei cu artileria. In această formaţie greoaie, care mai cu seamă în acel defileu nu trebuia luată, grosul înaintează şi dă peste avantgardă. Aceasta ocupă Sarsânlar, dar la eşirea Vest a satului, este contra-atacată în flanc şi respinsă în dezordine, ea însă a putut fi oprită.

Pe la ora 10, g-lul Basarabescu dispune ca bateriile dela gros să ia poziţie la Sud de şosea şi la S. V. de Arabagilar; la ora 10.30 iau poziţie şi deschid focul. Intreaga artilerie trăgea, dar nu vedea unde trăgea. Târziu, se putu descoperi o baterie de artilerie inimică, care începu a fi contra-bătută de către bateria lt. Ferţu de 87 m/m din Rgt. 3 Art. Artileria Diviziei nu se legase cu propria infanterie ce era înainte, a bătut-o şi pe aceasta destul de

tare. A lipsit deci legătura şi unitatea de acţiune între artilerie şi infanterie.

La ora 12.30, infanteria avantgardei bătută de artileria, mitralierele şi infanteria inimică, bătută fiind şi de propria artilerie, începe să se retragă, retragere ce se transformă în dezordine, fără să se mai oprească decât dincolo de Valea Iuk Deresi, unde se adunase grosul coloanei Div. 9-a, numai parte din cp. 16/R. 23 I. a continuat să reziste pe poziţia dela cimitirul satului Sarsânlar, unde a şi fost capturată.

Cd. Div. văzând retragerea celor 2 btl. din avantgardă a dispus ca R. 63 I. să se desfăşoare faţa spre V., SV. şi S. şi să reconstitue frontul de luptă. Lt.-col Dumitrescu cd. R. 63 I. a desfăşurat btl. I. în Vl. Iuk Deresi cu faţa spre V. şi a atacat spre Sarsânlar, respinge pe bulgari până la Vest de sat, celalt batalion din R. 63 I. s'a desfăşurat la sudul şoselei până în dreptul satului Kemalkioi, când fiind ameninţat cu întoarcerea stângei s'a ordonat retragerea. La început retragerea s'a făcut în ordine, treptat însă unităţile au început a se disolva şi după ce au trecut de Arabagilar intrând în crângurile dela Nord de sat, au intrat în panică şi debandadă completă. Artileria abia a avut timp ca să înhame şi să se retragă, lăsând în poziţie btr. 5/R. 20 A. cum şi chesoanele cu muniţiuni.

Btl. II/R. 7 V. soseşte pe câmpul de luptă dela Arabagilar în momentul când R. 63 I. se retrăgea spre sat, el s'a desfăşurat la V. şi S. de sat, reuşind ca printr'un foc viu să oprească înaintarea infanteriei bulgare dând timp Div. 9-a să se mai depărteze, după aceasta s'a retras în ordine şi btl. II/R. 7 V.

In acest mod fusese scoase afară din luptă în mod succesiv, întâi avantgarda Div. 9-a şi apoi grosul acestei Divizii, care fusese trimisă să ajute în ziua de 24/VIII Turtucaia.

La ora 14 Div. 9-a era în plină panică şi retragere. Infanteria amestecată cu artileria şi diferitele trăsuri, care măreau dezordinea şi panica, fiecare fugea aruncând arme şi muniţiuni, parte din artilerişti pe cai deshămaţi, cu şleaurile târâind, doctori călări pe deşelate, etc. strigând *„vin bulgarii"*.

Rgt. 9 Cav. bulgar, ce avea ordin să atace la Iali Ceatalgea, nu a atacat din cauza pădurilor şi a lacului, lucru care a adus o mare vină acestui regiment.

Pe la ora 12.30 în ziua de 24/VIII, pe când batalioanele din Div. 9-a luptau la Sarsânlar, în spatele ei:

Divizionul coloane muniţii, sub căpitan Grigoriu era oprit cu capul la Arabagilar (km. 35).

Ambulanţa divizionară, sub medicul lt.-col Rusovici, avea capul la km. 32.

Divizionul din R. 3 A. sub maior Lupaşcu, era la km. 27, ajuns aci în dimineaţa de 24/VIII ora 12.30, el mergea spre Turtucaia.

1 btl./R. 37 I. sub căpitan Baroţi, şi

1 btl./R. 78 I. sub lt.-col. Cernescu, amândouă din Brg. 40 I., a col. Tarnosky, ajunsese înapoia artileriei la km. 26.

O coloană muniţii suplimentare la km. 24.500.

1 btl./R. 35 I. sub maior Costescu, 1 btl./R. 35 I. sub căpitan Cărşinescu, foaste în detaşamentul col. Condeescu în ziua de 23 August, ajunsese la km. 6 mergând şi ele spre Turtucaia.

La ora 12, pe când divizionul maior Lupaşcu mergea spre Turtucaia şi ajunsese la km. 27 (Sud satul Iali Ceatalgea), dinspre Arabagilar veniau în goană nebună pe şosea şi pe laturile ei, tot felul de trăsuri (chesoane, de aprovizionare, de popotă, bagaje sanitare, sacale, etc.) încărcate cu ofiţeri sanitari şi soldaţi, mulţi călări pe cai cu hamurile pe ei şi şleaurile târâşi.

La această privelişte îngrozitoare, maiorul Lupaşcu pune amândouă bateriile în poziţie şi împreună cu ofiţerii săi, reuşeşte a începe să oprească pe fugari, apoi lt.-col Cernescu ce era puţin mai înapoi, dar se apropiase cu detaşamentul, ia măsuri la fel cu maiorul Lupaşcu, toţi ofiţerii cu revolverele în mâini au oprit pe fugari, au oprit trăsurile ce gonea pe şosea, au reconstituit ceeace s'a putut reconstitui; o parte însă din fugari putuse trece, semănând panica şi coloanei suplimentare de muniţiuni, care fiind alcătuită din trăsuri de rechiziţie, conduse de locuitori turci şi bulgari, fug în Silistra, panicând oraşul.

Aşa dar se poate afirma că Div. 9-a a avut în acelaş timp două panici distincte:

Una la trupele ce luptau la Sarsânlar;

Alta la căruţăria dela Arabagilar din spatele frontului.

Ambele provocate de svonul, atacului cavaleriei bulgare asupra spatelui, cuvântul era *„fugiţi că vine cavaleria inimică"*.

Când trupele Div. 9-a au fugit panicate din lupta dela Sarsânlar, în cea mai complectă dezordine şi au dat peste detaşamentul lt.-col. Cernescu şi maior Lupaşcu şi-au mai revenit la realitate; oamenii înspăimântaţi şi obosiţi de fugă au început a se opri, alţii au fost siliţi să se oprească, o-

fiţerii au realcătuit unităţile. In definitiv, acest detaşament a făcut un mare şi foarte bun serviciu, căci pe dânsul s'a recules Div. 9-a, care altfel nu se mai oprea decât la Silistra.

Trebuie însă să se recunoască, că gl. Draganof şi col. Zafiroff au făcut o mare greşală, ei ar fi trebuit să înceapă imediat urmărirea; în acest caz puneau mâna pe toată artileria Div. 9-a şi intra odată cu resturile Div. 9-a în Silistra.

Cauzele pentru care nu a reuşit acţiunea Diviziei 9-a.

1. Coloana Diviziei a fost rău alcătuită, neaplicându-se prescripţiunile serviciului în campanie;

2. Coloana formată numai din cinci batalioane era prea slabă pentru a răsturna rezistenţa Brg. III/Div. I-a bulgară şi a mai avea şi puterea de a înainta spre Turtucaia în ajutorul capului-de-pod.

3. S'au neglijat luarea unor măsuri de recunoaşteri şi de pază prevăzute în Serv. Camp. I-a lipsit în primul rând ceva cavalerie, care să fi dat câteva patrule pe direcţia de înaintare şi pe flancul stâng; acest lucru ar fi fost de mare folos.

4. Deşi Divizia executa un marş de flanc faţa de frontieră, nu a trimis în flancul stâng o flancgardă, ar fi fost bine dacă se făcea avantgarda tare de 1 btl. şi se trimitea 1 btl. în flancgardă pe stânga, acest lucru se impunea mai cu seamă dela Arabagilar unde se căpătase ştiri că inimicul este pe flancul stâng.

5. Nu s'a făcut legătură cu detaşamentul lt.-col Paulian şi col. Condeescu, legătura ce s'a încercat a se face cu col. Condeescu, nu a reuşit, pentrucă acel detaşament a fost căutat pe alte direcţii decât acele pe care se afla.

6. Detaşamentul lt.-col. Paulian format din 3 btl. şi 2 btr. a fost ţinut în loc de 3 esc. şi 1 btl. cu 2 tunuri, s'a lăsat deci înşelat.

7. Divizia 9-a deşi trebuia să pue mare iuţeală în ajungerea cât mai aproape de Turtucaia, se opreşte zadarnic dela orele 22—24 în noaptea de 23/VIII şi apoi dela ora 0—3 în ziua de 24/VIII, deci în total 5 ore pierdute. Dacă Divizia nu le-ar fi pierdut, ajungea de dimineaţă în spatele Brg. I/Div. I-a bulg. la Sarighiol, acest lucru se putea dobândi, căci Brg. 3/Div. I-a col. Zafiroff a aflat de înaintarea Div. 9-a rom. numai la ora 8 când avantgarda acestei Divizii era la Arabagilar; deci Div. 9-a putea ajunge în cursul nopţei la Sarighiol, fără ca col. Zafiroff să fi prins de veste, iar dimineaţa îi puteau faţă faţă detaşamentele lt.-col. Paulian şi col. Condeescu.

Dar această acţiune a Div. 9-a trebuia bine condusă, bine coordonată, să se fi pus nu numai ştiinţă militară, ci şi o mare energie; din nefericire toate acestea au lipsit.

In panică s'a părăsit mult material pe şoseaua Sarsânlar-Silistra; btr. 5-a din R. 20 rămăsese pe poziţie.

Cei dintâi sosiţi în Silistra au fost ofiţerii sanitari ai ambulanţei divizionare, care nici nu s'au oprit măcar în Silistra, ci s'au suit pe un vapor spital şi au trecut la Călăraşi, unde au rămas în noaptea de 24/25/VIII.

După ambulanţa divizionară, intră coloanele de muniţiuni, apoi urmează trupele.

Din cauza fugarilor a fost în cursul serei o mare panică în Silistra; ordinea a fost restabilită cu greu de prefectul Cămărăşescu.

S'a început evacuarea pe pod a populaţiei civile din Silistra şi Ostrov.

S'a transportat cu şlepuri mulţi răniţi din Turtucaia şi Silistra, care fusese aduşi în dezordine la prefectură, unde au fost îngrijiţi de medicul maior Bejan, de doamna Cămărăşescu, de un intern, de directorul prefecturei şi de un sergent de oraş, căci medicii militari fugiseră la Călăraşi.

Populaţia bulgară din Silistra s'a purtat foarte rău cu Românii.

25 August.

Trupele Div. 9-a sunt toate intrate în capul-de-pod; ele şi-au reocupat sectoarele respective.

Inimicul nu a urmărit, aşa că a fost răgaz în cursul acestei zile, ca să se mai adune după şoseaua Silistra-Aidemir spre Sarsânlar, o bună parte din căruţele părăsite şi muniţiunile risipite în lungul şoselei.

Div. 9-a avea pierderi: morţi 3 ofiţeri 135 soldaţi, răniţi 16 ofiţeri 536 soldaţi, prizonieri şi dispăruţi 4 ofiţeri 651 soldaţi, deci în total: 20 ofiţeri, 1322 soldaţi.

Gl. Toşef dă în dimineaţa acestei zile ordin:

„Div. 1-a să rămână pe loc;

Div. 4-a să se îndrepte spre Akadânlar."

In seara de 25/VIII, Arm. III-a bulg. era astfel:

Brg. 3/Div. 1-a, pe linia Arabagilar-Sarsânlar;

Brg. 5 Cav. la Atmagea-Goliabina-Ceatalgea;

Brg. 2/Div. 1-a, pe linia Akadânlar-Baltagi-Ienikioi;

Brg. 1/Div. 1-a la Tatar Atmagea;

Div. 4-a la Viskioi-Antimovo.

Iar restul unităţilor rămăsese fiecare pe locul lor.

26 August.

In noaptea de 25—26/VIII, col. Angelescu Paul, trimis de M. C. Gl., anunţă că Silistra trebuie să fie părăsită. In adevăr, la ora 16, Div. 9-a, conform ordinului primit, părăseşte Silistra. In seara acestei zile cantonează în zona: Lipniţa-Coslugea-Cuiungiuc-Garvanul Mic.

Această măsură a fost desigur foarte bună, căci altfel devenea şi Silistra o capcană pentru trupele române, păţind ceeace a păţit şi Turtucaia, ba, poate şi mai rău, căci dacă Turtucaia rezistase $1\frac{1}{2}$ zi, Silistra după eşecurile dela 23 şi 24/VIII a Diviziei 9-a, nu ar fi rezistat nici jumătate de zi.

De altfel feldm. Mackenzen avea nevoie să pue cât mai curând stăpânire pe Silistra, pentrucă Arm. III-a bulg. era întinsă şi prea slabă, pentru a da şi dreptei sale dela Dobrici destule forţe pentru a rezista unor atacuri puternice româno-ruse, cum şi pentru a lucra ofensiv la partea 2-a, adică la ocuparea Silistrei, care asigura perfect stânga Arm. III-a bulg., împiedicând în acelaş timp orice ofensivă româno-rusă în direcţia S. E. sau spre Varna.

Flota rom. a părăsit apele Silistrei în ziua de 28/VIII, ora 11 dim.

In această zi, Div. 4-a bulgară începe marşul spre Akadânlar.

CAPITOLUL X

OPERAŢIILE DIVIZIEI 19-a

Ţrupele Române

Divizia 19-a sub generalul Arghirescu era astfel formată din:

Brg. 17 Inf. col. Poetaş Stan	R. 9 Vân. (2 btl.)	
	R. 40 Inf. (3 btl.)	
	1 btr. 75 m/m (R. 20 Art.)	
Brg. 5 Mix. col. Ionescu Marin	R. 39 Inf. (3 btl.)	
	IV/34, IV/74	cu arme Md. 79
	IV/33, IV/73	cu arme Md. 79
	Dvz. 5 Art. 87 ‹3 btr.›	
Brg. 6 Mix. gl. Boureanu	IV/11, IV/51	cu arme Md. 79
	IV/12, IV/52	cu arme Md. 79
	IV/24, IV/64	cu arme Md. 79
	Dvz. 6 Art. 87 3 btr.›	
Brg. 5 Căl. col. Scărişoreanu R.	R. 9 C. (4 esc.)	
	R. 10 C. (4 esc.)	
Total:	18 batalioane	
	7 baterii (şi 14 btr. de poziţie)	
	8 esc., 1 esc. stafete.	
Efectiv:	24.626 oameni	
	3.312 cai.	

Din aceste trupe erau în acoperire pe frontieră:
5 batalioane
3 baterii
8 escadroane
restul se adunau la Nord de Dobrici (Bazargic).
Malurile Dunărei erau legate cu un pod de vase.

Trupele Bulgare

Garnizoana punctului întărit Varna sub gl. Cantardjief, formată din:

Rgt. 8 Inf.	4 btl.	
1 btl./R. 48 I.	1 btl.	
Rgt. 4 Marş	3 btl.	
1 dvz. artil.	3 btr.	
Total:	8 btl., 3 btr. câmp.	

Operaţiunile dela Dobrici (Crochiul 5 şi 9)

In noaptea de 11—12/VIII o patrulă bulgară atacă pichetul de grăniceri Omurgea.

La 15/VIII un aeroplan bulgar plecat dela Varna, aruncă mai multe bombe asupra oraşului Balcic, una din ele cade în curtea poliţiei, omoară 7 oameni şi răneşte alţi 15.

La 15—16/VIII noaptea, 2 cp. bulgare atacă posturile de frontieră, de o parte şi alta a şoselei Balcic-Varna, ocupând satul şi vama Kuiudzug, pun stăpânire pe satul Baladja, în care se găsea esc. 4 din Rgt. 10 Căl. Iar în sectorul Balcic au ocupat satul Ekrene.

La 17/VIII, din ordinul col. Poetaşu, esc. 4 reocupă Baladja, dar Kuiudzuk rămâne în mâinile Bulgarilor.

2. cp. de grăniceri bulgari ocupă podul căei ferate dela staţiunea de frontieră Novo Botievo, aceasta pentru a împiedica o eventuală distrugere a lui de către Români.

Comitagii bulgari ajung la 6 km. Sud de Bazargic. Rgt. 40 Inf. este pe punctul de a se retrage.

Bazargicul este evacuat fără motiv de către autorităţile administrative.

Gl. Arghirescu văzând situaţia, se decide a se mai strânge în ziua de 18/VIII. In acest scop aduce Brg. 5 Mix. în apropiere de Bazargic, în zona Ghelindzik-Kaba Sakal-Kara-Kurt, iar Brg. 6 Mix. este adusă dela Caraomer în zona Nebikuius-Kara Durmus.

Micile unităţi bulgare s'au retras, menţinând ocupate

numai satele dela frontieră la Sud Est de Bazargic, cum şi pichetele dela 1-12.

Comitagii bulgari au pătruns în Bazargic, unde împreună cu populaţia bulgară au devastat gara şi cazărmile şi au încercat să provoace răscoală; şefii comitagii au fost prinşi şi împuşcaţi.

G-lul Aslan, Cd. Arm. III-a dă Div. 19-a Ord. No. 68 din 18/VIII:

„Reocupaţi imediat pichetele 1—12".

18 August ‹Crochiul 9›.

Pentru trimiterea în Dobrogea se formase Corpul 47 Arm. rus, sub g-lul Zaiancikowsky, din:

Div. 61 Inf., cu Brg. 61 Art.

Div. Sârbă (din foştii prizonieri luaţi dela Austro-Ung.) cu Brg. 64 Art., şi divizionul munte.

Div. 3 Caval.

Reg. Cav. Cernomorskij.

Batal. 56 sapeuri.

Detaşamentul 6 aviaţie.
Compania 27 baloane. } mai mult pe hârtie.
O comp. radiotelegrafie.

Efectivul total 30.000 oameni.

La formarea acestui Corp de Armată, g-lul Zaiancikowsky şi-a dat seama de ce valoare are, iată raportul pe care-l adresează g-lului Alexejew:

„Corpul format dintr'o Divizie de rezervă şi alte unităţi strânse în grabă, joacă rolul de reprezentant al Armatei ruseşti şi va fi posibil, ca să intre curând în luptă cu Bulgarii, pentru care ar fi foarte măgulitor, să dobândească un succes contra ruşilor, scop în care ei vor lua toate măsurile.

Eu înţeleg foarte bine silinţele D-voastră, de a nu trimite nici o trupă pentru România. Un Corp, ca acel format acum, va pune după adânca mea convingere, într'o lumină foarte rea puterea rusească".

Apoi g-lul Zaiancikowski adaugă:

„Rog să fiu ridicat dela Comanda Corpului 47 Armată".

Această rugăminte nu a fost îndeplinită. Generalul Alexejew a pus pe raportul g-lului Zaiancikowski, apostila:

„S'a luat cunoştiinţă".

Va să zică după ce se tratase cu Rusia, luni de zile, iată ce ni se trimisese ca ajutor, o bătae de joc curată, căci: *„eu înţeleg foarte bine silinţele D-voastră, de a nu trimite nici o trupă pentru România"*, spune totul, explică reaua

voinţă a lui Alexejew. Atunci însă când este presat să trimită, refuză să trimită cât se cerea adică 200-250.000 oameni, promite 50.000, trimite de fapt 30.000, dar în ce hal, că nici Comandantul nu are nici o încredere şi cere „să fie ridicat dela comandă".

G-lul Zaiancikowski văzând că g-lul Alexejew, nu-i răspunde, se adresează Ţarului Nicolae cu următoarea telegramă:

„...Mie îmi face impresia că Corpul 47 Armată şi cu mine, suntem oase, ce s'au aruncat României, pentru a o determina ca să intre alături de antantă. Să se facă o cruce asupra acestor oase, să se şteargă din Armata rusă..."

Iată deci zugrăvit admirabil Corpul 47 Arm. rus.

Situaţia Corpului 47 Arm. rus. la 18/VIII seara era astfel:

Div. 3 Cav. la Medgidia,

Div. 61 Inf., cu Brg. 61 Art. la Peştera,

Div. Sârbă cu Brg. 64 Art. având 1 Brg. Inf. şi Artil. la Medgidia şi 1 Brg. Cernavodă.

G-lul Aslan, Cd. Arm. III-a rom. în dorinţa logică de a coordona acţiunile şi cum în Estul Dobrogei operau trupe cari urmau să aibă aceleaşi însărcinări, dă Ord. Oper. No. 77 din 18/VIII cu cuprinsul:

„Div. 19-a aflată la Bazargic se pune sub ordinele generalului Zaiancikovsky, spre a constitui în Dobrogea un singur grup operativ compus din 3 Divizii.

Acest grup este numit „Grupul Operativ de Est".

Brigada 5 Căl. aflată la Bazargic, mai puţin un escadron, lăsat la dispoziţia Div. 19-a, se pune sub ordinele Comandantului Cavaleriei ruse, constituind astfel un Corp de Cavalerie, care se pune momentan la dispoziţia generalului Zaiancikovsky.

Generalul Zaiancikovsky va împinge Corpul de Cavalerie neîntrerupt spre frontiera Dobrogei, fără a o depăşi, în scopul de a împiedica o violare a teritoriului românesc şi în acelaş timp a da tot sprijinul Diviziei 19-a".

Ordinul era clar, Bulgarii încă nu ne declarase răsboiu, noi nu voiam să-i provocăm, dar măsurile luate de generalul Aslan erau judicioase şi anume:

Gruparea forţelor, unitate de comandament, împingerea Corpului de Cav. spre frontieră în vederea unor anumite operaţiuni pe care Comandam. Arm. III-a le proiecta.

19 August ⟨Crochiul 9⟩

Divizia 19-a era în următoarea situaţiune:

Brg. 5 Căl. şi Brg. 17 I. (R. 9 V. şi R. 40 I.) în acoperire dela Mare până la Ekisce;

Brg. 5 Mix. (R. 39 I., btl. IV/34, IV/74, IV/33, IV/73 şi 3 btr. 87) la E. de Dobrici, în zona Gelindzik-Kaba Sakal-Basbunar-Kara Kurt, cu avantposturi pe linia Golemo Alickioi-Velifaki;

Brg. 6 Mix. (btl. IV/11, IV/12, IV/24, IV/51, IV/64 şi 3 btr. 87) la N. E. de Dobrici în zona Kara Durmus-Harman Kuius.

Col. Poetaşu dispune ca compania dela Baladja susţìnută pe stânga de 2 esc./R. 10 Căl. să ocupe Vama Kuiudzuk, ceeace s'a şi făcut.

In această zi, g-lul Kantardjief dispusese ca un detaşament format din 6 cp. şi 1 btr. să „înainteze spre Baladja-Bazargic" aceasta în scop de a uşura trecerea Div. 1 Cav. bulg. peste frontieră.

Detaşamentul bulgar ocupă Baladja.

G-lul Arghirescu dă ordin Brg. 5 Mix.:

„Să reocupe punctele pierdute".

Brigada reocupă până în seară Novo Botievo-Opanca-Baladja-Kuiudzuk.

G-lul Arghirescu dă ordin Brg. 5 Mix. la ora 19.25:

„Retrageţi-vă şi ocupaţi zona de staţionare avută. Linia generală de avantposturi Kurudzakioi-Velifaki".

Aşa dar după ce Brg. 5 Mix. executase ordinul de a reocupa localităţile, acum fără motiv serios primeşte ordìn să se retragă.

Comandam. Div. 19-a dă la 16.15, Brg. 6 Mix. ordin ca să treacă dela N. E. la N. V. lui Dobrici în zona Malko Ceamurli-Suiundzuk, unde ajunge în ziua de 20/VIII ora 4.30.

In ziua de 19/VIII, Bulgaria declară răsboiu României, aceasta era numai o formalitate, căci de fapt Bulgarii ne atacase încă dela 12/VIII.

G-lul Aslan, Cd. Arm. III-a în urma primirei acestei ştiri, în dorinţa de a îmbunătăţi defectuositatea concentrărei din Dobrogea, dă „Grupului de Est" Ord. Oper. No. 89 din noaptea de 19/VIII:

„Am onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune, ca trupele din Corpul Imperial rus, să se pună imediat în mişcare pentru a se concentra astfel:

1. Diviziile de infanterie în zona: Alfatar-Ak Kadânlar-Arabagi-Kurt Bunar.

2. Div. de Cav. întărită cu Brigada Călăraşi în zona: Konak-Karapelit-Kisim Dede.

Divizia de cavalerie va stabili neîntârziat legătura cu Divizia

19-a, care se află la Dobrici, va lua toate măsurile ca să împiedice violarea frontierei".

Corpul 47 rus se găsea în zona Medgidia-Copadin. De aci până la Alfatar-Akadânlar-Kurt Bunar erau 80 km. cari se puteau străbate în 2½—3 etape, deci putea ajunge la 21/VIII pe la prânz sau seara în acea zonă. Dar g-lul Zaiancikowsky nu vrea să execute ordinul, el stă pe loc. Dacă g-lul Zaiancikowsky ajungea la 21/VIII în zona ordonată, atunci ar fi pus pe g-lul Toşef în imposibilitate ca să atace Turtucaia la 23/VIII şi să lase în flancul său drept Grupul de Est, după cum nici nu ar mai fi înaintat spre Bazargic g-lul Kantardjief.

Este de pus întrebarea dece g-lul Zaiancikowsky nu a executat ordinul primit? Răspunsul nu trebuie căutat decât în dorinţa ca Corpul rus să-şi facă strategia lui proprie. Atât de adevărat este acest lucru că, pe când Comandam. Arm. III-a ordonă g-lui Zaiancikovsky *„să se concentreze în zona Ak Kadânlar-Arabagi-Kurtbunar"*, el hotărăşte cu dela sine putere:

„Să-şi îndrepte forţele sale spre Bazargic".

Este aceasta o neexecutare de ordin? De sigur că da. Acum ar fi de văzut, de ce g-lul Zaiancikowsky vrea strategia lui proprie? Pentrucă Ruşii aveau o dorinţă vie pe care o urmăreau, ocuparea Varnei, să facă aci o bază navală de operaţie, să aducă noui forţe, apoi să împingă spre Sud pe litoralul Mărei Negre spre Burgas şi Constantinopol.

Ruşii nu şi-au dat seamă că această strategie „Proprio conto" nu putea reuşi atâta vreme cât flancul drept nu era asigurat, ori, Armata III-a rom. cu Grupul său de Est, nu era capabilă de aşa ceva, mai cu seamă că şi quasi concentrarea ei era defectuos făcută.

20 August (Crochiul 9).

La 20/VIII pe frontul Bazargic este linişte.

In sectorul Balcic btl. I/R. 9 V. înaintează dela Teke ocupă Ghecikeler, dar nu poate ocupa Ceauskioi, din care cauză se retrage la Teke şi apoi la Hajamlar şi Kujukoj, unde ajunge la ora 23. In această acţiune a fost rănit pentru întâia oară cpt. Vârtejeanu Artur, şi a murit subloc. Niţă Ştefan.

In sectorul Ekisce-Kadikioi, Divizia formează un detaşament din 1 btl./R. 40 I., 1 btr. şi 1 esc./R. 9 C. cu ordin să atace şi să ocupe Vladimirovo şi Serdimce. Atacă, nu reuşeşte să ocupe Vladimirovo, ocupă Serdimce, de unde la

16.50 sub motiv că este prea expus, se retrage spre Sara Mamut.

In dimineaţa de 20/VIII, Div. 9-a (dela Silistra) comunică Div. 19-a că:

„Forţe inimice superioare ce au înaintat pe la Esirdza [1])-Konak spre Kurtbunar, de unde batalionul ce-l avea Div. 9-a acolo, a trebuit să se retragă. La ora 10 a. m. comunicaţia telegrafo-telefonică este întreruptă.

Faţă de această ştire, g-lul Arghirescu ordonă cu No. 6:

a) La ora 11.30 Rgt. 10 Căl. dela Dobrici „să trimită un escadron de recunoaştere pe direcţiunea Karapelit-Esirdic Cocimar pentru a recunoaşte detaşamentul inimic de cavalerie... In urma Dv., urmează Brg. 6-a Mixtă".

b) **Brg. 6 Mix. cu No. 7 îi ordonă:** „să înainteze în ziua de 26/VIII până la Karapelit. Inaintea Brigadei se afla un escadron din R. 10 C. care a înaintat la Esirdic iar pe flancul stâng se găseşte R. 9 C. şi 1 btl. din R. 40 I. care execută acoperirea spre frontieră".

c) **Brg. 5-a Mix. cu No. 8 îi ordonă:** ‚ca la 21/VIII ora 5 să se pue în marş şi să bivuacheze la Suiudzuk şi Malco Ceamurli".

In după amiaza zilei de 20/VIII, g-lul Arghirescu primeşte ştiri dela Div. 9-a că:

„Batalionul dela Kurtbunar în luptă cu forţe superioare dela ora 2 noaptea şi astăzi ora 2 p. m. a început retragerea spre Silistra".

De fapt în această zi Div. 1 Cav. bulg. se îndrepta pe trei coloane cu direcţia spre Kurtbunar şi anume:

Coloana din stânga (infanterie) spre Peceli-Trubciular-Hotuldja;

Coloana din centru (Rgt. Gardă, R. 1 Cav.) prin Kizilgilar-E. Trubcilar-Dustubak-Kurtbunar;

Coloana din dreapta (R. 6 Cav. R. 2 Cav. şi 2 comp. bicicl.) prin Karamanli-Ekisce-Kocimar-Kara Abdul.

Brg. 6-a Mix. se pune în marş în ziua de 20/VIII la ora 17 şi la ora 21 ajunge la Karapelit.

In această zi la Comandam. Arm. III-a rom. se primesc ştiri dela Div. 17-a, din care rezultă că inimicul înaintează pe mai multe coloane spre Turtucaia. Asemeni se primeşte ştire dela Div. 9-a că Bulgarii au luat ofensiva la Akadânlar-Kurtbunar, Comandam. Arm. III-a comunică imediat aceste ştiri cu No. 116 din 20/VIII Corpului 47 Arm. rus la Medgidia şi Div. 19-a. Cum aceste ştiri trebuiau să fie

[1]) Esirdic.

verificate, dă tot în ziua de 20/VIII cu Ord. Oper. No. 117 Corpului 47 Arm. rus.:

„Rog Excelența Voastră să împingă Corpul de Cavalerie spre Sud Vest, pentru a explora regiunea limitată de șoseaua Silistra-Akadânlar-Rasgrad și calea ferată Dobrici-Varna pentru a recunoaște forțele inimice.

In aceste operațiuni vă puteți sprijini pe Divizia 19-a".

21 August. (Crochiul 9).

G-lul Zaiancikovsky primind ordinul No. 117 din 20/VIII, dispune:

1. Diviziei 3 Cav. cu Ord. No. 01 din 21/VIII:

„Comandantul Armatei ordonă Corpului de Cavalerie să recunoască forțele inimice în direcția Sud Vest în sectorul limitat la Vest de șoseaua Silistra-Akadânlar-Rasgrad și la Est de calea ferată Dobrici-Zimnița.

. . . .

La 21 August veți deplasa Divizia în zona Azaplar-Kara Ali (Alexandrovo).

In îndeplinirea misiunei trebuie:

a) Să recunoașteți teritoriul în direcția Sud-Vest până la Dunăre, pentru a apăra de orice surprindere, debarcarea și concentrarea trupelor ruso-sârbe.

b) Să mențineți legătura cu Div. 19-a rom., protejându-i flancul drept, în cazul când ar fi atacată de forțe superioare.

2. Diviziei 19-a rom. cu Ord. No. 02 din 21/VIII:

„Comandantul Armatei a pus sub ordinele mele Div. 19-a rom.

Misiunea Cavaleriei mele și locurile infanteriei ruse sunt cele arătate în ordinul către generalul Leontovici, după care vă trimit copie.

Scopul imediat al Div. Dvs. este a păstra cu tărie pozițiile pe care le ocupă, până la sosirea în linie a celor două Divizii care sosesc din grupa mea.

Pentru a îndeplini această misiune, veți fi acoperit în mod suficient de cavaleria generalului Leontovici.

Totuși, hotărârea mea este de a nu da bătălia, decât când toate forțele mele vor fi concentrate. Pentru aceasta este pentru mine de tot interesul să vă menajați forțele până la momentul decisiv, deasemenea trebuie să evitați a fi bătut în parte. Dacă sunteți atacat de forțe superioare, vă puteți retrage luptând, pe pozițiile fortificate Karaomer-Mangalia, ținând seama că flancul drept va fi acoperit de toate forțele mele".

Prin ordinul care-l dă g-lul Zaiancikovsky se constată o contrazicere: la alin. 3 spune Diviziei 19-a *„să păstreze cu tărie pozițiile pe care le ocupă, până la sosirea în linie a*

celor două Divizii ce sosesc din grupa mea". Aceasta însemna că dacă Div. 19-a va fi atacată, să stea pe loc, să primească lupta, să lupte şi să aştepte sosirea celorlalte două Divizii ale g-lui Zaiancikovsky. La alin. 5 spune cu totul altceva Diviziei 19-a: *„să vă menajaţi forţele... să evitaţi a fi bătut în parte... dacă sunteţi atacat de forţe superioare, vă puteţi retrage luptând...*" Aceasta nu mai înseamnă *„păstrarea cu tărie a poziţiilor"*, ci însemna retragere curată.

Ordinul fiind polymorf, care parte trebuia să ia g-lui Arghirescu, dacă va fi atacat *„să păstreze cu tărie poziţiile"?* sau *„să se retragă?"*

Iată o încurcătură.

Ordinul g-lului Zaiancikozsky are însă o parte bună *„de a nu da bătălia decât când va avea toate forţele concentrate"*. Această idee era justă, ea nu putea fi pusă de fapt în practică, decât dacă g-lul Arghirescu va executa ultima parte a aliniatului 5.

In seara de 21/VIII, Corpul 47 Arm. rus ajunge cu:
Div. 3 Cav. la Kapakli-Azaplar,
Div. 61 I. la Cozadin,
Div. Sârbă la Medgidia.

Operaţiunile pe frontul Div. 19-a din ziua de 21/VIII sunt următoarele:

G-lul Boureanu conform ordinului Diviziei pune Brg. 6 Mix. în marş de dimineaţă pe direcţia spre Konak Kujudjuk, pe care-l ocupă la ora 9.50 fără rezistenţă. In acest timp Divizia primise ordinul No. 02 al g-lului Zaiancikovsky, după care dă Brg. 6 Mix. ordin:

„Să refuze o angajare serioasă şi să se retragă prin Karapelit la Kokarjea". (25 km. N. Bazargic). Acest ordin a fost o greşală, căci în situaţia în care se găsea Brg. 6 Mix., ea trebuia să fie împinsă la Kurtbunar; în asemenea caz situaţia unităţilor din Div. 1 Cav. bulg. de aci nu ar fi fost bună.

Dar retragerea Brg. 6 Mix. s'a făcut în condiţiuni rele. Din dările de seamă a Brg. 6 Mix. şi Div. 19-a, nu reese adevărul, acest lucru se vede lămurit. Adevărul însă este următorul: btl. IV/24 mergând spre Konak fără serviciu de siguranţă, este atacat de 2 esc. cu mitr. şi este distrus; acelaş lucru îl păţeşte şi btl. IV/52 ce se retrăgea dela Konak Kuiudjuk şi care este atacat în spate de 2 comp. inf. ataşate cavaleriei, 1 comp. ciclişti şi mitraliere ce ocupase poziţie la Kocimar, iar în flanc de 2 esc. călare.

Apoi Brg. 4 Cav. (R. 6 şi 2 Cav.) bulg. atacă grosul Brg. 6 Mix., atacul a fost dat mai întâi de R. 6 Cav. care neprimind ajutorul R. 2 Cav. a fost respins. Pe la ora 14 au intrat în acţiune şi celelalte două Brg. sub comanda g-lului Colef, reuşind a respinge Brg. 6 Mix. spre Karapelit.

Pierderi: Brg. 6 Mix. are 4 ofiţeri şi 650 soldaţi morţi şi 8 ofiţeri şi 720 soldaţi capturaţi.

Artileria cavaleriei bulgare trage fără efect asupra R. 9 Căl. adăpostit sub dealul dela Kisim Dede.

Cavaleria bulg. face greşala de a nu urmări cu energie Brg. 6 Mix. care se retrage în cursul nopţei de 21/22/VIII spre Kokarjea, iar de aci spre Musubei (26 km. N. E. Bazargic).

Brg. 5 Mix. lasă 1 btl./R. 39 I. în Bazargic, iar la ora 5 se pune în marş şi ajunge la Suiudzuk şi Malco Ceamurli la ora 10. Intre timp g-lul Arghirescu fiind informat că spre Bazargic înaintează trupe inimice dela Balagea şi Opanca, cum această localitate era ocupată numai de o comp. din R. 40 I., trimite btl. aflat la Bazargic şi o btr. art. cu col. Poetaşu spre a întâmpina pe inimic, lupta se angajează între Bazargic şi Balagea. G-lul Arghirescu fără a aştepta rezultatul ia două dispoziţiuni:

a) Ordonă evacuarea Bazargicului;

b) Ordonă Brg. 5 Mix. cu No. 19 la ora 13.15 să ocupe poziţiile la N. de Bazargic.

Ambele aceste dispoziţiuni nu erau justificate.

La ora 17 Brg. 5 Mix. ocupă poziţiile la N. de Bazargic.

G-lul Arghirescu dă la ora 17.30 ordin Rgt. 40 I. ca:

Să înceteze lupta şi să se retragă în direcţia Bazargic pe şoseaua Caraomer unde va aştepta întreaga Brg. 6 Mix."

R. 40 I. cu toate că nu numai că oprise detaşamentul Varna, dar îl şi respinsese, execută ordinul şi se retrage, iar la ora 20 ajunge la N. de Bazargic, de unde Brg. 5 Mix. şi R. 40 I. sunt puse în marş din ordinul g-lului Arghirescu la Pcelarevo (10 km. N. E. Bazargic), unde ajung spre dimineaţa zilei de 22/VIII, intrând în staţionament:

Rgt. 10 Căl. la Karalez.

Brg. 5 Mix. la Pcelarevo-Kasapli.

Brg. 17 I. la Cioban Cuius.

Iar Brg. 6 Mix. era deja la Musu bei.

Rgt. 9 Căl. rămâne în noaptea de 21—22/VIII izolat în mijlocul cavaleriei bulgare, el se retrage în dimineaţa zilei de 22/VIII spre Nord pe drumul Karapelit-Bazargic.

G-lul Arghirescu indus în eroare de ordinul g-lului Zaiancikovsky, nici nu *„păstrează cu tărie poziţiile pe care le*

ocupă", nici nu *„se retrage fiind atacat de forțe superioare"*, el fusese atacat de forțe inferioare, deci toate aceste mişcări făcute în ziua de 21/VIII nu au avut nici un sens. Atât de adevărat este acest lucru, în cât unitățile bulgare ce atacase spre Bazargic, cu toate că Div. 19-a se retrage spre Nord de Bazargic, ele s'au retras pânăia Baladja iar Div. 1 Cav. bulg. nici nu a urmărit Brg. 6 Mix. rom. Aşa dar cei doi inimici s'au retras unul din fața altuia, în direcțiuni opuse. Div. 19-a era obosită prin marşuri şi contra marşuri executate fără scop şi fără nevoie.

Informațiunile primite la Comandam. Arm. III-a rom. dela Turtucaia, sunt de natură a îngriji Comandam. Armatei, care le raportează M. C. Gl. dând în acelaş timp g-lului Zaiancikovsky Ord. No. 125:

„Trupele înaintate ale capetelor-de-pod Turtucaia şi Silistra, sunt respinse fiind atacate de forțe superioare inimice.

Rog ca mâine 22 August să pronunțați o viguroasă mişcare ofensivă în direcțiunea Kurtbunar-Trubciular, ocupate de inimic.

Veți binevoi a lăsa o Brigadă din Divizia 19-a la Bazargic".

Această dispoziție este comunicată de către Comandam. Arm. III-a şi g-lului Basarabescu, Cd. Div. 9-a căreia i se cere la pt. 2 că:

„Pentru a fixa inimicul care este în fața Dvs., veți desvolta o vie activitate pe tot frontul capului-de-pod".

După darea acestui ordin, Comandam. Arm. III-a primeşte dela Turtucaia informațiuni mai detaliate şi anume *„că este atacată puternic"* că *„a respins şapte atacuri", etc.* informațiuni cari dacă nu erau adevărate, aveau darul de a mări grija Comandam. Arm. III-a, care revine cu ordinul No. 131 din 21/VIII către g-lul Zaiancikovsky:

„La Turtucaia Bulgarii au dat şapte atacuri cari au fost respinse.

Rog cu insistență să pronunțați ofensiva hotărâtă pentru ziua de 22 August în direcțiunea Kurtbunar-Akadânlar".

Se vede o diferență între ordinul No. 125 şi No. 131, de unde în primul se vorbeşte de *„ofensiva în direcțiunea Kurtbunar-Trubciular"*, în al doilea se spune de *„ofensiva în direcțiunea Kurtbunar-Akadânlar"*. Această din urmă direcțiune a fost mai bine aleasă, dacă se are în vedere influența pe care o putea exercita asupra operațiunilor de la Turtucaia.

Comandam. Arm. III-a rom. primind telefonic dela maiorul Moruzzi ofițerul de legătură român aflat la Corpul 47 Arm. rus, raportul asupra situației acestui Corp şi anume cu:

Div. 3 Cav. la Kapakli-Azaplar,

Div. 61 I. la Cobadin,
Div. Sârbă la Medgidia,
constată că g-lul Zaiancikovsky nu era grăbit să se concentreze şi ca să evidenţiez acest lucru, este destul să spun că Div. 61 I. debarcase complet la 18/VIII la Cernavoda, iar la 21 Aug. se găsea la Cobadin abia la 40 km. de Cernavoda, străbătând 40 km. în 3 zile. Mai mare încetineală cred că nici nu se poate.

In asemenea situaţiune, Corpul rus se găsea în imposibilitate de a lua *„ofensiva în direcţiunea Kurtbunar-Akadânlar"*, de aceea Comandam. Arm. III-a dă Ord. Oper. No. 134 din 21/VIII către Corpul rus, Div. 9-a şi Div. 17-a:

„Turtucaia este atacată de Div. 4-a şi parte din Div. 1-a bulgară. Azi s'au dat la Turtucaia 7 atacuri, toate respinse.

Pentru a ajuta Turtucaia, se va pronunţa mâine o mişcare ofensivă din partea Div. 19-a şi Corpul de Cavalerie în direcţiunea Kurtbunar-Akadânlar.

Divizia 9-a va executa un atac în direcţia Haskioi-Akadânlar fără a se lăsa a fi tăiată de Silistra.

Se impune o înţelegere între Corpul de Armată Rus aflat la Medgidia şi Divizia 9-a dela Silistra, pentru ca atacurile să se producă deodată".

Inţelegerea pe care o recomandă Comandam. Arm. III-a rom. era naturală, aci nu era vorba de a subordona momentan Div. 9-a Comandamentului generalului Zaiancikovsky, ci era vorba ca acest Comandam. să se înţeleagă cu g-lul Basarabescu, asupra acţiunilor lor, cari deşi se produceau în acelaş scop, erau independente, căci Div. 9-a lucra independent, iar „Corpul de Est" era compus din Div. 3 Cav. rusă, Div. 61 I., Div. Sârbă şi Div. 19-a rom.

Noui rapoarte sosite dela g-lul Teodorescu şi încetineala pusă de g-lul Zaiancikovsky, determină Comandamentul Arm. III-a rom. ca să dea g-lului Zaiancikovsky Ord. Oper. No. 135 din 21/VIII:

„Rog dispuneţi ofensiva hotărâtă pentru ziua de 22 curent".

G-lul Zaiancikovsky nu ţine nici o socoteală, nici de ordinul precis al Comandamentului Arm. III-a, nici de situaţia dela Turtucaia.

Ca probă evidentă a acestei afirmaţiuni este raportul No. 18 din 21/VIII ora 20 al maiorului Moruzzi ofiţerul român de legătură la Corpul 47 Arm. rus, care confirmă situaţia raportată telefonic, apoi adaogă:

„Mâine 2 Brigăzi din Div. 19-a şi toată cavaleria atacă frontul Kurtbunar, Trubciular, Ekisce, Vladimirovo, pentru a degaja Turtucaia".

Prin urmare g-lul Zaiancikowsky nu vrea să execute ordinele Arm. III-a rom., căci ordinul No. 134 îi preciza categoric ca *„să pronunţe o mişcare ofensivă... în direcţiunea Kurtbunar-Akadânlar"*, dar g-lul Zaiancikovsky dă ordin ca să se *„atace frontul Kurtbunar, Trubciular-Ekisce-Vladimirovo"*. Diferenţa este mare, căci de unde atacul ordonat de Armată, trebuia să se producă la N. V. de Kurtbunar, care avea desigur o influenţă asupra trupelor bulgare ce atacau Turtucaia, atacul ordonat de g-lul Zaiancikovsky se pronunţă la S. E. de Kurtbunar, unde influenţa era nulă. Apreciind deci influenţa pe care o puteau exercita aceste două direcţiuni de atac asupra operaţiunilor dela Turtucaia, este imposibil să nu se admită că direcţiunea de atac ordonată de Comandamentul Arm. III-a a fost mult mai bine aleasă.

Dar la ziua de 22/VIII vom vedea că g-lul Zaiancikovsky, nu face nici aceasta.

22 August. (Crochiul 9).

G-lul Zaiancikovsky nu execută deci ordinul No. 134 al Arm. III-a, nu vrea să ţină seamă nici de Ord. No. 135 al Armatei, dar nici nu execută măcar ceeace raportase cu No. 18 maiorul Moruzzi, căci în dimineaţa zilei de 22/VIII acelaş ofiţer raportează Comandam. Arm. III-a cu No. 21:

„Astăzi 22 August, Corpul rus se pune în mişcare: Div. 61 spre Hairankioi-Cealmagea; Div. Sârbă spre Cocargea-Enigea; Div. 19-a se concentrează spre Elibei. Cavaleria întreprinde recunoaşteri ofensive spre Sud-Sud Vest".

Va să zică curată neexecutare de ordin.

G-lul Toşef primind în noaptea de 21—22/VIII ştiri că detaşamentul Varna ar *„fi întâlnit forţe inimice considerabile"* şi că pentru cucerirea Bazargicului ar fi nevoe de ajutoare. Ceeace de fapt nu era just, căci cele petrecute în ziua de 21/VIII arăta slăbiciunea Comandamentului şi nimic altceva. In tot cazul g-lul Toşef dă în dimineaţa zilei de 22/VIII Ord. Oper. No. 4251:

„Din informaţiunile primite dela Div. Cav. şi dela Brg. 2 din Div. 1-a, inimicul dinspre Silistra s'a retras în fortificaţiile acestui oraş. Aseară Brigada inimică, după lupta dela Kurtbunar, s'a retras către Bazargic. După informaţiuni, în Bazargic este numai o Brigadă. Rezerva mobilă a punctului întărit Varna a pus stăpânire pe satele: Momcii, Teke, Alaklise, Balidja, gara Bogdanovo şi Kadikioi.

Ordonăm: Brg. 2 din Div. 6-a Vdinska astăzi 22 August până

la ora 12, să înainteze dela Ekisce-Vladimirovo, să atace înălţimile dela Vest de Bazargic şi să respingă inimicul. Rezerva mobilă a punctului întărit Varna, care se află pe linia indicată mai sus, să atace dinspre Sud, în acelaş timp cu unităţile din Div. 6-a Vdinska.

Div. 1-a Cav., astăzi 22 Aug. la ora 12 să înainteze dinspre Kurtbunar la Bazargic, asigurând flancul stâng al Div. 6-a şi să acţioneze în flancul şi spatele trupelor inimice.

Div. 6-a să lase în acoperire un batalion la Ekisce, iar Div. 1 Cav. un divizion la Kurtbunar.

Respingerea inimicului şi cucerirea Bazargicului trebuie să se execute încă în această seară.

Mâine 23 Aug. după ce se vor lăsa ca garnizoană a Bazargicului unităţi de rezervă mobile a punctului întărit Varna, Brigada din Div. 6-a să se dispue în sectorul Karapelit-Sredno Ceamurli cu frontul la Nord, unde va rămâne din nou la dispoziţia feldm. Mackensen.

Comandantul Div. 6-a să stabileească legătura telefonică permanentă şi sigură între Hasan Dede[1]) şi Bazargic".

In dimineaţa zilei de 22/VIII, gl. Argnirescu dă următorul ordin:

„In urma luptei de eri dela Sud de Bazargic, inimicul s'a retras spre graniţă. Am părăsit oraşul pentru a mă apropia mai mult de forţele ruse, care se găsesc în marş spre Karapelit.

Detaşamente de cavalerie cutreeră regiunea.

Pentru astăzi 22, trupele vor rămâne în poziţiile pe care s'au retras, cu următoarele modificări:

Brg. 6 Mix. la ora 16 se va pune în marş şi va ocupa Ezibei.

Rgt. 40 Călugăreni cu 9 Vânători vor constitui Brg. 17 şi vor şedea în Cioban Kujusu, Momucikioi, Kasimkioi.

Brg. 5 Căl. va ocupa Carabi.

Coloanele de muniţiuni şi subsistenţe la Harman şi Nebi Cujusu.

Trupeele brigadelor de infanterie vor întări poziţiile pe care se găsesc în treceere.

Brg. 5 Căl. va cerceta terenul înainte spre Bazargic-Kadikioi".

Acest ordin dă loc la următoarele reflexiuni: dacă inimicul a fost respins la Sud şi s'a retras spre graniţă, care era nevoia de a se părăsi Bazargicul?

Motivul părăsirei oraşului pentru a *„mă apropia de forţele ruse"* nu era serios, căci trupele ruse veniau spre Sud, deci Div. 19-a trebuia să stea pe loc, să se consolideze şi sa aştepte sosirea trupelor amice, dacă făcea aşa intra în vederile alin. 5 al ordinului No. 02 din 21/VIII ce primise dela g-lul Zaiancikovsky şi anume *„să se retragă numai dacă va fi atacat de forţe superioare"*.

[1]) Kisim Dede.

Ordinul g-lului Arghirescu este un non sens, el probează o stare de enervare, care se accentuează din ce în ce mai mult.

Din ordinul g-lului Toşef rezultă că el se aştepta că la Bazargic trebuie să învingă o mare rezistenţă, de aceea îndreptează acolo Brg. 2/Div. 6-a, Div. 1 Cav. şi rezerva mobilă a punctului întărit Varna, fără să le pue pe toate sub una şi aceiaşi comandă, cu ordin să ocupe prin atac, oraşul Bazargic. G-lul Arghirescu luase însă dispoziţiuni ca să ocupe numai înălţimile dela N. de Bazargic.

Se constată că stau faţă în faţă doi inimici fricoşi.

In ziua de 22 ora 14 g-lul Kantardjief cu 4 btl., 3 btr. şi 6 mitr. înaintează spre Bazargic pe trei coloane. La ora 18.30 ajunge la 500 m. S. Bazargic, aflând că oraşul este evacuat din ajun, intră în el, îl străbate şi la 22.30 se opreşte pe linia înălţimilor dela N. de oraş.

La ora 21.30 intră în oraş şi Brg. 2/Div. 6 I.

Div. 1 Cav. bulg. lasă o slabă acoperire la Kurtbunar, iar cu grosul porneşte la amiază spre Bazargic, la ora 17 ajunge la Ceamurli, unde aflând că Bazargicul a fost ocupat de g-lul Kantardjief, se opreşte la Ceamurli.

Flota bulgară a ocupat Balcik, Kavarna şi Capul Caliacra.

In cursul nopţei de 22—23/VIII gl. Toşef fiind informat despre apariţia Div. Cav. rusă în zona Kapacli-Kara Kîsla-Bei Bunar-Topci[1]) ordonă Div. 1 Cav. „să se înapoieze imediat la Kurtbunar", ceeace şi face în ziua de 23/VIII, pleacă la ora 3 şi ajunge la ora 5.

De fapt bulgarii au ocupat oraşul Bazargic, fără luptă, din cauză că g-lul Arghirescu făcuse greşala de a-l părăsi fără luptă în ziua de 21/VIII. Dacă ar fi rămas aci şi dacă ar fi luptat la 22/VIII rămânea stăpân pe Bazargic, căci avea o suficientă superioritate asupra inimicului.

Situaţia trupelor bulgare din sectorul Bazargic era următoarea:

La Bazargic a rămas trupele g-lului Kantardjief şi anume: R. 8 I. (4 btl.), 1 btl./R. 48 I., 1 btl./R. 4 Marş, 1 dvz./R. 5 Art.;

La Balcic 2 cp. inf. de marină,

La Ciauşkioi 2 cp. inf. şi 1 btr.

Brg. 2/Div. 6-a cu Ord. No. 4521 al Arm. III-a bulg., a fost pusă din nou la dispoziţia feldm. Mackenzen în zona Karapelit-Hasan Dede-Sredno Ceamurli. Astfel că această Brigadă poate interveni fie spre Kurtbunar fie spre Bazargic.

1) Aci şi la Azaplar ajunsese Div. Cav. rusă la 21/VIII seara.

In seara zilei de 22/VIII, Div. 19-a rom. staţiona astfel:

Brg. 5 Căl. — Karalez-Matlimovo;
Brg. 5 Mix. — Pcelarovo-Uzlar-Kasapli-Aidin bei;
Brg. 17 I. — Cioban Kuiusu-Mamucikioi-Kasimkoj;
Brg. 6 Mix. — Musubei-Melekier.

Divizia era obosită, trupele enervate din cauza marşurilor şi contra marşurilor executate.

Corpul 47 Arm. rus, ajunge în seara zilei de 22/VIII astfel:

Div. 3 Cav. — Kapakli-Azaplar cu recunoaşteri pânăla şoseaua Silistra-Kurtbunar-Bazargic;
Div. 61 I. la Cealmagea-Hairankioi;
Div. Sârbă la Enigea-Cocargea.

In această zi la Turtucaia şi Silistra fusese linişte, ceeace făcu Comandamentul Arm. III-a să spere într'o îmbunătăţire a situaţiei, dând g-lului Zaiancikovsky Ord. No. 147 din 22/VIII:

„Situaţia la Turtucaia şi Silistra îmbunătăţită.

Rog pe Excelenţa Voastră a lua măsuri în conformitate cu ordinul No. 89 din 19 August pentru ca astfel trupele să fie dispuse în situaţia iniţială cât mai curând.

Bazargicul trebueşte reocupat".

Justificarea acestui ordin este că g-lul Comandant al Arm. III-a rom. era dezesperat:

1. De neexecutarea ordinelor din partea g-lului Zaiancikovsky;
2. De încetineala concentrărei Corpului rus;
3. De imposibilitatea operativă în care se punea şi se menţinea acest Corp.

De altfel ordinul No. 147 din 22/VIII nu schimba întru nimic sensul ordinelor anterioare, căci ordinul No. 134 din 22/VIII specifica g-lului Zaiancikovsky să *„pronunţe mâine o mişcare ofensivă... în direcţiunea Kurtbunar-Akadânlar"*. Ordinul No. 147 din 22/VIII reamintea g-lului Zaiancikovsky ca să execute Ordinul No. 89 din 19/VIII, care prescria la pt. 1 *„concentrarea în zona Alfatar-Akadânlar-Arabadzi-Kurtbunar"*. Deci ambele aceste zone de concentrare şi atac erau identice.

23 August. (Crochiul 9).

G-lul Zaiancikovsky după primirea Ord. No. 147 din 22/VIII dela Cd. Arm. III-a, dă la 22/VIII ora 23 Ord. Oper. No. 2:

1. „Generalul Pavlov să continue a executa planul care i-a fost indicat şi anume, după împrejurări, să atace şi să cucerească Bazargicul, ţinând seamă să nu expună Div. 19-a română riscului de a fi bătută izolat.

2. Generalul Simanski începând mişcarea la ora 6 dim. va trece cu întreaga sa Divizie în regiunea Bogdali-Musubei.

3. Colonelul Hadgici începând mişcarea la ora 6 dim. să se concentreze în regiunea Sarandja-Sahveli-Hasancea cu avantgarda la Devigikioi.

. . . .".

Acum cititorul să facă o comparaţie, între ordinul No. 147 din 22/VIII al Arm. III-a rom., şi Ord No. 2 din 22/VIII ora 23 al g-lului Zaiancikovsky şi va constata imediat ce cerea Comandam. Arm. III-a încă dela 19/VIII şi insista într'una, terminând cu Ord. No. 147 din 22/VIII, pentru ca să nu obţină nimic dela g-lul Zaiancikovsky.

In adevăr, dacă se are în vedere situaţia de fapt a zilei de 22/VIII seara, vedem că:

Div. 61 I. era la Cealmagea-Hairankioi.

Div. Sârbă era la Enigea-Cocargea.

Conform ord. Arm. III-a ele trebuiau împinse spre Vest. G-lul Zaiancikovsky ca să fi intrat în spiritul acestui ordin, trebuia să dispue deci ducerea:

Div. 61 I. la Kara Kisla-Arabagi.

Div. Sârbă la Kranovo.

G-lul Zaiancikovsky dispune cu Ord. No. 2 ca:

Div. 61 I. să se ducă direct spre S. V. în zona Bogdali-Musubei, adică în loc să facă 32 km. spre Vest (în spiritul Ord. 147 al Arm. III-a) o trimite să facă 12 km. spre SV.

Div. Sârbă ce era în zona Enigea-Cocargea o trimite în zona Saradja-Sahveli-Hasancea, adică în loc să facă 32—35 km. spre Vest (în spiritul Ord. 147) o deplasează 20 km. spre SV.

Inutilitatea acestor mişcări este evidentă. G-lul Zaiancikovsky ori nu executa ordinele, ori când spune că le execută, face contrariul de ce ar fi trebuit să facă.

Generalul Pavlov avea sub ordinele sale Div. 3 Cav. rusă şi Div. 19-a, el trebuia conform ordinului g-lului Zaiancikovsky *„să atace şi să cucerească Bazargicul"*.

Dar înainte ca g-lul Pavlov să fi luat vre-o dispoziţie, şi el nu o putea lua decât după ora 23, adică după ce primise ordinul, generalul Arghirescu raportase deja Comandam. Arm. III-a şi Comandam. Grupului de Est că *„Dobrici ar fi ocupat numai de 2 companii"* propunând apoi ca „pentru ziua

de 23/VIII să facă o recunoaştere ofensivă spre Bazargic".

G-lul Arghirescu fără a aştepta aprobarea, dăduse deja dela ora 20 un Ord. Oper. care este primit de Brigade între orele 21 şi 23, cu următorul cuprins:

„După informaţiuni primite, inimicul ar fi intrat în Bazargic. Pentru operaţiunile viitoare doresc ca Divizia să fie întrunită având ca punct central Bazargicul.

Pentru aceasta dispun: Mâine 23 cor. Brigada 17 Inf. la ora 7 dim. cel mai târziu, se va găsi deasupra Bazargicului pe poziţiunea întărită de Rgt. 40, împingând avantposturile spre Sud de Bazargic pe linia Bogdanovo-marginea de Nord a pădurei Valali-Kurudzakioi-Ianiklar.

Brigada 6 Mixtă va staţiona la valea Ceamurli, avantposturile împinse la Sud până spre gara Bogdanovo-Arnăut Kuiusu-Sara Mahmud iar spre Vest până la Golemo Ciamurli.

Brigada 5 Mixtă va ocupa Karalez cu avantposturi împinse până la linia Gelindzik-Köstekciler-Pozoi.

Brigăzile 5-a şi 6-a se vor găsi pe poziţiunile indicate la ora 12 ziua.

Brigada 5 Călăraşi va ocupa Ciajirli Giol, de unde va supraveghia sectorul cuprins între şoseaua Bazargic-Varna şi Marea, împingând escadroanele de descoperire cu recunoaşteri şi patrule până spre graniţă.

. . . ."

Notă. „Se atrage atinţie că mâine va intra în Bazargic şi un regiment de cavalerie rusă.

Să se spună trupei aceasta, pentrucă seamănă cu uniforma bulgară".

Se constată din acest ordin că g-lul Arghirescu nu este consecvent cu ideea pe care o preconizase şi o raportase deja *„de a face o recunoaştere ofensivă"*, căci nu o spune în ordin. Din acest ordin se constată că generalul comandant vrea să-şi *„întrunească Divizia la Bazargic"*, de altfel cuprinsul ordinului probează acest lucru, ordinul nu este nici de marş, nici de luptă, ci de staţionare ca şi cum nu ar fi avut inimic în faţă. Situaţia impunea a se da în mod clar un ordin de luptă.

După ce g-lul Arghirescu dăduse la 22/VIII ora 20 ordinul de operaţie pentru ziua de 23/VIII, primeşte tot la 22/VIII ora 24 Ordinul No. 2 pe care g-lul Zaiancikovsky îi dăduse la ora 23 pe baza Ord. Oper. No. 147 al Comandam. Arm. III-a, dar neprimind până în dimineaţa de

23/VIII nici un ordin dela g-lul Pavlov, g-lul Arghirescu începe executarea propriului său ordin.

In rezumat:

1. Generalul Zaiancikowsky nu execută ordinul Comandamentului Armatei.

2. Generalul Pavlov (Comandantul grupului format din Div. 3 Cav. rusă şi Div. 19-a rom.), nu dă nici un ordin.

3. Generalul Arghirescu dă un ordin care nu corespundea nici hotărârei luate, nici situaţiunei reale.

Sub aceste auspicii începe acţiunea dela Bazargic din ziua de 23/VIII.

Detaşamentul generalului Kantardjief era în dimineaţa de 23/VIII pe frontul Hos Kadem-Gelindzik — cota 263 — cu stânga spre tăetura ce vine spre Bazargic dinspre N. V. ocupat cu: 3 btl./R. 8 I., 1 btl./R. 48 I., batalioanele cam amestecate, iar cele 2 btr. câmp încă neintrate pe poziţie. Numai aceste unităţi iau parte la luptele dela Bazargic.

La Ajdin Ciofa era un detaşament compus din 1 btl. şi 1 btr. cari nu iau parte la luptele din ziua de 23/VIII.

Brg. 2/Div. 6-a aflată la dispoziţia feldm. Mackenzen, era în zona Karapelit-Hasan Dede-Sredno Ciamurli.

Div. 1 Cav. bulg. la Kurtbunar.

Aceste două unităţi nu au acţionat la Bazargic.

Conform ordinului g-lui Arghirescu, Brg. 17 I. (R. 40 I., R. 9 V., 2 btr. şi 1 esc.) col. Poetaşu aflată în zona Cioban Cujusu-Mamucikioi-Kasimkioi pleacă la ora 2 spre Bazargic, acoperită fiind de avantgardă, la ora 4.30 când aceasta ajunge la cota 260 este oprită, iar grosul coloanei este adunat călare pe şosea. Escadronul şi patrulele trimise spre Bazargic aduc ştiri că:

„inimicul ocupă înălţimile dela Vestul Şcoalei de Agricultură, între şoseaua Bazargic şi calea ferată sunt aproximativ 2-3 comp."

Col. Poetaşu se decide a ataca Bazargicul cu: R. 40 I. la dreapta pe şosea, R. 9 V. la stânga cu direcţia spre gara Gelindzik, artileria la S. de Karalez.

La ora 6.30 artileria Brg. 17 I. deschide foc, iar la ora 7 btl. III, II/R. 40 I. încep atacul, pun stăpânire pe creasta înălţimilor dela cota 263, iar R. 9 V. ocupă gara şi satul Gelindzik.

In acest moment, R. 3 lăncieri (6 esc.) rusesc atacă stânga poziţiei bulgară, unde erau 1 cp./R. 8 I. şi 1 cp./R. 48 I. şi 2 mitr. în poziţie. Rgt. 3 lăncieri este aproape nimicit, cea mai mare parte a căzut pe câmpul de acţiune, o foarte mică parte a fugit înapoi.

Şarja aceasta a fost inutilă, este de mirare că ruşii după

2 ani de răsboiu, încă nu învăţase că o cavalerie nu poate ataca o infanterie aflată în poziţie defensivă.

Col. Poetaşu dispune ca R. 9 V. să întoarcă aripa dreaptă a apărărei. Dar înainte ca acest Rgt. să înceapă mişcarea, Rgt. 40 I. cearcă să înainteze la ora 10 spre S. dar nu poate înainta de creasta înălţimilor 263 fiind oprit de focul artileriei inimice, la 10.15 este contra-atacat de 1 cp./R. 8 I. bulg., apoi la ora 10.30 este contra-atacat pe tot frontul, la ora 11 R. 40 I. începe a se retrage fiind respins şi de focul infanteriei bulg.

Către amiază R. 9 V. atacă Bazargicul dinspre Küpeler-Köstekciler cu direcţia spre Hos Kadem, dar şi acest atac a fost respins. R-tul s'a îndreptat către direcţia de retragere a grosului Brg. 17 I., a cărei retragere o susţine cu btl. II/R. 9 V. şi 2 btr.

La stânga R. 9 V. era Brg. 5 Căl. Aceasta înaintează cu o parte din escadroanele Rgt. 9 şi 10 Căl. descălicate având ca ax de mişcare şoseaua Balcic-Bazargic, iar celelalte escadr. rămân ca rezervă călare. Brigada înainta destul de bine, dar lipsindu-i muniţiunile pentru mitraliere şi retrăgându-se şi R. 9 V. dela aripa sa dreaptă, Brg. 5 Căl. se retrage spre Perifaki-Momucikioi-Harman Cuius, primind ordin:

„Să se retragă între Chiragi şi Caraomer".

Dar la ora 14 g-lul Arghirescu revoacă ordinul dat şi dispune ca:

„Brigada 5 Căl. să rămână în noaptea aceasta la Spasovo".

G-lul Arghirescu, sosit pe câmpul de luptă, ordonă colonelului Poetaşu:

„să retragă Brigada la Caraomer".

Când grosul Brg. 17 I. ce se retrăgea sub protecţia btl. II/R. 9 V. şi a două btr. art., ajunge la gara Kasim, primeşte ordinul g-lui Arghirescu:

„ca să nu se mai retragă la Caraomer, ci să se oprească între Perifaki şi Kasimkioi",

dar la acea oră grosul Brg. 17 I. ajunsese deja la Nebi Kujusu şi Harman Kujusu, col. Poetaşu a oprit-o aci pentru noaptea de 23—24/VIII.

G-lul Kantardjief cere ajutorul g-lului Popof Comand. Div. 6-a, care se afla la Bazargic, acesta cunoscând pe g-lul Kantardjief că este fantezist şi exagerat, s'a convins întâi de nevoia ajutorului cerut, apoi a dispus să se:

„trimită btl. IV/35 şi 1 btr. ca rezervă provizorie a comandantului punctului fortificat Varna".

Generalul Kantardjief stabileşte frontul la Gelindzik şi pe linia înălţimilor dela N. de Bazargic. Insistă să i se

mai dee ajutoare, Cd. Div. 6-a dispune ca să i se trimită încă 2 btl./R. 35 I. şi 2 btr. în scop ca:

„Să formeze rezerva la monumentul rusesc aflat la 2 km. S. E. Bazargic".

In apropierea lui Kantardjief mai era 2 btl./R. 36 I. şi 2 btr. la Suiugiuc, iar 1 btl./R. 36 I. şi 1 btr. la 2 km. V. Ezibei.

In această zi acţiunea Brg. 5 şi 6 Mix. română a fost nulă, marş şi contra marş, ordin şi contra ordin.

Brg. 5 Mix. pleacă la ora 7.30 din zona Pcelarovo-Uzlar-Aidin bei, ajunge la 9.30 la Caralez, se decide a lua ofensiva şi a ajuta Brg. 17 I. care lupta la Bazargic dar primeşte ordinul g-lui Arghirescu ca:

„Să se retragă în poziţia întărită dela Elibei (Pcelarovo)".

Col. Ionescu Marin se retrage, ajunge la 12.30 la punctul indicat, când primeşte ordinul Diviziei:

„Retrageţi-vă din Elibei prin Kara Agaci spre Caraomer, unde să luaţi poziţie în tranşeele dela Vestul şoselei Alibekioi".

La ora 14 Brg. 5 Mix. începe mişcarea, la ora 17 pe când era în marş, primeşte un alt ordin dela Divizie, şi anume:

„Se revocă ordinul de a vă retrage spre Caraomer. Schimbaţi direcţia spre Est şi rămâneţi noaptea în Cioban Kujusu.

Astăseară soseşte la Musubei Divizia 61 rusă".

Brg. 5 Mix. ajunge noaptea târziu la Cioban Kujusu, după ce umblase zadarnic 30 km.

Brg. 6 Mix. s'a pus în marş din zona Musubei-Melekler la ora 7.30; după ce ajunge la Kara Sinan primeşte ordinul Diviziei ca:

„Să se retragă la Cerkezkioi".

La ora 17 Divizia revocă ordinul dat şi-i comunică:

„Schimbaţi direcţia spre răsărit şi dormiţi noaptea aceasta la Cifut Kujusu", unde de fapt Brigada ajunge la ora 2 în noaptea de 23—24/VIII după ce umblase zadarnic 50 km.

Din acţiunea Div. 19-a pe ziua de 23/VIII se constată că nu a fost o conducere, s'au făcut numai începuturi de angajări, marşuri, contra marşuri, se văd trupe ce ajung în apropierea câmpului de acţiune, dar în loc să fie vârâte în luptă, sunt retrase.

Aceasta denotă o nehotărâre a Comandantului de Divizie şi o lipsă totală de energie, care trebuia să imprime voinţa de a cuceri Bazargicul. Dacă voia, putea să realizeze acest lucru, căci inimicul era mult inferior.

După cum s'a văzut din descrierea acţiunilor, generalul comandant al Div. 19-a decisese retragerea până la Cara-

omer, ceeace este neexplicabil, dacă se ține seamă că inimicul nu urmărea și dacă se are în vedere că Div. 61 I. avea ordin să vină în regiunea Bogdali-Musubei, iar Div. Sârbă în regiunea Saradja-Sahveli-Hasancea. G-lul Zaiancikovsky a oprit însă retragerea Div. 19-a la Sud de Caraomer.

In noaptea de 23—24/VIII, Grupul de Est se afla cu:
Div. 19-a:
Brg. 5 Căl. — Spasovo,
Brg. 17 I. — Kara Durmus-Nebikujusu,
Brg. 5 Mix. — Cioban Kujusu,
Brg. 6 Mix. — Cifut Kuiusu,
Div. 3 Cav. — Armutli,
R. 3 lăncieri — Calfachioi (12 km. N. V. Caraomer),
Div. 61 I. — Karali-Bogdajli-Musubei,
Div. Sârbă — Saradja-Sahveli-Hasancea.

Se constată deci că g-lul Zaiancikovsky nu executase ordinul Armatei, ci își urmărise planul său personal, care nu avea nici un raport cu interesele operative ale Arm. III-a române.

Iată însă ce raportează generalul Zaiancikovsky la 24/VIII ora 4 dim. Armatei III-a asupra evenimentelor din ziua precedentă:

„In seara zilei de 23 August o Brigadă din Div. 19-a după ce a făcut o puternică recunoaștere aproape de Dobrici s'a retras spre Perifaki și Kasimkioi.

Div. 61-a și Sârbă n'au întâlnit pe inimic și s'au concentrat în regiunea Saradja-Hadjikioi-Musubei.

Divizia de Cavalerie continuă raid și rucunoaștere; în regiunea Alfatar-Karapelit a respins grupe de cavalerie bulgară".

Tot acest raport este plin de inexactități. Nu mai spun nimic de așa zisa *„recunoaștere ofensivă“* mă refer la ceeace raporta g-lul Zaiancikovsky că Div. 19-a *„s'a retras spre Perifaki și Kasimkioi"*, acest lucru era falș, căci de fapt Divizia se retrăsese dela Kara Durmus spre Nord; diferența este mare. Chiar admițând Kasimkioi ca punct central, atunci după raportul g-lui Zaiancikovsky dacă era la Perifaki punctul limită Sud pe când în realitate era la Cifut Kuius punctul limită Nord, diferența era de 18 km. aproape o zi de marș. Deci raport inexact.

G-lul Zaiancikovsky, raportează că *„Div. 61 și Sârbă n'au întâlnit pe inimic“*. Apoi cum putea întâlni pe inimic când g-lul Zaiancikovsky, le plimba fără rost dela Nord la Sud, în loc să le trimită în mod franc spre Vest?

In fine *„Divizia de Cavalerie continuă raid și recu-*

noaştere". Această Divizie era şi ea plimbată de g-lul Leontovici într'o regiune care nu avea nici o influenţă, nici asupra operaţiunilor dela Bazargic, nici asupra celor dela Turtucaia.

24 August. (Crochiul 9).

Gl. Aslan, Comand. Arm. III-a, văzând că Turtucaia e atacată serios în cursul zilei de 23/VIII, apreciază că o mişcare spre Vest a Grupului de Est al g-lului Zaiancikowsky, împreună cu Div. 9-a dela Silistra, ar degaja mult Turtucaia, dă Grupului de Est ordinul 152 din 23/VIII ora 15:

„Capul-de-pod Turtucaia este atacat de forţe superioare, rog Excelenţa Voastră să dispună ocuparea localităţei Dobrici cu forţele strict necesare, iar restul forţelor să fie îndreptate în marş forţat la Turtucaia.

Divizia 9-a din Silistra are ordin să înainteze spre Turtucaia. Această Divizie se pune sub ordinele Excelenţei Voastre. Este absolut necesar ca Divizia de cavalerie să acopere flancul stâng al Diviziei 9-a, pe timpul mişcărei sale ofensive spre Turtucaia".

Din cuprinsul acestui ordin, se vede că Comandamentul Arm. III-a urmărea două idei:

a) ocuparea localităţei Dobrici (Bazargic), cu forţele strict necesare.

b) restul forţelor (desigur majoritatea lor) îndreptate spre Turtucaia.

Trebuia deci ca Grupul de Est să lucreze ofensiv în două direcţiuni, acesta poate să fie cazul când se dispune de o mare superioritate de forţe, care permite luarea de ofensive pe două direcţiuni deosebite. Chestiunea este de a aprecia cu ce inimic ai de a face. Din rapoartele Div. 19-a şi Grupului de Est, rezulta că Bazargicul fusese părăsit zadarnic de Div. 19-a şi mai mult ceva, că Bazargicul fusese ocupat numai de forţe slabe inimice. In asemenea caz, ordinul Armatei de *„a ocupa localitatea Dobrici cu forţe strict necesare"*, răspundea situaţiunei raportate de comandamentul în subordine.

In cursul campaniei noastre, şefii superiori au fost de multe ori induşi în eroare de către comandamentele inferioare, care nu raportau exact, sau raportau fără să contoleze exactitatea celor ce raportau.

Dar să admitem că comandantul Div. 19-a raportase exact şi anume că Bazargicul fusese ocupat cu forţe slabe inimice, şi apoi că Comandam. Armatei ordona *„reocupaţi Bazargicul cu forţele strict necesare"*. Ce însemna aceasta? Ce interpretare se putea da ordinului? De cât aceea ca să se trimită la Bazargic *„forţele strict necesare"* adică forţe suficiente

pentru a scoate slabele forţe inimice (raportate) de acolo. Dar dacă între timp se schimba situaţia, şi în loc de slabe forţe (cum se raportase), Bazargicul ar fi fost ocupat cu forţe puternice, ce act de iniţiativă trebuia să facă Comandantul Diviziei 19-a şi eventual Comandantul Grupului de Est? Trebuia să se ducă cu minimum, cu maximum, sau cu totalitatea forţelor? Trebuia să ia ofensiva cu aceste forţe, sau să se pună în defensivă cu minimum de forţe, faţă de un inimic care devenise superior? Sunt atâtea chestiuni foarte interesante, pe care generalul comandant trebuie să le rezolve, ţinând seamă nu numai de situaţia lui locală, ci de situaţia generală.

In cazul de faţă, Div. 19-a împreună cu Brg. 5 Căl. trebuiau lăsate la Bazargic să lucreze sub ordinele comandantului Div. 19-a cum îi va tăia capul, iar tot restul Grupului de Est, trebuia îndreptat francamente spre Turtucaia. In acest sens trebuia rezolvat acest problem operativ destul de interesant, fără a fi fost prea greu.

Vom vedea însă cum crede g-lul Zaiancikovsky că trebuie să lucreze.

G-lul Zaiancikovsky dă la 23/VIII ora 20.15 Ord. Oper. No. 3, cu următorul cuprins:

„Divizia română a făcut astăzi o recunoaştere forţată a poziţiunilor inimice din apropierea oraşului Dobrici. Inimicul cu 3 sau 4 batalioane ocupă crestele dealurilor situate la Nord de oraşul Dobrici pe un front care trece prin: Cecarcea-Gelindzik-Hoskadem. El dispune de 4—5 baterii, la Vest de Dobrici Rgt. Ulani de Smolensk a avut o întâlnire cu bulgarii, rezultatul nu se cunoaşte.

Celelalte regimente ale Diviziei fac recunoaştere în direcţiunea Sud-Vest.

Trupele aparţinând grupului comandat de mine a ocupat poziţiile indicate în ordinul.........

Pentru mâine 24 August, am hotărât a cuceri poziţiile dela Dobrici pentru a elibera trupele, ceeace va permite de a prelungi operaţiunile spre Vest.

Va executa:

1. General Arghirescu, cu 2 brigăzi din Divizia sa, mai întâi va aştepta până ce trupele generalului Simanski vor ajunge pe linia frontului său, apoi va merge spre Dobrici, având flancul său drept pe şoseaua Dobrici-Constanţa şi atacând inimicul la stânga acestei şosele, în acelaş timp şi cu bună legătură cu atacul generalului Simanski.

2. General Simanski, având la dispoziţia sa Divizia 61-a şi Divizia sârbă, punându-se în marş cât mai curând posibil, va merge pe frontul Caragea-Ezi Bey şoseaua Dobrici-Constanţa,

pentru a ataca energic inimicul, a ocupa Dobrici şi a se fortifica pe înălţimile dela Sudul oraşului, urmărind pe inimic cu Divizia 19-a română numai cu avantgardele.

3. Generalul Simanski va lua din cele două Divizii ale sale, cel puţin patru regimente, care vor forma rezerva mea şi care vor rămâne înapoia centrului şi flancului drept al sectorului său, generalul Simanski, are dreptul a dispune de o parte din această rezervă, în cazul când legătura cu mine va fi ruptă şi aceasta exclusiv numai pentru a asigura flancul său drept dacă pericolul în această parte va fi foarte serios.

4 Generalul Arghirescu va ţine de asemenea în rezerva mea ultima brigadă a Diviziei, dirijind-o dealungul şoselei Constanţa-Dobrici.

Legăturile rezervelor Corpului cu mine, se vor face prin statele majoare ale generalilor Arghirescu şi Simanski.

5. Generalul Pavlov, cu o parte din cavaleria sa, va asigura flancul drept al generalului Simanski, iar cu celelalte trupe va prelungi în direcţiunea „Sud-Vest" recunoaşterea.

6. Mă voi găsi la Caraomer, de unde mă voi transporta dealungul căei ferate. Generalul Arghirescu va lua măsuri pentru a asigura în permanenţă legăturile telefonice între gările Caraomer-Harman Kujusu-Medgidia precum şi între el şi generalul Simanski.

In acest scop, va instala la gări telefonişti militari şi va interzice persoanelor civile convorbirile cu gările.

7. Restul neschimbat.

8. Generalul Arghirescu cu cavaleria sa va asigura flancul drept al manevrei".

Va să zică g-lul Zaiancikovsky nu execută ordinul No. 152 al Arm. III-a, care cerea:

1. Să dispună ocuparea localităţei Dobrici, dar numai *„cu forţele strict necesare"*.

2. Restul forţelor să fie îndreptate în marş forţat la Turtucaia.

3. Div. Cav. rusă să acopere flancul stâng al Div. 9-a, pe timpul mişcărei sale ofensive spre Turtucaia.

G-lul Zaiancikovsky crede că execută ordinul 152 dacă:

1. Trimite la Dobrici toate forţele şi anume Div. 19-a rom., Div. 61 şi Div. Sârbă cum şi Div. 3 Cav., aceasta se chema după concepţia sa, *„forţele strict necesare"*.

2. Trimiţând totalitatea forţelor la Dobrici, nu mai rămânea nici *„un rest de forţe cu care să se îndrepte spre Turtucaia"*, unde acum era interesul cel mare.

3. Div. 3 Cav. rusă nu a fost trimisă ca să acopere stânga Div. 9-a. G-lul Zaiancikovsky a ştiut să o ocupe tot la Bazargic, asigurând cu o parte flancul drept al generalului

Simanski (Div. 61, Div. sârbă) iar cu restul să prelungească *„recunoașterea” în direcțiunea Sud-Vest.*

Așadar g-lul Zaiancikovsky nu execută ordinul Armatei III-a, el este deci consecvent cu obstrucția pe care o făcea ordinelor Armatei, chiar dela început.

G-lul Zaiancikovsky trebuia însă să facă o justificare pentru ce nu trimite la Bazargic *„forțele strict necesare”*, ci, trimite totalitatea lor, acest lucru rezultă din raportul g-lui Zaiancikovsky No. 42 din 23/VIII către M. C. Gl.:

„In seara de 23 Aug. am vizitat pe generalul Arghirescu căruia i-am spus că vreau ca să am o victorie pentru Div. 19-a, care prin marșurile și contra marșurile sale este demoralizată. Scop în care am pus în linie toate forțele mele pentru a sprijini Divizia 19-a la atacul asupra lui Dobrici”.

Insăși acest raport desleagă misterul, g-lul Zaiancikovsky nu vrea să execute nici Ordinul 152 al Arm. III-a, după cum nu-i executase nici până atunci vre-un ordin. De data aceasta, se agață de *„demoralizarea Div. 19-a”*, pentru care vrea *„să aibă o victorie!”*

Dar însăși Ordinul de Operație al g-lui Zaiancikovsky are în el toate greșelile și nici o calitate:

1. Dacă se observă modul cum se oprise trupele în noaptea de 23—24/VIII, se vede că pentru atacul Bazargicului cu cele trei Divizii acolate, era nevoie a se opri Div. 19-a atât timp pe loc până când capul Div. 61 I. venea la aceiași înălțime cu ea, apoi ambele Divizii trebuiau oprite până când sosea și Div. Sârbă. Deci o pierdere mare de vreme, pe care probabil că o dorea g-lul Zaiancikovsky.

2. G-lul Zaiancikovsky, își oprește în rezervă câte o Brigadă din fiecare Divizie (61 și Sârbă) la dispoziția sa. Era desigur mult mai ușor, dacă oprea întreaga Div. Sârbă la dispoziția sa; în acest caz nu se pierdea cu așteptarea ajungerei Div. Sârbe la înălțimea celorlalte două, iar acțiunea în cadrul Diviziei devenea mai ușoară, comandantul Diviziei lucrând cu toate elementele de care dispune, iar nu lucrând cu Brigade.

3. Se constată că g-lul Zaiancikovsky, care avea 7 Brigade, vâră în acțiune 4 Brigade și păstrează 3 Brigade ca rezervă, luând câte o Brigadă din fiecare Divizie. Acest lucru este un non sens, căci a rupe Diviziile și a nu lăsa când e posibil acestei mari și importante unități toate elementele, este o greșală.

G-lul Arghirescu pune Div. 19-a în marș la ora 8 pe șoseaua Caraomer-Bazargic, dar după puțin timp ea este oprită în scop de a mai da timp Div. 61 I. ca să

ajungă la înălţimea ei. La ora 12.30 Div. 19-a a fost pusă din nou în marş; iar la ora 14.25 ajunge la Karalez, aci este oprită din nou pentru acelaş motiv.

La ora 16 în fine Div. 61 I. ajunge la Karalez la înălţimea Div. 19-a.

G-lul Kantardjief în urma atacului din ziua de 23/VIII, ceruse Arm. III-a în dim. de 24/VIII, să-i dea ajutor. G-lul Toşef dispune ca:

„Div. 6-a să sprijine şi să dea g-lui Kantardjief ajutor pentru respingerea unui eventual atac".

G-lul Toşef mai ordonă ca:

„R. 53 I. (bulg.) şi R. 75 I. turc, să fie trimise tot la Bazargic".

Aşa că până în dimineaţa zilei de 24/VIII g-lul Kantardjief primise suficiente ajutoare, el avea:

R. 8 I. (3 btl.), I/R. 4 M., I/R. 48 M., R. 53 I. (4 btl.), R. 75 turc (3 btl.), 2 cp/R. 15 Gr., 3 btr. In total 12 btl. şi 3 btr.

Nu mai poate compta pe Brg. 2 I/Div. 6-a adică pe R. 35 I. şi R. 36 I. căci conform ordinului g-lui Toşef, pleacă la 24/VIII ora 10.30 pentru a cantona în seara zilei cu R. 35 I. la Golemo Ceamurli şi R. 36 I. la Karapelit.

In schimb însă g-lul Toşef trimite în dim. zilei de 24/VIII Div 1 Cav. aflată în zona Kurtbunar cu ordin „să acţioneze în direcţia satului Sari Nebi" (32 km. N. V. Bazargic).

G-lui Kantardjief care are ordin:

„Să ocupe Bazargicul, să-l întărească puternic şi să reziste cu îndârjire", ocupă poziţia în modul următor:

a) Sectorul din dreapta: btl. I/R. 4 M. ocupă poziţia din drumul Bazargic-Balcic până la S. Gelindzik;

b) Sectorul din centru: 2½ btl./R. 8 I., 1/48 I. şi 2 btr./R. 5 A. depe liziera de N. a satului Gelindzik, urmează liziera lui de N., tae calea ferată şi se îndreaptă spre V. la cota 263 până în drumul Bazargic-Ezibei;

c) Sectorul din stânga: 2 btl./R. 53 I., de aci până în drumul Bazargic-Osmanfaki.

In rezervă ca trupă de manevră 2 btl./R. 53 I., R. 75 I. turc (3 btl.) la Bazargic.

Mai avea încă 2 cp./R. 15 Gr. la 2 km. Sud de Bazargic.

G-lul Kantardjief face un fel de acoperire sui generis a poziţiei de luptă, cu un fel de garde mari şi avantgarde, cu numerotări variate, fără scop şi fără rost.

La ora 11 gl. Toşef, Cd. Arm. III-a bulg. dă Div. 6-a ordinul:

„Div. 6-a compusă din Brg. 2 Inf. (R. 35 şi 36) cu unităţi ata-

şate din R. 13 I. şi R. 2 A. sub comanda generalului Popov comand. Div. 6-a va ocupa sectorul Osman Faki-Arabagi-Cecârcea. Statul major al Diviziei în satul Cecârcea. Divizia va rămâne în această zonă la dispoziţia mea, pentru acţiunea dela Nord şi Nord Vest şi numai în caz de nevoie pentru susţinerea trupelor dela Bazargic".

Acest ordin contramanda ordinul dat Brg. 2/Div. 6-a în cursul nopţei, de aceea la primirea ultimului ordin Cd. Brg. dispune ca:

„R. 35 I. să ocupe sectorul Sud km. 122 până la Estul satului Arabagi",

iar

„R. 36 I. să ocupe înălţimile dela N. V. de Osman Faki".

Deci Brg. 2 Inf. era pusă în situaţiune de a putea interveni imediat la Bazargic; prin urmare g-lul Kantardjief dispunea de fapt. de (12+6=)18 btl. şi 4 btr.

După ora 16, adică după ajungerea Div. 61 I. rusă la Karalez, g-lul Zaiancikovsky îndrepta spre Bazargic:

Div. 61 I. rusă,	16 btl.	6 btr.	
Div. Sârbă	12 btl.	3 btr.	
Div. 19 Rom.	18 btl.	7 btr.	
Brg. 5 Căl.	—	—	7 esc.
1 Brg./Div. 3 Cav.	—	1 btr.	12 esc.
Total	46 btl.	17 btr.	19 esc.

Atacul se dă după ora 16, cu:

Div. 19-a (Brg. 5 şi 6 Mix) la Estul şoselei Bazargic-Caraomer, călare pe calea ferată, cu direcţia spre Gelindzik, cu Brg. 17-a în rezervă la Păd. Salman.

Div. 61 I. şi Div. sârbă (cu câte 1 Brg.) la Vestul acestei şosele.

Brg. 5 Căl. acopere stânga Div. 19-a rom.

Div. 3 Cav. acopere dreapta Div. sârbe, stă în faţa Div. 1 Cav. bulg., fără a avea nici o activitate, căci ea nu semnalează prezenţa Brg. 2/Div. 6-a în zona Osmanfaki-Arabagi.

Inaintarea Div. 19-a şi Div. 61 I. s'a făcut până la ora 20, până la înălţimea movilelor, satul Gelindzik a fost cucerit de Brg. 5 Mix. şi unităţi din Brg. 6 Mix.

La ora 20.25, g-lul Zaiancikovsky dă Ord. 1150 din 24/VIII cu următorul cuprins:

„Capul-de-pod Turtucaia a căzut, de aceea Comandantul Armatei a ordonat Grupului întreg de Est să se retragă spre Nord, urmând să apere valea dela Medgidia.

Pentru aceia ordon:

1. Grupul generalului Simanski (Div. 61-a şi Div. sârbă) în noaptea de 24/25 Aug. să se retragă la Saradja-Hairankioi-Calfakioi începând retragerea la ora 23, la 24/VIII.

2. Divizia generalului Arghirescu în noaptea de 24/25 Aug. se va retrage pe zona Caraomer-Hairankioi, începând retragerea la ora 23, la 24/VIII.

3. Cavaleria g-lui Leontovici (Div. 3 Cav.) va aoperi frontul şi flancul drept al Grupului de Est al Armatei III-a".

Diviziile au primit acest ordin după ora 21, cea dintâi 1-a primit Div. 19-a rom. apoi mai târziu Div. 61-a şi Div. sârbă.

G-lul Arghirescu a luat cel dintâi dispoziţia pentru executarea ordinului, dar în loc să înceapă retragerea la ora 23, o începe la ora 21.

Retragerea era inexplicabilă pentru trupe, căci ele dăduse inimicul înapoi şi acum în plin succes, ele trebuiau să se retragă, acest lucru a adus o slăbire şi mai mare a moralului ofiţerilor şi trupei. Scurt după aceasta, se răspândeşte ştirea că *„Turtucaia a căzut"*, aceasta a venit ca un trăsnet, sdrobind tot moralul Div. 19-a care era foarte obosită.

G-lul Zaiancikowsky dă Diviziilor după ora 21 ordin telegrafic şi telefonic:

„Ordinul relativ la retragere se contramandează,
Mâine continuaţi atacul. Trupele rămân pe poziţie".

Cum g-lul Arghirescu, după ora 21 începutul retragerei, s'a dus la Caraomer ca să ia ordine pentru a doua zi, găseşte aci contramandarea ordinului de retragere. Faptul că g-lul Arghirescu s'a dus personal să ceară noui ordine a fost o greşală căci un comandant de unitate, nu trebuie să-şi părăsească unitatea sa, mai cu seamă în timpul unei retrageri. Consecinţa în cazul ce ne interesează, a fost că g-lul Arghirescu a dat ordinul de oprirea retragerei la ora 22.25, dar nu a ajuns la Brigade decât tocmai în noaptea de 24—25/VIII ora 1.30.

Trupele Div. 19-a complet amestecate, au putut fi oprite la Kasimkioi dela 4.30—6.30 cu avantposturi pe linia cota 241-Maldzilar-Păd. Maldzilar (S. V. Cioban Kuiusu).

Dar g-lul Arghirescu văzând starea rea în care era Div., fără ca unităţile să fi putut fi restabilite, apreciază că ar fi în imposibilitate ca să execute ordinul primit dela g-lui Zaiancikovsky *„de a continua atacul în ziua de 25/VIII"*, dispune cu aprobarea Grupului de Est retragerea la Caraomer.

G-lul Zaiancikovsky susţine în raportul No. 42 către M. C. Gl. că *„a rămas surprins de această neputinţă a Diviziei*

de a revoca ordinul de retragere, şi de retragerea sa la Caraomer".

Cred că aci dreptatea este de partea g-lului Arghirescu, căci de fapt acesta putuse opri la Kasimkioi retragerea Diviziei, ce este drept cu unităţile amestecate, dar o oprise. G-lui Arghirescu şi-a dat seama că o unitate care sufere un aşa trist accident într'o zi, nu poate fi refăcută în câteva ore din noapte, pentruca a doua zi să fie vârâtă din nou în luptă.

Dar g-lui Zaiancikovsky, care dăduse ordine în afara literei şi spiritului ordinelor ce primea dela Comandamentul Armatei III-a, care dăduse Ordinul de Operaţie No. 3 din 25/VIII atât de neclar, încât a dat loc la neînţelegeri, la tărăgăneli şi înaintări foarte greu de executat din partea a trei Divizii (61, Sârbă, 19-a) aflate în situaţiuni cu totul defectuoase faţă de obiectivul atacului (cucerirea Bazargicului), acum văzând nereuşita ofensivei sale, dă zadarnic vina pe g-lul Arghirescu, afirmând că *„a rămas surprins de neputinţa Diviziei (19) de a revoca ordinul de retragere şi de retragerea sa la Caraomer".*

Aşa dar Grupul de Est rămâne în noaptea de 24—25/VIII în următoarea situaţie:

Div. 19-a în retragere pe Brg. spre Caraomer.

Brg. 5 Căl. în retragere spre Sarighiol.

Div. 61-a rusă cu 1 Brg. la S. de Ezibei spre Est şi 1 Brg. la Maltimovo.

Div. sârbă cu 1 Brg. la S. şi V. de Ezibei cu 1 Brg. la Cara Sinan.

Div. 3 Cav. în regiunea Kapakli-Armutli-Azaplar.

G-lul Kantardjief rămâne pe loc.

Div. 1 Cav. bulg. era adunată la Kurtbunar, supraveghind spre Silistra şi având ordin ca să arunce înapoi Div. 3 Cav. rusă.

Chiar în noaptea de 24/VIII, după căderea Turtucaiei, M. C. Gl. român alcătui din toate trupele aflate pe dreapta Dunării, o nouă grupare pusă sub ordinele g-lui Zaiancikovsky, în acest scop dă Ord. Oper. No. 362:

„In scopul de a relua Turtucaia, de unde inimicul ar putea căuta să treacă Dunărea, sau a merge contra Silistrei, toate forţele care se găsesc actualmente pe dreapta Dunării şi anume:

Corpul 47 Armată rus (Div. 61, Div. sârbă).

Div. 9 română,

Div. 19-a română,

Elemente din Div. 17-a română, care au putut ajunge la Silistra,
Div. 3-a Cav. rusă,
Brg. 5 Căl.,
vor forma o grupare, care va fi pusă sub ordinele d-lui gl. Zaiancikovsky. Această grupare va ataca inimicul cât mai curând posibil în direcţia Turtucaia, acoperindu-se spre Bazargic, prin un detaşament destinat să întârzie inimicul, care ar căuta să câştige teren spre Nord.

Linia de comunicaţie a trupelor din Dobrogea va trece prin Călăraşi şi podul dela Silistra".

Odată cu căderea Turtucaiei, feldmareşalul Mackenzen era pus în faţa unei grele probleme şi o hotărâre trebuia imediat luată.

Spre Bazargic erau semnalate forţe române şi ruseşti; un insucces avut la flancul drept ar fi fost desigur un pericol pentru planul ofensiv. Grupul Mackenzen era însă prea slab, pentru a da o mai mare forţă liniei de apărare spre Bazargic şi în acelaş timp să rămână suficiente forţe, pentru ca dela Turtucaia să se îndrepte spre Silistra. Era deci nevoie de a lucra repede; de aceea feldmareşalul Mackenzen se decide să pună cât mai repede mâna pe Silistra, să ameninţe dreapta Armatei româno-ruse din Dobrogea, aruncând-o spre Mare. La o trecere a Dunării la Turtucaia, după cum presupunea M. C. Gl. român, feldm. Mackenzen nici nu se putea gândi.

Din cele ce urmează, se va putea vedea, că planul lui Mackenzen nu se realizează decât în prima lui parte, căci atacurile asupra dreptei Armatei româno-ruse din Dobrogea nu reuşesc.

25 August. (Crochiul 9).

La Bazargic trupele g-lui Kantardjief ocupase poziţie dela N. de Bazargic şi N. Gelindzik, iar Brg. 2-a din Div. 6-a a g-lui Popof ocupase pe flancul stâng o poziţie la Osmanfaki-Arabagi-Ceacârcea.

La Grupul de Est, g-lul Simansky comandantul atacului dela Bazargic dispune la 24/VIII ora 23.20 atacul Bazargicului pentru ziua de 25/VIII, fără ca să ştie situaţia Div. 19-a aflată în plină retragere spre Caraomer.

Atacul începe în dimineaţa de 25/VIII, la ora 6, Div. Sârbă deschide foc de artilerie asupra satului Ceacârcea, care produce mari pierderi Rgt. 35 Inf. şi mai cu seamă btl. III/R. 35 Inf. Gl. Popof, ca să degajeze Rgt. 35 Inf., ordonă Rgt.

36 Inf. să contra-atace în flancul drept trupele atacului. Artileria bulgară era slabă, din care cauză ea a fost repede redusă la tăcere. Divizia sârbă înaintează şi pe la ora 8.30 respinge Brg. g-lului Popof cu pierderi mari pentru ambele regimente; Reg. 36 Inf. era pus în debandadă.

La ora 10.30 situaţia Rgt. 36 Inf. era următoarea:

2 companii la distanţă de 200 m. de Osmanfaki, restul fugea în debandadă spre Arabagi şi Ceamurli.

1 baterie era înconjurată de 1 companie sârbă.

Prin fuga Rgt. 36 Inf., situaţia btl. III/R. 35 Inf. era foarte grea, ceeace făcu ca şi acest batalion, împreună cu cele 2 baterii, să se retragă mai la Sud.

Gl. Popof ceru g-lului Kantardjief, să-i înapoieze cele 2 batalioane din Rgt. 35 Inf. şi 2 baterii, raportând şi Comandamentului Armatei greaua lui situaţie, care dispune ca gl. Kantardjief:

„Să coopereze pe dreapta Diviziei 6-a".

Iar g-lul Kolef:

„Să îndrepte Divizia de cavalerie spre flancul drept al inimicului".

La 10.30, gl. Kantardjief văzând că nu e atacat, înapoiază Brg. din Div. 6-a, cele 2 batalioane din Rgt. 35 Inf. şi 2 baterii, mai dispune ca să atace stânga inimicului. Atacul a fost însă slab dat.

G-lul Popof a luat următoarele măsuri:

Rgt. 36 Inf. să se oprească pe linia bateriilor, celelalte 2 baterii să ia poziţie şi să bată inimicul ce ataca dreapta Rgt. 35 Inf. Btl. III/R. 35 Inf. e silit din nou să se retragă, pierzând toţi ofiţerii şi toate mitralierele. Celelalte batalioane din Rgt. 35 Inf. (sosite dela gl. Kantardjief) la ora 15.30 au fost îndreptate în ajutorul Rgt. 36 Inf. şi Rgt. 35 Inf., lucru ce opri înaintarea Diviziei sârbe.

Div. 1 Cav. cu 2 btl./Rgt. 16 Inf., sub gl. Kolef, ajunge la ora 16 la Ceamurli în flancul şi spatele Diviziei sârbe, iar batalioanele din R. 16 I. spre Osmanfaki, contra lor, Divizia sârbă trimite 1 regiment infanterie dinspre satul Nastradin, care este oprit de focul celor 2 btl./R. 16 I. Divizia de cav., ameninţă serios dreapta Diviziei sârbe, care începe a se retrage, lucru ce făcu şi centru ce împingea R. 36 I. şi R. 35 I., să se retragă spre Nord. Retragerea s'a comunicat şi la Div. 61 rusă ce ataca pe Gl. Kantardjief.

Bulgarii nu urmăresc.

Se constată că la Bulgari se dau două atacuri, al Brg. 2/Div. 6-a şi al Div. 1 Cav., fără legătură între ele şi fără unitate cu frontul defensiv al g-lului Kantardjief.

In cursul nopţei de 25/VIII:

Div. 19-a s'a retras la Caraomer, ocupând sectoarele în modul următor.

Brg. 17-a Inf. în sectorul de Est şi Vest al şoselei Caraomer-Bazargic;

Brg. 6-a Mix. ocupă sectorul din faţa satului Chiragi în spre Est şi Vest;

Brg. 5 Mix. la Cerkez Kioi;

Brg. 5 Căl. la Sarighiol.

Div. 61 I. şi Div. Sârbă în curs de adunare la Hairankioi-Saradja.

Div. 3 Cav. Armutli-Kapakli.

CAPITOLUL XI

OPERAŢIUNILE ARMATEI DE DOBROGEA
dela 27 August—17 Sept. 1916
(Crochiul 10 și 11)

27 August.

In dimineaţa zilei de 27 VIII g-lul Toşef dă ordin Div. 1-a:
„Să ocupe cu Brg. 1-a şi Brg. 3-a înălţimile dela satul Vetren şi Siuneci, iar cu Brg. 2-a (Div. 1-a) să ocupe linia Cocina-Cazimir, cu o flancgardă spre Alfatar, unde să se lege cu Div. Cav."

Se ordonă g-lului Kolef:
„Să se îndrepte spre satul Chiuciuc-Kainargea şi să atace pe inimicul ce s'ar retrage din Silistra."

La ora 12.35, gl. Toşef primeşte ştirea că Silistra este evacuată; atunci ordonă g-lului Draganof, Comand. Div. 1-a, ca să ocupe în seara acelei zile Silistra.

O patrulă germană de ofiţeri intră în Silistra.

In seara de 27/VIII, Armata româno-rusă de Dobrogea sub comanda generalului Zaiancikovsky era în următoarea situaţie:

Div. 9-a în zona Câsla-Ghiuvegia-Parakioi-Calaici-Dobromirul din Vale şi din Deal;

Div. 3 Cav. rusă pe linia Dobromirul din Deal-Kecideresi-Abtaat;

Div. Sârbă pe linia Abtaat-Devedgikioi-Hadgikioi;

Div. 61 rusă pe linia Hadgikioi-Ciamurlii-Ciflick Musubei-Porjas;

Div. 19-a pe linia Cerchezkioi-Caraomer-Chiragi;

Brg. 5 Căl. până în lacul Mangalia.

Faţă cu cele întâmplate până acum pe frontul de Sud (Turtucaia-Silistra-Bazargic), Regele Ferdinand al României, telegrafiază la 26/VIII Ţarului Nicolae:

„Eu m'am obligat, să intru cu toate forţele mele contra inimicilor Antantei, înduplecat de promisiunea că voi fi sprijinit pe toate fronturile. Voi fi atacat în Dobrogea de forţe superioare, înzestrate cu artilerie, care este superioară acelei a Mea şi cred că aceste forţe vor fi în curând mărite, şi în cazul când bulgarii vor fi gata de sacrificii, pentru a scoate forţe depe frontul lor de Sud. Rog pe Majestatea Voastră să mă sprijine pe frontul Dunărei şi să se reia înaintarea pe celelalte fronturi, după cum este înţelegerea, ca astfel să se mai slăbească presiunea la care eu sunt supus."

Ţarul Nicolae a ordonat:

„Ca să se scoată Div. 115 I. depe frontul de Nord şi să se trimită Corpului 47 Arm.".

G-lul Alexejew văzând această dispoziţie a Ţarului, îi face imediat un raport cu următorul cuprins:

„Orice om ce s'ar trimite în Dobrogea, micşorează şansele unui succes pe direcţiunea noastră de operaţiune cea mai importantă şi cea mai primejdioasă. De aceea nu cred posibil să se trimită ceva acolo, până când intenţiunile lui Hindenburg nu sunt clarificate. Arta lui Zaiancikowsky constă în aceea ca să găsească mijlocul ca să-i ajungă trupele sale".

Ţarul Nicolae răspunde Regelui Ferdinand al României, cam în sensul ideei lui Alexejew:

„S'a trimis încă o Divizie ca întărire a Corpului lui Zaiancikowsky. Nu pot slăbi frontul nostru din Galiţia, aci voim să dăm inimicului o lovitură decisivă, aci îşi concentrează şi inimicul forţele sale. Dacă sforţările noastre din Galiţia vor fi încoronate de succes, atunci însărcinarea Armatei Majestăţei Voastre din Transilvania va fi uşurată. Chestiunea esenţială este de a înlătura pericolul principal, concentrând cât mai multe Divizii în Dobrogea. Eu sunt convins, că forţele unite româno-ruse vor sili pe bulgari să se ţie liniştiţi".

Comandamentul român primind şi telegrama lui Alexejew transmisă de colonelul Tatarinow, prin care cerea oprirea ofensivei din Transilvania şi întărirea frontului de Sud (a se vedea Volumul II, operaţiunile Armatei a II-a din Transilvania, ziua de 27/VIII), primeşte această sugestiune şi dă la 27/VIII ordinul No. 451 cu următorul cuprins:

„Situaţiunea pe frontul de Sud devenind serioasă în urma căderei Turtucaiei şi a întăririlor primite de inimic, ofensiva generală în Transilvania se amână deocamdată până la noui dispoziţii.

In Dobrogea s'a constituit o nouă armată ruso-română compusă din 5 Divizii.

Arm. III-a este însărcinată să apere teritoriul naţional pe stânga Dunărei, la Est de Olt".

Aşa dar defensivă şi la Nord, defensivă şi la Sud.

După 24/VIII căderea Turtucaei, Cd. de cpt. rom. dispusese întărirea Arm. de Dobrogea cu:

Div. 5 luată dela Arm. II-a, debarcă la Medgidia la 28/VIII.

Div. 2 luată dela Arm. I-a, debarcă la Medgidia la 30/VIII.

Div. 15[1]) luată din rez. generală, debarcă la Medgidia la 3/IX.

Div. 12 luată dela Arm. I-a, debarcă la Mircea Vodă la 4/IX.

28 August.

Arm. rom. de Dobrogea îşi rectifică în parte situaţia:

Div. 9-a ocupă frontul Câsla (lacul Oltina)-Ghiuvegia-Calaici-Dobromirul din Vale;

Div. 3 Cav. rusă Dobromirul din Deal-Kecideresi-Abtaat (incl.);

Div. sârbă Abtaat (excl.)-Devedgikioi-Hadgikioi (incl.);

Div. 61 rusă Hadgikioi (escl.)-Ienidge Hajdar V. Cerkezkioi;

Brg. 5 Căl, Cerkezkioi-V. Caraomer (această brigadă rămăsese numai cu 2 esc., căci dăduse 1 esc. Div. 5-a, 1 esc. Div. 9-a, 1 esc. Div. 19-a, 1 esc. la Mangalia, 2 esc. în descoperire);

Div. 19-a Caraomer-Chiragi-Sarighiol.

Div. 5-a care începuse să debarce la 28/VIII, se aduna în zona Cobadin-Biulbiul.

Incepe debarcarea Div. 2-a române la Cernavoda, primele ei elemente sunt trimise spre Cochirleni-Raşova.

Flota de operaţii româno-rusă soseşte la Mârleanu.

G-lul Basarabescu ceru înlocuirea sa la comanda Div. 9-a, M. C. Gl. aprobă înlocuirea sa cu gl. Petala N.

Col. Scărişoreanu C. ia comanda Div. 19-a, iar g-lul Arghirescu, trece la comanda Div. 6-a (pe frontul Arm. II-a).

Div. 19-a formează împreună cu Div. 5-a, Grupul gl. Hartel.

---

[1]) Parte din regimentele Div. 15-a fusese vârâte în Turtucaia la 23/VIII, ele s'au pierdut acolo. Divizia s'a reorganizat din R. 53 I., R. 65 I., R. 25 I., 1 btl./R. 80 şi 1 esc.

Div. 1 bulg. ocupă Silistra, unde găseşte 4 tunuri de 15 cm., 2 tunuri de 12 cm., 2 cupole şi 1 tun 53 m/m. cu afetele lor.

Frontul ocupat de Div. 1-a a fost E. Almalău-Kara Orman-Brâcima-Babuk-Kazemir.

Div. 4-a bulg. ajunge la Akadânlar.

Div. Cav. bulg. primeşte ca întărire Brg. 5 Cav. care lucrase până acum independent. Div. a încercat să înainteze din Beibunar la Teke Deresi, dar nu a reuşit; ea s'a oprit la Beibunar.

In această zi s'a format Brg. Bode (germană) din: R. 45 Rez. german, 1 btl./R. 21 I. germ., 2 btr. grele germane, 1 btr. austriacă cu tragere lungă şi 3 esc. Această brigadă avea ordin să înainteze în lungul Dunărei împreună cu Div. 1-a.

29 August.

M. C. Gl. arată Arm. III-a situaţia Armatei din Dobrogea; i se comunică, că i se ia brigada din Div. 15-a şi că în legătură cu acţiunea ce se va desfăşura în Dobrogea, să se facă demonstraţiuni puternice de trecere a Dunărei, în scop de a reţine maximum de forţe adverse pe frontul Dunărei.

La Armata de Dobrogea, Div. 5-a ajunge la 29/VIII în zona Bairamdede-Ghiuvenii.

Se dă g-lului Hartel comanda Grupului din stânga format din Div. 5, 19 şi Brg. 5 Căl.

Div. 61 rusă schimbă frontul, ocupând linia Hadgikioi-Bogdajli-Ienidge Hajdar.

Aşa că Armata de Dobrogea ocupă în această zi frontul:

Div. 9-a Câşla-Curu Orman-Ghiuvengia-V. Parakioi-Calaici-Dobromirul din Vale şi Deal;

Div. 3 Cav. dela excl. Dobromirul din Deal-Kecideresi-Aptaat (inclus.);

Div. sârbă de aci Devedgikioi-Hadgikioi;

Div. 61-a de aci prin Bogdajli-Jenidge Hajdar-N. Porjaz.

Brg. 5 Căl. din Cerchezkioi-V. Caraomer.

Div. 19-a Caraomer-Chiragi-lacul Mangalia.

Armata III-a bulgaro-germană nu atacă.

Div. 1-a rămâne pe frontul ocupat la 28/VIII.

Div. 4-a ajunge la Kurtbunar.

Div. 6-a şi trupele de Dobrici sunt pe linia Golemo Ciamurli-Osmanfacă-Ezibey.

Div. Cav. la Ciutucii.

Forţele bulgare erau mult împrăştiate.

Feldmareşalul Mackenzen dă Arm. III-a bulg. ordinul No. 1380 din 28/VIII:

„După ocuparea Silistrei, Armata III-a va înainta repede în urmărirea inimicului cu începere din ziua de 29/VIII; înaintarea se va face pe un front larg contra liniei Kuzgun-Caraomer, cu rezerve la flancul drept şi centru. Coloanele de marş să înainteze aşa fel, ca ele la nevoie să se ajute reciproc".

Dar Arm. III-a a g-lului Toşev nu putea începe această urmărire, din cauza împrăştierei forţelor sale. Gl. Toşev raportează la 29/VIII telegrafic că:

„Nu pot executa ordinul Dvs. de a înainta chiar azi spre N. E. şi să ajung repede pe linia Kuzgun-Caraomer, pentrucă Div. 4-a este încă mult în urmă. Div. 1-a a făcut eri marş forţat pentru ocuparea frontului Estic al Silistrei, iar R. 75 turc abia poimâine va sosi la Bazargic. Diviziile s'au îndepărtat mult de depozitele lor aflate la Razgrad, Şaitangic şi Kaspician. Pentru a executa ordinul Dvs. am dispus plecarea la 30/VIII, urmând ca unităţile să se hrănească cu ce vor găsi prin sate".

Gl. Toşev însă ordonase:

a) „Armata să înainteze în ziua de 30/VIII;

b) Grupul Bazargic şi Divizia 6-a să facă jumătate la stânga, spre a scurta frontul de marş şi a veni mai concentrate în faţa poziţiei inimice;

c) Divizia 1-a şi Brg. Bode se vor îndrepta în lungul Dunărei;

d) Divizia 4-a va urma între Divizia 1-a şi Divizia 6-a gata să ajute acestei Divizii".

Feldmareşalul Mackenzen aprobă acest ordin, dispune însă:

„Ca urmărirea să se facă pe un front cât mai larg cu detaşamente mixte, rupând frontul inimic acolo unde este posibil".

Gl. Toşev, care nu pricepea ce înseamnă o urmărire, fu contra unor asemenea detaşamente; el dispusese ca:

„Div. 1-a să aibă avantgarda pe linia Gârliţa-Alifak, un post la Bugiac, iar trupele de Bazargic să trimită recunoaşteri spre N. E.".

La această dispoziţie, feldmareşalul Mackenzen a dat următorul ordin:

„Cu trimitere de detaşamente mixte din Div. 1-a, nu cer ca ele să ocupe o linie hotărâtă în faţa frontului inimic, ci să înainteze atât cât vor putea. Avantgardele trimise în acest mod vor servi de sprijin Diviziei de Cavalerie, care trebui să tindă a ajunge în flancul şi spatele inimicului".

Dar gl. Toşev nu vrea să execute ordinul. El vrea mai întâi o concentrare a Armatei, care de fapt era împrăştiată.

Pe baza acestei hotărâri, gl. Toşev dă ordinul de operaţiuni No. 25 din 29/VIII:

A) „Div. 1-a cu Brg. Bode va înainta mâine 30/VIII în direcţia Kuru Orman-Calaici-Gorno Kadievo. Pe la orele 8 dim. avantgarda Diviziei va trece linia Gârliţa-Kociular şi se va opri pe linia Lipniţa-Kranova. Inoptarea se va face în sectorul Chiuciuc[1]) Kainardgea şi Garvanul. Va trimite flancgarde pe şoseaua Silistra-Ostrov-Lipniţa şi o unitate de legătură cu Div. 4-a la Küse Aiden.

R. 2 Art. grea se va îndrepta spre Curu Orman.

B) Div. 6-a (R. 35, 36, 53 I.) mâine 30/VIII ora 10, va intra ajungând cu avantgarda linia N. V. Kosludeg-Durbali, făcând legătură cu Divizia 4-a la Hasi Küseler şi cu trupele de Dobrici la Aidin bej.

C) Trupele de Dobrici, mâine 30/VIII ora 10, vor înainta ajungând cu avantgarda linia N. E. de Kasapli-Aidin bej-Cioban Kuiusu, având deosebita atenţie spre flancul drept.

D) Div. 4-a, mâine 30/VIII ora 6, va continua înaintarea spre N. E. grupându-se în sectorul Karacâşla-Hasi Küseler-Baraclar; făcând legătura cu Divizia 1-a la Küse Aiden şi cu a 6-a la Armutli. Divizia va rămâne la dispoziţia cd. Armatei, gata de a acţiona şi dându-se libertate comandantului ei să susţină Divizia 1-a sau 6-a la nevoie.

E) Divizia de Cavalerie, mâine 30/VIII, se va îndrepta spre S., ajungând la 9 dim. la Armutli, unde se va opri acoperind înaintarea Diviziei 6-a, păzindu-i flancul stâng de atacurile inimicului".

Diviziei de Cavalerie i s'a mai dat ordinul telegrafic:

„Imediat ce Divizia 6-a şi trupele de Dobrici vor ocupa mâine obiectivele date şi cooperarea nu va mai fi necesară, Divizia Cavalerie se va retrage spre S. E., trecând repede prin spatele Diviziei 6-a şi a trupelor de Dobrici, va trece la flancul drept al Armatei la satul Pisarevo".

30 August.

In această zi, Div. 15-a rom. se află în curs de transport pentru a intra în compunerea Armatei de Dobrogea.

Pela ora 15, Brg. Bode, Brg. 3 şi 2 din Div. 1-a bulg. înaintează contra frontului Div. 9-a, care avea: Brg. 19 I. col. Mihăescu N. pe D. Mezarlâc până la V. Mori (S. cota 156) aproape de satul Calaici; Brg. 40 I. col. Tarnosky la stânga pânăla Dobromirul din Deal; iar Brg. col. Frim (R. 7 V. şi R. 35 I.) în rezervă la Est de Dobromirul din Vale.

---

[1]) Malka.

La ora 15.30 bateriile divizionului 1/R. 3 Art. dela Est de Parakioi trag asupra Brg. 3/Div. 1-a, ce se îndrepta spre Velikioi şi asupra Brg. 2/Div. 1-a, ce se îndrepta spre Kranova; duelul de artilerie a ţinut pânăla căderea nopţei.

La ora 22 pe frontul Rgt. 63 şi 23 I. (Brg. 19 I.), Brg. Bode căuta a înainta. Atacul ei este respins cu grele pierderi, printre cari şi Prinţul Wilhelm de Hessa, care a căzut în faţa lui Ghiuvegia. Brigada se retrage la Lipniţa. Brg. 3/Div. 1-a se opreşte la Velichioi. Brg. 2/Div. 1-a la Kranova, iar Brg. 1/Div. 1-a ajunge la Cuiugiuc.

Col. Mihăescu, indus în eroare, raportează că:

„Inimicul în retragerea lui a părăsit o baterie în defileul Ghiuvegia".

Acest lucru nu era adevărat.

G-lul Petala N. ia comanda Div. 9-a în locul g-lului Basarabescu.

Div. 4-a bulg. ajunge în sectorul Karacâşla-Hasi Küsler-Baraclar.

Div. 6-a a înaintat în două coloane, ocupând înălţimile dela V. Esetli şi Durbali, unde s'a întărit. Spre seară, amândouă coloanele au fost bătute cu focurile artileriei Diviziei 61 rusă.

Trupele de Dobrici au înaintat în două coloane, ajungând cu coloana din dreapta (R. 8 I. şi 2 btr.) pe poziţia dela Cioban Kujusu, iar cu coloana din stânga (R. 74 turc, 3 btr. germane de 105) la Aidin bej.

Div. Cav. s'a concentrat la amiază la Armutli, de unde a plecat la ora 20, spre a trece pe flancul drept al Armatei.

Div. 3 Cav. rusă este retrasă depe frontul Dobromirul din Deal-Kecideresi-Abtaat şi dusă în zona Carali-Jenidge-Hajdar-Cerkezkioi, iar Div. sârbă prelungeşte aripa ei dreaptă, făcând legătura cu Div. 9-a, aşa că frontul român e ocupat în ordinea: Div. 9-a (pânăla Dobromirul din Deal), Div. sârbă (pânăla Hadgikioi), Divizia 61 pânăla Carali), Div. 3 Cav. (pânăla Cerchezkioi), Brg. 5 Căl. (pânăla Caraomer), Div. 19-a (până în lacul Mangalia).

La Cernavoda debarcă Div. 2-a, (adusă dela Arm. I-a); ea este îndrumată în zona Cochirleni-Raşova.

Cd. de Cp. dă la 29/VIII ordinul de operaţiuni No. 4 în care dispunea:

„Situaţiunea depe frontul de Sud cere ca deocamdată armatele depe frontul de Nord şi Nord Vest să rămână în defensivă....."

Prin urmare Cd. de Cp. şi cu acest ordin ca şi cu ordinul No. 451 din 27/VIII opreşte ofensiva la Nord, acest lucru a fost desigur o mare greşală, căci în situaţia strategică

în care se găsea armata română, nu trebuia oprită ofensiva la Nord, ci trebuia ca Armata de Dobrogea să se retragă până la gâtul îngust al Dobrogei, să se pue în defensivă, căci cu forţele ce avea, ea nu putea face alt ceva. Operaţiunea pe care voia să o încerce Cd. de Cp. era o operaţiune pe linii interioare care e forte grea, căci, niciodată o armată nu poate să fie atât de puternică ca să atace deodată pe două fronturi; massa principală operează ofensiv pe un front, apoi e îndreptată pe celalt front *la momentul oportun;* aşa a lucrat Frederic al II-lea în răsboiul de şapte ani contra Francezilor, Austriacilor şi Ruşilor; aşa a lucrat Napoleon în 1796 contra Armatei piemonteze şi austriace; aşa a voit să lucreze Napoleon în 1815 contra armatei prusiene şi engleze. Manevra, aşa cum e expusă, pare simplă, dar practicarea ei este grea, căci, luarea unităţilor just la timpul oportun depe un front, apoi transportarea lor în timp util pe celalt front, sunt operaţiuni foarte complicate, fiind legate de mari greutăţi; Cd. de Cp. român credea că a găsit momentul oportun, el spera să învingă aceste dificultăţi şi se decide să execute această manevră.

31 August.

Inimicul atacă din nou Div. 9-a.

La ora 6.45 începe un bombardament de artilerie de diferite calibre formată din artileria Brg. Bode şi R. 2 Art. grea depe D. Ghiol Sârt şi D. Ghiol Iol şi a artileriei Brg. 2/Div. 1-a depe poziţia dela Estul satului Kranova.

La ora 12 infanteria Brg. Bode debuşează pe liziera de Est a pădurei Buiuc. Ea atacă de două ori frontul Brg. 19 Inf. reuşind un moment a o da puţin înapoi. Intervenind rezervele, Brg. Bode e aruncată în păd. Buiuc şi chiar scoasă de aci. Dacă gl. Petala Comandantul Div. 9-a ar fi împins înainte şi Brg. 40 a col. Tarnoschi şi dacă şi gl. Zaiancikovsky ar fi dispus ca Div. sârbă, (ce era la stânga Div. 9-a şi care în acel timp nu era decât slab atacată), să treacă la contra-ofensivă, atunci succesul ar fi fost desigur complect asupra stângei inimicului. Nefăcându-se aceasta, inimicul s'a recules şi la ora 14 începe un bombardament mai puternic asupra Brg. 19 Inf. în special asupra sectorului R. 23 I. şi asupra unui batalion din R. 78 I. aflat la dreapta Brg. 40 I.

G-lul Petala vâră în acest sector o secţie de 105 mm. iar mai târziu i s'a trimis în ajutor 1 btr. din R. 20 A. şi un dvz. din R. 7 A. cum şi Brg. 10 I. a col. Anastasiu Alexe din Div. 5-a. Artileria a intrat în acţiune, dar infanteria nu, căci la această brigadă a survenit o panică neexplicabilă.

Frontul e rupt în sectorul R. 23 I. Brg. 19-a şi apoi dreapta Brg. 40-a se retrag în dezordine spre păd. Cojocaru, sub protecţia bateriilor divizionului maior Lupaşcu. Div. sârbă, atacată mai puternic, se retrage, rupând legătura cu Brg. 40 I. ceeace sili pe g-lul Petala să vâre 1 btl./R. 35 I. şi R. 7 V. (din Brg. col. Frim ce era în rezervă). Acest lucru făcu ca situaţia să poată fi în parte restabilită.

Div. 9-a se retrage în dezordine pe linia D. Ceatal-D. Distrail-Păd. Cojocariu-Sinir Bair şi Dobromir. Această poziţie a fost rău aleasă, fiind numai la 3—4 km. de poziţia de pe care trupele fugise.

Brg. Bode ocupă înălţimea 135 şi Curu Orman, luând 4 tunuri.

Div. 1-a a ocupat cu Brg. 3-a Calaici şi cu Brg. 2-a ajunge la V. de Dobromir.

Este fără îndoială, că acţiunea Diviziei 9-a, respectiv a Brg. 19 I. col. Mihăescu (2 Rgt. şi 3 btr.) din zilele de 30 şi 31/VIII, deşi s'a terminat cu o retragere, a avut un foarte bun rezultat, căci a ţinut în loc atacul germano-bulgar, dând în acelaş timp putinţa ca Diviziile 2 (gl. Socec), 15 (gl. Grigorescu) şi 12 (gl. Găiseanu) să fie transportate şi aduse în Dobrogea, cum şi corpului rus să se concentreze.

Div. 4-a bulg. reuşeşte să ajungă cu brigada din stânga pe linia E. şi S. de Hardali-V. Abtaat. Brigada din dreapta a fost puternic bătută cu focuri de artilerie a Diviziei sârbe şi dreapta Div. 61 rusă, ceeace face ca înaintarea ei să fie mult îngreuiată şi întârziată. Ea s'a oprit la N. şi E. de Azaplar.

Div. 6-a bulg. a reuşit să ocupe cu ambele coloane înălţimile 235 N. E. Esetli-N. Esetli şi acele dela E. Durbali. Această înaintare a fost oprită de artileria Div. 61, care cu infanteria sa a executat şi un contra-atac.

Trupele de Dobrici au ocupat poziţiile între satul S. Musu bej şi N. Kara Agaci. Ele au fost contra atacate pe front şi flancul lor stâng de o unitate din Div. 61, care respinsese un btl. din R. 74 turc, dar situaţia a putut fi restabilită de R. 8 I. bulgar.

Div. Cav. a g-lui Kolef a ajuns cu grosul pe dreapta armatei, la Cifut Kuiusu pe drumul Dobrici-Medgidia.

In scop de a constata până unde se întinde dreapta bulgară, se formase un detaşament din: Brg. 5 Căl., 5 btl. din Brg. 17 şi 1 dvz. din R. 19 Art. cu ordin să înainteze cu Brg. 5 Căl. pe direcţia Caraomer; iar cu restul detaşamentului spre Hasârlâk şi Cifut Kuiusu.

Detaşamentul se pune în marş la ora 16.30, având în

avantgardă un btl. din R. 9 V. La Vama veche este primit cu focuri de artilerie. Divizionul de artilerie trage asupra inimicului depe D. Harman Kuiusu. Inimicul se retrage. La ora 8.30 detaşamentul român primeşte ordinul No. 7 al g-lui Hartel:

„Misiunea grupului trimis spre Harman Kuiusu considerând-o îndeplinită, trupele vor lua poziţiunile iniţiale".

Detaşamentul se retrage în poziţiile depe care plecase, iar cavaleria bulgară se retrage şi ea.

La 31/VIII, g-lul Zaiancikovsky dă ordinul de operaţie No. 1202 pentru ziua de 1/IX/1916:

„In tot timpul zilei de 31 August, duşmanul a atacat pe tot frontul. Cu cea mai mare furie a asvârlit lovitura principală pe flancul meu drept, care a fost apărat cu mare eroism de brava Divizie a 9-a. Această Divizie nu numai că a respins atacurile duşmane, dar a făcut prizonieri şi a luat opt tunuri.

Această Divizie a dat putinţa corpului rus de a se concentra pentru a da lovitura principală.

Pe restul frontului, atacurile duşmane au fost slabe şi după ştirile aduse de aeroplane nu mai sunt rezerve în spate.

Am hotărât ca mâine 1/IX să atac pe tot frontul dând lovitura principală cu corpul rusesc în direcţia Kranova.

Ordon:

1. Generalului Simanski cu tot corpul său, lăsând un regiment pentru a asigura flancul stâng, să atace în zori de zi cu cea mai mare iuţeală şi energie duşmanul în direcţia indicată;

2. Generalul Petala va lua sub ordinele sale toate trupele sosite din Div. 2-a şi legându-se cu Divizia sârbă să atace duşmanul, care se află în faţa sa, odată cu corpul rus.

3. Amiralul Negrescu să ajute pe generalul Petala cu artileria flotilei.

4. Generalul Hartel să împingă Divizia 19-a călare pe şoseaua Caraomer-Dobrici, pentru a atrage trupele inimice spre sine.

Brigada 36-a va rămâne rezerva mea pe locul unde se află (Calfachioi).

5. Generalul Leontovici, lăsând o parte din Divizia sa strictul necesar pentru a acoperi intervalul între generalii Simanski şi Hartel, va ataca pe duşman în spate în direcţia N. V.

Se cere tuturor generalilor, ofiţerilor şi trupei cea mai mare energie".

La 31/VIII seara feldmareşalul Mackenzen dă următoarea directivă cu No. 7446:

„Recomand Armatei ca la 1/IX să facă sforţări cu flancul stâng spre a împinge pe inimic spre Mare".

Această idee era desigur bună, căci dacă reuşea, rupea legătura Armatei româno-ruse din Dobrogea, cu ţara. Intenţiunea aceasta nu a putut fi pusă în practică, căci dreapta română era tare, iar stânga bulgaro-germană slabă.

Gl. Toşev dădu în noaptea de 31/VIII ordinul de operaţiuni No. 25:

1. „Div. 1-a va înainta mâine 1/IX ora 6 cu stânga înainte, atacând pe inimic; cu dreapta va rămâne pe loc, păstrând legătura cu Div. 4-a. Din centru Diviziei se va trimite pe dreapta 1 regiment inf. şi 1 secţie art., spre a întări acest flanc şi a coopera cu Div. 4-a.

2. Div. 4-a va ataca la 14/VIII pe inimic pe linia Abtaat-Devegikioi în direcţia Saragea.

3. Div. 6-a va înainta şi ataca pe inimicul din faţă.

4. Trupele de Dobrici vor înainta cu flancul drept, atacând pe inimic cu stânga spre Musubej, spre a coopera cu Divizia 6-a.

5. Div. Cav. la 1/IX ora 6 va înainta spre N. V. pentru a coopera cu trupele de Dobrici şi a urmări energic pe inimic în flanc şi spate.

6) Rgt. 1 Art. grea va trece la Div. 4-a".

1 Septembrie.

La 1/IX dim. Div. 9-a română încă nu se stabilise bine pe poziţie. Col. Mihăescu N. comandantul Brg. 19 I. nu mai avea din R. 23 I. şi R. 63 I. decât câteva sute de oameni; restul se răspândise în urma panicei din ajun şi încă nu putuse să fie adunaţi.

La Brg. 10 I. a col. Anastasiu Alexe (R. 8 şi 9 I.), ce fusese trimisă în ajutor dela Div. 5-a, situaţia era ceva mai bună.

Artileria se aşezase pe poziţie, dar era neacoperită de infanterie.

La ora 7, ştiri primite de col. Mihăescu arată că o coloană inimică înaintează dela Curuorman spre Cuzgun; era Brg. Bode. In acelaş timp R. 2 A. grea începe un bombardament foarte puternic cu artilerie de calibru mare asupra poziţiei depe D. Distrail.

Brg. 10 I., Brg. 40 I. (R. 38 I.) fug depe poziţie în panică, împrăştiindu-se pe unde au putut.

Consecinţele opririi pe poziţia depe D. Ciatal-D. Distrail, prea aproape de poziţia depe care se retrăsese Div. 9-a în ajun, începuse a-şi da roadele. Pe deoparte trupele panicate nu au putut fi puse în ordine, iar pe de alta,

poziţia nu s'a putut organiza decât sumar, iar acum inimicul executa cu Brg. Bode atac învăluitor spre Cuzgun. Situaţia era cum nu se poate mai rea.

Artileria, aproape izolată, se retrage depe poziţie. La 4 km. V. Cuzgun întâlneşte Brg. 19 I. (Rg-tele 23 şi 63 puse în ordine), dar fără col. Mihăescu comandantul ei; col. Constantinescu Cd. R. 23 I. ia împreună cu maiorul Lupaşcu A. din R. 3 A. hotărârea, ca să ocupe o poziţie pe înălţimile dela V. de Cuzgun. Col. Constantinescu ia poziţie cu Brg. 19 I. şi maiorul Lupaşcu A. cu cele două baterii ale sale. După câteva minute, inimicul începe un bombardament viguros de artilerie, dirijată fiind tragerea cu aeroplanul. Brg. 19 I. a colonelului Mihăescu N. fuge din nou depe poziţie spre Dunărea, aruncând arme şi muniţiuni. Maiorul Lupaşcu A. rămas izolat, retrage şi el bateriile.

Div. 9-a se retrage repede spre Adamklisi.

Div. 2-a ce debarcase la Cernavoda e trimisă repede să ocupe o poziţie pe D. Beilicului; ajunsă în apropierea acestei poziţii, când Div. 9-a ce era şi lupta mai la stânga ei, se retrage în dezordine, atunci şi Div. 2-a primeşte ordin de a se retrage spre Raşova.

Gl. Zaiancikovsky, văzând retragerea Div. 9-a, dă g-lui Hartel la ora 11.45 ordinul următor:

„Aripa dreaptă a Div. 9-a se retrage la Raşova în dezordine. Ruşii şi Sârbii continuă atacurile lor, dar din cauza retragerii Diviziei 9-a, poziţia lor e foarte gravă.

Ordon de a ocupa şi de a ţine la Caraomer cu o brigadă a Div. 19-a şi celelalte 2 brigade le veţi concentra şi le veţi trimite cât mai repede posibil la Cobadin ca rezervă generală.

Va trebui ca Brg. 36-a, care se găseşte din greşală la Est de Carali, să o faceţi să revină la Cobadin la rezerva mea. Dvs. sunteţi comandantul rezervei mele. Brigada de cavalerie rusă va veni deasemenea aproape de Cobadin. O altă brigadă va continua lupta. Călăraşii trebuie să supravegheze spaţiul dintre Caraomer şi Mare".

Din cele ce se vor vedea ulterior, succesul dobândit de Brg. Bode nu a putut fi exploatat. Această brigadă a trebuit să se oprească la V. de Cuzgun, căci la Div. 1-a bulg. aflată la dreapta ei se întâmplase un grav eşec.

Div. 1-a bulg. avea ordin să inainteze cu stânga, iar cu dreapta să rămână pe loc. Div. pleacă la ora 6, dar, în loc să rămână cu Brg. 2-a din dreapta pe loc, a fost trimisă să se întărească pe înălţimile dela E. de satul Dobromir şi S. satul Basarghian, ceeace era un non sens căci aci poziţia era ocupată de stânga Div. 9-a.

Când coloana din dreapta ajunge cu R. 16 I. la 1 km. de Dobromir, e primită cu focuri de artilerie şi contra-atacată puternic de 1 regiment român şi 1 regiment sârb, care pune R. 16 I. în fugă şi debandadă. El trece şi de artilerie, care, rămasă fără acoperire, se retrage. Trupele româno-sârbe urmăresc; această urmărire este oprită de R. 6 I. bulgar care atacă spre Tekederesi. Greşala provine nu numai dela atacul izolat al R. 16 I. ci şi dela prea marele interval ce exista între Div. 1-a şi Div. 4-a.

Brg. 3/Div. 1-a din stânga atacă frontul cota 172 (167) (S. V. Caralâc-E. Calaici). Ea înaintează cu mare greutate, oprindu-se cu stânga la 2 km. S. Caralâc, centru la 1½ km. V. Dobromirul din Vale şi dreapta refuzată înapoi la 2 km. V. Tekederesi; cu toate încercările făcute, nu poate înainta mai mult. Acesta este adevăratul motiv pentru care Brg. Bode aflată la stânga, deşi era în plin succes, a trebuit să se oprească în faţa lui Demircea şi a Cuzgun.

Div. 4-a a început lupta în zorii zilei. Ea luptă din greu, din cauza poziţiei dela Abtaat, care prin natura ei era tare.

De dimineaţă Div. sârbă a contra-atacat, dar fără rezultat. Div. 4-a bulg. atacă din nou cu o flancgardă pe stânga la Hardali, centru (Brg. 1), la Abtaat, dreapta (Brg. 3) N. Devedgikioi; dar flancgarda şi stânga diviziei, erau serios ameninţate de unităţi sârbe şi de retragerea şi debandada R. 16 I. aflat la dreapta Div. 1-a. Cu mare greutate Div. 4-a a ocupat cu brigada din stânga înălţimile dela Sud de Abtaat, iar cu brigada din dreapta ce atacase de dimineaţă, nu reuşeşte, decât cu mare greutate şi mari pierderi să înainteze şi să ocupe la prânz Hadgikioi şi Devedgikioi, respingând Div. sârbă spre Sahveli.

Seara, Div. 4-a bulg. era pe linia Hardali-Abtaat (218) 3 km. S. Sahveli.

Div. 6-a bulg. reuşeşte să ocupe cu dreapta viile dela S. şi apoi pe cele dela N. de Musubej, împinge apoi stânga Div. 61 rusă şi dreapta Div. 3 Cav. rusă. Cum sosise în ajutorul Corpului rus Brg. 36 Inf. rom. (R. 51, R. 52 şi 3 btr.) sub comanda col. Georgescu Christodulo, acesta primeşte ordin dela g-lul Simansky:

„Ca să susţină cu Brg. 36 I., retragerea Div. 61 I. spre Saragea".

Col. Christodulo ia poziţie cu R. 51 I. ţine R. 52 I. în rezervă. Div. 6 I. bulg. atacă, R. 52 I. rom. contra-atacă, cucereşte satul Karali şi viile dela Sudul satului, respingând depe lisiera de Sud a viilor, atacurile unităţilor bulgare. La ora 16 col. Christodulo contra atacă cu 6 comp. asupra

stângei inimicului, silindu-l să se retragă. Odată cu venirea nopţei Brg. 36 I. este retrasă conform ordinului primit la Hairanchioi unde rămâne în rezervă.

Div. 6-a bulgară ocupă o poziţie aflată la 3 km. N. Karali. Stânga acestei Divizii a avut de luptat din greu la N. E. de Hadgikioi şi Devedgikioi ocupate de stânga Div. sârbe şi de dreapta Div. 61 rusă; totuşi a reuşit să înainteze până la 3 km. S. Sahveli.

Trupele Dobrici atacă şi ocupă platoul dela V. de satul Hasirlik, apoi spre amiază înaintează, ocupă cu stânga Musubej, după amiază trupele de Dobrici a g-lui Cantardjief resping stânga Div. 61 ruse, reuşind a ocupa şi a se stabili pe linia Ienidge Hajdar-Porjaz.

Div. Cav. bulgară precedată de un detaşament compus din 2 comp./R. 16 I., 2 comp. ciclişti şi 7 esc. mtr. s'a îndreptat la 8 dim. dela Cifut-Kuiusu spre Caraomer, iar grosul cavaleriei urma.

La ora 10 detaşamentul înaintat se desfăşoară în faţa poziţiei dela Caraomer, ocupată de R. 40 I. şi 51 I. Brg. 5 Căl. şi 3 btr., dar neavând artilerie, s'a pus în defensivă aşteptând grosul cavaleriei. G-lul Kolef însă având frică să nu fie întors pe dreapta de cavaleria rusă, s'a mulţumit să lase detaşamentul înaintat să conducă o luptă tărăgănitoare, iar cu Div. Cav. a ocupat linia satelor Canli Cicur şi Dauluchioi, apoi dupe înserate g-lul Kolef face greşala de părăseşte poziţia ocupată şi se retrage cu detaşamentul înaintat la Harman Kuiusu şi cu grosul cavaleriei la Rogozina şi Cerno Oko.

G-lul Zaiancikovsky, hotărând retragerea, dă ordinul de operaţie No. 1207 din 1/IX ora 17.50 cu următorul cuprins:

„In noaptea de 1—2/IX Armata va ocupa şi ţine cu orice preţ poziţia întărită dela Cobadin.

a) G-lul Petala (Div. 9-a şi 2-a) va ocupa şi ţine cu orice preţ partea poziţiei Raşova-Cocargea (excl.);

b) G-lul Simansky (Div. 61 şi Div. sârbă, mai puţin 1 brg. va ocupa şi ţine cu orice preţ sectorul Cocargea (excl.) cota 123 la 4 km. Sud Est de Cobadin, ambele puncte inclusiv.

c) G-lul Hartel (Div. 19-a şi 1 brg. din Div. 5-a română cu brigada de călăraşi) va ocupa şi ţine cu orice preţ partea între cota 123, la 4 km. S. E. de Cobadin (excl.) şi Tuzla (incl.).

d) Rezerva mea: 1 brg. din Div. 5-a (Brg. 10-a) se va concentra în regiunea Culus Mamut;

e) Div. 3-a de cav. se va concentra în regiunea Murfatlar, 1 brg. din grupul Simansky se va concentra în regiunea Biulbiul Mic;

f) Limitele între grupul general Petala şi grupul general Simansky, Hardali-Enigea-Mircea Vodă-Tortoman, toate aceste puncte aparţinând generalului Petala. Intre generalul Simansky şi Hartel: Elibig-Cioban Isa-Caramurat, toate aparţinând generalului Simansky.

Grupul Simansky va începe marşuri la ora 8, celelalte trupe vor începe mişcarea când generalul Simansky va fi la înălţimea lor.

Se vor stabili imediat legăturile între diferitele grupări, făcându-se dela dreapta la stânga".

Pentru executarea acestui ordin, Armata de Dobrogea se retrage în cursul nopţei de 1—2/IX pentru a ocupa linia Raşova-Cobadin-Lacul Tuzla, fără a fi urmărită de armata bulgaro-germană.

La 2/IX, Armata bulg., constatând că Armata de Dobrogea s'a retras, se decide a executa urmărirea. In acest scop feldmareşalul Mackenzen dă directiva:

„Div. 1-a şi Brg. Bode trebuie ca prin înaintarea lor să împiedice pe inimic de a se opri pe linia Medgidia-Cernavoda. Pentru care, ele nu se vor opri pe linia Dobromir-Kuzgun, ci să înainteze energic dincolo de această linie.

Pe flancul stâng se va lăsa o flancgardă, care să recunoască linia Medgidia-Cernavoda.

Pe flancul drept al Armatei să se evite înghesuiala între unităţile noastre.

Trupele de Dobrici vor avea o direcţie N. E. pentru urmărire. Div. 1 Cav. va înainta în spatele inimicului, tăind comunicaţia Constanţa-Medgidia-Cernavoda şi împiedicând venirea de noi forţe inimice".

Deşi această directivă suferea de lipsa de claritate, totuşi gl. Toşef dă ordinul de urmărire No. 27:

„Div. 1-a se va îndrepta spre linia Arabagi-Cocargea.

Div. 4-a spre linia Cocargea-cota 147 (V. de Caciamac).

Div. 6-a spre linia cota 147-Cobadin inclusiv.

Trupele de Dobrici în două coloane prin ocolirea satului Cavaclar.

Div. Cav. la E. de calea ferată, direcţia generală Medgidia, păzind flancul drept al Armatei, să cadă în spatele inimicului ce se retrage; tăind linia Cernavoda-Constanţa".

In această zi, unităţi bulgare au ocupat Mangalia.

2 Septembrie.

In această zi Armata de Dobrogea se stabileşte cu: Div. 2-a ce are Brg. 32 I., alcătuită numai din R. 66 I. (R. 26 I. rămăsese în Oltenia), pe D. Cetatea-D. Baciului-Pd. Cinghineaua;

Div. 9-a (împreună cu Brg. 10-a din Div. 5-a) pe linia cota 118 (E. Arabagi) cota 114 (E. Mulciova); Brg. 10-a

din Div. 5-a la S. E. de Mulciova dela cota 122—132 D. Dechilitis-Cocargea.

Corpul rus (1 Brg. din Div. sârbă, Div. 61-a) pe linia Cocargea-cota 123 (E. Cobadin).

Div. 19-a cu Brg. 5 Mixtă la Enge Mahle. Detaşam. maior Kiriacescu la Topraisar şi Urlukioi, Brg. 17 I. la Topraisar.

Brg. 5 Căl. la Tekirghiol.

In rezervă:

Brg. 36 I./Div. 5-a rom. la Ende-Carachioi.

1 Brg. din Div. sârbă la Biulbiul Mic.

Div. 3 Cav. rusă la Murfaltar.

In seara acestei zile Brg. 4/Div. 2-a înaintează şi ocupă înălţimile dela S. V. de V. Ghiol Başa.

Escadra româno-rusă depe Dunărea se retrage la Raşova, apoi la km. 309.

3 Septembrie.

In cursul dimineţei parte din artileria Div. 2-a română vine şi ia poziţie înapoia Brg. 4-a, care prin poziţia ce ocupa se găsea înaintea frontului ordonat; iar între aripa stângă a Div. 2-a şi aripa dreaptă a Div. 9-a care era la Arabagi, rămăsese un gol.

După cum era de aşteptat, Brg. Bode atacă Brg. 4-a (R. 3 I. şi R. 19 I.) sub col. Antonescu Ilie, o aruncă înapoi. Col. Antonescu căzu mort.

R. 14 Art. e nevoit să se retragă din luptă, lăsând pe poziţie câteva tunuri. Situaţia nu a putut fi restabilită, decât prin contra-atacul R. 53 I. (din Div. 15-a[1]) venită din Moldova şi care era în curs de debarcare la Cernavoda). Acest regiment era sub comanda col. Broşteanu Ernest. La ora 16 R. 53 I. ia formaţie de luptă, trece prin Arabagi şi susţinut de R. 25 Art., contra atacă Brg. Bode depe D. Arabagi, o pune pe fugă, ameninţând şi flancul stâng al Div. 1-a bulg. ce era la dreapta Brg. Bode. R. 14 Art. rom. îşi recâştigă tunurile. Col. Broşteanu cade grav rănit. Pentru acest glorios fapt de arme, col. Broşteanu a fost decorat cu Ord. „Mihai Viteazul" cl. III-a.

La respingerea Brg. Bode, a contribuit flota de Dunăre sub comanda contra amiralului Negrescu, care nu numai că a bombardat bateriile inimice ce luase poziţie înapoia Brg. Bode, ci flota a executat o mişcare ofensivă până la

[1]) Această Divizie, se refăcuse după Turtucaia şi avea acum la sosirea în Dobrogea: R. 53 I., R. 65 I., 1 btl./R. 80 I. şi R. 25 Art.

Oltina, trecând deci în spatele frontului Brg. Bode, bătând-o tot timpul.

Comandantul Div. 1-a bulg. face faţă colonelului Broşteanu cu R. 41 I., degajând astfel Brg. Bode. R. 53 I. rom. ocupă sectorul cota 148 — cota 118 (D. Carasu), iar Brg. Bode se întinde dela Aliman până la N. Talasman.

Div. 1-a bulg. a bombardat în cursul zilei frontul Div. 9-a, dar fără efect. In după amiaza zilei, Div. 1-a bulg. ocupă poziţia dela E. Talasman-Enigea-cota 156 (N. Chioseler).

Div. 4-a bulg. înaintează şi, sub focul artileriei dela Cocargea şi Est Cocargea, ocupă înălţimile Chioseler (156) — Suat Iuk (158) — sud Terzi Veli, rămăsese deci cu dreapta înapoi.

Div. 6-a bulg. care se îndreptase cu direcţia generală spre Carabaca (S. Cobadin), se opreşte pe linia Carabaca-Cavgagi Besaul.

Trupele de Dobrici ocupă Cavaclar-Ghiuvenli, rămăsese deci înapoi.

Div. Cav. ocupă gara Agemlar şi satul Enghez.

Asa dar Armata bulgaro-germană se apropiase de poziţia armatei de Dobrogea pe întregul ei front, ocupând linia Aliman-Talasman-Enigea-Chioseler (156) — Suat Iuk (158) — S. Terzi Veli-Carabaca-Cavgagi Besăul-Cavaclar-Ghiuvenli-Agemler-Enghez.

Gl. Cantardjief, comand. trupelor de Dobrici, fusese rănit şi înlocuit cu gl. Topalof.

In spatele armatei începe a sosi Div. 25-a turcă; un regiment venise din satul Pcelarovo (19 km. N. Dobrici) la dispoziţia comand. Armatei.

In ziua de 3/IX, gl. Averescu Comandantul Arm. III-a este numit şi Comandantul Armatei de Dobrogea, luând denumirea de „Grupul Armatelor de Sud".

In seara acestei zile acest grup era în următoarea situaţie:

1. Armata III-a gl. Văleanu:

a) Pe linia Bucureşti-Olteniţa în acoperire spre Dunăre. Div. 10-a (gl. Văitoianu Arthur) 15 btl., 12 btr.

b) In sectorul Zimnicea-Giurgiu.

Detaşamentul Alexandria (col. Oproiu).

Div. 1 Cav. (gl. Herescu) 24 esc., 3 btr.;

Div. 18-a (gl. Referendaru Alex.) 8 btl., 7 btr.;

Div. 16-a (gl. Anastasiadi C.) 6 btl., 6 btr.

2. Armata de Dobrogea, sub gl. Zaiancikowsky, în situația dela 2 Septembrie, având:

Div. 2-a (gl. Socec A.) şi Div. 9-a (gl. Petala C.) la dreapta între Raşova-Cocargea;

Corpul rus: Div. sârbă (col. Hadgici) şi Div. 61-a rusă (gl. Simansky) pe linia Cocargea-Cobadin;

Div. 19-a (gl. Scărişoreanu C.) în supraveghere Cobadin-Topraisar;

Div. 15-a (gl. Grigorescu Eremia) şi 1 Brg. din Div. 12-a în rezervă înapoia dreptei;

Div. 5-a (gl. Hartel) şi Div. Cav. rusă (gl. Pavlov) în rezervă înapoia centrului, în zona Biulbiul-Murfatlar-Ende-Carachioi.

Escadrila de aeroplane la Medgidia (6 aparate).

Trupele aflate față în față la 3 Septembrie

UNITĂȚI	Btl.	Esc.	Baterii	
			câmp	grele
1. Grupul Armatelor de Sud Româno-Ruse				
a) *Arm. III-a:*				
C. V A. = Div. 10, 21 C. VI A. = » 16, 18, 22	53	—	45	—
Div. 1 Caval.	—	24	3	—
Artileria grea	—	—	—	7
Apărarea fixă a Dunării	5	—	7	3
Total . . .	58	24	55	10
b) *Arm. de Dobrogea:*				
Div. 12, 15, 2, 9, 5, 19 rom.	89	—	63	
Brg. 5 Cav. rom.	—	7	—	
Artileria grea	—	—	—	3
Div. 61, 115 ruse	32	—	24	
Div. sârbă	16	—	12	
Corp. Cav. rus (Div. 3 Cav.)		24	2	
Total . . .	137	31	101	3
Total general . . .	195	55	156	13

(Urmare)

UNITĂŢI	Btl.	Esc.	Baterii	
			câmp	grele
2. **Armata III-a bulgară-germană-turcă**				
Div. 1-a Inf.	20	—	14	
» 4-a »	17	1	16	
» 6-a »	13	—	6	
Rezerva mob. Varna	8	—	5	2
Brigada germană Bode	4	3	1	2
Div. 25 turcă	3	—	—	
» Cav. bulg.	—	24	1	
Artileria grea	—	—	—	7
Total . . .	65	28	43	11
Mai erau încă:				
Garnizoana Rusciuc	6		6	
» Turtucaia şi Silistra	7		3	
» Staro Selo	1			
» Borisovo	1			
» Rasgrad	3			
Total . .	18		9	
Total general . . .	83	28	52	11

In ziua de 3/IX, colonelul Tomson ataşatul militar englez comunică M. C. Gl. părerea lordului Robertson, comandantul şef al forţelor britanice, care ar fi următoarea:

„Să se menţină planul de operaţie român cu ofensiva în Transilvania. Că decisiva nu poate fi dobândită la Lemberg sau Przemisl, ci pătrunzând în câmpia Ungariei. Că pentru aceasta trebue, ca Ruşii să trimită forţe suficiente în Dobrogea, ca împreună cu trupele române, să poată bate pe bulgari şi să reia ofensiva la Nord".

M. C. Gl. român făcea invers; el oprise ofensiva din Transilvania, lua Divizii de aci şi le trimitea la Sud. Iar Ruşii încă nu puteau fi hotărâţi a trimite forţe suficiente în Dobrogea.

Gl. Zaiancikowsky dă ordinul No. 1218 din 3/IX prin care prescrie:

1. „Brg. 5-a Mix. col. Ionescu Marin intră în compunerea

Diviziei 5-a sub ordinele d-lui general Hartel, formând rezerva Armatei şi urmând să se concentreze la Biulbiul Mare.

2. Brg. 36-a compusă cu Brg. 6-a şi Brg. 17-a sub ordinele d-lui colonel Scărişoreanu precum şi 4 esc. din Brg. 5-a Căl.

3. Brg. grupului Simansky, care formează rezerva Armatei, va trece la Mamut Cuius, continuând a forma rezerva Armatei.

4. Div. 19-a va apăra cu toată hotărârea sectorul cota 123 dela S. E. Cobadin (excl.) pânăla Topraisar, supraveghiând teritoriul pânăla Mare.

5. Trupele Div. 15-a sunt puse la dispoziţia d-lui general Socec.

6. Mişcările Brg. 10-a spre Biulbiul Mare şi a Brg. Grupului general Simansky spre Mamut Cuius, se vor face în noaptea de 3—4/IX/1916.

Brigadele 36-a şi 17-a vor primi ordinele dela comandantul grupului".

In adevăr, g-lul Hartel Cd. Grupului scoate în noaptea de 3/4/IX Brg. 10/Div. 5-a depe front şi o trimite la Biulbiul Mic, înlocuind această Brg. cu Brg. 19 I. (col. Mihăescu).

G-lul Hartel mai scoate Brg. 5 Mix. (col. Ionescu Marin) depe frontul Canara Dere, aflat între S. E. Cobadin (unde era stânga Div. rusă) şi între S. Enge Mahale (unde era dreapta Div. 19 rom.), înlocuind-o cu Brg. 36 I. (col. Georgescu Christodulo). Frontul 8 km.

4 Septembrie.

Gl. Toşev dă ordinul de operaţii No. 29 pentru atacul dela 4/IX:

1. „Div. 1-a cu Brg. Bode cu R. 2 Art. grea cu btl. de lance-torpile, mâine 4/IX ora 8 dim. după o pregătire suficientă de artilerie, va ataca, distrugând pe inimic, căutând a ajunge la linia cota 158 (Săpata Bază) şi cotele 159, 151 la E. de Mulciova, unde se vor întări.

Lovitura principală se va da în direcţia satului Cocargea, în flancul inimicului care ocupă poziţia întărită dela Cobadin, cu scopul de a se uşura atacul Div. 4-a şi 6-a.

2. Div. 4-a cu R. 1 Art. grea va împinge înainte încă din timpul nopţei bateriile grele şi va începe în zorii zilei pregătirea atacului. Comandantul Div. 4-a vă lăsa o rezervă puternică spre flancul drept, în scop de a ajuta acest flanc şi de a coopera cu Div. 6-a. După pregătirea atacului, Divizia se va îndrepta pe frontul cota 147 (V. de Caciamac) — drumul Carabaca-Cobadin.

3. Div. 6-a întărită cu 2 btr. de 10,5, după o pregătire suficientă de artilerie şi concomitent cu Div. 4-a, va ataca pe front,

dela drumul Carabaca-Cobadin pânăla cota 137 (V. de Cioban Isa). Divizia va avea rezerva pe dreapta, în legătură cu trupele g-lului Topalof, care are stânga la Cavaclar.

4. Trupele de Dobrici vor ajunge cu stânga la Sofular şi Casicci, iar dreapta pe înălţimile ce sunt la 4 km. N. E. de satul Ghiuvenli.

Trupele de Dobrici vor fi gata, fie a ajuta Div. 6-a, fie să respingă orice încercare a inimicului de a ataca flancul drept al Armatei.

5. Div. Cav. va păzi flancul drept al Armatei dela linia ferată până la Mare, cooperând la atacul poziţiilor dela Cobadin, lovind pe inimic în flanc şi spate.

In caz de înaintare a inimicului din direcţia N. E., să-l oprească pânăla sosirea ajutoarelor".

Atacul ordonat de gl. Toşev nu a putut avea loc la 4/IX, din cauză că artileria grea a ambelor regimente nu a putut să schimbe şi să se instaleze în întregime pe noua poziţie. Numai la Brg. Bode şi stânga Div. 1-a are loc o acţiune. Ele atacă flancul drept al Armatei de Dobrogea sprijinit pe Dunăre.

Pe la ora 6.30 dim. parte din R. 2 Art. grea bombardează puternic sectorul Raşova. Către ora 9, bombardamentul atinge maximum de intensitate. G-lul Socec care comanda sectorul din dreapta (Div. 2 şi 9) dă ordin flotei să răspundă.

La ora 11 Brg. Bode atacă pela coada lacului Baciului, unde-şi făcu apariţie şi 3 automobile blindate. R. 19 I. şi 6 comp./R. 66 I. sub comanda lt.-col. Neicu contra-atacă şi reuşeşte a da înapoi pe inimic cu pierderi destul de mari. R. 45 I. bulg. din Div. 1-a interveni şi restabili situaţia, ocupând înalţimile dela S. de satul Ghiol Başă, cucerind 5 tunuri şi 4 mitraliere.

Div. 4-a bulg.' s'a întărit pe poziţia Chioseler-Suat Iuc.

Div. 6-a a ocupat înălţimile N. E. de Carabaca şi cota 137.

Trupele de Dobrici au ocupat cu stânga înălţimile între satul Sofular-Casicci.

Brg. 5 Căl. rom. sub comanda col. Scărişoreanu R. primeşte ordin să atace şi să ocupe Amzacea, ce era ocupată de 1 esc. din cavaleria bulgară. După amiază, col. Scărişoreanu ocupă Amzacea, dar primeşte ordin a se retrage spre N. de Topraisar.

Div. Cav. bulg. s'a concentrat la E. de calea ferată, cu escadroanele de recunoaşteri pe linia Agemlar-Osmancea-Edilkioi-S. Muratan.

Aşa că de fapt în această zi, numai Brg. Bode, stânga Div. 1-a şi trupele de Dobrici au progresat puţin.

G-lul Toşev dă ordinul No. 30 care completează ordinul No. 29 din ajun.

Pe frontul român trupele se consolidează pe poziţiile pe cari erau.

In seara de 4/IX, g-lul Zaiancikowsky dispune formarea Armatei de Dobrogea în trei grupe:

Grupul gl. Socec	Div. 2-a rom.	gl. Socec
	Div. 15-a rom.	» Grigorescu
	Div. 9-a rom.	» Petala N.
	1 R. Inf./Div. 12	
	Flota Dunării	contra-amiral Negrescu

Grupul gl. Simansky	Div. sârbă	col. Hadjici
	Div. 61 rusă	gl. Simansky
	Div. 115 rusă	» Fraiman
	Div. rom.	» Găiseanu

Grupul gl. Hartel	Div. 19-a rom.	gl. Scărişoreanu
	Div. 5-a	gl. Hartel
	Brg. 5 Căl.	col. Scorişoreanu
	Div. 3-a Cav. rusă	gl. Lentovici.

Colonelul Deprès ataşatul militar francez trimite M. C. Gl. român o copie după telegrama generalisimului mareşal Joffre, către gl. Janin, prin care-i arată că:

„Trebue să susţină pe lângă Ruşi nevoia de a ataca cu românii Austro-Ungaria; pentru aceasta trebue a ajuta pe Români să-şi consolideze poziţiile din Dobrogea; în acest scop Ruşii să trimită în Dobrogea 2 Divizii în loc de una; în schimb mareşalul Joffre renunţa la cele 2 brigade ruse ce erau să fie trimise în Franţa".

Deci şi Statul Major francez ca şi cel englez era de acord cu continuarea ofensivei în Transivania.

5 Septembrie.

In noaptea de 4/5/IX Div. 1-a bulg. a dat un atac de noapte.

Cum R. 2 Art. grea trebuia să pregătească atacul Brg. 2/Div. 1-a în sectorul V. Cocargea, Comandantul R. 2 Art. grea a cerut ca infanteria să iasă mai înainte, pentru a dodobândi el mai bune puncte de observaţie.

Brg. 2/Div. 1-a (R. 16 şi 25 I.) sub col. Ţoncof pleacă la ora 20 seara pe un teren necunoscut. E contra-atacată dinspre

Cocargea şi respinsă în dezordine înapoi. R. 16 I. a suferit mari pierderi.

In dimineaţa de 5/IX, R. 2 A. G. dela Div. 1-a şi 1 dvz./R. 1 Art. grea, 1 dvz. obuziere dela Div. 4-a şi 1 btr. tunuri lungi germane, încep pregătirea de artilerie, după care începe a trage şi artileria de câmp din sectorul Dunărea până în calea ferată Dobrici-Medgidia. La ora 11 a început atacul general al infanteriei bulgaro-germane. Distanţa dela care a plecat acest atac a fost prea mare, deaceea a şi suferit mult din cauza focului artileriei ruso-româno-sârbe.

Brg. 1/Div. 1-a atacă spre Mulciova, btl. I III/R. 1 a reuşit a ocupa parte din tranşeele Div. 9-a; btl. II/R. 1 ocupă la ora 15 partea de V. a satului Mulciova. Un contra-atac dat de 1 btl. din Div. 9-a nu a putut scoate acest regiment.

R. 6 I. bulg. înainta încet, din cauza focului artileriei rom., el fiind contra-atacat s'a oprit; numai după ora 13, flancul drept al R. 6 I. a reuşit a se apropia pânăla 200 m. de tranşeele dela Arabagi, unde a fost ţintuit la teren.

Brg. 2/Div. 1-a întărită cu R. 41 I. atacă la ora 11, iar pe la 12.30 reuşeşte a ocupa tranşele dela Cocargea şi anume cu R. 16 I. la cota 142, iar R. 25 I. la cota 132, respingând spre D. Piribei, brigada col. Frim ce forma stânga Div. 9-a. La ora 13.15 brigada e contra-atacată dinspre Spapunar, ea însă rezistă. Brg. 2/Div. 1-a a încercat să mai înainteze, dar nu reuşeşte decât la ora 17 să ocupe înălţimile dela Sud de satul Spapunar.

Brg. Bode atacă cu întârziere pela ora 15; fiind contra-atacată, e respinsă înapoi de către dreapta Div. 9-a.

Brg. Bode şi stânga Div. 1-a aveau urgentă nevoie de ajutor.

Div. 4-a începe înaintarea la ora 10 cu Brg. 1-a (R. 7 şi 31 I.) spre sectorul Cocargea-Susus Alibei, iar cu Brg. 3-a spre Susus Alibei (cota 138) şi la E. de această cotă, atăcând Brigada sârbă.

Brg. 1-a reuşeşte a ocupa o parte din tranşeele dintre Cocargea şi Susus Alibei. Trupele sârbe se retrag spre D. Spapunar.

Brg. 3-a reuşeşte a ocupa tranşeele înaintate dela Susus Alibei; sârbii se retrag spre cota 147 Cogea-Iuc.

Prin retragerea Div. sârbe până în dreptul Movilei 147 Cogea-Iuc, se produsese un gol între Div. sârbă şi Div. 61 dela stânga ei; acest gol s'a umplut imediat din ordinul

g-lului Socec cu o brigadă din Div. 5-a, care a fost îndreptată spre direcţia Caciamac Orman.

Div. 6-a atacă cu R. 35 I. cota 137 Arabi Iuc Bair, R. 53 I. spre cota 135, R. 36 I. ca rezervă înapoia dreptei R. 35 I.

Această înaintare era foarte înceată, fiind ţinută în loc de focul artileriei şi infanteriei Div. 61 ruse; deabia la ora 15, Div. se apropiase pânăla 300—500 m. de tranşeele Div. 61-a.

Trupele de Dobrici au ajuns cu mare greutate spre seară pe linia Agemler-Osmancea-Edilchioi.

Div. cav. s'a dus la satul Amzacea, iar R. 9 C. a avut lupte pe jos în faţa satelor Uzunlar-Topraisar şi Tuzla.

Toată noaptea de 4—5/IX şi toată ziua de 5/IX sectorul Diviziei sârbe a fost foarte greu atacat de inimic.

In seara de 5/IX Div. sârbă ocupă poziţia determinată de cotele 145—135 la Sud de Mamut Cuius pe care o întăreşte, având şi o poziţie mai înaintată.

Aşa dar, în seara de 5/IX Armata de Dobrogea se retrăsese cu stânga Div. 9-a şi cu Div. sârbă, ocupând o poziţie de rezistenţă mai înapoi pe D. Piribei-N. Spapunar (3 km. S. Cara Iuc) cota 147 (V. Caciamac), restul trupelor reuşise a rămâne pe poziţiile din ajun.

Div. 12-a este complect adunată în zona Peştera-Mamut Cuius.

La 5/IX seara, gl. Averescu comandantul Grupului Armatelor de Sud, următor ideei decisă la 2/IX la conferinţa dela M. C. Gl., îşi propune ca cu Armata de Dobrogea să fixeze pe inimic, iar cu Arm. III-a să treacă Dunărea în sectorul Olteniţa-Giurgiu, căzând în spatele inimicului.

Pregătirile pentru realizarea acestei idei încep chiar din această zi (a se vedea Capitolul Flămânda).

In această zi M. C. Gl. dădu contra-amiralului Negrescu următoarea radiogramă:

„Veţi căuta cu orice preţ susţinerea aripei drepte a Armatei Dobrogene, malul Dunării. Regiunea Raşova se prezintă bine, cu condiţiunea a păstra concursul flotei. Sunteţi răspunzător de reuşita operaţiunilor".

Contra-amiralul Negrescu şi-a îndeplinit bine însărcinarea ce i s'a dat; graţie acestui sprijin, dreapta Armatei de Dobrogea a putut rezista. Feldmareşalul Mackenzen a adus aci multă artilerie grea, în dorinţa de a da la fund flota, care-i făcea atâta rău.

6 Septembrie.

Generalul Zaiancikowsky ordonă pentru ziua de 6/IX:

1. „Gl. Simansky (Div. 12 fără 1 rgt., Div. 61 rusă, Div. sârbă şi 1 Brg. din Div. 5 rom.) trebue să ia o ofensivă viguroasă în direcţiunea Cocargea, având drept obiectiv de a recuceri poziţiunile pierdute.

2. Gl. Socec (Div. 2, Div. 15, Div 9 şi 1 rgt. din Div. 12) va apăra cu orice preţ poziţiunea ocupată, şi la aripa stângă va susţine energic ofensiva generalului Simansky.

3. Col. Scărişoreanu va continua să apere cu orice preţ poziţiunea.

4. Gl Hartel cu o brigadă ce se găseşte la Biulbiul Mare va susţine Div. 19 şi aripa stângă a generalului Simansky.

5. Gl. Leontovici trebue să fie gata a lua parte la acţiune, trimiţând la 6/IX desdedimineaţă trăgătorii săi la Cobadin, ca rezervă a Div. 61 inf. rusă.

6. Brigada din Div. 115 rusă după ce va debarca la Cernavoda se va concentra la Medgidia".

Arm. III-a bulg. deşi reuşise la 5/IX a rupe frontul la Cocargea; ea însă era obosită şi nu mai avea ca rezerve decât 2 btl./R. 75 turc tocmai la Pcelarovo, mult înapoia frontului. Totuş g-lul Toşev crede că poate exploata acest succes; el dă în seara de 5/IX ordinul de operaţii No. 31 pentru ziua de 6/IX:

1. „Inimicul după lupta de azi a fost asvârlit din primele sale poziţii (S. de Cobadin şi N. de Cocargea), toate contra-atacurile lui contra Diviziei 1-a au fost respinse.

2. Div. 1-a a cucerit satul Mulciova, ocupând o poziţie la N. E. de acest sat şi la N. V. de Cocargea.

Div. 4-a a ocupat o poziţie la N. de cota 147[1]).

3. In dimineaţa zilei de 6/IX Armata va continua atacul poziţiei Cobadin, aşa fel ca flancul stâng să rămână pe loc, iar lovitura se va da cu flancul drept pentru care:

a) Brg. Bode şi Brg. 1/Div. 1-a să se întărească şi să se menţie cu orice preţ pe poziţia ocupată, iar Brg. 2/Div. 1-a să stea la început pe loc, apoi să urmeze atacul Div. 4-a.

b) Div. 4-a să continue atacul în sectorul ce i s'a dat.

c) Div. 6-a să continue atacul în sectorul ce i s'a dat.

d) Trupele de Dobrici rămânând ca rezervă Nord Estică, spre satul Osmancea; R. 47 turc şi 2 btr. turce să atace poziţia Cobadinului dinspre S. E. împreună cu Div. 6-a.

Chiar mâine se va aduce la Cara Omer bateria 2-a de obuziere germane.

[1]) Acest lucru nu era exact.

e) Pregătirea atacului va începe la ora 7, după care va începe atacul.

f) Div. de Cav. va continua să păzăească flancul drept al Armatei şi să ajute la atacul poziţiei Cobadinului".

Din însuşi ordinul de operaţie a g-lului Toşev se constată că pentru ziua de 6/IX el era foarte optimist şi speră că prin atacul care-l va da cu Div. 4-a şi Div. 6-a, contra sectorului cota 151-Cocargea-Caciamac-Cobadin, să respingă trupele româno-ruse; el pune în special mari speranţe în reuşita atacului asupra Cobadinului, ce urma să fie executat de 12 batalioane din Div. 6-a ajutate la dreapta cu 7 batalioane a trupelor de Dobrici.

Dar, după cum se va vedea, optimismul şi speranţele g-lului Toşev au fost zadarnice.

Gl. Toşev atacă Grupul gl. Socec şi anume Div. 9-a; mai atacă Div. sârbă aflată la stânga Grupului gl. Socec, iar pe restul frontului execută atac demonstrativ.

Artileria grea bate cu multă intensitate frontul Brg. col. Frim al Brg. 19-a col. Mihăescu şi al Div. sârbe.

Brg. Bode atacă prin V. Baciului, dar ea nu progresează de loc. Din această cauză, Comandantul Brg. 1/Div. 1-a a trimis în ajutor 2 btl. şi 2 btr., dar fără a produce efect.

Brg. 1/Div. 1-a ce înoptase în faţa poziţiei Arabagi-Mulciova atacă, dar e ţinută în loc de artileria română.

Brg. 2/Div. 1-a atacă dinspre D. Dichilitas şi Cocargea; atacul e bine primit de artileria română (R. 3 Art. maior Lupaşcu A., dvz. maior Pastia din Rgt. 20 Art., dvz. maior Marinescu din R. 7 Art. şi 1 btr. de obuz. de 150 m/m căpitan Dragalina). Atacul bulgar dat în valuri, reuşeşte ca să ocupe D. Piribei V. S. Spapunar, după care focul artileriei îl opreşte.

Prin retragerea stângei Div. 9-a, se făcuse o ruptură între Div. 9-a şi Div. sârbă; pentru a restabili situaţia, gl. Petala cere ajutor. I s'a trimis R. 60 I. sub col. Stoenescu Alex. (dela Div. 12-a). Acest regiment atacă cu 2 btl., ocupă D. Piribei, apoi după ora 12 cu ajutorul btl. III atacă Cocargea, aruncă în dezordine R. 16 I. bulg., punând la ora 16 stăpânire pe această localitate. Rgt. 16 I. bulg. mai încearcă încă odată să reocupe Cocargea; de astădată un contra-atac al R. 60 I. bine şi energic condus de col. Stoenescu, îl respinge definitiv. El fuge în panică pânăla Adam Klisi, dar nu a fost urmărit, ceeace a fost desigur o greşală, şi aceasta din causă că gl. Socec avea ordinul formal al Comandantului Armatei, că Grupul său alcătuia: „pivotul mişcărei şi nu avea voie să mişte sub nici un cuvânt din loc".

De abia după ora 16, gl. Socec primeşte ordin să înainteze. Atunci se dă un contra-atac cu lt.-col. Cernescu şi btl. cpt. Avramescu din R. 78 I. spre Mulciova; aci întâlnesc rezistenţa R. 1 I. bulg. După cum era de aşteptat, acest contra-atac, dat izolat, este respins. Infanteria inimică trece la contra-ofensivă, alungă ambele batalioane şi pune chiar stăpânire pe tranşeele de pe care plecaseră, dar graţie eficacităţii tragerei bateriilor R. 3 A. de sub comanda maiorului Lupaşcu, inimicul e aruncat afară din tranşee. In această zi a căzut grav rănit cpt. Dumitriu Haralamb din R. 3 A.

In luptele din acest sector şi în cursul acestei zile, trupele române au avut multe pierderi, în special Brg. col. Frim şi mai cu seamă btl. lt.-col. Cernescu din Brg. 40 Inf., R. 60 I. sub col. Stoenescu Alex. pierde 1/3 din efectiv şi R. 7 V., unde a căzut eroic maiorul Romano Alex. Asemenea şi Div. sârbă a avut pierderi de aproape 40% din efectiv.

Brg. 1/Div. 4-a atacă la ora 9.30 spre Spapunar cu direcţia generală spre Mamut Cuius, având R. 31 I. la dreapta, dar cum flancul îi era descoperit, e contra-atacat de 1 rgt. sârb şi e pusă în debandadă. Sârbii au ajuns până la bateriile de obuziere (R. 5 Ob.), apoi la cele de câmp (R. 15 A.), capturându-le. R. 47 I. bulg. contra-atacă, împinge înapoi pe Sârbi, recucereşte tunurile şi obuzierele capturate (în număr de 43 piese, toate însă avariate). Un btl./R. 47 I. înaintează până dincolo de şoseaua Cocargea-Caciamac.

In acest timp, la stânga Brg. 1/Div. 4-a R. 7 I. care fiind atacat în flancul stâng, nu i s'a putut restabili situaţia decât cu ajutorul unui btl. din R. 41 I.

Brg. 3/Div. 4-a atacă la ora 7 dela Susus Alibei spre cota 147 (Cogea Iuk). Artileria bulgară fiind redusă la tăcere de artileria română şi sârbă, la ora 9.40 se dă un contra-atac cu R. 19 I. (simultan cu atacul contra R. 31 I.), care a fost oprit cu focuri. R. 19 I. rămas fără sprijinul artileriei, primeşte ordin să atace şi să ia cota 147. Acest regiment atacă în punctul unde se făcea legătura între Sârbi şi Ruşi, şi cu pierderi mari cucereşte înălţimea, dar o pierde şi o recâştigă de patru ori; în cursul serei o pierde definitiv.

R. 7 I., atacat, rezistă, respinge toate atacurile, numai cu focuri de infanterie şi baionetă; noaptea însă e respins în vechile poziţii.

Div. 4-a a pierdut 2568 de ofiţeri şi trupă.

Gl. Toşef a trimis la 6/IX în ajutor R. 83 I., 1 btr. 105 şi 1 btr. de câmp dela trupele de Dobrici.

La Div. 6-a R. 35 I. atacă cota 137, aproape de Cobadin şi R. 53 I. cota 135 S. E. Cobadin. R. 35 I. e respins in dezordine. R. 53 I. urmează mişcarea; retragerea acestor două regimente nu a putut fi împiedicată nici de R. 36 I. trimis în ajutor.

La această Divizie se terminase muniţiunile, bateriile rămăsese cu 20 de lovituri.

Trupele de Dobrici avusese ordin ca să atace din direcţia S. E. tot spre Cobadin, dar aceste trupe, în loc să execute ordinul, s'au îndreptat spre Osmancea şi Uzunlar.

Eşecul Div. 6-a şi neexecutarea de ordin a trupelor de Dobrici au făcut ca nesuccesul Armatei III-a bulg. să fie general în ziua de 6/IX.

Div. Cav. a asigurat în tot cursul zilei flancul drept al Armatei; în acest scop gl. Kolef a îndreptat Brg. 2-a Cav. spre Uzunlar, Brg. luptă decălecat, sufere pierderi, dar fără nici un succes. Pe flancul stâng al brigadei a intrat R. 74 turc.

Brg. 1 Cav. atacă spre Topraisar, dar fără succes.

Div. Cav. bulg. s'a retras spre seară către Amzacea, apoi spre Azaplar.

G-lul Toşev primeşte în cursul serei ştiri depe tot frontul, astfel:

Div. 1-a raporta: *„menţinem cu mare greutate poziţiile, nici eu şi nici comandanţii de brigade nu mai avem rezerve, proectilele sunt terminate, menţinem situaţia cu ultimele sforţări".*

G-lul Kiselof comand. Div. 4-a raporta: *„vom muri pe poziţie, dar datoria mea este de a vă aduce la cunoştinţă că unităţile trec printr'o grea criză, încă 2-3 atacuri din partea inimicului şi totul poate fi pierdut".*

G-lul Popof comand. Div. 6-a raporta: *„sunt respins, Divizia a terminat muniţiele".*

Faţă de aceste rapoarte, g-lul Toşev constatând eşecul suferit la toate Diviziile, că ele erau aproape toate pe o linie şi fără rezerve, văzând că trupele suferiseră mari pierderi, că nu are rezerve suficiente (de abia sosise R. 59 şi 75 turc), constatând că o bună parte din artilerie îi fusese demontată, altă parte avariată, că muniţiunile sunt cu totul reduse, temându-se că dacă rămâne prea în contact cu trupele româno-sârbo-ruse să nu fie atacat şi a doua zi, dă în noaptea de 6/IX ordinul de operaţie No. 32 ca:

„Toate Diviziile să se retragă pe poziţiile pe care erau la

5/IX, la începutul atacului, aproximativ 4 km. de poziţia de luptă".

Arm. III-a bulg. s'a retras în cursul nopţei de 6/7 pe vechile poziţii, cari corespundeau nu poziţiilor, pe cari le avusese la 5/IX ci la 3 şi 4/IX, astfel:

Brg. Bode şi Div. 1-a au ocupat sectorul dela satul Aliman la satul Enigea;

Div. 4-a şi R. 8 I. a ocupat sectorul Enigea-cota 156 (Chioseler) — cota 158 (Suat Iuk) şi 3 km. SE. de cota 158.

Div. 6-a sectorul dela cota 124 Nordul satului Carabaca pânăla Cavgagi (130).

Trupele de Dobrici (gl. Topalov) sectorul E. Cavgagi, cota 97 Nord Sofular-N. Casicci până la drumul Ghiuvenli-Enghez.

Div. Cav. între Enghez şi Mare cu: Brg. 5-a pe linia satelor Amzacea-Perveli iar restul la Azaplar.

7 Septembrie.

In cursul acestei zile nu sunt atacuri pe frontul Armatei de Dobrogea. Ambii inimici îşi consolidează poziţia, făcând lucrări. Din când în când, e schimb rar de focuri de artilerie.

In această zi g-lul Averescu Comand. Grupului Armatelor de Sud raportează M. C. Gl.:

„Din declaraţiunile prizonierilor rezultă că inimicul a suferit pierderi foarte grele. Moralul trupelor noastre la aripa stângă foarte ridicat. La centru şi aripa dreaptă este ferm, însă trupele au nevoe a se reface. Pentru mâine s'a hotărât ca centrul şi aripa dreaptă, adică dela Cobadin la Dunăre, trupele să se menţină pe poziţiile lor şi să se reorganizeze. Trupele dela aripa stângă, adică Diviziile 5 şi 19, împreună cu cavaleria, vor înainta pe urmele inimicului".

8 Septembrie.

In noaptea de 7/IX ora 23.45 gl. Zaiancikowsky dă ordinul de operaţie No. 137 prin care dispune:

„Inimicul s'a retras pânăla linia Enigea-Carabaca [1])-Cavaclar [2]), unde s'a întărit.

Pentru mâine 8 Septembrie ordon:

1. Gl. Socec (Div. 2, 12 şi 15) va recunoaşte energic pe inimic şi în cazul, că inimicul continuă a se retrage, îl va urmări cu avantgardele.

[1]) [2]) Carabaca şi Cavaclar nu erau bine indicate, poziţia era cu 3—6 km. mai la Nord de aceste două localităţi.

G-lul Socec va schimba Div. 9-a şi o parte din Divizia sârbă din poziţia pe care o ocupă pânăla cota 142 pe drumul şi la 4 km. S. E. de Cocargea inclusiv această cotă.

Div. 9-a după ce va fi înlocuită prin Div. 12-a va forma rezerva mea în regiunea Ivrinezul Mare-Ivrinezul Mic.

2. G-lul Simansky (Div. 61 rusă şi Div. sârbă) va executa recunoaştere viguroasă şi dacă inimicul continuă a se retrage îl va urmări prin avantgarde.

Parte din Div. 61-a rusă va înlocui Div. sârbă până la cota 142 (esclus).

După aceasta, Div. sârbă întreagă se va concentra ca rezerva mea în regiunea Peştera-Mamut Cuius.

3. G-lul Hartel (Div. 5-a, Div. 19-a şi Brg. 5 Căl.) va lua ofensiva, căutând a respinge detaşamentele din prima linie a inimicului, pentru a stabili în mod precis poziţiunea aripei drepte a grosului inimicului.

Generalul Hartel va da Brg. 64 Inf. rusă cele trei baterii de artilerie, cari aparţin acestei brigade, dirijându-le către M. Cuius.

4. Toată artileria ce s'ar găsi în alte sectoare decât cele afectate Diviziilor respective, se va trimite pentru a intra în compunerea acestor Divizii.

5. Schimbarea Diviziilor depe poziţiunile ocupate, după cum s'a indicat mai sus, se va face în zorii zilei de 8/IX.

Generalul Freimann (Div. 115 rusă) se concentrează cu 1 brigadă la Medgidia şi cu a doua la Murfatlar, constituind rezerva mea.

6. Generalul Leontovici (Div. 3-a Cav. rusă) şi trăgătorii acestei Divizii se concentrează în regiunea Osman Facâ-Abdulah-Musurat, cu scopul de a face o recunoaştere puternică la aripa dreaptă şi în spatele inimicului.

7. Liniile de demarcaţie între g-lul Socec şi g-lul Simansky: Asarlâc-Mamut Cuius, linia de demarcaţie inclusiv a g-lului Simansky. Intre g-lul Simansky şi g-lul Hartel linia Musubei-Sofular-Murfatlar, toată această linie inclusiv dată g-lului Simansky".

G-lul Toşev temându-se de o întoarcere a aripei sale drepte, dădu ordin în seara de 7/IX Div. 25 turcă ca cu R. 59 I. şi 75 I. ce-i sosise, să treacă pe flancul drept şi să se întărească pe poziţia satelor Erebiler-Azaplar cota 120 (E. de Azaplar), intrând în acţiune contra inimicului ce ar fi înaintat între trupele de Dobrici şi Div. de Cav.

Acelaş lucru s'a ordonat şi Div. 15 turcă, care urma să se transporte cu calea ferată la Caraomer, concentrându-se înapoia aripei drepte, la dispoziţia Div. 25 turce.

Brg. 6-a română atacă trupele de Dobrici.

G-lul Toşev a ordonat Div. 6-a, Div. 25 turcă şi Div. Cav. ca să susţină trupele de Dobrici. Astfel că spre seară a sosit la flancurile acestor trupe unităţile hotărâte. Ele au ajutat trupele de Dobrici ca să respingă atacul Brg. 6-a rom.

La Div. 19-a, conform ordinului Armatei şi a Grupului gl. Hartel, trebuia să stabilească în mod precis poziţia aripei drepte a grosului Arm. bulg. In acest scop, gl. Scărişoreanu dispune ca Brg. 17 I. sub col. Poetaş cu toată artileria Div. 19-a (mai puţin 1 btr. dată detaşamentului maior Chiriacescu Paul), să execute această recunoaştere. Brg. 17 I. înaintează la ora 8.30 în direcţia Topraisar-Amzacea-Mustafa Aci. Detaşamentul maior Chiriacescu format din 3 btl. (din Brg. 6) 1 btr. şi 1 esc. pleacă din Musurat, înaintând spre Sud la stânga şi în afară Brg. 17-a I. cu direcţia generală spre Muratanul Mare-Movila Carachioi (cota 101)-Azaplar.

Brg. 5-a Mix. cu 1 dvz. art., care era sub ordinele directe ale Div. 5-a, înainta prin Enge Mahale-Edilchioi-Enghez.

Div. 5-a cu Brg. 36-a I. se adună la Enge Mahale şi cu Brg. 10-a I. la Edilchioi, ca rezervă a grupului gl. Hartel.

Brg. 5 Căl. preceda mişcarea detaşamentului maior Chiriacescu, cercetând pe aripa stângă prin Perveli-Gheringec-Azaplar.

Brg. 5-a Mix. înaintează, ocupă Edilchioi, apoi atacă R. 74 turc ce apăra Enghez, ocupă această localitate la ora 12, de unde nu mai poate înainta din cauza infanteriei bulgare, ce venia din direcţia Ghiuvenli, cât şi din cauza artileriei grele.

Brg. 17-a I. ocupă la ora 12 Amzacea, dar nu poate înainta spre Mustafa-Aci, fiind bătută cu focuri de infanterie dinspre Carachioi şi cu focurile de artilerie dinspre Azaplar. La ora 15 R. 9 V. ocupă o creastă dela Sud de Amzacea, iar apoi împreună cu R. 40 I. atacă şi ocupă Carachioi, aci s'a produs amestecul acestor unităţi, cari cu greu s'au putut descurca.

Cum Brg. 5-a Mix. ocupase deja Enghez şi creasta dela S. V. de Enghez, g-lul Hartel dă ordin col. Scărişoreanu:

„Să înainteze cât mai repede spre Mustafa Aci-Erebiler şi să susţină acţiunea Brg. 5-a, căutând a cădea în flancul drept al inimicului spre Ghiuvenli".

Faţă de acest ordin, Brg. 17-a înaintează spre Mustafa-Aci, călare pe soseaua Amzacea-Mustafa Aci. Brigada atacă

și scoate R. 59 turc și R. 75 turc (Div. 25 turc) din poziția depe dealul dela N. E. de Mustafa Aci, pe care se organizează defensiv.

Detașamentul maior Chiriacescu ce se îndrepta spre Azaplar, cu ajutorul Brg. 5 Căl. a alungat R. 9 Cav. bulg. dela Tașla-Iuk, care se retrage spre Azaplar, apoi detașamentul maior Chiriacescu e îndreptat spre Carachioi. Așa dar în seara de 8/IX Brg. 5-a Mix. era la Enghez-Buiuc. Brg. 17-a la N. E. de Mustafa-Aci, iar detașamentul Chiriacescu la Carachioi.

Artileria Div. 19-a, fiind cu tragere înceată, nu a fost de un mare folos infanteriei, care a luptat mai tot timpul singură. Brg. 17-a I. suferise grele pierderi.

Div. Cav. bulg., care opera în zona Amzacea-Tasla Iuk, se retrage succesiv spre Sud, fiind amenințată nu numai de front, ci și de flanc de către Brg. 5 Căl. rom.

La ora 15 când Div. Cav. lupta la N. de Mustafa Aci-Azaplar, primește ordin:

„Div. Cav. să lovească în flanc pe inimicul ce atacă trupele de Dobrici".

G-lul Kolef a decis, că față de situația în care se găsia, trebue să respingă, întâi pe inimicul din față, apoi să se gândească la ajutorul trupelor de Dobrici.

Div. Cav. avea dreapta pe liziera Est a satului Azaplar, unde era R. 9 Cav., 1 comp. inf. și 2 esc. mitraliere. Acest detașament a fost respins la S. de Azaplar. G-lul Kolef îi trimite în ajutor 1 rgt. cav., reușind a respinge cavaleria română.

Simultan cu acțiunea dela Azaplar, Brg. 17-a română înainta spre Mustafa Aci, g-lul Kolef dă ordin ca 3 regimente cavalerie să șarjeze. La ora 18 șarjează regimentul de gardă în lungul șoselei, R. 3 Cav. E. de șosea, R. 4 Cav. în rezervă. Șarja nu a avut nici un rezultat.

Succesul era bun în această zi pentru Grupul gl. Hartel, în special pentru Div. 19-a, iar ofensiva feldmareșalului fu oprită.

9 Septembrie.

La Div. 5 și Div. 19 se întâmplă în noaptea de 8—9/IX un eveniment demn de semnalat. Brg. 5 Mix. fusese atacată în timpul nopței la Enghez și respinsă, după care g-lul Hartel dă Div. 19 ordinul No. 25 prin care dispunea:

„Brg. 5-a mix. se va retrage la Enge Mahale, în cursul nopței acesteia, unde va intra în lucrările dela Sudul acestui sat.

Div. 19-a va lua o poziţie că!are pe şoseaua Enghez-Amzacea şi Mustafa Aci-Amzacea, front spre Sud şi Sud Vest".

Col. Scărişoreanu care ocupa frontul S. E. Enghez — N. E. Mustafa Aci — satul Carachioi, văzând că prin retragerea precipitată a Brg. 5-a Mix., care fusese atacată în timpul nopţei de 8—9/IX la Enghez Buiuc, este acum expus să fie atacat în spate şi flanc, de forţele inimice dela Enghez şi aruncat într'o direcţie care nu i-ar fi permis a închide golul ce rezulta în linia organizată defensiv la Topraisar, se retrage pe poziţia dela Topraisar, pe care o ocupă la ora 9.30, fără a fi urmărit, decât slab de inimic, afară dela Sud de Muratan, unde câteva escadroane bulgare, profitând de culturi, cearcă a ataca trupele române în flanc, dar au fost respinse de 2 esc. române. Gl. Hartel ordonă col. Scărişoreanu să reocupe Amzacea. Această localitate a fost reocupată în după amiaza zilei de 9/IX, cu un detaşament format din Brg. 5 Căl., btl. IV/51 şi IV/11 şi 1 btr. cu tragere repede sub col. Scărişoreanu R.

Brg. 5 Căl. şi detaşamentul maior Chiriacescu au reintrat şi ele pe frontul lor.

Pentru acoperirea stângei Armatei de Dobrogea, Div. 3-a Cav. rusă este dusă pe linia Perveli-Lacul Tatlageac.

10 Septembrie.

La 9/IX gl. Zaiancikovsky dă la ora 22.35 ordinul de operaţie No. 1251 pentru ziua de 10/IX:

„Inimicul a rămas inactiv pe poziţie şi nu a înaintat decât cu cavaleria sa din regiunea Mangalia spre Nord, la extrema dreaptă a flancului său.

Pentru mâine 10 Septembrie ordon:

1. Grupele generalului Socec şi Simansky, vor continua să se fortifice pe poziţiile ce le ocupă.

2. Grupa generalul Hartel trebue să-şi fortifice linia principală de rezistenţă, ocupată în prezent de către avantgardele sale şi anume: Osmancea, Amzacea, Perveli.

3. Generalul Leontovici va continua îndeplinirea misiunei date pentru ziua de 9 Septembrie.

4. Până la alte ordine d-l general Comandant a hotărât locul cartierelor generale ale grupelor de Divizii după cum urmează:

a) Grupul general Socec la cota 126 (Sud de Ivrinezul Mic);
b) Grupa general Simansky la Cuius Mamut;
c) Grupa general Hartel la Topraisar;
d) Cartierul Div. 3-a de Cav. la Tatlageac.
e) Cartierul Div. 9-a la Ivrinezul Mare-Mic.

f) Divizia sârbă la Peştera şi Cuius Mamut şi a brigadei din Div. 115-a la Medgidia".

In cursul acestei zile, Armata de Dobrogea şi anume Div. 2-a, Div. 15-a, Div. 12-a română şi Div. 61-a rusă îşi consolidează poziţiile:

Div. 19-a se consolidează pe linia Osmancea-Edilkioi-Amzacea şi Perveli (maior Chiriacescu); aci se găsea Div. 3-a Cav. rusă.

La Amzacea din cauza unor obuze de mare calibru bulg. căzute în sat, s'a produs o panică care a fost stăpânită graţie energiei g-lului Scărişoreanu.

Div. 19-a după ce ocupă linia indicată mai sus, dispune ca detaşamentul col. Scărişoreanu să ocupe Carachioi (Sud Amzacea). Detaşamentul atacă după ora 16, dar fiind puternic contra-atacat, e silit a se retrage pe marginea de Sud Est a satului Amzacea, întinzând linia de apărare până la înălţimile aflate mai spre Sud Est.

Trupa de rezervă a celor două batalioane din detaşamentul col. Scărişoreanu s'a purtat slab de tot.

11 Septembrie.

La 10/IX g-lul Toşev dă ordin ca la 11/IX dreapta Armatei să fie împinsă mai spre Nord pe linia Enghez-Amzacea-cota 90 Perveli; în acest scop Div. 25-a turcă să cucerească Amzacea, trupele de Dobrici să ajute, iar Div. Cav. să ocupe Perveli.

Trupele de Dobrici au atacat şi ocupat înălţimea S. E. Sofular şi 1 km. N. de satele Casicci şi Enghez, unde s'au întărit, dar btl. III/R. 74 a înaintat spre Agemler, unde fiind prins de un foc puternic a fost distrus.

La ora 9 Brg. 6 mix. română a luat ofensiva contra trupelor de Dobrici, ajungând până la 500 m. de poziţie.

G-lul Toşev a dat ordin R. 6 Marş ce sosise la Ghiuvenli, să ajute trupele de Dobrici. A mai ordonat şi Div. 6-a să ajute trupele de Dobrici, atacând spre cotele 121 şi 130 Cafgagi, sau să îndrepte unităţi spre flancul drept, ca să atace pe inimicul ce a înaintat dinspre Cobadin, contra trupelor de Dobrici.

Spre seară, inimicul a executat atacul contra trupelor de Dobrici, dar fiind contra-atacat s'a retras.

Din cauză că Div. 61-a rusă pierduse legătura cu Div. 19-a, g-lul Zaiancikowsky a dispus ca Div. 61-a să ocupe Agemler.

Div. 19-a a fost atacată de către Div. 25 turcă, care înainta cu o coloană dela Mustafa Aci spre Amzacea, altă

coloană ataca dela Mustafa Aci spre Carachioi şi altă coloană (R. 74 I.) înainta dela Enghez către Amzacea.

Satul Amzacea era ocupat de R. 9 V. sub comanda lt.-col. Velescu, ce luase poziţie pe creasta dela Sud Estul satului, iar 1 btl./R. 40 I. ocupa liziera Sud a satului; 2 btl. (IV/11 şi IV/51) în rezervă, pe marginea de Nord a satului; 4 btr. de artilerie susţineau infanteria. Brg. 5 Căl. la N. satului Amzacea.

Inimicul atacând, btl. din Rgt. 40 I. ce făcea faţă spre Mustafa Aci începe să se retragă. El trage şi pe celelalte 2 batalioane ale R. 40 I.; în puţin timp tot regimentul se debandează. El nu se mai poate reconstitui decât înapoia tranşeelor dela Topraisar. Cele două batalioane din rezervă (IV/11 şi IV/51) nu contribuie cu nimic la restabilirea ordinei în R. 40 I.; din această cauză aripa dreaptă a R. 9 V. rămăsese descoperită, acest regiment începe să se retragă fără ordin, ofiţerii cu mare greutate au putut opri trupa şi a o face să-şi reocupe poziţia, mai târziu g-lul Scărişoreanu dispune ca şi acest regiment să se retragă în direcţia Topraisar.

Regimentele s'au reconstituit la Topraisar. Inimicul s'a oprit în Amzacea, fără să urmărească.

Singur detaşamentul maior Chiriacescu, dacă nu ar fi fost angajat, ar fi putut interveni în lupta dela Amzacea cu o parte din forţele sale, dar el era atacat de către cavaleria bulgară. G-lul Scărişoreanu dă ordin şi acestui detaşament, ca să se retragă în tranşeele dela Sud de Musurat.

Inaintarea dinspre Azaplar a Div. 25 turcă şi dinspre Gheringec a Div. Cav. bulg., devenea periculoasă pentru Div. 19-a, care avea stânga poziţiei dela Topraisar neocupată de trupe. G-lul Scărişoreanu C. Cd. Div. 19-a, dă ordin col. Scărişoreanu R., ca cu Brg. 5 Căl. şi detaşamentul ce avea la dispoziţie IV/51 şi IV/11 şi 1 baterie, să ocupe acea poziţie. Detaşamentul se pune în marş spre Muratan-Carlichioi. La ora 11.30 Brg. 5 Căl. e bătută violent de artileria Div. 1 Cav. din direcţia Perveli, iar 3—4 esc. bulgare apar dinspre cota 74 (3 km. N. Perveli), ele descalecă şi trag focuri vii de carabină.

1 btr. română de 87 mm. ce luase poziţie între Muratan şi Carlichioi, e redusă la tăcere. Col. Scărişoreanu R. reuşeşte totuşi a lua poziţie pe aripa stângă a Div. 19-a, între Muratanul Mic şi Carlichioi. Col. Scărişoreanu lasă pe front cele 2 btl. iar Brg. 5 Căl. se instalează în bivuac în seara de 12/IX la 2 km. Nord Topraisar.

Aşa dar, în această zi se pierduse linia Amzacea-Perveli ce fusese cucerită cu atâtea pierderi la 8/IX.

Div. 25-a turcă s'a oprit pe poziţia dela Amzacea, fără să fi urmărit.

La ora 5 Div. 3 Cav. rusă a înaintat dela Perveli, a atacat Div. Cav. bulgară la Gheringec, ocupă localitatea, dar după retragerea Div. 19-a se retrage şi Div. 3-a la Tuzla.

La ora 6, o parte din Div. Cav. bulg. ce mergea în ajutorul Div. 25 turcă, a respins unităţi de cavalerie ruse şi şi-a continuat marşul spre Enghez.

G-lul Toşev se temea necontenit de dreapta; de aceea el dă ordin ca:

„Trupele să se întărească cât mai mult".

Iar Div. Cav. îi ordonă:

„Să isgonească unităţile inimice ce erau spre Mare şi să se întărească pe linia Perveli — cota 90 — Tasla Iuk".

12 Septembrie.

Gl. Zaiancicovsky dă la 11/IX ora 17.20 ordinul de operaţie No. 1263 pentru ziua de 12/IX:

„Generalul Fraiman (Div. 115 cu Brg. 64 Art.) în zorii zilei de 12 Septembrie, să ocupe şi să apere cu orice preţ sectorul începând dela cota 142 flancul drept al Diviziei 61 inclusiv, până la cota 137 care este 5 km. de Cobadin exclusiv.

II. Generalul Simansky (Div. 61 şi Div. sârbă cu un divizion de artilerie din Div. 115) în zorii zilei de 12 Septembrie să ocupe şi să apere cu orice preţ sectorul începând dela cota 137 inclusiv până la Edilkioi exclusiv.

Divizia sârbă, fiind rezerva mea, va trece în regiunea Biulbiul-Mic.

III. Generalul Hartel, după ce va lăsa regiunea Osmancea-Edilkioi generalului Simansky, va menţine cu orice preţ poziţiunea ocupată, retrăgând Div. 5-a în rezervă.

IV. Cartierul Div. 115-a va fi la Cuius Mamut, al Diviziei 61-a la Biulbiul Mare.

V. Artileria Div. 5-a se va pune întreagă la dispoziţia Div. 19-a".

Gl. Zaiancicovsky ordonă g-lui Hartel să raporteze cauza retragerii Div. 19-a, la care gl. Hartel raportează la 11/IX cu No. 41 următoarele:

„Din raportul ce primesc acum dela Div. 19-a relativ la luptele ce trupele acestei divizii au susţinut la S. şi V. de Amzacea, ar reeşi că ele au fost atacate de forţe mult superioare.

Lucru însă care nu l'am putut constata, când auzind de retragerea trupelor, m'am dus în persoană cu ofiţerii mei de stat

major, pentru a opri trupele ce se retrăgeau şi a le împinge din nou spre poziţiunile lor.

Mi-a fost însă cu neputinţă să reconstituesc o linie de luptă, de oarece toate trupele se retrăgeau spre Topraisar, fără însă a fi urmărite de inimic, decât prin focuri de artilerie, care după aprecierea mea, erau trase de 3 cel mult 4 btr., când Div. 19-a dispunea în lupta de azi de 4 btr. cu tragere repede şi 5 btr. de 87 mm.

Că flancurile Diviziei nu au fost expuse la vre-o întoarcere, cum ar reeşi din raportul comandantului Diviziei, este că R. 40 I. care era la centrul poziţiei a părăsit cel dintâi poziţiunea, pretextând că ar fi avut în faţa sa 6—7 batalioane inimice.

Se mai pretinde, că o coloană inimică de infanterie şi cavalerie înainta din Gheringec spre Amzacea, ceeace a cauzat fixarea R. 9 V. pe poziţia sa, faţa spre Gheringec. Inimicul semnalat însă din acea direcţiune n'a apărut.

Convingerea mea este că trupele inimice au fost inferioare trupelor Diviziei 19-a şi că cauza părăsirii poziţiunii dela Amzacea se datoreşte unei exagerări în aprecierea forţelor inimice şi mai ales retragerii pripite şi fără cauză a Rgt. 40 Inf.

Imi bazez convingerea mea şi pe ultimul aliniat din raportul comandantului Diviziei 19-a care sună astfel:

„Poate că a contribuit la nereuşita acţiunei de azi şi marea stare de oboseală, în care se găseşte această Divizie şi a marei lipse de ofiţeri. Pe restul frontului la centru, Brigada 5 Mixtă ocupă tranşeele dela Enge Mahale.

Brigada 56 infanterie a rămas stăpână pe poziţiunile sale dela Osmancea şi Edilkioi, respingând pe inimicul ce-l atacase (Turci) spre Enghez.

Legătura cu Div. 61-a rusă o ţine această brigadă la Osmancea cu trupele ruse la Agemler".

In cursul zilei de 12/IX Armata feldm. Mackenzen pronunţă două atacuri:

Div. 1-a bulg. atacă Div. 15-a română în direcţia Mulciova, dar este respinsă.

Div. 15-a turcă atacă dinspre Amzacea frontul Div. 19-a; artileria acestei Divizii respinge atacul.

In cursul nopţei Div. 61-a rusă, care ocupase frontul dela cota 142 (3 km. S. E. Cocargea) şi până la Edilkioi excl., se resfrânge pe frontul Arabi Iuc Bair (187) şi până la Edilkioi excl., iar frontul dela cota 142 la dreapta Div. 61 rusă se ocupă de Div. 115 rusă.

Div. 5-a este ţinută la Abdulah-Musurat, în rezerva Armatei de Dobrogea.

Div. Cav. bulgară a înaintat dimineaţa, a respins unităţi

rom. mai spre N., ocupând sectorul Perveli-cota 90, iar grosul la Gheringec.

13 Septembrie.

Pe frontul Armatei are loc numai schimb de focuri de artilerie şi infanterie.

Div. 5-a primeşte ordin să trimită un detaşament, care să ocupe o poziţie dela Movila 3 (Est Topraisar şi până la Urluchioi (pe malul lacului Tuzla). Comandantul Div. 5-a trimite un detaşament compus din Rgt. 52 I. şi 1 dvz./R. 7 A.

Div. 19-a căreia i se redase Brg. 5 mix. ocupă astfel frontul:

Sectorul 1. Brg. 17 I. col. Poetaş dela V. Uzunlar-Dere până la Movila, cota 3 cu btl./IV/51 şi IV/11 ca rezervă de sector;

Sectorul 2. Brg. 5 mix. col. Ionescu Marin pe linia Edilkioi-Topraisar se leagă spre dreapta cu Armata rusă (Div. 61).

Detaşam. maior Chiriacescu în rezervă la Butărescu.

Div. 3 Cav. rusă are la Tuzla un regiment cavalerie cu 1 btr., iar restul Diviziei se retrage la Tekirghiol (pe malul Nordic al lacului Tuzla).

La 13/IX, feldmareşalul Mackenzen deşi încă nu sosise în întregime Div. 217 germ. şi artileria grea germană, a întrebat Armata III bulgară:

„Dacă au sosit unităţile Brg. de Marş şi Corpul Turcesc şi dacă Armata III este gata să execute atacul contra poziţiei inimice cu propriile ei mijloace, cu singura condiţie ca acest atac să se producă la Est de calea ferată".

Acest ordin a surprins pe gl. Toşev, care a răspuns tot la 13/IX:

„Că sosirea restului a 2 regimente din Div. 15 turcă şi a artileriei brigadei de marş, depinde de itinerariile pe care i le-a dat statul major al Grupului Mackenzen; iar în ce priveşte atacul, voiu prezinta raport detaliat".

Acest raport cuprindea:

„Atacul se va produce în acelaş timp pe întregul front, dându-se lovitura principală la centru, în direcţia satul Cobadin, de către Divizia 6-a, trupele Dobrici şi Brigada de marş, întărite cu R. 31 I., adică în total cu 28 batalioane. Atacul va fi susţinut de întreaga artilerie grea, aşezată în contra Cobadinului. Div. 217 germ. va rămâne în linia 2-a, înapoia centrului..."

Alegerea atacului la Cobadin se justifică astfel:

1. Terenul era favorabil pentru înaintarea infanteriei;

2. pentrucă rupându-se centrul, se amenința cu aruncarea spre Mare și Dunăre a ambelor aripi ale inimicului;
3. aci se găsesc bune poziții de artilerie; și
4. pentrucă concentrarea trupelor de atac nu atrage nici o mișcare, decât aceea a artileriei grele.

G-lul Toșev nu se aștepta la un succes fără Div. 217 germană și fără artileria grea germană, totuși feldm. Mackenzen a rămas la hotărârea, ca atacul să se producă la Estul căei ferate, fără a mai aștepta sosirea Div. 217 germană și a artileriei grele.

14—17 Septembrie.

Nici o acțiune pe front. Ambii inimici lucrează serios la consolidarea pozițiilor.

In schimb, au loc atacuri aeriene asupra frontului, asupra Cernavodei și asupra flotei de Dunăre.

In acest timp nu au fost acțiuni importante, pentrucă gl. Zaiancicowsky aștepta sosirea Div. 115 rusă și a Div 3 trăgători. Deasemenea și Arm. III bulg. aștepta întăriri și anume concentrarea întregei Brg. de Marș, Div. 15 turcă, Div. 217 germ. și a artileriei grea germană.

In acest timp s'a grupat artileria grea așa fel ca să bată Cobadin.

La 14/IX sosise Armatei III bulg. restul unităților din Corpul VI turc și Brigada de marș.

CAPITOLUL XII

FLAMÂNDA

(Crochiul 12, 13)

La 25/VIII, gl. Averescu este numit comandantul Arm. III-a. In seara acestei zile, situaţia acestei armate era următoarea:

Grupul Alexandria, dela Olt la Zimnicea inclusiv;

Div. 1 Cav. (gl. Herescu C.) concentrată în zona Alexandria cu o brigadă de roşiori în sectorul Bragadiru (E. Zimnicea)-Malul;

Div. 18-a (gl. Referendaru) în sectorul Malul-Giurgiu excl.

Div. 16-a (gl. Anastasiadi C.) în sectorul Giurgiu incl. Olteniţa;

Corpul V (gl. Burghele Gh.) are:

Div. 10-a (gl. Văitoianu Arthur) în zona Curcani-Luica-Nana-Poşta-Şoldana;

Div. 12-a (gl. Găiseanu T.) în zona Vl. Popei-Radovanul-Crivăţul;

Div. 15-a (gl. Grigorescu Eremia) în zona Budeşti-Aprozi-Vasilaţi-Gălbinaşi.

Brg. 38 I. la Mogoşoaia.

La 27/VIII, Cdt. de Cpt. dă directiva No. 2 cu cuprinsul:

„După ultimele informaţiuni culese dela prizonierii făcuţi în luptele ce s'au dat cu inimicul dela Sud, forţele bulgare trimise contra noastră se ridică la maximum 3 divizii de infanterie şi una şi jumătate de cavalerie.

In scopul de a ataca şi distruge aceste forţe, Armata de Dobrogea, întărită cu diviziile 2 şi 5 române, va lua o ofensivă energică, în ziua ce se va comunica ulterior, cu direcţia generală Sud Vest.

In scopul de a se uşura această ofensivă, Armata III-a va face demonstraţiuni şi încercări de trecere peste Dunăre între Flămânda, Est Giurgiu şi Turnu Măgurele".

La 29/VIII, Cdt. de Cpt. arată, prin ordin, Armatei III-a situaţia din Dobrogea, că i se ia brigada din Div. 15-a şi că în legătură cu acţiunea ce se va desfăşura în Dobrogea, să se facă demonstraţiuni puternice de trecere a Dunării, în scop de a reţine maximum de forţe adverse pe frontul Dunării.

Pe baza ordinelor din 27/VIII şi 29/VIII a Cdt. de Cpt. g-lul Averescu Comand. Arm. III dă la 29/VIII:

1. Ordinul de operaţiuni No. 243 către C. V. A., C. VI A. şi Divizia 1 Cavalerie:

„In scopul de a contribui indirect la ofensiva Armatei noastre din Dobrogea împotriva diviziilor bulgare ce are în faţă, împiedicând înaintarea lor cu mari forţe din interior, Arm. III-a are însărcinarea să simuleze pregătiri pentru trecerea Dunărei pe frontul ei. Punctele ce am ales pentru aceste simulări vor fi la Flămânda, în faţa gurei Iantrei şi în dreptul insulei Gâsca Mare (S. V. Bujorescu).

Pregătirile în punctul Flămânda se vor face sub direcţiunea şi pe baza instrucţiunilor de detaliu ale comandamentului C. V. A. iar la Gâsca Mare sub direcţiunea şi pe baza instrucţiunilor Comandantului C. VI A.

Pregătirile vor consista din:

a) Imbunătăţirea căilor de comunicaţie între terasă şi malul Dunărei;

b) Lucrări de pământ pentru instalarea artileriei atât pe marginea terasei cât şi între piciorul ei şi malul Dunărei;

c) Instalări de guri de foc de calibru mare, false, construite în lemn, în adăposturile pregătite.

d) Adăposturi pentru trăgători de infanterie.

e) Mişcarea de trupe înspre şi'n apropierea punctelor de trecere;

f) Aducerea materialului de pontonieri;

g) Eventual, dacă condiţiunile permit, încercări de trecere, cu mici detaşamente de infanterie, în ambarcaţiuni, pe malul drept.

h) Toate pregătirile vor fi făcute cu precauţiuni, dar nu

atât de riguroase, încât să nu fie văzute de inimic. Va trebui ca el să le poată semnala, fără ca să le desvăluim ostentativ, căci atunci nu s'ar mai obține rezultatul voit.

i) Imbunătățirea comunicațiilor și adăposturile vor fi făcute superficial;

j) Dacă condițiunile permit, în unele puncte se va instala artilerie de model vechiu.

Comandanții de corp de armată vor putea prescrie în instrucțiunile ce vor da, orice altă măsură ce vor crede necesar, pentru a da pregătirilor de trecere cât mai mult caracterul unei amenințări serioase.

Executarea va începe de îndată cu toate precauțiunile necesare, ca să fie semnalate de inimic încetul cu încetul".

2. Comandantului Apărărei sub apă, pe lângă ordinul No. 243 dat corpurilor de armată, i s'a mai ordonat:

„Din partea Comandamentului apărărei sub apă, se vor întrebuința toate mijloacele disponibile, pentru a executa, sau simula, în punctele indicate în ordinul dat corpurilor de armată, pregătirile cari revin marinei, în operațiunile de aruncare și de protecțiune a unui pod, în scop de a se da demonstrațiunei o aparență de realitate cât mai mare și a inspira inimicului temeri cât mai mari".

3. Comandamentul armatei — în scop de a împiedica flotila de monitoare austriace, să iasă din canalul Persina, unde erau adăpostite, precum și pentru a le putea distruge, a format următorul detașament:

2 baterii de 105 mm. și 1 baterie obuziere 150 mm. în poziție la Sud Vest de Fântânele;

2 baterii 87 mm. la Sud de Cioara, pe malul Dunării, în fața canalului;

1 batalion de infanterie cu o companie la Cioara ca susținere a artileriei.

Toate aceste ordine erau concepute și date în spiritul Directivei No. 2 a Cdt. de Cpt.

Din directiva No. 2 a Cdt. de Cpt. se vede că e vorba de *„demonstrațiuni și încercări de trecere peste Dunăre..."* Dar când? Aliniatul al doilea a directivei No. 2 spune, când: *„Armata din Dobrogea va fi întărită cu Diviziile 2 și 5..."*

Deci, Directiva No. 2, alcătuia un ordin principial, alcătuia o înștiințare.

Deasemeni, ordinul No. 243 al Comandamentului Arm. III-a era tot o înștiințare, iar nu un ordin de execuțiune. Din el se deduce că voia să *„simuleze pregătiri pentru*

trecerea Dunărei" numai: *„în scopul de a contribui indirect la ofensiva Armatei din Dobrogea împotriva diviziilor bulgare ce are în față"*. Ideia era, neapărat, bună, atât cât era vorba de a simula o trecere, de a face pe inimic să creadă într'o trecere serioasă, care să-l determine de a aduce forțe în fața punctului de trecere, forțe care să nu fie trimise dincolo, la acțiunea principală.

La 30/VIII, Comandamentul de Căpetenie, dă Arm. III-a ordinul No. 5 în cuprinsul următor:

„Informațiunile culese până azi, arată că inimicul dela Sud, își îndreaptă marea majoritate a forțelor sale, în contra Armatei de Dobrogea, rămânând în regiunea Biela numai un mic grup de forțe. Pentru a face față acestei situațiuni și a veni în ajutorul Armatei de Dobrogea, Armata III-a va lua următoarele dispozițiuni:

1. Va transporta, după cum se arată în actualul tabel, Divizia 15-a cu actuala ei compunere în Dobrogea; transportul va începe în noaptea de 1—2 Septembrie.
2. Va face încercările de trecere și demonstrațiile ordonate prin directiva No. 2 din 27 August, căutând în special a pune stăpânire pe ostrovul Persina, de unde să se distrugă flotila de monitoare austriace, care se află adăpostită între această insulă și malul bulgăresc și să se țină locului grupul de forțe bulgare dela Biela.

Comandorul Niculescu Rizea va fi trimis comandamentului, spre a-l pune la curent cu organizarea apărărei sub apă în această regiune. Măsurile pregătitoare facerei acestor demonstrațiuni și treceri se vor lua de pe acum; execuțiunea urmând a se face după începerea bătăliei în Dobrogea, care, după distanța care desparte actualmente trupele noastre de inimic, poate începe în ziua de 31 August curent".

Și din acest ordin se constată, că e vorba de demonstrațiuni și numai după începerea bătăliei din Dobrogea, vor putea avea loc treceri demonstrative, probabil la 31/VIII, căci, pentru o trecere serioasă, ar fi fost o imposibilitate materială de a pregăti totul în 24 ore. Deci, o demonstrație da, o trecere serioasă, încă nu.

Ca probă de aceasta, este ordinul No. 620 din 31/VIII Cdt. de Cpt. către Arm. III-a în care se spune:

„Comandamentul de Căpetenie nu a înțeles niciodată ca să faceți o trecere serioasă a Dunărei, ci numai demonstrațiuni ostile, încercări de trecere, în fața de forțe și mijloace inimice impresionante. Este bine înțeles ca să nu vă expuneți la pierderi zadarnice".

Ordinul acesta evidenţia că la acea dată era vorba de demonstraţiuni absolut necesare, pentru a mai scădea presiunea pe care Arm. III-a bulgară o exercita asupra Armatei de Dobrogea, lucru ce se confirma şi prin ordinul No. 630 tot din 31/VIII ora 20.30 al Cdt. de Cpt. către Arm. III-a:

„Flancul drept al Armatei de Dobrogea puternic angajat cu inimicul care are şi artilerie grea, se menţine pe poziţie. Această Armată cere ca să executaţi demonstraţiunile ostile proectate".

La această dată, Armata de Dobrogea era în defensivă, iar nu în ofensivă, căci nu era în măsură să facă altfel.

Arm. III-a comunică C. V A. şi C. VI A. cu No. 226 tot din 31/VIII ora 22, iar în noaptea de 1/IX cu No. 280 Arm. III-a ordonă C. VI A.:

„Pregătirile de trecere la Persina se vor face în marginile prescripţiunilor primului ordin No. 243 cuprinzând şi demonstraţiuni spre gura Iantrei".

Pentru realizarea acestui ordin, s'a dispus şi executat următoarele:

La C. V. A. Brg. Mixtă dela Pueni şi Prundu Belu, a început la 1/IX ora 3.30 o demonstraţie de trecere a Dunărei la Flămânda, constând din mişcări de trupe dela Gostinu şi Prundu Belu spre Flămânda, cum şi un simulacru de trecere cu ajutorul pontoanelor companiei de pontonieri.

La ora 5.30 s'a bombardat malul bulgar cu două baterii dela Flămânda şi una dela E. acestui punct. In acelaş timp, bateriile de 150 dela Chirnogi au bombardat Turtucaia şi bivuacul bulgar de pe platoul acestei localităţi.

La C. VI A. un detaşament alcătuit din batalionul dela Petroşani, Brg. 2 Cav., 2 btr. obuz. de 150, 1 dvz. din R. 13 A. şi echipajul de poduri uşoare, au făcut demonstraţiuni ostile spre gura Iantrei, constând din marşuri şi desfăşurări pe mal, debarcarea vaselor pentru simularea trecerei şi deschiderea focurilor de artilerie.

Asemenea s'au făcut pregătiri la Persina.

Toate aceste demonstraţiuni, nu au avut nici un rezultat practic, căci nu numai că ofensiva armatei din Dobrogea nu a fixat frontul, dar Cdt. de Cpt. român s'a văzut nevoit ca să trimită în Dobrogea, pe lângă Div. 15-a (ce făcea parte din rezerva generală) şi Div. 12-a.

Aşa dar, ideea expusă de Cdt. de Cpt. în directiva No. 2 din 27/VIII: *„de a ataca şi distruge forţele bul-*

gare din Dobrogea" nu a putut fi realizată; din contra încă, armata din Dobrogea era greu încercată.

Sub impresia eşecului Div. 9-a, care începe să sdruncine increderea în valoarea trupelor noastre, Primul Ministru cere Regelui să se convoace pentru ziua de 2/IX un consiliu cu toţi comandanţii de armate, pentru a-şi da părerea asupra situaţiei.

Cdt. de Cpt. — după căderea Turtucaiei, — văzând situaţia aventurată a garnizoanei Silistra în raport cu Corpul rus dela Dobrici şi cu Div. 19-a dela Caraomer, hotărăşte a concentra trupele înapoi, pe linia Adam Clisi-Caraomer cu Div. 9-a spre Lipniţa-Cuzgun. Apoi:

Hotărăşte a întări forţele din Dobrogea cu: Div. 5-a, Div. 2-a, Div. 15-a şi Div. 12-a, pentruca cu aceste forţe, să ţină pe inimic în loc, la Sud de linia Cerna Voda-Constanţa.

Cu forţele depe Dunăre să facă demonstraţiuni, pentru a degaja frontul din Dobrogea.

Pentru a coordona mişcările îşi propune să se alcătuiască un grup de armate la Sud, sub un comandament unic, la dispoziţia căruia să se mai pună 2 divizii luate dela Arm. II-a.

Dispune ca Arm. I-a să-şi constitue o puternică rezervă la Slatina-Piatra Olt, retrăgând din defileuri majoritatea trupelor.

In caz că nu se putea ţine în Dobrogea, propune retragerea, luptând spre podurile dela Hârşova, iar ruşii să ne urmeze.

Să se constitue o armată pe stânga Dunării, în zona Ciulniţa-Feteşti, cu forţele din Dobrogea la care să se adaoge ajutoarele promise de Ruşi.

Să se constitue Arm. III-a dela E. de Bucureşti, întărită cu rezervele Armatei I-a şi II-a.

Să se înceapă evacuarea treptată a părţilor sedentare din Oltenia, apoi din Muntenia şi Bucureşti, în Moldova.

Să se asigure linia de comunicaţie cu Rusia prin Moldova, în care scop Armata de Nord să rămână intactă.

Să se evacueze depozitele, banii, arsenalele, etc. încetul cu încetul.

O parte din aceste propuneri erau în curs de executare.

In ziua de 2/IX ora 9.30 a început consiliul, care a ţinut până la ora 12, cu toţi comandanţii de Armată, afară de g-lul Crăinicianu dela Arm. II-a, care avea mici operaţiuni locale în curs.

G-lul Averescu susţine că trupele noastre nu se bat bine,

din cauza proastei calităţi a unităţilor de rezervă şi a slabei încadrări.

Că ar trebui modificată ordinea de bătae.

Că fiind oprită ofensiva din Transilvania, să se facă ceva la Sud, să se reorganizeze armata, întărindu-se forţele din Dobrogea cu trupe retrase dela Armata de Nord, executând o acţiune hotărâtoare pe frontul de Sud.

După intervenţia Regelui, g-lul Averescu arată nevoia întăririi cu trupele retrase dela Armata de Nord.

G-lul Prezan găseşte că înfrângerea dela Turtucaia alcătueşte un eşec care slăbise numai forţa morală a armatei, fără să-i fi micşorat capacitatea ei de luptă. Cere ca să se reia şi să se continue cu energie ofensiva în Transilvania. Apoi, arată că nevoia menţinerei liniei de comunicaţie cu Rusia, impune păstrarea intactă a trupelor dela Armata de Nord şi că întărirea trebue să se facă dela Armatele II-a şi I-a, ceeace era şi în planul expus de M. C. Gl.

G-lul Culcer se mulţumeşte a arăta situaţia ca foarte critică, la care Regele răspunde că într'adevăr chestiunea este serioasă dar nu desperată.

La fine Regele arată că în rezumat comandanţii de armată, sunt de aceiaşi părere cu M. C. Gl. asupra întăririi forţelor din Dobrogea şi a întrebuinţării armatelor de Sud.

După propunerea Primului Ministru Brătianu, Regele ordonă crearea unui grup de armate la Sud, compus din Armata III-a şi Armata de Dobrogea, pentru a asigura o unitate de acţiune mai strânsă între trupele dela Sud de Bucureşti şi cele din Dobrogea.

Apoi Cdt. de Cpt. hotărî de a se lua ofensiva pe frontul de Sud.

Să vedem acum, care era situaţia generală a Armatei române la data de 2/IX.

La această dată, Armatele I-a, II-a şi de Nord, ce operau în Transilvania, stăteau pe loc, aceasta ca urmare a ordinelor de operaţiuni No. 451 din 27/VIII şi No. 4 din 29/VIII.

Ordinul No. 451 prescria:

„Situaţia pe frontul de Sud devenind serioasă în urma căderei Turtucaiei şi a întăririlor primite de inimic, ofensiva generală în Transilvania se amână deocamdată până la noui dispoziţiuni".

Ordinul No. 4 prescria:

„Situaţia depe frontul de Sud cere ca deocamdată armatele depe frontul de Nord şi Nord Vest să rămână în defensivă".

Aşa dar, nu se poate vorbi la 2/IX, de a opri ofensiva din Transilvania, căci ea era deja oprită; este altă chestiune de a discuta dacă bine s'a făcut de s'a oprit acea ofensivă,

dacă bine s'a făcut de a se lua forțe de pe teatrul de operație ofensiv strategic şi de a se trimite la Sud, nu numai forţe strict necesare pentru a consolida frontul, ci forţe suficiente pentru a lua chiar ofensiva.

Cdt. de Cpt. care avea ştiri că se fac transporturi de trupe inimice spre Transilvania de Vest şi deci erau de aşteptat noui evenimente pe acel front, în loc de a admite consolidarea frontului de Sud, ceeace ar fi cerut numai o întărire a Armatei din Dobrogea, admite ideea unei ofensive spre Sud Vest, lucru care cerea nu numai mari forţe pentru a dobândi acolo o superioritate numerică, ci, cerea şi mult timp. In acest scop, Cdt. de Cpt. ia măsuri de a întări forţele de Sud, în afară de Div. 2-a şi 5-a date cu Directiva No. 2 din 27/VIII, cu încă noui divizii (15 şi 12), cari nu se puteau trimite decât în paguba armatelor din Transilvania.

Această idee a Cdt. de Cpt. a fost la acea dată o greşală, căci el — care avea toate elementele de apreciaţiune, de cari erau lipsite comandamentele inferioare, mai cu seamă acela de Sud—nu trebuia nici după căderea Turtucaiei. deci la 27 şi 29/VIII (Ordinul 451, Ordinul 4), nici mai cu seamă la 2/IX să oprească ofensiva din Transilvania, care de fapt s'a reluat cu Arm. II-a şi Arm. de Nord, numai la 14/IX, când totul acolo era prea târziu.

La 2/IX, Cdt. de Cpt. nu trebuea să se gândească la ofensivă la Sud Vest, ci trebuea să se pună acolo în defensivă, eventual să se retragă pe frontul Raşova-Mulciova-Cocargea - Caciamac - Cobadin - Topraisar - lacul Tekirghiol, front aflat aproximativ la 20 km. Sud de linia Cernavoda-Medgidia-Murfatlar-Constanţa, care era cel mai îngust, să se întărească pe acel front cu strictul necesar, dobândind cu timpul superioritatea numerică prin ajutorul trupelor ruse. In schimb însă, executând o puternică ofensivă spre Vest, lucru ce-l susţin şi prin afirmarea g-lului Ludendorf, care spune: *„dacă Românii ar fi urmărit marşul lor înainte în Transilvania, nu numai grupul armatelor Arhiducelui Carol ar fi fost complet învăluit, dar drumul pentru a merge către inima Ungariei şi contra comunicaţiilor noastre cu peninsula balcanică, ar fi fost liber, iar noi am fi fost învinşi"*.

Aceasta este mărturisirea inimicului nostru, dar tot aceasta era şi ideea aliaţilor noştri, căci la 2/IX col. Thomson ataşatul militar englez comunică M. C. Gl. român, părerea lordului Robertson Comandantul şef al forţelor britanice, următoarea telegramă cifrată:

„Să se menţină planul de operaţie român cu ofensiva în Transilvania. Că decisiva nu poate fi dobândită la Lemberg sau Przemisl, ci pătrunzând în câmpia Ungariei. Că pentru aceasta trebue ca Ruşii să trimită forţe suficiente în Dobrogea, ca împreună cu trupele române să poată fixa pe Bulgari şi să reia ofensiva la Nord".

Tot la 2/IX g-lul Joffre telegrafiază g-lului Alexejew:

„Trebue îmbunătăţită cât mai repede posibil situaţia din Dobrogea. Pentru aceasta trebue să se adune pe dreapta Dunărei trupe sigure şi în număr mare, pentru a recăpăta superioritatea numerică. Ar fi de dorit ca Rusia să trimită repede noui trupe la Sudul Dunărei, pentru a întări trupele române şi a le reda forţa morală".

A doua zi, col. Deprès ataşatul militar francez prezintă M. C. Gl. român, copie după telegrama generalissimului Mareşal Joffre către gl. Janin[1]) prin care arată că:

„Trebue să susţină pe lângă Ruşi nevoia de a ataca cu Românii Austro-Ungaria, pentru aceasta trebue a ajuta pe români ca să-şi consolideze poziţiile din Dobrogea; în acest scop Ruşii să trimită în Dobrogea 2 divizii în loc de una; în schimb renunţ la cele 2 divizii ruse ce urmau să fie trimise în Franţa".

Dar la 6 Sept. g-lul Joffre schimbă de părere, căci iată ce telegrafiază generalului Janin şeful misiunei militare la Marele Cuartier General rus:

„1. Din telegrama D-voastră din 3 Sept. reese că generalul Alexejew apreciază că recentele întâmplări din Dobrogea demonstrează nevoia de a regula chestiunea bulgară...

. . . .

5. Evenimentele recente pot conduce la părăsirea planului primitiv. Dacă prin înaintarea românilor în Transilvania, în legătură cu trupele ruseşti, nu se pot dobândi rezultatele sus arătate, atunci este nelogic să se sacrifice satisfacţiunei de a ocupa fără întârziere teritoriile râvnite, avantajele ce se aşteaptă dela distrugerea forţelor bulgare...

6. In această ipotesă, armata română trebue să-şi mărginească înaintarea sa în Transilvania, la liniile de teren care permit să asigure cu minimum de forţe stăpânirea cuceririlor înfăptuite până acum... Restul acestei armate, întărită cu contingente ruse şi combinând acţiunea ei cu Armata din Orient, vor ataca fără întârziere forţele bulgare, în intenţiunea de a reduce cât mai repede această Putere...

. . . .

9. Generalul Alexejew este mai bine în măsură ca să judece

[1]) Ataşat la M. C. Gl. rus.

situaţia, să dea indicaţiuni Inaltului Comandament român... şi de a-i da concurs cu forţele necesare pentru a realiza concepţiunea la care s'a ajuns".

Sfatul acesta conducea:

1. La oprirea ofensivei în Transilvania, păstrând terenul cucerit;

2. Restul forţelor române întărite de forţe ruseşti să atace forţele bulgare;

3. Generalul Alexejew să dea indicaţiuni Inaltului Comandament român.

Oprirea ofensivei române în Transilvania sugerată de g-lul Joffre la 6 Sept. era deja fapt îndeplinit, căci Comandamentul român oprise ofensiva din Transilvania cu Ord. Oper. No. 451 din 27 August în care se spunea:

„...... *ofensiva generală în Transilvania se amână deocamdată până la noui dispoziţii...*". Deasemeni ofensiva din Transilvania mai era oprită cu Ord. Oper. No. 4 din 29 August în care se zicea: „*Situaţiunea depe frontul de Sud cere ca deocamdată armatele depe frontul de Nord şi Nord-Vest să rămână în defensivă...*".

Va să zică, sugestiunea g-lului Joffre făcută la 6 Sept. M. C. Gl. român, de a opri ofensiva în Transilvania nu indica ceva nou, căci ofensiva era deja oprită de 10 zile.

Oprirea ofensivei din Transilvania a fost o evidentă greşală, atât timp cât ruşii nu ne dădeau forţele necesare pentru a putea lua ofensiva la Sud, căci cu ceeace trimisese ruşii în Dobrogea (1 Div. Cav. şi 2 Div. inf.) şi cu reaua voinţă a g-lului Zaiancikowsky, nu numai că nu se putea lua ofensiva, dar nici nu se putea consolida frontul în condiţiuni bune.

Este imposibil de crezut că g-lul Joffre nu era la curent cu situaţia, el ştia:

1. Că la 24 August căzuse Turtucaia;

2. Că la 27 August Cdt. de Cpt. român oprise ofensiva din Transilvania;

3. Că la 29 August Cdt. de Cpt. român dăduse un nou ordin de oprire a ofensivei în Transilvania;

4. Că Germanii şi Austro-Ung. transportă cu iuţeală trupe depe diferite fronturi către Transilvania de Vest.

G-lul Joffre mai ştia ceva foarte sigur, anume că g-lul Sarail care ar fi trebuit să ia ofensiva la 7 August, această ofensivă fusese luată înainte de către bulgari la 5 Aug., aceştia cucerise Florina. G-lul Sarail deabia a oprit înaintarea bulgarilor, dar cu toate ordinele pe care g-lul Joffre i le dădea la 17, 20 şi 29 Aug. ca să treacă la contra-ofensivă,

el nu putu lua această contra-ofensivă decât la începutul lui Sept., la 5 Sept. recucerise cu mare greutate Florina. Dacă se au în vedere toate acestea, atunci se înţelege schimbarea de părere a g-lului Joffre de la 2 Sept. şi sugestiunile pe care le făcea la 6 Sept. şi anume:

„...nevoia de a regula chestiunea bulgară...
Avantajele ce se aşteaptă dela distrugerea forţelor bulgare...
Combinarea acţiunei armatei române întărită cu contigente ruse cu Armata din Orient...”

Deci sugestiunea opririi ofensivei din Transilvania, scoaterea de forţe de aci, ofensiva contra Bulgariei, aveau drept scop ajutarea indirectă şi salvarea Armatei din Orient. Nu era deci chestiune de România, ci de Salonic. Dar România avea o situaţie strategică ce-i impunea cu totul alte hotărâri, este altă chestiune de a vedea dacă ea a făcut ceeace trebuia, în treacăt fie zis, Cdt. de Cpt. român nu a făcut ceeace trebuia, ceeace se va lămuri la acţiunea din Transilvania (Volumul II).

Chiar dacă s'ar susţine că sugestiunile pe cari ni le făceau dela distanţă aliaţii noştri englezi şi francezi, cari poate că nu aveau toate elementele de apreciaţiune a împrejurărilor de detaliu, depe cele două fronturi ale noastre, nu trebuesc luate decât ca o părere, ce putea sau nu să fie urmată, totuşi, cele spuse de g-lul Ludendorf, trebuesc avute în vedere, fiindcă aci nu s'ar putea cu nimic contrazice sau combate ideile, fiind o mărturisire făcută post bellum, în care cu sinceritate spune: *„dacă românii ar fi urmărit marşul lor înainte, în Transilvania..., am fi fost învinşi”.*

In concluzie, chiar dacă Cdt. de Cpt. român primea sugestiuni (ori de unde ar fi venit ele, dar) cari nu corespundeau situaţiunilor generale pe cele două fronturi, el nu trebuea să le admită, fiindcă admiterea lor ar fi fost o greşală. Se va vedea ulterior că ideea rămânerei în defensivă la Nord de la 2—14/IX şi luarea de forţe de acolo şi trimiterea lor la Sud, nu a strictului necesar pentru a consolida frontul, ci forţe puternice pentru a lua ofensiva, a fost greşită, căci 7 divizii infanterie sunt transportate cu trenuri 42 zile, fără a lua parte la acţiunea decisivă, care în acest timp era la Sud de Sibiu şi pe Olt.

Ca urmare a consiliului dela 2/IX, Cdt. de Cpt. decide a se face o acţiune pe frontul de Sud, trecând Dunărea în regiunea **Flămânda**, în ideea:

„De a ţine pe inimic de front cu Armata de Dobrogea şi

a-l ataca în flanc şi spate cu Armata III-a, trecând Dunărea la Flămânda".

La 3/IX 1916, g-lul Averescu Comandantul Arm. III-a, este numit de M. C. Gl. cu Ordinul No. 662 şi Comandantul Armatei de Dobrogea, luând denumirea de: *„Grupul Armatelor de Sud"*. Ordinul sună astfel:

„Vă însărcinez cu coordonarea acţiunei Armatei III-a şi de Dobrogea, în care scop sunteţi numit comandantul Grupului de armate de Sud, Armata III-a şi Armata de Dobrogea".

In seara zilei de 3/IX, acest Grup era în următoarea situaţie:

1. Arm. III-a (gl. Văleanu Gh.):

a) Pe linia Bucureşti-Olteniţa, în acoperire spre Dunărea Div. 10-a (gl. Văitoianu Arthur), 15 btl. 12 btr.

b) In sectorul Zimnicea-Giurgiu:

Detaşamentul Alexandria (col. Oproiu);

Div. 1 Cav. (gl. Herescu C.) 24 esc., 3 btr.;

Div. 18-a (gl. Referendaru Alex.) 8 btl., 7 btr.;

Div. 16-a (gl. Anastasiadi C.) 6 btl., 6 btr.

Escadrila aeroplane dela Dadilov (6 aparate). .

2. Armata de Dobrogea (gl. Zaiancikowsky);

Div. 2-a (gl. Socec A.) şi Div. 9-a (gl. Petala C.) la dreapta între Raşova-Cocargea;

Corpul Rus: Div. Sârbă (col. Hadjici) şi Div. 61 rusă (gl. Simansky) pe linia Cocargea-Cobadin.

Div. 19-a (gl. Scărişoreanu C.) în supraveghere Cobadin-Topraisar.

Div. 15-a (gl. Grigorescu Eremia) şi 1 brg. din Div. 12-a în rezervă înapoia dreptei.

Div. 5-a (gl. Hartel) şi Div. Cav. Rusă (gl. Pavlov) în rezervă înapoia centrului, în zona Biulbiul-Murfatlar.

Escadrila aeroplane la Medgidia (6 aparate).

La 5/IX 1916, g-lul Averescu, următor ideei decisă la M. C. Gl. la 2/IX, se hotărăşte ca cu Armata de Dobrogea să fixeze pe inimic, iar cu Arm. III-a să treacă Dunărea în sectorul Olteniţa-Giurgiu, căzând în spatele inimicului. In acest scop, face M. C. Gl. următorul raport cu No. 319 din 5/IX:

„Pentru a pune capăt ofensivei bulgare în Dobrogea, este necesară o cooperare activă a Armatelor III-a şi de Dobrogea.

Această cooperare se va putea obţine în modul următor: pe când Armata de Dobrogea va căuta să fixeze de front pe adversar, Armata III-a să cadă în spatele adversarului trecând Dunărea în sectorul Olteniţa-Giurgiu.

Misiunea Armatei de Dobrogea va fi de a întârzia înaintarea

inimicului, fie profitând de întăririle existente şi de forma terenului favorabil apărărei, fie dând scurte şi energice lovituri contra ofensive, acolo unde situaţiunea le-ar face posibile, fie în fine dacă mersul operaţiunilor pe întregul front ar permite, dând o lovitură puternică pe dreapta adversarului, astăzi în aer.

In toate aceste operaţiuni Armata de Dobrogea va avea ca pivot solid fie pentru apărare, fie pentru atac, dreapta ei sprijinită pe Dunăre.

Armata III-a va concentra forţele sale pe axa Comana-Prundu Belu şi îndată ce pregătirile de trecere vor fi terminate, va trece Dunărea cu toate forţele sale operative, cu obiectiv general Dobrici.

Marina va da concursul putincios Armatei III-a".

La această dată, pe frontul din Transilvania era o stagnare. Arm. I-a pregătea o acţiune pe Vl. Jiului (care a fost o greşală, pe care Cdt. de Cpt. nu a oprit-o la timp); Arm. II-a şi Arm. de Nord stăteau pe loc. Gl. Averescu, ce comanda frontul de Sud, văzând situaţia, îşi propune a lucra, a face ceva, căci a sta numai în defensivă cu arma la picior, lăsând inimicului toată iniţiativa operaţiunilor este — de sigur — negaţiunea oricărui ideal operativ.

Din raportul No. 319 al g-lului Averescu se vede întreaga concepţiune a planului său: defensiva pe frontul de Nord (unde de fapt eram în defensivă) şi ofensivă pe frontul de Sud. Dar o ofensivă frontală, făcută numai cu Armata de Dobrogea, se izbea dela început de mari greutăţi de ordin moral şi material, căci moralul inimicului era ridicat, iar din punctul de vedere material nu numai că dispunea de o puternică şi superioară artilerie, dar frontul său era bine consolidat, având şi flancurile sprijinite pe două obstacole (Dunărea şi Marea) de primul ordin. Chiar dacă s'ar admite pentru un moment că aceste calităţi ar fi lipsit inimicului şi că armata româno-rusă din Dobrogea ar fi atacat cu succes, că ar fi respins pe inimic şi că l'ar fi aruncat înapoi, el se retrăgea spre baza lui, spre întăririle lui, spre liniile lui de aprovizionare şi spre poziţii naturale, de unde cu greu ar fi putut fi scos. In asemenea caz, concepţia g-lui Averescu de a *„fixa de front pe adversar cu Armata de Dobrogea"* şi *„cu Arm. III-a să cadă în spatele adversarului trecând Dunărea în sectorul Olteniţa-Giurgiu"* era o concepţiune strategică superioară, era o concepţiune ce ar fi reuşit la sigur, dacă Cd. de Cpt. nu ar fi avut grija celuilalt front, dacă la 15/IX Arm. I-a nu ar fi fost iremediabil bătută, dacă Arm. II-a nu ar fi fost tardiv trimisă (la 14/IX) în ajutorul Arm. I-a, dacă după 16/IX, Arm. II-a ca con-

secinţă logică, nu ar fi fost respinsă spre Est, atunci da, atunci desigur că libertatea spiritului, libertatea morală şi materială, ar fi putut da tot efortul necesar pe celalt front.

Dar când pentru un incident ca cel dela Turtucaia, Cdt. de Cpt. opreşte zadarnic ofensiva pe frontul de Nord, ia de aci trupe (Div. 12 şi 2 dela Arm. I-a şi Div. 5, 21 şi 22 dela Arm. II-a) şi le trimite pe frontul de Sud, când apoi la Nord armatele sunt lăsate ca să opereze cum le tae capul (Arm. I-a e lăsată să ia ofensiva pe V. Jiului dela 9—13/IX, când pregătirea acţiunei principale a inimicului se desemna dela 7/IX destul de bine la Sibiu; când Arm. I-a respectiv C. I. A. e lăsat să fie bătut la Sud de Sibiu, dela 13—16/IX când Arm. II-a nu numai că-l putea salva, dar putea să bată pe inimic, dacă conform cererei g-lului Crăinicianu dela 11/IX era mişcată spre Est la 12/IX) atunci nu este nici o mirare că Cdt. de Cpt. lasă să-i scape toate ocaziunile, când pe un front, când pe altul.

Concepţia g-lului Averescu era bună în situaţia dela 2 şi 5/IX. Era — eventual — bună până la 12/IX. Dela această dată, ea nu se mai putea aplica pe frontul de Sud, fiindcă intervenise deja eşecul pe frontul de Nord. Dar acest lucru nu stă în puterea unui comandant de armată, cum era cazul g-lului Averescu, să-l aprecieze; el avea de examinat numai situaţia frontului de Sud, era treaba numai a Cdt. de Cpt. să examineze, să aprecieze şi să hotărască, cum are de lucrat fiecare Armată în cadrul întregului.

Din moment ce Cdt. de Cpt. a lăsat tot timpul ca fiecare Armată să lucreze din proprie iniţiativă, să lucreze deci independent de cadrul întregului, atunci se justifică foarte bine acţiunea Arm. I-a la Jiu, lăsarea în aer a C. I A. la Olt, tardivitatea trimiterei Arm. II-a spre Vest către Sibiu şi trecerea Dunărei la Flămânda.

Repet încă odată, aşa cum era alcătuit planul operativ al Comandantului „Grupului Armatelor de Sud" de a fixa de front pe inimic cu Armata de Dobrogea şi a-i cădea în spate cu Armata III-a, era judicios, atât cât el era apreciat din punctul de vedere al situaţiei locale depe dreapta Dunărei. Era treaba Cdt. de Cpt. să aprecieze acest plan în cadrul întregului şi să zică: „da" sau „nu", Cdt. de Cpt. a zis „da"; în asemenea caz, el şi-a însuşit proectul g-lului. Averescu şi deci îi poartă şi toată răspunderea lui. Cdt. de Cpt. trebuea să asigure Grupului Armatelor de Sud toată libertatea de acţiune pânăla terminarea operaţiunilor, lăsând comandamentului Armatelor de Sud grija inimicului, a proprielor forţe şi a obstacolului ce avea de învins, căci nu el

trebuea să aibă şi grija inimicului ce se concentra şi opera în Transilvania.

Raportul cu No. 319 din 5/IX făcut către M. C. Gl. este dat şi ca ordin Armatelor de Sud (III-a şi de Dobrogea).

Comandamentul a mai dispus:

a) Scoaterea Div. 9-a depe frontul Armatei de Dobrogea şi trecerea ei în linia 2-a în scop de a se reconstitui, iar intervalul dintre Div. 2-a şi Div. Sârbă, a fost umplut cu unităţi luate din Div. 12 şi 15 noui sosite.

b) A dispus executări de recunoaşteri aeriene pe frontul Armatei de Dobrogea, până la cel puţin linia Varna-Rusciuc.

c) S'a mai dispus ca întreaga cavalerie a Armatei de Dobrogea să fie mişcată pe flancul stâng, pentru a fi împinsă între Bairamdede şi Mare, eventual de se va putea să ocolească dreapta Armatei bulgare, căzându-i în spate.

G-lul Averescu — cu ordinul No. 340 din 5/IX — alcătueşte o comisie, sub preşidenţia g-lului Văitoianu Comand. Div. 10-a, ca să pregătească trecerea Dunării, desăvârşind toate operaţiunile necesare trecerei, în timp de 8—10 zile.

A. Recunoaşterea.

Comisiunea face recunoaşterile şi ajunge la ideea că punctul din dreptul Flămândei este cel mai bun pentru trecerea Dunărei, pentru motivele stabilite într'un memoriu. Maiorul Sava, şeful comunicaţiilor Armatei III-a, a făcut după executarea nu numai a recunoaşterilor, a lucrărilor, ci a făcut după trecerea Dunărei, un lung memoriu foarte interesant, în care se rezumează toate lucrările pregătitoare trecerei Dunărei şi trecerea. Iată acel raport:

„Flămânda este cel mai indicat punct pentru trecerea Dunării, pentru următoarele motive:

a) Dunărea în punctul Flămânda are lărgirea minimă de aprox. 900 m. în raport cu alte puncte din faţa acestor ostroave, unde Dunărea are o lărgime de un kilometru sau chiar peste 1 km. lărgime.

b) Ţărmul Dunărei în acest punct nu prezintă escarpamente dificile, ci din contra un taluz înclinat nu prea repede spre linia curentului principal.

c) Poziţiunea aceasta a punctului ales de trecere, permite ca porţile făcute în canalul din dosul ostrovului Coreia şi Ostrovul Lung, adăpostite de vedere şi de tirul direct al inimicului, să fie scurse cu uşurinţă şi aşezate la locul lor în axa podului cu ajutorul a două şalupe destinate în acest scop.

d) Acest punct era şi cel mai apropiat de Prundu Belu, astfel

că putea fi legat cu o şosea posibil de făcut accesibilă în acest timp extraordinar de scurt. (Pe o şosea prea lungă ce urma să construim pe locuri mlăştinoase, ar fi fost imposibil să se facă o trecere posibilă de întreţinut în starea accesibilă pe tot timpul circulaţiunei).

Pentru o circulaţiune aşa de mare cum urma a se face pe şoseaua Prundu Belu-Flămânda, făcută pe drumul cel mai scurt dintre drumurile existente care debuşează la Dunăre, era necesar, ca traseul să fie cel mai scurt şi cel mai drept posibil.

e) Ţărmul stâng al Dunărei în acest punct unde s'a fixat trecerea, convenea şi pentru manevrele ce se impun a se face cu mâna a materialelor grele, în caz de lipsă de remorchere sau de şalupe.

Ţărmul stâng în acest punct de trecere, permitea să se manipuleze grinzi şi podine şi în caz de ruptură a podului sau de avariere a şalupelor, să se manevreze cu mâinile chiar unele portiţe din cele rămase confecţionate după programul stabilit în canalul din dosul insulelor Coreia şi Ostrovul Lung şi aduse în apropiere de pod, spre a fi sub mână la necesitate.

f) Avantajele dela lit. **a**, **b**, **c**, **e** li se opunea un inconvenient însemnat, acela că porţiunea de teren din spatele punctului ales este inundabilă pe timpul ploilor îndelungate de toamnă, astfel că oricând aceste ploi din regiunea Danubiană din susul Dunărei ţin mai multe zile, nivelul apelor se ridică repede în punctul Flămânda şi întreaga regiune traversată de acest drum se acoperă cu un strat de apă de 0,30—0,70 adâncime; această adâncime fiind o medie minimă variabilă în lungul şoselei făcute Prundu Belu-Flămânda. De acest inconvenient comisiunea nu a ţinut seamă pentru pregătirea trecerei, timpul frumos permiţând înlăturarea temporală a acestui inconvenient. Ţinând însă socoteală de eventualitatea inundaţiei, în această ordine de idei s'a dispus pentru menţinerea acestei şosele în stare accesibilă pe orice timp, înălţarea rambleurilor existente, prin ajutorul platformelor de fascine suprapuse, şi a lucrărilor de balastare a şoselei şi în fine întărirea cu fascine a taluzelor şoselei prin pereare.

B. **Intrunirea comisiunei.**

După executarea recunoaşterei mai sus menţionată, Comisiunea numită de Comandantul Armatelor de Sud pentru pregătirea trecerei, s'a întrunit la Prundu Belu, unde deliberând asupra acestor chestiuni a hotărât următoarele:

1. Să se procure de către maiorul Sava, în timpul cel mai urgent posibil, toate materialele necesare pentru podurile noui

trebuincioase, pentru terminarea unor poduri începute şi pentru consolidarea altor poduri existente.

2. Să se procure de către maiorul Sava, petrişul, carele şi manopera necesară împietruirei. Pentru manoperă urmând a se organiza echipe cu personalul luat dela Direcţia Generală de poduri şi şosele, precum şi cu personalul luat dela companiile de pionieri.

3. Să se pună la dispoziţia maiorului Sava şi inginerilor Teodoreanu, Nicolau şi Protopopescu, acesta din urmă luat dela serviciul de geniu al C. 5 A. două companii pionieri şi trupele de infanterie necesare, împreună cu ofiţerii lor, pentru executarea terasamentelor şi a tuturor lucrărilor de împietruire, de fascinare şi de perearea şoselei.

4. Să se comande de maiorul Sava semnale luminoase în 3 culori (bengale) spre a fi folosite de infanterie pentru semnalizare dincolo de Dunăre. Să se procure rachete şi facle necesare trecerei precum şi felinare.

5. Să se utilizeze de către personalul technic de sub ordinele maiorului Sava uneltele din trăsurile parcului de geniu necesare la efectuarea lucrărilor de şoseluire.

Cum însă în timpul executării şoselei, s'a efectuat paralel cu această executare şi lucrările de instalare a bateriilor grele, unde s'a utilizat aproape toate uneltele parcului, ne rămăsese pentru efectuarea şoselei un număr de unelte absolut insuficient, pentru executarea unei lucrări aşa de mari, într'un timp extraordinar de scurt, fapt care ne-a obligat să facem noi comenzi de unelte, pe care nu le-am putut folosi decât în ultimele zile a pregătirei trecerei.

Comisiunea a mai dispozat:

6. Să se ia toate măsurile de către maiorul Sava, pentru transporturile cu trenurile şi cu orice alte mijloace a materialelor necesare pentru pregătirea trecerei.

7. Comandorul Niculescu Rizea trebuia, după hotărârea Comisiunei, să ia măsuri de completare a lucrărilor necesare la paza trecerii şi după cum mi-aduc aminte pentru bararea Dunărei şi apărarea podului în contra unui eventual atac al vaselor de răsboi inimice. Ni s'a spus atunci că flota inimică este închisă la Persina şi că Dunărea va fi barată şi că este greu de admis ca inimicul să traverseze barajul.

8. Chestiunea apărărei podului a fost încredinţată Serv. Marinei din aceiaşi armată sau mai exact dela Armatele de Sud.

9. Armata noastră, a III-a, mai avea şi două aeroplane, cari trebuiau utilizate la diversele recunoaşteri dinainte şi în timpul trecerei. Armata noastră, a III-a, nu avea însă la dispoziţie o escadrilă de aeroplane suficientă pentru a putea apăra trecerea şi a împiedica escadrila inimică să distrugă comunicaţia între un mal şi celalt al Dunărei.

C. Construcţiunea şoselei.

In intervalul de timp hotărât de comisiune, s'a făcut transformarea drumului de care existent şi în stare accesibilă numai pe timp frumos şi de secetă, dela Prundu Belu la Flămânda, în şosea accesibilă şi pe timp de ploaie.

Operaţiunile necesare pentru transformarea acestui drum în şosea, au fost grele de executat în timpul fixat, fiindcă această şosea comporta pe lângă lucrările de terasamente, construcţiuni de poduri, fascinare şi pereare, neavând în apropiere nici pământul necesar umpluturei şi nici pietrişul necesar împietruirei, deasemenea nu aveam la dispoziţiune pentru infanteria utilizată la lucru ca unelte decât lopata Linemann şi câteva scule dela serviciul de geniu al C. 5 A. Cu toate dificultăţile însemnate din lipsa de căruţe, de pământ şi de unelte din primele zile ale executărei, totuşi lucrările neapărat necesare trecerei (terasamente, fascinare, pereare şi balastre, s'au executat şi terminat cu o zi înainte de termenul fixat, astfel că încă de Vineri seara (16 Septembrie) artileria grea era aproape integral trecută pe toate podurile consolidate şi pe tot lungul şoselei fascinate, balastate şi pereate. Pe tot timpul trecerei atât înainte cât şi înapoi, această şosea a fost întreţinută de o companie de pionieri, de echipele de poduri, iar la înapoere am utilizat o a doua companie de pionieri, pentru a putea face faţă la nevoile de reparare a făgaşelor şi fascinărilor anterioare (?) care devenea insuficiente din cauza marei circulaţiuni şi a insuficienţei de rezistenţă a patului şoselei muiat complect de ploaia torenţială ce a ţinut aproape continuu de Sâmbătă noaptea 17—18 Septembrie, până Luni 19 Septembrie.

D. Pregătirea şi susţinerea trecerii şi lucrările de construire a bateriilor şi de bararea fluviului.

Aceste lucrări s'au executat de serviciul artileriei condus de d-l Col. Limburg şi de acel al flotilei condus de d-l com. Niculescu Rizea, sub supravegherea preşedintelui comisiunei general Văitoianu Arthur, care împreună pot da toate detaliile constituirei acestei părţi a memoriului, adică toate ştiinţele necesare prezentului capitol referitoare la apărarea şi bararea fluviului.

E. Recunoaşteri de aeroplane şi activitatea lor pentru apărarea trecerei şi a comunicaţiilor.

Recunoaşterile ce urmau a se face de serviciul nostru de aviaţie (la Dadilov erau 6 aparate) înainte de trecerea Dunărei, după informaţiunile ce avem, s'au făcut şi rezultatul a fost raportat la

timp. Rămâne ca în prezentul capitol, serviciul special de aviaţie, să completeze ştiinţele nècesare justificând măsurile luate.

F. Construirea podului peste Dunăre, executarea trecerei Dunărei şi operaţiunile următoare.

Pentru construirea podului de peste Dunăre s'a întrebuinţat batalionul de pontonieri de sub comanda lt.-colonel Popovici, cu tot materialul de fluvii necesar trecerii. Acest material s'a adus cu trenul până la Băneasa şi de acolo cu căruţele până la locul ales pentru construirea portiţelor. Cea mai mare parte din acest material era sosit la punctul de destinaţie înainte de ziua fixată şi adică de Vineri noaptea spre Sâmbătă (16—17 Sept.) iar o mică parte din acest material a sosit chiar în noaptea de Sâmbătă 17—18 Septembrie a. c. Materialul sosit mai înainte a fost pus la adăpost de vedere şi de tirul direct al inimicului, în pădurea dinapoia ostrovului Coreia, de unde a fost apoi scurs la locul unde s'au construit portiţele după debarcarea şi punerea lor pe apă în canalul dinapoia ostroavelor sus zise.

Odată constituite portiţele după programul comisiunei, o parte din ele trebuiau să servească la trecerea trupelor destinate a face prima debarcare (în număr de cel puţin 3 batalioane) împreună cu lotcile de pescari aduse la Flămânda şi după efectuarea acestei debarcări urma să fie începute operaţiunile de întinderea podului, care s'au făcut cu foarte mare greutate pe timp de ploaie şi de furtună. După dificultăţi extraordinar de mari întâmpinate din cauza lipsei de remorchere şi a insuficienţei puterei şalupelor destinate la manevra vaselor ce trebuiau la rândul lor să constitue podul, lucrările s'au terminat. Este însă necontestabil că s'au efectuat excesiv de încet, astfel că la 5.45 dimineaţa podul era gata, graţie concursului dat de generalul Lambru, care era în persoană la capul podului, de unde dirija operaţiunile de întindere a acestui pod, secondat de ofiţerii şi soldaţii de pontonieri, ajutaţi la rândul lor şi de trupe de infanterie".

Pregătirile făcute de serviciul apărărei sub apă.

In afară de lucrările făcute în lungul Dunărei s'au mai executat sub direcţiunea comandorului Niculescu Rizea în vederea trecerei dela Flămânda, următoarele lucrări:

1. S'au mărit numărul staţiunilor de mine de curent şi al bateriilor de torpile, lăsându-se mine şi torpile în drumul vaselor inimice;
2. S'au instalat baterii de artilerie de diferite calibre

care băteau eşirile canalului Persina, unde staţiona flota A-U pe Dunăre.

3. S'au făcut câteva incursiuni în canalul Persina, lăsându-se numeroase mine de curent.

Din nefericire minele de curent fiind defectuoase nu au exploadat.

4. S'a minat regiunea dela Zimnicea la Tabanu, cu mine sistem Rădulescu, fără nici o valoare şi foarte periculoase de mânuit.

5. S'a barat Dunărea făcându-se o obstrucţie la punctul Tabanu aflat cu 11 km. în aval de podul dela Flămânda.

Aceste pregătiri de închidere a circulaţiunei pe Dunăre, ar fi putut împiedica flotila A-U ca să iasă din canalul Belene şi să se scoboare în jos spre Flămânda, dacă materialul folosit ar fi fost de prima calitate, din nefericire minele de curent şi torpilele erau de o foarte proastă calitate, ele ori explodau prematur ca minele sistem Rădulescu (omorând pe mânuitorii lor ca la Mecica şi Petroşani), ori nu explodau de loc, cum se întâmpla cu minele de curent, cari aveau un defectuos mecanism de aprindere. Aşa că de fapt, Dunărea nu era complet şi sigur închisă, iar flotila A-U alcătuia o evidentă primejdie, atenuată prin faptul că înainte de 17/IX Dunărea era mică şi prezenta totuşi o greutate de scoborâre a ei în aval.

Inimicul ştia de trecere. Cum putea să nu o ştie, când încă dela 31/VIII s'au început a se face demonstraţii? Adică se atrăgea conform Directivei No. 2 din 27/VIII în mod intenţionat atenţia inimicului în această parte. Era oare posibil ca inimicul să nu ştie ce avem şi ce nu avem? Apoi inimicul cu serviciul lui de spionaj, putea afla — nu dela recunoaşterile sale aeriene şi dela observatorii depe malul drept care domină cu mult malul stâng, — ci dela fiecare locuitor al Bucureştiului, care se găsea obligat să spue încă dela începutul lui Septembrie la urechia vecinului: *„Am aflat că s'a ordonat generalului Averescu să pregătească o trecere a Dunării în spatele bulgarilor; are să fie ceva grozav, dar să taci, să nu spui la nimeni"!* Generalul Toşev nu a luat nici o măsură, pentru motiv că el ştia ce pregătiri fac germanii şi austro-ung. în Transilvania şi deci nu putea crede că Arm. română ar putea face faţă acelor pregătiri şi ar mai dispune de forţele necesare cu care să facă o trecere în stil mare a Dunărei, el credea că se fac numai demonstraţiuni. Asupra acestei ultime părţi, evenimentele l'au desminţit şi l'au surprins.

La 15/IX, o recunoaştere de aeroplan bulgară, a raportat g-lui Toşev că:

„Mari mişcări se fac de români la V. de Olteniţa; coloanele merg din diferite direcţiuni spre Dunăre, îngrămădiri de care cu material de pod la satul Pueni".

G-lul Toşev comunică această ştire feldmareşalului Mackensen, cum şi g-lui Nazlâmof comandantul apărării Dunărei, ordonându-i ca să intre în legătură cu col. Encef, comandantul Rusciucului.

La 16/IX feldmareşalul Mackenzen s'a întâlnit la Bazargic cu g-lul Toşev, căruia i-a ordonat ca să execute atacul în Dobrogea, în cel mult 2—3 zile, fără să aştepte sosirea Div. 217 germane (care ajunsese în parte la Bazargic), şi a artileriei grele. In acelaş timp, feldmareşalul a fost pus la curent de g-lul Toşev de măsurile pe care acesta le luase, pentru a face faţă unei treceri a Dunărei şi anume:

„R. 42 I., 1 btl./R. 48 I., 2 btl. /R. 5 Marş cu 2 baterii (ce alcătuiau garnizoanele Silistra şi Turtucaia), să se concentreze toate la Turtucaia.

Din Rusciuc să se trimită la Turtucaia 1 batalion miliţie, 1 batalion de marş, bateriile grele şi 1 baterie de câmp;

R. 2 Miliţii sosit la Rasgrad să plece spre Turtucaia;

Primul eşelon din Div. 217 germană sosit la Bazargic, să se îndrepte la Turtucaia;

Comandantul apărărei Dunărei din sectorul g-lui Nazlâmof să se ducă la Turtucaia şi să organizeze apărarea".

Aceste măsuri luate sub presiunea evenimentelor şi în ultimul moment, mă îndreptăţeşte să afirm că g-lul Toşev era surprins strategiceşte, iar proporţiile măsurilor pe care le lua, dovedesc că era surprins şi tacticeşte, de vreme ce nu are forţe suficiente disponibile cu care să facă faţă trecerei. Cazul lui Toşev este asemănător cu a Arm. I-a la Sibiu.

G-lul Averescu se duce personal la M. C. G., raportează că totul este gata şi că ar putea începe în noaptea de 17—18/IX. Cdt. de Cpt. fără a ţine seama de situaţia din Transilvania, aprobă dispoziţiile luate şi dispune executarea operaţiunei proiectată.

Dar la 17/IX, Cdt. de Cpt. ştia că Arm. I-a este respinsă, că C. I A. este iremediabil bătut la Sud de Sibiu şi nu se ştia nici dacă va fi în stare să mai reziste pe creasta munţilor. Cdt. de Cpt. mai ştia că nici Arm. II-a nu mai poate salva C. I. A., căci îi dăduse ordin tardiv în ziua de 14/IX să înainteze spre Sibiu în ajutorul C. I A. (ordinul trebuia dat la 12/IX) şi era de sine înţeles că şi Arm. II-a asupra căreia se îndrepta întreaga Arm. IX-a germană,

va fi nevoită să se retragă, după cum chiar şi raportase cu No. 378 din 16/IX şi primise aprobarea Cdt. de Cpt. cu No. 1308 tot din 16/IX. In asemenea condiţiuni hotărârea executărei trecerei dela Flămânda la 17/IX, nu corespundea situaţiei generale depe cele două fronturi. Cel mai bun lucru ce avea de făcut Cdt. de Cpt., era să oprească încă dela 14/IX orice operaţie ofensivă a Arm. III-a, să ia repede forţele de aci şi să le trimită la Nord. Era o frumoasă manevră pe linii interioare, care ar fi dat bune rezultate, dacă ar fi fost repede executată.

Acum s'ar. putea pune întrebarea: dece Cdt. de Cpt. român nu face ceeace trebuia? Pentrucă a cedat unor sugestiuni cari nu corespundeau situaţiunei noastre generale operative. G-lul Joffre avea impresiunea că Armatele române din Transilvania vor înainta prea mult, căci iată ce telegrafiază M. C. Gl. român la 15/IX:

„Sunt de acord cu g-lul Iliescu cu avantajele ce vor procura Armatelor sale din Transilvania prin ocuparea liniei Mureşului, dar trebue să-i atrag atenţiunea asupra situaţiunei dela Sudul Dunărei... este indispensabil a se înlătura definitiv orice pericol de această parte, pricinuind fără întârziere un grav eşec forţelor bulgare..."

Din această telegramă se desprind două idei:

1. Că g-lul Iliescu spera către 15/IX că va mai putea ocupa linia Mureşului, dar această credinţă realizabilă între 14/VIII şi 6/IX, devenise irealizabilă după 6/IX adică după ce g-lul Falkenhayn era deja concentrat în Transilvania de Vest.

2. Că g-lul Joffre nu era pus în mod complet la curent cu situaţia în care se găseau armatele române depe cele două teatre de operaţiune, altfel este neexplicabil ca la 15/IX să fi putut cere armatei române ca: *„să pricinuiască fără întârziere un grav eşec forţelor bulgare"...*

Cdt. de Cpt. român admite sugestiunea g-lului Joffre, numai aşa se explică dece aprobă la 17/IX executarea operaţiunei proiectată la Flămânda, care era acum contrară intereselor operative a armatelor române depe cele două teatre de operaţiune.

La 17/IX ora 14, g-lul Averescu comandantul Grupului Armatelor de Sud, dă ordinul de operaţiuni No. 168:

„Mâine, 18 Septembrie, Armatele grupului de Sud vor începe operaţiunile coordonate, împotriva inimicului care a pătruns în Dobrogea.

Armata III-a va tece Dunărea pe podul de vase ce se va întinde în faptul zilei şi pe îmbarcaţiuni la Flămânda-Riahovo.

Operaţiunile se vor executa avându-se de normă instrucţiunile speciale date deja pentru acest sfârşit.

Comandanţii dela divizie în sus, vor introduce, în prescripţiunile instrucţiunilor, acele modificări pe care situaţiunea de fapt a momentului le-ar cere, călăuzindu-se de ideea predominantă că scopul înaintării Arm. III-a este de a înlesni ofensiva Armatei de Dobrogea, ameninţând spatele şi linia de retragere a vrăjmaşului în direcţiunea generală Dobrici.

Armata de Dobrogea va începe atacul său mai întâiu în scopul de a fixa pe loc toate forţele vrăjmaşe ce are în faţă, iar după ce va începe a se simţi influenţa apropierei Arm. a III-a, sau dacă inimicul va începe retragerea generală sau numai parţială, ea va da cea mai mare vigoare ofensivei sale, cu tendinţa constatată de a împinge, dacă nu toate, cel puţin cea mai mare parte a forţelor vrăjmaşe către Dunăre. Comandamentele de armate sunt rugate a mă ţine la curent cu mersul operaţiunilor. Staţiunea radiografică a comandamentului grupului se găseşte la Mihai Bravul".

Pe baza ordinului Grupului Armatelor de Sud, g-lul Văleanu Comandantul Arm. III-a dădu la 17/IX ordinul de operaţiuni No. 527, iar g-lul Burghele Comandantul C. 5 A., dădu la 17/IX ordinul de operaţiuni No. 1, relativ la trecerea Dunărei.

Aceste ordine intrau în detalii, prescriind modul cum urma să se pregătească şi execute trecerea fluviului.

Situaţia Armatei III-a române în seara de 17 Septembrie (Crochiul 12)

C. 5 A.	Pontonierii la Flămânda. Div. 10-a în zona Petrile-Puenii-Prundu Belu-Greaca. Div. 21 în zona Gostinarii-Isvoarele-Hotarele. Div. 22 în zona Colibaşi-Dobrenii-Vărăşti-Valea Dragului.
C. VI A.	Div. 16-a în zona Remuşii-Oinacul-Frăteşti-Frasinul-Băneasa. Div. 18-a în zona Fântânele-Smârdioasa-Putinei

Div. 1 Cav. Mihai Bravu-Vlad Ţepeş.
Div. Rez. în curs de transport cu calea ferată spre Comana.

Artileria grea

In scopul aruncărei podului şi a protecţiunei lui, cum şi în sprijinul trecerei Dunărei, s'au aşezat cinci baterii grele şi anume:

1	btr.	obuziere	120	la	10	km.	V. Flămânda.
1	»	tunuri	120	»	7	»	V. »
1	»	»	105	»	5	»	V. »
1	»	»	105	»	2	»	N. »
1	»	»	105	»	2	»	E. »

2 tunuri Deport anteaeriene pe drumul ce duce la pod.

Apărarea anteaeriană

2 aparate de luptă ‹Neuport›
2 » » recunoaşteri şi luptă ‹Voisin›
2 » » » » » ‹Farman›.

Situaţia trupelor bulgare din faţa Armatei III-a române.

Rusciuc	1 Reg. miliţie 1 Reg. marş 1 Reg. artilerie	6 btl. 6 btr.	Aceste unităţi erau în afara razei de trecere.
Silistra şi Turtucaia	R. 42 I. 1 btl./R. 48 I. 2 btl./R. 5 Marş 3 baterii	7 btl. 3 btr.	

Staro Selo 1 btl./R. 5 Mil.=1 btl.
Slivo Pole şi Borisovo 1 btl. grăniceri=1 btl.

Rasgrad	R. 2 miliţ. 1 baterie	3 btl. 1 btr.	Aceste unităţi erau departe de raza trecerei.

Total	Batalioane	6 + 7 + 1 + 1 + 3 = 18
	Baterii	6 + 3 + 0 + 0 + 1 = 10

Toate aceste trupe erau puse sub comanda g-lui Nazlâmof Comandantul Apărărei Dunărei.

Situația Armatei de Dobrogea în seara de 17/IX.

Div. 2-a rom. cu dreapta la Dunărea, urmează pe D. Baiului până la inclusiv Păd. Cinghinea;

Div. 15-a rom. de aci, pe D. Carasu 118—114 până la cota 122 pe D. Piribei;

Div. 12-a rom. de aci, cota 132, D. Dichilitas - incl. Cocargea;

1 brg./Div. Sârbă de aci la cota 142;

Div. 115 rusă de aci până la 187 Arabagic Bair;

Div. 61 rusă de aci S. Agemler până la excl. Edilcioi;

Div. 19-a rom. de aci la incl. Topraisar;

Un detaş. Div. 6-a de aci la Urluchioi pe lacul Tuzla.

Brg. 5 Căl. la Urluchioi;

Div. 3 Cav. la Tekirghiol;

1 reg. cav. rus la Tuzla;

In rezervă:

Div. 9-a rom. la Ivrinezul mic şi mare;

1 brg. din Div. Sârbă la Mamut Cuius;

1 Brg. Div. 5-a rom. la Biulbiul mic.

Apărarea anteaeriană.

Trei avioane de luptă (Neuport),

Un avion de regulare (Caudron),

Două avioane de recunoaşteri (Farman).

Situația Armatei III-a bulgară în seara de 17/IX.

Brg. Bode din balta Vederosa până la 2 km. E. de Talaşman;

Div. 1-a de aci până la 2 km. Est Enigea;

Div. 4-a dela 2 km. Est Enigea până la 5 km. Est Chioseler (sau 2 km. N. V. cota 113);

Div. 6-a de aci până la 2 km. Est Besaul;

Trupele Dobrogene dela 2 km. E. Besaul până la 1 km. N. E. Buiuc Enghez;

Div. 25 turcă de aci până la D. Caraiuc;

Div. Cav. de aci prin Perveli până la Tatlageacul Mic.

Div. 217 I. germ. (la Bazargic).

Trupele aflate față în față la 17 Sept.

UNITĂȚILE	Btl.	Baterii câmp	Baterii grele	Esc.
1. Grupul Armatelor de Sud Române-Ruse				
a) *Arm. III-a:*				
C. V Arm. = Div. 10, 21, 22 C. VI Arm. = Div. 16, 18	53	45		
Div. 1 Cav.		3		24
Artileria grea		—	7	
Apărarea fixă a Dunărei	5	7	3	
Total . . .	58	55	10	24
b) *Arm. de Dobrogea*				
Div. 12, 15, 2, 9, 5, 19 1/4 Div. 6 rom.	89	63		7
Brg. 5 Cav. rom.	—	—		
Artileria grea	—	—	3	
Div. 61, 115 ruse	32	24		
Div. sârbă	16	12		
Div. 3 Cav. rusă	—	2		24
Total . . .	137	101	3	31
Total general . . .	195	156	13	55
2. Armata bulg.-germ.-turcă				
a) *Unități bulg. de pe dreapta Dunărei*				
Garmizoana Rusciuc	6	6		
» Turtucaia și Silistra	7	3		
» Staro Selo	1			
» Borisovo	1			
» Rasgrad	3	1		
Total . . .	18	10		
b) *Arm. III-a bulg.-germ.-turcă*				
Div. 1-a Inf.	20	16	4	—
» 4-a »	17	16	2	1
» 6-a »	13	6	—	—
Rezerva mob. Varna	8	5	2	—
Brigada germ:	4	1	2	3
Div. 25-a turcă	3	—	—	—
Div. Cav. bulg.	—	1	—	24
Artileria grea	—	—	9	—
Total . . .	65	45	19	28
Total general . . .	83	55	19	28

Trecerea Dunărei (Crochiul 13).

Prima divizie care urma să treacă Dunărea, era Div. 10-a gl. Văitoianu. Comandantul acestei Divizii, dădu în ziua de 17/IX ordinul de operaţiuni No. 78 pentru zilele de 17/IX şi 18/IX. Iată acest ordin cu anexa lui:

1. „Inimicul în forţă de 1 reg. infanterie şi tot atâta artilerie, este semnalat în Rusciuc; trupe puţine se mai găsesc pe malul Dunărei spre Riahova-Babovo şi Turkşmil.

2. Corpul V şi VI Armată are misiunea de a trece Dunărea dela Flămânda spre Vest şi apoi a cădea în spatele armatei vrăjmaşe depe frontul dobrogean.

3. Divizia 10-a, în vederea misiunei de mai sus, va începe trecerea în spre dimineaţa zilei de 18 Septembrie, în care scop se ordonă următoarele:

a) Trupele diviziei cu trenurile lor de luptă, se vor aduna din ziua de 17 Septembrie deplasându-se din cantonamente după ora 5 p. m. în zona dela Sudul satului Flămânda în punctele alese pentru trecere (a se vedea schiţa alăturată);

b) Trecerea Dunărei se va face prin ambarcaţiuni pe vase în ordinea grupărilor arătate deasemenea în schiţă.

Detaliile de execuţiune privitoare îmbarcaţiunei şi executărei navigaţiunei sunt cele din anexa No. 1;

c) Protecţiunea trecerii va fi asigurată de Reg. 50 I. (Div. 22), un divizion din R. 11 Art. şi 1 divizion din R. 3 Ob., bateriile de 105 m/m de obuziere de 120 m/m şi 150 m/m, escadrila de aeroplane de luptă şi secţia de tunuri Deport.

Aceste trupe au misiunea de a curăţi prin focul lor terenul dinainte şi a asigura flancurile din partea unui atac ce ar veni dela Rusciuc sau Turtucaia;

d) Primele îmbarcaţiuni vor porni dela malul românesc la ora 5 dimineaţa 18 Septembrie.

4. Trenurile de luptă ale corpurilor, brigada 9 Art. şi trenul de luptă al Div. (Div. col. Mun. şi amb. Div. 10-a) vor trece pe pod după ordinea aci alăturată.

5. După trecerea Dunărei misiunea Diviziei 10-a este:

a) Cu brigada 7-a să ocupe localităţile Mahkaia şi Borisovo, întărindu-le.

b) R. 10 V. va ocupa Babovo pe care-l va întări;

c) Brigada 20 va constitui rezerva diviziei ocupând Riahovo, pe care-l va pune în stare de apărare.

d) Trenurile de luptă ale corpurilor, imediat după trecerea podului, se vor îndrepta în spatele localităţilor ocupate de corpurile respective.

e) Brg. 9 Art. va fi aşteptată la ajungerea pe malul bulgăresc

de un ofiţer de stat major cu ordinul de luptă potrivit cazului.

6. Cartierul diviziei (grupa 1) va trece cu brigada 20 I.

Pe timpul luptei şi pe timpul nopţii de 18—19/IX la Riahovo.

7. Trenurile regimentare vor rămânea în cantonamentele ocupate în dimineaţa de 17 Septembrie.

Pentru trecerea podului trenurile regimentare vor fi organizate într'o singură coloană astfel: R. 10 V., Bg. 7 I., Bg. 20 I., Bg. 9 Art., Cuart. Div. C. 3 P., S. 3 T., E. St., D. C. M. şi Ab. D. 10, luând loc pentru trecere după trenurile regimentare ale trupelor neindivizionate ale C. 5 A. (cuart. C. 5 A., R. 5 R., Bg. Ob. Pion. şi Proect.). Pretorul diviziei se va ţine în legătură cu aceste trenuri spre a lua loc la timp în coloană.

a) Pentru seara de 18 Sept. trupele rămân pe poziţiile ocupate (localităţile arătate mai sus).

A. **Hrana.** Trupele vor lua hrana rece ordinară pentru ziua de 18 Septembrie iar pe ziua de 19 Septembrie vor consuma o zi hrană de rezervă.

10. Evacuarea răniţilor se va face înapoi la ambulanţa diviziei pe şoseaua Flămânda-Prundu Belu şi de aci la spitalul mobil al C. 5 A. (Greaca).

11. Improspătarea muniţiunilor. Punctele de contact se vor comunica corpurilor imediat ce divizionul coloane de muniţii a trecut Dunărea.

12. Raportul va avea loc la Riahovo, la ora 6 p. m.".

ANEXA la ordinul de operaţii No. 78 din 17 Septembrie 1916.

Legătura între infanterie şi artilerie pe timpul trecerei Dunărei.

„Primele eşeloane de infanterie după îmbarcare şi pornire pe apă îndată ce debuşază în Dunărea mare, vor face semnale cu felinarele înapoi la malul romănesc, unde se găsesc observatorii artileriei de câmp. La primirea semnalizării această artilerie va deschide focul. Deschiderea focului artileriei de câmp va fi semnalul şi pentru artileria grea. Tragerea se va executa de amândouă artileriile de câmp şi grea cu toată intensitatea, 30 minute asupra satului Babovo, viile dintre Babovo şi Riahovo, satul Riahovo şi malul Dunărei la Vest de acest sat pânăla N. V. de Kazikler. După cele 30 minute artileria de câmp va înceta focul, iar artileria grea va lungi tragerea şi va bate pe zone succesive zona Kazikler-Slivo-Mahkaia-Sarnubekioi (Borisovo) şi în special flancu-

rile Diviziei, în spre Tabanu la Vest şi Sud Babovo, la Est până la limita maximă a bătăiei tunurilor.

Secţia 3 telegrafie (lt. Pereanu) va lua parte din material şi personal, se va îmbarca cu Brg. 20 I. pentru a stabili imediat legăturile telefonice ce se vor putea.

P. S. Este absolut interzis ca semnalizarea de mai sus să se facă din altă barcă decât aceia unde se găseşte comandantul regimentului. Arătarea unui singur felinar (lumină) înseamnă începerea focului. Arătarea a 2 felinare (în fiecare mână câte unul) înseamnă încetarea focului artileriei de câmp).

Pentru executarea acestui ordin, infanteria Diviziei 10-a care cantona în zona Petrile-Puenii-Prundu Belu-Greaca a lăsat raniţele în paza jandarmilor rurali. Trupele având asupra lor: ca echipament îmbrăcămintea, având bluza de vară peste cea de postav, în bandulieră mantaua, cortul şi opincile. Hrana: o zi de hrană ordinară şi două zile hrană de rezervă.

Muniţiuni: 160 cartuşe purtate pe soldaţi, plus 50 cartuşe dela chesoanele de companie, care au primit alte cartuşe".

Trecerea Dunărei.

La ora 17 trupele s'au pus în marş spre punctele hotărâte de trecere. In noaptea de 17—18/IX unităţile de infanterie se grupase astfel:

2 btl./R. 5 I. şi 2 btl./R. 20 I. în pădurea Enichiu, în dreptul km. 470.

R. 33 I. şi R. 45 I. în Păd. Călugărească în dreptul km. 456.

R. 73 I. şi R. 10 V. în dreptul extremităţei de Est a Ost. Coreea.

Mişcarea a fost întârziată mult de o coloană de 100 bărci, cărora infanteria trebuia să-i facă loc să treacă mai repede spre Dunărea.

18 Septembrie.

1 batalion din R. 33 I. a trecut pe portiţe, iar restul infanteriei Div. 10-a a trecut pe bărci şi pontoane în mai multe eşeloane; primul eşelon a început trecerea la ora 3.30 restul de eşeloane urmau pe măsură ce bărcile şi pontoanele se întorceau goale la locurile de ambarcare. Este de observat că bărcile şi pontoanele nu s'au putut ţine în grupe, aşa cum erau formate ci au urmat în şir continuu, până la sfârşitul trecerei care a avut loc la 11.30.

La amiază Div. 10-a era trecută afară de 1 btl/R. 20 I. care a trecut a doua zi pe pod.

Trupele debarcate au atacat unitatea bulgară dela Riahovo şi a ocupat această localitate.

In cursul acestei zile, Div. 21-a a plecat din zona Gostinarii-Isvoarele-Hotarele, ocupând zona Flămânda-Prundu Belu-Păd. Călugărească-Păd. Mislea-Păd. S. V. Gostinari. Iar celelalte divizii rămân pe loc.

Comandantul btl. 17 de grăniceri bulgar a raportat la ora 4.50 dim. colonelului Encef, care era comandantul Rusciucului:

„Românii bombardează cu foc de artilerie satele Riahovo-Babovo şi Brăslen, iar la ora 4.50 românii cu multe bărci s'au îndreptat în satul Riahovo şi la Vest de el, aflându-se deja pe malul nostru unităţi debarcate".

Col. Encef a ordonat imediat ca:

„Rezerva mobilă a Rusciucului (2 companii şi 1 baterie) să se îndrepte dela Gagalia la Borisovo. Lt.-col. Vlahov să ia comanda acestor unităţi şi a tuturor care se află lângă satul Riahovo şi să respingă pe inimicul ce trecuse pe malul drept".

Numai singur acest fapt, că se trimit 2 companii la punctul de trecere, ne arată că bulgarii se lăsase surprinşi nu numai strategiceşte ci şi tacticeşte.

Col. Encef a mai dispus ca:

„Btl. I/R. 5 Miliţii şi btl. I/R. 5 Marş ce au sosit în Vranovo să fie îndreptate: btl. I/R. 5 Miliţii din satul Staro Selo pe drum spre Kiutiukliu-Breaslen-Babovo-Riahovo, iar I/R. 5 Marş spre Babovo şi Riahovo; ele să atace inimicul pe care-l vor întâlni, intrând în legătură cu trupele lt.-col. Vlahof".

Această dispoziţiune se va vedea că a fost tardivă şi neeficace.

Căpitan Kellner comand. „grupei de uscat" aflat la Rusciuc, a raportat la ora 4.50 Comandamentului flotilei de Dunăre aflat la Belene următoarele:

„Astăzi ora 4 dimineaţa, inimicul a trecut Dunărea la Riahovo cu trei companii. Acolo sunt îndreptate două obuziere grele de câmp şi două tunuri de câmp de 9 cm.".

La amiază Comandantul Corpului 52 gl. Kosch comunică:

„Că românii au trecut 6 batalioane şi că sunt în curs de a întinde un pod pe pontoane la Riahovo".

Dând ordin în acelaş timp flotilei de Dunăre:

„Ca să trimită o parte din ea ca să distrugă podul".

Distanţa dela Belene la Riahovo era de 65 ml.

Comandantului „grupei de uscat" i s'a dat ordin:

„Ca să lase pe apă în jos mijloace de distrugere a podului de pontoane început".

Căpit. Kellner neavând un vas special pentru lansare de mine, a dat drumul minelor dela mal, dar vântul le împingea înapoi spre malul bulgăresc.

In acelaş timp s'a dat ordin a se forma şi a fi gata sub căpit. comandor Masjon, grupa 3-a de monitoare (Bodrog şi Körös), întărită cu două grupe de vedete (4 vase de patrulare), cu vasul armat Balaton şi un detaşament de mine de râu. S'a dat ordin ca această unitate să plece la ora 20. Dar din cauza furtunei, a ploaei şi a greutăţilor de plutire, vasele de patrulare care plecase mai înainte au ajuns la Lelek la ora 1.30 noaptea; monitoarele ce trebuiau să urmeze, nu au putut pleca decât la 19/IX ora 2 dela Belene ajungând la Lelek la ora 6.

Operaţiunile pe dreapta Dunărei.

Acţiunea Diviziei 10-a (gl. Văitoianu Arthur):

Brigada 7-a la ora 6.30 face front spre V. cu o comp./R. 20 I. şi 3 comp./R. 5 I. către Slivopole şi Kaia Mahle, ce erau ocupate cu câte o companie bulgară de grăniceri. Iar Borisovo era ocupat de două companii de grăniceri.

La ora 14, 2 btl./R. 5 I. ocupă Slivo Pole şi Kaia Mahle făcând legătura la dreapta cu 1 btl./R. 20 I. Companiile bulgare s'au retras la V. de Kaia Mahle, iar companiile din Borisovo s'au retras spre Prosena.

R. 10 V. atacă la ora 9 un batalion bulgar ce ocupa satul Babovo, pe care-l ocupă la amiază.

La ora 14 aprox. 2 batalioane bulgare atacă Babovo dinspre Golemo Vranovo. R. 10 I. primeşte în ajutor R. 61 I. (Div. 21) care-i prelungeşte stânga; inimicul e respins la ora 18 spre Kiutiukliu.

Brg. 20 I. atacă cu 1 btl./R. 33 I. şi 2 comp./R. 45 I. satul Riahovo, pe care-l ocupă la ora 5.

Dela Riahovo, batalionul din R. 33 I. s'a îndreptat spre E. ajutând R. 10 V. la ocuparea satului Babovo. De aci, la ora 10, înaintează spre Sarnubekioi, oprindu-se în viile dela Sud de Riahovo.

La ora 14, după ce mai veni încă 1 btl./R. 33 I. amândouă batalioanele atacă inimicul care se retrage spre Sarnubeikioi urmărit de întreg R. 33 I. (3 btl.) până la 1 km. N. de Sarnubeikioi când R. 33 I. e oprit în loc de focul artileriei inimice, apoi, e silit să se retragă până la 2 km. N. de Sarnubeikioi.

R. 45 I. terminase debarcarea la ora 7.30; el ocupă cu

2 batalioane înălţimile dintre satele Riahovo şi Babovo, iar al treilea batalion e ţinut în rezervă.

La ora 16 R. 45 I. e retras spre N. E. de satul Riahovo, pentru a face loc spre S. R. 33 I.

R. 73 I. ocupă cu 1 batalion satul Riahovo având 2 batalioane la N. V. de sat.

La ora 23, lt.-col Vlahof dă un atac de noapte şi reocupă Slivopole şi Kaia Mahle.

La ora 17 gl. Văitoianu Comandantul Div. 10-a, dă dela Riahovo, ordinul de operaţii No. 9:

1. „Inimicul cu care divizia a luptat astăzi 18/IX, s'a retras spre Vest şi Sud de localităţile Babovo-Borisovo şi Makkaia, rămânând însă în contact.

2. Pentru noaptea de 18/19 Septembrie divizia va staţiona pe poziţiile cucerite, acoperindu-se cu anteposturi de luptă. Regimentul 10 V. şi Brg. 7 I. se vor lega la P. T. 54 (3 km. S. V. Babovo).

3. Este probabilitate de un atac de noapte. Trebueşte să rezistăm cu orice preţ. Nu se vor risipi muniţiuni în timpul nopţei. Inimicul se va primi la distanţe scurte cu focuri şi apoi cu baioneta eşind din tranşee.

4. Artileria se pune la dispoziţia trupelor astfel: 1 divizion din Brg. 7 I. la locul indicat de g-lul Manolescu Mladian (la Makkaia), 1 divizion la dispoziţia R. 10 V. la Babovo.

Un regiment de rezervă la Riahovo.

5. Reg. 61 Inf. pânăla noi ordine va rămâne pe poziţie.

6. De îndată ce trenurile de luptă ale unităţilor vor trece podul se vor îndrepta spre unităţi, făcând reaprovizionarea muniţiunilor.

7. Trupele vor avea numeroase patrule înainte şi vor face legătura între unităţi.

8. Orice ştire mi se va trimite la Biserica din Riahovo".

Acţiunea Diviziei 21-a.

R. 61 I. trece Dunărea în bărci.

La ora 15, acest regiment, cu compania de mitraliere, 1 baterie de 53 m/m, ajută R. 10 I. la atacul spre Babovo, după care, la ora 16, ocupă cu un batalion satul Breaşlen ce era apărat de un escadron cavalerie german, iar celelalte 2 batalioane din R. 61 I. au rămas în staţionare între Breaşlen şi Babovo.

I/R. 46 I. trece Dunărea la ora 18.30, iar celelalte 2 batalioane din acest regiment, nu mai pot trece în bărci din cauza vântului şi valurilor care răsturnau bărcile.

In ziua de 18/IX (întâia zi operativă) nu putuse trece pe dreapta Dunărei decât infanteria Div. 10-a, fără arti-

lerie şi fără trenuri de luptă; iar, din Div. 21-a, nu putu trece decât R. 61 I. şi 1 btl./R. 46 I. Restul infanteriei, toată artileria şi trenurile de luptă a acestei divizii rămăsese pe stânga Dunărei. Aşa dar, în această zi, deşi prin ordinul de operaţiuni şi tabela de mişcare trebuia să treacă Dunărea în întregime Div. 10-a şi Div. 21-a, nu putuse trece decât infanteria Div. 10-a şi jumătate din infanteria Div. 21-a; restul artileriei şi trenului de luptă a ambelor divizii erau încă netrecute pe stânga Dunărei. Asemenea se întâmplase şi cu Div. 1 Cav.

Div. 22-a pleacă la ora 16 din zona Colibaşi-Dobrenii Vărăşti-Valea Dragului, ducându-se în zona Păd. Comana-Coeni.

Div. 16-a ocupă Frăteşti şi Dăiţa.

Div. 18-a ocupă Frasinul şi Jarcaleţi.

Div. 1-a Cavalerie ocupă Prundu Belu.

Intinderea podului.

In dimineaţa zilei de 18/IX, ora 5, s'a început a se întinde podul, de către detaşamentul de pontonieri. Dela ora 13—17.30 aeroplanele inimice în număr de 6—7, au lansat bombe numeroase asupra podului cât şi pădurei unde erau adunate trupele în vederea îmbarcărei. Acest lucru a adus întârziere în executarea podului, a produs panică între trupe şi pierderi simţitoare în ofiţeri, trupă şi cai. Ordinea s'a restabilit repede.

La ora 19 podul a fost gata, dar din nefericire, furtuna din timpul nopţei de 18/19 Septembrie a rupt de trei ori podul, astfel că trecerea pe el nu a putut începe decât în ziua de 19/IX, la ora 6 dimineaţa.

Relativ la această chestiune, iată raportul No. 3 din ziua de 18/IX a g-lului Văleanu comandantul Arm. III-a către Comandamentul Armatelor de Sud:

„Am onoare a vă raporta, că astăzi dela 12 ziua până în prezent ora 4.40, aeroplanele inimice au aruncat incontinuu bombe asupra trupelor ascunse în pădurea dela Flămânda şi asupra podului ce se întindea.

Din această cauză, întinderea podului a fost foarte întârziată. Cu toate acestea, am dat ordin ca întinderea podului să se continue oricari ar fi pierderile.

Conducerea operaţiunei am dat-o g-lului Lambru, lt.-col. Popovici fiind rănit.

Lucrurile s'ar fi petrecut altfel dacă avioanele noastre ar fi

fost în număr mai mare şi dacă acele ce sunt ar fi pus mai multă activitate.

Nu ştiu care să fie cauza, însă aeroplanele noastre sosesc sau prea târziu, sau se întorc la parcul lor prea de vreme.

Părerea mea este că ele ar fi trebuit să planeze necontenit deasupra podului, prin aceasta contribuind la ridicarea moralului trupei şi desigur că prin prezenţa lor ar fi făcut ca o parte din avioanele inimice să se retragă, numărul bombelor aruncate putându-se astfel micşora. Supunându-vă aceasta la cunoştinţă, vă rog cu toată insistenţa a ordona comandantului aviaţiei să ia măsurile cuvenite pentru remedierea acestei stări de lucruri, care ne-au produs pierderi în ofiţerii superiori şi inferiori, în oameni, cai şi afară de aceasta produce depresiune în moralul oamenilor".

19 Septembrie.

In vederea operaţiunilor din ziua de 19/IX gl. Văitoianu Comandantul Div. 10-a dă din seara de 18/IX ordinul de operaţiuni No. 7:

„Pentru mâine 19 Septembrie divizia îşi va urma acţiunea cu misiunea de a ocupa şi întări frontul Gagalia, Porsena şi Tetovo.

Pentru aceasta, Brg. 20 I. căreia i se ataşează 1 regiment artilerie şi R. 10 V. va ocupa în zorii zilei frontul Brg. 7 I. angajând lupta şi urmărind pe adversar spre Sud cu tendinţa de a ocupa localităţile de mai sus.

Brg. 7 I. se va reconstitui pe locul pe care se găseşte formând rezerva diviziei.

La rezervă se află şi un regiment de artilerie.

Trenurile de luptă ale corpurilor vor fi dirijate tot în faptul zilei înapoia lor, luând contactul cu şefii de corp le va dispune la distanţa cuvenită.

Brg. 20 I. va ţine în continuu R. 10 V. pe dreapta, încălecând întâi şoseaua ce duce la Rusciuc şi apoi deplasându-se cu direcţia spre Gagalia, acoperind dreapta Diviziei.

Pe timpul luptei mă voi afla la rezerva frontului. Se va încerca a se face împrospătarea muniţiei dela coloane de muniţii ce s'a cerut C. 5 A. să treacă podul.

Se va consuma o raţie hrană rezervă.

Răniţii se vor evacua la Riahovo, la ambulanţa divizionară.

Se atrage atenţia brigadelor a se trimite agenţii de legătură la divizie, odată cu începerea acţiunei".

Div. 10-a. La ora 6 R. 73 I. ocupă poziţia dela N. satului Slivopole (Kasiklar) care fusese ocupat în ziua precedentă de Brg. 7-a I. (R. 20 I., R. 5 I.).

R. 45 I. ocupă o poziţie la 2 km. N. de satul Para Mah.;

se simte nevoe de artilerie (care însă era pe stânga Dunărei).
La ora 8 Brg. 9 Art. începu să treacă Dunărea pe pod. Primele baterii trecute au fost ale R. 18 Art. Patru din ele iau dela ora 12 parte la acţiunea Brg. 20 I., luând o poziţie la 3000 m. N. E. Para Mah.
Brg. 20 I. ocupă poziţia de N. E. de satul Riahovo, asupra căreia artileria bulgară deschide — dela Sud — foc la ora 9. In acelaş timp, brigada era şi sub focul monitoarelor austro-ungare. Infanteria simte lipsa de susţinere a artileriei.
La ora 14 R. 45 I. atacă şi ocupă satele Para Mahle şi Borisovo (Sarnubeikioi), iar R. 73 I. ocupă satele Slivopole (Kasiklar) şi Kaia Mah. Companiile bulgare se retrag pe poziţia dela S. V. Kaia Mahle.
La ora 16, două baterii au înaintat spre Kaia Mah. în scop de a susţine atacul, iar la ora 16.45 întreg grupul de baterii s'a îndreptat spre Kaia Mah. părăsit de inimic.
La ora 17, o baterie din acest grup a ocupat o poziţie la V. satului Slivopole (Kasiklar) luând ca obiectiv inimicul ce ocupa viile şi liziera de V. a satului Borisovo (Sarnubeikioi) de unde inimicul fuge.

R. 33 I. ce era la E. şoselei Riahovo-Para Mah. văzând la ora 16.30 înaintarea Brg. 20 I., îi urmează mişcarea şi ocupă Para Mah. şi Borisovo (Sarnubeikioi).
Infanteria bulgară s'a retras la ora 17.30 spre Sud, iar artileria bulgară continuă să tragă pânăla ora 18.30 depe înălţimea dela Sud de Borisovo (Sarnubeikioi) asupra poziţiei ocupată de Brg. 20 I. care rămâne însă pe poziţie.
R. 13 A. după ce a ajuns pe malul drept, a ocupat cu 1 divizion o poziţie la S. V. de Riahovo, iar celalt divizion a fost trimis la Brg. 34 I. din Div. 21-a ce era spre Breaşlen.
R. 10 V. a luptat în cursul nopţei de 18—19/IX la S. de Babovo. In dimineaţa de 19/IX inimicul s'a retras spre Sud, iar poziţia pe care o ocupa R. 10 V. a fost ocupată de R. 46 I. (Brg. 34 I.), iar R. 10 V. este pus în marş spre Tabanu, cu ordin de a trece sub ordinele Brg. 20 I. R. 10 V. rămâne în bivuac la marginea de V. a satului Kaia Mah.
Brg. 7 I. s'a reconstituit în dimineaţa zilei de 19/IX pe locul unde se afla, alcătuind rezerva diviziei, călare pe şoseaua Riahovo-Para Mah. iar seara la ora 19.30 ajunge la $1\frac{1}{2}$ km. N. Para Mah. unde rămâne în staţionare.

Divizia 21-a. La ora 6 cele 2 batalioane din R. 46 I. şi cartierul Brg. 34 I. care nu putuse trece Dunărea în luntre din

cauza vântului, trece pe pod, ocupând la ora 9.30 Babovo, in (din Div. 10-a) la Breaşlen-Golemo Vranovo.

Pentru susţinerea Brg. 34 I. s'a trimis II/R. 13 Art. (din Div. 10-a) la Breaşlen-Golemo Vranovo.

In această zi, trupele de infanterie ce trecuse Dunărea aveau încă de dimineaţă o mare nevoe de susţinerea artileriei. De aceea după trecerea pe pod a R. 46 I. a fost trecut R. 18 A. şi 1 divizion din R. 13 A. Odată cu aceste baterii şi printre ele, a trecut podul 1 btl./R. 20 I., cum şi trenurile de luptă ale regimentelor din Div. 10-a şi Div. 21-a ce erau deja trecute pe malul drept al Dunărei.

La ora 9.30 când se pregătea de trecere pe pod şi al 2-lea divizion din R. 13 A. două vase de patrulare (Barsch şi Viza) A-U, au trecut pela km. 470 şi au apărut la E. Ostrovului Lung numai la o depărtare de 1000 m. de pod, asupra cărora trage întâi bateria de 53 m/m a Brg. 7 I. ce era trecută deja pe malul drept; artileria depe vasele de patrulare trage direct asupra podului şi asupra trupelor ce aşteptau în pădure ca să le vie rândul la trecere; podul nu a fost atins. Divizionul de artilerie din R. 13 A. ce urma să treacă, a fost oprit pe malul stâng, iar R. 16 A. a pus în baterie în apropiere de pod, luând ca obiectiv vasele de patrulare, care au tras până au terminat muniţiunile (ora 9), după care au fost retrase din luptă.

Monitoarele „Bodrog" şi „Körös" au sosit la ora 10.45, când începură a trage asupra trupelor române şi asupra podului. Pânăla ora 14 „Bodrog" a primit cinci lovituri pline dela bateriile române care-i pricinuiră înţepenirea cupolei tunurilor, din care cauză a trebuit să fie dus înapoia Ins. Taban pentru a i se face reparaţiunile necesare. Monitorul Körös a dus singur mai departe lupta, primind douăsprezece lovituri pline, care-i reduse mult posibilităţile de manevră. Către seară amândouă monitoarele au fost duse la Lelek, iar a doua zi la Belene.

In după amiaza zilei de 19/IX, căpit. comandor Masjon a raportat prin t. f. f. asupra situaţiei luptei. Comandantul flotei de Dunăre a dispus ca grupele de monitoare 1 (Temes şi Enns) şi 4 (Leitha şi Szamos) sub locot. comandor Wulff să fie gata de plecare pentru a distruge podul, în acest scop i s'a şi dat mijloace mai mari şi anume şlepuri şi bărci cu mine, muniţiuni etc.

Grupa de monitoare în trecere în aval a primit dela bateriile rom. aflate pe Ins. Cinghinarele lovituri numeroase, una din lovituri căzu în plin pe Szamos, din care cauză se

amână scoborârea pe după înoptare. Grupa 4-a de monitoare a ajuns la Lelek la ora 21.30, iar grupa 1-ia de monitoare a ajuns la 23.30. Motivele pentru care monitoarele A-U s'au putut scobori în josul Dunării, s'au arătat anterior.

In ziua de 19/IX situaţia generală a armatelor române nu era bună de loc.

In Transilvania Arm. I-a fusese bătută şi respinsă în munţi la 16/IX, Arm. II-a trimisă cu totul prea târziu (la 14/IX) spre Sibiu în ajutorul Arm. I-a, se retrage spre Est. Armata din Dobrogea rezista cu greutate inimicului, iar la Dunăre trecerea se executa încet, nu atât din cauza inimicului, cât mai cu seamă din cauza timpului nefavorabil. Aci era nevoe de o suspendare a operaţiunilor, pentru a deplasa o parte din artileria grea în sus de pod, pentru ca să ţină la distanţă mare, monitoarele inimice. Balta fiind inundată, deplasarea ar fi cerut cel puţin 24 şi cel mult 48 ore.

In acest scop, gl. Averescu se duce personal la Periş, unde expune Comandamentului de Căpetenie situaţia pe frontul grupului de armate şi arătă nevoia unei suspendări a operaţiunilor, până când timpul se va îndrepta şi până când măsurile relative la aeroplane, flotă şi artilerie grea, vor fi executate. Ca rezultat al expunerei făcute şi a aprobărei date de Cdt. de Cpt., g-lul Averescu telefonează la ora 15 g-lului Cristescu, şeful de stat major al Grupului de Armate, să dea drumul ordinului de operaţiuni No. 7 din 19/IX ce era deja pregătit, cu următorul cuprins:

„Operaţiunile de trecerea Dunărei ale Armatei III-a vor lua, până la noui dispoziţiuni, caracterul unei demonstraţiuni, păstrând însă aparenţa cea mai pronunţat posibilă a unei operaţiuni reale, suspendate din cauza timpului nefavorabil.

Artileria de câmp, care este deja trecută pe dreapta Dunărei, se va retrage pe stânga, pe baterii, având grija a se acoperi tunurile şi chesoanele cu foi de cort, astfel ca să poată fi luate drept altfel de trăsuri.

G-lul Văitoianu comandantul Div. 10-a, va opri din divizia sa trupele ce va chibzui că sunt necesare, ca să acopere solid capul-de-pod Riahovo-Babovo, pe care-l va întări. Pentru apărarea întăririlor se vor destina toate bateriile de 53 m/m dela ambele corpuri de armată.

Restul trupelor de infanterie va trece Dunărea, pe unităţi mici, pentru a nu face îmbulzeală nici la intrarea podului, nici pe pod.

Toate ambarcaţiunile vor fi adunate pe dreapta Dunărei în jos de Riahovo şi vor sta la dispoziţia g-lului Văitoianu".

Arm. III-a comunică cu No. 9 C. 5 A. la ora 17, întocmai acest ordin. După care, Div. 21-a nu mai continuă trecerea, ci a luat cantonamente în zona Coeni-Păd. S. V. Gostinari şi Păd. Comana.

Ordinul de suspendare a operaţiunilor şi de trecere pe stânga Dunării a ajuns la trupe după ora 23 din noaptea de 19/IX.

Div. 10-a ia dispoziţii de retragere, începând cu trupele din Para Mah, Borisovo (Sarnubeikioi) şi apoi cu acele din avantposturi.

20 Septembrie.

In noaptea de 19/IX Comandantul Grupului de Armate, face M. C. Gl. următorul raport cu No. 208:

„Armata III-a a fost nevoită a întrerupe operaţiunile de trecerea Dunării, din cauza timpului rău, care face accesul la pod aproape imposibil. Monitoarele adverse s'au apropiat de Ostrovul Lung. Sunt ţinute la distanţă de focul artileriei noastre. Pentru mâine s'au luat dispoziţiuni să se desfăşoare împotriva lor o puternică acţiune de artilerie".

Cdt. de Cpt. primind raportul g-lului comandat al Grupului de Armate, dă la 19/IX ordinul telegrafic No. 1453 primit la Comandam. Grupului de Arm. la 20/IX ora 15:

La raportul verbal ce mi-aţi făcut prin care arătaţi că trecerea Dunărei ce aţi încercat nu mai poate reuşi, veţi dispune:

1. Retragerea Div. 10-a pe malul stâng al Dunărei în noaptea de 20—21 Septembrie;
2. Dislocarea imediată a infanteriei Div. 21-a spre Budeşti (linia Olteniţa-Bucureşti) şi a artileriei şi serviciilor aceleiaşi divizii spre Mogoşoaia (N. Bucureşti);
3. Dislocarea imediată a Div. 22-a în zona Comana-Vidra.

Aceste divizii urmează a fi transportate cu începere din noaptea de 21/22 Septembrie respectiv Div. 22-a la Armata I-a şi Div. 21-a la Armata II-a. Transporturile se organizează de secţiunea transporturilor din M. C. Gl. şi se vor comunica la timp".

Dacă se are în vedere situaţia în Transilvania la 19/IX, cu: Arm. I-a iremediabil bătută şi aruncată în munţi, cu Arm. II-a în plină retragere de trei zile (17, 18 şi 19/IX) spre Est sub presiunea Arm. IX-a germană, atunci se înţelege şi se justifică foarte bine ordinul de operaţiuni No. 1453 din 19/IX. Dar, ceeace nu se înţelege, este preambulul acestui ordin: *„la raportul verbal ce mi-aţi făcut prin care arătaţi că trecerea Dunărei ce aţi încercat nu mai poate reuşi"*. Aci nu poate fi decât o interpretare greşită a raportului verbal făcut de G-lul Averescu, care dacă ar

fi dorit să se retragă definitiv pe stânga Dunărei fiindcă *„trecerea nu mai poate reuși”* atunci nu mai intervenea la M. C. Gl., pentru ca:

a) Să se trimită mai multe aeroplane,

b) Să se trimită flotila de Dunăre şi nici nu mai dispunea ca, col. Limburg cu artileria grea să *„bată direct și la distanță foarte eficace monitoarele inimice”*, ci, dădea un ordin categoric de retragere pe stânga Dunărei, iar nu să lase pe dreapta fluviului o bună parte din infanteria Div. 10-a şi toate bateriile de 53 mm. a Corpurilor V şi VI Arm.

Primind ordinul No. 1453 din 19/IX Comandantul Grupului de Armate îl comunică Arm. III-a adăogând:

„Retragerea trupelor depe malul drept se va face în timpul nopţei.

Dispoziţiunile pentru scufundarea vaselor inimice se menţin”.

In acelaş timp, Comandantul Grupului de Armate, face imediat un raport la M. C. Gl. exprimându-şi nedumerirea pricinuită de ordinul 1453 şi în special preambulul acestui ordin:

„Luat măsuri pentru întocmai executare a ordinului telegrafic No. 1435. Sunt dator însă să arăt că situaţiunea dela Flămânda s'a menţinut astfel, cum am avut onoarea a o expune verbal şi raporta apoi cu No. 208. Timpul rău şi prezenţa monitoarelor inimice au avut un efect numai întârzietor, iar nu determinant.

Posibilitatea acţiunei Armatei III-a s'a menţinut necontenit, pentru care cuvinte am şi ţinut în stăpânire de fapt malul drept al Dunării şi podul întins. Era şi este numai necesar, ca înainte de a se da curs mai departe ofensivei îndrumate, să se ia măsuri pentru a bara, în mod sigur, calea monitoarelor duşmane, ceeace este în curs de a se face cred cu bun rezultat.

In conferinţa ce am avut chiar acum cu amiralul Bălescu, ajunsesem la concluzia, că escadra noastră de Dunăre ar fi putut participa la acţiunea Armatei III-a contra Turtucaei. Cu acest concurs întinderea podului al doilea o considerăm ca asigurată“.

M. C. Gl. nu a mai răspuns, fiindcă el şi numai el ştia situaţia extrem de grea din Transilvania. Acum — la 19/IX — îşi dădea seamă, că orice pas făcut spre Sud cu Grupul Armatelor de Sud, chiar în cel mai plin succes, cerea timp. Acest lucru aducea însă completarea dezastrului la Nord, pe care singur şi-l pregătise prin ordinele dela 27 şi 29/VIII, când oprise ofensiva la Nord; prin faptul că a lăsat pe gl. Culcer să facă la 11/IX o ofensivă zadarnică pe Vl. Jiului, când inimicul se concentra la Sud de Sibiu; prin faptul că a

lăsat C. I A. singur faţă de Armata IX-a germană a g-lui Falkenhayn, ca să fie înfrânt de acesta; pentrucă nu a dat ordin la timp, cel mai târziu la 12/IX, iar nu la 14/IX Arm. II-a să înainteze repede spre Sibiu în ajutorul C. I. A.; pentrucă a luat trupe dela acţiunea principală din Transilvania şi le-a trimis la Sud în scop de a face aci o ofensivă. In fine, pentrucă nu a pus la curent pe comandantul Grupului Armatelor de Sud, asupra adevăratei situaţiuni din Transilvania, când desigur că la 16/IX acţiunea dela Flămânda nu mai trebuia încercată.

Având toate acestea în vedere, atunci se explică ordinul No. 1453 din 19/IX, cum şi tăcerea la întâmpinarea pe care Comandantul Grupului de Armate de Sud o făcea la acel ordin.

In dimineaţa zilei de 20/X, când la Flămânda totul era aproape terminat, contra amiralul Bălescu dela M. C. Gl. dă contra amiralului Negrescu radiograma cu No. 593:

„Intreaga flotă vrăjmaşă atacă podul Flămânda, împiedicând trecerea Armatei. Binevoiţi vă rog răspundeţi posibil flota Dvs. să meargă imediat acolo pentru a alunga vrăjmaşul şi asigura trecerea şi cât timp".

Flota română era la Raşova, deci la 155 km. în jos de Flămânda. Ea putea veni cu o iuţeală de 10 km. pe oră, deci putea ajunge în 15½ ore. De ce M. C. Gl. nu a dat ordin să se ducă la timp spre Flămânda? Este momentan de neînţeles, căci în acest timp, artileria grea putea ţine monitoarele departe de podul dela Flămânda.

Divizia 21-a luase — din timp — dispoziţiuni de a retrage Brg. 34 I. dar ordinul nu soseşte la trupe decât la ora 2, când s'a dispus retragerea infanteriei şi a divizionului din R. 13 A.

G-lul Văitoianu ia dispoziţiuni ca R. 20 I. (Div. 10-a), R. 46 I. (Div. 21-a) sub comanda g-lui Petala C. Cd-tul Brg. 34 I. să alcătuiască un cap-de-pod pe dreapta Dunărei, fără artileria de câmp ci numai cu toate bateriile de 53 mm.

R. 20 I. a ocupat sectorul Riahovo, R. 46 I. a ocupat sectorul Babovo, iar între ele s'au aşezat trei baterii de 53 mm.

Retragerea urma să fie susţinută depe malul stâng de R. 55 I. cu artilerie de câmp şi artilerie grea; în acest scop, comandamentul Arm. III-a dăduse la ora 10 C. 5 A. ordinul No. 552:

„Urmare la No. 7 al Comand. Arm. de Sud, comunicat cu No. 9 al Arm. III-a, binevoiţi a lua următoarele dispoziţii pentru susţinerea trupelor Div. 10-a pe frontul Riahovo-Babovo:

a) Se vor instala baterii din Reg. Art. câmp bine adăpostite pe malul Dunării la Est de Flămânda, pentru a flanca tot terenul cuprins între Dunăre-Babovo şi şoseaua Babovo-Breaşlen de o parte, iar la V. de Flămânda pentru a flanca terenul între Riahovo şoseaua Breaşlen-Kaja Mahle şi Slivopole (Kasiclar).

Această misiune o poate îndeplini bateriile aşezate contra monitoarelor, după ce însă le vor fi distrus; în caz că aceste baterii nu au reuşit să le distrugă sau să gonească monitoarele, se vor aşeza alte baterii cu misiunea specială de a flanca frontul Riahovo-Slivopole arătat mai sus.

b) Artileria grea dela Est de Flămânda va bate terenul dela Sudul capului-de-pod precum şi şoseaua Turşmil-Breaşlen-Kaja Mahle.

c) Trupe de infanterie vor fi instalate în adăposturi în sus şi jos de pod, pentru a bate cu focuri vecinătatea terenului la Sud de fluviu, a împiedica înaintarea inimicului în lungul Dunării către capul-de-pod şi pentru a susţine trupele capului-de-pod".

Intre orele 8—9 inimicul a lansat un şlep mare încărcat cu explosibile, cu intenţia de a rupe podul; şlepul a fost însă scufundat de bateriile depe stânga Dunării.

La ora 9 grupa 4-a de monitoare A-U, a încercat să se apropie în dreptul Ostrovului Lung, dar bateriile de artilerie grea depe stânga Dunării, le-a ţinut mult înapoi. Acesta era un prim şi bun efect a dispoziţiilor luate de Comand. Armatei.

La ora 11 inimicul a dat drumul la 12 mine de curent; două din ele au rupt podul în două puncte, o parte din el a fost dus de curent până la baricada dela Calimoc, unde s'a oprit.

De dimineaţă lt.-col. Vlahof văzând că Borisovo-Kaia Mahle-Para Mahle şi Slivopole sunt slab ocupate, a înaintat cu detaşamentul său şi le-a ocupat.

Pela ora 10 lt.-col. Vlahof atacă spre Riahovo şi Babovo.

In această zi lt.-col. Vlahof primise 1 btl./R. 2 Miliţii, 1 btl./R. 48 I., 2 companii germ. şi 1 comp. mitraliere, iar dinspre Turtucaia soseau ajutoarele trimise de g-lul Nazlâmof.

Comandantul Brg. 34 I. fiind atacat cu infanterie şi bătut cu artilerie de câmp şi grea, dispune trecerea pe stânga Dunării. Retragerea a început la ora 16 cu R. 46 I. susţinut fiind de R. 20 I. care se retrage şi el, silit de 1-2 escadroane cavalerie germană din Reg. 12 Dragoni, în noaptea de 20—21 Septembrie. Aceste regimente au trecut Dunărea în ambarcaţiuni. Din cauza focului artileriei grele inimice, tre-

cerea s'a făcut cu pierderi; trenurile lor de luptă şi ambulanţele au rămas pe malul drept.

21 Septembrie.

Comand. Arm. III-a dădu C. 5 A. cu No. 11 din 20/IX ora 16 ordinul:

„Urmare ordinului M. C. Gl. No. 1413 din 20/IX, veţi lua dispoziţiuni ca să se înceapă în astă noapte strângerea podului şi trecerea lui şi a vaselor pe uscat.

Veţi lăsa trupa necesară pentru paza lui şi ordona aducerea căruţelor pentru încărcarea materialului şi transpotului la gara Băneasa".

In baza acestui ordin, în ziua de 21/IX s'a strâns podul, adăpostindu-se o parte în canalul Ostrovului Coreia; o parte a fost distrus de 4 mine plutitoare, iar altă parte a rămas la malul drept.

Pe malul drept a rămas tot trenul de luptă a R. 20 I. şi câteva trăsuri a R. 46 I.

Comand. Arm. III-a mai dădu ordinul No. 12 din 20/IX ora 22.30:

„După trecerea trupelor depe malul drept al Dunării pe malul stâng, veţi dispune ca să rămână pe malul stâng infanteria ce veţi găsi necesar, pentru protecţia imediată a materialului de pod şi vase ce se vor trage pe uscat şi a materialelor de artilerie.

Cu bateriile dela V. de Flămânda şi anume bateria de 120 franceză, secţia 120 franceză, bateria de obuziere grele de 150 şi un divizion artilerie câmp din brigada Diviziei 10-a, veţi continua însărcinarea dată prin ordinul anterior, de a bate monitoarele şi vasele inimice.

Divizionul de obuziere de câmp de 105 m/m, nu va mai participa la această operaţiune, ci va reintra sub ordinele diviziei din care face parte (Div. 22-a).

Aceste dispoziţiuni se vor menţine pânăla noi ordine.

Transportul materialului de pod şi a dubelor se va face numai noaptea, la gara Comana.

O porţiune de pod, dela malul stâng, lungă cam de 3 portiţe se va lăsa întinsă pe Dunăre, acoperindu-se cu o plasă contra minelor plutitoare.

După strângerea materialului de pod, şalupele se vor adăposti în canalul Ostrovul Lung".

In cursul acestei zile pe stânga Dunării:

Restul trupelor Div. 21-a cari nu trecuse Dunărea, au rămas în zona Prundu Belu-Flămânda.

Div. 22-a a rămas în zona Coeni-Păd. cu cota 68 S. V.

Gostinari şi Păd. Comana, dar seara s'a dispus ca Divizia să reia cantonamentele din zona Colibaşi-Dobreni-Vărăşti-Valea Dragului.

Corpul VI Armată cu:

Div. 16-a în zona Frăteşti-Bălănoaia-Remuş-Dăiţa-Băneasa;

Div. 18-a în zona Petrile-Păd. Petrila-Pueni.

Div. 1 Cav. este trecută în zona Gostinari.

La ora 13 flota A-U primi ştiri că *„s'au zărit monitoare române la N. de Turtucaia"*, o luptă contra acestora, în spaţiu prea strâmtorat de podul rupt şi printre barajele de mine române, neavând perspective de reuşită, determină pe căpitanul comandor Masjon să dispue retragerea flotei în canalul Belene; această întoarcere a fost grea, din cauza barajului aruncat de români la 20/IX la E. de Ostr. Cinghinarele, apărat cu baterii de artilerie, aşa fel că grupa 3-a de monitoare abia a reuşit a intra în canalul Belene, numai pe lângă malul bulgar. Grosul flotei A-U s'a oprit la Lelek.

22 Septembrie.

Comandamentul Armatelor de Sud dădu relativ la paza malului stâng al Dunării ordinul No. 270 din 22/IX/1916 către Arm. III-a cu următorul cuprins:

„Pânăla noui dispoziţiuni Armata III-a se va stabili în cantonamente, cu misiunea de a păzi sectorul Dunărei cuprins între Mostişte şi gura Oltului.

In acest scop trupele se vor dispune după cum urmează:

1. In linia 1-a pentru supraveghere şi rezistenţa imediată: o brigadă din Div. 10-a dela Mostişte la Căscioarele inclusiv; Divizia 16-a dela Gostinu la Slobozia inclusiv; Divizia 18-a dela Guţu la Gura Vedei inclusiv; două batalioane miliţii şi o brigadă cavalerie dela Gura Vedei la Gura Oltului.

2. In linia 2-a ca rezervă: o brigadă din Div. 10-a la Comana şi împrejurimi, cu un detaşament de supraveghere Prundul-Flămânda; grosul Diviziei de Cavalerie la Alexandria.

3. Marşul trupelor către nouile cantonamente, se va executa în condiţiuni astfel încât recunoaşterile aeroplanelor inimice să nu le poată preciza mişcările.

Pentru repartiţia artileriei grele veţi primi ordine anume".

Pentru realizarea acestui ordin, Arm. III-a a ocupat stânga Dunărei astfel:

C. 5 A. a ocupat sectorul Mostiştea-Căscioarele inclusiv, având din Div. 10-a una brigadă în linia intâia şi o bri-

gadă în rezervă la Comana, cu un detaşament de supraveghere la Prundul-Flămânda.

C. VI A. a ocupat sectorul Gostinul-Gura Vedei inclusiv cu:

Div. 16-a în sectorul Gostinul-Slobozia inclus.

Div. 18-a în sectorul Slobozia-Guţul-gura Vedei, inclusiv.

Div. 1-a Cav. în sectorul Gura Vedei-Gura Oltului ocupând acest sector cu o brigadă cavalerie şi 2 batalioane miliţii, iar restul în rezervă la Alexandria.

23 Septembrie.

Div. 10-a este retrasă depe front şi îmbarcată la Curcani-Budeşti-Mogoşoaia-Comana şi Băneasa, fiind trimisă pe valea Prahovei, în ajutorul Arm. II care se retrăgea spre frontieră.

24 Septembrie.

Div. 16-a este retrasă depe front şi trimisă tot pe V. Prahovei în ajutorul Arm. II-a care se retrăgea spre frontieră.

Transportul diviziilor ce alcătuise Arm. III-a ce urma să facă trecerea dela Flămânda şi anume: Div. 10, 21, 22, 16, 18, Div. 1 Cav. şi spre Dobrogea Div. 12 şi 15, adică în total 7 Divizii infanterie şi 1 divizie cavalerie au fost transportate dela 3—17/IX cu calea ferată dela N. la S. pentru a nu face aci nici o treabă, pentru a nu lua parte la nici o acţiune, iar după oprirea operaţiunei dela Dunărea, au fost din nou transportate cu începere dela 23/IX până la 15/X acolo unde nevoile operative cereau, deci în total au umblat 42 zile (3/IX—15/X) cu calea ferată dela N. la S. şi apoi dela S. la N.

Analiza manevrei dela Flămânda.

Manevra dela Flămânda a fost concepută la 2/IX când s'a adunat Consiliul dela Periş, s'a concretizat prin raportul No. 319 din 5/IX al g-lului Averescu Comand. Grupului de Armată de Sud către M. C. Gl., care aprobă trecerea Dunărei de către Arm. III-a pe axa Comana-Prundu Belu cu obiectiv general Dobrici.

La această dată situaţia generală a Armatelor române era următoarea:

Armatele I, II şi de Nord erau oprite pe loc încă

dela 27 şi 29/VIII, inimicul nu ataca, el era în curs de concentrare.

Armata de Dobrogea era în defensivă.

Deci pe amândouă fronturile Armatele române stăteau pe loc.

Comandam. de Căpet. rom. admite propunerea trecerei dela Flămânda a g-lului Averescu. Această propunere ţinând seamă de întregul teatru de răsboiu, era judicioasă la data de 2 şi 5/IX. Dacă se ţine seamă că dela 6/IX Arm. IX începuse a se aduna la Nord de Sibiu, atunci ideea trecerei dela Flămânda începe a nu mai fi oportună, la 9/IX Arm. IX germ. începe preliminările bătăliei dela Sibiu, la 13/IX începe bătălia, la 15/IX bătălia este pierdută de Arm. I-a rom., la 16/IX, C. I Arm. rom. este aruncat în munţi, la 17/IX Arm. IX germ. se întoarce spre Est contra Arm. II-a rom. Deci dela 9 şi maximum dela 13/IX ţinând seamă de întregul teatru de răsboiu al României, trecerea dela Flămânda nu mai era oportună, deci nu mai era judicioasă. Dacă însă se ţine seamă numai de teatrul de operaţie de Sud, atunci trecerea dela Flămânda rămâne tot timpul judicioasă. Dacă generalul Averescu putea şi trebuia să aprecieze oportunitatea aceasta numai în cadrul grupului de Armate de Sud, Comandamentul de Căpet. era dator să aprecieze trecerea dela Flămânda în cadrul întregului teatru de răsboiu al României; dacă făcea aşa, atunci oprea trecerea dela Flămânda cel mai târziu la 14/IX, dar în nici un caz nu trebuia ca să o aprobe la 17/IX, aceasta a fost o mare greşală ce a avut urmări destul de rele.

Concepţia manevrei dela Flămânda era următoarea:

Arm. de Dobrogea atacă şi fixează Arm. III-a bulg.-germ.-turcă, apoi după ce s'ar fi simţit influenţa apropierei Arm. III-a, va trece la ofensivă, împingând pe inimic spre Dunărea;

Arm. III-a (grupul de manevră) trece Dunărea la Flămânda, înaintează repede spre Est şi cade în spatele inimicului.

Concepţia manevrei era simplă şi executabilă, pentrucă:

a) pe Dunărea, bulgarii nu aveau trupe ca să împiedice trecerea Arm. III-a rom.;

b) Arm. III-a bulg. atacată de front cu Arm. de Dobrogea superioară în număr;

Arm. rom. de Dobrogea = 137 btl., 104 btr., 31 esc. faţă de III-a bulg. = 65 btl., 64 btr., 28 esc. şi atacată în spate de Arm. III-a rom., cu 58 btl., 65 btr., şi 24 esc.

era imposibil să nu fie bătută sau cel puţin să nu fie silită a se retrage din vreme repede spre SV. către Şumla.

Dar pentru aceasta Grupul de Armate de Sud al g-lului Averescu, trebuia să aibă libertatea de acţiune, care nu-i putea fi dată decât de siguranţa frontului român din Transilvania, această siguranţă nu o putea realiza g-lul Averescu, ci numai Comandam. de Căpetenie. Acesta însă nu avea mijloacele necesare să asigure spatele Grupului de Armate de Sud, deîndată ce Arm. IX germ. a început a se concentra în SV. Transilvaniei, adică după 5/IX, iar după 9/IX orice idee în această privinţă trebuia să fie înlăturată de Comandam. de Căpet. De ce nu a înlăturat-o între 7—13/IX? Pentrucă nici el nu cunoştea situaţia inimicului, nu ştia ce transporturi se fac spre Transilvania, nu ştia ce forţe se adună, nu cunoştea intenţiunile acelui inimic. Şi totuşi ar fi putut ca să le aprecieze pentrucă C. I. Arm. dela Sibiu începuse încă dela 7/IX să raporteze adunări de trupe inimice la Sibiu, şi chiar intenţile lor de a cădea în spate, apoi C. I. Arm. le confirma cu rapoartele din ziua de 9, 10 şi 11/IX. Aceste rapoarte se duceau la Commandam. Arm. I-a, care le raporta M. C. Gl. deci Comandam. de Căpet. lua cunoştinţă de ele, lucru despre care Comand. Grupului de Arm. de Sud, nu ştia nimic absolut, căci nu avea de unde să ştie, nici din Comunicatele oficiale şi nici din buletinele informative, cari nu se dădeau de cât foarte incomplecte.

In concluzie, situaţia depe cele două teatre de operaţie era cunoscută numai de către M. C. Gl. iar nu şi de către Comandanţii de Armate. Deci Cd. Grupului de Armate de Sud nu era în situaţia de a aprecia decât propriul său front, era treaba Cdt. de Căpet. să aprecieze întregul teatru de răsboiu (Nord şi Sud).

Acum s'ar putea pune întrebarea: dacă Cdt. de Cpt. nu a ştiut nimic de transporturile ce executau Puterile Centrale în zona Sibiu, dela 2—9/IX, dacă nu a dat nici o atenţiune ştirilor ce primea dela Arm. I-a între 7—13/IX, atunci de ce nu apreciază între 13—15/IX că la Sud de Sibiu se dă o mare bătălie? De ce la 17/IX mai dispune trecerea dela Flămânda? Când era absolut indicat a nu se mai executa acea trecere, căci chiar dacă reuşea pe teatrul de operaţie de Sud, nu mai putea avea absolut nici o repercusiune asupra teatrului de operaţie din Transilvania. Aci este greşala mare strategică cu toate consecinţele sale.

Dacă însă luăm în consideraţie manevra dela Flămânda

numai în cadrul teatrului de operaţie de Sud, atunci asupra ei se pot face următoarele reflexiuni:

1. *Concepţia manevrei* are ca bază: fixare cu Arm. de Dobrogea, întoarcere cu masa de manevră. Această concepţiune este frumoasă şi îndrăsneaţă, ea reaminteşte manevra dela Ulm a lui Napoleon.

Executarea manevrei.

2. Masa de manevră execută un atac strategic central, rupând linia Dunărei, apoi atac strategic în spate cu întoarcerea Arm. III bulg.-germ.-turcă din Dobrogea, fixată şi apoi atacată cu Arm. de Dobrogea.

3. *Situaţia forţelor.*

Arm. de Dobrogea cu: 137 btl., 104 btr., şi 31 esc. putea fixa şi chiar împinge înapoi frontul Arm. III-a bulg.-germ. ce avea 65 btl. 64 btr. şi 28 esc.

Arm. III-a rom. (grupul de manevră) cu: 58 btl., 65 btr. şi 24 esc., putea trece Dunărea, căci nu avea nimic în faţă, de oarece cele 18 btl. şi 9 btr. bulg. erau răspândite pe mari spaţii.

Deci din punctul de vedere al forţelor Grupului de Armate de Sud, era şi în parte şi în total în majoritate faţă de forţele inimice.

4. *Valoarea forţelor.*

Valoarea morală a forţelor aflate faţă în faţă, era diferită, unităţile germano-bulg.-turce aveau o mai mare forţă morală individuală şi colectivă decât a unităţilor române, care aflate numai de 20 zile (până la 5/IX) trecuse prin sguduirea morală a capitulărei dela Turtucaia; dar între timp fusese numit comandant al Arm. III-a (la 27/VIII) şi comandant al Grupului de Armate de Sud (3/IX) generalul Averescu, în care toată Armata română avea cea mai mare încredere şi-şi punea în el cele mai mari speranţe, din această cauză moralul unităţilor se înălţase mult.

Din punctul de vedere al pregătirei de răsboiu, unităţile germano-bulg. erau mai bine pregătite ca unităţile române, mai cu seamă încadrarea unităţilor române lăsa foarte mult de dorit, din care cauză valoarea lor combativă era mai mică. Dar dacă se are în vedere proporţia de forţe de 195 btl. faţă de 83 btl., de 169 btr. faţă de 73 şi de 55 esc. faţă de 28 esc., atunci trebue de admis că numărul armatei române compensează calitatea armatei bulgaro-germ. într'o largă măsură.

5. Deci condiţiunile de reuşită a manevrei dela Flămânda erau asigurate. Se pune întrebarea, de ce nu s'a continuat manevra şi după 19 Sept?

Manevra dela Flămânda dacă continua, reuşea, ea a fost suspendată la 19/IX de Comandantul Grupului de Armate până când se va îndrepta timpul, care devenise cu totul nefavorabil, cum şi pentru a deplasa o parte din artileria grea mai în sus de pod, în scop de a ţine la distanţă mai mare monitoarele inimice, lucru ce cerea 24—28 ore cel mult. Dar Comandam. de Căpet. dă la 19/IX un ordin formal de întrerupere a trecerei de la Flămânda, de retragere a Diviziilor şi de transportul lor spre frontul de Nord. De ce?

Dacă se are în vedere situaţia depe frontul de Nord, atunci Comandam. de Căpetenie a făcut bine că a luat această dispoziţie deşi tardivă, căci altfel nici nu putea face. Arm. I-a fusese bătută la Sibiu, Arm. II-a era în plină retragere spre Perşani-Braşov, iar Arm. de Nord trebuia să înceapă retragerea spre Carpaţii Moldovei. In asemenea situaţie ce se mai putea face? Să se ajute imediat Armatele din Transilvania pentru a le putea opri pe linia de frontieră, şi a opri invazia inimicului pe teritoriul naţional. Cum însă Comandam. de Căpet. nu mai avea nici o rezervă, era dela sine indicat ca să se întrerupă manevra dela Flămândra, să se ia trupe de aci şi să se trimită cât mai repede pe teatrul de operaţie din Transilvania.

Deci, manevra dela Flămânda nu s'a desvoltat în întregul ei, pentrucă Comandam. de Căpetenie nu a lăsat-o să se desvolte şi nu a lăsat-o pentrucă nu a putut face altfel.

CAPITOLUL XIII

OPERAŢIUNILE DIN DOBROGEA

Ofensiva română dela 18—23 Septembrie.
(Crochiul 14)

18 Septembrie.

La 17/IX ora 14, gl. Averescu Comandantul Grupului Armatelor de Sud, dă ordinul de operaţie No. 168:

„Mâine 18 Septembrie Armatele Grupului de Sud vor începe operaţiunile coordonate împotriva inimicului, care a pătruns în Dobrogea.

Armata III-a va trece Dunărea pe podul de vase ce se va întinde în faptul zilei şi pe îmbarcaţiuni la Flămânda-Riahovo.

Operaţiunile se vor executa având-se de normă instrucţiunile speciale date deja pentru acest sfârşit.

Comandanţii dela Divizie în sus, vor introduce în prescripţiunile instrucţiunilor acele modificări, pe care situaţiunea de fapt a momentului le-ar cere, călăuzindu-se de ideea predominantă, că scopul înaintării Armatei III-a este de a înlesni ofensiva Armatei de Dobrogea, ameninţând spatele şi linia de retragere a vrăjmaşului în direcţiunea generală Dobrici.

Armata de Dobrogea va începe atacul său mai întâi în scopul de a fixa pe loc toate forţele vrăjmaşe ce are în faţă, iar după ce va începe a se simţi influenţa apropierii Armatei III-a, sau dacă inimicul va începe retragerea generală, sau numai parţială, ea va da cea mai mare vigoare ofensivei sale, cu tendinţa constantă de a împinge, dacă nu toate, cel puţin cea mai mare parte a forţelor vrăjmaşe către Dunăre.

Comandamentele de Armate sunt rugate a mă ţine la curent cu mersul operaţiunilor. Staţiunea radiografică a Grupului se găseşte la Mihai Bravul".

Comandamentul Armatei de Dobrogea dă la 17/IX ordinul de operaţie No. 1308 pentru ziua de 18/IX:

„In zilele din urmă inimicul s'a întărit pe poziţie, fără a încerca să ne atace. Prizonierii şi fugarii povestesc, că inimicul se pregăteşte cu energie pentru a lua ofensiva.

Ştirile amănunţite asupra forţelor şi grupărilor inimicului se arată în schiţa alăturată.

Ordon armatei mele:

In legătură cu ofensiva Armatei III-a, să atace şi să bată pe inimic dând lovitura principală cu aripa noastră stângă.

Pentru mâine 18 Septembrie, cu începere dela ora 7 dim. ordon:

1. Generalul Simansky (Div. 61, Grupul 24 mortiere, Grupul mortierelor uşoare fără o baterie, Grupul de tunuri de 120, jumătate din compania 57 de pionieri şi 1 escadron din regimentul de dragoni dela Marea Neagră) va ataca pe inimic şi va ocupa înălţimile din regiunea Casaci-Enghez.

2. Generalul Freiman (Divizia 115, 1 baterie din grupul de mortiere, 2 baterii de 105 române, ½ compania 57 pionieri şi o sotnie (a 8-a) de cazaci de Ural) va ţine cu îndârjire poziţiunea ocupată şi cu aripa sa stângă va ocupa înălţimile dela cota 130 şi 97 la Nord de Besaul-Sofular.

3. Generalul Radian (D. 2, 15 şi 12) formând flancul meu drept pe direcţiunea cea mai importantă pentru armata noastră (Cernavoda) va rămâne cu orice preţ pe poziţiunile sale, pentru a proteja succesul operaţiunei principale.

4. Generalul Hartel (Div. 5 şi 19), dând lovitura principală cu aripa sa dreaptă, va ataca pe inimic şi va ocupa înălţimile din regiunea Amzacea şi la Vest, ajutând prin aceasta la înaintarea generalului Simansky.

5. Generalul Freimann şi generalul Radian, făcând numai o demonstraţie prin foc de artilerie şi prin mici detaşamente de infanterie (recunoaşteri), vor fixa pe inimic, pentru a-l pune în imposibilitate să trimită rezervele sale în sectoarele pe cari le atacăm.

6. Generalul Pavlof (Div. 3-a cavalerie rusă şi Brg. 5-a Călăraşi) va lăsa un regiment, pentru a proteja flancul stâng al armatei, în regiunea Tuzla şi cu tot restul cavaleriei se va concentra în regiunea Osmanfacâ-Ebechioi, având în vedere, că după străpungerea frontului inimic, cavaleria trebue să treacă pe frontul Sofular-Amzacea, pentru a opera în spatele şi pe flancul inimicului, la Vest de şoseaua Constanţa-Dobrici.

Generalul Pavlof va ține legătură strânsă cu generalii Simansky și Hartel, pentru a observa desfășurarea luptei.

7. Rezerva mea: a) Generalul Petala (Div. 9-a) va lăsa o brigadă în regiunea Ivrinezul Mic, iar pe celelalte la Peștera.

O oră după primirea ordinului de a susține pe generalul Radian sau Freimann, trupele trebuesc a fi gata de plecare.

b) Colonelul Hadgici (Div. 1-a sârbă) va rămâne la Biulbiul Mic fiind gata de plecare după o oră dela primirea ordinului.

Liniile de demarcație între Grupa g-lui Radian și g-lui Freimann rămân aceleași; între g-lul Freimann și Simansky: Conak-Alibechioi-Sofular cota 113-Biulbiul Mare. Această linie va aparține g-lui Simansky.

Intre generalul Simansky și Hartel: Mustafa-Aci-Edilkioi-Osmanfacă. Această linie aparține g-lui Hartel.

9. Ordon a se lua măsurile cele mai strașnice pentru a se ține legătura strânsă între sectoarele vecine.

10. Rapoartele vor începe la ora 8 dimineața și se vor trimite cât mai des, și, în nici un caz mai rar ca la fiecare trei ore.

11. Inlocuitori: Generalul Avaloff și generalul Radian".

Comandamentul Armatei de Dobrogea dădu la 17/IX ora 20 contra-amiralilor Negrescu și Paton ordinul de operație No. 1310:

„Mâine 18 Septembrie 1916 începe ofensiva întregei Armate în direcția Ghiuvenlia. Amiralul Negrescu îi ordon să apere și să sprijine flancul drept al Grupului general Radian, cu care va păstra legătura. Amiralul Paton va face demonstrații la Mangalia, va ține sub foc de artilerie acest sector; va fi în strânsă legătură cu Grupa general Hartel și va lua seama cum merge flancul lui stâng.

Acești Amirali să raporteze din trei în trei ore, începând dela ora 8 dimineața din ziua de 18 Septembrie 1916".

La 18/IX ora 7, artileria Armatei de Dobrogea începe pe tot frontul un bombardament foarte viu.

Grupul gl. Radian face numai mici demonstrațiuni pe frontul Brg. Bode și a Diviziilor 1 și 4 bulgare, cu plotoane sau companii, în scop de a le fixa; este drept că nici inimicul nu avea intențiuni agresive. Unitățile române au pierdut pe timpul acestor recunoașteri mulți oameni.

Div. 115 rusă execută un bombardament foarte eficace asupra Div. 6-a bulgare, care părăsește pozițiunile ce ocupa. Div. 115 înaintează și ocupă pela ora 18 cota 130 (N. Besaul), pe care era dreapta Div. 6-a și cota 97 (N. Sofular), pe care era stânga trupelor de Dobrici.

G-lul Toşev speriat, pleacă la Dobrici; aci află ştiri mai precise. Feldmareşalul Mackenzen era liniştit. Aprobă în principiu măsurile, pe cari le va lua Toşev, dar fără a scoate o unitate dela Arm. III bulg., care trebue să continue a lucra ofensiv cu faţa la Nord. El ştie că trecerea dela Flămânda chiar dacă ar reuşi, nu ar putea fi exploatată, pentrucă situaţia din Transilvania era rea de tot pentru români. Mackenzen argumenta că are destul timp, — în tot cazul cel puţin 8 zile, — până când în cel mai fericit caz Armata III-a română îşi va putea afirma efectul, până atunci totul trebue lăsat la acţiunea principală, dela care nu trebue a se lua nici o unitate.

19 Septembrie.

Pentru ziua de 19/IX, g-lul Zaiancikowsky dă în seara de 18/IX ordinul de operaţie No. 1323:

„Astăzi trupele noastre au ocupat prin lupte linia cotelor 130-Sofular-107 (N. E. de Enghez)-Meragi Bair-Sud Topraisar-S. Muratan Mare.

Pe frontul Grupului general Radian, inimicul a rămas în inacţiune, în schimb, el s'a opus cu îndârjire grupului gl. Hartel.

Pentru ziua de 19 Septembrie se ordonă:

1. Grupul gl. Radian să continue îndeplinirea misiunei din ziua de 18.

2. Grupul general Freiman va căuta să înainteze şi să ocupe înălţimile din sectorul Cavgagi-Besaul-Merdivenli Punar.

3. Grupul general Simansky va continua înaintarea spre Ghiuvenli şi va ocupa înălţimea Bair Caransuluc şi creasta care se găseşte între Cavaclar şi Ghiuvenli.

4. Colonelul Hadgici cu 2 baterii mortiere, în zorii zilei de 19/IX/916, va trece de satul Edilkioi şi va ocupa satul Amzacea cu înălţimile din sectorul Amzacea-Carakioi. Un regiment din Div. sârbă va forma rezerva armatei, la încrucişarea drumurilor Biul-biul Mic-Osmancea cu Cobadin-Enge Mahle.

5. Grupul general Hartel va ocupa cotele 97 şi 96 Est de Amzacea".

Pe frontul generalului Radian se execută iarăşi atacuri demonstrative.

Grupul gl. Freimann atacă linia Cavgagi-Besaul-Nord Merdivenli Punar şi reuşeşte a ajunge în apropiere de ea.

Generalul Simansky, care avea de fapt însărcinarea ofensivă cea principală, cum şi col Hadgici, nu pot ocupa obiectivele ce li se ordonase.

Pe restul frontului, acţiunea începe în zorii zilei. Sforţarea principală se face la grupul gl. Hartel. In acest scop,

g-lul Hartel dăduse din ajun ordinul operativ No. 57, prin care dispunea:

„a) Div. 19-a va dispune ca brigada 5 infanterie (mixtă), pe măsură ce Divizia sârbă va trece la Edilkioi spre Amzacea, să se adune la N. de Topraisar în rezerva generală la dispoziţia mea.

b) Brg. 17 infanterie cu artileria din sectorul ei, va rămâne pe poziţia pe care se găseşte, pentru a concura şi sprijini atacul Sârbilor asupra Amzacei, după care în legătură cu acest atac va înainta pentru a ocupa sectorul cotelor 95 şi 97 Est de Amzacea.

c) Regimentul 40 bis (maior Chiriacescu) va înainta dela Topraisar pentru a închide golul şi face legătura între Brg. 17 şi Brg. 36 Infanterie. El se va ţine în legătură cu mişcarea ofensivă cu cele 2 brigade, înaintând în direcţia Dealul Caraiuc.

d) Brg. 36 Infanterie cu artileria sa va înainta în direcţiunea Dealul Muratanului, în legătură cu Regimentul 40 bis (maior Chiriacescu). Pe flancul stâng al acestei brigade, pe dealul Caraiukler, vor înainta cele 2 batalioane ale Rgt. 8 Inf. puse la dispoziţia brigadei 36-a, cu scopul de a apăra flancul şi a închide golul din această parte. Acest regiment (8 Inf.) se va pune în legătură cu cavaleria rusă din direcţia Tuzla. Brg. 36 Inf. va aduce la sine btr. de 53 dela Tuzla.

e) Regimentul al doilea al Brg. X-a Inf. va veni dela Musurat în poziţia pe care a ocupat-o la 18/IX-916.

f) Rgt. 19 Art., de îndată ce mortierele sârbe vor lua poziţiune, va trimite un divizion pe dinapoia crestei spre Topraisar, cât mai repede, pentru ca acest divizion să ajute acţiunea din 19 în sectorul Rgt. 40 bis. Div. 19-a va da ordinele necesare. Celalt divizion al acestui regiment va ajuta cu focurile sale acţiunea Diviziei sârbe, după care se va îndrepta spre Topraisar, trimiţând agent înainte spre a primi ordine dela Div. 19-a, de ceeace trebue să facă.

g. Mişcarea generală ofensivă va începe în legătură cu mişcarea Diviziei sârbe, afară de a Rgt. 40 bis, care trebue să-şi ia poziţia ordonată între Brigada 17 şi 36 mai înainte.

Mişcarea Rgt. 9 Inf. dela Musurat spre Sud va începe la ora 8 dim.

h) Pentru completarea muniţiunilor şi evacuărei, serviciile artileriei şi sanitare ale Diviziilor vor lua măsurile necesare.

i) Pe timpul luptei mă voiu găsi la cartierul Grupului în Musurat, unde voiu primi rapoartele şi ştirile, ca şi în ziua de 18/IX/916".

La Div. 19-a, focurile de armă şi mitralierele au început chiar în zorii zilei.

Brg. 5 Mix. trebuia să fie înlocuită în zorii zilei de Div. sârbă, după care trece în rezerva generală a Grupului gl. Hartel la Nord de Topraisar.

Brg. 5 Mix. fără a aştepta înlocuirea cu trupele sârbe, începe a se retrage în debandadă, lucru ce a înlesnit ocuparea movilei Balabanar de către 2 companii inimice. Batalionul maior Rasoviceanu din R. 9 V. care făcea legătura între Brg. 5 Mix. şi Brg. 17 I. crezând că dreapta Brg. 17 I. a fost respinsă, se retrage fără ordin şi fără motiv, pe movila triunghiulară.

După ora 9, trupele sârbe împreună cu 4 batalioane din Brg. 5 mix. rămase pe poziţie, au reluat ofensiva.

Când trupele sârbe au ajuns la înălţimea Brg. 17 I. a început înaintarea şi această brigadă. Trupele sârbe şi Brg. 5 Mix. s'au oprit pe vechile poziţii; atunci g-lul Scărişoreanu a dat ordin Brg. 17 I. să atace independent de sârbi.

Detaşamentul maior Chiriacescu (R. 40 bis) care trebuia să închidă golul dintre Brg. 17 şi Brg. 36 I., scop în care trebuia să se îndrepte spre D. Caraiuc, de abia pela ora 14 a ajuns la înălţimea R. 15 I. (al Brg. 36 I.) căreia i se ordonase ca să lucreze în strânsă legătură cu ale Div. 19-a aflată la dreapta.

In cursul acestei zile, Brg. 36 I. ce ataca spre D. Muratanului, fixează pe inimic la teren, aceasta în scop de a da Brg. 17-a putinţa să execute ordinul operativ.

Din Brg. 10-a Inf. 2 btl./R. 8 I. s'au menţinut pe D. Sara Iucler, iar 2 btl./R. 9 I. ce formau rezerva generală a grupului în Valea Cuba Dere, au fost retrase în seara zilei tot în satul Musurat.

In seara de 19/IX Div. 19-a era cu:

Brg. 17-a în faţa poziţiei dela Amzacea;

Maior Chiriacescu spre D. Caraiuc;

Brg. 36 I. spre M-la Muratan;

R. 8 I. (Brg. 10-a) pe D. Sara Iucler.

20 Septembrie.

Comandamentul Armatei de Dobrogea dă la 19/IX ora 22 ordinul de operaţie No. 1339 pentru 20/IX:

„Pentru mâine 20 Septembrie a. c. ordon ca toţi să continue însărcinarea avută.

In această noapte să se facă recunoaşteri energice.

Privirea să fie aţintită la operaţiunile inimicului.

Div. 9-a va înainta mâine dimineaţă astfel ca la ora 10 a. m. să se găsească astfel:

Brg. col. Frim cu 1 Divizion din R. 20 Art. la Caceamac, unde se va pune în legătură cu Comandantul Div. 115 ruse.

Brg. 19-a Inf. cu R. 3 Art. la Siribei Iuiuc, unde se va pune în legătură cu comandantul Div. 12-a.

Brg. 40 Inf. cu un divizion din R. 20 Art. la Sâzla Iuiuc, unde se va pune în legătură cu comandantul Div. 15.

Toate aceste brigade rămân la dispoziţia comandantului Armatei".

Generalul Radian execută mici recunoaşteri, fără importanţă.

Generalul Toşev, constatând încă de dimineaţă că tot pe dreapta se produce atacul româno-rus şi dorind a împiedica ca trupe româno-ruse să nu fie aduse din alte sectoare în sectorul de atac, dă ordin Diviziilor 1, 4 şi 6 ca:

„Să execute recunoaşteri puternice pe tot frontul pentru a fixa pe inimic".

Div. 1-a bulgară a trimis detaşamente de recunoaştere ce au ocupat pantele de V. şi N. V. a cotei 142 şi pantele din faţa satelor Mulciova şi Arabagi.

Div. 4-a bulgară a trimis detaşamente de recunoaştere, cari au reuşit să ocupe cota 138-Ciflicul Susus Ali Bei.

Div. 6-a reuşise a ocupa cu un detaşament în timpul nopţei un post înaintat la cota 130, iar dimineaţa a fost respins spre Besaul.

In timpul zilei, Div. 6-a a trimis două detaşamente de recunoaştere, ca să ocupe cotele 130 şi 131. Pela ora 13, ele au fost atacate de 2 regimente infanterie ruse dinspre Cobadin; le respinge îndărăt, îndreptându-se contra centrului şi flancului drept al Diviziei şi reuşind a ajunge până seara la reţelele de sârmă bulgare, peste care nu a putut trece. Cele 2 regimente infanterie ruse sunt aruncate înapoi cu ajutorul trimis de trupele de Dobrici.

Toate aceste recunoaşteri trimise de Diviziile 1, 4 şi 6 au avut ca rezultat că au adus ştiri că:

„Inimicul ocupă slab punctele înaintate, dar destul de tare poziţia principală".

In faţa trupelor de Dobrici, 1 Brg./Div. 61 rusă atacă spre miezul nopţei de 19—20/IX spre Enghez. In zorii zilei de 20/IX întreaga Div. 61 atacă poziţiile dela Sofular-Casicci şi Enghez. Fiind contra-atacaţi pe flancul drept, sunt daţi înapoi, afară de câteva unităţi ce ajunsese la Sofular, cari au fost silite mai târziu — cu focuri de artilerie — să se retragă spre Edilchioi şi Uzunlar.

G-lul Cantardjief a cercat să înainteze şi el, dar a fost respins.

In definitiv, nici în ziua a treia a ofensivei, g-lul Simansky, care avea principalul rol ofensiv, în care scop i se dăduse majoritatea artileriei grele, cum şi un front mai mic, nu reuşeşte a realiza ordinul ce primise, căci nu pregătea suficient atacul, pe care în loc să-l dea într'un singur punct, îl dădea pe tot frontul trupelor de Dobrici, împrăştiindu-şi deci în mod zadarnic forţele.

Div. 19-a a g-lului Scărişoreanu având acelaş rol ca la 19/IX luptă contra Div. 25 turce şi contra Div. de cavalerie bulgară.

Brg. 17-a I. a col. Poetaşu Stan, trebuia să atace Amzacea şi cotele 97—96 E. Amzacea ocupate de Rgt. 59 şi 75 Inf. turc.

Detaşamentul maior Chiriacescu Paul (R. 40 bis) spre Caraiuc, făcând legătura între Brg. 17-a I. şi Brg. 36-a Inf.

Brg. 36-a I. (R. 51 I., R. 52 I.) înainta cu direcţia spre D. Muratan.

Brg. 10 Inf./Div. 5-a cu direcţia spre Perveli.

Aceste din urmă două brigade luptă contra Diviziei de cavalerie bulgară susţinută de infanterie.

Acţiunea începe de dimineaţa cu o puternică canonadă pe tot frontul Div. 19-a, ţinând până la 14.45. Brg. 17-a I. înaintând cu R. 9 V. la dreapta, călare pe şoseaua Topraisar-Amzacea, la stg. cu R. 40 I. şi întărită cu btl. IV/33 începe atacul la ora 16.30 cu un mare avânt, ajungând la 150 m. de poziţia Div. 25 turcă. Aci col. Poetaşu s'a oprit, cu intenţia ca în cursul nopţei să atace şi să arunce inimicul spre Sud. Cu drept cuvânt col. Sukri bey cdt. Div. 25 turce, temându-se de un atac de noapte a cerut ajutoare. I s'a trimis 1 btl. (7 companii din R. 4 Marş şi din R. 8 litoral) la Carachioi, iar dela g-lul Cantardjief i s'a trimis din brigada de marş 1 btr. dela cota 142 Ciatal Iuk, tot la Carachioi. S'a mai ordonat g-lui Kolef ca să trimită btl. turc înapoi Div. 25 turce.

Unităţile române din Brg. 17-a I., rămase în faţa Div. 25 turce, au executat imediat după ce s'a înoptat, un atac de baionetă, au intrat în poziţia turcă, au omorât pe mulţi, iar pe cea mai mare parte a capturat-o; restul unităţilor au fugit. S'au luat 7 tunuri, 9 chesoane, 2 drapele şi peste 300 prizonieri. Acum era cazul, ca Brg. 17-a I. să fie întărită cu câteva batalioane din rezerva grupului, care era zadarnic ţinută la Ebekioi (acolo erau 7 batalioane din

Div. 19-a). Toate unităţile turceşti au fugit panicate afară de btl. III/R. 38 nizami care a rămas pe loc.

In acest timp 3 comp./R. 4 Marş ce se duceau la Div. Cav. în scop de a înlocui btl. turc, au primit ordin să se îndrepte spre Amzacea şi să reocupe sectorul părăsit de turci. Aceste companii au atacat satul Amzacea, reuşind a curăţa satul şi a ocupa poziţia părăsită de turci. Brg. 17-a I. română nedându-şi seama de forţele ce o atacau, se retrage, iar cele 3 companii bulgare au ocupat frontul.

In acest timp, R. 59 şi 75 I. turc (Div. 25 turcă) împreună cu 1 btl./R. 6 marş bulgar, 1 baterie de obuziere bulgară se aflau în plină retragere în dezordine. Ei umpluse satul Mustafa-Aci. Cu greutate btl. de marş şi bateria au fost puse în ordine. G-lul Toşev a trimis 1 esc./R. 2 Cav. să facă un lanţ de oprire, pe care să strângă pe fugari. Panica şi dezordinea au fost astfel limitate.

După ora 22, Comand. Corpului turc cerea dela Cara-Aci, să i se trimită întăriri; aceste întăriri fusese deja trimise, căci se dăduse ordin:

a) G-lui Kolef, să ajute mai mult corpul turc;

b) Rgt. 11 Marş, ce era la dispoziţia Armatei, să trimită 2 btl. şi 1 comp. mitr. la Mustafa-Aci, la dispoziţia corpului turc;

c) Comand. trupelor de Dobrici să trimită bateria dela cota 142 Ciatal Iuk, tot la Mustafa-Aci.

d) Comand. Div. 4-a să trimită 2 comp./R. 8 litoral şi 1 btr. câmp la Mustafa-Aci.

e) Ambele baterii lungi germane care sosise la Caraomer, să fie trimise la Mustafa-Aci.

Comandantului Corpului turc i s'a răspuns telefonic:

„Neaşteptata retragere în dezordine a Rgt. 59 şi 75 turce a pus Armata într'o situaţie critică; daţi ordin a se opri fugarii, a pune ordine şi stăruiţi a intra în prima situaţie. Altfel vă fac responsabil de cele petrecute şi de rezultatele ce se vor întâmpla.

Vă trimit 2 batalioane din satul Ghiuvenli, 2 comp. R. 8 litoral, 2 baterii bulgare de câmp şi 2 baterii germane de 10.5 cm.

Trimiteţi agenţi pentru a-i întâmpina şi să-i ducă la locul destinat".

In baza acestui ordin, gl. Kolef a trimis Rgt. Gardă ce era la V. cota 90 Taslă Iuk, care să facă legătura cu Div. turcă. Pe poziţie rămăsese numai R. 38 I. turc; restul fugise.

Intăririle trimise s'au îndreptat spre Mustafa-Aci.

Spre ziuă, întăririle au sosit la destinaţie, astfel că corpul turc era acum asigurat.

In ziua de 20/IX la ora 9.20 Brg. 36 I. dela stânga Brg. 17 I. bate cu 1 btr. spre Amzacea ajutând Brg. 17 I. iar cu o altă btr. susţine Brg. 10 I./Div. 5-a spre Perveli.

Pentru a susţine Div. 19-a, s'a dat ordin Rgt. Cav. rus dela Tuzla, ca să înainteze spre Perveli, dar acest regiment nu a executat ordinul. Mişcarea acestui regiment ar fi fost producătoare de bune rezultate.

La ora 15 situaţia în această parte era următoarea:

Brg. 36 I. (R. 51 şi 52 I.) ocupa movila Marotan;

R. 8 I. la stânga R. 52 I. pe D. Sara Iucler cu direcţia spre Perveli;

1 btl./R. 9 I. pe M-la S. E. Perveli asigură bine stânga Diviziei 19-a;

2 comp./R. 8 I. în rezervă la V. Mezarlâc Alcea;

2 btl./R. 9 I. la Musurat.

Detaşamentul maior Chiriacescu pe D. Caraiuc, susţinând bine Brg. 17-a şi făcând legătura între Brg. 17-a Inf. şi Brg. 36 Inf. Bravul maior Chiriacescu Paul care luptase tot timpul atât de bine, fusese rănit foarte grav.

La ora 17.30 Brg. 36 I. era angajată pe tot frontul cu infanteria şi cavaleria inimică, iar artileria lui executa o puternică tragere de baraj, care împiedica înaintarea infanteriei.

Pela ora 9.30, Brg. 17 I. era contra-atacată la Amzacea; pentru a o ajuta, g-lul Scărişoreanu cu Brg. 36 I. şi R. 40 bis atacă pe inimicul din faţă. După ora 21, un contraatac bulgar e respins de Brg. 36 I., iar după ora 22 încetează focul pe toată linia.

In locul R. 40 bis ce fusese comandat de maiorul Chiriacescu, s'a format un detaşament sub lt.-col. Vlădescu compus din R. 39 I. (2 btl.), R. 40 bis (1 btl.) şi 1 dvz./R. 19 Art.

In noaptea de 20—21/IX g-lul Zaiancicowsky raportează grupului de Armate:

„Armata de Dobrogea a executat cu energie ofensiva ordonată, timp de trei zile, ea este obligată pentru ziua următoare să bage în lupte ultimele rezerve. Armata de Dobrogea aşteaptă cu drept cuvânt ajutorul cuvenit dela Armata III-a. Simptome de retragerea trupelor bulgare depe frontul Dobrogei şi îndreptarea lor contra Armatei a III-a, nu se văd".

21 Septembrie.

Pentru ziua de 21/IX, Comandamentul Armatei de Dobrogea dă, la 20/IX ora 22, ordinul de operaţie No. 1351:

„Inimicul rezistă cu îndârjire pe poziţie.

Pentru ziua de 21 Septembrie ordon:

1. Toţi comandanţii vor continua în zorii zilei îndeplinirea misiunei avute.

2. Regimentul sârb, ce se afla la dispoziţiunea mea, va intra în compunerea Diviziei sârbe la dispoziţia colonelului Hadgici.

3. In regiunea Perveli-Gherengic, acţionează unităţile dintr'o Divizie de cavalerie bulgară, contra flancului stâng al Grupului Hartel.

4. Brigada col. Frim care trebue să treacă în regiunea Agemlar va continua să rămână ca rezerva mea.

Colonelul Frim va păstra legătura strânsă cu generalul Simansky, având în vedere o acţiune comună cu Divizia 61.

In dimineaţa zilei de 21, va sbura pentru recunoaştere, un aeroplan rus la înălţime mică şi care se va recunoaşte după culorile roşiu, alb şi albastru, puse într'un cerc; se va recomanda trupelor să nu tragă în el".

Pentru ziua de 21/IX, Statul major germano-bulgar avea două soluţiuni:

1. Sau să se facă un atac cu Div. 1 şi 4 dela stânga.

2. Sau să se întărească dreapta Armatei cu trupe luate depe stânga.

Cum informaţiunile statului major bulgar arătau că dreapta Armatei româno-ruse era puternică şi deci un atac bulgar nu ar aduce un rezultat pozitiv, atunci g-lul Toşev, s'a decis să întărească dreapta Armatei III-a cu trupe luate depe stânga. In acest scop a dat ordin:

„Divizia 1-a să trimită 2 btl/R. 16 I. şi 1 btr. la Mustafa-Aci pentru întărirea corpului turc.

Iar pentru întărirea Diviziei de cavalerie să i se trimită 1 btl./R. 7 I. şi 1 btl./R. 35 I., 1 comp. dela Balcic şi 2000 de comitagii (adunaţi dintre locuitori) dobrogeni aduşi dela Bazargic".

Pe frontul Diviziilor 1 şi 4 bulgare, s'au făcut de către Grupul gl. Radian mai multe recunoaşteri cu mici detaşamente, cari au avut de scop de a fixa pe inimic.

In faţa Div. 6-a, unităţile înaintate ale Div. 115 ruse au rămas în timpul nopţei de 20—21/IX pe poziţia N. de şesul lângă Carabaca şi cota 130. Ele au fost atacate în dimineaţa de 21/IX de detaşamentele de recunoaştere ale Div. 6-a şi au fost respinse. Regimentele 457, 458 şi 456 din Div. 115 rusă au contra-atacat, apropiindu-se la

ora 16 de rețelele de sârmă bulgare, dar au fost respinse cu focuri de infanterie și artilerie.

In noaptea de 20—21, la trupele de Dobrici g-lul Cantardjief a pus în linie și btl. III/R. 11 marș.

In zorii zilei de 21/IX, R. 243 rus din Div. 61-a s'a îndreptat dela Edilchioi spre Enghez; R. 242 rus (Div. 61-a) atacă sectorul din dreapta (între șoseaua Enghez-Casicci-Osmancea), dar sunt oprite și respinse cu focuri de artilerie spre Edilchioi.

La ora 7, Rușii atacă spre Casicci, bombardând și sectorul R. 74 turc, care a fugit, înainte ca să fie atacate de infanterie. Când s'a produs atacul, cele 2 comp./R. 11 Marș au contra-atacat pe Ruși și i-a respins cu pierderi (160 morți, 60 prizonieri, 2 mitr.), Rgt. 74 turc cu mare greutate a fost oprit, pus în ordine și readus pe poziție.

La ora 10, inimicul atacă din nou; R. 74 turc fuge din nou. Rușii au luat 1 ofițer, 158 soldați prizonieri turci; ceva mai târziu 2 companii de marș bulg. au restabilit situația.

La ora 15, Div. 61 mult întărită, se pregătia să atace stânga poziției; aci au sosit 2 batalioane din Div. 6-a trimise de g-lul Toșev. Rușii nu au mai atacat.

Generalul Simansky se arată șovăitor și în cursul acestei zile a ofensivei.

Situația la Corpul turc în noaptea de 20—21/IX:

Cele 5 comp./R. 4 Marș, după ce au ocupat frontul la N. de Amzacea a Div. 25-a, spre zorii zilei, frontul a fost reocupat de R. 59 și 75 turc.

In ziua de 21/IX, Div. 25 turcă întărită cu batalioanele din Reg. 6 Marș și-a reocupat poziția, atacă pe inimic și îl respinge spre Nord.

In cursul nopței, R. 59 turc și R. 75 turc bombardate, fug din nou în dezordine depe poziție, împreună cu 2 companii bulgare. Brg. 14 română atacă, se apropie la 150 m. de poziție. Atunci R. 6 Marș contra-atacă și reușește a restabili situația. Unitățile turcești și-au reocupat pozițiile.

Pentru ziua de 21/IX Div. 19-a avea ordin să înainteze din regiunea cotelor 96 și 97 spre Sud în sectorul Amzacea-Carachioi-Azaplar — cota 96 — Movila Carachioi (100 Coge Iuc), Movila lui Taslâ (3 km. S. E. Azaplar).

In acest scop, g-lul Scărișoreanu a luat dispozițiunile necesare și anume:

Brg. 17 I. întărită cu III/39 să înainteze din regiunea

cotelor 97—96 spre Sud, în sectorul Amzacea-Carachioi-Azaplar;

Detaşamentul lt.-col. Vlădescu alcătuit din R. 39 (2 btl.), R. 40 bis (1 btl.) să înainteze către Carachioi-Cogea luc (cota 100) movila la Taslâ;

R. 39 bis în rezervă la dispoziţia Diviziei.

Brg. 36 va înainta depe D. Muratanului-D. Carachioi-Movila Haşuiuc.

Până la ora 7.30 s'a stabilit legătura între Brg. 17 I. cu Div. sârbă spre dreapta şi cu R. 40 bis la stânga, care la rândul lui se lega cu Brg. 37 I. din Div. 5-a.

La aceiaşi oră, R. 9 V. raportează că trei coloane puternice inimice înaintează către Amzacea şi Carachioi.

La ora 10, una din coloane atacă stânga Diviziei sârbe, care e respinsă; imediat atacul se pronunţă şi asupra dreptei Brg. 17 I., care prin contra-atac a respins pe inimic, restabilind astfel situaţia.

G-lul Scărişoreanu ordonă Brg. 17 I. să păstreze poziţia, trimiţându-i în ajutor btl. IV/74, dar înainte ca să-i vie acest ajutor, Brg. 17 I. e din nou contra-atacată şi dată înapoi la centru şi stânga, intervenind btl. IV/74 între dreapta Brg. 17 I. şi stânga Div. sârbe, reuşeşte să ţie atacul inimic puţin în loc şi a da timp stângei şi centrului Brg. 17 I. să se retragă spre Topraisar.

Brg. 36 I., care se angajază dela ora 10 puternic la S. de Movila Marotan. Brg. 10 I. însă nu intrase în acţiune. Regimentul Cav. rus dela Tuzla soseşte în fine pe stânga Brg. 10-a, care la ora 12.15 începe atacul satului Perveli, apărat de R. 6 Cav. cu 5 secţii mitraliere şi 1 secţie artilerie.

După ora 17 situaţia Div. 19-a era următoarea:

Brg. 17 I. pe poziţia dela Sud de Topraisar;

Detaşamentul lt.-col. Vlădescu aproape dislocat de pe poziţie.

Brg. 36 I. are R. 51 I. pe D. Caraiuk, R. 52 I. la 4-500 m. S. de Movila Marotan, apoi urma spre stânga.

Brg. 10 I. (Div. 5-a) are R. 8 I. la 1—1½ km. N. şi N. V. Perveli, R. 9 I. în marş pe mai multe coloane dela Carlikioi spre Perveli.

Corpul 6 de Cav. ruso-rom. este pus în mişcare de g-lul Pavlov spre regiunea Tuzlei cu ordin:

„De a înainta spre Perveli-Gherengic pentru a distruge cavaleria bulgară".

Corpul de cavalerie se pune în dimineaţa de 21/IX în mişcare dela Ebechioi; la ora 8 se adună la Musurat.

La ora 9, Corpul 6 de Cav. se pune în marş pe o singură coloană (cu Div. 3 Cav. rusă în cap, apoi urma Brg. 5 Căl., btr. rusă, btl. infanterie rus şi btl./R. 51 Inf. român) pe direcţia Urluchioi-Carlichioi-Tatlageac.

La ora 11, primindu-se ştiri că Perveli, Tatlageacul Mare şi Mic sunt ocupate, Corpul de Cav. se masează la 4 km. Est Perveli. Apoi atacă Tatlageacul Mare cu 2 esc. descălecate şi 2 esc. călare atacă pela Est de sat. Inimicul — aprox. 2 companii — se retrage spre Tatlageacul Mic, care e atacat şi luat de batalionul de infanterie rus, iar inimicul se retrage pe linia S. a Tatlageacului Mic. Batalionul rus şi batalionul român se opresc pe înălţimile dela 5-600 m. Est Tatlageacul Mic. Div. 3 Cav. gl. Leontovici ocupă poziţia la dreapta infanteriei, legându-se cu trupele Div. 5-a, având ca front: înălţimile E. Tatlageacul Mic-Est Perveli-N. cota 90 Taşli Iuc, iar de aci spre Topraisar. Brg. 5 Căl. în rezervă la Mangea Punar.

G-lul Kolef încearcă să oprească această înaintare cu Rgt. Gardă şi 2 esc./R. 2 Cav., trimise pe dreapta între Perveli şi cota 90, iar R. 1 C. la Perveli. In această parte el reuşi. Dar Div. 3 Cav. gl. Leontovici ajunsă la Tatlageac, se mulţumeşte a ocupa poziţia şi apoi rămâne în inacţiune, deşi ar fi putut executa o operaţiune plină de succes, împingând înainte şi căzând în flancul şi spatele Diviziei de cavalerie bulgară.

22 Septembrie.

Pentru ziua de 22/IX ora 22, Comandamentul Armatei de Dobrogea dă ordinul de operaţie No. 1361:

„Din informaţiunile culese dela prizonierii capturaţi în luptele ce au avut loc în zilele din urmă, s'a stabilit că frontul dela Sofular până la Perveli este ocupat exclusiv numai de 2 Divizii turceşti şi de două regimente de miliţieni bulgari din Div. 12-a bulgărească. Restul grupărei inimicului dela Dunăre până la Sofular a rămas neschimbată.

Pentru ziua de 22 Septembrie ordon:

1. Generalul Radian va continua cu executarea însărcinării avută până acum.

2. Generalul Freimann, după ce va întări flancul său stâng cu parte din rezervele sale, va ataca energic pe inimic şi va pune stăpânire pe cotele, cari i-au fost indicate prin ordine anterioare, în regiunea Cafgagi-Merdevenli-Punar.

Generalul Freimann va ţine seamă că în caz de absolută nevoie va putea fi susţinut de către rezervele mele.

3. Generalul Simansky va continua cu brigada colonel Frim să îndeplinească însărcinarea dată.
4. Colonelul Hadjici cu Brigada 19-a *) infanterie din Divizia 9-a, care a fost pusă sub ordinele sale, să ocupe satul Amzacea şi cotele dela Sud de această localitate.
5. General Hartel şi Pavlof vor continua să îndeplinească însărcinările avute, ţinând seama de importanţa unei stăpâniri repezi a regiunei Gherengic şi a coordona acţiunile din această regiune".

Pe frontul Grupului gl. Radian, Brg. Bode şi stânga Div. 1-a trimit două detaşamente în direcţia cotului de la Estul lacului Baciu, asupra frontului Div. 2-a. Aceste recunoaşteri sunt respinse de 2 btl./R. 19 I. şi 2 btl./R. 3 I.

Div 15-a gl. Grigorescu a înaintat puţin pe frontul Div. 1-a bulgare, dar neputându-şi urca artileria pe înălţimi, g-lul Grigorescu s'a retras în vechile poziţii.

Div. 12-a gl. Găiseanu înaintează puţin la S. de Cocargea şi S. V. Cif. Susus Ali bey.

In faţa trupelor de Dobrici, Div. 115 rusă a executat numai foc de artilerie; dreapta ei a fost atrasă puţin înainte de Div. 12-a a g-lui Găiseanu.

Inspre seară, câteva plotoane ruse se strecurase în doşul poziţiei trupelor de Dobrici; ele au fost respinse; s'au făcut 50 prizonieri.

G-lul Cantardjief hotărî să atace în timpul nopţei; la ora 10.10 se execută atacul, dar nu a făcut decât 200-300 m. căci cu focul de baraj al artileriei şi infanteriei Div. 115 a fost respins.

In faţa Div. 25 turcă, 1 brigadă sârbă şi Brg. 17 I. română atacă cu baioneta; parte din unităţile turceşti începuse a se retrage, dar susţinute la timp au fost împinse la loc pe front.

Colonelul Sukri Bey Comandantul Div. 25 turce a raportat că pe frontul său înaintează mari forţe. Atunci g-lul Toşev a dat ordin R. 16 I. ce se ducea în ajutorul Div. Cav. şi se afla în Amzacea, să rămână la Div. 25 turcă.

G-lul Toşev face răspunzător pe comandantul Div. 25 turce, dacă cu cele 16 batalioane turce şi bulgare nu va rezista.

La ora 8 lupta începe pe frontul Diviziei de cavalerie

*) Ordinul e greşit, căci Brg. 19-a Inf. era trimisă din ajun la Siribei Iuiuc în sectorul Div. 12-a, aci ar fi putut fi trimisă Brg. col. Frim, dar şi ea fusese angajată în sectorul Div. 61 ruse. Col. Hadjici a fost, de fapt, ajutat de Brg. 17-a col. Poetaşu.

bulgară. Div. 19-a română, care în zorii zilei reintrase pe poziţiile pe cari le părăsise în noaptea precedentă, bombardează puternic poziţia inimică, iar infanteria s'a apropiat de Perveli. Câteva unităţi s'au îndreptat pela Est de Perveli, ocupând cu o companie trecătoarea între Lac şi Mare, iar 2 sotnii cazaci s'au îndreptat spre Mangalia, dar au fost respinse.

Atacul dat de R. 9 I. asupra satului Perveli, care era apărat de R. 6 C. şi 2 comp./R. 35 I., nu a reuşit.

Pentru a face faţă atacului dat de R. 52 I. dela cota 90 înainte, s'a trimis în ajutor Brg. 2 Cav. a col. Markof cu compania mitraliere a R. 6 Marş, care prin foc viu de arme şi a unei baterii bulgare depe frontul turcesc, a oprit în loc atacul român.

La ora 16, noui unităţi române înaintează dinspre Topraisar, care a fost bombardat cu focuri de artilerie şi cu bombe aruncate din 2 aeroplane; aceste unităţi au fost deasemenea zădărnicite în înaintarea lor. In această zi, Divizia de cavalerie bulgară a avut pierderi 39 morţi şi 165 răniţi.

In cursul serei încep să sosească unităţi din Divizia 217 germană.

Modificări aduse în ordinea de bătae a Armatei III-a bulg. la 22/IX:

R. 31 I. dela Div. 4-a trece la Div. 6-a;
R. 35 I. dela Div. 6-a trece la trupele de Dobrici;
I/R. 7 I.
1 b./R. 7 litoral } dela Div. 4-a trec la Div. cavalerie;
2 btl./R. 16 I. dela Div. 1-a la aripa dreaptă a Armatei;
R. 6 Marş
R. 11 Marş } la aripa dreaptă a Armatei;
S'au luat dela Div. 1-a, 2 batalioane.
S'au luat dela Div. 4-a, 3+1+1=5 batalioane
S'au luat dela Div. 6-a, 3 batalioane

G-lul Radian avea în faţă Brg. Bode, Div. 1-a şi Div. 4-a; dela aceste unităţi, g-lul Toşev a putut lua (dela 18-22/IX) 2 batalioane dela Div. 1-a şi 5 batalioane dela Div. 4-a, în total 7 batalioane, ducându-le în altă parte. De ce? Pentrucă g-lul Radian, executând numai mici recunoaşteri, îşi toacă efectivele fără folos. Ca probă, e faptul că adversarul ce-l are în faţă nu era destul de puternic fixat la teren.

Nu e mai puţin adevărat, că g-lul Toşev se vede nevoit a trimite pe dreapta sa — contra căreia lucra g-lul Scărişoreanu, — încă 10 batalioane. Acest lucru probează că aci

se făcea o puternică presiune, care dădea serios de gândit g-lui Toşev. Este incontestabil că dacă g-lul Scărişoreanu ar fi avut un sprijin mai puternic din partea g-lui Zaiancikowsky, anume dacă acesta i-ar fi dat artileria grea pe care o dăduse zadarnic g-lui Simansky şi dacă cavaleria rusă a g-lui Pavlof ar fi lucrat cum trebuia, atunci g-lul Scărişoreanu ar fi întors la sigur dreapta g-lui Toşev.

23 Septembrie.

Div. 1-a bulg. a trimis recunoaşteri pe tot frontul, cari au ocupat poziţiile dela 1 km. din faţa poziţiei principale şi înălţimile E. şi N. E. de Mulciova. Pela 10 aceste unităţi au fost întărite cu încă 2 batalioane.

Contra Brg. 2/Div. 1-a, un regiment român a atacat dinspre Spapunar, dar fiind bombardat, a fost silit să se se reîntoarcă.

Div. 4-a, pentru a fixa pe inimicul din faţă, a executat recunoaşteri. Pela 9.30 două btl. din stânga Div. 12-a rom. sub protecţia artileriei au silit recunoaşterile bulg. să se retragă.

Contra sectorului drept al Div. 4-a bulgare operau trupe ruse, iar contra sectorului stâng, trupe române.

Contra sectorului Div. 6-a bulg. a înaintat de dimineaţă Div. 115 rusă în special spre flancul drept, când un regiment a apărut între Merdevenli-Punar şi Sofular şi 2 btl. între Besaul şi Carabaca. Focul artileriei bulgare nu a putut opri unităţile ruseşti.

Pela ora 11 stânga Div. 6-a contra-atacă şi respinge atacul, însă atacul contra flancului drept, ce înaintase mai mult, nu poate fi respins.

G-lul Toşev dădu ordin Div. 6-a, să execute un atac de noapte, pentru a alunga inimicul ce se apropiase prea mult; deasemenea dădu ordin Div. 4-a şi g-lui Cantardjief să ajute Div. 6-a.

Atacul de noapte nu s'a mai dat, din cauză că Bulgarilor le-a fost frică să nu se producă dezordine. Insă, după miezul nopţii, ruşii au început să se apropie de reţelele de sârmă dela flancul drept, dar au fost respinşi cu focuri.

R. 35 I. dela trupele de Dobrici execută în noaptea de 22—23/IX un atac asupra Div. 61 rusă şi ia 60 prizonieri.

In cursul zilei de 23/IX, s'a operat contra trupelor de Dobrici cu R. 241 I., R. 242 I., ruse şi 1 btl./R. 7 V. român, dar fără succes.

Asupra Div. 25 turce s'a executat un atac dat de către stânga Diviziei sârbe şi Brg. 17 I. română; atacul reuşeşte şi

cucereşte la ora 16 tranşeele aflate la Nord de Enghez, dar nu se poate menţine în ele, din cauza focului de artilerie turco-bulgare.

Operaţiile contra Div. de Cav. au început cu un foc puternic de artilerie contra poziţiunei dela Sudul cotei 90 şi satului Perveli.

Intăririle trimise până atunci erau:

1 btl./R. 6 marş, 1 btl./R. 16 I., 1 btl./R. 7 I., 1 btr. câmp, 2000 comitagii Dobrogeni, din care g-lul Kolef face 2 companii, iar restul l'a vărsat R. 16 I. ceeace a dat posibilitate g-lui Kolef ca să-şi creeze o rezervă îndestulătoare.

Pela ora 10, focul de artilerie contra cotei 90 era foarte viu; după puţin timp infanteria română înaintează contra Diviziei de cavalerie, ajungând la prânz la 500 m. de cota 90 şi la 100 m. de Perveli.

Pela ora 17, un nou regiment român, care s'a îndreptat spre întărirea liniei de luptă, a fost primit cu focuri de artilerie; el s'a risipit prin văi. Toate încercările române de înaintare au fost zădărnicite.

La ora 13.30, Comandamentul Armatei de Dobrogea dă ordin ca:

„Trupele să se fortifice cât mai puternic pe poziţiunile cucerite şi să reziste cu orice preţ".

Flota Dunărei sub comanda Contra-Amiralului Negrescu în zilele de 18—23/IX, a dat un mare ajutor flancului drept al Armatei de Dobrogea, a bătut bine şi puternic brigada Bode, susţinând cu multă îndemânare grupul gl. Radian, respectiv Brg. col. Cratero.

Flota Mărei sub Amiralul Paton nu a făcut nimic în aceste zile.

G-lul Raşcu este însărcinat cu comanda grupului (Div. 5 şi 19-a) din stânga, în locul g-lui Hartel.

Feldmareşalul Mackenzen împinge puternic asupra dreptei Armatei de Dobrogea, dar această încercare nu reuşi, graţie tenacităţei sectorului gl. Radian (Div. 2-a, Div. 15-a şi Div. 12-a). Dacă reuşea, problema pentru feldm. Mackenzen era rezolvată dela sfârşitul lui Septembrie: el ar fi fost disponibil să treacă Dunărea. Ludendorf spune în această privinţă că: *„încercările făcute au fost în curând abandonate. Puternica ofensivă a trupelor bulgaro-turceşti care se găseau acolo nu era suficientă. Feldmareşalul Mackenzen a trebuit să organizeze şi să construiască comunicaţiuni în spate, să aducă noui întăriri necesare atacului, dar aceasta a cerut timp..."*

Tocmai acest lucru era necesar Armatei române, câştiga-

rea de timp. Şi l'a câştigat. Echilibrul era stabilit. Este însă de netăgăduit că gl. Zaiancicowsky ar fi putut nu numai să câştige timp, ci ar fi putut să câştige o victorie, dacă îşi îndrepta toată atenţiunea şi dădea toată puterea flancului său stâng, în ideea de a întoarce dreapta Armatei g-lui Toşev. Dar gl. Zaiancikowsky a vroit ca să rupă centrul cu Div. 61-a gl. Simansky, căreia îi dăduse aproape toată artileria grea şi un sector mai mic, lucru ce era incontestabil mai greu, nu pentrucă gl. Simansky ar fi avut în faţă unităţi mai solide, căci el avea în faţă pe gl. Cantardjief ce avea aproape 1 Divizie de adunătură, ci pentrucă terenul se prezinta la Sofular-Casicci şi Enghez mai favorabil ofensivei.

Planul g-lui Zaiancikowsky a dat deci greş, ideea de a rămâne în defensivă cu dreapta, era bună, cu condiţia însă să atace puternic cu stânga, care trebuia întărită în consecinţă. Pe când aşa cum a făcut, nu a avut nici un rezultat, a uzat mult trupele din stânga, în special Div. 19-a română care în zilele de 18—23/IX a avut pierderi 45 ofiţeri şi 3150 oameni.

Armata din Dobrogea trece la defensivă.

(Crochiul 15).

24 Septembrie.

Armata de Dobrogea primeşte ordin a trece la o atitudine defensivă activă, aceasta datorită faptului că în Transilvania Arm. II-a şi Arm. de Nord fuseseră nevoite a se retrage spre frontieră; ele aveau nevoie urgentă de ajutoare, cari nu puteau fi luate decât dela Sud, pentru ca apoi să reia planul iniţial de ofensivă în Transilvania.

Criza pentru Armata bulgară trecuse.

In seara zilei de 23/IX g-lul Toşev dă ordin telegrafic:

„După lupte neîncetate de 7 zile şi atacuri de noapte contra flancului drept şi centrului Armatei, inimicul şovăeşte şi a suferit mari pierderi. El a trecut în defensivă pe întregul front. Armata în scurt timp va lua ofensiva".

Div. 15-a gl. Grigorescu se scoate depe front, trimiţându-se la Ivrinezul Mic, de unde a fost trimisă la Armata de Nord, pe frontul Moldovei.

Toate Diviziile şi toate unităţile îşi consolidează poziţiile pe care se aflau.

25 Septembrie.

Div. 2-a ocupă frontul dela Dunăre până la cota 114 (Est Mulciova);

Div. 12-a de aci pânăla cota 147 (S. E. Cocargea), de unde începe Div. 115 rusă.

La 25/IX gl. Zaiancikowsky Comandantul Armatei de Dobrogea dă ordinul de zi No. 9:

„M. S. Impăratul m'a însărcinat să mulţumesc din toată inima Diviziilor ruso-sârbe, pentru bărbăţia şi vitejia, cu care s'au luptat în crâncenele lupte din Dobrogea.

In ceeace priveşte armatele române de sub comanda mea, M. S. Impăratul a transmis aceleaşi mulţumiri prin M. S. Regele României, care de asemenea mulţumeşte prin mine Armatelor române şi ruso-sârbe de sub comanda noastră, pentru vitejia şi eroismul cu cari au luptat şi prin bravura cărora nu numai că s'a respins ofensiva vrăjmaşului, dar el a fost chiar alungat.

Mă simt mândru de a fi avut norocul să fiu comandantul acestor trupe aliate, cărora le aduc la cunoştinţă ordinul ce l'am primit atât dela M. S. Impăratul Rusiei, cât şi dela M. S. Regele României.

Aceste cuvinte de mulţumiri ale Inalţilor Suverani, să fie un indemn pentru viitoarele victorii, fiind convins de eroismul şi de perseverenţa trupelor, cari vor atrage noui laude din partea Inalţilor Suverani.

Acest ordin de zi va fi citit la toate companiile, escadroanele, bateriile şi comandamentele armatei de Dobrogea".

La 27/IX g-lul Zaiancikowsky dă Armatei de Dobrogea ordinul No. 1415:

„Situaţia inimicului pe frontul Armatei de Dobrogea se vede din schiţa alăturată.

După recunoaşterile aeriene şi după informaţiunile date de trupe, s'a stabilit întărirea aripei drepte a inimicului în regiunea Cavaclar-Amzacea-Perveli.

Pânăla noui dispoziţiuni ordon, ca armata să fie într'o poziţiune de supraveghere (aşteptare), menţinându-se în defensivă activă.

Pentru aceasta:

1. Generalul Radian (D. 2 şi D. 12 cu artileria lor, cu 2 baterii de tunuri de 105 m/m, 1 de obuziere de 150 m/m şi 1 companie de pionieri) va apăra în mod activ sectorul dela Dunăre pânăla cota 141[1]) exclusiv, care se găseşte la Sud Est de Cocargea, păstrând ca rezerva mea un regiment de infanterie. A-

[1]) De fapt cota 147.

cest regiment se va aşeza în locul ce-l va hotărî generalul Radian.

2. Generalul Freimann (Div. 115 I. cu Brg. 64 Art., 1 baterie de 105 m/m., 1 baterie de 42 linii din divizionul de artilerie „Osoveţ", 1 baterie uşoară din divizionul 4 şi 1 baterie din divizionul 27 mortiere, precum şi a 8-a sotnie cazaci Orenburg) va apăra în mod activ sectorul dela cota 141 inclusiv pânăla satul Sofular exclusiv.

3. Generalul Abjoltowsky (a doua brigadă din Div. 3-a trăgători cu 1 divizion trăgători de artilerie, cu 1 divizion din brigada 61 de artilerie; divizia sârbă cu divizionul 115 artilerie, 1 divizion de artilerie de munte şi 1 escadron din regimentul de dragoni de Marea Neagră, 2 baterii din divizionul 27 de mortiere, 1 baterie de 42 linii din divizionul „Osoveţ", 1 escadron din regimentul de dragoni de Marea Neagră) va înlocui în noaptea de 28 la 29 Septembrie Divizia 61 de infanterie prin brigada 2-a din Divizia 3-a de trăgători.

Va apăra în mod activ sectorul dela satul Sofular inclusiv pânăla valea Amzacea Dere (cota 75) exclusiv, păstrând ca rezerva mea, un regiment sârb al cărui loc îl veţi hotărî.

4. Generalul Raşcu (Div. 9 şi a 19-a cu artileria lor, 2 baterii din divizionul 4 de mortiere uşoare, 1 baterie de 42 linii din divizionul „Osoveţ" şi 1 companie de pionieri) va apăra în mod activ sectorul dela Valea Amzacea Dere (cota 75) inclusiv pânăla Mare aproape de lacul Tatlageac, înlocuind în cel mai scurt timp Corpul de cavalerie al g-lului Pavloff.

Generalul Raşcu în timp de câteva zile va forma o rezervă de 2 regimente de infanterie la dispoziţiunea mea şi cari se vor găsi la Urluchioi.

5. Colonelul Zapolschi (Brigada I-a din Divizia 3-a trăgători) va forma rezerva mea şi se va afla în regiunea Saidia-Peştera-Idris Cuius. Această rezervă va face legătura cu Cartierul Armatei prin telefonul şi telegraful Armatei ce se găsesc în staţia Peştera.

6. Generalul Simansky (D. 61 I. cu divizionul de artilerie al brigadei 61 şi 1 esc. din regimentul de dragoni de Marea Neagră), după ce va schimba brigada din Div. 3-a trăgători, se va concentra pe brigăţi la Osmanfacă şi la Biulbiul Mare rămânând la dispoziţia mea.

7. Generalul Pavloff (Div. 3-a Cav. şi Brg. 5-a Călăraşi), după ce trupele sale vor fi înlocuite cu cele din grupul general Raşcu, le va concentra în regiunea Mahometcea-Abdulah-Hasidoluc, rămânând la dispoziţia mea.

8. Amiralul Negrescu şi Amiralul Paton vor conlucra la apărarea flancului drept şi stâng respectiv după instrucţiunile date personal de mine.

9. Liniile de demarcaţie:

a) Intre unităţile generalului Radian şi cele ale generalului Freimann: Borungea-Mamut Cuius-Satul Nou-Tortoman, linie ce va aparţine generalului Freimann.

b) Intre unităţile generalului Freimann şi cele ale generalului Abjoltowsky: Ghiuvenlia-Biulbiul Mic-Chiostelul-Carol, linie ce va aparţine generalului Abjoltowsky.

c) Intre unităţile g-lului Abjoltowsky şi cele ale g-lului Raşcu: Carachioi-Amzacea-Hasancea-Horoslar, linie ce aparţine g-lui Raşcu.

10. Toţi comandanţii de sectoare vor pune toată energia şi convingerea, pentru a spori capacitatea de rezistenţă a poziţiunilor ocupate acum şi îşi vor forma în fiecare sector o a doua poziţie de rezistenţă pe linia Raşova-Dealul Mamele, care se găseşte la N. E. de Arabagi-Dealul Siribei-Iuiuc-Spapunar, cota 147, care se găseşte la 4 km. Vest de Caciamac şi înălţimile 135, 137, 123 satul Enge Mahale-Topraisar şi lacul Tuzla.

Ordon ca toţi comandanţii de sectoare, să fie în curent cu mersul lucrărilor de întărirea poziţiei şi să trimită cât mai des posibil ofiţeri de statmajor pentru a cunoaşte personal mersul lucrărilor de apărare.

Se va avea în vedere, că voiu lua cele mai severe măsuri contra tuturor acelor comandanţi ale căror sectoare se vor constata că nu au fost destul de bine întărite.

Ţin să reamintesc, că munca şi truda ce s'a cheltuit pentru întărirea poziţiunilor, îmi vor uşura păstrarea trupelor pentru o acţiune decisivă.

Pentru a fi la curent cu lucrările făcute, ordon ca cel mai târziu la 29 Septembrie, ora 10 dimineaţa, să mi se înainteze un crochiu, din care să se vadă lucrările începute şi cele în curs de execuţie, cu un rezumat succint, în care se va arăta şi mersul lucrărilor; pânăla noi ordine aceste scheme trebuesc înaintate cartierului de două ori pe săptămână şi anume în fiecare luni şi vineri la aceiaşi oră.

Insărcinez pe colonelul Loganoff cu întărirea poziţiunei depe linia 3-a de rezistenţă pe direcţia: Cochirleni-Ivrinezul Mare, înălţimea 141, ce se găseşte la Sud-Vest de Peştera, înălţimea 140 la Vest de Idris-Cuius-înălţimea 124 la Nord de Caciamac, înălţimea 131 la Sud de Biulbiul Mic şi mai departe în direcţiunea Osmanfacă-Agigea".

Frontul armatei de Dobrogea după 27 Septembrie.

Contra-amiralul Negrescu } Flota Dunărei.

G-ral Radian	Div. 2-a gl. Socec din Dunărea—114 (E. Mulciova). Div. 12-a gl. Găiseanu dela 114—147 excl. (SV. Cocargea).	
	Div. 115 rusă: gl. Freimann dela 147 incl. satul Sofular excl.	
Gl. Abjoltowsky	Brg. 2 (Div. 3 Trăg.) Div. sârbă	dela Sofular incl. - Vl. Amzacea - Dere (cota 75) excl.
G-ral Rașcu	Div. 19 gl. Scărișoreanu: din Vl. Amzacei Dere (75) excl. — Movila Marotan (90) incl. Div. 9-a gl. Petala N. dela Movila Marotan excl. Vl. Perveli-E. Perveli-E. Tatlageacul-lacul Tatlageac.	
In rezerva Armatei	Brg. 20 I/Div 9 col. Frim la Urluchioi. Brg. I/Div. 3 Trăg. col. Zapolschi în zona Saidia-Peștera-Idris Cuius. Div. 61-a gl. Simanscky în zona Osmanfacă-Biulbiul Mare.	
G-ral Pavloff	Div. 3 Cav. gl. Leontovici Brg. 5 Căl. col. Scărișoreanu R.	în zona Mahometcea-Abdulah-Hasiduluc.
Amiral Paton	Flota Mărei Negre.	

La 29/IX ora 12.30, Comandamentul Armatei de Dobrogea dă Div. 5-a ordin No. 134, prin care-i prescrie:

„Mâine dimineață în zorii zilei, Brigada 5 Artilerie va pleca în marș în direcția Peștera.

Marșul va fi astfel organizat, încât brigada (R. 7 și 19 Art.) să ajungă la timp, ca în seara zilei de Joi 29/IX/916 să poată înlocui pe poziție bateriile din Div. 12-a.

Comandantul Brigadei împreună cu comandanții de divizioane și câte un ofițer de baterie împreună cu agenții vor porni înaintea bateriilor la Peștera.

In această localitate, comandantul Brigadei se va pune în legătură cu colonelul Zaporsky, Comandantul Brigadei de trăgători

rus şi cu comandantul Diviziei 12-a pentru a lua înţelegere asupra ocupărei poziţiei.

Infanteria Diviziei 5-a cu trenurile ei de luptă îşi va regula marşul astfel ca în seara zilei de 30/IX/916 să poată schimba pe poziţie trupele Brigadei 3-a trăgători ruşi.

Pe timpul marşului, trupele Diviziei 5-a vor organiza serv. de observatori pentru a preveni trupele şi serviciile de apropierea aeroplanelor inimice.

La anunţarea unui aeroplan, trupele vor părăsi drumul şi se vor opri imediat, pornind numai după ce aeroplanul ar fi dispărut".

29 Septembrie.

La 29/IX Div. 12-a gl. Găiseanu este retrasă depe front şi trimisă în ajutorul Arm. II-a, anume la Pasul Bran.

La 30/IX col. Holban e numit Comandantul Diviziei 9-a.

In noaptea de 30/IX spre 1/X Div. 9-a înlocueşte pe front Corpul de Cav., care este retras cu Div. 3 Cav. în zona Chiostel-Caratai-Murfatlar, cu Brg. 5 Căl. în Horoslar (R. 9 C.) şi Palas (R. 10 C.), btl. IV/R. 51 I. la 2 km. V. de Medeea. La 2/X trupele au intrat în localităţile arătate.

In zona Div. 3 Cav. vine şi Div. 8-a Cav. rusă, care e trimisă apoi pe stânga Dunărei.

Cu ocazia scoaterei cavaleriei depe front, g-lul Pavlov Comandantul Corpului 6 Cav. adresează mulţumiri colonelului Scărişoreanu R. pentru modul distins şi brav cum s'a purtat personal, ofiţerii şi trupa (R. 9 C., R. 10 C., IV/R. 51 I.) de sub ordinele sale. Această brigadă, care fusese trimisă pe frontieră la 1/VIII, ziua de 14/VIII (declararea răsboiului) o găseşte pe frontieră; de atunci şi până la 30/IX a fost necontenit în acţiune fără o zi de repaos, fără o zi de răgaz. Pentru modul destoinic cum a condus col. Scărişoreanu R. brigada sa în luptele dela Amzacea, Topraisar şi Carachioi şi pentru bravura personală a fost decorat cu Ord. „Mihai Viteazul" cls. III-a.

La 4/X R. 9 C. din cauza lipsei de apă în Horoslar e trimisă la Palas, iar IV/R. 51 I. e trimis la Div. 9-a rom.

Atacul poziţiei Raşova-Cobadin-Topraisar-Tusla

(Crochiul 15)

1. *Pregătirea atacului*

Gl. Toşev a prezentat la 26/IX un proect de atac asupra liniei Rasova-Cobadin-Topraisar-Tuzla, cu lovitura principală asupra Cobadinului.

Feldmareşalul Mackenzen a cerut ca lovitura principală să se dea asupra Topraisarului, lucru care a impus o nouă grupare a forţelor.

Noul proiect s'a trimis Statului major al feldmareşalului Mackenzen, care-l aprobă, dar cu adăogirile:

1. „Să se scoată un regiment bulgar, care se va aşeza la V. de calea ferată, pentruca mai târziu să fie împins spre aripa dreaptă.

2. Deplasarea trupelor să se facă nu la 1/X, ci la 29/IX.

3. Să se ocupe prealabil cota Baldara Iuk (N. de satul Perveli), aceasta în scop de a da ulterior artileriei grele o bună poziţie".

Mişcarea trupelor a început imediat, dar ea a durat câteva zile până în ziua de 1/X.

Este desigur un fapt inexplicabil, cum g-lul Zaiancicowsky lasă să-i scape ocazia de a ataca armata bulgaro-turco-germană, în timpul mişcărei, care pentru dânsa era partea slabă, erau zile de criză; în care timp dacă g-lul Zaiancicowsky ar fi atacat serios, poate că schimba soarta operaţiunilor din Dobrogea. Dar, gl. Zaiancicowsky nu numai că nu atacă, dar nici măcar nu nelinişteşte delicata opeţiune inimică.

La 1/X dislocarea trupelor se terminase, dar nesosind încă toată Div. 217 germană şi artileria grea germ., s'a amânat atacul pentru 6/X.

Cum feldmareşalul Mackenzen nu prea avea încredere în capacitatea g-lui Toşev, a voit ca personal să comande Armata, pe timpul acestei ofensive. In acest scop, a împărţit-o în două grupe:

Grupa de Vest sub gl. Toşev având: Div. 1-a (R. 16 I.) Div. 4-a (R. 8 litoral, R. 31 I., 1 btl./R. 7 I.) şi Corpul turc ocupând cu:

Div. 1-a sectorul dela E. Aliman, 2 km. V. Arabagi, 2 km. V. Mulciova-Enigea inclusiv;

Corpul turc cu:

Div. 15-a dela Enigea excl. cota 156-Suvat Iuk (158);

Div. 25-a dela Suvat Iuk (158)-1 km. V. Carabaca;

Div. 4-a de aci-S. Cavgagi-D. Besaul-Merdenvenli Punar-calea ferată Ghiuvenli-Cobadin.

Grupa de Est sub gl. Cantardjief, având Div. mixtă, Div. 217 germană, Brg. Bode, Div. Cav., R. 16 I., R. 11 Marş, R. 6 Marş, 1 btl./R. 7 I., artileria grea germană şi R. 1 şi 2 Art. grea bulgară, ocupând cu:

Div. Mix. din calea ferată până la Amzacea incl.

Div. 217 germană de aci-S. cota 90;

Brg. Bode de aci—1½ km. V. Perveli.

Div. Cav. întărită cu R. 16 I., 1 btl./R. 7 I. şi R. 8 M. de aci până la Tatlageacul Mic.

Ordinele date:

La 3/X feldmareşalul Mackenzen dă ordinul operativ:

1. „Atacul se va da la 6 Octombrie c/m.

2. Bombardament de artilerie dela ora 6.30—8,, tragerea de efect va începe dela ora 8;

3. Inaintarea infanteriei se va face pe timpul bombardamentului de artilerie, căutând a se apropia cât mai mult de poziţia inimică; pe timpul tragerei de efect, desigur că infanteria inimică se va ascunde, iar infanteria noastră se va putea apropia fără mari pierderi.

4. La ora fixată, artileria va transporta focul său mai înainte, spre a nu permite apropierea rezervelor inimice, iar infanteria noastră fără a pierde vremea se va arunca în poziţiile inimice, pentru a le străbate şi a ajunge la artileria inimică.

5. Scopul ofensivei în prima zi trebue să fie:

Pentru Grupul de Vest ocuparea poziţiilor inimice depe înălţimile din faţa Diviziei 1-a şi capturarea artileriei inimice aflată pe aceste înălţimi;

Pentru Grupul de Est, cucerirea a cel puţin a poziţiei principale şi capturarea artileriei inimice..."

G-lul Toşev şi g-lul Cantardjief comandanţii grupurilor de Vest şi Est, au dat următoarele ordine:

G-lul Toşev dă grupului de Vest următorul ordin:

a) „Div. 1-a col. Nedelcof (R. 1, 6, 25, 41, 42) împreună cu cavaleria, artileria şi cu batalionul de aruncătoare de mine ce i s'au dat, după o pregătire suficientă de artilerie, să înainteze la orele 6 şi să cucerească poziţia inimică pe înălţimea Săpată Bază (159) cota 161 şi cota 151, unde să se întărească puternic.

b) Corpul 6 turc cu unităţile bulgare ce i s'au dat (1 btl./R. 47 şi 3 btr.) sub comanda g-lului Hilmi Paşa, să susţie în mod eficace operaţiile Div. 1-a, astfel ca odată cu înaintarea acestei Divizii, să înainteze şi Corpul cu stânga înainte, pe frontul Cocargea-Cif. Susus Ali Bei.

c) Div. 4-a (R. 7, 19, 4 Marş şi R. 48) sub comanda g-lului Kiselof, la 6 Octombrie, după o pregătire suficientă de artilerie, să înainteze demonstrativ, cu scopul de a fixa pe inimic în poziţiile lui şi a nu-i permite să-şi arunce rezervele sale spre Grupul de Est. Coordonându-şi operaţia sa cu înaintarea Grupului de Est, să ocupe înălţimile V. Agemler, cota 136 şi înălţimile la N. de satul Carabaca, unde să se întărească.

Să lase R. 31 I. la dispoziţia feldmareşalului Mackenzen.

d) Focul de artilerie va începe la ora 6.30, iar focul de distrugere

dela 8 la 10. In caz de ceaţă, deschiderea focului se va amâna după hotărârea Statului-Major al Armatei.

e) R. 47 I. fără compania de mitraliere să se afle la satul Chioseler, unde va rămâne la dispoziţia Grupului de Vest".

G-lul Cantardjief a dat Grupului de Est următorul ordin:

a) „Div. de cavalerie întărită, sub comanda g-lului Kolef, să atace în direcţia satului Tuzla, iar cu flancul stâng mai întărit va ataca pe inimic în direcţia satului Ciatmalar şi va ajuta Brg. Bode prin trimiterea unei unităţi de cavalerie la Nord de satul Tuzla Ghiol, cu însărcinarea de a tăia retragerea inimicului spre Mare.

b) Div. 217 germană sub comanda g-lului Liebeskind să înainteze în zona limitată la Est de linia cota 90-Buiuc-Muratan-Musurat şi la Vest de linia Barti Mair partea de Vest de Topraisar-Abdulah.

Brg Bode să înainteze între Div. 217 germană şi Div. de cavalerie, atacând pe inimicul din faţa sa.

c) La atacul Brg. Bode, Div. de Cav. să-i dea ajutor prin trimiterea unei unităţi la flancul ei.

d) Div. Mix. sub comanda g-lului Topalof să ajute atacul Div. 217 germane, prin atacarea şi cucerirea cotei 93, să păzească flancul stâng al Div. 217 germană şi să-şi coordonneze operaţiile flancului drept al Div. 4-a".

Deci atacul principal îl dădea Grupa de Est, exercitând presiunea cea mai mare cu Div. 217 germ., Brg. Bode germ., Div. Cav. bulgară întărită cu multe unităţi de infanterie şi 2 regimente artilerie grea şi artileria grea germană, asupra Div. 19 şi 9 română, pe când atacul secondar se dădea cu Grupa de Vest.

Feldmareşalul Mackenzen dispusese ca staturile-majoare ale Grupelor să raporteze Statului-Major al feldmareşalului, iar nu direct M. C. Gl. bulgar, cum făcuse până atunci g-lul Toşev. Acesta însă nu execută ordinul primit, crezând că e atins în demnitatea lui de bulgar şi de comandant.

2. *Atacul Armatei III-a bulgare*

6 Octombrie

a) *Lupta la Grupul de Vest.*

La ora 6.45 începe pe tot frontul Armatei de Dobrogea un bombardament foarte puternic de artilerie.

Div. 1 bulg. atacă la ora 10 cu toate trei brigadele tot frontul Div. 2-a şi dreapta Div. 12-a română, cari însă rezist destul de bine; după amiază Brg. 1 bulg. ce

era la centru atacă cu putere şi reuşeşte a ocupa Arabagi şi Mulciova (aci se făcea legătura între Div. 2 şi 12). Până noaptea, Divizia 1-a reuşeşte a pune stăpânire pe Ghiol Başă-1 km. E. Arabagi-2 km. E. Mulciova-V. cota 122-V. 132-linie pe care s'a întărit.

Corpul turc (Div. 15 şi 25 turce) atacă stânga Div. 12-a română şi dreapta Div. 115 rusă, dar nu reuşeşte în tot cursul zilei să înainteze decât vre-o 400 m.

G-lul Toşev văzând că Corpul turc e slab în artilerie i-a trimis 2 baterii bulgare.

Div. 4-a a ocupat la ora 10 înălţimile N. Carabaca şi cota 103; flancul drept al Diviziei a încercat să înainteze, dar nu a putut, fiind bătut în flanc de artileria Brg. 2/Div. 3 Trăg. căci R. 36 I. din stânga Diviziei Mixte, fără a înainta, se mişcase spre dreapta şi lăsase astfel un gol în care se infiltrase unităţi din Brg. 2/Div. 3 trăgători.

b) *Lupta la Grupul de Est:*

Div. Mix. bulg. susţinută de R. 1 Art. grea atacă Brg. 2/Div. 3 Trăg. rusă; cu dreapta reuşeşte a respinge pe ruşi, înaintând până în seara zilei până la 600-700 m. de cota 93 Balabanar-tepe, însă centrul şi mai cu seamă stânga Div. Mixte nu înaintează mai de loc.

Div. 217 I. germ .atacă Div. 19-a gl. Scărişoreanu, care ocupă astfel poziţia:

Btl. IV/33, IV/40 ocupa linia principală de rezistenţă, pe marginea de Sud a satului Topraisar, dela cota 66, 1½ km. V. Topraisar, până la drumul Topraisar-Muratanul Mic;

R. 9 V., IV/73, R. 39 I. şi IV/51 pe linia dela V. Amzacei-Dere 1 km. S. cota 75, trece prin V. Sânar Dere, până la punctul dela D. Cara Iuc.

Btl. IV/34, IV/74 şi btl. maior Staia, IV/12 + IV/64 +IV/24+52 în rezervă la nordul satului Topraisar.

Div. 217 I. îşi pregătise bine atacul cu câteva zile înainte, în special se aprovizionase fiecare baterie de câmp cu câte 1000 lovituri şi fiecare btr. de obuziere cu câte 500 lovituri; se făcuse toate legăturile telefonice, se aşezase observatoare, în special la Taşli Juk; se făcuse aprovizionări cu apă, etc.

Artileria Div. 217 I. era formată din R. 65 Art. câmp Rez., Dvz. I/R. 9 Art. pe jos (mortiere), Dvz. III/R. 13 Art. pe jos, Dvz. I/R. 6 Art. pe jos, 2 btr./R. 13 Rez,, btr. 7/R. 11 A., btr. 9/R. 1 Aer. bv., Btl. 69 Art, pe jos (2 btr. de 10 cm.), 3 btr. obuziere câmp de 10 cm. bulgare şi 1 btr. obuz. câmp de 10 cm. austriacă.

Pregătirea de artilerie a început la ora 6.30, tragerea de efect la ora 8, ea trebuia să ţină până la ora 9.30, dar infanteria plecă la atac înainte de această oră, astfel că pregătirea de artilerie nu-şi primise toată desvoltarea şi nu dobândise tot efectul necesar.

Div. 217 I. mai făcea greşala că în loc să se îndrepte direct spre Topraisar, cum avea ordin, s'a îndreptat mai spre dreapta. Germanii suferind de focul artileriei române — formată din 6 baterii din care 2 cu tragere înceată, — înaintează încet şi greu.

Pela ora 10.30 btl./IV/74 a fost trimis la V. de Topraisar, pentru a interveni la aripa dreaptă a Div. 9-a care începuse a se retrage.

La 11.45 btl. IV/51 începe a se retrage, i s'a trimes în ajutor btl. IV/34.

La ora 16 aripa stângă a Div. 19 începuse a se retrage, fiind atacată de forţe superioare, din care cauză toate trupele acestui detaşament s'au retras în tranşeele dela Topraisar; deasemenea şi Brg. 17 I. e silită a se retrage.

La ora 17 toate trupele liniei înaintate se găsiau pe linia principală de rezistenţă, marginea de Sud a satului Topraisar, cu dreapta spre Uzunlar în legătură cu Div. sârbă, iar cu stânga pe drumul Topraisar-Muratanul Mare.

Div. 217 reuşi să ajungă — cu mari pierderi — pe linia Sud Muratan Buiuc, făcând legătura la $2\frac{1}{2}$-3 km. S. Topraisar cu Divizia Mixtă; artileria Div. luase poziţie la V. şi E. de drumul Gheringec-Topraisar, de unde deschise focul la ora 17.30.

Brg. Bode atacă dreapta Div. 9-a gl. Petala; la ora 10.20 ea înaintase deabia vre-o 500 m. reuşind a scoate din poziţie 2 companii din R. 78 I. român, aflat la Est de Movila Marotan şi la Vest de Perveli. Două baterii ruseşti din Divizionul 4 mortiere uşoare, ce ar fi trebuit să sprijine această parte a frontului, fug depe câmpul de luptă. Bateriile 2 şi 3 de 87 mm. intervin imediat şi reuşesc ca prin focul lor să scoată pe inimic din tranşeele ce ocupase şi să-l dea înapoi. Seara, Brg. Bode ajunge pe linia S. Muratan Buiuc-2 km. S. Carlichioi.

Div. de Cav. bulg. întărită cu R. 16 I., R. 6 Marş, R. 11 Marş, 1 btl./R. 7 I., R. 2 Art. grea, înainta cu două coloane spre cota 74 Ciatmalar şi spre Tuzla. Inaintarea se făcea cu greutate, din cauza focului eficace al artileriei române şi al rezistenţei infanteriei, în special a Brg. 19-a care apăra sectorul Perveli-Tatlageac.

Pela ora 16, când centrul se îndrepta spre Baldara Iuk,

e contra-atacat de batalionul cpt. Abramescu din R. 78 I. şi batalionul cpt. Grigoriu din R. 38 I. spre Conacul Perveli; acest contra-atac nu a reuşit, după care infanteria Div. 9-a română susţinută de bateriile Dvz. 1 din R. 3 Art. de sub comanda maiorului Lupaşcu, începe a se retrage, iar la stânga şi centrul Div. Cav. bulgară a ocupat la ora 17 cota 74 şi 1 km. Sud cota 70. După puţin timp R. 2, 6, 9 C. şi Rgt. Gardă s'au stabilit pe linia cucerită.

Aşa că Div. 1 Cav. bulg. ajunge pe linia cota 39-înălţimea Baldara Iuk-cota 74 Nord Perveli.

Div. 9-a a fost primită în retragere de R. 35 I. din Brg. col. Frim (R. 7 V., R. 35 I.) care din ordinul g-lui Raşcu luase poziţie pe D. dela Sud de Urluchioi (cota 51).

7 Octombrie.

a) *Lupta la Grupul de Vest.*

Div. 1 bulg. înaintează de dimineaţă, la adăpostul ceţei, ajungând până aproape de linia de apărare; după ridicarea ceţei atacă pe toată linia.

Brg. 1 ocupă la ora 13.30 cu R. 1 I. cota 164, iar cu R. 6 I. la ora 15.30 cota 159. Unităţile române s'au retras în panică, bateriile deabia au putut fi retrase depe poziţie.

Brg. 2-a ocupă la ora 9 cu R. 25 I. cota 122 iar la ora 14 cota 151;

Brg. 3-a cucereşte la ora 13.50 cotele 148 şi 137. Pe la ora 17.30 coloana ce ocupase cota 148 reuşeşte a ocupa cota 159 şi panta ce se lasă spre N. V. către Raşova.

Această brigadă a avut de luptat din greu cu Brg. 32 col. Cratero, care de fapt nu era alcătuită decât din R. 66 I. susţinut de R. 9 Art. Brg. 3/Div. 1 bulg. a fost puternic bătută de flota Dunărei a contra-amiralului Negrescu, care a dat o protecţie foarte bună dreptei Armatei de Dobrogea.

In felul acesta, Div. 1 bulg. a cucerit poziţia principală de apărare din Dunărea-159 Săpata Bază-D. Mamele-159-164-151-D. Piribei.

Corpul turc, sub protecţia a 14 baterii, a atacat cu Div. 15-a stânga Div. 12-a română şi dreapta Div. 115 ruse, iar cu Div. 25-a atacă frontul Div. 115 ruse ce era întărită cu 1 brigadă din Div. 61 rusă. Unităţile ruse nu opun nici o rezistenţă; ele se retrag spre Caciamac. Stânga Div. 12-a română, rămasă în aer, se retrage şi ea. Acest lucru determină retragerea Div. 12-a şi a Div. 2-a română; numai aşa se explică şi înaintarea relativ uşoară a Div. 1-a bulgare.

Corpul turc ajunge pe linia 1 km. E. Cocargea-Cogea Iuk 147-D. Omerbei Bair.

Div. 4-a bulg. atacând centrul şi stânga Div. 115 ruse şi Brg. din Div. 61 rusă, înaintează uşor din cauză că unităţile ruse se retrag, acolo unde nu se predau în massă. Dreapta Div. 4-a era ţinută în loc de faptul că R. 36 I. bulg., aflat la stânga Div. mix., nu înainta de loc, cu toate ordinele ce primise. Div. 4-a înaintează cu stânga şi centrul ocupând pela ora 18 cota 135 (S. V. Cobadin) cota 137 (4 km. S. Cobadin)-Cioban Isa, având flancul drept retras înapoi.

In felul acesta, Div. 4-a bulg. graţie fugei Div. 115 şi 61 ruse, a reuşit să rupă centrul apărărei şi să-i ameninţe flancurile.

Ca să se vadă cum au luptat unităţile ruse, e destul să spun că Div. 4-a bulg. a luat în această zi prizonieri: 24 ofiţeri, 2800 soldaţi din R. 242 I., 247, 458, 460 din Div. 61-a şi 115 ruse.

Aliaţii noştri confirmau zilnic prin felul de a lupta, însă-şi acţiunea şefilor lor ierarhici.

b) *Lupta la Grupul de Est.*

Div. Mixtă înaintează încet sub bombardamentul artileriei Brg. 2/Div. 3 Trăg., iar R. 36 I. din stânga Div. Mixte nu înainta deloc; el nici nu se mişca. Dreapta Div. Mixte începe a înainta mai repede după ora 11.

Div. 217 germ. şi Brg. Bode ce atacau spre Muratan şi Carlichioi, cu ordin să ocupe Topraisar, au de luptat cu Div. 19-a a g-lului Scărişoreanu, care nu cedează deloc terenul. Stânga Div. 217 germ. nu putea înainta din cauza dreptei Div. Mixte bulg. care rămăsese în urmă. Către ora 12.30 Germanii încearcă şi reuşesc a înainta puţin; atunci înaintează puţin şi dreapta Div. Mixte.

Div. Mix. rămâne cu stânga pe loc, iar dreapta ajunge la 1 km. S. cota 93 Balabunar Tepe.

Div. 217 are stânga în prelungire, ocupă cu dreapta şi Brg. Bode Muratan Chiuciuc, dar nu pot ocupa Topraisar, căci g-lul Scărişoreanu contra-atacă necontenit.

Div. de Cav. bulgară a înaintat de dimineaţă contra Div. 9-a pe linia Ciatmalar-51-Tuzla.

Pela ora 8 lupta era pe toată linia; infanteria atacă, Div. de cavalerie împinge puternic Brg. 40 a col. Tarnoschi (R. 38 şi 78 I.) şi R. 63 I. sunt nevoite să se retragă pe înălţimile dela N. şi N. E. de Carlichioi şi botul vestic al lacului Tuzla, între vâlcelele Urluchioi şi Coium Punar.

Pela ora 9.30, Div. Cav. bulgară era pe linia Carlichioi-Ciatmalar-Tuzla, pe care o cucereşte uşor, din cauză că amiralul Paton nu susţine deloc cu flota flancul stâng român; numai datorită acţiunei bateriilor din R. 3 Art. înaintarea inimicului este oprită.

La ora 16.30 inf. depe dealul dela N. şi N. E. de Carlichioi şi depe înălţimea dintre vâlcelele Urluchioi şi Coium Punar, bătută de artileria grea inimică şi atacată de front de infanterie, se retrage în mod precipitat sub protecţia bateriilor din R. 3 Art. Două batalioane din R. 23 I. contra-atacă în sectorul Brg. 40 I. şi în special în sectorul R. 63 I., dar fără a putea produce un efect real.

Acest contra-atac ar fi trebuit dat cu R. 7 V. şi R. 35 I., care erau ţinute zadarnic în rezervă de către Comandamentul Armatei de Dobrogea, care repeta şi astăzi la 7/X ceeace făcuse la 31/VIII la Ghiuvengea, la 6/IX la Cocargea şi la 6/X la Perveli.

Brg. 5 Căl. este trecută la Grupul gl. Raşcu, care o trimite la 3 km. Sud Hasiduluc pe şoseaua ce duce la Musurat.

8 Octombrie.

a) *Lupta la Grupul de Vest.*

Div. 1-a bulg. avea ordin, ca, rămânând la început cu stânga pe loc, să atace linia 149 (V. Idris)-147 (Idris Cuius) unde să se întărească.

Brg. 2/Div. 1-a, ce era la dreapta, în loc să înainteze direct spre obiectivul indicat, a lăsat 2 companii la cota 151, iar cu 3½ batalioane din R. 25 I. s'a retras înapoi, ca de acolo în ordine de marş, pe şoseaua Cocargea, să se îndrepte spre 147 (Idris Cuius). Acest marş făcut fără nici o socoteală, îndepărtează Brg. 2-a de front, lasă un mare gol între Brg. 1/Div. 1-a şi Corpul turc, cum şi întârzie însăşi înaintarea Brigăzii 2-a, care de abia la ora 17 a ocupat cota 147, ce era la 7-8 km. de poziţia iniţială şi, cu toate că dela ora 7 dim., adică de 10 ore era în marş.

Brg. 1-a, ce se afla la stânga Brg. 2-a, a înaintat, cucerind cu R. 1 I. panta N. E. şi S. E. cota 151, unde a trebuit să se oprească, căci R. 6 I. dela stânga lui înainta încet prin V. Chireslic Culac. Astfel că R. 1 I. rămăsese izolat şi de R. 6 I. şi de Brg. 2/Div. I. Aceste două goluri au trebuit să fie umplute tot de R. 1 I. Abia la ora 18 R. 1 I. a cucerit panta dela cota 148. Pela ora 21 golul aflat între Brg. 1-a şi Corpul turc a fost umplut de Brg.

2/Div. 1-a, care ajunsese pela ora 17 din marşul retrogard ce făcuse pe câmpul de luptă.

Brg. 3/Div. 1-a a ocupat panta dela 1 km. S. 133 şi pe cota 159 unde s'a întărit.

R. 66 I. din Brg. col. Cratero, susţinut de R. 9 Art. şi de flota Dunărei sub contra-amiralul Negrescu, a ţinut toată ziua brigada bulgară în loc; fără sprijinul flotei, Brg. 3/Div. 1-a s'ar fi infiltrat între Dunăre şi înălţimi şi ar fi ocupat Raşova, chiar în cursul acestei zile.

Corpul turc a înaintat contra stângei Div. 12-a, dreptei şi centrului Div. 115 rusă, care se retrage în massă spre Caciamac.

Div. 15 turcă a întârziat înaintarea, din cauză că nu avea legătura cu Brg. 2/Div. 1-a, ce rămăsese în urmă de tot. Numai după ora 17, când apare şi această brigadă pe frontul de luptă, Div. 15-a turcă ocupă linia E. cota 147, legându-se cu Div. 25 turcă, care ocupase Caciamac dela ora 13.25.

Div. 4-a bulg. înaintează contra stângei Div. 115 şi a Div. 61 rusă, care ocupase cu infanteria o poziţie la cota 137 Sud Cobadin, la ora 17 Div. 4-a, neîntâlnind decât o slabă rezistenţă din partea Div. 115 rusă, a ocupat Cobadinul.

R. 8 I. trimis în ajutor la Caciamac nu reuşeşte a opri pe Ruşi; el e nevoit a se retrage spre N. către Medgidia.

In acest mod, frontul Armatei de Dobrogea, graţie fugei Ruşilor, a fost rupt, iar aripele îi erau ameninţate.

b) *Lupta la Grupul de Est.*

Div. Mix. a înaintat după miezul nopţei de 7-8/X pe întreg frontul, pe care-l găsi evacuat de Brg. 2/Div. 3-a trăgători ruşi. La amiază, Div. Mix. ajunge cu R. 36 I. la 450 m. S. Uzunlar, iar R. 8 I., ce era la dreapta, era bătut în flanc de Div. 19-a română dinspre Topraisar. Pela ora 14 Div. Mix. ajunge la 2 km. N. Osmancea şi cucereşte Uzunlar.

Div. 217 germană şi Brg. Bode aveau ordin să cucerească Topraisar. De dimineaţă, artileria grea germano-bulgară bate frontul Div. 19-a, iar 2 baterii grele au reuşit să ocupe o poziţie pe D. Tuzla, bătând de anfiladă frontul Diviziei 9-a şi bateriile R. 3 Art., care singure susţineau flancul stâng al Div. 9-a. Acest lucru nu s'ar fi putut întâmpla, dacă flota rusă de sub comanda amiralului Paton şi-ar fi făcut datoria.

Div. 217 germ. şi Brg. Bode atacă; ele înaintează cu

greu, căci Div. 19-a gl. Scărişoreanu rezistă bine, dar prin retragerea Div. 9-a, flancul ei stâng era foarte ameninţat. Pentru a para acest lucru, g-lul Scărişoreanu trimite aci ultimele sale rezerve, alcătuite din 1 btl./R. 51 Inf. şi 1 btl./R. 39 I. spre a prelungi stânga Brigăzii col. Poetaş. Această măsură judicioasă nu avu efectul dorit, căci prin retragerea Div. 9-a, se dăduse posibilitate să bată cu artilerie grea flancul şi spatele Div. 19-a, lucru ce sili această Div. să înceapă la ora 13.30 retragerea, în care R. 40 I. avu mult de suferit din cauza focului artileriei germ. (R. 65 Art. câmp, btl. 1/R. 9 Art. pe jos) Div. 217 germană pune stăpânire pe Topraisar, iar Div. 19-a ocupă cu rămăşiţele R. 40 I., R. 9 V., IV/33, IV/34, IV/51, IV/73 linia de întărire dela Sud şi Vest de Osman Facă; R. 39 Inf. şi rămăşiţele btl. IV/12, IV/64, IV/24, IV/52 pe înălţimile dela Sud Mahometcea, până în Vl. Abdulah Dere, cota 56, făcând legătura cu Div. 9-a.

Div. 217 I. înaintează pe înălţimile dela 2-3 km. N. şi NV. Topraisar, având la stg. Brg. Vogel, Brg. Bode era la Mulciova.

Cu No. 413 din 8/IX, Comandantul Armatei de Dobrogea relevând rezistenţa eroică a trupelor române adaogă:

„In această privinţă citez în mod cu totul deosebit purtarea Diviziei 19-a, căreia îi trimitem felicitările noastre frăţeşti".

Generalul Scărişoreanu C. a fost de fapt un erou, a stat acolo pe unde alţi pseudo eroi nici cu gândul nu au stat. In tot cazul, g-lul Scărişoreanu C. a avut aci o satisfacţie, căci a fost decorat cu ord. „Mihai Viteazul" cls. III-a.

Divizia de cavalerie bulgară a înaintat de dimineaţă în trei coloane:

Stânga alcătuită din R. 16 I şi R. 11 Marş înainta spre Musurat;

Centrul format din grosul cavaleriei înainta spre Tekirghiol, iar

Dreapta formată dintr'un detaşament, înainta între lacul Tuzla şi Mare.

Div. 9-a gl. Petala rezistă, dar fiind bătută în flanc de 2 baterii grele germane, ce luase poziţie pe D. Tuzla, e silită să se retragă. Coloana din stânga bulgară atacă şi ocupă la ora 10 cota 82 (E. Musurat), unităţile române s'au retras pe cota 91. La ora 12 stânga Div. de Cav. bulgare a ocupat Musurat, ameninţând astfel retragerea Div. 19-a ce la ora aceea lupta încă la Topraisar.

Centrul Div. de Cav. a ocupat în acest timp Tekirghiol.

unindu-se cu detaşamentul din dreapta, care, graţie inactivităţei flotei ruse, a putut înainta prin defileu.

G-lul Kolef a voit să înainteze spre cota 92 (N. Musurat) dar a fost oprit în faţa liniei de apărare dela Sud de Hasiduluc.

Grupul g-lului Raşcu format din Div. 19-a şi 9-a sunt nevoite deci să se retragă, graţie la două fapte datorite Ruşilor:

a) Flota rusă din Marea Neagră a stat în inacţiune; aşa că stânga Grupului gl. Raşcu formată din Div. 9-a, nu a primit dela această flotă absolut nici un sprijin;

b) Pentrucă g-lul Raşcu nu mai dispunea absolut de nici o rezervă, căci g-l Zaiancicowsky ţinea în rezervă Brg. col. Frim (R. 7 V. şi R. 35 I. român) spre Hasiduluc; aceste unităţi după repetate cereri a g-lului Raşcu, i-au fost înapoiate, dar prea târziu, pentru a mai putea îndrepta situaţia, ci numai a susţine retragerea. Era cazul, ca g-lul Raşcu să facă act de iniţiativă, să ceară Brg. col. Frim, care era, ce este drept, ţinută la dispoziţia Comandantului Armatei. Dacă g-lul Zaiancicowsky nu-i răspundea nimic, atunci g-lul Raşcu trebuia să întrebuinţeze Brg. col. Frim, care era în sectorul său, caci un general pe câmpul de luptă nu trebue a aştepta numai decât ordine, impulsiuni şi aprobări, adică nu trebue să caute a fi necontenit acoperit cu un ordin superior. Este desigur chestiune de iniţiativă care a lipsit necontenit aproape la majoritatea şefilor noştri, din cauză că au fost timoraţi din timp de pace.

Cunosc un general român Comand. de Divizie care a făcut act de iniţiativă; în sectorul său era o situaţie grea, rezerve proprii nu mai avea, pentrucă i le folosise comandamentul superior, exista în schimb o brigadă ce era ţinută zadarnic la dispoziţia Grupului. Generalul comandant de Divizie arată situaţia, cere cu trei telegrame date la Hugues timp de 24 ore acea brigadă, dar Comandantul superior tace, nu răspunde nimic. Acel general Cd. de Divizie văzând tăcerea, constatând că situaţia devenise şi mai rea, a făcut act de iniţiativă şi a vârât acea Brigadă în acţiune, salvând astfel o situaţie grea de tot. E drept că acelui general i s'a luat comanda, pentrucă zicea C-tul Armatei *„nu ştie unde să se oprească cu iniţiativa"*.

Cine e în greşală? Generalul Cd. de Divizie, care prin iniţiativa lui a salvat o situaţie? sau generalul Cd. de Armată care nu a priceput situaţia?

Cine are conştiinţa împăcată? Care din ei doi au servit Ţara?

Generalul Raşcu vârî în schimb în tranşeele dela Sud de Hasiduluc Brg. 5 Căl.

In această zi s'a evacuat Constanţa, graţie Comandorului Frunzescu, doctorului Pilescu şi locot-comandor Mihuţ, fără a se distruge nimic, din ordinul amiralului Paton.

Retragerea Armatei de Dobrogea

9 Octombrie

a) *Lupta la Grupul de Vest.*

Brg. 3/Div. 1-a ce forma pivotul ocolirei, rămâne pe loc; s'a oprit pe linia 133—159.

Brg. 1/Div. 1-a luptă din greu contra Diviziei 2-a română pe D. Caramancea; pela ora 16.30 cu mare greutate a putut ajunge pânăla 2 km. S. 126.

Brg. 2/Div. 1-a atacă de dimineaţă cu direcţia generală spre cota 149 (V. Idris Mamut), dar e contra-atacată în flancul drept de 1 regiment din Div. 12-a română, care se infiltrasc între Brg. 2-a şi Div. 15-a turcă. Cu greutate s'a putut restabili situaţia, iar pela ora 15 ocupă cota 149 şi face legătura cu Div 15-a turcă.

Div. 15-a turcă înaintează cu greu fiind oprită şi contra-atacată în stânga de 1 regiment din Div. 12-a română, iar Divizia 25 turcă înaintează mai uşor în faţa Diviziei 115 rusă.

Seara, Corpul turc ajunge cu Div. 15-a pe panta Nord de Mamut Cuius şi cu Div. 25-a pe panta dela N. 127 (V. Roşian).

Div. 4-a înaintează pe un front larg în urmărirea Diviziei 115 şi 61 ruse, cari se retrag în fugă pe linia cotelor 129—127 (Idris Kirnos); seara Ruşii sunt respinşi şi de aci.

b) *Lupta la Grupul de Est.*

Prin fuga depe front a Diviziilor 115 şi 61 ruse, inimicul reuşise să rupă frontul Armatei de Dobrogea; în asemenea condiţiuni retragerea aripelor era o necesitate absolută. Diviziile 19-a şi 9-a se retrag încet spre Nord, cedând terenul prin lupte grele. Colonel Constantinescu Cd. R. 23 I. căzu mort, iar col. Tarnosky Comandantul Brg. 40 I. care luptase foarte bine, a fost rănit, el căzu prizonier. Pentru modul eroic cum a condus tot timpul brigada sa, a fost decorat cu Ord. „Mihai Viteazul" cls. III-a.

Div. 19-a, după ce luptă în retragere pe poziţia de la Osman Facă-V. Abdulah Deresi, apoi pe poziţia dela 2 km. Sud Omurcea, se retrage prin Hosular şi Nazarcea la Cara Murat.

Brg. 5 Căl. e retrasă depe front şi înlocuită cu infanterie; R. 9 Căl. e trimis la Lasmahale în rezervă la dispoziţia Diviziei 19-a, iar R. 10 Căl. la N. de Hasiduluc la dispoziţia Grupului.

Apoi gl. Raşcu întrebuinţează Brg. 5 Căl. împreună cu 1 regiment cavalerie rus, în susţinerea retragerii stângei sale, spre gara Valul lui Traian, apoi la Canara; noaptea cavaleria e retrasă la Caramurat.

Flota rusă de sub amiralul Paton nu intervine şi nu sprijină retragerea Armatei, deşi i s'a cerut acest lucru în mod formal. Flota rusă pleacă la Sulina, ca de aci să părăsească ţara.

Grupul de Div. 9-a şi 19-a trece sub comanda g-lului Scărişoreanu C., care înlocueşte pe g-lul Raşcu, iar acesta trece în locul g-lului Radian la Div. 2-a şi 5-a, aflate la dreapta Armatei de Dobrogea.

Grupul de Est ajunge în seara zilei cu:

Div. Mixtă la Alpaca-S. Nazarcea;

Div. 217 şi Brg. Bode după ce trecuse calea ferată la ora 12, ajung la S. Nazarcea-N. Horoslar;

Div. Cav. cu avantgarda la cota Islam tepe şi cu grosul la Canara.

1 btl./R. 6 Marş a ocupat Constanţa; aci era să captureze pe g-lul rus Pavlov, care după ce pierduse orice legătură cu Corpul de Cavalerie, umbla prin Constanţa.

Luarea Constanţei avea pentru Armata germano-bulgară, o îndoită importanţă, militară şi economică. Din punctul de vedere militar Constanţa înlesnea debarcarea întăririlor pe cari eventual le-ar fi trimis Rusia, mai cu seamă dacă se ţine seamă că Constanţa era legată de restul ţărei cu calea ferată spre Cernavoda, ceeace prezenta un mare avantaj pentru apărare. Din punct de vedere economic, Constanţa oferea cea mai sigură şi mai scurtă legătură cu porturile din Marea Neagră.

Odată Constanţa pierdută, era pierdută şi calea ferată Constanţa-Cernavoda şi deci legătura cu restul ţărei nu se mai putea face pe aci, ci prin Galaţi, cale cu mult mai lungă şi mai grea.

10 Octombrie.

Pentru ziua de 10/X, feldmareşalul Mackenzen dădu în noaptea de 9/X următorul ordin de operaţie:

1. „Cavaleria independentă: g-lul Kolef se însărcinează cu paza flancului drept şi al spatelui grupului, care înaintează spre Cernavoda.

2. Grupul de Est g-lul Cantardjief, să ajungă pe linia Canara-Islam tepe-Chiostel, să se întărească şi să se menţină pe ea.

3. Divizia 217 germană şi Brg. Bode după ce vor trimite un batalion la Constanţa, să se concentreze în zona Osmacea *)-Alacapa-Turc Murfatlar, la dispoziţia feldmareşalului Mackenzen.
4. Grupul de Vest g-lul Toşev să se întărească şi să se menţie pe linia Chostel-Medgidia-Mircea Vodă. Generalul Toşev cu forţele sale principale, să ocupe Cernavoda, căutînd ca chiar înainte de sosirea artileriei grele bulgare şi germane, să facă încercări continue de atac".

In dimineaţa de 10/X, feldmareşalul Mackenzen mai ordonă:

„Urmărirea inimicului să se continue cu toate forţele disponibile, fără pierdere de timp, să se intre în Rasova şi Cernavoda; aştept să se ia astăzi Raşova şi Cernavoda".

Operaţiunile s'au desvoltat astfel în cursul zilei de 10/X:

a) *Lupta la Grupul de Vest.*

Brg. 3/Div. 1-a a ocupat satele Ivrinezu şi Rasova. Această brigadă e bătută în flanc de flota de Dunăre de sub contra-amiralul Negrescu şi luptă din greu de front cu Rgt. 66 I. din Brg. col. Cratero ce luase poziţie pe D. Podului.

Brg. 1/Div. 1-a ajunge cu greu pe cota 121 şi apoi la N. de ea, reuşeşte a ocupa Ivrinezul.

Brg. 2/Div. 1-a cucereşte abia pe la ora 17 cota 127 (Hasi Iuk) apărată de 1 regiment rus.

Corpul 6 turc ajunge la 2 km. S. V. de Medgidia şi la 1 km. N. E. cota 127 Hasi Iuk.

Div. 4-a ajunge la ora 14.30 pe linia 112-S. Endekarachioi. La ora 17 Div. 4-a a atacat poziţia dela S. de Medgidia, a luat prizonieri 10 ofiţeri şi 900 soldaţi din Div. 10 Siberiană şi Div. 61 rusă; Ruşii s'au retras în cea mai mare dezordine.

Div. 4-a a înoptat pe înălţimile dela Sudul Medgidiei, iar seara patrulele ei au intrat în oraş.

b) *Lupta la Grupul de Est.*

Pentru ziua de 10/X, g-lul Pavlov Comandantul Corpului 6 Cav. căruia pe lângă comanda acestui corp i se mai încredinţase şi comanda stângei frontului Dobrogean (Est) dădu ordinul No. 1008, în care se hotăra ocuparea următoarelor poziţii:

*) Nu poate fi Osmacea, ci Omurcea.

„Div. 9-a (care de fapt nici nu mai exista), cu Brg. col. Frim şi 3 companii ruse pe dealurile dela N. Cogea Ali, legându-se la aripa stângă cu Brg. 5 Căl. înspre Caracoium.

Brg. col. Mihăescu pe dealurile din dreapta şi stânga şoselei în spre cota 83 Movila.

Div. 19-a cu 2 baterii grele ruseşti va lua poziţie pe înălţimile dintre brigada col. Mihăescu şi Div. sârbă (Sud Vest).

Div. sârbă pe înălţimile dela N. Nazarcea.

Div. 3 Cav. rusă trimite o brigadă ca rezervă la dispoziţia Comandantului Corpului 6 Cav. în păduricea dela Sud Caramurat, iar cealaltă brigadă va apăra flancul drept al trupelor noastre spre Caratai, unde se pune în legătură cu trupele Diviziei 61 rusă.

Brg. 5 Căl. la aripa stângă, Sud Caracoium, de unde să trimită un detaşament puternic la Mamaia pentru a interzice trecerea inimicului prin această parte".

In executarea acestui ordin, se întâmplă un episod plin de glorie pentru Brg. 5 Căl.; de aceea îl relatez în detaliu.

Brg. 5 Căl. se pune în marş la ora 7 din Caramurat spre Ciracci, precedată de patrule de recunoaşteri şi serviciu de siguranţă. Ajungând la 1000 m. de Ciracci e primită cu focuri şi oprită de a mai înainta. In acest moment, Brigada se găsea cu vârful avant-gardei la întretăierea şoselelor Constanţa-Tulcea cu Caramurat-Ciracci, când primeşte ştiri că 4—6 esc. bulgare înaintau în trap dinspre Caramurat Tepe (cota 103) înspre Nord cu direcţia asupra coloanelor de trăsuri ruso-române ce se retrăgeau spre Nord.

Faţă de această situaţie, col. Scărişoreanu R. comandantul Brg. 5 Căl. renunţă de a mai înainta spre Caracoium, lasă numai un escadron spre Ciracci, iar cu restul brigadei se îndreaptă direct spre cavaleria bulgară.

Brigada trece în coloană dublă pe regimente cu R. 9 C. în linia întâia şi 3 escadroane din R. 10 C. în linia doua, eşelonate înapoia stângei; din această formaţie trece în linii de coloane de escadroane; la 7—800 m. de inimic se desfăşoară în linie şi cu sabia scoasă porneşte la atac, dând peste cap linia întâia inimică; cavaleria inimică fuge în păduricea dela Sud de Caramurat, ocupată cu mitraliere. Col. Scărişoreanu nevoind să piardă oameni, se opreşte la 2000 m. de inimic.

Acest atac al Brg. 5 Căl. salvează mai multe sute de trăsuri cu muniţiuni şi alimente ruso-române dela capturare sigură. In schimb, brigada a făcut vre-o 20 prizonieri, după care s'a îndreptat la Ciracci-Dolufacă-Palasul Mic, unde ajunge la ora 16.30.

La acea oră, gl. Pavlov dădu următorul ordin de operaţie.

„Dela Carol I se apropie trupele Diviziei 34 ruse şi Div. 9-a Siber., cari luând poziţie, vor opri ofensiva inimicului şi apoi la prima ocazie va lua ofensiva cu scopul de a se aşeza acolo unde vor avea linie de comunicaţie Babadag-Tulcea.

Am primit ordin de a ţine cu vigoare linia Carol I-Caramurat-Ciracci.

Pentru aceasta dispun:

1. Div. 19-a cu 3 baterii trebue să ia poziţie pe linia dintre movila Azi Tepe 130 şi liziera Sud a plantaţiei de salcâmi pânăla şosea, având legătura la dreapta cu Divizia sârbă.

2. Div. 9-a cu bateria 45-a de obuziere rusă trebue să ia poziţie dela flancul drept al Diviziei 19-a pânăla bifurcaţia şoselei Caramurat-Ciracci cu şoseaua Babadag-Constanţa.

3. O Brigadă din Div. 3 Cav. cu o baterie călăreaţă va lua poziţie dela flancul stâng al Diviziei 19-a pânăla Ciracci.

4. Brg. 5 Căl. cu bateria de 3 tunuri trebue să ţină defileul la Sudul lacului Gargalâc pe frontul dela cota 64-Malul Mărei, având bateria între lacuri (Tasaul-Gargalâc).

5. O brigadă din Div. 3-a Cav. cu o baterie şi batalionul sau de vânători în rezervă la cota 118 Nord Caramurat".

Trupele de infanterie ruso-române nu au executat nici ordinul 1008, nici ordinul de mai sus, căci, afară de Div. 19-a, toate se pun în panică, aruncă armele şi se îndreaptă spre Hârşova şi Măcin. La Hârşova se retrăsese şi Comandantul trupelor din Dobrogea, g-lul Saharov, care înlocuise pe g-lul Zaiancicowsky. Cartierul acestui comandament nu stă la Hârşova decât în noaptea de 9—10/X, de unde pleacă la Brăila.

Diviziile române şi ruse (61 g-lul Simansky) se disolvă cu totul, afară de Div. 19-a (g-lul Scărişoreanu) şi parte din Divizia sârbă, cari mai păstrează disciplină, restul aruncă armele şi în dezordine se îndreptau, Românii spre Măcin şi Ruşii spre Isaccea, unde sunt opriţi. Românii sunt aduşi înapoi la Satul Nou, iar Ruşii înapoi la Div. 61, care era la Slava rusă şi Slava cerchezească (această operaţie se termină complet deabia pela 20/X).

Div. Brg. 5 Căl. fugise toţi bulgarii, turcii, nemţii şi ovreii, rămăsese numai românii.

Nici cele două Divizii, a 34-a şi 9-a siberiană, fiind prea aproape de trupele debandate, nu s'au putut desfăşura în linişte şi ocupa poziţia pe care să primească trupele în retragere.

Grupul de Est fără a fi luat contact cu trupele rom. ajunge în seara de 10/X cu:

Brg. Bode Agi-Cabul.
Div. Cav. la Caramurat-Tepe.
Aşa dar Arm. bulgaro-germ. executase o ocolire la stânga. Prin modul cum Arm. bulg.-germ. era dispusă, Grupul de Divizii 2 şi 5 al g-lui Raşcu era ameninţat să fie aruncat cu spatele în Dunăre; din această cauză ele au fost retrase dincolo de calea ferată.

Grupul de Divizii al g-lului Scărişorenu (Diviziile 9 şi 19) ocupă cu Div. 19-a poziţie pe movila Azi Tepe (130) Sud Caramurat, Brg. 19 I. până la bifurcaţia şoselei Caramurat-Cicracci cu şoseaua Babadag-Constanţa, având Brg. col. Frim şi Brg. 40 I. în rezervă la Nord de Caramurat.

Brg. 5 Căl. ţine defileul dela Sudul lacului Gargalâc, dela cota 34 până în Mare.

Div. 19-a se leagă la dreapta cu Divizia sârbă.

In această zi, atât feldmareşalul Mackenzen cât şi gl. Toşev voiau cu orice preţ să cucerească Cernavoda. In acest scop feldmareşalul a dat pentru ziua de 11/X Grupului de Vest ordinul de operaţie:

„Div. 1-a să înainteze şi să atace sectorul Sud şi Sud Est între Dunărea şi linia ferată.

Div. 25 turcă întărită cu bateriile Div. 15 turcă să atace împreună cu Div. 4-a sectorul Est.

Div. 4-a, în înţelegere cu comandantul Diviziei Mixte după ce va respinge spre Nord inimicul ce-l are în faţă (N. de mlaştinele Medgidiei) şi după ce va lăsa o suficientă acoperire la satul Tortoman, se va îndrepta în direcţia Vest şi va ataca împreună cu Divizia 25 turcă fortăreaţa Cernavodei.

Div. 15-a turcă cu două baterii va rămâne la dispoziţia Comandantului Grupului de Vest.

Artileria grea bulgară va fi urcată pe înălţimea Hasi Iuk. Comandantul artileriei grele germane, după sosirea sa, va recunoaşte poziţii, pentru o eventuală pregătire a atacului, contra sectorului Sud Estic.

Inceputul operaţiilor la ora 7".

Grupului de Est i s'a ordonat pentru ziua de 11/X:

„Unităţile de infanterie şi artilerie adăogate Diviziei de cavalerie, să ajungă în ziua aceasta pânăla Caramurat.

Div. Mixtă să ajungă la Dorobanţ.

Div. 217 germană la satul Carol I.

Div. de cav. să rămână independentă şi să continue urmărirea inimicului în direcţia Nordică".

Dorinţele felmareşalului Mackenzen şi a g-lui Toşev, de a cuceri Cernavoda nu s'au împlinit nici în această zi.

Grupul gl. Raşcu ţine încă capul-de-pod Cernavoda; frontul celorlalte trupe trece pela N. de Tortoman-S. Carol I S. Caramurat-Ciracci-lacul Taşaul.

Lt.-colonel Botez Ştefan din geniu a încercat timp de 7 ore să distrugă podul dela Cernavoda, dar nu a reuşit.

Div. 1-a bulgară, ce lupta la stânga, a întâmpinat o puternică rezistenţă pe creasta lui Armutli bair şi pe D. Moşu Oprea, care era ocupat de Brg. 4/Div. 2-a, unde col. Cratero mai trimisese un btl. a lt.-col. Paschievici din R. 66 I.

Celelalte 2 batalioane din R. 66 I. sub lt.-col. Neicu luptă pe D. Podului, dar aveau un front prea întins şi în neputinţă de a ţine legătura cu Brg. 4/Div. 2-a ce era la stânga.

R. 9 Art. bătut puternic de artileria de toate calibrele e retras pe Movila Curvelor. Lt.-colonel Neicu cade rănit, asemeni şi înlocuitorul său cpt. Simionescu. Resturile R. 66 I. sunt retrase către castelul de apă Cernavoda.

Brg. 3-a din Div. 1-a bulg. a reuşit a ocupa panta S. E. de satul Cochirleni şi a înaintat spre înălţimile din apropierea satului.

Brg. 1 şi 2 din Div. 1-a bulg. s'au apropiat până la 3-400 m. de cota 107.

Cum cu toate sforţările şi pierderile avute de Div. 1-a, nu se putea înainta, atunci g-lul Toşev, convins că pentru atacul liniei inimice este nevoie de artilerie grea, a dat ordin acestei Divizii să se întărească pe cotele 107-114 şi să aducă în cursul nopţei artileria grea.

Corpul turc nu a atacat în această zi.

Div. 4-a a înaintat de dimineaţă din Medgidia, a trecut cu greu terenul mlăştinos dela N. de Medgidia, ajungând seara pe linia cota 126-Tortoman în faţa inimicului ce era la Est de cota 106 (Tortoman).

Div. 4-a nu a putut ataca în cursul acestei zile sectorul Est.

In cursul nopţei, g-lul Toşev primeşte ştire că Românii au evacuat Cernavoda. Atunci, g-lul Toşev dă ordin ca, în zori de zi, să atace Cernavoda fără a aştepta instalarea artileriei grele.

Diviziile 217 I. şi Brg. Bode ca şi Div. Mix. continuă urmărirea Diviziilor 9 şi 19 române cari se retrag în dezordine; ele sunt oprite înapoi la Terzichioi şi în Valea cu Pietrele.

G-lul Scărişoreanu a dispus ca Brg. 17 I. col. Poetaş formată în 2 batalioane (acesta era totul ce se putuse forma

din Div. 19-a) să ia o poziţie de observaţie la Sud de Terzichioi.

Colonelul Frim comandantul Brg. 20 Inf. căzu prizonier.

Brg. 5 Căl. se retrage cu R. 9 C. la Duiungi, R. 1 C. şi 1 Brg. Cav. rusă (din Div. 3 Cav.) la N. de Ţară Verde, iar de aci toată cavaleria se retrage la Casapchioi.

In rezerva Armatei de Dobrogea mai erau încă 2 batalioane ruse la Sarighiol şi 2 regimente ruse.

Div. de Cav. bulg. a continuat mişcarea şi urmărirea spre Nord, pe valea Casâmcea spre Cogealac şi Ţara Verde; noaptea Div. de Cav. a cantonat în acest din urmă sat şi mai la Sud. O companie română plecată din Cogealac, atacă posturile de cavalerie bulgare dela Ţară Verde, produce panică în cantonamentul cavaleriei. Cavaleria a fugit cum a putut. Ea a fost oprită şi bivuacată sub cerul liber la Sud de Ţară Verde, luând măsurile necesare de siguranţă.

12 Octombrie.

Grupul de Vest bulgar a început mişcarea spre Cernavoda după miezul nopţei, iar în dimineaţa de 12/X a intrat în Cernavoda. La ora 10 Cernavoda era complect ocupată.

Se poate susţine că după căderea Constanţei (9/X) şi a Cernavodei (12/X), Dobrogea era pierdută. Dacă se ţine seamă că Arm. III bulgaro-germană sub conducerea feldm. Mackenzen a trecut frontiera la 19/VIII, iar la 12/X deci în mai puţin de două luni, era stăpân pe linia Cernavoda-Constanţa, după ce făcuse prizonieri 513 ofiţeri şi 37.600 trupă, după ce luase 170 tunuri (din care 38 grele) şi 170 mitraliere, mult material şi aprovizionamente de tot felul, se poate susţine că feldm. Mackenzen avusese un frumos succes.

Armata de Dobrogea era în plină retragere. Diviziile ruse se debandase complet; soldaţii ruşi prădau tot ce le eşia în cale.

La 12/X dimineaţa, g-lul Kolef încă înainte de ora 10 (când Cernavoda căzuse), dorind a executa o urmărire a inimicului ce eventual s'ar retrage din Cernavoda spre Hârşova, s'a decis să execute un marş de flanc spre Vest, trimiţând Brg. 5 Cav. în flancgardă pe cota 117 (3 km. N. E. Ţară Verde), iar cu grosul Diviziei pleacă pe Vl. Casâmcea. Flancgarda a fost aruncată dela cota 117 de către Brg. 5 Căl. a colonelului Scărişoreanu Romulus spre Cascalâc Bair (158), iar grosul a curăţat satele Cogealac-Tocsof, Culelia. G-lul Kolef, fiind informat că grosul cava-

leriei ruse, se afla la N. E. de Ţară Veche, a dispus ca să revie din nou spre Est şi să adune între Cogealac şi Tocsof.

In după amiaza zilei, g-lul Kolef primeşte ordin dela feldmareşalul Mackenzen:

„Că Cernavoda a căzut, iar Div. de cavalerie sà urmărească inimicul ce se retrage spre Hârşova".

Faţă de acest ordin, g-lul Kolef s'a îndreptat cu Div. de Cav. formată din 7 Rgt. Cav., 4 btl. inf., 2 btr. călăreţe, 5 esc. mitr. şi 1 comp. ciclişti din nou spre Vest prin Tocsof-Ceatal Orman-Satiskioi-unde s'a oprit.

13 Octombrie.

La 13/X feldmareşalul Mackenzen dă ordinul No. 1115 cu următorul cuprins:

„1. Armatele din Dobrogea, cu excepţia celor arătate la pct. 3, rămân sub ordinele g-lui Toşev formând Armata III-a.

2. Armata III-a are însărcinarea:

a) Să continue urmărirea cu Divizia de cavalerie întărită, să împrăştie pe inimic şi să-l distrugă, în general să cureţe întreaga Dobroge de Nord.

b) Să întărească o poziţie cu toate mijloacele pe linia lacul Taşaul-S. Boascic şi să o menţie.

Să păzească litoralul Mărei Negre şi Dunărea de Nord de lacul Oltina, ocupând cu o garnizoană Constanţa (batalionul german din R. 21 I. şi bateria de Mare), precum şi Cernavoda şi podul.

Să se pregătească distrugerea portului Constanţa şi a podului dela Cernavoda. Distrugerea însă-şi se va face după ordinele Statului major al Grupului.

3. Pentru îndeplinirea altor însărcinări se vor defalca şi expedia:

a) Artileria germană şi austriacă, fără bateria de Mare;

b) Div. 217 germană şi Brg. Bode;

c) Div. 1 bulgară fără R. 16 I.

d) Corpul 6 turc.

4. La Armata III-a vor rămâne în total: $43\frac{1}{2}$ batalioane, Div. de Cav. şi artileria grea bulgară.

5. Ordinul pentru transportul şi trimiterea unităţilor va urma separat".

Deci la 13/X, feldmareşalul Mackenzen, după ce realizase partea cea mai grea, lasă comanda Armatei de Dobrogea (Grupul de Vest şi Est) g-lui Toşev. Dar g-lul Toşev face în cartea sa o apreciaţie foarte caracteristică spunând: „în felul acesta s'a înlăturat anomalia, în baza căreia comandamentul bulgar, care purta toată răspunderea

pentru funcţiunile acestei armate, trebuia să comande operativ numai un singur grup al ei". Această frază e tipică; ea reflectează un suflet foarte puţin nobil, nerecunoscător faţă de acel ce dusese şi armata bulgară şi pe g-lul Toşev personal la victorie, căci ceeace susţine Toşev e o anomalie. Cine putea să-l facă pe el răspunzător, dacă Grupul de Est, care era sub comanda g-lui Cantardjief, nu şi-ar fi îndeplinit însărcinarea? Ce răspundere putea să aibă g-lul Toşev în calitate de comandant al Grupului de Vest, asupra totalului operaţiunilor? Se vede deci că g-lul Toşev asumându-şi o răspundere pe care de fapt nu o avea, vrea să producă o neînţelegere; este reflexul unei ingratitudini şi a unei nerecunoştinţe faţă de feldmareşalul Mackenzen, care a adus armata bulgară la victorie. Istoria trecutului se repetă, căci ce recunoştinţă a avut poporul bulgar faţă de Rusia şi România care şi-a vărsat sângele la 1877/78 pentru a creia Bulgaria?

Care a fost recunoştinţa acestei Bulgarii? Nici una. Acesta-i adevărul istoric.

Dar să revenim la ziua de 13/X.

Ordinul No. 1115 al feldmareşalului Mackenzen, prin care scotea anumite unităţi din Comandamentul Armatei III-a bulgare, avea de scop crearea unei noui armate de invazie în România. Feldmareşalul nu putea şi nu trebuia ca să justifice acest lucru printr'un ordin înscris ce dădea.

G-lul Toşev prezumţios şi neînţelegător, face obiecţiuni şi cere ca Div. 1-a să rămâe încă pe loc, iar nu să se concentreze pe ziua de 16/X la Medgidia, ca de aci să fie dusă la Rasgrad. Iată, ca titlu de curiozitate, raportul g-lui Toşev:

„Am primit prescripţia Voastră, cu No. 8669 prin care se refuză categoric cererea mea, ca Divizia 1-a să pornească atunci când va fi aranjată ordinea frontului, adică când voiu raporta că Divizia este gata de plecare. De oarece motivele mele sunt foarte întemeiate şi cum refuzul cererii mele relativ la Divizia 1-a văd o nesocotire a îndatoririlor mele directe ca Comandant al Armatei III-a şi fiindcă nu este primul caz când se ignorează părerea mea, raportez, că spre a nu fi dăunător acţiunei, am cerut astăzi la Statul-Major al Armatei de operaţiuni, să fiu revocat din comanda Armatei III-a".

Citind acest raport al g-lui Toşev se constată în el o indisciplină şi o neexecutare de ordin, căci în adevăr:

Mackenzen	Toşev
Ordonă ca Div. 1-a să fie retrasă de pe front.	Se opune făcând o întâmpinare neserioasă.
Apreciază că trupele rămase Arm. III sunt suficiente şi deci Div. 1-a poate pleca imediat.	E de părere că nu a sosit timpul să plece şi Div. 1-a.
Ordinul e categoric şi imperativ.	Susţine că motivele lui sunt foarte întemeiate, deci mai întemeiate ca ale lui Mackenzen.
Refuză cererea lui Toşev.	Vede în refuz o nesocotire a îndatoririlor sale.
In calitate de comandant nu era ţinut să ceară şi nici să ţină seamă de părerile unui subaltern.	Se crede ignorat în părerile sale.
	Se apreciază singur ca dăunător acţiunei. Asupra acestui punct cred că şi feldmareşalul Mackenzen ar fi fost de acord.
	Toşev spune că a cerut M. S. M. revocarea dela comanda Armatei III. Adică feldmareşalului îi comunică numai ceeace ceruse el direct.

In orice altă armată o indisciplină ca a g-lui Toşev ar fi fost imediat reprimată. In cazul de faţă s'a soluţionat astfel:

a) Div. 1-a a plecat la Rasgrad;

b) G-lul Toşev, rămânând comandantul Arm. III-a, a luat dispoziţiuni pentru executarea ordinului No. 1115 din 13/X şi anume a împărţit noua linie de apărare între lacul Taşaul şi Boascic în sectoare cari s'au ocupat şi întărit astfel:

Div. 4-a dela Dunăre-cota Alahbair (201)-pânăla cota 203-177;

Div. Mixtă dela cota 177-145 (Beriş Tepesi)-lacul Taşaul.

G-lul Kolef continuă executarea ordinului de urmărire spre Hârşova, înaintând în două coloane:

a) Brg. 2 Cav. şi 1 btr., alcătuia coloana din dreapta prin Capugi spre Balgiu;

b) Grosul cavaleriei forma coloana din stânga prin Tichileşti spre Sarai.

Dela gros s'au detaşat 3 esc. şi 1 secţie artilerie câmp,

să ocupe Hârşova; acest detaşament a ocupat oraşul, întâmpinând o mică rezistenţă. A luat 100 prizonieri.

In seara de 13/X Div. de Cav. a ajuns cu:

Brg. 1 Cav. la Cara Pelit;

Brg. 2 şi 3 Cav. cu 2 btr. călăreţe, la Sarai;

3½ batalioane şi 1½ baterii câmp, la Muslu bei;

1 btl. şi 1 secţie art. câmp la Hârşova.

14 Octombrie.

Div. de Cav. bulg. a continuat urmărirea pe trei coloane ce se îndreptau spre Topolog român, Doiran şi Babadag.

G-lul Kolef, primind informaţiuni că o Divizie cavalerie inimică se află la Tocsof în flancul şi spatele său, cum şi că 5 regimente cavalerie au apărut la Ţară Verde şi Cogealac, capturând trenul Diviziei de cavalerie, g-lul Kolef se îndreaptă spre Muslu bei, trimite recunoaşteri şi cere întărirea infanteriei sale; până atunci rămâne pe loc la Muslu bei.

15 Octombrie.

Div. de cav. bulgară rămâne în aceiaşi situaţie.

Brg. 5 Căl. română părăseşte Şariurt (Mihai Viteazu) şi prin Potur-Hamangea-Eschi Baba se duce la Testimel (V. Alexandri).

Spre Hagi Omer era Div. 3 Cav. rusă şi trupe din Div. 9-a siberiană şi Div. 34 siberiană (ambele din Corp. 4 Siberian).

16 Octombrie.

G-lul Toşev dă Arm. III-a un ordin preparator de ofensivă, iar Div. de Cav. îi ordonă: „să continue urmărirea fără să se angajeze serios în acţiuni".

Apoi g-lul Toşev ordonă:

„Mâine 17 Octombrie avantgardele Div. 4-a şi Div. Mixte vor fi împinse la Kapugi şi Kara tepe.

Cavaleria divizionară la Terzi kioi".

In această zi, felmareşalul Mackenzen dă ordinul:

„Este de mare însemnătate a se lua dela inimic toată Dobrogea, iar podurile de pe Dunărea inferioară să fie în mânele noastre, înainte ca inimicul să reuşească a se întări. Dacă Divizia de cavalerie întărită nu va putea să rupă împotrivirea inimicului, Armata III-a va înainta cu toate forţele de care dispune. Cea mai favorabilă direcţie contra inimicului va fi flancul stâng prin Ţară Verde-Babadag-Tulcea, iar Divizia de Cavalerie întărită cu

infanterie şi artilerie se va îndrepta frontal. Cu cât va începe mai repede ofensiva, cu atât va fi mai eficace. Să se raporteze când va începe ofensiva şi cu ce forţe, avându-se în vedere că şi Corpul turc se lasă la dispoziţia Armatei III-a".

G-lul Toşef a răspuns că ofensiva va putea începe peste două zile.

La 16/X după repetatele cereri ale M. C. Gl. român, comandamentul rus trimite întăriri din Armata VI-a sub ordinele g-lui Sacharoff (învingătorul dela Berestechko şi Brody fost comandant al Armatei IX-a), luând denumirea de „*Armata de Dunărea*", pentru motivul că ocupa sectorul dela Olteniţa la Mare, călare pe Dunărea.

G-lul Sacharoff la luarea comenzii, fiind informat de modul cum luptase până atunci trupele ruse, de tâlhăriile şi omorurile lor, a dat următorul ordin de zi:

«*Ofiţeri beţivi şi trupă de netrebnici!*

Până acum v'aţi retras ca nişte laşi, fiind mai numeroşi ca inimicul, lăsând să se calee pământul scumpei noastre aliate Românii!

Ordon sub pedeopsă de moarte pentru ofiţeri (comandanţi), ca până la 1 Noembrie 1916 cel mai târziu, totul să fie recucerit; pentru soldaţii cari ar cuteza să se retragă, rezerv gurile mitralierelor.

Mă ştiţi voi cine sunt eu».

Acest ordin de zi, spune totul; el e caracteristic; exprimând purul adevăr. Orice comentar ar fi de prisos, fiindcă i-ar strica din valoare.

20 Octombrie.

Arm. de Dobrogea se întări astfel pe linia:

Sectorul din dreapta, g-lul Sirelius:

Div. 9 Sib. dela N. Dăeni cota 117-Făgăraşu Nou cota 188;

Div. 61 I. de aci prin cota 223-N. Calfa-Testemel;

Sectorul din stânga, g-lul Pavlof:

Div. 3 tiral. dela Testemel-Eschi Baba;

Div. 30 I. dela Eschi Baba-Ceamurli;

Div. 3 Cav. dela Ceamurli-Hamangea-lacul Goloviţa;

Brg. 5 Căl. col. Scărişoreanu la Făgăraşu Nou şi Canat Calfa.

Având Div. 9/19 în rezervă la Traian-Cerna-MirceaVodă.

Div. 115 şi Div. sârbă în refacere la Ismail.

Div. 4-a şi Corpul 4 (Stat-Major) pe stânga Dunărei sub g-lul Alief.

1 brigadă cu un regiment la Feteşti;

1 brigadă la Călăraşi;
1 brigadă cu un regiment la Ţăndărei în faţa Hârşovei şi cu unul în rezervă la Slobozia.
Div. 8 Cav. cu o brigadă pe front şi una în rezervă la Slobozia.
Diviziile 2 şi 5 române în retragere pe stânga Dunărei.
Aşa dar, din armata română pe frontul Dobrogean mai existau Brg. 5 Căl. sub col. Scărişoreanu R., redusă la 2 esc. şi 1 dvz. de art. sub maior Pastiu, iar în rezervă era Div. 9/19 sub g-lul Scărişoreanu C.
Armata III-a bulgară a înaintat şi a ajuns fără împotrivire cu:
Div. Cav. în zona Sarai-Cara Pelit.
Brg. Cav. col. Gabaref (dată Div. Cav.) la Cara tepe-Rahman-Coru Bair.
Div. 4-a a ajuns pe linia: cota 318 (N. Curugea)-cota 239 Alifac.
Div. Mixtă a ajuns numai cu primele elemente pe linia 164-184-201-195 Râmnic Bair-Mihai Viteazu-Carapchioi.
In noaptea de 20/X feldm. Mackenzen dădu ordinul:

„După ultimele informaţiuni, se poate admite că inimicul s'a întărit. Pentru evitarea unei lovituri contrare, din ordinul M. C. Gl., ofensiva intenţionată se contramandează. Armata III-a să se retragă cu forţele sale principale pe linia Taşăul-Boascic, unde să se întărească cu cea mai mare îngrijire”.

21 Octombrie.

Armata III-a bulg. se retrage în zorii zilei în vechile poziţii dintre Boascic şi lacul Taşaul, după ce lăsase avantgarde:
din Div. 4-a la Kapugi şi 185 (D. Tepe);
din Div. Mixtă la 165 (Kara tepe), Tocsof şi 102 (S. Peletlia).
R. 3 C. în recunoaştere în direcţia satelor Inam Ceşme şi Ţară Verde.
Div. Cav. în aceiaşi situaţie la Sarai-Muslu-Cartal, cu ordin:

„Să recunoască zona Dunărea-Casimcea, atât timp cât pericolul unei angajări serioase cu inimicul nu-i impune retragerea, retrăgându-şi simultan şi garnizoana din Hârşova”.

Linia de apărare luată de Armata III-a bulgară avea flancurile sprijinite pe Dunărea şi Mare; cu toate acestea ele erau expuse să fie bătute cu focuri, fie depe malul stâng sau depe insulele Dunărei, fie de flota rusă a Mării Negre.

23 Octombrie.

Companii izolate au ajuns pe linia Haidar şi Ciauşkioi. In această zi, feldmareşalul Mackenzen ordonă cu No. 8856 către Armata III-a:

„La un eventual atac din partea inimicului, trebue cu orice preţ să se menţie poziţia pe linia lacului Taşaul-Boascic, de aceea întărirea ei să se facă prin toate mijloacele. In acest scop, se adaogă şi Corpul turc. Orice ofiţer şi soldat trebue să recunoască importanţa unei menţineri sănătoase a frontului dobrogean. Pentru întărirea armatei, se adaogă Rgt. 9 Rez. din Div. 217 germană. Statul-Major al Armatei poate dispune de el, mai puţin un batalion, lăsat la dispoziţia... guvernatorului la Constanţa; acest batalion se va înapoia regimentului său, când va sosi din Germania batalionul de miliţie cerut".

La acest ordin g-lul Toşev răspunde:

„Intărirea continuă şi s'au luat măsuri să se săvârşească solid. Insă de oarece văd că pe Corpul turc nu mă pot bizui (în caz de operaţiuni neaşteptate), rog ca btl. 3 din regimentul de rezervă german, lăsat la Constanţa, să se înapoieze regimentului său şi să fie la dispoziţia mea; spre a avea toate forţele disponibile, cu atât mai mult, că la Constanţa se află un batalion bulgar şi prin urmare garnizoana este suficientă. Nu pot să scot acest batalion bulgar din Constanţa, de oarece avem patrule, pe care cu n'am dreptul să le ridic, iar în timpul de faţă un batalion face mult".

Citind acest răspuns, cine nu ar cunoaşte poporul bulgar şi pe g-lul Toşev în special[1]), ar putea crede că el are dreptate; în fond însă el:

a) Aruncă un blam pe Armata turcă, care-i era aliată şi care sângera pentru cauza bulgară;

b) Cere ca batalionul german lăsat la feldmareşalul Mackenzen la Constanţa spre a ţine ordine, să fie trimis la regimentul său, pentru ca să rămână astfel în Constanţa un singur batalion bulgar, care să continue furturile, omorurile şi asasinatele fără martori;

c) G-lul Toşev afirmă că *„nu pot scoate acest batalion bulgar din Constanţa..."*, de sigur că nu, el avea misiunea lui operativă asupra populaţiunei române rămase acolo şi asupra avutului ei.

Dar feldmareşalul Mackenzen a înţeles bine motivul raportului şi nu a aprobat, căci a lăsat batalionul german la Constanţa cum şi comandamentul german paralel cu cel bulgar.

---

[1]) Autorul acestei lucrări a fost ataşat militar în Bulgaria din Mai 1910 până în Iulie 1913, aşa că cunoaşte situaţiile de fapt.

21 Octombrie.

Pe la ora 15, câteva coloane ruse au înaintat pe frontul Dunăre-Rahman-Ciauşkioi, apropiindu-se pânăla 800 m. de poziţia Diviziei de cavalerie, lucru ce a făcut pe g-lul Kolef ca să se retragă în cursul nopţei pe înălţimile depe malul stâng al pârâelor Sarai şi Mahometcea.

25 Octombrie.

In cursul zilei, coloane ruse înaintează, iar în seara acestei zile ei au ocupat Casimcea, Balgiu, Cara Pelit, Haidar, Mahometcea, Curugea.

26 Octombrie.

Ruşii consolidându-se pe linia ocupată în ajun, unităţile de cavalerie bulgare s'au retras pe linia Dunăre-înălţimea satului Capugi-E. Dulgheru-S. Casimcea, pe care s'au întărit. Două batalioane ruse au ocupat înălţimile S. Eski Sarai.

G-lul Kolef, văzând că e ameninţat serios, a evacuat Hârşova retrăgându-se pe înălţimea Inşiratele-Moviia Dragaica.

In această zi, Contra-amiralnul Negrescu a debarcat 40 oameni şi a ocupat Hârşova, după care au sosit 2 companii române şi un escadron pe jos tot român, aduse de la Ciurgeni.

27 Octombrie.

Câteva batalioane ruse au ocupat şi s'au stabilit pe linia 111-90-Muslu bei-142-163-170.

La ora 16.40 un regiment de cavalerie rus a ocupat Dulgheru.

Contra-amiralul Negrescu trimite flota, care bate unităţile bulgare depe dealurile dela Nord de Topalu; ele fug în debandadă. Comandorul Negru debarcă la ora 14 câţiva oameni de ocupaţie, iar la ora 16 a intrat în Topalu şi unităţi ruse din R. 36 trăg. siberieni.

Brg. 5 Căl. (3 esc.) sub col. Scărişoreanu R. ocupă Hârşova, complet devastată şi incendiată în ajun de Bulgari. Brg. 5 Căl. e schimbată de cavaleria rusă, iar ea se duce la Dăeni.

Pe tot timpul răsboiului, serviciul de informaţie şi spionaj bulgaro-german a fost foarte bine organizat. Ca să se vadă acest lucru, iată ordinul pe care-l dă feldmareşalul Mackenzen în seara acestei zile Armatei III-a bulgare:

„Din sursă sigură, se ştie, că Generalul Alieff Comandantul

Corpului IV Armată rus, a sosit cu statul său major la Slobozia şi a primit comanda sectorului Călăraşi-Hârşova. Pentru moment dispune de corpul său (Div. 30 şi 40) cu Divizia 8 cavalerie şi cu câteva batalioane româneşti. E posibil ca în nopţile viitoare să se întreprindă o trecere a Dunărei la Hârşova. In seara aceasta, g-lul Alieff la ora 10 va sosi în satul Ghiurgheni (N. V. Hârşova) şi se va întâlni cu comandantul flotei de monitoare ruse şi cu contra-amiralul Negrescu comandantul flotei române pe Dunăre".

Se înţelege din cele de mai sus ce fel de spionaj se făcea pe teritoriul nostru şi în rândurile armatei noastre; inimicul nu numai că ştia ce s'a făcut dară el mai ştia ce se va face; căci, întâlnirea pe care o anunţă feldmareşalul Mackenzen că va avea loc în cursul serei, a avut de fapt loc, conform acestui anunţ.

Pe la ora 17, Ruşii înaintau în faţa Div. 4-a cu:

3 btl. spre cota 165 (S. E. Capugi);

2 btl. ajunsese la 300 m. de poziţia avantgardei;

1 btl. spre înălţimea Inşiratele (209);

1 btl. spre înălţimea Hagi Bairam tepe (214);

1 btl. prin V. Siriu.

Unităţile bulgare dela S. de Capugi s'au retras pe poziţia principală.

Grosul Div. de Cav. s'a adunat lângă Erkezec, lăsând o brigadă de cavalerie, ca să păzească intervalul dintre cele două avantgarde ale Diviziei 4-a.

Iar în faţa Diviziei Mixte mai multe unităţi ruse au înaintat pânăla linia E. Culeli-Cogealac.

Faţă cu această situaţie, g-lul Toşev a dispozat:

a) Avantgarda Div. de Cav. alcătuită din 5 btl. şi avantgarda stângă a Div. 4-a să se retragă pe poziţia principală;

b) Div. Cav. să se concentreze în zona Tortoman-Geabacu-Defcea.

c) Div. 4-a să lase un detaşament de acoperire (1 btl., 1 btr., 1 esc.) la cota 171 (N. Satirkioi), care să ţie legătura cu avantgarda dela D. Tepe.

Avantgarda din stânga a Diviziei 4-a să se retragă pe linia principală.

Avantgarda dreaptă a Diviziei 4-a dela D. Tepe şi detaşamentul dela cota 171 cum şi avantgardele Diviziei Mixte să ţie linia cota 171 (E. Satirkioi)-D. Tepe-193 (S. E. Tocsof)-145 (S. Cogealac)-102.

28 Octombrie.

Armata bulgară s'a stabilit conform ordinului dat din ajun de g-lul Toşev.

Armata Dunărei a atins linia Ghisdăreşti-Trei Movile (111)-Caratepe (143) Movila Carnele (168).

29 Octombrie.

1 escadron rus atacă o companie din R. 53 I. aflată la cota 80 (S. V. Cara Jusuf), care e pusă pe fugă şi apoi distrusă complet.

Ruşii au ocupat în faţa Diviziei 4-a înălţimile S. Capugi, deasemenea înălţimea Hagi Bairam tepe (214).

Cu ajutorul flotei române de Dunăre s'a reocupat Topalu-Inam Cesme şi Caranasuf; linia avantposturilor trece pela N. Topalu-Capugi-209 (D. Inşiratele)-Cuciukchioi-D. Râmnic Bair (184)-Inam Ceşme-Caranasuf.

Ordinea aşezării trupelor este următoarea:

Sectorul din dreapta g-lul Sirelius cu:

Div. 9 Sib. Ghizdăreşti-Siriul;

Div. 10 Sib. Siriul-V. Caciamac;

Div. 61 I. V.Caciamac-Est Iastepe-cota 184.

Sectorul din stânga g-lul Pavlov cu:

Div. 9/19 română şi Brg. 5 Căl. în rezervă la Satu Nou-Micea Vodă.

In faţa Diviziei Mixte, unităţi ruse s'au stabilit pe linia S. Culeli-N. Cogealac până în Mare.

G-lul Cantargief a retras avantgarda din stânga la 153 şi 137 (S. Chirişlic), iar avantgarda din dreapta la Cara Tepe.

G-lul Toşev revine asupra ideei exprimate în zilele trecute şi cere 6 batalioane turceşti.

30 Octombrie.

Ruşii au continuat apropierea pe tot frontul şi mai cu seamă spre flancul stâng al poziţiei.

Un detaşament rus alcătuit din un regiment infanterie şi 2 baterii câmp au atacat stânga Diviziei 4-a, dar a fost respins.

Cavaleria rusă ocupă pe frontul Diviziei Mixte satele Ceatal Orman-Ţară Verde şi Duiungi.

31 Octombrie.

Artileria rusă a bombardat cota 234 pe frontul Diviziei 4-a.

Pe frontul Diviziei Mixte, unităţi ruse au ocupat Tocsof, înălţimea Buiuc Cogealac tepe (195)-înălţimea Caşcalâc Bair (158).

Div. de Cav. bulgară a lăsat numai o brigadă la dispoziţia Armatei, iar grosul Diviziei a fost trimis să păzească şi să apere frontul Dunărei dela lacul Oltina la Boascic.

1 Noembrie.

Armata III-a bulgară primind Corpul turc, face o nouă distribuţie a frontului:

Div. 4-a din Dunăre până la încrucişarea drumului Chior Ceşme-Ceatal-Orman cu drumul Satischioi-Dorobanţul.

Corpul turc, de aci pânăla cota 177 (S. V. Ester);

Div. Mixtă de aci până în Mare;

Div. de Cav. dela Boascic în lungul Dunărei pânăla Oltina.

Iar la Vest de lacul Oltina apărarea era încredinţată generalului german Kosch.

In faţa Armatei III-a bulgare Armata rusă ocupă astfel frontul:

Div. 9 Sib. din Dunărea dela Ruinele Calachioi spre N. E. la 3 km. V. Erchesec;

Div. 10 Sib. de aci pela N. Erchesec până la 3 km. E. Tatar Satischioi;

Div. 61 de aci prin Ghelengic pânăla Pazarli;

Div. 3 tiral. dela Pazarli-Ester spre N. E. în Valea Casamcea-V.Casamcea-Palas Mic-N. Taşaul;

Div. 3 Cav. de aci prin Gargalâcul Mare-cota 35 Bacargic Tepe până în Mare.

2 Noembrie.

Ruşii se infiltrează necontenit spre frontul Armatei III-a bulgare.

Feldmareşalul Mackenzen, găsind că sectorul Corpului turc e prea mare, el l-a mai scurtat pânăla drumul Dorobanţ-Pazarli.

La ora 10 artileria rusă bombardează puternic poziţia depe cota 234.

Focuri de armă şi mitraliere pe Dunăre.

In această zi, Brg. 5 Căl. sub col. Scărişoreanu R. care luptase tot timpul pe front, redusă cu totul în cai şi oameni, e retrasă depe front şi trimisă la Tulcea pentru a fi refăcută.

Focuri de artilerie pe tot frontul, în special cota 236. S'a bombardat Cernavoda cu artileria grea, Seimeni Mari şi portul Oltina, iar pe Dunăre focuri de mitraliere şi arme.

Artileria rusă a bombardat Cernavoda, Oltina şi Raşova cum şi cota 234.
Pe frontul Diviziei Mixte a bombardat cota Cara Tepe (165).

La 9 Noembrie, Ruşii ocupă Taşăul şi Tatar Palaz.

La 11 Noembrie, Ruşii ocupă culmile dela Sudul văei Casămcea; asemeni şi satele Ghelengic, Pazarli şi Ester.

La 11 Noembrie trupele ruse s'au oprit la 5 km. Sud de linia: Topalul-Erchesec-Ghelengic-Pazarli-Ester-lacul Tasăul, având forţe inferioare în faţă.

Părăsirea Dobrogei

In Muntenia, nenorocita bătălie de pe Argeş se terminase, Armata română era în plină retragere pe Ialomiţa. Era natural ca să se înceapă retragerea şi în Dobrogea.
La 1/XII seara Armata rusă de Dobrogea sub g-lul Syrelius era tot pe poziţiile dela 1/XI fiind astfel aşezată:
Corpul IV Siberian (Div. 9 Sib., Div. 10 Sib.);
Div. 9 Sib. dela ruinele Calachioi pe Dunăre la Erchezec;
Div. 10 Sib. dela Erchezec pânăla 7 km. N. V. de Ghelengic.
Corpul 47 Arm. (Div. 61 I., Div. 3 Trăg.);
Div. 61 I. dela stânga Div. 10-a Sib. pânăla Pazarli;
Div. 3 Trăg. dela Razarli la lacul Tasăul.
Div. 115 I. în rezervă.
In seara de 1/XII g-lul Sacharoff a dat ordin Arm. de Dobrogea ca să treacă Corpul IV Siberian pe stânga Dunărei, în scop de a ocupa:
„Sectorul dela satul Bălăceanu pânăla lacul Jirlău";
Punându-se la dispoziţia acestui Corp Arm. şi Div. 124.
La 2/XII, trupele g-lului Syrelius au fost retrase pe linia Hârşova-Cartal-Cogealac, aproximativ 15 km. spre N. de frontul ce-l avusese până atunci.
S'a decis, ca Dobrogea să fie complet părăsită, lucru ce s'a executat fără pierderi mari.
La 3/XII Corpul IV Arm. Siber. (Div. 9 şi 10 Sib.) cu Div. 124, primesc ordin ca:
„Să ocupe cât mai de grabă capul-de-pod al Brăilei dela satul Chişcani pânăla satul Voineşti".
Corpul 47 Arm. rămas pe frontul Dobrogean cu Div. 115

61 şi 3 trăgători de frontul Ostrov-Lacul Goloviţa, prin Hagi Omer-Testemel, (ocupând aproximativ frontul ce-l ocupase la 20/X). este atacat în noaptea de 3—4/XII ora 22 cu forţe superioare, întregul front al Diviziilor 61 I. şi 3 trăg. este dat înapoi, producând acestei din urmă pierderi foarte mari.

Hagi Omer şi Testemelul cad în mâinile inimicului. Comandantul Corp. 47 Arm. retrage forţele pe linia Turcoaia-lacul Babadag, chiar în cursul nopţei, iar în ziua de 4/XII trupele germano-bulgare ajung pe linia lacul Goloviţa-Testemel-Doiran-Dăeni.

La 5/XII, cavaleria bulgară intră în Babadag, iar trupele germano-bulgare sunt acum pe linia Babadag-Pecineaga.

Trupele ruseşti în special cavaleria rusă, care dela Silistra, luptase slab, acum la sfârşitul rezistenţei în Dobrogea, se decid a lupta serios.

La 6/XII au loc lupte serioase la dreapta rusească în regiunea Cernei, trupele ruse se menţin pe linia Turcoaia-Babadag.

Trupele bulgare au ocupat Iaila şi cota 69 (între Satul Nou şi Cerna).

La 7/XII lupte vii la centru, la Balabancea şi Başkioi între Div. 3 Cav. rusă şi Div. 4 bulgară.

La 8/XII, Corpul 47 Arm. îşi menţine poziţiile prin atacuri şi contra-atacuri numeroase şi parţiale.

La 9/XII, Corp. 47 Arm. este puternic atacat pe tot frontul, el este pus în retragere spre Nord. O coloană bulgară, ce înainta dinspre Enişala pela Estul lacului Babadag, a fost surprinsă de un regiment rus şi a fost aruncată spre lac în care s'au înecat majoritatea oamenilor.

La 10/XII aripa stângă rusă a trecut Dunărea pe podul de pontoane Tulcea şi Isaccea.

La 11/XII Bulgarii au intrat în Tulcea.

La 14/XII Divizia 4-a bulgară cucereşte D. Teilor.

Restul forţelor ruse ce mai rămăsese în Dobrogea au ocupat la 15/XII în faţa Măcinului, lanţul de dealuri împădurite cari înconjur oraşul pela Sud Est, începând dela Luncaviţa, apoi trece pe la cotele 197-364 Sud Măcin.

Flota română de Dunăre sub comanda contra-amiralului Negrescu îşi îndeplinise însărcinarea mai mult decât bine. A lucrat mână în mână cu trupele româno-ruse depe malul drept al Dunării, a susţinut retrageri, a ajutat apărări, etc.

dar la 15/XII s'a luat comanda acestui brav contra-amiral, care va binemerita dela Patrie. Se întrebuinţase şi contra lui cele două arme, cari nu au dat greş nici contra altora; acele două arme poartă numele: calomnia şi discreditarea.

La 17/XII trupele bulgare atacă centrul poziţiei ruseşti.

La 19/XII, Ruşii pierd înălţimea 197 şi satul Luncaviţa. Ei se retrag pe ultima linie de apărare, care se întinde dela Măcin peste Jijila-înălţimea 108 în faţa Văcărenilor.
In aceste condiţiuni era o necesitate a se evacua Brăila.

La 20/XII, Ruşii pierd înălţimea 108.

La 21/XII pierd Jijila.

La 22/XII, trupele germano-turce şi bulgare intră în Măcin, iar trupele ruse s'au retras la Brăila şi Văcăreni.
La 23/XII, Bulgarii atacă ultimele trupe ce mai rămăsese pe dreapta Dunărei la Văcăreni; spre seară, ele sunt nevoite a trece pe stânga Dunărei.
Artileria germană, aşezată pe Vf. Orliga (110), deschide foc asupra Brăilei.
După căderea Măcinului, a fost nevoie a se evacua poziţiile înaintate din faţa Brăilei.

Este inutil a mai face consideraţiuni generale asupra evacuărei Dobrogei; odată pierdută linia Cernavodă-Constanţa, evacuarea Dobrogiei urma încet dar sigur.

TABLA DE MATERII A VOLUMULUI I-iu

Pag.

Pag.

CAPITOLUL VI

CAPITOLUL VII

CAPITOLUL VIII

CAPITOLUL IX

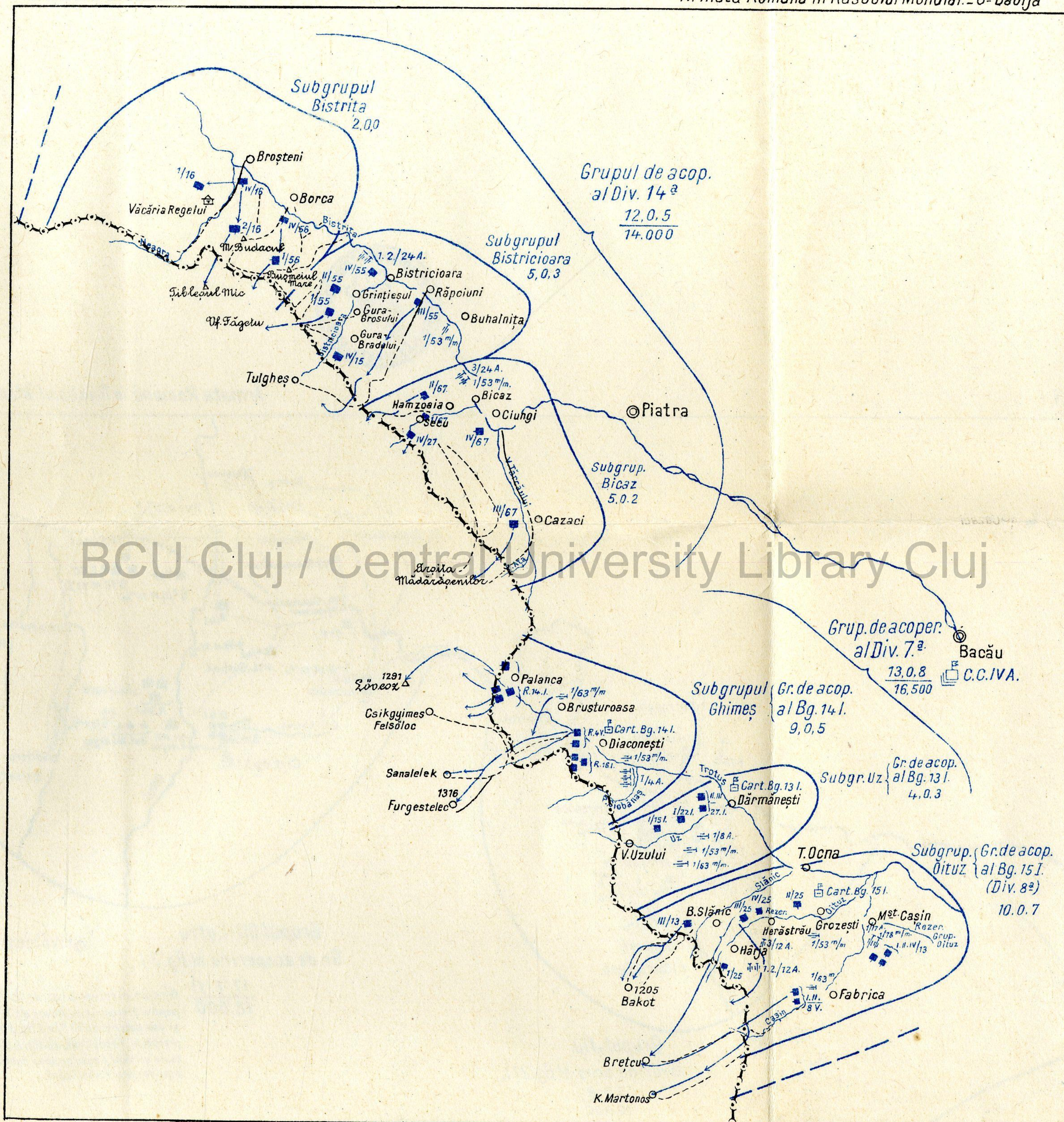
CAPITOLUL X

CAPITOLUL XI

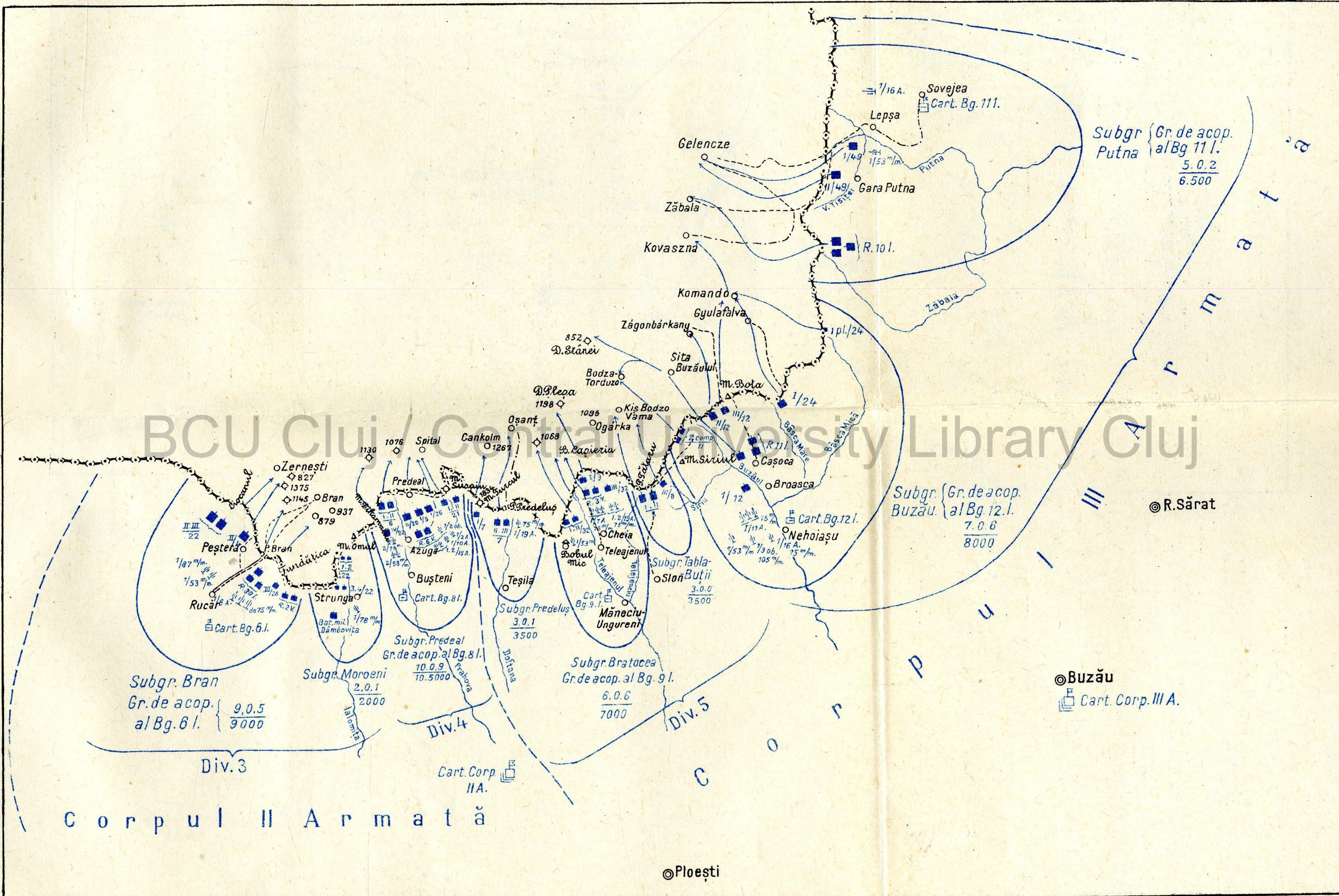
Pag.

CAPITOLUL XII

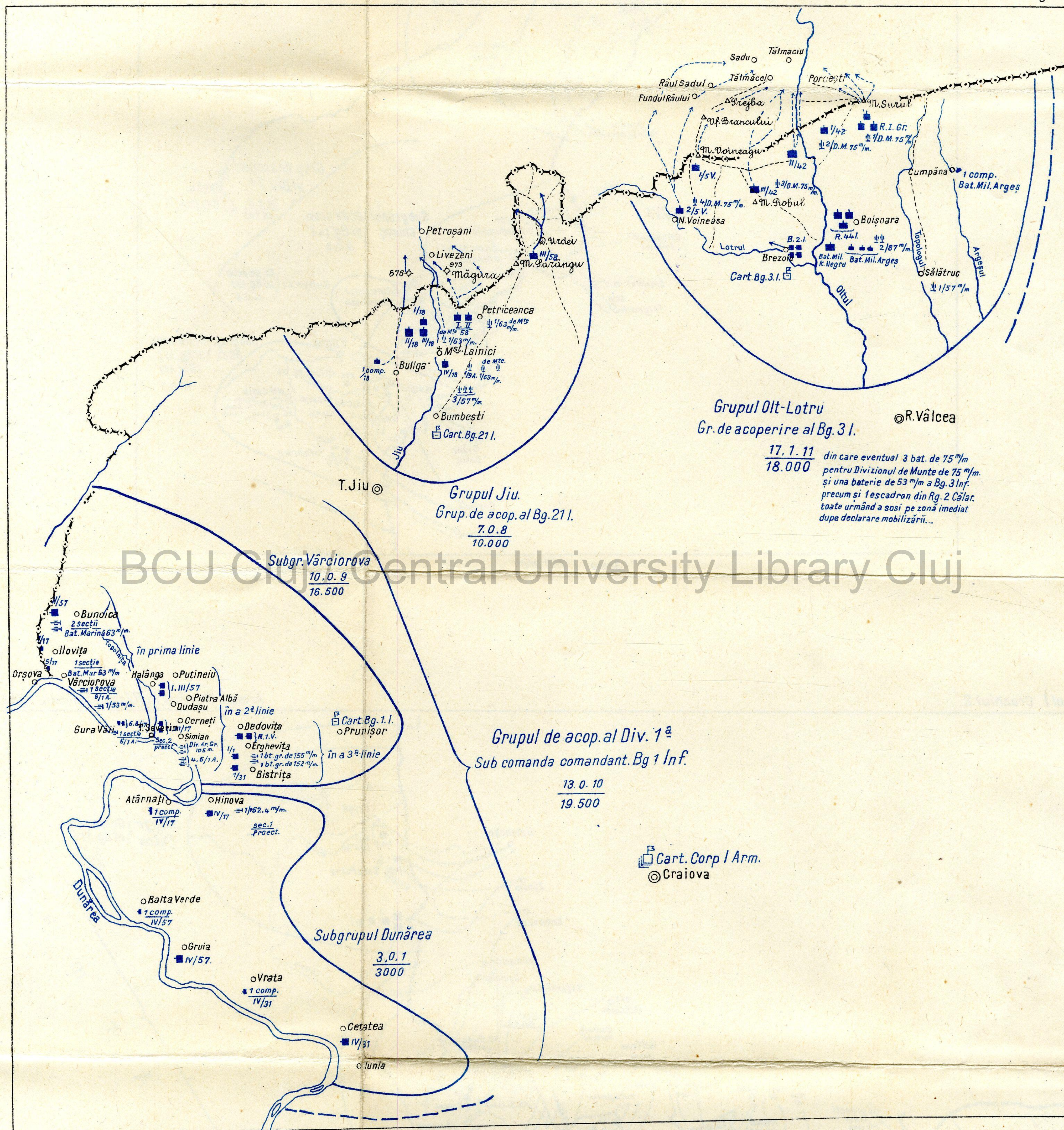
CAPITOLUL XIII

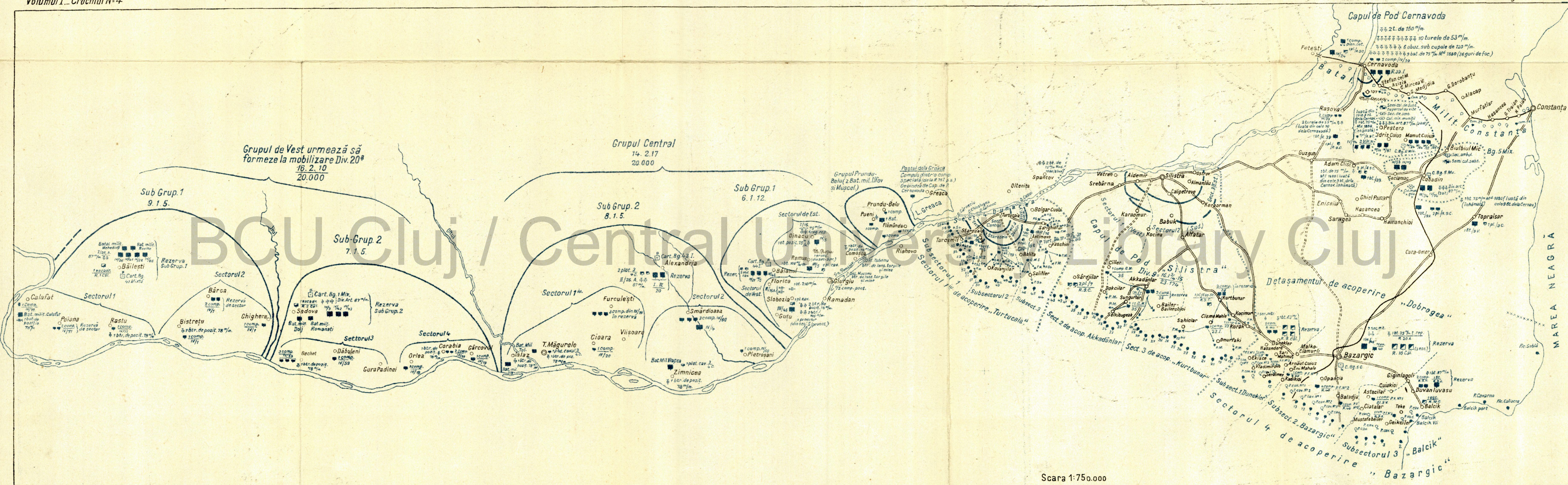

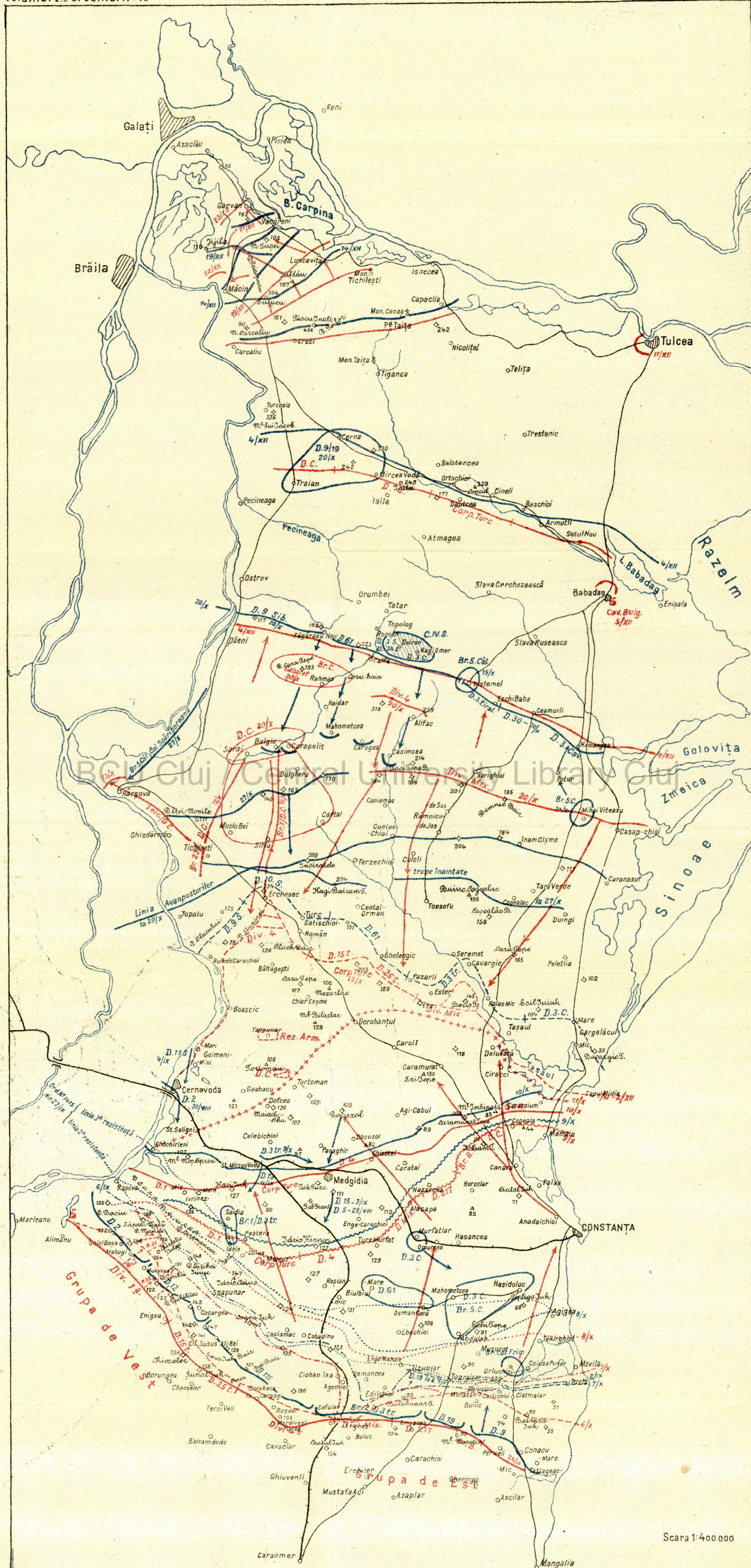
Scara 1:750.000

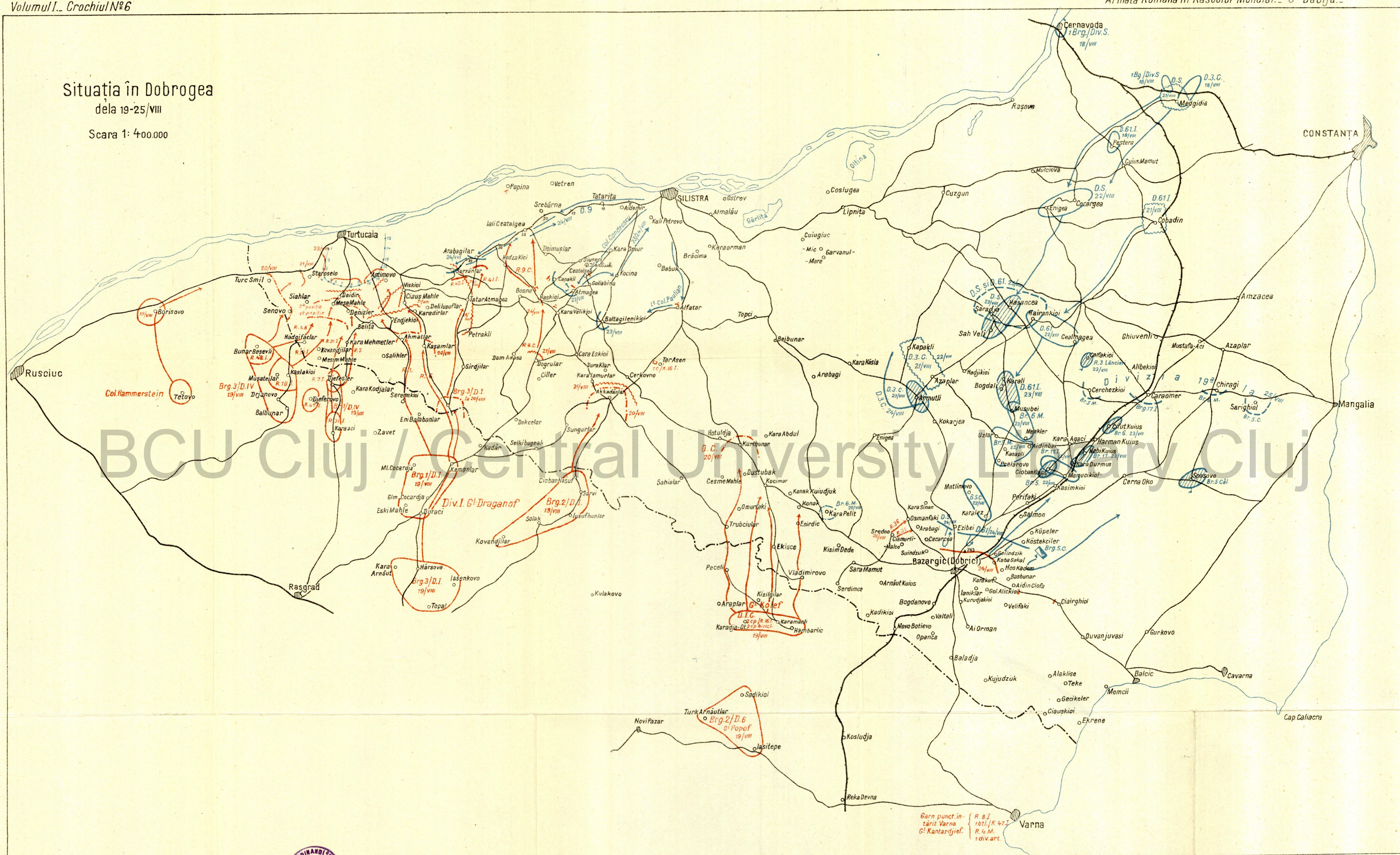
Scara. 1:750.000

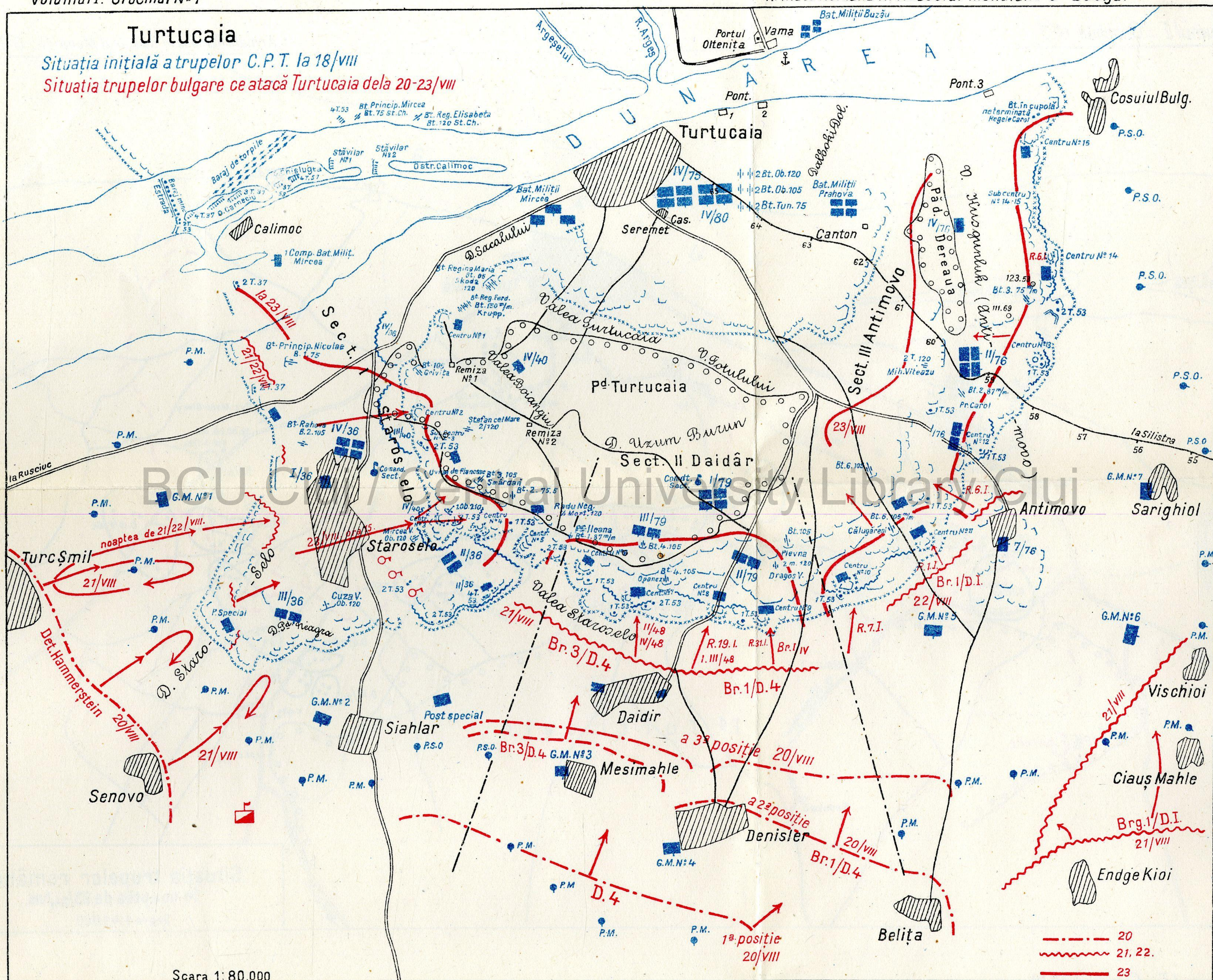

Grupul Olt-Lotru
Gr. de acoperire al Bg. 3 I.
17. 1. 11
18.000
din care eventual 3 bat. de 75 m/m pentru Divizionul de Munte de 75 m/m şi una baterie de 53 m/m a Bg. 3 Inf. precum şi 1 escadron din Rg. 2 Călar. toate urmând a sosi pe zonă imediat după declarare mobilizării...
Grupul Jiu.
Grup. de acop. al Bg. 21 I.
7. 0. 8
10.000
Subgr. Vârciorova
10. 0. 9
16.500
Grupul de acop. al Div. 1ª
Sub comanda comandant. Bg 1 Inf.
13. 0. 10
19.500
Subgrupul Dunărea
3. 0. 1
3000
Cart. Corp I Arm.
Craiova
R. Vâlcea
T. Jiu
Cart. Bg. 21 I.
Cart. Bg. 3 I.
Cart. Bg. 1. I.
Petroşani
Livezeni
Măgura
M. Parângu
Urdei
Petriceanca
Mst. Lainici
Buliga
Bumbeşti
Jiu
Sadu
Tălmaciu
Răul Sadul
Tălmacel
Fundul Răului
Porceşti
M. Surul
Brejba
Vf. Brancului
M. Voineagu
N. Voineasa
M. Robul
Lotrul
Brezoi
Boişoara
Oltul
Topologul
Argeşul
Sălătruc
Cumpăna
1 comp. Bat. Mil. Argeş
Bat. Mil. Argeş
Bat. Mil. R. Negru
Bunoaica
Iloviţa
Orşova
Vârciorova
Halânga
Putineiu
Piatra Albă
Dudaşu
Cerneţi
Simian
Gura Văii
Dedoviţa
Erghneviţa
Bistriţa
Prunişor
în prima linie
în a 2ª linie
în a 3ª linie
Atârnaţi
Hinova
Balta Verde
Gruia
Vrata
Cetatea
Iunia
Dunărea

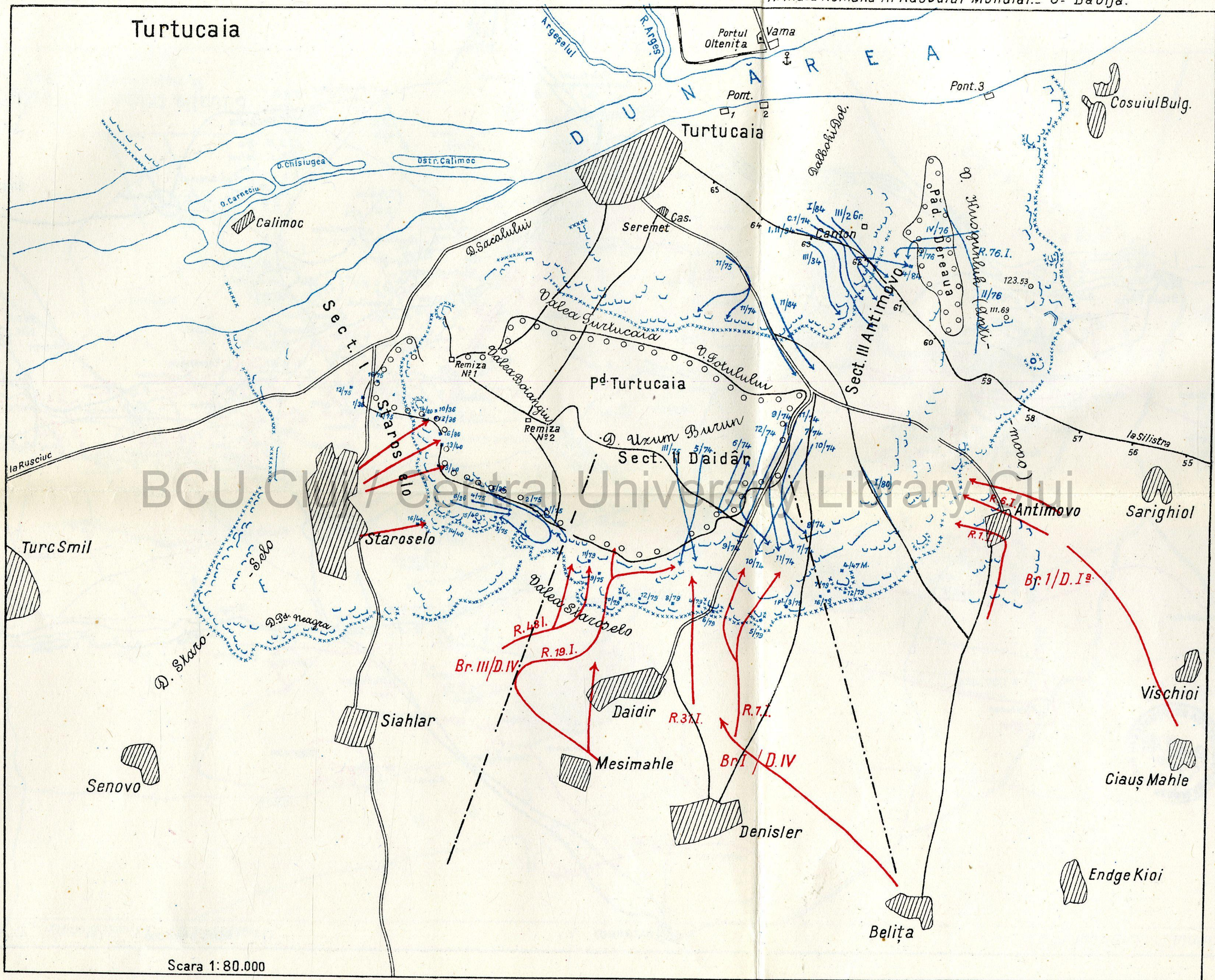

Capul de Pod Cernavoda
Grupul de Vest urmează să formeze la mobilizare Div. 20a
16. 2. 10
20.000
Grupul Central
14. 2.17
20.000
Sub Grup. 1
9. 1. 5.
Sub-Grup. 2
7. 1. 5.
Sub Grup. 2
8. 1. 5.
Sub Grup. 1
6. 1. 12.
Sectorul 1
Sectorul 2
Settorul 3
Sectorul 4
Sectorul 1
Sectorul 2
Calafat
Poiana
Rastu
Băilesti
Bârca
Bistreţu
Ghighera
Sadova
Bechet
Dăbuleni
Gura Padinei
Orlea
Corabia
Gârcov
Islaz
T. Măgurele
Cioara
Furculeşti
Viisoara
Zimnicea
Alexandria
Smârdioasa
Pietroşani
Giurgiu
Ramadan
Slobozia
Gutu
Florica
Băla
Comăsca
Prundu-Belu
Pueni
Flămânda
Greaca
L. Greaca
Oltenița
Spantov
Riahovo
Turtucaia
Silistra
Srebârna
Almanlău
Kalipetrovo
Kara-Orman
Babuk
Alfatar
Kocina
Akkadânlar
Kurtbunar
Kocimar
Dunekler
Bazargic
Balcik
Cernavoda
Fetesti
Medjidia
Murfatlar
Constanţa
Rasova
Pestera
Adam Clisi
Cobadin
Enisala
Hasancea
Topraisar
Cara-Omer
Detaşamentul de acoperire „Dobrogea“
Capul de Pod „Silistra“
Div. 9
Subsectorul 1 de acoperire „Turtucaia“
Subsectorul 2
Subsect. 3
Sect. 2 de acop. Akkadânlar
Sect. 3 de acop. „Kurtbunar“
Subsect. 1 Dunekler
Subsect. 2 Bazargic
Subsectorul 3 „Balcik“
Sectorul 4 de acoperire „Bazargic“
Batal. Milit. Constanţa
MAREA NEAGRĂ
Scara 1:750.000

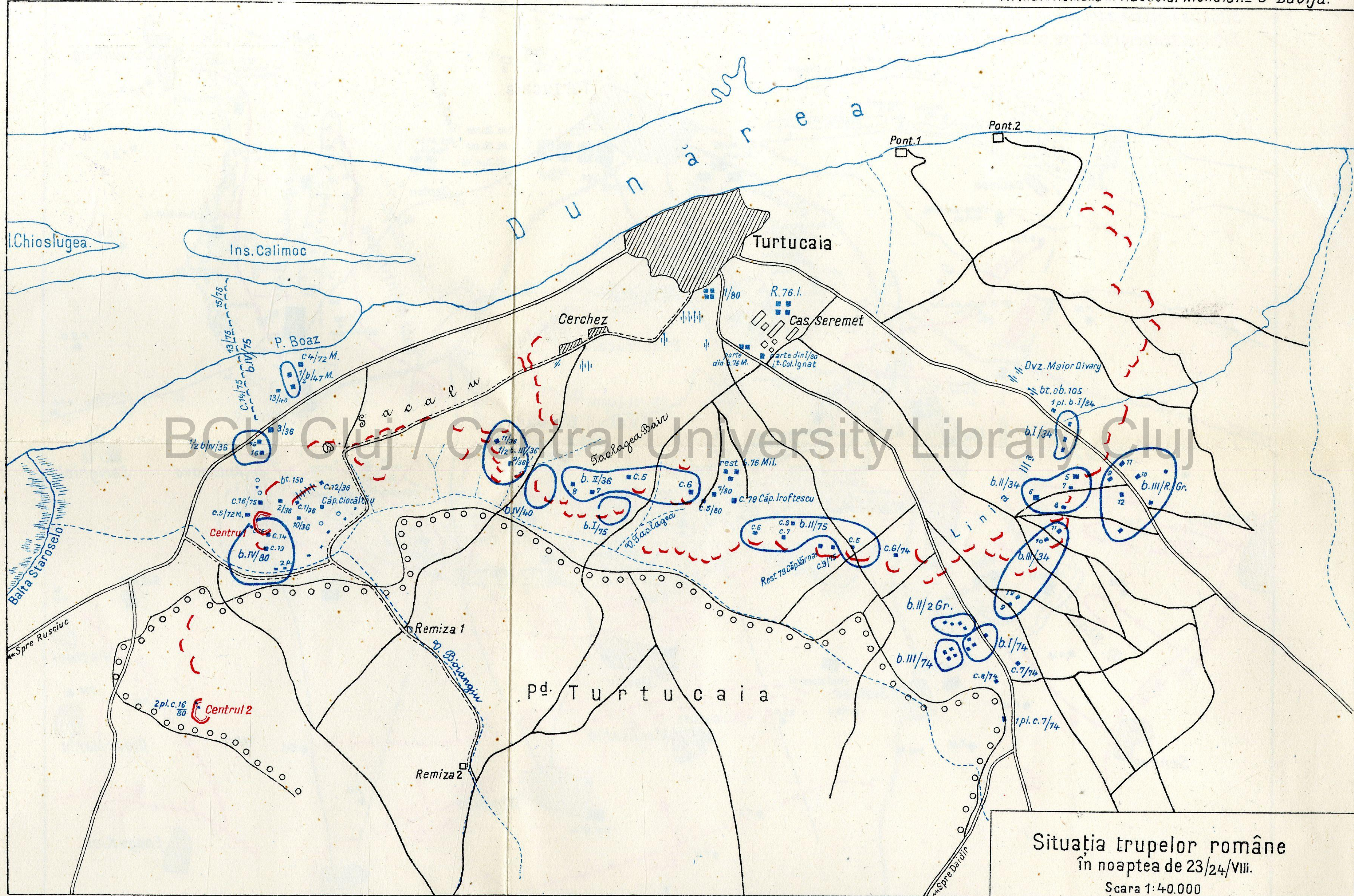

Reni
Galați
Azaclău
Pisica
B. Carpina
Garvan
Văcăreni
Jijila
Luncavița
Brăila
Măcin
Isaccea
Mon. Tichilești
Capaclia
Mon. Cocoș
Pt. Taița
Nicolițel
Tulcea
Carcaliu
Greci
Mon. Taița
Tiganca
Telița
Turcoaia
Trestenic
4/XII
Cerna
D. 9/19
20/X
Traian
D. C.
Mircea Vodă
Balabancea
Ortachioi
Cineli
Iaila
Pecineaga
Dautcea
Corp. Turc
Baschioi
Armutli
Satul Nou
Atmagea
Razelm
L. Babadag
Ostrov
Orumbei
Slava Cerchezească
Babadag
Cav. Bulg.
5/XII
Enisala
Tatar
Topolog
C. IV. S.
D. 9 Sib.
D. 61
Făgărașu Nou
Slava Ruseasca
Br. 5. Căl.
Haidar
Mahometcea
Alifac
Ceamurli
Hamangea
Golovița
Zmeica
Sarai
Casimcea
Sarighiol
Potur
Hârșova
Dulgheru
Div. Mix.
Mihai Viteazu
Casap-chioi
Ghizdărești
Muslu Bei
Cartal
Caciamac
Ramnicu de Sus
Ramnicu de Jos
Cuciuc-Chioi
Inam Cișme
Sinoe
Tichilești
Terzechioi
trupe înainte
Caranasuf
Linia Avanposturilor la 29/X
Erchesec
Topalu
Turc
Satischioi
Roman
Ceatal-Orman
Toesofu
Ghelengic
Seremet
Cavargic
Peletlia
Băltăgești
Duingi
Cara Tepe
Rez. Arm.
Boascic
Dorobantul
Tasaul
D. 3. C.
Gargalacul
Carol I
Cernavoda
Tortoman
Dolucuca
Caramurat
Agi-Cabul
St. Saligni
Celebichioi
Cogealac
Canara
Medgidia
Nazarcea
Horoslar
Palas
Rasova
Alacapa
Marleanu
Murfatlar
Hasancea
CONSTANȚA
Anadalchioi
Grupa de Vest
Mahometcea
Hasidoluc
Agigea
Enigea
Osmancea
Tekirghiol
Musurat
Urluchioi
Movila
Tuzla
Cioban Isa
Edilchioi
Terzi Veli
Borungea
Biulbiul
Biuluc
Caracvelar
Baltagesti
Conacu
Mare
Mic
Tatlageac
Carachioi
Ghiuvenli
Erebiler
Grupa de Est
Mustafa Aci
Azaplar
Ascilar
Scara 1:400.000
Caraomer
Mangalia

Situaţia în Dobrogea
dela 19-25/VIII
Scara 1: 400.000
Cernavoda
Medgidia
CONSTANTA
Rasova
SILISTRA
Turtucaia
Rusciuc
Rasgrad
Col. Hammerstein
Brg. 3/D. IV
Div. I. Gl. Draganof
Brg. 1/D. I.
Brg. 2/D. I.
Brg. 3/D. I.
Brg. 2/D. 6
Gl. Popof
Novi Pazar
Gl. Kolef
Bazargic (Dobrici)
Divizia 19a la 25/VIII
Amzacea
Mangalia
Balcic
Cavarna
Cap Caliacra
Kosludja
Reka Devna
Varna
Garn. punct. întărit Varna
Gl. Kantardjief

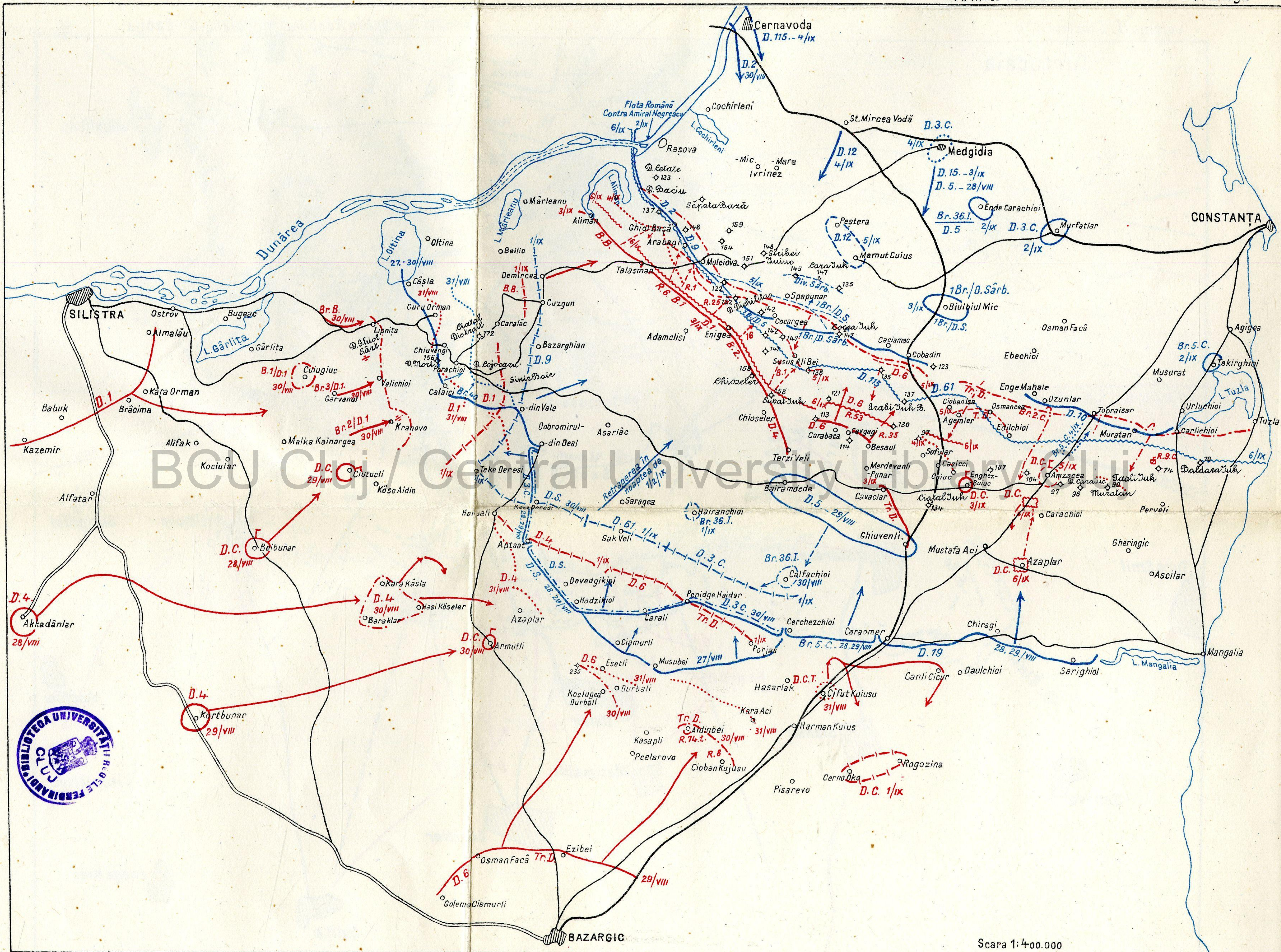

Turtucaia
Situația inițială a trupelor C.P.T. la 18/VIII
Situația trupelor bulgare ce atacă Turtucaia dela 20-23/VIII
DUNĂREA
Turtucaia
Portul Oltenița
Vama
Calimoc
Ostr. Calimoc
Baraj de torpile
Sect. I Staroselo
Sect. II Daidâr
Sect. III Antimovo
Pd Turtucaia
Păd. Dereaua
Valea Turtucaia
V. Gotului
D. Uzum Burun
Valea Staroselo
Staroselo
Antimovo
Sarighiol
Cosuiul Bulg.
Turc Șmil
Senovo
Siahlar
Daidir
Mesimahle
Denisler
Belița
Vischioi
Ciauș Mahle
Endge Kioi
Seremet
Canton
Remiza No1
Remiza No2
la Rusciuc
la Silistra
Det. Hammerștein
Br.3/D.4
Br.1/D.4
Br.1/D.I.
Brg.1/D.I.
D.4
a 3a positie 20/VIII
a 2a positie
1a positie 20/VIII
noaptea de 21/22/VIII.
Scara 1: 80.000
20
21, 22.
23

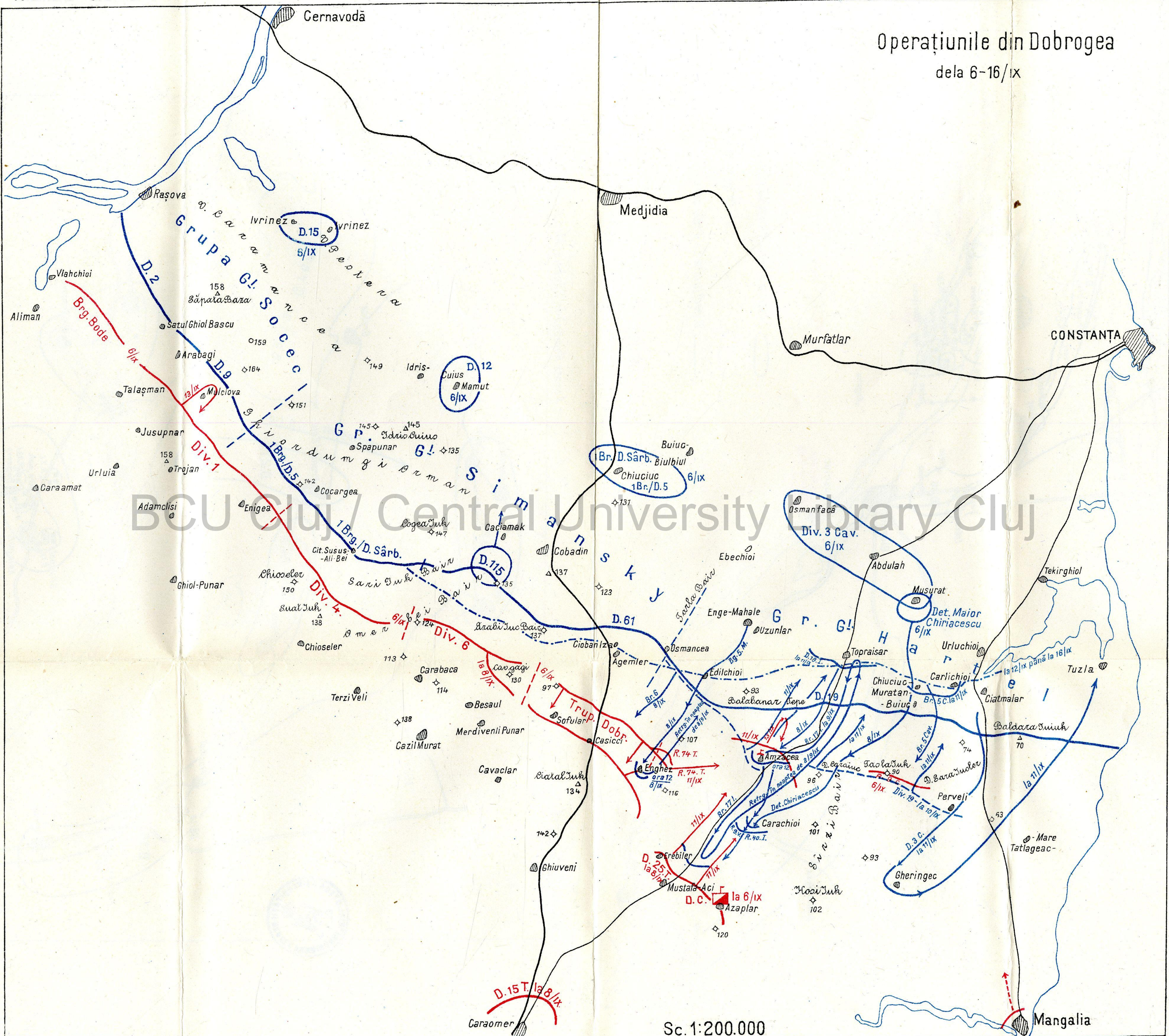

Turtucaia
Portul Oltenița
Vama
Argeșelul
R. Argeș
D U N Ă R E A
Pont. 1
Pont. 2
Pont. 3
Cosuiul Bulg.
Turtucaia
O. Chisiugea
Ostr. Calimoc
O. Carneciu
Calimoc
Dalboki Dol.
Păd. Dereaua
Seremet
Cas.
Canton
D. Sacalului
Sect. I
Sect. III Antimovo
Valea Turtucaia
V. Fotului
Valea Boiangiu
Remiza №1
Remiza №2
Pd. Turtucaia
D. Uzum Burun
Sect. II Daidân
Staroselo
Staroselo
R. 76. I.
la Silistra
la Rusciuc
Antimovo
Sarighiol
Turc Smil
Valea Staroselo
D. Pd. Neagra
D. Staro-
-Selo
R. 48. I.
R. 19. I.
Br. III/D. IV
Br. 1/D. Ia.
R. 6. I.
R. 1. I.
Daidir
R. 31. I.
R. 7. I.
Br. I/D. IV
Vischioi
Siahlar
Senovo
Mesimahle
Denisler
Ciauș Mahle
Endge Kioi
Belița
Scara 1: 80.000

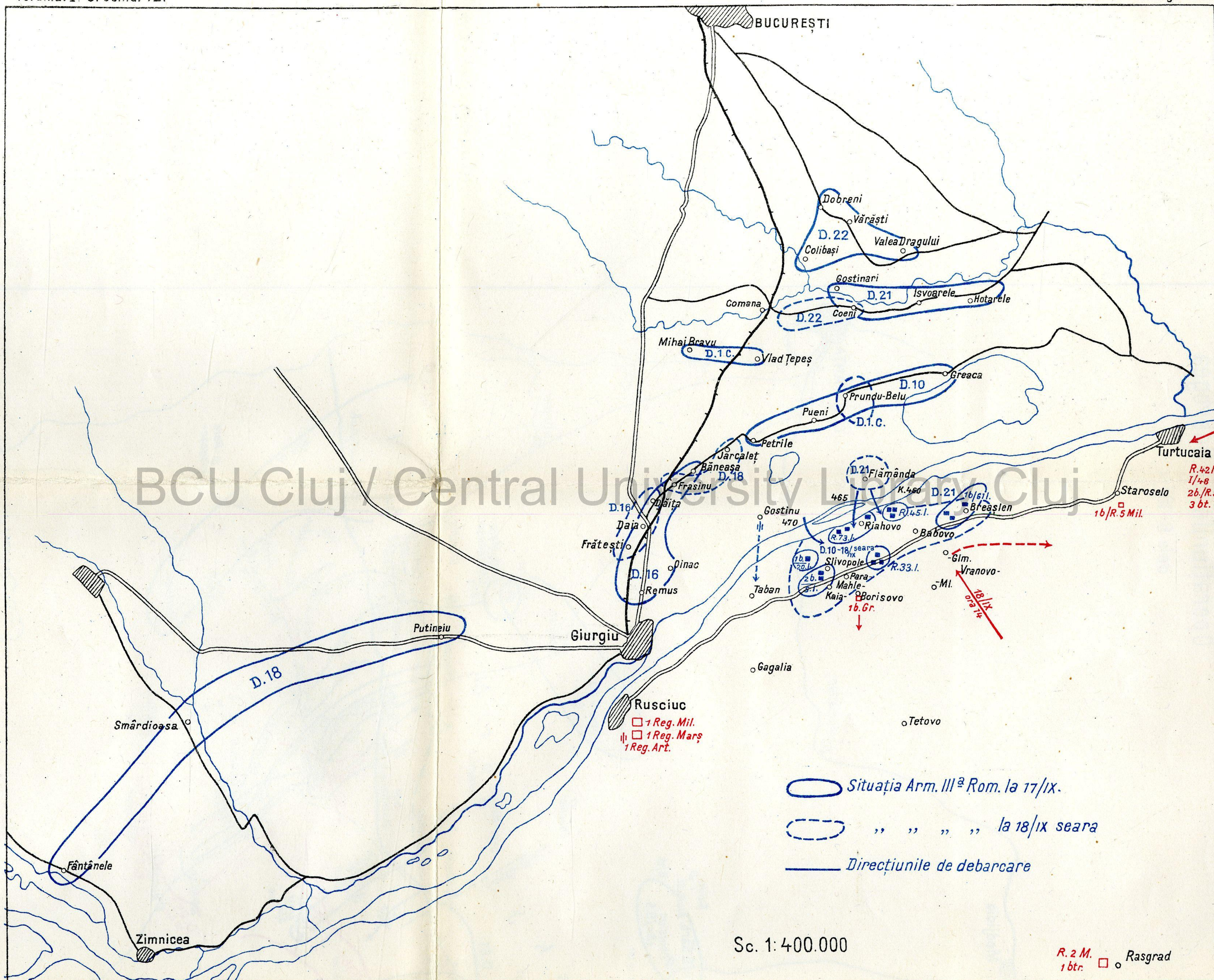

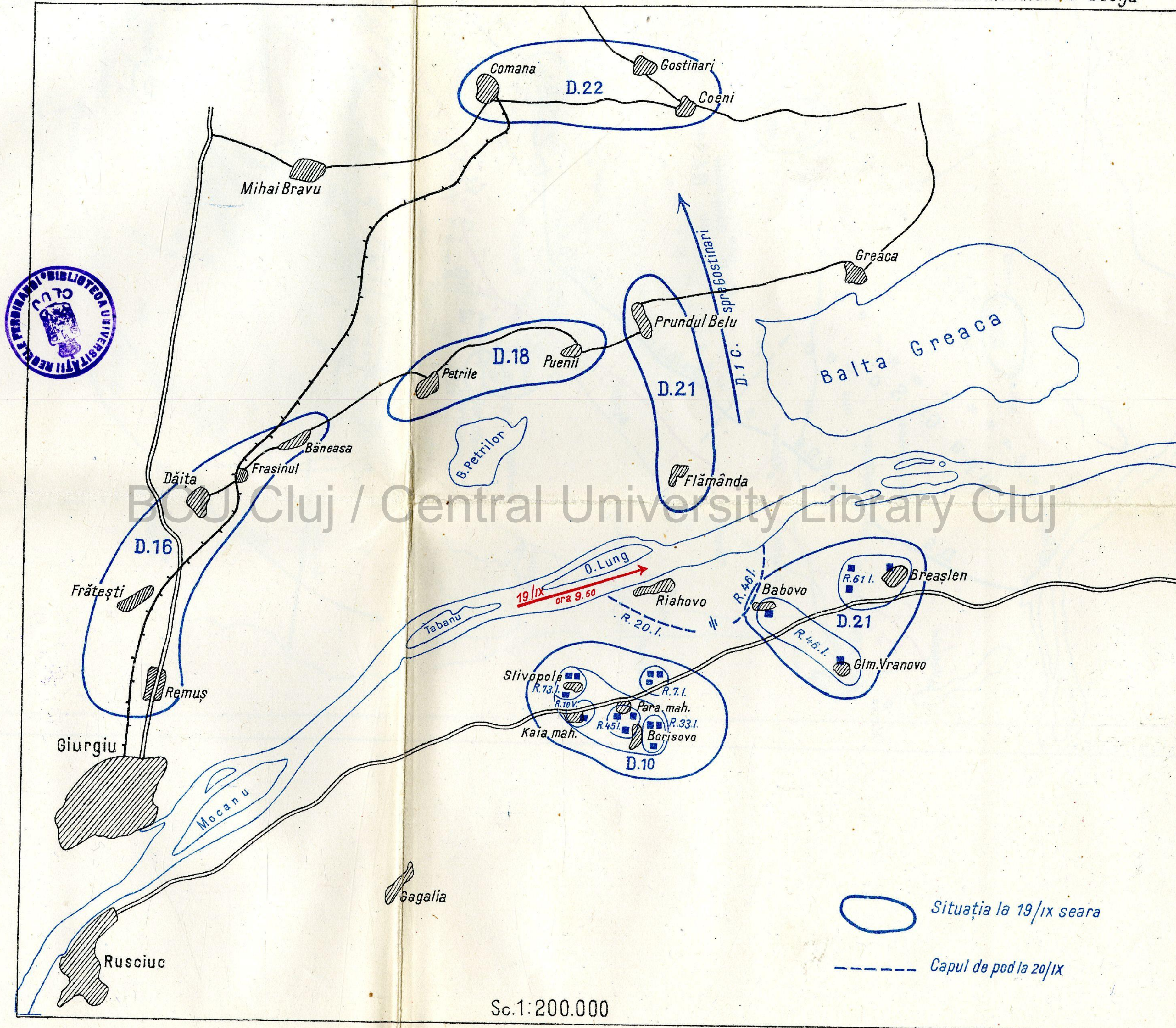
Situația trupelor române în noaptea de 23/24/VIII.

Scara 1:40.000

Cernavoda
D. 115.- 4/IX
D. 2 30/VIII
Flota Română Contra Amiral Negrescu
Cochirleni
L. Cochirleni
Rasova
St. Mircea Vodă
D. 3. C.
Medgidia
D. 12 4/IX
D. 15.- 3/IX
D. 5.- 28/VIII
Ende Carachioi
Br. 36. I. D. 5
Murfatlar
CONSTANȚA
Dunărea
SILISTRA
Ostrov
Almalău
Bugeac
L. Gârlița
Gârlița
L. Oltina
Oltina
Beilic
Demirce
Cuzgun
Mârleanu
L. Mârleanu
Aliman
Talasman
Mulciova
Ghiol Basă
Arabagi
Pestera
Mamut Cuius
Biulbiul Mic
Osman Facă
Ebechioi
Agigea
Tekirghiol
L. Tuzla
Tuzla
Musurat
Urluchioi
Carlichioi
Daldara Iuk
Adamclisi
Enigea
Spapunar
Cocargea
Caciamac
Cobadin
Chioseler
Terzi Veli
Besaul
Carabaca
Sofular
Casicci
Enghez-Buiuc
Amzacea
Muratan
Uzunlar
Engemahale
Topraisar
Edilchioi
Agemler
Kara Orman
Babuk
Brăoima
Kazemir
Alifak
Kociular
Malka Kainargea
Velichioi
Garvanol
Krahovo
Ciutucli
Köse Aidin
Alfatar
Asarlâc
Dobromirul-din Vale
Dobromirul-din Deal
Teke Deresi
Hairanchioi
Bairamdede
Merdeveli Punar
Cavaclar
Ciaial Iuk
Chiuveni
Mustafa Aci
Carachioi
Azaplar
Pervoli
Gheringic
Ascilar
Retragerea în noaptea de 1/2 IX
Saragea
Sak Veli
Aptaat
Harpali
Beibunar
Kara Kâsla
Hasi Köseler
Baraklar
Devedgikioi
Hadzikioi
Penidge Haidar
Carali
Cerchezchioi
Calfachioi
Caraomer
Chiragi
Mangalia
L. Mangalia
Sarighiol
Daulchioi
Canli Cicur
Armutli
Akkadânlar
Kurtbunar
Esetli
Durbali
Koslugea Durbali
Musubei
Porjas
Ciamurli
Hasarlak
Cifut Kuiusu
Kara Aci
Harman Kuius
Aidinbei
Kasapli
Pcelarovo
Cioban Kujusu
Rogozina
Cerna Oka
Pisarevo
Ezibei
Osman Facă
Golema Ciamurli
BAZARGIC
Scara 1: 400.000

Operațiunile din Dobrogea
dela 6-16/IX
Cernavodă
Rașova
Medjidia
Murfatlar
CONSTANȚA
Ivrinez
D.15
6/IX
Vlahchioi
Aliman
Grupa Gl. Socec
D.2
D.9
Săpata Baza
Satul Ghiol Bascu
Arabagi
Talașman
Mulciova
Brg. Bode
6/IX
13/IX
Jusupnar
Trojan
Urluia
Caraamat
Adamclisi
Enigea
Div. 1
Idris-
Cuius
D.12
Mamut
6/IX
Gr. Gl. Simansky
Spapunar
Cocargea
1 Brg./D.5
1 Brg./D. Sârb.
Cit. Susus-Ali-Bei
Caciamak
D.115
Cobadin
Chioseler
Ghiol-Punar
Div. 4.
Div. 6
Chioseler
Carabaca
Terzi Veli
Besaul
Cazil Murat
Merdivenli Punar
Cavaclar
Ciobanizza
Agemler
Br. D. Sârb.
Chiuciuc
1 Br./D.5
Biulbiul
Buiuc-
6/IX
D.61
Ebechioi
Osmanfacă
Div. 3 Cav.
6/IX
Abdulah
Musurat
Det. Maior Chiriacescu
6/IX
Enge-Mahale
Uzunlar
Osmancea
Edilchioi
Gr. Gl. Hartel
Topraisar
Urluchioi
Carlichioi
Tekirghiol
Tuzla
Ciatmalar
D.1/9
Trup. Dobr.
Sofular
Casicci
Enghez
R. 74. T.
Amzacea
Carachioi
Perveli
Gheringec
Mare Tatlageac-
Mustafa-Aci
D.C.
la 6/IX
Azaplar
Frebiler
Ghiuveni
D.15 T. la 8/IX
Caraomer
Mangalia
Sc. 1:200.000

BUCUREȘTI
Dobreni
Vărăști
D. 22
Valea Dragului
Colibași
Gostinari
D. 21
Isvoarele
Hotarele
Comana
Coeni
D. 22
Mihai Bravu
D. 1 C.
Vlad Țepeș
D. 10
Greaca
Prundu-Belu
Pueni
D. 1 C.
Petrile
Jarcaleț
Băneasa
D. 18
Frasinu
D. 16
Daița
Daia
Frătești
D. 16
Oinac
Remus
Giurgiu
Putineiu
D. 18
Smârdioasa
Fântânele
Zimnicea
Rusciuc
1 Reg. Mil.
1 Reg. Marș
1 Reg. Art.
Gagalia
Tetovo
Turtucaia
R. 42 I.
I/48
2 b./R. 5
3 bt.
Staroselo
1 b/R. 5 Mil.
D. 21
Flămânda
465
K. 460
D. 21
16/61 I.
Breaslen
R. 45 I.
Riahovo
R. 73 I.
Babovo
Gostinu
470
D. 10-18/IX seara
Slivopole
R. 33 I.
Glm.
Vranovo
Ml.
18/IX ora 14
Para
Mahle-
Kaia
Borisovo
1 b. Gr.
Taban
Situația Arm. IIIa Rom. la 17/IX.
„ „ „ „ la 18/IX seara
Direcțiunile de debarcare
Sc. 1: 400.000
R. 2 M.
1 btr.
Rasgrad

Comana
D.22
Gostinari
Coeni
Mihai Bravu
Greaca
Prundul Belu
D.1 C. spre Gostinari
Balta Greaca
D.18
Puenii
Petrile
D.21
Băneasa
Frasinul
Dăița
B. Petrilor
Flămânda
D.16
O. Lung
Frătești
19/IX ora 9.50
Riahovo
R. 20. I.
R. 46. I.
Babovo
R. 61 I.
Breaslen
D.21
Tabanu
R. 46. I.
Glm. Vranovo
Slivopole
R. 73. I.
R. 7. I.
R. 10 V.
Para mah.
R. 45 I.
R. 33. I.
Kaia mah.
Borisovo
Remuș
D.10
Giurgiu
Mocanu
Gagalia
Rusciuc
Situația la 19/IX seara
Capul de pod la 20/IX
Sc. 1:200.000